

A MAGYAR PRT HUMÁN KÖRNYEZETE

A szerző bemutatja az afganisztáni konfliktus emberi tényezőit, a megoldásban résztvevő szervezeteket, csoportokat. Felhívja a figyelmet az emberi magatartás, a cselekvések, a reakciók gyökereire, melyek alapvetően társadalomtudományi kategóriák. A rendezés során e társadalomtudományi ismeretek alkalmazása a helyiek megértésének, saját csapataink erőfeszítéseinek megismertetésének, elfogadtatásának kulcspontja. Afganisztánban a hatalom forrásainak megértése a rendezés egyik sarokköve. A 21. sz. katonai vezetőinek, döntéshozóinak megfelelő „civil érzékenységgel”, alkalmazott társadalomtudományi felkészültséggel, affinitással kell rendelkeznie, hogy az afganisztáni és az ahhoz hasonló komplex válságok tartós rendezéséhez hatékonyan tudjanak hozzájárulni a többi szereplővel együttműködésben.

A bipoláris világ megszűnte után a haderők alkalmazásáról számtalan tanulmány látott napvilágot. A '90-es évek közepétől egyre nagyobb létszámmal, egyre veszélyesebb és távolibb helyeken kerülnek alkalmazásra a kijelölt erők a békeműveletek során. Megállapítható, hogy a hadtudományi írások, szakmai elmélkedések teljes egészében egyetértenek abban, – és ki is térnek rá – hogy e műveletek nem „légüres térben” zajlanak, hanem nagyszámú civil lakosság jelenléte mellett. A lakosság, bár több esetben megkísérli az elmenekülést a harcok helyszínéről, de jelen van a konfliktusokban. Ez a jelenlét új típusú feladatokat rótt/ró a nemzetközi békeműveleti erőkre, kezelni kell a helyzetet és erre speciális képességek és speciális szakmák alakultak ki.

De nem elég csak kezelni a helyzetet és reagálni a történésekre, hanem a kezdeményezés érdekében meg kell ismerni azt a környezetet, amelynek változásai pozitív vagy negatív hatást gyakorolhatnak a katonai feladat végrehajtásra.

A *humán környezet* alapeleme az Ember és annak viszonya a körülötte zajló történésekhez, a földrajzi tájhoz. E környezet vizsgálata feltárja az Ember más emberekhez és csoportokhoz, múltjához, jelenéhez és jövőjéhez való viszonyát. Meghatározza a földrajzi táj és közösségek kapcsolatát. Feltárja a közösségi és egyéni szokásokat, hagyományokat, beállítottságokat, szervezeti kultúrákat, értékrendeket, alávetési hajlandóságokat és azok összefüggéseit. Ezek ismerete nemcsak a műveleti környezet civiljei esetében szükséges ismeretek, hanem a saját erők hatékony vezetése és alkalmazása szempontjából is fontosak. A humán környezet ismerete lehetőséget ad a parancsnoknak, hogy annak konfliktusait hatékonyan kezelje, a kijelölt célok érdekében pedig befolyásolni tudja a siker és a csapatatok biztonságának maximális növelése, a kudarc és a veszteség kockázatának minimalizálása érdekében.

Mind a koszovói rendezés, mind pedig az afganisztáni szerepvállalás során egyre nagyobb hangsúlyt kap a humán környezet elemzése, értékelése, abból az információk kinyerése.

Az afganisztáni magyar PRT politikai, szövetségi súlyát az adja, hogy a kötelék Baghlan tartományban ellátja a vezető nemzet, a Harctéri Vezető (Battle Space Owner) feladatrendszerét a németek vezette ISAF Északi Regionális Parancsnokság (RC N) alárendeltségében.

2006 óta sok katona fordult már meg a Magyar Honvédség (MH) e kiemelt műveletében és szerzett tudást, tapasztalatot, erősödött meg elhivatottságában mind egyéni, mind pedig kötelék szinten is.

Az egyre veszélyesebb biztonsági környezetben teljesített szolgálat tapasztalatai elengedhetetlenek a háborús képességek növelése, az ország- és kollektív védelmi feladatok ellátása szempontjából. A hazai alap- és szakkiképzésen átesett erők a missziós célfelkészítések során képessé válnak arra, hogy missziókban, így például Afganisztánban teljesítsenek szolgálatot. Az ott szerzett minden szintű ismeret, kezdve az egyéni felszereléstől, a menetek megszervezésén át, az ellenőrző-áteresztő pontok működtetésén, bázisok biztosításán keresztül, a védelmi tervek, a vészhelyzeti cselekvések begyakorlásáig és alkalmazásáig a vezetés-irányítás, katonai döntéshozatal, az ellátás, a híradás „élesben vizsgázik”. Az így megszerzett „vérrel írott” tapasztalat beépítésre kell, hogy kerüljön a következő csapatok felkészítésébe,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLDIZSÁR Gábor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

illetve a hazatért kötelék képességnövelésének kiképzési rendszerébe. A fegyveres harcban, a magas intenzitású küzdelemben is alkalmazott eljárások éles végrehajtása a békeműveletekben pótolhatatlan erőt, magabiztosságot és bizalmat adnak az ország védelmét ellátó katonáknak.

1. ÚT AFGANISZTÁNBA

A Magyar Honvédség békeműveletekben résztvevő erői hosszú utat jártak be, amíg eljutottak az afganisztáni komplex Tartományi Újjáépítési Csoport (PRT) feladatainak ellátásához. Eltekintve a korai időszakban az Osztrák-Magyar Monarchia erői által végrehajtott „tűzoltási” műveletektől, valamint a '70-es évek közepén a nagyhatalmak egyetértésével életre hívott ICCS kötelékében az USA-Vietnám konfliktusának rendezésében való részvételtől, a mai fejlődés kezdete a hidegháború végéig nyúlik vissza.

Az MH a '90-es évek elején fegyver nélküli katonai megfigyelőkkel vett részt, alapvetően az ENSZ zászlaja alatt a globális béke és biztonság védelmében. 1995 fontos mérföldkő, fegyveres békefenntartók indultak Ciprusra és a Shinai-félszigetre, valamint az év végén megkezdődött az első NATO szárazföldi és területen kívüli műveletben IFOR/SFOR-ban való szerepvállalás harctámogató zászlóalj erővel. A '90-es évek végére megnőtt a műveletekben résztvevő erők nagysága, és 1999-től pedig a NATO koszovói rendezésében vesz részt a KFOR kötelékében egy zászlóalj. Az iraki koalíciós műveletben szállítási feladatokat láttak el katonáink, és egyre magasabb törzsi beosztásokat töltenek be tisztjeink, tábornokaink. Az MH 2003-ban megkezdte az afganisztáni szerepvállalást, majd 2004-től egy könnyűgyalog századdal manőverfeladatokat oldott meg. 2006-tól pedig folyamatosan ellátja a Baglan tartomány PRT-jának szolgálatát. Az ezt követő időszakban mind több és speciálisabb feladattal egészül ki a magyar afganisztáni szerepvállalás: mentorálás (OMLT és AMT), különleges műveletek (KMCS), kiképzés (CSS), repülőtér üzemeltetés (KAIA).

Az elmúlt 20 évben a magyar katonák egyre veszélyesebb helyeken, egyre összetettebb feladatokat oldottak meg. Az MH már nemcsak a katonai, hanem a politikai és gazdasági biztonság dimenzióiban is helytáll. A felhalmozott tapasztalatokat fel kell dolgozni, be kell építeni az oktatásba, a kiképzésbe és elsősorban az ország- és kollektív védelmi feladatok ellátásába. A komplex környezetben, a humán térben végrehajtható feladatok sikere érdekében növelni kell katonáink „civil érzékenységét”, társadalomtudományi ismereteik alkalmazását.

2. AZ AFGANISZTÁNI RENDEZÉS ALAPFELTÉTELEI

Sok elgondolás született már arra, hogy hogyan kell az afganisztáni komplex válságot kezelni, milyen biztonsági dimenzióban kell erőfeszítéseket tenni. Szinte valamennyi tanulmány egyetértett abban, hogy a fegyveres *ellenálló* csoportok meggyengítése és felszámolása, az afgán *Biztonsági Szektor Reformja* (SSR) a záloga minden további rendezésnek. A hosszabb távú komplex rendezés a helyi viszonyok, a történelmi gyökerek, a hagyományok, a törzsi viszonyok, a kollektív szemlélet, az értékrend ismerete nélkül nem megvalósítható. A szűkös források feletti uralom a hatalom egyik forrása, amiben a fegyveres konfliktus is gyakori az érdekellentétben álló csoportok között. A földrajzi táj és a humán környezet összekapcsolódása adja az afganisztáni történések jelentős részének gyökereit. Az afganisztáni rendezésnek alapvetően külső és belső tényezőit különböztetjük meg a USA Béke Kutatási Intézete (USIP) számos tanulmánya alapján.

KÜLSŐ TÉNYEZŐNEK

A külső tényezőnek a két szomszédos és időnként szélsőséges ország külpolitikai, gazdasági, katonai célkitűzéseit tekinthetjük. *Irán és Pakisztán* érintett az afganisztáni konfliktusban, haszonélvezői a fennálló zavaros viszonyoknak, a kiszolgáltatott gazdaságnak, az instabilitásnak és a gyenge államnak. Irán szerepével nem kívánok foglalkozni. Pakisztán szerepe megkerülhetetlen az afganisztáni konfliktusrendezésben. A XIX. században többször vívott Afganisztán háborút a Brit birodalommal. A század végén a Brit-India és Afganisztán között létrejött Durand-vonal, tűzszüneti vonal

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLDIZSÁR Gábor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

rögzült, mint államhatár. A határvonal mindkét oldalán pastu törzsek élnek. A Brit birodalom felbomlása után Indiától elvált észak-nyugati területek Pakisztán néven váltak függetlenné. Egy megerősödött Afganisztán, stabil kormánnyal és belbiztonsággal *külpolitikai* figyelmét azonnal a Durand-határvonal felülvizsgálatára helyezné. Amennyiben az etnikai arányok alapján Pakisztán pastuk lakta területe Afganisztánnal egyesülne, az jelentheti Kasmír elvesztését is, így a maradék Pakisztán nagyvalószínűséggel egy életképtelen állammá zsugorodna. De komoly *gazdasági* előnyei is származnak Pakisztánnak a konfliktusból. Egyrészt az ISAF és koalíciós erők logisztikai ellátásának jelentős része Pakisztánon átvezető szárazföldi utanszállítással valósult meg. Az átmenő tranzitforgalom jelentős bevételeket és munkahelyeket biztosított. Másrészt, pedig a saját iparral, fejlett mezőgazdasággal nem rendelkező Afganisztán szükségleteit alapvetően pakisztáni importból elégíti ki, mind a fejlesztésben, mind pedig a lakosság ellátásában. Harmadrészt Pakisztán *politikai/katonai* megkerülhetetlenségét hangsúlyozza a válság megoldásához igazodó viszonya. A pakisztáni haderő fontos biztonsági tényező az országban és fontos külbiztonsági is, hiszen két- és többoldalú együttműködések, támogatások, előnyös szerződések fűzik a válságot megoldani kívánó nagy- és középhatalmakhoz.

BELSŐ TÉNYEZŐK

Az elmúlt évtizedek polgárháborúinak, a gyenge központi kormányzatoknak köszönhetően Afganisztánban tisztázatlan *tulajdonviszonyok* alakultak ki. A harcok során bányák, gyárak, földek, városok cseréltek gazdát; hol a kormány, hol a helyi hadurak birtokolták, használták javait. A tulajdonlás kérdése nem csak makroszinten jelent megoldandó problémát. Az egyének, a családok a polgárháborúk megpróbáltatásai elől menekülve elhagyták lakóhelyeiket, többen külföldön menekülttáborokban találtak ideiglenes menlyugvást. Az elmenekültek hátrahagyták ingatlanjaikat, de sok esetben ingóságait is, azokat a helyben maradtok vagy odaköltözöttek vették birtokba. Az egykori lakóhelyükre visszatérő menekültek nehezen tudják érvényesíteni „korábbi” vagyonuk felett tulajdonosi jogait, mert az ezt igazoló dokumentumok megsemmisültek, illetve azok hitelessége megkérdőjelezhető. Afganisztán területének elenyésző része alkalmas mezőgazdasági művelésre. A *termőfölddel* borított használható területeket tovább zsugorítja az *öntözővíz* és öntözőrendszer hiánya. A zavaros tulajdonviszonyok talán legfontosabb eleme a termőföld és a használatához kapcsolódó víz kérdése. E szűkös források gyakorta cseréltek gazdát. Jelenleg is incidensek, tüntetések zajlanak rendszeresen a birtoklásuk tisztázására. A víz és öntözés jelentőségét az adja, hogy ahol kiépített csatornahálózat van, ott a tavaszi, kora nyári első vetés után – amihez elegendő eső esett – a második- és harmadvetéshez – általában rizs – elengedhetetlen az öntözőrendszer. Az öntözőrendszer több szempontból is sebezhető. Egyrészt a földek, melyeken átvezet, kinek a birtokában vannak és az milyen ellenszolgáltatásért engedi át rajta a vizet? Másrészt milyen lehetőség van a víz kinyerésére a folyókból? Harmadrészt, a zsilipeket kezelő állami intézmény milyen rendezőelvek alapján engedi a víz használatát? Negyedszer pedig, a tudatos rombolás, károkozás, zsarolás hogyan befolyásolja az öntözőrendszer fizikai állapotát és a szállított víz mennyiségét?

Az afganisztáni rendezés belső tényezői közül a harmadik a legkritikusabb, és a nyugati kultúrkör számára nehezen elfogadható. Ez az *amnesztia* kérdése azok számára, akik felhagynak ellenállói tevékenységükkel és elfogadják Afganisztán Kormányát és annak politikáját. Az elmúlt három évtized polgárháborúiban a lakosság és főként vezető rétege szinte teljes mértékben érintett volt a fegyveres küzdelemben. A fizikai túlélés érdekében az egyén, a közösség, a vezetők igazodva a körülöttük lévő hatalommal bírókhoz gyakorta álltak át, szolgálták egyik vagy másik, vagy éppen többedük oldalt. A fizikai biztonság a túlélés érdekében mindig az aktuális hatalmon lévőt támogatták. Ez érvényes a társadalom minden szintjén. Így a korábbi tálib ellenállók által ellenőrzött terület lakossága és törzsi-vallási vezetőik maguk is követtek el cselekményeket a kormány, a szövetséges erők ellen, hiszen ez volt az „elvárás”, a túlélés záloga. A megváltozott biztonsági környezetben e személyek és csoportok magatartása is változik. Az amnesztia intézményével lehetőséget adunk a tisztas életbe visszatérők számára a túlélésre immár a kormány oldalán.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLDIZSÁR Gábor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Obama elnök koncepciója szerint az afganisztáni komplex rendezés feltétele a katonai biztonság megteremtése. Ennek érdekében az Afgán Biztonsági Erő (ANSF) létszámát és kikézettségét jelentősen növelni kell. Ez lehet a garancia arra, hogy a biztonságos környezetben a politikai és a gazdasági fejlődés is elinduljon azon az úton, aminek végcélja a stabil, kiszámítható és önfenntartó béke, katonai-politikai és gazdasági téren.

3. A HUMÁN KÖRNYEZET SZEREPLŐI

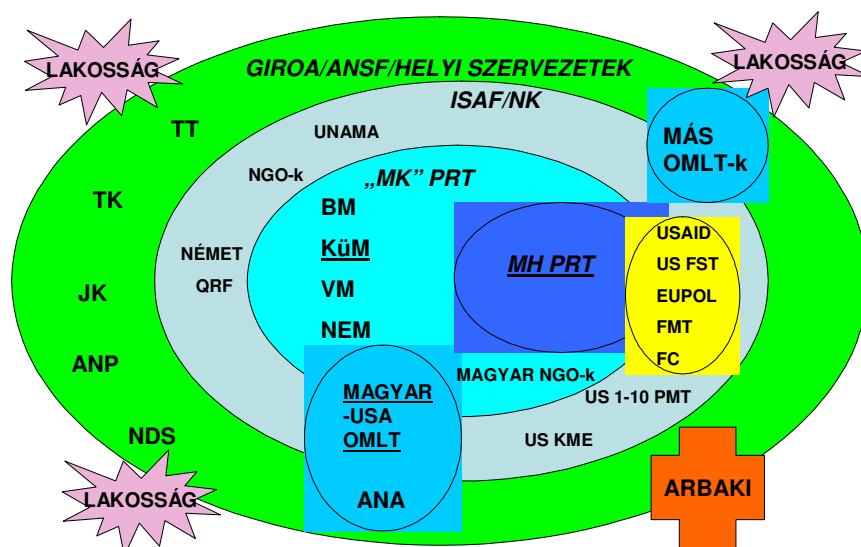
A magyar vezetésű PRT humán környezete szereplőinek feltérképezése bonyolult feladat. A szereplőket többféleképpen lehet csoportosítani a tevékenységi körük, a PRT-val való kapcsolatuk, vagy a helyiekhez való viszonyuk alapján. De fontos az is, hogy a PRT is egy bonyolult rendszer.

Először is a PRT szervezeti elemébe tartoznak albán, horvát és montenegrói katonák. De katonákon kívül van egy-két fő állandó civil külügyminisztériumi alkalmazott, aki a parancsnok politikai tanácsadója és annak segítője. A sikeres feladatteljesítéshez más PRT-k összetételét megvizsgálva a parancsnoknak további: civil fejlesztési, vallási-kulturális, nőügyi, törzsi tanácsadóra is szüksége lenne, hogy politikai-katonai és gazdasági szerepkörének maradéktalanul megfeleljen.

Másodszor, a magyar kormány afganisztáni fejlesztési elkötelezettsége jegyében rövidebb időre mezőgazdasági és rendőri szakértők is „erősítik” a PRT munkáját. Az oktatásügy szakemberei is nyújtanak egyfajta támogatást, hiszen több évfolyamból kerültek már kiválasztásra baghliani diákok magyarországi egyetemi képzésre.

Harmadszor, hogy a PRT mint önálló katonai szervezet több mint 20 hazai alakulattól kerül összeállításra. E sokszínű állomány anyaalakulatától, fegyvernemétől, szakcsapatától hozott szervezeti kultúrája, alvetési hajlandósága, a társas és katonai érintkezésről vallott nézetei és viselkedése eltérő. A viszonylag hosszú felkészülés nem minden esetben biztosítja az egységes szemlélet, szervezeti kultúra és viselkedés kialakítását.

A belső humán környezeti szereplők után az alábbi ábra segítségével kívánom vázlatosan bemutatni a PRT külső kapcsolatait, partnereit.

KÉSZÍTETTE: DR. BOLDIZSÁR GÁBOR

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLDIZSÁR Gábor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám*Rövidítések:*

GIROA: Afganisztán Kormánya	NEM: Nemzeti Erőforrás Minisztérium
ANSF: Afgán Nemzeti Biztonsági Erők (ANA, ANP, NDS)	US FST: Amerikai Előretolt Sebészi Csoport
NK: Nemzetközi Közösség	FMT: ISAF Médiafigyelő Részleg
NGO: Nem Kormányzati Szervezet	FC: Fusion Center
MK: Magyar Köztársaság	US 1-10 PMT: USA 1-10 Hegyi Dandár
BM: Belügyminisztérium	QRF: Gyorsreagálású Erő
KüM: Külügyminisztérium	US KME: USA Különleges Erők
VM: Vidékfejlesztési Minisztérium	TT: Tartományi Tanács
OMLT: Mentor Csoport	TK: Tartományi Kormányzó
	JK: Járási Kormányzó

A PRT táborában együtt él és működik az EUPOL kisebb szervezete egy Amerikai Előretolt Sebészi Csoport, az ISAF Médiafigyelő Részlege, az USAID valamint Fusion Center alkalmazottai.

Magyar szereplőként három nem-kormányzati szervezet (NGO) vesz részt a baghlani újjáépítésben. A magyar NGO-k mellett néhány – sajnos nem túl sok és nem túl tökeerős – nemzetközi és afgán NGO is található a tartományban. Az ENSZ afganisztáni szervezete az UNAMA is rendelkezik irodával Baghlanban.

A katonai szereplők is színes képet mutatnak a Szövetségi oldalon. A Magyar-Amerikai Mentor Csoport (OMLT), a tartományba települt Afgán Nemzeti Haderő (ANA) egy zászlóaljával hajtja végre feladatait. Az amerikai 1-10 Hegyi Dandár egy százada, ami a tartomány két kulcsfontosságú járásában szolgál együtt az Afgán Nemzeti Rendőrség (ANP) rendőreivel.

Az egész északi régió manőver tartalékot képző Német Gyorsreagáló Erők (GER QRF) is 2010 februárja óta a tartomány biztonságának megteremtésén fáradozik. A különböző offenzív műveletek végrehajtására a megerősítésként érkező ANA, ANP erőkkel természetesen az őket mentoráló csoportok (OMLT) is megjelennek. Az afgán kormányzati rendszer és a lakosság az a humán tényezőrendszer, ami a legjobban befolyásolja a PRT tevékenységét. Két részre oszthatók a látható elemei, a közigazgatási rendszerre és a lakosságra.

A közigazgatás alapvetően tartományi és járási szinten szerveződik, vezetőit Afganisztán elnöke nevezi ki. Mindkét közigazgatási szinten megtalálható a kormányzói és helyettes kormányzói beosztás, az ANP és a Titkosszolgálati (NDS) szervezetei, a tanácsok. Alapvetően tartományi szinten valamennyi minisztérium rendelkezik kirendeltséggel, melyek kettős alárendeltségben a szakminiszter és a kormányzó irányítása alatt állnak. A helyi lakosság és a közigazgatási rendszer határán helyezkednek el azok az „önvédelmi erők” amelyek alapvetően 2010 közepétől kezdtek működni szoros szövetségi, de főként amerikai felügyelet alatt korlátozott területen, alapvetően kézfegyverekkel az adott településen szavatolják a biztonságot. Jogi hátterük, vezetési-irányítási-, kiképzési- ellátási rendszerük kialakulóban. (Sok esetben ezeket a csoportokat „ARBAKI”-nak nevezik, utalva a '70-es évek hasonló biztonsági próbálkozásaihoz.)

A humán tényezők összetett rendszerét tovább bonyolítja az, hogy az elmúlt egy évben jelentős súlyponteltolódás tapasztalható a tartomány életében. Megnyílt az ISAF északi utánpótlási vonala (MSR North). Jelentős számú amerikai erők jelentek meg északon, így Baghlanban is. A biztonság romlására válaszul szaporodtak a támadó műveletek. Új szövetséges katonai bázis jött létre Baghlan tartomány fővárosában Pol-e-Kumriban, a PRT tábortól elkülönítve a város másik, déli oldalán.

A PRT környezete sokszereplős és rendkívül összetett. A komplex válságrendezés egyfelől alapos tárgyi tudást, másfelől pedig szoros koordinációt igényel. A sikeres együttműködés elengedhetetlen eleme a szereplők kultúrájának,

hagyományainak, viselkedésének ismerete és tisztelete. A keleti típusú társadalmakban a tisztelet megadása a siker záloga is és nemcsak a túlélése.

4. A HATALOM FORRÁSAI

A konfliktus rendezése szempontjából elengedhetetlen, hogy megismerjük azokat a hatalom típusokat, amik az afgán társadalom különböző rétegeiben gyökereznek. Már említettem a szűkös források birtoklását, mint az egyik legfontosabb hatalom forrását.

Az afgán és így a baghlani hatalmi viszonyok alapvetően négy forrásból táplálkoznak:

- közigazgatási;
- vallási;
- társadalmi/etnikai;
- erőszak (harcos – mujaheed múlt, jelenlegi parancsnok szerep – kormány vagy ellenállói oldalon).

A PRT e hatalmi dimenziók által átszőtt rendszer része, hiszen alaprendeltetéséből (közigazgatás, újjáépítés, biztonság támogatása) és rendelkezésre álló forrása révén politikai, katonai és gazdasági tényezője Baghlan tartománynak.

Kiemelt elvárásoknak kell a PRT parancsnoknak megfelelni, egyrészt mert a keleti típusú társadalmakban még nagyobb az elvárás a törzsét, hivatalát, alakulatát megjelenítő és irányító egy személyi vezetéssel szemben. Másrészt pedig a tartományi, járási vezetőkkel folytatott bármilyen témájú megbeszélésen rendszeresen kikérik véleményét, azt tisztelettel fogadják. E szokás – a kollektív bölcsességen alapulva – szintén a keleti típusú társadalmak jellemzője.

KÖZIGAZGATÁSI HATALOM

Talán a „legfiatalabb” hatalmi forrás. A kiépülőben lévő és folyamatos problémákkal küzdő központi kormányzat és helyi tartományi, járási szinteken megjelenő intézményrendszere nem beágyazódott az afganisztáni törzsek történelmében. E hatalom „erejét” a nemzetközi közösség elvárásai az annak megfelelni akaró szándéka adja több-kevesebb sikerrel. A Kabulból kinevezett közigazgatási alkalmazottak, intézmények szinte semmilyen eredményt nem képesek önerőből - a nemzetközi közösség pénzügyi, katonai támogatása nélkül – elérni. A lakosság életének irányításában, a kollektív döntéshozatalban, a forráselosztásban, a biztonsági kérdésekben tradicionálisan a másik három hatalmi forrás a meghatározó.

VALLÁSI HATALOM

Afganisztán mélyen vallásos muzulmán ország. A tanítók, vallási vezetők egyfelől nagy tiszteletnek örvendenek, másfelől pedig erős befolyásoló, véleményformáló hatással bírnak. A Korán tisztelete áthatja az egész társadalmat és meghatározza mindennapi életüket is. Nagy felelőssége van a hitoktatóknak, hiszen az élet kérdéseire adott iránymutatásaik kötelező cselekvést határoznak meg a hívők számára.

TÁRSADALMI HATALOM

A tradicionális keleti típusú társadalom nem egységes szerkezetű. Kisebb szervezeti egységekre bomlik. A törzsek, klánok, családok bonyolult rendszere hálózta be egész Afganisztánt. Az azonos tulajdonságokkal bíró, azonos értékrendet követő, azonos viselkedési normákat valló csoportok, törzsek vezetői feltétlen hatalommal bírnak az általuk vezetettek felett. Az évszázadok alatt kialakult, megerősödött és élő törzsi szellem fontos eleme a közösség túlélésének. Az egy földrajzi tájhoz – általában völgy, folyómeder, termőterület – köthető lakóhelyen azonos érdekek és értékrendek alakultak ki, amelyek védelme és képviselete a teljes közösségre, legfőként pedig vezetőikre jellemző. A fejlődés során a törzsek

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLDIZSÁR Gábor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

tagjai elhagyták eredeti szálláshelyeiket, beépültek a hatalom más szervezeteibe, de mint erős kötelék továbbra is a kisközösség érdekeit szolgálják.

FEGYVERES HATALOM

árom fontos elem keveredik az afgán társadalomban a harcosokkal kapcsolatban. Egyrészt a történelem során sokszor kellett fegyverekkel a kézben védelmezniük területeiket oroszok, angolok, szovjetek ellen. Afganisztán létének kulcseleme a fegyverek birtoklása, az erőszak alkalmazása a helyi vagy központi akarat érvényesítése érdekében.

Másrészt a területet, a közösséget védelmező fegyveresek tiszteletet ébresztenek a lakosság körében, biztosítva a morális és materiális támogatást, valamint a személyi utánpótlást.

Harmadrészt, pedig léteznek és erősödnek azok a fegyveres hatalommal bíró csoportok is, amik a nyugati értékrend szerint – sokszor a keleti szerint is – bűnözésből szerzik forrásait és mások rovására erőszakkal növelik hatalmukat.

A fegyveres hatalom képviselői a nagytiszteletben álló régi mujaheed parancsnokok és katonák. A jelenlegi rendszer biztonsági szereplői, az önvédelmi fegyveres csoportok. Az alapvetően kábítószert termesztéssel és kereskedelemmel foglalkozó csoportok, valamint egyéb bűnözői szerveződések.

Az afganisztáni hatalmi források közül a vallási hatalom a legelszigeteltebb, a nemzetközi közösség, a nyugati kultúrkör által legkevésbé megnyerhető. Helyi viszonylatban erejét a lakosság vallásossága és szokásainak tisztelete adja.

A közigazgatási hatalom, mint a legfiatalabb hatalmi forrás önmagában súlytalan. Amennyiben a vezető nem rendelkezik hatalommal, de legalábbis befolyással a másik három hatalmi forrás egyikéből, akkor nincs ráhatása az általa igazgatni kívánt terület történéseire.

A PRT-nak a sikeres feladatvégrehajtás érdekében létfontosságú feladata a hatalmi viszonyok felderítése, a „látható és láthatatlan” kapcsolatrendszer feltérképezése. A megfelelő „civil érzékenységgel” tárgyi (társadalomtudományi) tudással, szervezeti elemekkel és kutatási módszertannal rendelkező PRT képes ezt megtenni.

5. KANDAHÁRI ÖV, MINT BAGHLAN KULCSTERÜLETE

A Kandahári öv Baghlan tartomány Pol-e Khumri város észak-nyugati kijáratától kezdődően nyúlik el észak-keleti irányba a Baghlan (más részén Konduz) folyó völgyében. Egyes vélemények szerint Afganisztán legtermékenyebb mezőgazdasági területe ez a kb. 60x15 km-es földrajzi egység. A terület öntözhetőségének és jó talajminőségének köszönhetően állandóan zöld és sűrűn lakott területet helyiek „Jungel”-nek is nevezik.

A terület stratégiai fontosságát adja, hogy mindkét észak felé haladó út rajta vezet keresztül. A Pol-e Khumri északi részén elágazó útvilla nyugati része maga az Afgán Körgyűrű és az Északi Régió főközpontját Mazar-e-Sharif-et köti össze a fővárossal, Kabullal. A másik út Konduz tartományba vezet és ezen keresztül számos más tartomány is kapcsolódik a „Körgyűrűhöz”. E két út hatalmas forgalmat bonyolít le, egyrészt az észak felől érkező import szállításokat, másrészt pedig az ISAF által megnyitott Északi Utánpótlási Útvonalon (MSR North) Tadzsikisztán felől valósul meg a csapatok ellátása. Az utánpótlás, üzemanyag szállítás csak ezeken az utakon és csak közúton valósulhat meg.

A terület elnevezésének eredete, hogy az elmúlt évszázadok során több esetben is Kandahárból pastuk települtek be. Baghlan tartomány lakosságának megközelítőleg egy harmada él e területen, viszont magasabb a pastuk aránya, mint a tartomány többi részében. Baghlan tartományban a pastuk aránya 20% körüli, de a Kandahari Övben ez az arány 50% vagy a feletti.

Az egy földrajzi egységnek tekinthető terület gazdag termőföldje és bővizű folyója mellett a kiépített öntözőcsatorna rendszer is segíti a fejlődést. Évszázadok gyakorlata köszön vissza a mesterien megtervezet és épített csatornában, ahol sehol sincs szivattyú, átemelő, csupán a víz folyási irányát és mozgási energiáját hasznosítják. A föld és a víz bir-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLDIZSÁR Gábor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

toklása itt is folyamatos konfliktusokat gerjeszt. Tüntetések, fegyveres összecsapások, gyilkosságok, emberrablások jelzik a zavaros tulajdonviszonyokat, érdekellentéteket.

Az ellenálló csapatoknak is fontos bázisa forrásfeltöltő helye e gazdag terület. A mezőgazdaságból élő lakosságot adóztatják, közülük toborzással és „kényszer sorozással” növelik létszámukat. Az ellenálló csoportok mozgása, pihentetése, felkészülése során pedig „beszállásolják” magukat a falvakba.

Katonai szempontból a terület szinte minden négyzetmétere alkalmas lesállítások, rajtaütések végrehajtására. A síkvidéki „Jungel” zöldje, a magas kultúr- és aljnövényzet, a mindent átszelő fasorok és csatornatöltések, a sűrűn lakott területek, ép és romos építmények ideálisak rejtőzködésre, rejtett megközelítésre, utánpótlás szállításra, visszavonulásra, manőverezésre. A helyi lakosság jelenléte pedig ideális „humán pajzs” a támadók részére, hiszen a megtámadottat nem csak a földrajzi környezet, de az emberek ruházata, jelenléte is akadályozza a támadók beazonosításában.

6. A CIVIL ÉRZÉKENYSÉG KIALAKÍTÁSA

A komplex válságok komplex kezelést igényelnek, így nem csak a katonai, hanem a politikai és gazdasági dimenzióban is képesnek kell lenni azt kezelni. A PRT rendeltetése is e három dimenzióra épül, e három területen járult hozzá Afganisztán stabilitáshoz. A PRT szervezeti felépítése, és a végrehajtók felkészítése is e három feladatrendszer kell, hogy tükrözze. Tekintettel arra, hogy a PRT állománya alapvetően katonai, így a katonai feladatok nem jelenthetnek – nem az erőkre-eszközökre-eljárásokra/nemzeti korlátozásokra gondolva – nehézséget. A magyar PRT szervezeti felépítése viszont hiányosságokat mutat a politikai és gazdasági kérdések területén. Korábban említettem, hogy a PRT parancsnoka a helyi viszonyok között politikai, katonai és gazdasági tényező, képesnek kell lennie felkészültsége révén az elvárásoknak megfelelni. Nem kétséges, hogy a komplex válságkezelésben az afgán elvárásoknak megfelelően figyelemmel a magyar PRT szervezeti sajátosságaira szükséges, hogy a kulcsbeosztású személyek, a táborot elhagyó és így elsődlegesen véleményt formáló állomány és vezetőik megfelelő „civil érzékenységgel” rendelkezzenek. A humán környezet történéseinek, a helyiek viselkedésének megértése, a reakciók és megelőző lépések meghatározása, a helyi történelem, kultúra, magatartás ismerete létfontosságú e komplex szerepvállalásban, a siker eléréséhez.

A *civil érzékenység* kialakítása hosszú tanulási folyamat, a társadalomtudományi ismereteknek elsajátítása naprakészen tartása önfegyelmet, a tudás befogadásának képességét és igényét is jelenti. E körbe tartozik a történelem, politikaelmélet és történet, pszichológia, szociológia, jog, állam-és közigazgatási ismeretek, közgazdaságtan, antropológia, vallásismeret.

A társadalomtudomány egyes területeinek képzését is két részre kell osztani. Egyrészt az alaptudomány elsajátítása, mint alapismeret. Másrészt, pedig a katonai műveletek célterületeinek társadalomtudományi feltérképezése, majd összehasonlítása a magyar viszonyokkal. Így leképezhető az a „kelléktár” ami segíti a parancsnok munkáját a humán környezet megértésében. De legalább ilyen fontos, hogy meghatározták az azonosságok és különbségek, ajánlott és tiltott kategóriák az adott társadalomtudományi területen a két kultúrkör (magyar-célország) között. E tudással felvértezett szervezet és parancsnoka sikeres véleményformáló elfogadást növelő lépéseket tehet a médiakampányok, a CIMIC projektek, a PSYOPS alkalmazása és a vezetői tárgyalásai során.

Afganisztán számos problémája, lakosságának viselkedése nem idegen a magyaroktól, történelmük során sokszor éltek meg hasonló eseményeket, vagy vallott a magyarság hasonló véleményét.

Ahogy az ellenállók szervezik csapataik mozgásait, ellátásait és pihentetéseit „kényszersorozzák” a fiatalokat, beszállásoltatják harcosaikat, azok hasonlatosak a török és osztrák elleni harcok történéseihez.

A megélhetés, jobb élet reményében a Rákóczi szabadságharc idején az elszigetelt, magára maradt osztrák helyőrségek nyaranta átálltak a fejedelem táborába. A régi törvényen kívüli Rózsa Sándorok a történelem hívó szavára sza-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. BOLDIZSÁR Gábor

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

badságharcosokká váltak, ahogyan az afgán önvédelmi erők (ARBAKI) állománya is. De a német-magyar közös hadtörténelem egyes eseményei is néhányszor megismétlődni látszódnak.

A „Talpalatnyi föld” című magyar film szintén egy Afganisztánban ma is feszítő problémát világít meg. Nem elég a termőföld birtoklása, ahhoz öntözővíz is kell. Aki ezt ellenőrzi azé a hatalom a föld tulajdonosa felett.

De a magyar vidéken élő idősebb lakosság is továbbra tartja feszes hagyományait. A nők fejkendőben járnak, a férfiak kalapban. A mezőgazdasági munkát csak a férfiak beszélik meg, a nőknek nincs beleszólásuk a „nagy ügyek” intézésébe.

Az afganisztáni magyar PRT, mint valamennyi XXI. századi katonai művelet *komplex válságokat kezel, komplex módon. A politikai, katonai és gazdasági erőfeszítések összehangolására van szükség. E feladatokat a humán környezet behatásai közepette kell elvégezni.*

A kitűzött politikai, katonai és gazdasági célok elérése érdekében a haderőnek képesnek kell lennie megérteni, kezelni és befolyásolni a humán környezetet. Ehhez három dologra van szükség:

- A civil érzékenység kialakítása, az alkalmazott társadalomtudományi ismeretek elsajátításán keresztül.
- A szükséges szervezeti elem kialakítása, mely képes értelmezni a humán környezet „rezdüléseit”.
- Szükséges olyan elemzési módszertan kialakítása, mellyel a szervezet és a tudás hatékonyan tudja támogatni a katonai kötelet és a parancsnok tevékenységét.

Az MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ parancsnokaként vezetéssel, a nemzetközi trendeknek megfelelően a Magyar Honvédségben is megkezdődött e tudások felhalmozása, a módszertan kialakítása. A Központ állományában közalkalmazottként és katonaként is szolgál, szolgált antropológus, jogász, szakközgazdász, szociológus, történész és politológus, akik szakmai munkája nagyban hozzájárul a műveletek szempontjából nélkülözhetetlen elemző-értékelő és kiképző tevékenység színvonalának növeléséhez. E tudás, módszertan, szemléletmód megismerése és megértése elengedhetetlenül szükséges minden katonai vezető számára, nem csak a műveleti felkészülés időszakában, hanem a katonai oktatás-képzés során is.

Kulcsszavak: Magyar PRT Afganisztánban, Baghlan tartomány, Humán környezet, Alkalmazott társadalomtudományok a katonai műveletekben, Békeműveletek szereplői

Key words: Hungarian PRT in Afghanistan, Baghlan province, Human environment/terrain, Socio sciences used by military, Actors of peace operations

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÜLÖNLEGES MŰVELETI KÉPESSÉGE, A KATONAI ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK KERETEI KÖZÖTT

A szerző a témakör egyik szakértője, aki a Nemzeti Közszolgálati Egyetem oktatójaként tudományos alaposággal foglalkozik a Magyar Honvédség különleges műveleti képességének kialakításának kérdéseivel.

A szerző ebben az értekezésben bemutatja a magyar különleges műveleti erők képességeit, lehetőségeit az új kihívások tükrében. Elemzi a Magyar Honvédség különleges műveleti erőinek alkalmazási kereteit különböző minősítésű időszakokban. Vizsgálja a Magyar Köztársaság ambíciószintjeit a különleges műveleti erők alkalmazása terén és foglalkozik ezen erők készenléti szintjeinek meghatározásával, majd felvázolja és bemutatja ezen erők feladatrendszerét és alkalmazásuk különböző fázisait.

A tanulmányt mindenekeelőtt a szakértők figyelmébe ajánljuk, de a téma iránt érdeklődők számára is hasznos olvasmány.¹

BEVEZETŐ

A 2003-as védelmi felülvizsgálat eredményeképpen haderőnk átalakítási célkitűzéseivel összhangban megfogalmazódott a különleges műveleti képesség kialakításának és fejlesztésének szükségessége, amelynek következtében – többek között – megalakításra került az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj. Azzal a nem titkolt céllal, hogy a Magyar Köztársaság érdekében, a Magyar Honvédség és a NATO, EU számára, a különleges műveleti képesség kialakításával, vegyen részt a nemzetközi szerepvállalás keretében katonai/különleges műveletek végrehajtásában a magyar nemzeti érdekek érvényesítése érdekében.

A különleges műveletek fogalma, a különleges műveleti erők feladata, alkalmazása kialakulóban lévő terület Magyarországon, és a korlátozott hozzáférhetőség miatt nem mindenki juthat hozzá bizonyos okmányokhoz, dokumentumokhoz. Sokszor különbözőképpen vannak megfogalmazva egyes alapvető meghatározások eltérő fordítóktól, szakmai értelmezéstől függően. Az alapfogalmak bemutatásakor a terület alapos és objektív háttérének minél szélesebb körben történő ismertetése, valamint egy közös terminológia, egyértelműség megvalósítása a célom.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETEK FOGALMÁNAK MEGHATÁROZÁSA

A 2009 januárjában kiadott AJP 3.5 jelű szövetséges kiadvány 1. fejezete a következőképpen definiálja a különleges műveleteket:²

„A különleges műveletek olyan katonai műveletek, amelyet különlegesen kiválasztott, szervezett, kiképzett és felszerelt erők hajtanak végre olyan harcászati eljárásokat alkalmazva, amelyek nem jellemzőek a hagyományos erőkre. A különleges műveletek olyan katonai tevékenységek, amelyeket egyedileg dolgoznak ki, szerveznek meg, különlegesen kiképzett és felszerelt állomány hajt végre olyan módszerekkel, amelyek nem használatosak a hagyományos erőknél. Ezek a tevékenységek a katonai műveletek minden fajtájában alkalmazhatók a hagyományos erők műveleteitől függetlenül, vagy azokkal együttműködve. Katonapolitikai szempontok megkívánhatják a rejtett vagy titkos módszerek alkalmazását és fokozott fizikai, politikai kockázat felvállalását is.”³

¹ A tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0001számú „Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások” című pályázat keretében: A „Civil-katonai partnerség” alprogram „Humánvédelem- békeműveleti és vészhelyzet-kezelési eljárások fejlesztése”, kiemelt kutatási terület (KKT) támogatásával készült.

² AJP 3.5: Allied Joint Doctrine for Special Operations - Szövetséges egyesített különleges műveleti doktrína.

³ AJP 3.5: Allied Joint Doctrine for Special Operations. p 1-1.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

A különleges műveletek fogalmának több szempontú meghatározása után, fontosnak tartom az a különleges műveletek főbb jellemzőinek ismertetését:

- a) A NATO különleges műveletei természetüknél fogva egyesített műveletek. A különleges műveleti erők nagytöbbsége az erőket felajánló országok légi, tengerészeti és szárazföldi erőivel közösen vannak szervezve. Így alkotják a feladat specifikus, több nemzeti, egyesített erők komponens parancsnokságát az egyesített törzsszel, amely a tervezi és irányítja a különleges műveleteket a hagyományos erők műveleteitől függetlenül vagy azokkal együttműködve.
- b) A különleges műveleti erők alkalmazásában a NATO és a szövetség tagjainak saját eljárásai és alkalmazási szintjei között szembevetendő különbségek vannak. A NATO különleges műveleti erői hadászati szintű erőforrások, amelyet Több nemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék alárendeltségben alkalmaznak. A különleges műveleti erők kihatása, ha megfelelően alkalmazzák őket, hadászati és hadműveleti szinten jelentkezik.
- c) A NATO alárendeltségébe tartozó különleges műveleti erők általában egyesített műveleti területen hajtják végre műveleteket más légi, szárazföldi és tengerészeti komponens parancsnokságokkal együtt. Az egyesített erők parancsnoka a legnagyobb együttes hatást az egységes parancsnoki rendszerrel, az erők hadműveleti szintű integrálásával és a NATO támogatott/támogató közötti kapcsolat alapelveinek alkalmazásával éri el.
- d) A különleges műveleteket általában bizonytalan, ellenséges vagy politikailag érzékeny környezetben hajtják végre, különböző katonai célok érdekében, amelyeknek katonai, diplomáciai, információs vagy gazdasági hatási lehetnek. Ezek a műveletek gyakran rejtett, vagy fedett képességeket igényelnek.
- e) A különleges műveleteket végrehajthatják önállóan, vagy a hagyományos erők műveleteivel együtt, nemzetközi, vagy ügynökségek közötti műveletekben a helyi erők által, vagy velük együttműködésben.
- f) A különleges műveletek a fizikai és politikai kockázat, a végrehajtási technikák, az alkalmazási módszerek, a saját csapatok támogatásától való függetlenség tekintetében különböznek a hagyományos műveletektől. Ezek a műveletek általában a részletes felderítéstől/hírszerzéstől és a helyi erőforrásoktól függenek.
- g) A különleges műveletek szerves részei a szövetséges hadműveleteknek. Habár a különleges műveleteket önállóan is végrehajthatják meghatározott szövetséges célok támogatására, a különleges műveletek döntő részét azért tervezik és hajtják végre, hogy erősítsék a szövetséges művelet sikerének valószínűségét. A különleges műveleteknek a hagyományos műveleteket kiegészíteniük kell és nem helyettesíteniük, avagy versenyezni velük.
- h) A különleges műveletek végrehajtásának sikere az egyének és kis alegységek profizmusán, a gyakran nem hagyományos, speciális képességeinek sokaságán múlik, amelyeket rugalmassággal, rögtönzéssel, rögtönzésekkel és önállósággal alkalmaznak. A kis méret, az egyedülálló képességek és a (korlátozott idejű) önellátás képessége teszi lehetővé, hogy a különleges műveleti erők megfelelő és megvalósítható katonai reagálást biztosítsanak a szövetség számára. Ezek a műveletek kevésbé járnak a helyzet eszkalációjának kockázatával, amely a nagyobb méretű, jobban látható hagyományos erők alkalmazásában rejlik.
- i) A különleges műveleteket végrehajthatják közvetlenül az ellenség ellen, például egy kritikus csomópont elleni rajtaütés végrehajtásával, vagy közvetett módon, például katonai segítségnyújtás keretében a helyi erők szervezésével, kiképzésével és támogatásával. A legtöbb esetben az elért eredmény mértéke jóval nagyobb az alkalmazott erő méretéhez viszonyítva.

A különleges műveletek főbb jellemzőit az 1. számú ábra mutatja be.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

1. számú ábra: A különleges műveletek főbb jellemzői⁴

A különleges műveleti erők kategóriájába tartoznak mindazon kötelékek, amelyeknek legalább egyik alaprendeltetési feladata a különleges műveletek végrehajtása, vagy azok közvetlen támogatása. Itt beszélhetünk azokról a kijelölt repülő kötelékekről is, amelyek a különleges alegységek kijuttatására és kiemelésére specializálódtak. Meg kell jegyezni, hogy csupán a repülő kötelékek kijelölése nem elegendő, ezek a szervezetek a különleges alegységek alkalmazási elveiben rögzített viszonyok, körülmények, és módszerek szerint kell, hogy képesek legyenek a csoportokat kijuttatni. Ezek az adottságok a többi hasonló (esetünkben szállító helikopter) alegységtől eltérő felszereltséget és kiképzettséget igényelnek.

Ebbe a tágabb besorolásba tartoznak azok a kötelékek is, amelyek rendeltetésszerűen nem a különleges műveletekre specializálódtak, viszont kiképztségükből és felszerelésükből adódóan rendelkeznek olyan képességekkel, amelyekkel hatékonyan támogatják a különleges erők tevékenységét. A felállított, képzeletbeli kategória azokat jelöli, amelyek alegységek rendeltetésszerűen nem a különleges műveletek tényleges végrehajtói, viszont a bennük rejlő valamilyen speciális képesség miatt egy – egy különleges feladat végrehajtására, vagy a különleges erők közvetlen támogatására alkalmasak, illetve képesek a velük való együttműködésre.

A másik kategória tartalmazza a különleges erőket, amelyek kifejezetten a különleges műveletek végrehajtására vannak létrehozva, felszerelve és kiképezve. Ezek az alegységek megfelelő képességgel rendelkeznek valamennyi különleges műveleti feladat végrehajtására.

⁴ Forray László – Holndonner Hermann: A különleges felderítő erők helye és szerepe a korszerű nemzeti haderőben, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2005. 4. sz. - alapján, PPT előadás, ZMNE, 2005.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

A MAGYAR HONVÉDSÉG ÁTFOGÓ KÜLÖNLEGES MŰVELETI KÉPESSÉGE

A Magyar Honvédség átfogó különleges műveleti képessége magába foglalja a *különleges műveleti erőket*,⁵ amely gyűjtőfogalom, és az alábbiak tartoznak bele:

- különleges erők;
- különleges támogató gyalogos erők;
- különleges műveletek végrehajtására képes erők;
- különleges műveleti repülő erők;
- együttműködő erők.

*Különleges erők*⁶

A különleges erők olyan különleges műveleti erő, amely, nem hagyományos harctevékenységre létrehozott, speciálisan szervezett, kiképzett és felszerelt alegységekből áll. Tevékenységüket a feladat, ellenség, terep és időjárás, elérhető csapatok és támogatás, és nem katonai összetevők függvényében hajtják végre. Alapvetően kis csoportok alkalmazásával érnek el hadműveleti vagy stratégiai célokat. A Magyar Honvédség szervezetében a *Magyar Honvédség 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj* jelenti ezt a képességet.

*Különleges támogató gyalogos erők*⁷

A különleges támogató erők olyan katonai szervezetek, amelyek az átlagosnál magasabb szinten kiképzett és felszerelt légi szállítású (légi roham), illetve ejtőernyős al/egységeket foglalnak magukban, amelyek képesek a különleges műveleti feladatok meghatározott elemeinek önálló végrehajtására, illetve a különleges műveletek támogatására. Alapvetően század erőben, vagy nagyobb kötelékben hajtják végre feladataikat. A Magyar Honvédség szervezetében a *Magyar Honvédség 25/88. Könnyű Vegyes Zászlóalj* különleges feladatok végrehajtására felkészített állománya képes ilyen jellegű feladatok ellátására.

*Különleges műveletek végrehajtására képes erők*⁸

A különleges műveletek végrehajtására képes erők olyan katonai szervezetek, amelyek speciális képességeiknél, illetve kiképzettségükönél fogva képesek a különleges műveleti feladatok támogatására, vagy azok részfeladatainak végrehajtására. (UAV⁹ kezelőszemélyzetek, CIMIC¹⁰, PSYOP(s)¹¹, SIGINT¹² specialisták, HUMINT¹³ csoportok, CBRN¹⁴ szakemberek). A Magyar Honvédség szervezetében a *Magyar Honvédség 5/24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj* az ahol részben megtalálhatók ezek a feltételek.

⁵ Special Operations Forces - SOF - különleges műveleti erők

⁶ Special Forces - SF - különleges erők

⁷ Rangers típusú alakulatok

⁸ Special Operations Capable - SOC - különleges műveletek végrehajtására képes erők

⁹ UAV - Unmanned Aerial Vehicle - pilótánélküli repülőeszköz

¹⁰ CIMIC - Civil-Military Cooperation - civil - katonai együttműködés

¹¹ PSYOP(s) - Psychological Operations - lélektani hadműveletek

¹² SIGINT - Signals Intelligence - rádiófelderítés

¹³ HUMINT - Human Intelligence - emberi erővel történő információszerzés

¹⁴ CBRN - Chemical, Biological, Radiological, Nuclear- vegyi, biológiai, radiológiai, nukleáris

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

*Különleges műveleti repülő erők*¹⁵

A különleges műveleti repülő erők olyan a haderő szervezetében rendszeresített, speciális repülési és álcázási követelményeknek megfelelő merev- és forgószárnyas eszközökkel felszerelt repülő alegységek (vagy azok egyes elemei), amelyek speciális eszközeiknél és kiképztségükönél fogva képesek a különleges műveletek támogatására. A Magyar Honvédségben ilyen speciális repülő képesség nincs, az ahhoz kapcsolódó feladatok ellátására – helyettesítő képességként – a *Magyar Honvédség 86. Szolnok Helikopter Bázis* meghatározott erői (harci és szállító helikopterei) vannak kijelölve.

Együttműködő erők

A magyarországi szervektől bevonható állomány: Katonai Biztonsági Szolgálat, Információs Hivatal, stb..

Műveleti területen: Az együttműködő erők olyan katonai/félkatonai szervezetek, amelyekkel a különleges műveleti erők feladatai végrehajtása során (háború, válság, és béke időszakában egyaránt) együttműködhet, és amelyek segítik a különleges műveleti erők katonai cselekményeit. Ilyenek az alábbiak:

- helyi erők,
- ellenálló erők;

Szükséges megjegyezni, hogy Magyarország különleges műveleti erőinek – a tagságból eredően – a NATO szabályzóiban (MC 437) megfogalmazott követelményeknek kell megfelelniük és az ott előírt feladatok végrehajtására kell felkészülniük. Mivel a NATO elvek szerinti CIMIC, PSYOPS, és INFOOPS¹⁶ tevékenységek nem tartoznak a NATO különleges műveleteinek feladatai közé, ennek megfelelően a magyar katonák által végrehajtott ilyen feladatok sem.”¹⁷

A következőkben ismertetem a Magyar Honvédség állományába tartozó főbb különleges műveleti erőket.

MAGYAR HONVÉDSÉG 34. BERCSÉNYI LÁSZLÓ KÜLÖNLEGES MŰVELETI ZÁSZLÓALJ

A különleges műveleti zászlóalj a Magyar Honvédség különleges műveleti feladatok végrehajtására szervezett alegysége. A zászlóalj alaprendeltetéséből fakadó feladatként tervezi, szervezi, támogatja és végrehajtja a különleges műveleti feladatokat a műveletek teljes spektrumában, változó és ellenséges környezetben. A zászlóalj közvetlenül felelős a századok és a különleges műveleti csoportok kiképzéséért, alkalmazásáért, irányításáért, teljes körű ellátásért, a kapcsolattartásért, a visszajutás megszervezéséért. A zászlóalj parancsnokság és a törzs önállóan nem hajt végre műveleti feladatokat. A zászlóalj feladatokat végrehajtó alapvető szervezeti eleme a különleges műveleti csoport.

MAGYAR HONVÉDSÉG 25/88. KÖNNYŰ VEGYES ZÁSZLÓALJ

A könnyű vegyes zászlóalj alapvetően könnyű gyalogos katonai szervezet, alaprendeltetéséből fakadóan képes végrehajtani bizonyos különleges műveleti feladatokat, de fő feladatát a különleges műveleti zászlóalj tevékenységének támogatása képezi. A zászlóalj szervezete, és kiképzettsége alapvetően eltér a hagyományos könnyű lövész katonai szervezetekétől, feladatait alapvetően megerősített szakasz, vagy század kötelékben, légi szállítást követően hajtja végre. A zászlóalj elsődlegesen támadó műveletek, végrehajtására összpontosít, és képes erőszakos behatolás feladatainak¹⁸ végrehajtására.

¹⁵ Special Operations Aviation - SOA - különleges műveleti repülő erők

¹⁶ INFOOPS - Information Operations – információs műveletek

¹⁷ Kovács Csaba: A különleges műveleti erők helye, szerepe, és tevékenysége a 21. század katonai műveleteiben. - ZMNE, Doktori díszertáció. 2007. p. 38.

¹⁸ Forced Entry - erőszakos behatolás

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

A zászlóalj, váltás, vagy utánpótlás fogadása nélkül képes 72 órás harctevékenység végrehajtására.

A zászlóalj a különleges műveleti alegységek támogatása során a következő feladatokat hajthatja végre:

- Közvetlen műveletek;
- harci kutatás – mentés;
- nem harcolók kimenekítése.

A feladatok közvetlen végrehajtása során a különleges műveleti zászlóaljból és a könnyű vegyes zászlóalj kijelölt állományából létrehozott különleges műveleti harccsoport irányítását és vezetését a különleges műveleti zászlóalj törzsének bázisán kialakított és a könnyű vegyes zászlóalj törzsének kijelölt állományával kiegészített vezető – irányító szervezet hajtáná végre.

MAGYAR HONVÉDSÉG 86. SZOLNOK HELIKOPTER BÁZIS

A helikopter bázis alapvető feladata a zászlóaljak békekiképzésének repülő támogatása és katonai erő alkalmazását igénylő fejlemény, nemzeti, illetve nemzetközi válsághelyzet kezelésére bevetett csapatok légi szállítása, illetve harctevékenységének légi tűztámogatása, oltalmazása. A helikopter bázis kijelölt repülő köteléke (MI-24 harci helikopter, MI-8/17 szállító helikopter) folyamatosan együtt hajtja végre a feladatait a különleges műveleti zászlóalj csoportjaival. A kötelék kijelöléséről a mindenkor parancsnok intézkedik, a kiképzési feladatok koordinálását a helikopter bázis parancsnoka hajtja végre.

MAGYAR HONVÉDSÉG 5/24. BORNEMISSZA GERGELY FELDERÍTŐ ZÁSZLÓALJ

„Az MH 5/24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj fő feladatai a következők: ¹⁹

- A MH 5. Bl. LDD. részeként, a személyi állomány harcfeladatra történő felkészítésének, a harc- és gépjármű, valamint a fegyverzet-technikai eszközök hadrafoghatóságának, az anyagi készletek tárolásának és karbantartásának, a magasabb készenléti fokozatba helyezés feladatainak, a harcfeladat vétele után a harctevékenység feladatainak végzése;
- váratlan veszélyhelyzetek, katasztrófák hatásainak felszámolása;
- missziós feladatokban való részvétel.

Modul felderítő biztosítási elemként történő alkalmazás:

- Elemző-értékelő részleg;
- csapatfelderítő;
- HUMINT (harctéri hírszerzés);
- elektronikai hadviselés;
- technikai felderítés.

Feladatok:

- Részvétel az ország fegyveres védelmében;
- részvétel a lakosság és a polgári hatóságok megsegítésében katasztrófa, vagy katasztrófával fenyegető, illetve az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető helyzetben;
- részvétel a Magyar Köztársaság határai mentén kialakult válsághelyzet kezelése során az államhatár biztosításában;
- katonai felderítő feladatok végrehajtása a NATO által folytatott béketámogató műveletekben vállalt feladatok teljesítése során;

¹⁹ http://www.hm.gov.hu/honvedseg/szarazfold/mh_24._bornemissza_gergely_felderito_zaszloalj/2009.07.21

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

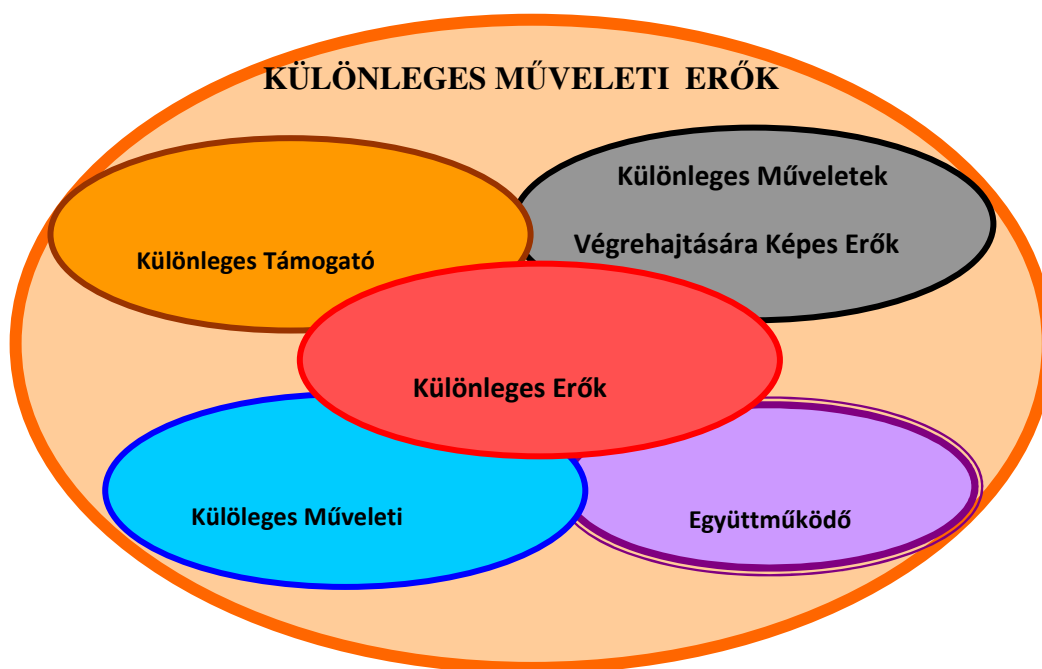
5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

- az állomány felkészítése modul felderítő biztosítás részeként a meghatározott lövészdandárok és lövész zászlóalj felderítő támogatása;
- részvétel valamely NATO tagország megsegítésében, illetve a NATO reagáló erők állományához felajánlott kötelek feladataiban;
- az ENSZ/EBESZ katonai formációihoz felajánlott erők feladataiban való részvétel. Információk biztosítása a Parancsnok Kritikus Információ Igényei (CCIR), az Elsődleges Információ Igények (PIR) részére;
- az adatbázisok folyamatos frissítése.”

A különleges műveletek sikeres végrehajtása főként a végrehajtó egyének és kislegrészek magas felkészültségén, szakmai ismeretein múlik. Ezen széles körű, speciális, többnyire nem hagyományos katonai ismeretek, a hatékonyság érdekében olyan képességekkel kell, hogy társuljanak, mint az alkalmazkodási- és rögtönzési készség, találékonyság és önálló cselekvési készség. A kis kötelékekben alkalmazott, egyedülálló képességekkel bíró és (bizonyos, korlátozott ideig) önállóan alkalmazható különleges alegységek a Magyar Köztársaságnak egy széles körben alkalmazható, sok esetben a leghatékonyabb katonai válasz lehetőségét adják.

A különleges műveleti erők összetevőit a 2. számú ábra mutatja be.

2. számú ábra: A különleges műveleti erők összetevői²⁰

²⁰ Porkoláb Imre alezredes: Jelentés a különleges műveleti képességkialakítás helyzetéről, (alapján). PPT bemutató. MH ÖHP. 2008.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. FORRAY László

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. számA MAGYAR HONVÉDSÉG KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK KERETEI, FELADATAI
KÜLÖNBÖZŐ IDŐSZAKOKBAN

A Magyar Honvédség különleges műveleti erőinek alkalmazására honi területen, illetve az ország határain kívül a Magyar Köztársaság alkotmánya, a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvény (Hvt), valamint a nemzetközi hadijog keretei között kerülhet sor.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK KERETEI BÉKEÁLLAPOTBAN

A különleges műveleti erők *honi területen történő harci alkalmazására* békeállapotban, még a rendkívüli jogrend bevezetése előtt, a kormány külön intézkedésére, a köztársasági elnök által jóváhagyott védelmi terv szerint kerülhet sor az alkotmány 19/E. § (1) bekezdése szerinti, külső fegyveres csoportoknak Magyarország területére történő váratlan betörése esetén katonai erő alkalmazását igénylő, váratlan események megoldására.

A különleges műveleti erők *honi területen történő nem harci alkalmazása* békeállapotban a Hvt. 70. § (1) bekezdésének h) pontja szerinti katasztrófavédelmi feladatok végrehajtása (pl. kutatás-mentés) esetében lehetséges.

A Magyar Honvédség részére törvényileg szabott feladatoknak megfelelően, a Hvt 70. § (1) bekezdésének c) pontja szerint, a különleges műveleti erők alkalmazásra kerülhetnek a *nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatainak végrehajtására* az ország határain kívül, nemzetközi (szövetségi/koalíciós) kötelékben a műveletek teljes spektrumában (az alacsony intenzitású békeműveletektől a magas intenzitású háborús műveletekig).

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ALEGYSÉGEK FELADATAI BÉKÉBEN

Békében a különleges műveleti alegységek általában békekiképzést hajtanak végre saját képességeik szinten tartása, fejlesztése érdekében illetve az előljáró terve szerint segíthetik más katonai szervezetek, fegyveres testületek felkészítését, mind hazai mind nemzetközi területen. Speciális kiképzettségüknel fogva a különleges műveleti alegységeknek kiemelt szerepük lehet katasztrófa helyzetek megelőzésében illetve azok következményeinek felszámolásában. Békében szigorúan meghatározott formában és külön intézkedések alapján részt vehetnek a terrorizmus elleni harc feladataiban (alapvetően passzív védelmi jellegű tevékenység) terror fenyegetettség időszakában.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK KERETEI BÉKEÁLLAPOTTÓL ELTÉRŐ
IDŐSZAKBAN

A Hvt. 70. § (1) bekezdés a) pontja szerint, *az ország fegyveres védelmében való részvétel* során a különleges műveleti erők alkalmazhatóak különleges műveleti feladatok végrehajtására önállóan, vagy együttműködve más katonai szervezetekkel, rendvédelmi szervekkel, nemzeti, illetve NATO parancsnokság alárendeltségében.

A Hvt. 70. § (1) bekezdés b) pontja szerint, *a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő egyéb katonai kötelezettségek (első sorban a kollektív védelmi feladatok) teljesítése* érdekében a különleges műveleti erők alkalmazhatóak a különleges műveleti feladatok és az ezekhez kapcsolódó tevékenységek végrehajtására az ország határain kívül nemzeti alárendeltségben, illetve nemzetközi (szövetségi/koalíciós) különleges műveletekben való részvételre.

A Hvt. 70. § (1) bekezdés f) pontja szerint a különleges műveleti erők *honi területen való alkalmazása az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően kihirdetett szükségállapot idején lehetséges*, az alkotmány 40/B. § (2) bekezdése szerinti, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett erőszakos cselekmények elhárítására *akkor, ha a rendőrség alkalmazása nem elegendő*.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. FORRAY László

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ALEGYSÉGEK FELADATAI VÁLSÁGKEZELÉS IDŐSZAKÁBAN

A válságkezelés időszakában a különleges műveleti alegységek felkészülnek elsőként alkalmazott katonai erőként, különleges műveleti – *(közvetlen műveletek, nem harcolók kimenekítése, terrorizmus elleni harc)* illetve *humanitárius műveletek* – feladatainak végrehajtására. A konkrét feladatokat az előjáró parancsnok határozza meg.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ALEGYSÉGEK FELADATAI HÁBORÚBAN

Háborúban a különleges műveleti alegységek általában speciális műveleteket hajtanak végre a hadszíntér parancsnok hadműveleti elgondolásának támogatása céljából, amely alapvetően a hagyományos erők hadműveleteinek támogatását jelenti. A különleges műveleti alegységek olyan speciális képességekkel rendelkeznek, melyek képessé teszik, hogy tevékenységüket rejtetten, fedetten hajtsák végre időben megelőzve a hagyományos csapatok alkalmazásával fellépő harccselekményeket.

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG AMBÍCIÓSZINTJE A MAGYAR HONVÉDSÉG KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSA TERÉN

Az EL 0035 – *(Fokozatos készenlétű erők, harcolók, harctámogatók, harctámogató-kiszolgálók)* – NATO felajánlásban a különleges műveleti erőkre vonatkozóan, és a nemzetközi terrorizmussal szembeni kollektív fellépés katonai feladataiban való részvételünk érdekében a Magyar Honvédség az alábbi képességeket építi ki és tartja fenn magas készenlétű erőként:

- rövidtávú képességek (célkitűzések);
- középtávú képességek (célkitűzések);
- hosszú távú képességek (célkitűzések).

Az előírt képességek fejlesztésének eredményeként a Magyar Honvédségnek képessé kell válnia egy speciális harctámogató elemekkel kibővített különleges műveleti harccsoport folyamatos műveleti alkalmazására rotációval.

A Magyar Köztársaság ambíciószintjeit a Magyar Honvédség különleges műveleti erők alkalmazása terén, részletesen az *1. számú melléklet* tartalmazza

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSI KÉPESSÉGEINEK SZINTJEI

„A különleges műveleti képesség fejlesztése érdekében a kiképzést és felkészítést a fent meghatározott ambíciószintek, valamint az SOTG²¹ képesség 2010 év végéig történő sikeres elérése érdekében kell tervezni és szervezni. A különleges műveleti képességfejlesztés alapvetően három szinten kerül végrehajtásra, amely magába foglalja az alap, az emelt és a teljes műveleti készenléti szintet. A különleges műveleti felkészítés harcászati szinten a harcoló, a harcbiztosító, a logisztikai támogató rendszer, valamint a vezetési és irányítási részterületeken, honi és nemzetközi kiképzési foglalkozásokon, kiképzési eseményeken kerül végrehajtásra.

A különleges műveleti erőkkel szemben támasztott magas szintű követelmények tükrében kulcsfontosságú a megfelelő személyi állomány kiválasztása, kiképzése, valamint a kiképzett különleges műveleti katonák (operátorok) megtartása az MH²² kötelékében. A különleges műveleti katonák felkészítése honi területen az MH más alegységeivel és az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (vagy a rendvédelmi funkciót ellátó más minisztériumi szintű szerv) által kijelölt, annak alárendelt szervezeteivel együttműködve, három fázisban kerül végrehajtásra.”²³

²¹ SOTG – Special Operations Task Group – különleges műveleti harc csoport

²² MH - Magyar Honvédség

²³ 345/2008. MH ÖHP PK intézkedése a különleges műveleti képesség rövid és középtávú fejlesztésére. p. 4

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

- alpműveleti készenlét;²⁴
- emelt szintű műveleti készenlét;²⁵
- teljes műveleti készenlét;²⁶

A Magyar Honvédség különleges műveleti erők alkalmazási képességeinek szintjeit a 2. számú melléklet tartalmazza.

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK FELADATRENDSZERE

A Magyar Honvédség különleges műveleti erők feladatrendszerének megfogalmazásakor többféle szempontot kell figyelembe vennünk. Figyelnünk kell a NATO, az Európai Unió és a Magyar Nemzeti Biztonsági és Katonai Stratégia előírásaira, megfogalmazásaira, ajánlásaira.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETEK FELADATAI LEHETNEK²⁷

- alapfeladatok;
- egyéb feladatok;
- kiegészítő tevékenységek.

ALAP FELADATOK:

1. Különleges felderítés és megfigyelés. (KFM)
2. Közvetlen műveletek. (KM)
3. Katonai segítségnyújtás (COIN [Counter Insurgency], lázadók elleni tevékenységek).
4. Terrorizmus elleni harc katonai feladatainak végrehajtása. (TEHKFV)

EGYÉB FELADATOK:

1. Nem hagyományos Hadviselés (NH).
2. Tömegpusztító Fegyverek Elterjedése Elleni Harc (TFEEH).
3. Információs Hadviselés (IH).

KIEGÉSZÍTŐ TEVÉKENYSÉGEK:

1. Koalíciós erők támogatása.
2. Harci kutatás-mentés.
3. Drogellenes tevékenységek.
4. Humanitárius aknamentesítés.
5. Humanitárius műveletek.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK ALAPELVEI, SZÜKSÉGES KÉPESSÉGEI

Annak ellenére, hogy a különleges műveleti erők gyakran bonyolult és szokatlan eljárásokat és eszközöket használnak, a siker kulcsa mégis a különlegesen kiképzett állomány. Ezért alapvető követelmény, hogy a műveleti terv és az alkalmazott eljárás egyszerű legyen, hogy a parancsnok szándéka mindenki számára világossá váljon.

A rendelkezésre álló különleges műveleti erők mennyisége korlátozott és számuk rövid időn belül nem növelhető. A különleges műveleti erők harci hatékonyságát az jelenti, hogy erőkifejtésüket közvetlenül, vagy közvetve, a döntő időben és helyen összpontosítják. Gondoskodnak arról, hogy a különleges műveleti erők erőkifejtése ne forgácsolódjon szét

²⁴ Initial Operational Capability - IOC - kezdeti műveleti képesség

²⁵ Advanced Operational Capability - AOC - emelt (haladó) szintű műveleti képesség

²⁶ Full Operational Capability - FOC - teljes műveleti képesség

²⁷ AJP 3.5 Allied Joint Doctrine for Special Operations, 2009. p 2-1.

látványos, de ugyanakkor hadászati vagy hadműveleti szempontból haszontalan célpontok ellen. A különleges műveleti erők részére kijelölt feladat közvetlenül a döntő hadászati, vagy hadműveleti szintű célok megvalósulását szolgálja.

*A különleges műveleti erők alkalmazásának alapelvei a következők:*²⁸

- célirányosság;
- támadó jelleg;
- erőkoncentráció;
- erősokszorozó tényező;
- erők és eszközök gazdaságos alkalmazása;
- mozgékonyság;
- a vezetés egysége;
- információ- és fizikai védelem;
- meglepés;
- egyszerűség.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK SZÜKSÉGES KÉPESSÉGEI

Annak érdekében, hogy egy felajánlott nemzeti erő megfeleljen a NATO különleges erők²⁹ kötelékében való tevékenységre, a következő alapképességekkel kell rendelkeznie:

- legyen képes összehangoló tevékenységet és feladattervezést végrehajtani különleges műveleti szinten;
- legyen képes modern, kis súlyú, megbízhatóan működtethető, mobil, valamint kis valószínűséggel felderíthető eszközöket felhasználva „NATO SECRET” szinttől titkos – különleges műveletek végrehajtása során a „COSMIC TOP SECRET” szintig – összeköttetést fenntartani a műveleti részlegek és a műveletet irányító parancsnokság között;
- legyen képes a katonai műveletek teljes spektrumában a különleges erők által végrehajtandó három alpművelet (különleges felderítés és megfigyelés, közvetlen műveletek, katonai segítségnyújtás) feladatainak végrehajtására;
- legyen képes szárazföldi-, légi-, tengeri (vízi) úton be-, illetve kijutni a műveleti területre, illetve a műveleti területről);
- legyen képes különleges műveleti csoportokat működtetni ellenséges, vagy ellenség által elzárt területeken, illetőleg nagy mélységben;
- legyen képes az alkalmazott különleges műveleti csoportokat felderítési adatokkal ellátni, valamint vezetni azokat;
- legyen képes többnemzetiségű összhaderőnemi alkalmi harci kötelék részeként tevékenykedni;
- legyen képes ellenséges, vagy ellenség által elzárt területen harcképességének megőrzésére, illetve túlélésre;
- legyen képes más nemzetekkel, közösségekkel kapcsolatot teremteni/ együttműködni;
- legyen képes biztosítani az erők megóvását.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETEK SIKERESSÉGÉT BIZTOSÍTÓ TÉNYEZŐK:

- tisztán, világosan és érhetően meghatározott egyértelmű célok;
- eredményes C4I támogatási rendszer;
- hozzáértő, szakszerű tervezés és végrehajtás;

²⁸ Nyt. szám: 94/658: Különleges műveleti erők alkalmazási irányelvei. MH ÖHP 2008. p. 4-6.

²⁹ NATO SOF - NATO különleges erők

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

— a feladatnak megfelelően képzett, felszerelt és szervezett erők alkalmazása.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ALEGYSÉGEK ALKALMAZÁSÁNAK FÁZISAI**TELEPÍTÉST MEGELŐZŐ FÁZIS**

Ebben a fázisban történik a különleges műveletek hadműveleti területének meghatározása. Ez természetesen a különleges műveletek teljes spektrumában egy folyamatos tevékenység, amely szervesen integrálódik a különleges műveleti alegységek napi tevékenységébe. A telepítést megelőző fázisban a különleges műveleti zászlóalj területilemzést hajt végre, különös figyelemmel a regionális kérdésekre. A különleges műveleti zászlóalj ezek után bedolgozik a magasabb kötelék, illetve parancsnokság elhatározásába és részt vesz a hadműveleti, illetve harcparancs elkészítésében.

Miután a legtöbb nem hagyományos hadviselési tevékenység általában sokrétű koordinációt igényel más szervektől is, így a kidolgozás néhány elemét más kormányzati szervek (titkosszolgálatok, rendőrség stb.) is végrehajthatják a különleges műveleti zászlóalj igényei alapján.

Telepítést megelőző fázis tevékenységét végre lehet hajtani más különleges műveleti tevékenység során, pl.: humanitárius segítségnyújtás, közös kiképzés stb. keretén belül is. Ez a különleges műveleti felfogás másságából ered, hiszen a különleges műveleti alegységek feladata a folyamatos információgyűjtés, elemzés, archiválás, frissítés, melyet később adott esetben teljesen más különleges műveleti feladat során, más aspektusból lehet felhasználni.

TELEPÍTÉSI FÁZIS

A telepítési fázisban a különleges műveleti alegység végrehajtja a különleges műveletek hadműveleti területre történő telepítést, melyet általában a légierő, illetve haditengerészet támogat, de végrehajtható polgári szervezetek és eszközök bevonásával is.

A telepítés fázisa gyakorlatilag az adott területre történő kijuttatástól a harctevékenységek megkezdéséig tart.

ALKALMAZÁSI FÁZIS

Az alkalmazási fázisban a különleges műveleti alegység tovább folytatja a különleges műveletek hadműveleti területe meghatározását, pontosítását, és végrehajtja a műveleti parancsok pontosítását, kiadását.

Ezek a műveleti parancsok a már fent említett nem hagyományos hadviselés fajtákat tartalmazzák.

A nem hagyományos hadviselés természetéből fakadóan, amely alapvetően függ a feladat időtartamától, a rendelkezésre álló erőforrásoktól, és a konfliktus természetétől, a különleges műveleti alegységek a nem hagyományos hadviselés fajtáinak teljes skáláját végrehajthatják, akár egy időben is.

A különleges műveleti alegységek tevékenységének célja, hogy stabil politikai, katonai feltételeket teremtsenek, amelyek lehetővé teszik a konfliktus utáni rendezést. Ilyen tevékenység lehet például, amikor a sikeres harctevékenység után lefegyverzik a gerilla erőket, új biztonsági erőket hoznak létre, illetve a volt gerillák társadalomba történő beintegrálódását segítik elő, valamint segítséget nyújtanak a humanitárius műveletek végrehajtásához.

VISSZATELEPÍTÉSI FÁZIS

A visszatelepítési fázisban a különleges műveleti alegység végrehajtja a különleges műveletek hadműveleti területről történő kivonást.

Ennek tartalma gyakorlatilag megegyezik a telepítés fáziséval, azzal a különbséggel, hogy itt a hazatelepülés a véghelyzet.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**DR. FORRAY László****Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

VISSZATELEPÍTÉST KÖVETŐ FÁZIS

A különleges műveleti alegységek ebben a fázisban pontosítják a feladat végrehajtása során megszerzett információkat, melyekkel megújítják az adattárakat, területértékeléseket, stb.

ZÁRSZÓ

A különleges műveleti erők a jövőben is fontos szerepet fognak betölteni a különböző konfliktusok megoldása, illetve a terrorizmus (gerillák) elleni harc megvívása során, hiszen a világban fokozottan alakulnak ki kisebb regionális válságok, fegyveres konfliktusok.

Az országok, népek, vallások, stb.. között kialakult ellentétek, a társadalmak előtt álló veszélyek kezelésére a legalkalmasabb és leghatékonyabban alkalmazható katonai erő a különleges műveleti erők.

A létrejövő különleges műveleti erőknek rugalmasan alkalmazható fegyveres erőnek kell lennie, amely az ambíció-szintekben meghatározott földrajzi és klimatikus környezetben, a nemzeti és a szövetségi feladatok meghatározott spektrumában egyaránt felhasználható a hagyományos háború megvívásától kezdve a béketámogató műveletekig bezárólag.

Szeretném tudatosítani zárógondolataként a következőket: A különleges műveleti erőket csak az előírásoknak, jogszabályoknak megfelelő és meghatározott körülményekre felkészített, és a különleges műveleti erők feladatlistáján szereplő feladatokat láthat el. Minden ezektől eltérő, más jellegű feladatok végrehajtása nem megengedhető, mivel veszélyeztetheti ezen erők kiképzettségi/felkészültségi színvonalát, illetve harckészültségi fokát.

A Magyar Köztársaság ambíciószintjei a Magyar Honvédség különleges műveleti erőinek alkalmazása terén³⁰

<p>RÖVIDTÁVÚ KÉPESSÉGEK (CÉLKITŰZÉSEK)</p>	<p>A teljes műveleti képesség kiépítéséig az ambíciószint egy szárazföldi műveletek végrehajtására képes, alacsony intenzitású konfliktusban alkalmazható, század méretű különleges erő kialakítása és fenntartása. Ez az átmeneti képesség biztosítja három különleges műveleti csoport (Special Operations Task Unit – SOTU) egyidejű műveleti alkalmazását legfeljebb három egymástól eltérő földrajzi régióban. Ezen felül alkalmazott csoportonként legalább kettő fővel harcászati és hadműveleti szintű különleges műveleti törzsbeosztások ellátása és azok folyamatos rotálása a nemzetközi és többnemzeti különleges műveleti törzsekben.</p>
<p>KÖZÉPTÁVÚ KÉPESSÉGEK (CÉLKITŰZÉSEK)</p>	<p>A különleges műveleti erő teljes műveleti képességének elérése (2010) után egy különleges műveleti harccsoport (Special Operations Task Group – SOTG) kiállítása, valamint annak műveleti alkalmazása rotáció nélkül maximum hat hónap időtartamban; vagy három különleges műveleti csoport (SOTU) egyidejű műveleti alkalmazása rotációval, legfeljebb három egymástól eltérő földrajzi régióban. Ezen felül a települt csoportok érdekében harcászati és hadműveleti szintű különleges műveleti törzsbeosztások feltöltése és azok folyamatos rotálása a nemzetközi és többnemzeti törzsekben.</p>
<p>HOSSZÚ TÁVÚ KÉPESSÉGEK (CÉLKITŰZÉSEK)</p>	<p>A meglévő képesség továbbfejlesztése egy szárazföldi, valamint korlátozott vízi műveletek végrehajtására is képes, század harccsoport kötelékben alkalmazható különleges műveleti erővé. A különleges erő komponens kiegészül a különleges műveleteket támogató képességekkel, amelyek révén egy magasabb értékű, komplex különleges műveleti képességet érünk el, tovább bővítve a döntéshozók eszköztárát.</p> <p>A fejlesztések eredményeként az MH képessé válik egy speciális harctámogató elemekkel kibővített különleges műveleti harccsoport folyamatos, váltással történő műveleti alkalmazására.</p>

³⁰ Nyt. szám: 1194/2008. A Magyar Honvédség Különleges műveleti képessége, alkalmazásának és fejlesztésének alapelvei.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. FORRAY László

 Budapest, 2012.
 5. évfolyam 1-2. szám

2. számú melléklet

A Magyar Honvédség különleges műveleti erők alkalmazási képességeinek szintjei.³¹

SZINT	EGYÉNI MŰVELETI KÉSZENLÉT
Alap szintű műveleti képesség	Egyéni alap szintű műveleti készenlétről beszélünk, ha az adott különleges műveleti katona sikeresen teljesítette a kiválasztás, valamint a különleges műveleti alaptanfolyam követelményeit, beosztásba helyezése a különleges műveleti zászlóaljnál megtörtént, és maradéktalanul felkészült az emelt szintű kiképzési feladatok végrehajtására.
Emelt szintű műveleti képesség	Egyéni , emelt szintű műveleti készenlétről beszélünk, ha az adott különleges műveleti katona: <ul style="list-style-type: none"> • sikeresen teljesítette a csoportja jellegéből (HAHO/HALO, bűvár, stb.), illetve saját csoporton belüli specializációjából adódó követelményeket; • valamint a különleges műveleti kiképzési programban meghatározott egyéb emelt szintű kiképzési foglalkozásokat; • angol nyelvből legalább alap szintű katonai szakmai nyelvtudással rendelkezik; • képes az alap szintű felkészítés során elsajátított ismereteknek megfelelő szintű különleges műveleti feladatok végrehajtására; • maradéktalanul felkészült a teljes műveleti készenlét eléréséhez szükséges kiképzési feladatok végrehajtására.
Teljes szintű műveleti képesség	Egyéni , teljes műveleti készenlétről beszélünk, ha az adott különleges műveleti katona: <ul style="list-style-type: none"> • sikeresen teljesítette a csoportja jellegéből (HAHO/HALO, bűvár, stb.), illetve saját csoporton belüli specializációjából származó továbbképzési követelményeket; • alap szinten elsajátította a lázadó ellenes műveletek elveit; • angol nyelvből társalgási szintű tudással rendelkezik; • megszerezte Magyar Honvédség vonatkozó szabályzóiban beosztásához meghatározott osztályos fokozatokat; • a műveletek teljes spektrumában készen áll a különleges műveleti feladatok végrehajtására.

³¹ 345/2008. MH ÖHP PK intézkedése a különleges műveleti képesség rövid és középtávú fejlesztésére, 1. sz. melléklet. p. 1-3

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. FORRAY László

 Budapest, 2012.
 5. évfolyam 1-2. szám

SZINT	KÜLÖNLEGES MŰVELETI CSOPORT
Alap szintű műveleti képesség	Egy különleges műveleti csoport alap szintű műveleti készenlélet ér el, amennyiben a csoport valamennyi tagja maradéktalanul teljesítette a különleges műveleti alapképzés követelményeit.
Emelt szintű műveleti képesség	Egy különleges műveleti csoport emelt szintű műveleti készenlélet ér el, amennyiben: <ul style="list-style-type: none"> • a csoport legalább 9 fő felkészített különleges műveleti katonával rendelkezik; • legalább 6 katona maradéktalanul teljesítette a különleges műveleti emelt szintű képzés követelményeit; • a csoport többi tagja pedig maradéktalanul teljesítette a különleges műveleti alapszintű képzés követelményeit.
Teljes szintű műveleti képesség	Egy különleges műveleti csoport teljes műveleti készenlélet ér el, amennyiben: <ul style="list-style-type: none"> • a csoport legalább 9 fő felkészített különleges műveleti katonával rendelkezik; • legalább 6 katona maradéktalanul teljesítette a teljes műveleti készenléti szint követelményeit; • a csoport többi tagja pedig maradéktalanul teljesítette legalább a különleges műveleti alap szintű képzés követelményeit.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

SZINT	KÜLÖNLEGES MŰVELETI SZÁZAD
Alap szintű műveleti képesség	Különleges műveleti század alap szintű műveleti készenlétéről beszélünk, ha az adott század legalább négy, alpműveleti készenléti szintet elért különleges műveleti csoporttal rendelkezik.
Emelt szintű műveleti képesség	Különleges műveleti század emelt szintű műveleti készenlétéről beszélünk, ha legalább négy emelt és három alpműveleti készenléti szintet elért különleges műveleti csoporttal rendelkezik.
Teljes szintű műveleti képesség	Különleges műveleti század teljes műveleti készenlétéről beszélünk, ha legalább öt teljes és három emelt műveleti készenléti szintet elért különleges műveleti csoporttal rendelkezik.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

SZINT	KÜLÖNLEGES MŰVELETI ZÁSZLÓALJ
<p>Alap szintű műveleti képesség</p>	<p>Különleges műveleti zászlóalj alap szintű műveleti készenlétéről beszélünk, ha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • legalább egy különleges műveleti százada elérte az alap műveleti készenléti szintet; • a zászlóalj törzs kijelölt állománya (2 fő S-1/admin, 2 fő S-2, 2 fő S-3, 2 fő S-4 és 2 fő S-6 állomány) maradéktalanul teljesítette az alapszintű törzsfelkészítés követelményeit; • egy minimum 4 fős híradó elem, egy a törzs szállítási igényeit kiszolgáló szállító raj, valamint két harckiszolgáló raj felkészült szakfeladatai végrehajtására.
<p>Emelt szintű műveleti képesség</p>	<p>Különleges műveleti zászlóalj emelt szintű műveleti készenlétéről beszélünk, ha:</p> <ul style="list-style-type: none"> • legalább egy különleges műveleti százada elérte az emelt műveleti készenléti szintet; • ha a második század elérte az alap műveleti készenléti szintet; • valamint a zászlóalj törzs teljes állománya maradéktalanul teljesítette az alap szintű törzsfelkészítés követelményeit; • a zászlóalj támogató százada elérte a harcbiztosító alap műveleti készenléti szintet.
<p>Teljes szintű műveleti képesség</p>	<p>Különleges műveleti zászlóalj teljes műveleti készenlétéről beszélünk, ha annak legalább egy különleges műveleti százada elérte a teljes műveleti készenléti szintet, a másik század elérte a emelt műveleti készenléti szintet, valamint a zászlóalj törzs teljes állománya maradéktalanul teljesítette az emelt szintű törzsfelkészítés követelményeit, továbbá a törzs állományának legalább 50%-a maradéktalanul teljesítette a teljes műveleti készenlét követelményeit.</p>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**DR. FORRAY László****Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Nyt. szám: 1194/2008. *A Magyar Honvédség Különleges műveleti képessége, alkalmazásának és fejlesztésének alapelvei*
2. *AJP 3.5 Allied Joint Doctrine for Special Operations*, 2009.
3. Nyt. szám: 94/658: *Különleges műveleti erők alkalmazási irányelvei*, MH ÖHP 2008
4. Kovács Csaba: *A különleges műveleti erők helye, szerepe, és tevékenysége a 21. század katonai műveleteiben* - ZMNE, Doktori disszertáció. 2007.
5. Forray László – Holndonner Hermann: *A különleges felderítő erők helye és szerepe a korszerű nemzeti haderőben*, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 2005. 4. sz.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ZÁSZLÓALJ JAVASOLT SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

A szerző felvázolja a kutatási eredményei alapján, a különleges műveleti zászlóaljnak az általa elgondolt szervezeti felépítését és bemutatja a főbb alegységeit.

A tanulmányt elsősorban a témakörrel foglalkozó szakemberek figyelmébe ajánljuk, de az oktatás-képzés folyamatában is jól használható, az érdeklődő olvasók számára pedig hasznos forrás az ez irányú ismeretbővítéshez.¹

BEVEZETÉS

„Egy kis kötelék hadműveleti vagy hadászati célok elleni alkalmazásának sikere általában különlegesen felszerelt, kiképzett és átlag feletti képességekkel bíró személyeket kíván, akik olyan módszereket alkalmaznak, melyek a hagyományos kötelékekre nem jellemzők.”²

Ebben a cikkben szeretném bemutatni, hogy a kutatásaim szerint miként határoznám meg a különleges műveleti zászlóalj szervezeti felépítését, főbb vonalakban. Figyelembe véve mindazon feladatokat, tevékenységeket, amelyet a zászlóalj kaphat. Kiindulási alapom az úgynevezett önálló zászlóalj, amely képes tagjait kiválogatni, kiképezni, felkészíteni és természetesen logisztikailag is kiszolgálni. Összehasonlítási alapként előljáróban ismertetem kivonatosan, pár meghatározó ország különleges egységének szervezeti felépítését.

Egyesült Királyság: A brit haderő különleges műveleti erőihez tartozó SAS³ egy olyan egység, amelyet a II. világháborúban hoztak létre és az egyik legtöbbet „foglalkoztatott” katonai szervezet. A magját az úgynevezett „SABRE”⁴ harci századok alkotják. Minden század négy, egyenként 16 fős osztagból áll: ejtőernyős, hegyi, sarkvidéki, és sivatagi gépjárműves, illetve partvidéki műveletekhez csónakos szakasz, és gyorsreagálású szakasz. Az osztagokon belül 4 fős harcoló járőrt alakítanak ki, amelyet általában egy-egy híradó, műszaki/robbantási, egészségügyi és nyelvspecialista alkot.

Amerikai Egyesült Államok: A zöldsapkásokat a világ legnagyobb különleges erejeként tarthatjuk számon. Összesen hét, egyenként kb. 1200 fős Green Berets csoport van. Legkisebb műveleti egysége az un. A csoport, amely 12 fő hivatásos katonából áll. Parancsnoka százados és a műveletirányító tiszt főhadnagy. A csoport többi tagja tiszthelyettes, akik rendelkeznek az öt speciális kiképzettség egyikével. Minden csoportban van: 2 fő híradó specialista, 2 fő egészségügyi, 2 fő műszaki, 1 fő nehéz és könnyűfegyver kezelő, 1 fő tapasztalt hadműveleti tiszthelyettes és segítője, aki a tervezésért, kiképzésért és a hírszerzésért felelős. Minden csoport rendelkezik még egy (két) mesterlövővel. Szintén végrehajtanak keresztképzéseket, nyelvi képzéseket.

Oroszország: Az orosz szárazföldi különleges erőknél (Specnaz)⁵ négy nagy csoport létezik. Két egységét a Szövetségi Biztonsági Szolgálat ellenőrzi. Az Specnaz Alfa csoport elsődleges feladata a terroristák elleni harc. A második egysége a Vega csoport a kiemelten fontos létesítmények biztonságáért felel. A Specnaz MVD csoportot leginkább az USA rangereihez lehetne hasonlítani. A Specnaz GRU csoport inkább a brit SAS megfelelője. A műveleti egységekre

¹ A tanulmány a TÁMOP-4.2.1.B-11/2/KMR-2011-0001 számú „Kritikus infrastruktúra védelmi kutatások” című pályázat keretében: A „Civil-katonai partnerség” alprogram „Humánvédelem- békeműveleti és vészhelyzet-kezelési eljárások fejlesztése, kiemelt kutatási terület (KKT) támogatásával készült.

² JP 3-05 Doctrine for Joint Special Operations

³ Special Air Service – SAS - Különleges Légi Szolgálat

⁴ Sabre - Szablya

⁵ Войска специального назначения - Különleges Rendeltetésű Alakulatok

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

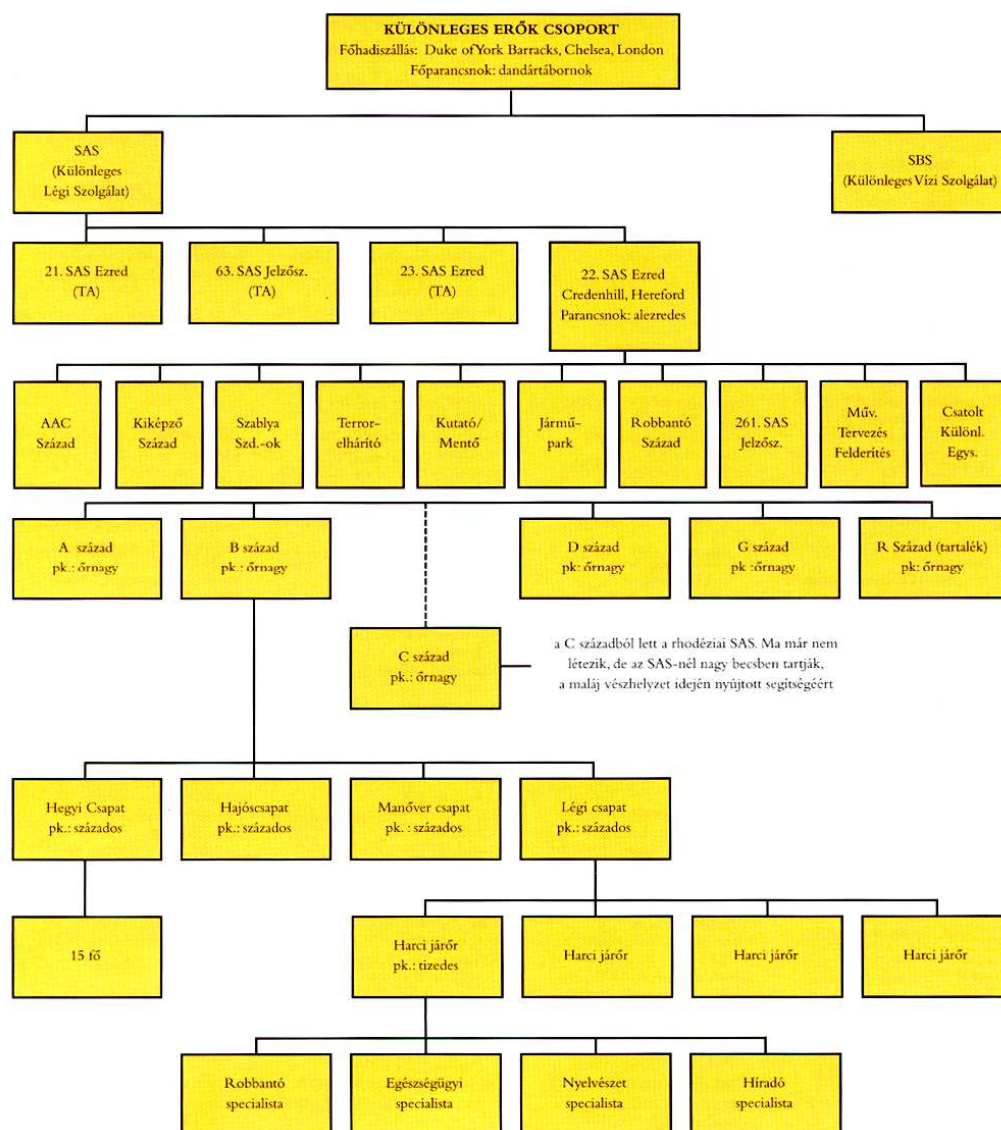
Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

jellemző a négy és tíz fő közötti csoportlétszám. Megtalálhatók bennük a különböző specialisták: híradó, mesterlövész, műszaki, ejtőernyős, stb.... Egymás szakterületére nincsenek kiképezve.

Az alábbi 1. számú ábra a brit hadsereg Különleges Légi Szolgálatának, 22. SAS ezredének szervezeti felépítését mutatja be.

1. számú ábra
A brit hadsereg Különleges Légi Szolgálatának, 22. SAS ezredének szervezeti felépítése.⁶

Magyarország: 1948-ban rendelték el az arra alkalmas ejtőernyős hivatásos állományból a kiképző keret felállítását. 1948 októberében, Szolnokon alakult meg az első ejtőernyős század. 1949. 03.01-én megalakult az „Első Honvéd Önálló Ejtőernyős Zászlóalj”. 1950. szeptember, a légierő kötelékéből át helyezték a kaposvári lövészezred harmadik zász-

⁶ Ryan, Mike. – Mann, Chris, Stilwell, - Alexander: A világ különleges katonai alakulatai.p.251.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

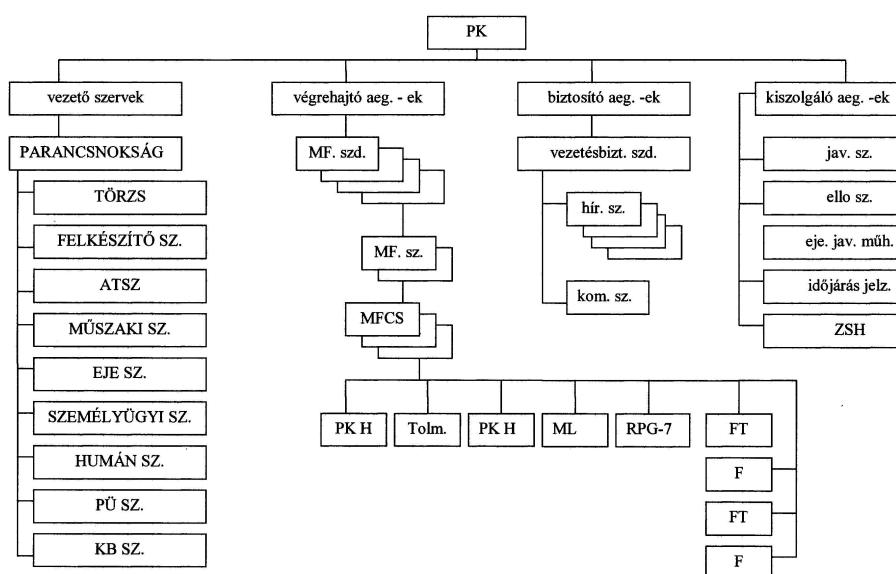
DR. FORRAY László

lőaljának. 1951 őszén, a zászlóalj „62. Önálló Ejtőernyős Zászlóalj” néven újjászervezték Székesfehérvár – Sóstó repülőtéren állomásozott, de 1954. november 30-án megszüntették. 1959.12.01-én, Budapesten, MN 7000 fedőnéven újjalakították az alegységet, a megalakításával a cél az volt, hogy kibővítsék a felderítést egy új felderítési nemmel, a mélységi felderítéssel. „A századot 1962 őszén zászlóaljja szervezik át (4 mélységi felderítőszakasszal), majd 1963 augusztusában az alakulat Szolnokra diszlokál. Az új elnevezés 34. Önálló Különleges Felderítő Zászlóalj (fedőszáma MN 3100), parancsnok: Mikula János őrnagy.”⁷

Ebből az idézetből látható, hogy nem csak ma nevezték a zászlóaljat különlegesnek, de nem csak az elnevezésében volt különleges, hanem szervezetében, feladataiban is megfelelt az akkori, II. világháború utáni amerikai, brit és orosz típusú speciális célokra szánt csapatoknak. Ajánlom a mai, fiatalabb generációnak elolvasásra a 1970 – 1990 évek között kiadott mélységi felderítő szabályzatokat, a jelenlegi különleges műveleti elvekkkel való összehasonlítás céljából, meg fogják tapasztalni nagyon sok azonosság található az akkori, és a mostani feladatok között. Illetve javaslom áttanulmányozásra, Boda József értekezését: A mélységi felderítés fejlődése, helye, szerepe az új védelmi alapelvekben.⁸ Régi kollégám szavajárását idézve: „A kanálban nem kell újra feltalálni a görbületet. Csak alkotó módon alkalmazni kell az ismereteket, tapasztalatokat, amelyeket elődeink megalkottak, átéltek.”⁹

A világban a hidegháború megszűnése utáni új típusú kihívások természetesen hatással voltak ezen csapatok szervezeti kialakítására, alkalmazási módjaikra, amelyek napjainkig is változások alatt vannak. Az alábbi ábrán a szolnoki mélységi felderítő zászlóalj szervezete látható, amely megalakulásától fogva hadsereg közvetlen alárendeltségben, de a MNVK¹⁰ 2. Csoportfőnök irányítása alatt volt. A zászlóalj önállóan válogatta ki és képezte ki a megfelelő katonákat saját magának. A kiképzési feladatokat az 1. mélységi felderítő század látta el és a kiképzés, felkészítés után adta át a harcosokat a zászlóalj többi százada és szakaszai számára. Mellette kiképzést folytatott a hadosztályok alárendeltségébe tartozó, különböző szakbeosztású mélységi felderítő katonák számára.

A 2. számú ábra a Bercsényi László mélységi felderítő zászlóalj háborús szervezetét mutatja be.

2.sz. ábra: A Bercsényi László mélységi felderítő zászlóalj háborús szervezete¹¹

⁷ Katonai ejtőernyőzés Magyarországon. ZMNE. Budapest. 2005. p. 49.

⁸ Boda József: A mélységi felderítés fejlődése, helye, szerepe az új védelmi alapelvekben. - Egyetemi doktori értekezés, ZMNE, 1995.

⁹ Dr. Négyesi Lajos alezredes, volt MN 9027 mélységi felderítő csoportparancsnok, hadtest mélységi felderítő főtiszt

¹⁰ MNVK - Magyar Néphadsereg Vezérkar 2. Csoportfőnöksége

¹¹ Boda József: A mélységi felderítés fejlődése, helye, szerepe az új védelmi alapelvekben. Egyetemi doktori értekezés. p. 133.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ZÁSZLÓALJ SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE ¹²

A kutatási eredményeim alapján szeretném bemutatni a különleges műveleti zászlóalj felépítésének változatát és a főbb szerkezeti egységek feladatait.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ZÁSZLÓALJ SZERVEZETI ELEMEI ÉS FUNKCIÓI

A kutatásnál a kiindulási alapom volt az, hogy a szervezeti felépítéskor figyelembe vettem, azt hogy milyen elvárásoknak kell megfelelnie a zászlóaljnak, és milyen típusú feladatai lehetnek az egységnek békeidőben és az alkalmazási időszakokban. A kapott eredmények megvizsgálása után felvázolom a zászlóalj szervezetét, figyelembe véve más NATO és EU országok különleges alakulatainak szervezeti felépítését is.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ZÁSZLÓALJAL SZEMBENI FŐBB ELVÁRÁSOK ÉS FELADATOK:

Főbb elvárások:

- legyen képes a katonai műveletek teljes spektrumában a különleges erők által végrehajtandó három alpművelet (*katonai felderítés és megfigyelés, közvetlen műveletek, katonai segítségnyújtás*) végrehajtására;
- a műveleti területre legyen képes szárazföldi-, légi-, tengeri úton be, illetve onnan megegyező módokon kijutni;
- legyen képes modern, kis tömegű, megbízhatóan alkalmazható, mobil, valamint kis valószínűséggel felderíthető eszközöket felhasználva biztonságos összeköttetést létesíteni és fenntartani a műveleti részlegek, valamint a műveletet irányító parancsnokság között;
- legyen képes harcászati előretolt műveleti részlegeket működtetni ellenséges, vagy ellenség által elzárt területeken, nagy mélységben;
- legyen képes alkalmazott részlegeit felderítési adatokkal ellátni, valamint irányítani azokat;
- legyen képes különleges műveleti feladattervezést végrehajtani;
- legyen képes több nemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelék részeként tevékenykedni;
- legyen képes ellenséges, vagy ellenség által elzárt területen harcképesség megőrzésére;
- legyen képes más kultúrákkal, közösségekkel kapcsolatot teremteni/ együttműködni;
- legyen képes – más erőkkel együttműködésben – biztosítani az erők megóvását;
- legyen összetevőiben speciálisan kiválasztott-, kiképzett- és felszerelt erősokszorozó tényező;
- legyenek elemei békében, válsághelyzetben és háborús körülmények között önállóan, vagy hadműveleti szervezetben, meghatározott ideig alkalmazhatóak;
- legyen struktúrájában kis létszámú, feladatorientált, kezdeményező csoportok összessége;
- legyen megbízható, rejtett, titkos híradása (hang-adattovábbítás), műholdas eszközön keresztül is;
- legyen képes a műveleti elemeinek tartós fenntartására az ellenség által megszállt területen is;
- legyen képes nyílt-, rejtett, vagy titkos alkalmazás végrehajtására;
- legyen túlélési, elszakadási és menekülési képessége;
- legyen képes az alkalmazott (saját) erők védelmének biztosítására;
- legyen képes megfelelni a NATO és az EU megfelelési követelményeinek, a nemzeti érdekeknek és a nemzetközi környezet változásainak.

¹² A különleges műveleti zászlóalj szervezeti felépítését az 1. számú melléklet tartalmazza

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

Főbb feladatok:

- A katonák kiválasztása, mindenoldalú felkészítése az előttük álló különleges feladatok eredményes végrehajtására;
- a kiképzett katonák ütőképes alegységgé kovácsolása;
- a kiképzés mindenoldalú biztosításának megteremtése;
- a személyi állomány, az alegységek általános katonai és szakkiképzésének, harcászati felkészítésének, összekovácsolásának végrehajtása;
- a szervezeti keret és a hozzá tartozó logisztikai háttér biztosítása;
- a harcoló századok csoportjai (szakaszai) alkalmazásának megtervezése, megszervezése;
- az előljáró törzsek többoldalú információval történő ellátása, békeidőben és harci feladat alkalmával;
- tájékoztatni az előljárót a zászlóalj meglévő képességeiről, korlátairól;
- minősített esetben az összekötők biztosítása az előljáró által kijelölt, meghatározott törzsek állományába;
- a minősített időszakban az alkalmazásra kerülő csoportok (szakaszok) mindenoldalú felkészítése az adott feladatra, feladatokra;
- az előljárótól kapott feladat, feladatok maradéktalan végrehajtására irányuló törekvés;
- a harci technikai eszközök, anyagok, harc- és gépjárművek megóvása, karbantartása, hadrafoghatóságának biztosítása;
- a katonai szervezet magasabb készenlétkébe helyezhetőségének biztosítása;
- az ország fegyveres védelmében való részvétel során különleges műveleti feladatok végrehajtása önállóan, vagy együttműködve más katonai szervezetekkel, rendvédelmi szervekkel, nemzeti, illetve nemzetközi parancsnokság alárendeltségében;
- katonai erő alkalmazását igénylő, váratlan (speciális) események megoldása;
- alegységeivel a NATO doktrínákban meghatározott különleges műveleti feladatok (különleges felderítés, közvetlen katonai műveletek, katonai segítségnyújtás) és az ezekhez kapcsolódó tevékenységek végrehajtása nemzeti alárendeltségben, illetve különleges műveletekben való részvétel a szövetségben vállalt kötelezettségekből eredő feladatok teljesítése során;
- terrorizmus elleni harc katonai feladatainak végrehajtása;
- a békeműveletekben vállalt feladatok teljesítésében való részvétel;
- béke és háborús kutató-mentő feladatokban való részvétel;
- külön tervekben meghatározottak szerint válságkezelésben való részvétel.

A fentiekben leírtak és más egyéb ezekkel összefüggő tevékenységek, szabályzók, feladatok kell, hogy meghatározzák a különleges műveleti zászlóalj összetételét, szervezetét.

A ZÁSZLÓALJ PARANCSNOKSÁG

A zászlóalj parancsnokság és a törzs vezeti és irányítja a zászlóalj századait/csoportjait és a megerősítéseket. Kiegészítéssel képes Magyar Honvédség Különleges Műveleti Parancsnokságként funkcionálni. Harci alkalmazás esetén az Előretolt Műveleti Bázison három részre tagozódva hajthatják végre a vezetést.

Az Előretolt Műveleti Bázison kialakításra kerülnek:

- hadműveleti központ;
- támogató központ;
- híradó központ.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

A zászlóalj parancsnokság továbbá:

- irányítja a századok és csoportok felkészítését és kiképzését;
- irányítja, szervezi és tervezi az alkalmazott század (ok) és csoportok tevékenységét.

A ZÁSZLÓALJTÖRZS ¹³

A különleges műveleti zászlóalj törzse nyolc részlegből épül fel. A vezetéséért a zászlóalj törzsfőnöke felel. Az előjáró feladatokat határoz meg számára, és felel azok maradéktalan végrehajtásáért a neki alárendelt állomány felé. A törzsfőnök feladata a századok napi és harci életének közvetett irányítása. Feladata még az elvégzendő feladatokhoz, kiképzéshez a megfelelő háttér biztosítása. A zászlóalj törzsének felépítése, feladatköre hasonló a lövészdandárokban lévő lövészzászlóaljok törzsének felépítéséhez, feladatköréhez.

TÁMOGATÓ ÉS VÉGREHAJTÓ ALEGYSÉGEK

EGÉSZSÉGÜGYI KÖZPONT

Az egészségügyi központ, felelős a zászlóalj, az alárendeltek és a megerősítői állomány egészségügyi ellátásáért. Ez magába foglalja a zászlóalj szintű egészségügyi ellátását a törzsnek, a századoknak és a csoportoknak. Feladata még az azonnali elsősegélynyújtás, az elsődleges fogorvosi ellátás, és a megelőző orvosi ellátás.

ZÁSZLÓALJ LOGISZTIKAI SZÁZAD

A zászlóalj logisztikai századának feladata a napi élet logisztikai és adminisztratív jellegű kiszolgálása. A század parancsnoka a zászlóalj második legmagasabb beosztású logisztikai tisztjeként, vezeti a század és a megerősítésként kapott katonákat.

A KÜLÖNLEGES KIKÉPZŐ SZÁZAD ¹⁴

A különleges kiképző század, századtörzsből és három kiképző szakaszból áll. A kiképző szakaszok felépítése egyforma. A kiképző század törzs felépítése megegyezik a különleges műveleti századok törzsével, kivétel, hogy itt nincsen felderítő zászlós.

A különleges kiképző század felelős a csoportok szakirányú felkészítéséért, a kiképzések tervezéséért és szervezéséért. A század parancsnoka szoros együttműködésben a zászlóaljparancsnok helyettessel, az S3 részleg vezetővel és a század parancsnokokkal tervezi és szervezi a csoportok kiképzését. A különleges kiképző század alkalmazás esetén a zászlóalj közvetlen műveleti csoportjaiként alkalmazható.

A KÜLÖNLEGES KIKÉPZŐ SZÁZADTÖRZS SZEMÉLYI ÖSSZETÉTELE

A különleges kiképző századtörzs az alábbi személyekből áll:

- századparancsnok (őrnagy);
- századparancsnok helyettes (százados);
- vezénylő zászlós (törzszászlós);
- logisztikai tiszthelyettes (főtörzsőrmester);
- személyügyi tiszthelyettes (törzsőrmester);
- fegyverzettechnikai tiszthelyettes (főtörzsőrmester);

¹³ A különleges műveleti zászlóalj törzs szerkezeti felépítését a 2. számú melléklet mutatja be

¹⁴ A különleges kiképző század szervezetét a 3. számú melléklet mutatja be

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

- század nyilvántartó tiszthelyettes (törzsőrmester);
- gépjárművezetők (5 fő szakaszvezető).

A KÜLÖNLEGES KIKÉPZŐ SZAKASZOK FELÉPÍTÉSE

A kiképző szakaszok azonos felépítésűek. Állnak: szakasz törzsből, egy kiképző részlegből és hat különleges kiképzői csoportból (KKCS). A különleges kiképző szakaszoknál a különleges kiképző csoportok bűvár/ejtőernyős/gépjárműves képzettségűek.

A szakasz törzs az alábbi személyekből áll:

- egy fő szakaszparancsnokból (százados);
- egy fő szakasz tiszthelyettesből (törzszászlós);
- egy fő szakasznyilvántartóból (szakaszvezető);

A KÜLÖNLEGES KIKÉPZŐ RÉSZLEGEK FELÉPÍTÉSE ¹⁵

A különleges kiképző részlegekben huszonegy tiszthelyettes tevékenykedik. Ők ezen beosztásuk betöltése előtt a különleges századok aktív tagjai voltak és a képzés meghatározott részterületeire specializálódtak.

Harcászati kiképző raj az alábbi személyekből áll:

- harcászati/hadműveleti kiképző tiszthelyettes (2 fő, törzszászlós/zászlós);
- tereptan kiképző tiszthelyettes (2 fő, zászlós);
- lökiképző/fegyverzet technikus tiszthelyettes (2 fő, zászlós).

Szakkiképző raj az alábbi személyekből áll:

- ejtőernyős kiképző tiszthelyettes (2 fő, törzszászlós/zászlós);
- bűvár kiképző tiszthelyettes (2 fő, zászlós);
- hegyi oktató kiképző tiszthelyettes (2 fő, zászlós).

Technikai kiképző raj az alábbi személyekből áll:

- informatikus kiképző tiszthelyettes (1 fő, törzszászlós);
- műszaki kiképző tiszthelyettes (2 fő, zászlós);
- felcser (egészségügyi) kiképző tiszthelyettes (2 fő, zászlós);
- vegyvédelmi kiképző tiszthelyettes (2 fő, zászlós);
- híradó (távírássz) kiképző tiszthelyettes (2 fő, zászlós).

A különleges kiképző részleg állományába nem engedhető meg más alakulatokból toborzott, áthelyezett személyek beosztásba helyezése, mert az itt dolgozó állomány tudása, harci és kiképzési tapasztalata a biztosíték a különleges zászlóaljhoz érkező katonák magas szintű, cél és feladatirányos kiképzésének.

Az alapvető követelmények a kiképző tiszthelyettesekkel szemben: Az adott szakterületén magas szintű tapasztalat, taktikai képzettség, emberi - szakmai rátermettség. A kiképző oktató, felügyelő, irányító, értékelő, példát mutat a kiképzés teljes ciklusán keresztül. Csak a zászlóalj állományából kerülhetnek ebbe a beosztásokba.

A KÜLÖNLEGES KIKÉPZŐ CSOPORT ¹⁶

A különleges kiképző csoportok felépítése különbözik a harcoló századok csoportjainak felépítésétől. A háromféle alkalmazási módú csoportban nyolc – nyolc kiképzendő katona van. A kiképzés/felkészítés során így lehet a leghatásosabban felkészíteni a katonákat a későbbiek folyamán előtűk álló feladataik ellátására. A kiképzést specialistánként össze-

¹⁵ A különleges kiképző részleg szervezetét a 4. számú melléklet mutatja be

¹⁶ A különleges kiképző szakasz/csoport szervezetét az 5. számú melléklet mutatja be

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

vontan hajtják végre. A harcászati feladatok végrehajtásakor négy fő kiképzővel kiegészülve hajtják végre a kapott feladatot, szimulálva/begyakorolva a leendő különleges műveleti csoport szerinti végrehajtást.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI SZÁZAD¹⁷

A különleges műveleti század felépítését a legutóbbi nemzetközi háborús tapasztalatok alapján az alábbiak szerint javasolom összeállítani, olyan módon, hogy feleljen meg a XXI. század által a különleges műveleti alakulatok elé állított kihívásoknak.

A különleges műveleti század: századtörzsből és négy különleges műveleti szakaszból áll.

Alkalmazás esetén a műveleti századtörzs lehet egy többfunkciós vezetési és irányítási egység, többféle alkalmazhatósági iránnyal lehet:

- század előrevetett műveleti bázis;
- különleges műveleti irányítási és vezetési egység;
- izolációs létesítmény.¹⁸

Ezen tevékenységek ellátásához a század törzsnek információkra van szüksége a légierőtől, vagy a honvédség más egységeitől (*pld: KFH, HUMINT, időjárás előrejelző*).

A műveleti századtörzs alkalmazható különleges műveleti feladatok végrehajtására meghatározott műveleti területen specifikus célok érdekében.

A különleges műveleti század tervezi és végrehajtja a különleges műveleti feladatokat a harctevékenységek teljes spektrumában (békeállapot – konfliktus – háború).

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI SZÁZAD FELADATA:

- kiképezi és felkészíti a csoportokat a harci alkalmazásra;
- század előrevetett műveleti bázissá alakul és tevékenykedik a zászlóalj C2 (vezetési és irányítási képességeinek) megnövelése céljából;
- kirakást és kiemelést hajt végre – földön, vízben, levegőből;
- műveleti feladatokat hajt végre elzárt, vagy ellenséges területen a minimális külső irányítás és segítségnyújtás mellett;
- kapott feladatának megfelelően szervezi, kiképezi, irányítja, és tanácsokkal látja el a gerilla erőket ezred szintig;
- kiképezi, tanácsokkal látja el a hazai katonai egységeket, társszerveket, szolgálatokat;
- különleges műveleti irányítási vezetési egységként tevékenykedik a magasabb egységek alkalmi harci kötelékek törzsében;
- kapott feladatának megfelelően szervezi, tanácsokkal látja el a gerilla erők területi parancsnokságát a meghatározott műveleti területen;
- felmérő csoportként (pilot team) tevékenykedik, felméri az ellenálló erők képességeit, korlátait, a segítségnyújtás lehetőségeit;
- izolációs létesítményt alakít ki és üzemelteti a zászlóalj, vagy a csoportok számára;
- meghatározott különleges műveleti feladatokat hajt végre a zászlóaljparancsnok parancsára.

¹⁷ A különleges műveleti század szervezetét a 6. számú melléklet mutatja be

¹⁸ A harcfeladatra történő felkészülés és tervezés helyszíne

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI SZÁZADTÖRZS SZEMÉLYI ÖSSZETÉTELE

A különleges műveleti századtörzs az alábbi személyekből áll:

- századparancsnok (őrnagy);
- századparancsnok helyettes (százados);
- vezénylő zászlós (törzszászlós);
- logisztikai tiszthelyettes (főtörzsőrmester);
- személyügyi tiszthelyettes (törzsőrmester);
- fegyverzettechnikai tiszthelyettes (főtörzsőrmester);
- felderítő zászlós (zászlós);
- század nyilvántartó tiszthelyettes (törzsőrmester);
- gépjárművezetők (5 fő szakaszvezető).

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI SZAKASZOK FELÉPÍTÉSE

A különleges műveleti század állományából négy különleges szakaszt lehet kialakítani. A szakaszoknak az alapvető feladaton felül egy speciális alkalmazási módot és két prioritási alkalmazási területet (különleges feladatot) kell ismerniük és bármilyen körülmények között, kell alkalmazni tudniuk.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI SZAKASZOK SPECIALIZÁCIÓJA

A különleges műveleti szakaszok az alábbiak szerint specializálódnak:

- különleges mesterlövész szakasz (terrorista elhárító feladatok, nem hagyományos harctevékenység);
- bűvár különleges műveleti szakasz (terrorista elhárító feladatok, katonai segítségnyújtás);
- hegyi különleges műveleti szakasz (közvetlen műveletek, nem hagyományos harctevékenység);
- ejtőernyős különleges műveleti szakasz (különleges felderítés, információs műveletek);

A zárójelben a szakaszok által végrehajtható feladatok és a végrehajtás céljainak prioritási sorrendje látható. A prioritási sorrend az alkalmazhatóság befolyásoló tényezője. Minden szakasznak két alkalmazási területen kiemelkedő kiképzettségi szintet kell elérnie. A fennmaradó négy alkalmazási területen is alapvetően megfelelő felkészültségi szinttel kell rendelkezniük.

A szakaszok alapvető felépítése az említett speciális alkalmazási módoktól és alkalmazási területektől függetlenül egyforma.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI CSOPORTOK FELÉPÍTÉSE¹⁹

A különleges műveleti csoport tervezi és végrehajtja a különleges műveleti feladatokat.

A különleges műveleti csoport elsődleges feladata a katonai felső vezetés által meghatározott különleges műveleti feladatokra történő felkészülés, és ezen feladatok végrehajtása ellenséges, semleges és baráti területeken, hagyományos és nem hagyományos körülmények között. A csoport parancsnok százados, helyettese főhadnagy. A csoport rendelkezik egy hadműveleti tiszthelyetessel, aki a tervezés során a harcászati/tervezői funkciókat látja el, és egy felderítő tiszthelyetessel, aki a tervezés során a felderítő/elemezői funkciókat látja el.

¹⁹ A különleges műveleti csoport szervezetét a 7. számú melléklet mutatja be

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

A csoportban található továbbá két-két fő minden különleges műveleti szakterületből (egészségügyi specialista, híradó specialista, műszaki specialista, fegyveres specialista). Rendfokozatuk: tiszthelyettes. Ezáltal a 12 fős csoport két hat fős tűzcsoporttá osztva is képes műveleti feladatok ellátására, amennyiben a helyzet úgy kívánja.

Az Alfa tűzcsoportban a csoportparancsnok a parancsnok, a Bravo tűzcsoportban a csoportparancsnok helyettes a parancsnok, míg a tűzcsoport parancsnok helyettesi feladatokat a felderítő és a hadműveleti tiszthelyettes látja el. A tűzcsoportokban minden speciális képességű műveleti katonából egy-egy található.

Minden műveleti században található három csoport, amely vízi és víz alatti műveletek végrehajtására specializálódott, három csoport, amely hegyvidéki területen vívott harci alkalmazási-, valamint három csoport, amely katonai szabadeső ejtőernyős képességekkel rendelkezik. Minden műveleti csoport kiképezhető precíziós helység harc, katonai hegymászás, vízfelszíni műveletek, nagytávolságú gépjárműves műveletek végrehajtására, a csoport feladat listájának megfelelően.

Ezeknek megfelelően a műveleti csoport, képes:

- tervezni és végrehajtani különleges műveleti feladatokat önállóan, vagy nagyobb egység részeként;
- kijutni a meghatározott műveleti területre földön, vízen, levegőben;
- kiemelés, visszaszivárgást végrehajtani a műveleti területről földön, vízen, levegőben;
- különböző műveleti feladatokat végrehajtani elzárt vagy ellenséges területen minimális külső irányítás és segítségnyújtás mellett;
- szervezni, kiképezni, irányítani, és tanácsokkal ellátni gerilla erőket zászlóalj szintig;
- kiképezni, tanácsokkal ellátni más hazai katonai egységeket, társszerveket, szolgálatokat;
- más különleges műveleti feladatokat végrehajtani a zászlóaljparancsnok parancsára;
- tervezni és végrehajtani többnemzetiségű különleges műveleti feladatokat.

ZÁRSZÓ

Bármilyen katonai alakulat szerkezetének felépítéséhez és megértéséhez ismerni kell az alakulat rendeltetéséből következő feladatait, a különböző időszakokban végrehajtandó feladatok rendszerét, és végül magát az alakulat lehetőségeit.

A különleges műveleti zászlóalj feladata az előjáró által különböző módokon meghatározott egyéb, és különleges műveleti feladatok végrehajtására kiválasztott és kiképzett különleges műveleti katonák felkészítése. Alegységgé, különleges műveleti csoporttá való kovácsolása, és az ehhez szükséges kiképzési szervezet és feltételek, a logisztikai háttér biztosításának megteremtése a cél. Feladata továbbá még a kiküldendő szervek alkalmazásának megtervezése, megszervezése, az előjárók információkkal történő ellátása a különleges műveleti zászlóalj képességeiről, esetleges korlátozásokról. Minősített időszakban összekötők kijelölése és biztosítása az előjáró által meghatározott egységek törzsébe, törzseibe.

A különleges műveleti zászlóalj felelőssége az alkalmazásra kijelölt különleges műveleti csoportok mindenoldalú felkészítése, velük és az előjáró(k)al való megbízható összeköttetés megszervezése, biztosítása. Szükséges mértékű koordinálás végrehajtása a nemzeti és nemzetközi hírszerző, felderítő és információs szervezetekkel. Végezetül pedig: a kapott feladat maradéktalan végrehajtása.

Kutatásom és tapasztalataim alapján a különleges műveleti zászlóalj szervezeti felépítését e tényezők megteremtése határozza meg.

A vizsgált esetben, a különleges műveleti erők feladatrendszerbe tagolódó, különleges műveleti zászlóalj megalakításakor mindenképpen figyelembe kellett volna venni a szervezeti kultúrára vonatkozó követelményeket is, és az azoknak való megfelelésre az előjáró politikai és katonai szerveknek a kezdetektől törekedni kellett volna. Abból a megfontolásból is kiindulva, hogy később nagyon nehéz megváltoztatni egy már kialakult szervezeti kultúrát, ugyanis az adott

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

szervezet tagjai valószínűleg ellen fognak állni a változásnak. *(Ha csak a későbbi szervezeti változás számukra kedvezőbb lehetőségeket nem jelent).*

Jelenleg, a Magyar Honvédség különleges műveleti képességének kialakításakor látom a veszélyét annak, hogy a Magyar Honvédség, vezető beosztású állománya ráerőszakolja az akaratát különböző megfontolásokból, azokra a személyekre, akik a későbbiekben e szervezeti felépítés megteremtéséért felelősek voltak, és ez a későbbiekben rá fogja nyomni a bélyegét a különleges műveleti zászlóalj ténykedésére.

Éppen ezért a különleges műveleti képesség kialakítás egyik további alapvető feladata kell, hogy legyen a szervezeti kultúra átgondolása, megalkotása és annak életbe léptetése, ugyanakkor annak felmérése, hogy az általános rendeltetésű katonai erőktől eltérő szervezeti kultúrával rendelkező különleges műveleti zászlóalj hogyan létezhet a leghatékonyabban együtt a többi hadrendi szervezeti elemmel.

A különleges műveleti zászlóalj csak akkor tud szerintem, huzamosabb ideig megfelelően működni, ha állományát meg tudja tartani hosszabb távon. Ezért állománytábláját úgy kell kialakítani, hogy a szerződéses és hivatásos állománya lássa maga előtt azt a kitűzött célt, amelyet állománykategóriájában a zászlóaljnál harcoló különleges műveleti katonaként elérhet. Természetesen a fizetését, különböző juttatásait, járandóságait is másként kell kezelni, mint a hagyományos csapatoknál hasonló beosztási kategóriában lévő katonakét.

Fontosnak tartom, hogy minél hamarabb, *(hiszen már 2006. február. 28 óta működik az alakulat)*, hogy a zászlóalj előljárói szerveinél, minden különleges műveleti szakmai számú beosztást csak olyan személy tölthessen be, a jelenlegi gyakorlattal ellentétben, aki korábban a különleges műveleti zászlóalj állományában teljesített szolgálatot. Bármennyire is irritáló lehet a jelenlegi szakembergárda részére ez a megállapításom, de csak így látom biztosítottnak, hogy a megfelelő gondolkodású és mentalitású szakembergárda foglalkozzon a zászlóalj feladataival, irányításával, mert csak ezek a katonák tudnak száz százalékosan azonosulni a különleges erők eszmeiségével és munkájukban a zászlóalj kötelékében megszerzett elméleti és gyakorlati/harci tapasztalataik is segíteni fogják őket, és ez pozitívan fog visszahatni a zászlóalj életére.

A különleges műveleti zászlóalj jelenlegi szervezetéből adódóan nem képes hasonló módon, különböző harcászati gyakorlatot végrehajtani, mint elődzászlóalja. Ennek több oka is van, melyet csak minősített okmányban tudnék leírni, de itt megemlíteném a logisztikai, kiképzési rendszerének felépítését, melyeken haladéktalanul változtatni kellene. A különleges műveleti zászlóaljat megpróbálták a külföldi haderőkben létrehozott egységek mintájára kialakítani, nem teljesen figyelembe véve azt a tény, hogy e haderők rendszere miként, és mióta épült fel, milyen módokon szervezik és támogatják a különleges műveleti erők béke- és hadi tevékenységét, illetve a létrehozott magyar különleges műveleti zászlóalj miként épül be a Magyar Honvédség rendszerébe.

Megvizsgálva a különleges műveleti zászlóalj feladatrendszerét, szervezeti felépítését megállapítottam, hogy talán földrajzilag sem megfelelő helyen hozták létre a zászlóaljat. Csalóknának és veszélyesnek látszik az a kialakult helyzet, hogy egy helyen található három alkotóeleme is a különleges műveleti erőknek, mindez alföldi környezetben. *(1990-ben a CUBIC munkacsoport is javasolta a diszlokáció megváltoztatását).*

Egy későbbi vizsgálat tárgyát képezhetné, hogy egy év időtartamot vizsgálva, békeállapotban, a különleges műveleti zászlóalj kiképzést végrehajtó állománya Magyarország területén mennyi időt és hol tölt el.

Kutatómunkám eredményei alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a különleges műveleti zászlóalj jelenlegi szervezeti keretei között csak korlátozottan képes önállóan feladatrendszerét ellátni, ezért elengedhetetlennek látszik szervezeti struktúrájának esetleges megváltoztatása és kiigazítása. Mindezeket állítom továbbra is ismervé a „A különleges műveleti zászlóalj alkalmazási elvei (2010) Ny. szám: 237/138” A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság kiadványában megjelentettek.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**DR. FORRAY László****Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

Kulcsszavak: Különleges Műveleti Zászlóalj, Különleges műveletek, Katonai erők alkalmazása, Különleges műveleti képesség

FELHASZNÁLT IRODALOM

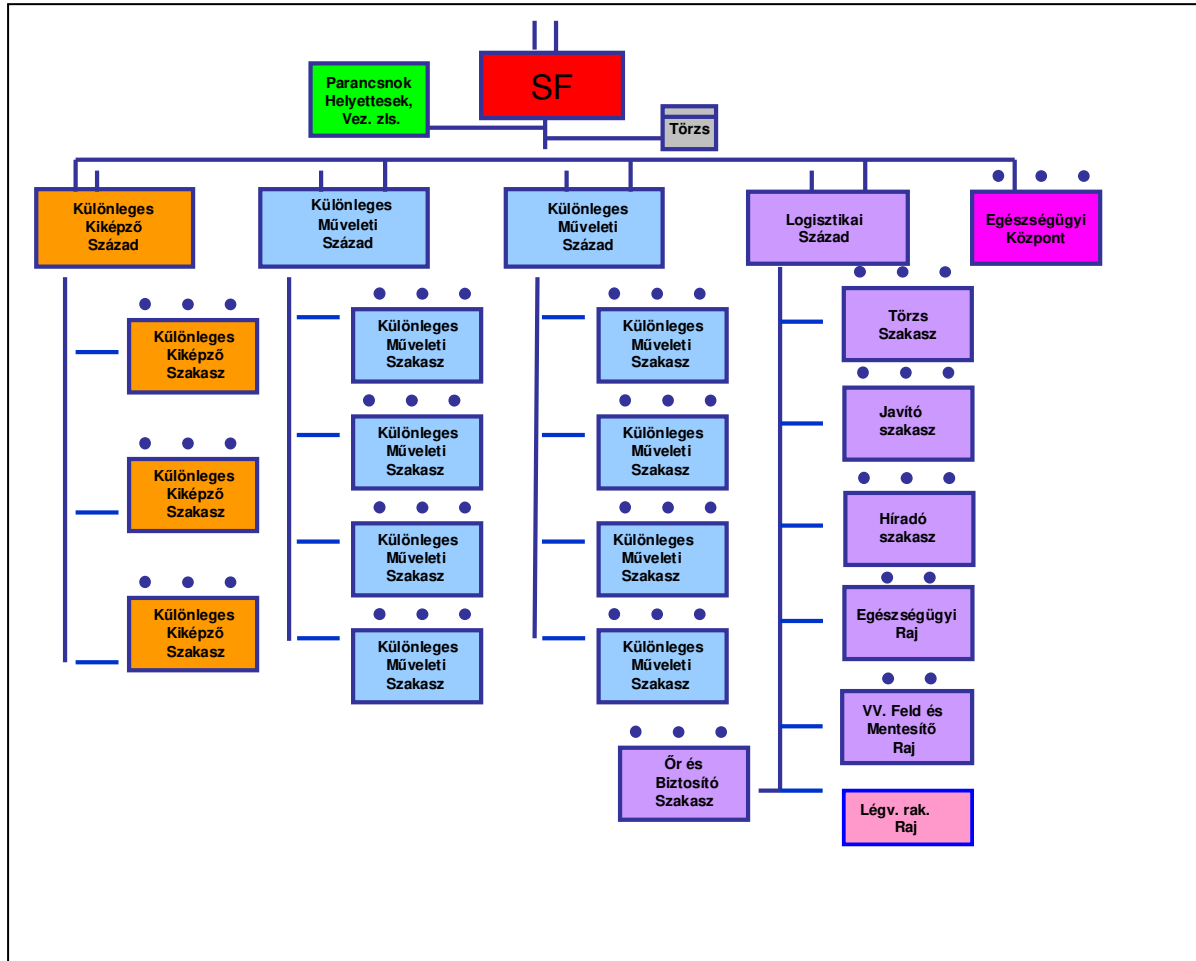
1. *JP 3-05 Doctrine for Joint Special Operations*
2. *Katonai ejtőernyőzés Magyarországon.* ZMNE. Budapest. 2005.
3. Boda József: *A mélységi felderítés fejlődése, helye, szerepe az új védelmi alapelvekben* - Egyetemi doktori értekezés, ZMNE, 1995.
4. *A különleges műveleti zászlóalj alkalmazási elvei.* Nyt. szám: 237/138. 2010.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. FORRAY László

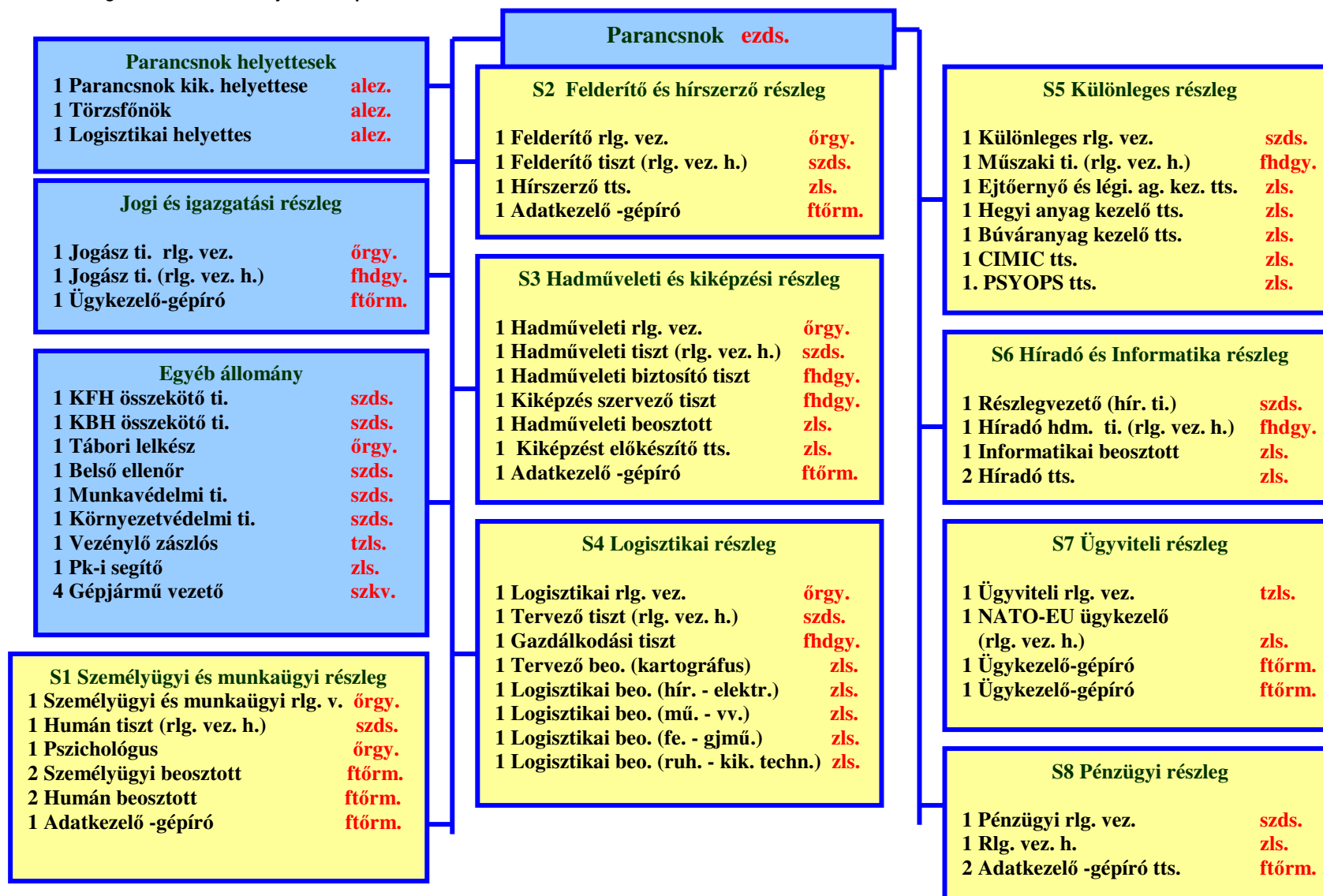
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1. szám

DR. FORRAY László

2. számú melléklet

A különleges műveleti zászlóaljtorzs felépítése

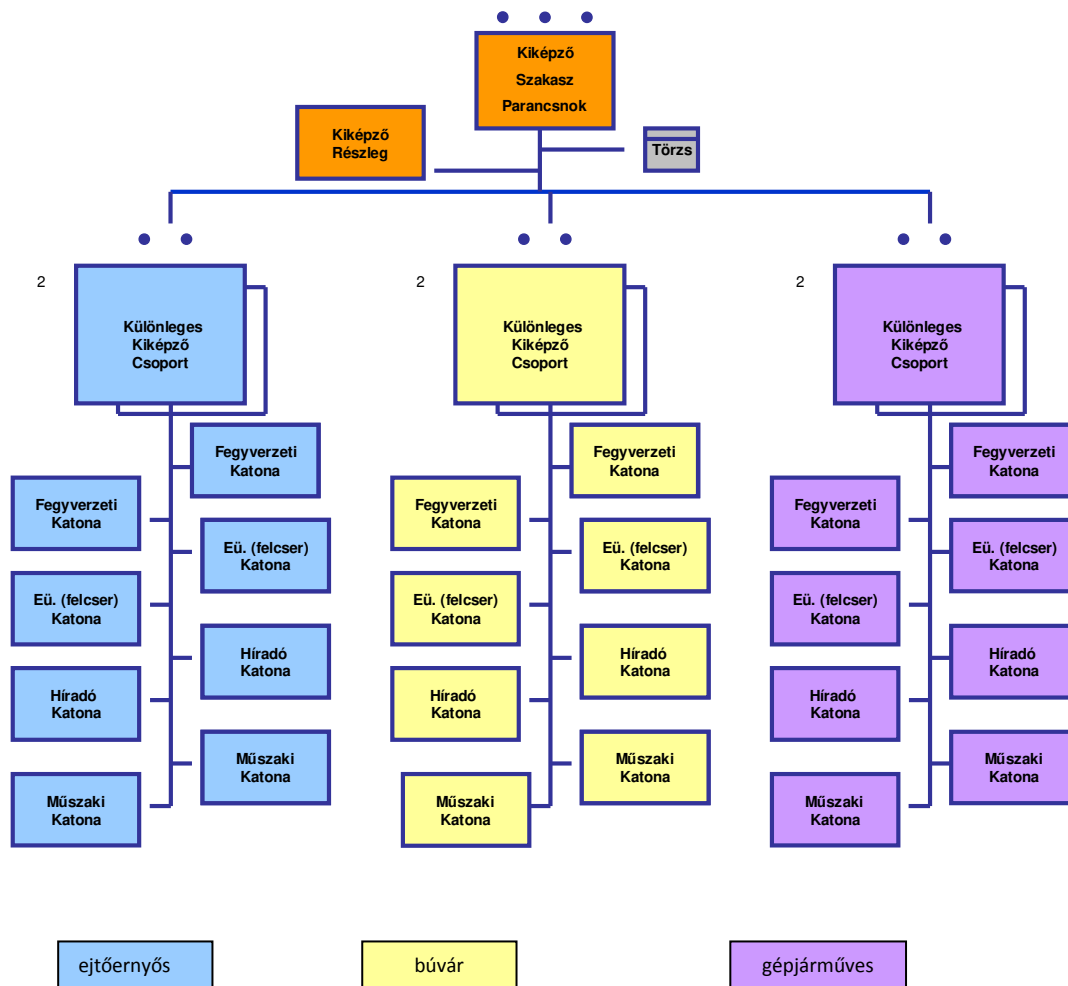
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1. szám

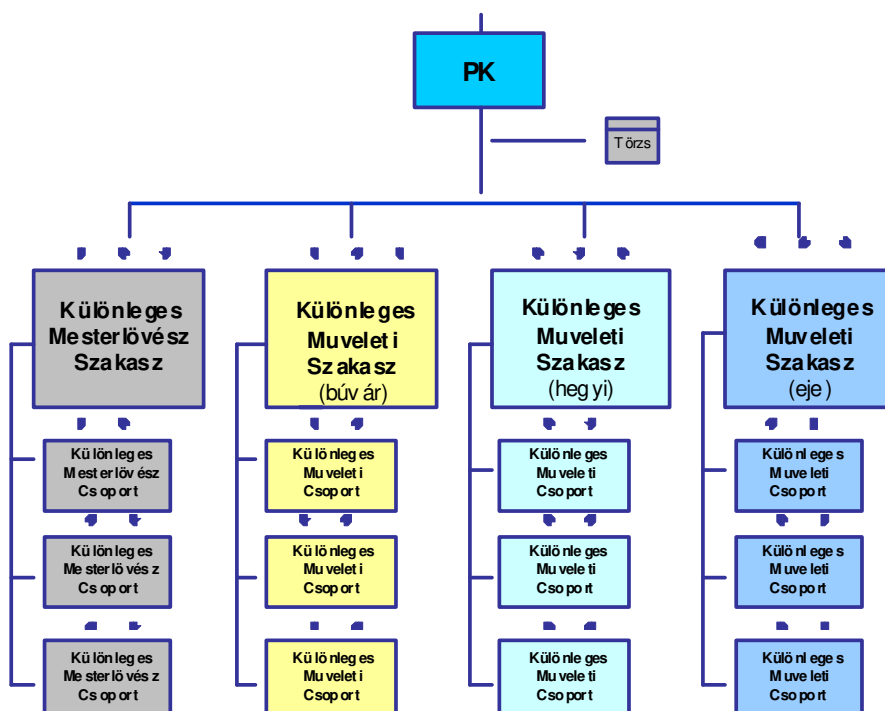
DR. FORRAY László

5. számú melléklet

A különleges kiképző szakasz/csoport szervezete

A különleges műveleti század szervezete

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1. szám

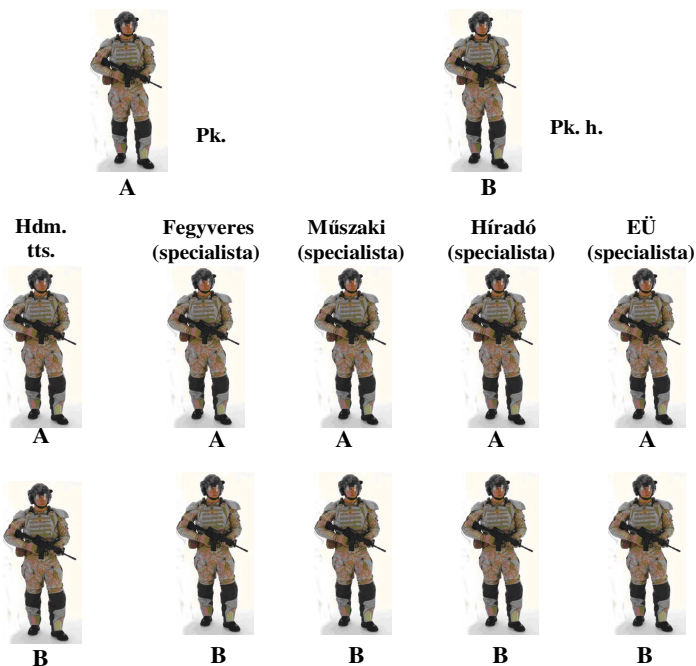
DR. FORRAY László

7. számú melléklet

A különleges műveleti csoport szervezete²⁰

Különleges Műveleti Csoport	
1 Parancsnok	(szds.)
1 Parancsnok helyettes	(fhdgy.)
1 Hadműveleti helyettes	(zls.)
1 Felderítő tiszthelyettes	(ftörm.)
1 Fegyveres specialista	(törm.)
1 Fegyveres specialista	(örm.)
1 Műszaki specialista	(törm.)
1 Műszaki specialista	(örm.)
1 Informatikai specialista	(törm.)
1 Híradó specialista	(örm.)
1 Egészségügyi specialista	(törm.)
1 Egészségügyi specialista	(örm.)

Alpha TÚCS

²⁰ Szerkesztette: a szerző, a jelenlegi felépítés alapján

THE INTER-ALLIED MILITARY COMMISSION OF CONTROL AND THE MILITARY CONTROL OF HUNGARY BETWEEN 1921 AND 1927

Hungary was controlled by a Commission of Military Control after the 1st World War. The supervision was done by an international military commission of control, which got involved in both military decisions and issues of foreign policy. While the commission was originally planned to be a neutral and politically independent, the political attachment of the involved nations essentially made the organization a lobby group stationed in Hungary. The analysis of how conflicts of interest were dealt with during crisis situations should be especially interesting for academics. The Inter-Allied Military Commission of Control (hereinafter IMCC) was lead by three consecutive Italian officers, who not only managed to keep IMCC together, but even found a way to use their connections to improve Italian positions in Hungary. This study aims to explain the structure and the function of IMCC in addition to showing its influence on the Army's improvement.

Hungary, like most of the defeated countries after World War I, was under direct military control between 1920 and 1927. The supervision was done by an international military commission of control, which got involved in both military decisions and issues of foreign policy. While the commission was originally planned to be a neutral and politically independent, the political attachment of the involved nations essentially made the organization a lobby group stationed in Hungary. The analysis of how conflicts of interest were dealt with during crisis situations should be especially interesting for academics. The Inter-Allied Military Commission of Control (hereinafter IMCC) was lead by three consecutive Italian officers, who not only managed to keep IMCC together, but even found a way to use their connections to improve Italian positions in Hungary.

The definitive history of this quintessential organization still needs to be written by Hungarian historians, since the international discourse has started to publish more articles about these military commissions of control working in parallel.¹

This study aims to explain the structure and the function of IMCC in addition to showing its influence on the Army's improvement.

THE FOUNDING AND STRUCTURE OF IMCC

The military-themed sections from the Treaty of Trianon weren't just focused on the regulations of the Royal Hungarian Army, but they also made the first mention of the controlling organization that was meant to oversee the transformation. The original version still maintained separate commissions for issues concerning the army, the navy and aeronautics (§133). These were meant to be based in Budapest, but could also dispatch commissions to the entire area of the country (§134). They could ask for any documentation during their work and they had to maintain personnel for the interpretation of these texts as well as the communication with Hungarian authorities (§135). All financial expenses, payments and work-related costs had to be paid by the State of Hungary (§136).

The following sections of the treaty listed the tasks for the three commissions overseeing the military, the airships² and the navy³ (§137-139), but they didn't discuss their relation to each other, the methods of founding the commissions and how many soldiers should make up each organization. Neither the definite steps about the commissions' founding,

1 See Vagnini, Alessandro, "La Commissione Interalleata Militare di Controllo per l'Ungheria e la ricostruzione della Honvédség nelle carte dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore Esercito" in Stato Maggiore dell'Esercito, *Bollettino dell'Archivio dell'Ufficio Storico*, 2009 n. 17-18. p. 229–240.

2 Inter-Allied Aeronautics Commission of Control, hereinafter IACC

3 Inter-Allied Navy Commission of Control, hereinafter INCC

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

JUHÁSZ Balázs

nor the exact functions were articulated in the treaty, which also failed to mention when and under what circumstances would these commissions be recalled. This goes to show that the treaty's provisions lead to a great freedom for further interpretations and the Allied powers got free hand concerning the commissions' disbanding. On the one hand, this allowed the Allied forces to expand the supervision to an indefinite time through the Ambassadors' Council. On the other hand, the Hungarian State could loosen up on the military supervision's strictness. Since the supplementation of these missing details was left to the Ambassadors' Council, their decision weren't as severe as the sections of the Trianon Treaty. The disregard or sabotage of these points could grant the Hungarian government more reasonable conditions in several sections.

The setup of IMCCs lead to the unification of military control in Hungary and the four-member international commission organized during the Rumanian occupation had to be disbanded.⁴ The Ambassadors' Council addressed the issue in their decree C.A.99/III. issued on 27 December 1920. This decision liquidated all military commissions of control except the ones based in Sopron and Pécs and also accepted the operation manual of IMCC, which were contained in Report No, 1254/2, issued on 23 December 1920 by the Allied Military Committee of Versailles (hereinafter AMCV). Because ratified copies of the Trianon Treaty were exchanged only on 26 July 1921, the three commissions of control could only begin their operation on 5 August 1921. The navy commission worked on its own, the regulations of the AMCV didn't even mention the organization. After finishing its job, it folded in the mid-October 1921.⁵ The aeronautical commission was shared by Austria and Hungary and since its center was in Vienna, its Budapest branch was partially subordinated to the IMCC.⁶

Since this study isn't concerned with the works of the navy and aeronautical commissions, I'll only discuss their involvement to the degree they are linked with the IMCC.

The IMCC was part of a larger network, which was controlled by the AMCV whose president was Marshal Ferdinand Foch. Since the presidential position of IMCC was filled by an Italian general and later a field officer,⁷ most of the commission's reports were not submitted to Foch's headman, but to the Italian delegate of AMCV; Brigadier General Giovanni Marietti then had to circulate these reports among the other AMCV delegations.

As the IMCC presidential offices were divided among several nations all across Europe, the IMCCs themselves were divided alongside different nationalities. The nationalities of the officers in each position remained unchanged and as can be seen from the chart in Appendix 1, the two structural reforms of IMCC managed to keep more or less the same percentage. As the number of officers decreased within IMCC and the national divide ceased to exist within the sub-commissions and sections, these positions gradually grew to serve the Italian, English and French interests and the leaders of different delegations were awarded with an unofficial military attaché position.⁸ This lead each delegation file

4 This commission was constituted of an American, an English, a French, and an Italian general. On the creation and the initial inefficient activity of the commission see Ormos, Mária, *Padovától Trianonig. 1918-1920*, Budapest, 1983, p. 335-353.

5 Magyar Országos Levéltár, Külügyminisztériumi levéltár, Külügyminisztérium, Politikai osztály általános iratai (hereinafter: MOL K 63), bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of the Ministry of Foreign Affairs (hereinafter MFA) about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

6 Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1919-1930). (hereinafter ASDMAE AP (1919-1930)), 1759, 8153. Commission Militaire Interalliee de Controle en Hongrie (hereinafter CMIC, see IMCC) Rapport de fin d'operations (1921-1927)

7 Lieutenant General Luigi Zuccari (5th August 1921 – 31th August 1922), Colonel Alfredo Guzzoni (1st September 1922 – 30th May 1924, 15th June 1925 – 31st March 1927) and Colonel Giuseppe Campana (31st May 1924 – 14th June 1925).

8 Hadtörténelmi Levéltár, A magyar kormány megbízottja a katonai szövetségközi ellenőrző bizottságnál. 1. box. Összefoglaló jelentés és napló (hereinafter: HL Rapaich's Diary) 3rd July, 30 August, 18th, 22nd, 25th, 28th September, 8th November 1922, 6th October 1925; ASDMAE, AP (1919-1930), 1747, 8087. Pagliano (Italian Ministry of the Foreign Affairs, hereinafter MFA) 9th September 1922, telegram n. 3063/37, attached Gaetano Caracciolo di Castagneto (Italian Minister at Budapest) to the Chief of the Army Staff (hereinafter CArMS), 6th September 1922., Secret telegram n. 357.; *Documents on British foreign policy, 1919-1939*, ser. 1., vol. XXIV., Ed. Medlicott, W. N., Dakin, Douglas, London, 1983. (hereinafter DBFP I/24) n. 240; This was valid for the other IMCC too, See Archivio dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito, Addetti militari (hereinafter: AUSSME, G-29), 119, 9. List of the Italian military, naval and aeronautical attaches, 1st August 1923.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

reports to their homeland Ministries of War⁹ and the myth of an international and politically neutral IMCC was soon forgotten.

The AMCV considered employing a rather large apparatus when they decided about the foundation of the Hungarian IMCC. They wanted to solve everything with their own people and were prepared for several parallel missions. The concept of internationality demanded that these missions should use officers from several different nations, each with their own interpreters, transportation capacity and a reliable staff for officer duties as well as security. This latter function was largely left to the Italian carabinieri, the operation of the courier service was divided between the Italians and the French. Telecommunication (that is, the operation of telephone centers) was again a job for the Italians. Every delegation had considerable transport capacity and logistical background except the Japanese.

The IMCC operation manual expected the foundation of two sub-commissions which dealt with questions of armory, headcount and training. This was expanded with a department for intelligence which operated within the presidency. The Budapest branch of the Aeronautical Commission of Control was also partially connected with the IMCC. This latter organization was subordinated to the presidency, but operated under its own terms.

The ratio of nationalities also strengthened the Italian presidency's positions. The IMCC's operation manual only guaranteed the position of generals to the Italian delegation. In addition to the presidency, the intelligence department was also reserved for them and the armory sub-commission also operated under Italian leadership. The French delegation could only get leading positions in the sub-commissions for headcount and training while the English remained in the background, organizing occasional control groups. The role of the Japanese delegation was reduced to protocol duties.

The IMCC hadn't even started its actual job when its Presidential Council ordered 92 people (26 officers + 66 soldiers) to the area of Western Hungary. This contingent contained military personnel of Italian, English and French nationalities and the dispatch was later expanded with 3 more officers and 2 more soldiers a few days later.¹⁰ The evacuation of the Baranya district was given to two English officers, Colonel Gosset and Major Foster. The sub-commissions were disbanded by the second half of December 1921 and resumed under the direct command of IMCC. Since the formation of IMCC was still under way when these officers and soldiers were transported, the decision only slowed the establishment of different commissions, but it didn't stop them in their work. The command of IMCC officers in Burgenland mostly held up the work of the headcount commission, since this section could only begin its work on 30 November 1921.

The return of officers from the Pécs and Sopron sub-commissions to the center in Budapest raised the question of cutting back the crew of IMCC. This happened in two steps. The first part was completed by 1 April 1922 and its legal basis was Decree C.A.171/VII. of the Ambassadors' Council, issued on 22 March 1922. Since the number of terminated positions was barely more than the number of people sent out to Pécs and Sopron between August and December 1921, it is very likely that the cutback only involved the excess capacity of personnel. The cutback also resulted in a structural reform, since the Aeronautical Commission was disbanded on 1 April 1922. The only relevant person to be left behind was French Major Cesari who was a special aeronautical consultant,¹¹ but this change didn't influence the operability of IMCC.

There was another cutback of personnel on 1 September 1922, but this time the structure of the Budapest IMCC was also radically altered. This change also occurred in a good number of European IMCCs, since the Austrian and Bulgarian

9 Archivio dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito, Registro della Commissione interalleata di Parigi (hereinafter: AUSSME, E-8), 116, 5, Guzzoni. Colonel Luigi Tappi, officer of the Italian Delegation of the AMCV to Guzzoni, Paris, 21st January 1923., private letter.

10 For the nationality of these officers see the 4th Appendix.

11 HL Rapaich's Diary 30th March 1922.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

IMCC also transformed from commission of control to liquidation commission. Since the peace treaty only discussed commissions of control and made no mention of liquidation commissions, both the Austrian and Bulgarian governments had their work because their operations couldn't be supported by the treaty's sanctions. By learning from these experiences, the IMCC at Budapest retained its original name, but its structure made it nothing more than a liquidation commission.¹² The radical cutback in personnel made the armory and headcount sub-commissions lose their structural independence and now only the intelligence and aeronautical departments were differentiated. Since both were lead by French officers, the French got a larger role within the IMCC.

One of the reasons for the second structural reform was to decrease of Hungary's financial burdens. The payments didn't change, only the list of "kept" people got shorter.¹³ The partial liquidation of its own crew made the IMCC more vulnerable to Hungarian state authorities, since now there was a chance of filling up some positions with local people and thus have a better control over IMCC's operations. The original apparatus had to be refilled or occasionally amended by outsiders.

The work of IMCC lasted until the spring of 1927, the missions lasted until the end of 1926, but the IMCC became much more vulnerable against Hungarian authorities after 1 September 1922. It's no coincidence that when the delegation lead by Lieutenant-Colonel Jean le Bleu marked a high point of differences with the Hungarian authorities, the French delegation only gave chauffeur positions to individuals who were considered unreliable for Hungarian authorities. This decision eventually backfired, because it justified said people's harassment, eventual arrest and expulsion.¹⁴ The interpreters provided for IMCC also tried to do their job with Hungarian interests in their mind, but their activities also raised the interest of IMCC's president.¹⁵

This relative vulnerability was made even the worse by the fact that IMCC could never set up its own operational and reliable intelligence service.¹⁶ The costs of intelligence gathering had to be proportionally paid by the countries that made up IMCC, for which each country was promised the same percentage of income from the selling of the discovered war material.¹⁷ The IMCC's intelligence department was in constant need of money,¹⁸ their informers were heavily punished by the Hungarian authorities,¹⁹ which lead to the IMCC relying on intelligence coordinated by the military attachés of the Little Entente. They often abused this power and caused more problems between the relationships of the Hungarian government and the IMCC, the IMCC and the Little Entente as well as Hungary and the Little Entente countries.

The Trianon Treaty maintained the operations of the IMCC were financed by Hungary's state budget. Accommodation had to be provided by the state and the payment of the IMCC soldiers also added to Hungarian expenses. According to The Ambassadors' Council decree C.A.167/III. issued on 22 February 1922, the fees paid in currencies had to be amended by korona too.²⁰ The summary report sent to the Hungarian Legation in Rome²¹ also shows that the payments weren't assessed by the current situation in Hungary, since the group commander's fee

12 HL Rapaich's Diary 30th August 1922.

13 For the pays and the expenses weighed on Hungary because of the IMCC see the 2nd and the 3rd Appendices.

14 HL Rapaich 1st January 1924. [1925.], final report n. 1710/1924.

15 HL Rapaich's Diary 22nd July 1924.

16 L. AUSSME, E-8, 116, 5, Guzzoni, Guzzoni to Tappi, 5th February 1923., private letter; AUSSME, E-8, 119, 6, Guzzoni to Brigadier General Giovanni Marietti, Chief of the Italian Delegation of the AMCV, 12th March 1923., reminder

17 For the percentage to divide the incomes from the selling of located munitions see the 5th Appendix. Guzzoni was willing to resell the discovered munitions to the Hungarian Government, and he then divided the income between the delegations of the IMCC, because the income was more valuable, than the munitions' destruction. AUSSME, E-8, 119, 13, 3. Guzzoni to the Operations Section (hereinafter OS) of the Army Staff (hereinafter AS) and to Marietti, 16th July 1923., n. 732.

18 AUSSME, E-8, 116, 6. OS of AS to the Italian MFA, to the Ministry of Finance, to the Administrative Section of Ministry of War (hereinafter MW) and to the Italian Delegation of the IMCC, 1st December 1924., n. 7562.

19 AUSSME, E-8, 119, 6. Reminder of Guzzoni to Marietti, 12th March 1923., without a number; ASDMAE, AP (1919-1930), 1749, 8083. Castagneto to Mussolini, 5th May 1923., telegraph post n. 1145/338.

20 For the payments and the compensations, see the 1st and 2nd Appendices.

21 Magyar Országos Levéltár, Külügyminisztériumi levéltár, Római követség (hereinafter: MOL K 99), 3. Hungarian MFA to the Legation at Rome, 19th July 1922., n. 23.143/1922.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

surpassed the royalties of Governor Miklós Horthy. Yet it's interesting to examine if this amount was more or less than what the delegating countries could offer. Without the amends in korona, the monthly payment for the president of IMCC equaled the annual wage of a Lombardian worker. The allowance in koronas raised the payment in currency with more than fifty percent. This amount was enough to let Colonel Alfred Guzzoni get his son an education in München and have a large household in Hungary.²² The same way 200 pengős marked the amount of money with which people could "hardly spend", 1000 liras was the dream of an average Italian civil servant.²³ Together with the korona allowance, even the average soldier's payment surpassed this sum, so Guzzoni wasn't telling the truth in October 1923 when he wrote to the leader of the Operational Department of the Land Division's General Staff that no Italian member of the IMCC wishes to stay in Budapest if the IMCC will be restructured, since the costs in Hungary are too big for them.²⁴

The drastic decrease of IMCC's staff was partially supported by the mitigation of the financial burden and eventually the same burdens became the primary reason why the Hungarian government eventually disbanded the IMCC. This reasoning became moot after 1 September 1922 since IMCC's staff got cut back and after 1 January 1924, the costs of IMCC were deducted from the reparation instead of the state budget, so this wasn't a valid reason for the recall of IMCC either.²⁵

In the beginning, members of the IMCC were hosted in hotels. The extra services were paid by the members, and the Council of Ministers' resolution of 10 June 1921 allowed the gratification of the officers, probably to win the kindness of those who's demands were satisfied.²⁶ It's likely that they wanted to avoid the member's final settlement in the country since 90% of them were still housed in hotels by the middle of July 1922 with the officers receiving first class hotel rooms.²⁷ The rather disorganized accommodation was only solved after the second restructuring, when the remaining crew was housed in the Palace of Military Products, while the relieved Albrecht barracks were given to the customs officers.²⁸ The presidency of IMCC remained at the Palace of Military Products under 10 Szalay Street for the whole time.²⁹

THE OPERATION OF IMCC

The IMCC hadn't even been formed yet when a letter from the Ambassadors' Council, dated 14 February 1921, specified Hungary's tasks in keeping the military sanctions of the treaty. The letter, signed by the council's president Briand summarized the following points:

- I) take measures in making the recruitment only voluntarily
- II) decrease the number of soldiers according to Section 104 of the Trianon Treaty
- III) preparation in fulfilling the demands of Section 140, especially the following points
 - a) reform military jurisdiction according to the treaty's fifth part
 - b) abolish the current law of mobilization
 - c) organize the new army based on the treaty's Sections 103 and 119

22 HL Rapaich's Diary 3rd February 1922.

23 BRACALINI 2008 76.

24 AUSSME, E-8, 141, 6, 1. Guzzoni to Gen. Amantea, Head of the OS of AS, to Marietti and to Castagneto, 29th October 1923., n. 857.

25 HL Rapaich's Diary 15th March 1924, 7th January 1925.

26 Hadtörténelmi Levéltár, Magyar Királyi Honvédelmi minisztérium 1919-1945 (hereinafter HL HM) 1921. Eln.D.o.Bév.tétel 12354. alap és 19223. iktató szám

27 MOL K 99, 3. Hungarian MFA to the Legation at Rome, 19th July 1922., n. 23.143/1922.

28 HL Rapaich's Diary 1st September 1922.

29 Archivio dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito, Commissioni militari interalleate di controllo (hereinafter: AUSSME, E-15), 127, 12. Amantea to Campana, 14th June 1924., telegram n. 4167.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

IV) after the founding of the commissions of control, the presidents should be provided with the necessary statistical data.³⁰

Since the IMCC that got together on 5 August 1921 didn't see these demands' effect, it started capillary supervision and tried to solve all the problems in small steps or through a cutthroat diplomatic competition.

The first half of the inspection, which roughly corresponds to the presidency of Lieutenant-General Zuccari, was largely spent with the formation of basic rules. At the same time, the regulations could at least reform the structure of the army as well as public safety corps in addition to starting a new method of recruitment. They also managed to calculate the amount of war material that could be kept and the rest was given to IMCC at least on a theoretical level. During the second section, which corresponds to the presidency of Guzzoni and Colonel Giuseppe Campana, the commission's main concern was the reformation of the troops and factories of war material (1923-1924), then the control of the army's numbers (1925) This was the most problematic time period, since the petty offences that came to light during this era could rebut the official Hungarian opinion, which claimed that the IMCC had no further business in Hungary and the military control is just a waste of money and energy. The years 1923 and 1925 saw the most incidents, while 1926 was mostly spent with last inspections and talks needed for the commission's liquidation.

Finding a solution to the following problems kept the IMCC busy for nearly six years:

- The IMCC's operations were constrained by how the Hungarian authorities didn't allow the inspections in privately owned homes. Only the aftermath of the Kecskemét-incident allowed the missions to receive licenses with which the appointed solicitors could hand out a permission for any building's inspection.³¹ In addition to getting these permissions, the officers' safety also became an issue, but the exaggeration of the 1925 incident at Pécs only lead to more conflicts.³² Looking at the results of these conflicts in the long run, it seems that the Hungarian authorities won since after the most severe incident at Szombathely, the IMCC retreated its position on the missions and the commission constrained its own operations in order to avoid further incidents.

- One of the main functions of IMCC was locating war materials. These types of missions lasted until 1925, but they were only marginally successful after 1923.³³ Handing over the discovered war material to the IMCC wasn't always smooth³⁴ and in one case the Ambassadors' Council had to get involved.³⁵ It's rather ironic that the only problematic situation resulted in the IMCC handing back the war material to the state after getting paid, since the amount of money gained during this deal was much more substantial than what they would have gotten for the destruction of the arms – the income was then spent on the intelligence department of IMCC.³⁶

- The structure and the reformation of the Army caused further problems. The inspections noticed several oddities in this area, but the IMCC only raised its voice because of three different issues, such the refillment of the officers' ranks and the long termination process of liquidating commissions. The third occasion asked for the termination of district headquarters for the mixed brigades, since these background institutions could be used for mobilization and because the Hungarian Army was supposed to be reformed into a contractual army, these types of troops weren't even needed. The

30 ASDMAE AP (1919-1930), 1759, 8153. CMIC Rapport de fin d'operations (1921-1927)

31 AUSSME, E-8, 136, 13, 1. Resolution n. C.A.223/II. of 27th July 1923 of the Ambassadors' Council about the incident of Kecskemét. Copy for Marietti and Guzzoni, n. 1822.

32 HL Rapaich's Diary 27th March and 2nd April 1925.

33 DBFP I/24 n. 265; AUSSME, E-8, 119, 13, 2. Campana to Marietti, 6th June 1923 14:30, telegram n. 704; AUSSME, E-8, 116, 6. IMCC to Foch, 28th October 1924., n. 730.; AUSSME, E-15, 128, 1. Major Cesare Nosedo to the OS of AS, 18th April 1925., n. 72 R.

34 AUSSME, E-8, 119, 13, 3. Guzzoni to Marietti, 5th February 1923., folder n. 757., containing IMCC to Foch, 3rd February 1923, n. 755.; DBFP I/24 n. 276; AUSSME, E-8, 119, 13, 3. Marietti to Romano Avezzana, Italian Ambassador at Paris, 24th April 1923., reminder n. 948, complementing the report n. 398/2 of 14th April 1923 of the AMCV.

35 AUSSME, E-8, 119, 13, 3. Pál Hevesy, the Hungarian charge affairs at Paris to the President of the Council of Ambassadors, 23rd June 1923., note n. 803/1923.

36 AUSSME, E-8, 119, 13, 3. Guzzoni to the OS of AS and to Marietti, 16th July 1923., n. 732.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

district headquarters should have been liquidated based on Decree C. A. 187bis/XXXI of the Ambassadors' Council, issued on 19 September 1922, but the resistance of the Hungarian government led to a compromised solution. Director-general János Schreiner, Advocate Dominber, Colonel Campana and Major Wilson formed a mixed commission, that assessed what kind of changes should be made to Act XI. 1922 and the changes were agreed upon by April 1923.³⁷ The liquidation commissions were originally set up for the division of funds within the Monarchy's successor states, but in many cases they turned into covert operations for military missions. The Hungarian government even waited for the orders of the Ambassadors' Council before it made its first move in the issue, but the summer of 1923 finally saw a resolution after months of procrastination.³⁸ Recruiting new officers was problematic because only Ludovika-students could be incorporated into the Army, but old officers weren't allowed to be reactivated. The IMCC wanted to avoid the appearance of a hidden branch – this meant that the officers laid off during the control were promoted even as civilians and could be reactivated when needed.³⁹ The IMCC was often vocal about the surplus officers⁴⁰ while they avoided a much bigger issue of involuntary recruitment. This was most likely done because they were well aware of the irresolvable problem and after the intense exchange of notes⁴¹ in the first few years, this situation was tacitly accepted.⁴² In light of this problem, the army's refilling was dealt with only on a superficial level because shortly before the IMCC's liquidation, the Ambassadors' Council only published a meaningless order that both parties knew to be useless and solved nothing.⁴³

– According to the Trianon Treaty, the central war material factory had to be set up under a unified leadership at one site, but the Hungarian authorities were already late by February 1922.⁴⁴ On 5 December 1921, the IMCC ordered the Hungarian government to write up a buying contract for the buildings of the war material factory based on Section 115 of the treaty, since the sites were only rented up until that point. The IMCC sent another notice in August 1922 together with a note to the AMCV and even though the Hungarian government told the IMCC on 28 October 1922 that parts of the factory had started production on 25 August 1922, the commission sent another notice in December 1922. At the end of March 1923, the government sent over the draft of a contract according to which they'll buy everything apart from the site's ownership. They left out this part because they maintained the possibility of moving the factory in case a better place was found. The IMCC found this condition reasonable and the entire draft acceptable.⁴⁵ The cannon factory at Diósgyőr was scheduled to move to Csepel by 15 November 1923, the Frommer factory of hand arms had a deadline for 31 December 1923, while the gun powder factory at Balatonfűzfő was scheduled to move by 1 October 1923. While these works started, only the spring of 1924 looked like a feasible deadline and since the government couldn't set up a centralized war material factory by 31 December 1923 due to its tough financial situation, Minister of War Csáky sent

37 Vagnini, 2009, p. 238-239.

38 ASDMAE AP (1919-1930), 1759, 8153. CMIC Rapport de fin d'operations (1921-1927)

39 Árokay, Lajos, „A rejtett magyar katonai attasé szolgálat tevékenysége 1923–1928 között” in *Hadtörténelmi Közlemények* 30 (1983) p. 588.

40 AUSSME, E–8, 119, 11, 2. Protocol n. 73 of AMCV, 23rd May 1922.; *Documents on British foreign policy 1919-1939*. ser. 1., vol. XXVII., Ed. Medicott, W. N., Dakin, Douglas, London, 1986 (hereinafter DBFP I/27) n. 13; *Documents on British foreign policy 1919-1939*. ser. 1/a., vol. II., Ed. Medicott, W. N., Dakin, Douglas, Lambert, M. E., London, 1968 n. 306.

41 This was not about numbers, or about the way of recruitment, but about the laws regulating the conscription. ASDMAE AP (1919-1930), 1759, 8153. CMIC Rapport de fin d'operations (1921-1927)

42 The inefficiency of the controls was in part caused by the persistent opposition of the Hungarian authorities, as they denied every administrative measure, which could facilitate the control of the soldiers' identity. We shouldn't forget, that the IMCC had never asked for help by the Parisian authorities to eradicate this obstruction, and when the IMCC's English delegation suggested that the issue of involuntary recruitment should be mentioned to the Ambassadors's Council, the Italian authorities prevented the report. ASDMAE AP (1919-1930), 1749, 8083. The message of count Albert Nemes, the Hungarian Ambassador at Rome to Mario Arlotta, 2nd November 1923.; ASDMAE AP (1919-1930), 1749, 8083. Mussolini to Romano Avezana and Castagneto, 17th November 1923 14:30, telegram n. 3978.

43 MOL K 63, bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of MFA about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

44 AUSSME, E–8, 119, 11, 2. Foch to Zuccari, 4th February 1922., telegram n. 192/2.

45 AUSSME, E–8, 119, 11, 2. Marietti to OS of AS, 12th April 1923., n. 410 BTU.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

notice 15.560/Eln.D.-1923 to the IMCC on 27 August 1923, asking the quintessential question. The Csepel solution would have cost too much at roughly 30-46 billions of korona and since the Weiss company proved to be problematic, establishing the factory at a new site could have cost the quoted amount just to fulfill the formalities of a contract.⁴⁶ Because the production facilities would be still under one management, couldn't the unification process be solved on a virtual plane and have the units be concentrated on two sites, Csepel and Balatonfűzfő?

The Hungarian point was supported by the fact that Austria could run a war material factory of five different units. The IMCC's parenthetical addition claimed that they would have accepted the proposition if the Ambassadors' Council agreed with it, but their official claimed that this was just another excuse to exclude Hungary from the orders.⁴⁷ This point marked the issue's transformation into a political matter, since the IMCC couldn't have agreed to these terms without authorization from Paris. Hungary was only ready to finalize the unification of war material factories according to the contract if they could deduct the costs from the financial reparations specified in the Trianon Treaty. The Hungarian viewpoint was steadily supported by the high commissioner of the League of Nations appointed after the 1924 state loan, and they could also count on the Reparations Commission to rebuff the Hungarian calculations as impracticable. Finally, as part of the talks around the liquidation of IMCC, Note 216 of the Ambassadors' Council dated 18 December 1926 accepted the extant situation with one minor condition.⁴⁸ In the end, the Hungarian viewpoint won and the separate sites could be maintained in exchange for a reasonable sum.

– Another set of issues was strongly linked with the war material factory. By the end of 1922, the IMCC found that there was a large difference between the allowed and the officially owned war material. The missing war material couldn't be produced due to the irresolvable situation around the factories, while the import from outside was banned by the peace treaty. At the end of 1922, Guzzini's calculations already expected that the factory's problem wouldn't be resolved within another year and it would take yet another year to get the missing amount produced, meaning that even by the end of 1925, the Army would have less potential than what the Trianon Treaty described, indirectly or directly this would also have an affect on the political situation. This didn't match the Italian Ministry of War's plans in the matter, so Guzzoni asked the Roman Ministry of Foreign affairs to inform the Italian ambassador of Paris so that he could support the Ministry of War's positions in the Ambassadors' Council. After seeing the surveys, Guzzoni started to lobby for insuring the missing war material.⁴⁹ The issue was made all the more colorful by one of the remaining unfinished businesses of the INCC. The commission allowed four more scout sloops to the number of allowed vessels guaranteed by the peace treaty⁵⁰ and Commodore Grixon, president of the INCC promised that these ships could be equipped with weapons. The weapons could only be obtained from the successor states sharing the Danubian flotilla, which Guzzoni considered to be a hopeless venture, thus with the support of the Ministry of War and the Italian delegation of the AMVC, he linked the problem of the sloops' weapons with the missing war material and tried to petition for the production of the remaining weapons through the IMCC.⁵¹ The weapons of the ships became a victim of the compromises during the factory's case, because the IMCC delegates moved the 31 December 1923 deadline for the unified factory by a year⁵² in exchange for dropping the issue of the weapons and the production of these pieces was prohibited until the entire issue was resolved.

46 In fact it wasn't only a formal question, because the production could have been controlled easier.

47 AUSSME, E-8, 136, 11, 2. Major Quinto Mazzolini, an officer of the Italian Delegation of the AMCV to Foch, 27th September 1923., n. 963 BTU, attached IMCC to AMCV, 15th September 1923, n. 1579.

48 MOL K 63, bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of MFA about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

49 AUSSME, E-8, 119, 11, 1. Major General Giuseppe Vaccari CarmS to the MFA, 22nd November 1922., n. 9952.

50 See the 120th article of the Treaty of Trianon.

51 AUSSME, E-8, 119, 12. Campana to Marietti, 2nd July 1923., n. 717.; AUSSME, E-8, 136, 12. Guzzoni to Marietti, 18th July 1923., n. 739.

52 AUSSME, E-8, 136, 11, 2. Mazzolini to Foch, 27th September 1923., n. 963 BTU., attached IMCC to AMCV, 15th September 1923, n. 1579.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

JUHÁSZ Balázs

- The IMCC was also involved in a number of different cases which appeared in the apparatus' range of vision quite accidentally. One of the more frequently recurring questions concerned the anti-gas appliances of the Army, which went against the peace treaty's relevant points. The IMCC made a complaint to the AMVC,⁵³ but this problem never turned into an incident. The IMCC also dealt with the leventes per the wishes of Foch, since the operation of this youth organization also promised a kind of preliminary training for the army, but Guzzoni's efficient involvement removed every questionable element from the leventes' code, so the IMCC could send a relaxed report to Paris. The note implies that these premilitary training operations masquerading as sports clubs weren't considered as threat.⁵⁴ Hungarian officers participated in the grand practice during the fall of 1926 in Germany, which was reported by the 3 October 1923 Issue of Pesti Hírlap on a full page article illustrated with photographs, which also mentioned the technically non-existent Hungarian military attache of Berlin alongside the Hungarian officers.⁵⁵ The volume of the case didn't allow it to be swept under the rug, because according to the Section 142 of the Trianon Treaty, Hungary wasn't allow to send military delegations on study tours, couldn't command soldiers in other armies and the section's spirit also forbade the dispatching of military attaches. Due to the insistence of the French delegate, Guzzoni, who openly tried to disband the IMCC by this point, reported the events to the AMVC and asked the question if the IMCC or the AMVC should make steps in the matter.⁵⁶ The case went unrecognized because the Ambassadors' Council had already suggested a new interpretation for Section 142 of the Trianon Treaty, as well as the other, similar sections of each defeated nations' individual peace treaties. Although the legal commission had exempted the military attaches from the prohibitions of Section 142 by the spring of 1926,⁵⁷ the Ambassadors' Council wanted to discuss the entire issue as a whole and Marshal Foch's reply on 2 December said that he didn't think the IMCC should make any steps in the matter.⁵⁸

– One of the special fields of IMCC's operations concerned the Hungarian aeronautics because the IACC had already disbanded a year before the Hungarian government signed the aeronautical agreement,⁵⁹ so IMCC still had to have a commissioner for aeronautics. This position was first held by Major Cesari, then Captain Lorient. Lorient's function was mostly restricted to the supervision of war materials, which really fitted the functions of IMCC's other members, but Lorient also attempted to expose covert military flight operations. These attempts however weren't strongly supported by the principal organization even in cases of successful exposures. It's very telling that the IMCC had exchanged several letters with the Hungarian authorities about the illegal airplanes imported to Hungary through a British citizen named John Makinson,⁶⁰ yet the IMCC did nothing about the secretly operated Hungarian airplanes even though they had

53 AUSSME, E-8, 119, 11, 2. The protocol of the IMCC's seance at 12th December 1922.; AUSSME, E-8, 118, 3, 1. IMCC to Marietti, to be transmitted, 23rd May 1923., n. 1189., attached IMCC to Foch, 23rd May 1923., n. 1184.; AUSSME, E-8, 119, 12. Campana to Marietti, 2nd July 1923., n. 717.; HL Rapaich's Diary 15th February 1926.

54 L: AUSSME E-8, 140, 3. IMCC to Foch, 22nd June 1926, n. 219, response to Foch's letter n. 27/2., 22nd January 1926.; HL Rapaich's Diary 11th January, 15th and 24th February 1926.

55 AUSSME, E-8, 140, 4. Grandi to the Italian Ambassador at Paris and at Berlin, to the Minister at Vienna, to the Consul-General at Munich and to the MW, 13th November 1926., telegram n. 246142/c. The mentioned article is attached.

56 AUSSME, E-8, 140, 4. Nosedà to Marietti, to be transmitted, 25th October 1926., n. 409. Attached IMCC to Foch, 3rd October 1926., n. 407.; AUSSME, E-8, 140, 4. Grandi to the Italian Ambassador at Paris and at Berlin, to the Minister at Vienna and at Budapest, to the Consul-General at Munich and to the MW, 22nd November 1926., telegram n. 247498.

57 AUSSME. E-8, 140, 4. Romano Avezzana to MFA, 18th November 1926., telegraph post n. 4293/1513.

58 ASDMAE AP (1919-1930), 1764, 8167. Lieutenant Colonel Giovanni Battista Oxilia, military and air attaché at Budapest to Ercole Durini di Monza, Italian Minister at Budapest and OS of AS, 15th October 1928., n. 404. 3rd appendix: Foch to IMCC, 2nd December 1926., n. 368/2.

59 ASDMAE AP (1919-1930), 1749, 8083. Salvatore Contarini, permanent deputy of the Italian Minister of Foreign Affairs to advocate Finzi (Ministry of the Interior), 31st May 1923., telegram n. 224879/498. Transmits Castagneto to Mussolini, 9th May 1923., n. 1188/350.; HL Rapaich's Diary 30th March 1922.

60 It is quite possible that Makinson was only a stooge, because the Ministry of National Defence had imported other aircrafts as well, but the IMCC had discover only his. In the end, the Hungarian Government had one of the aircrafts successfully legitimized, while three had to be dismantled. Since only two of the four aircrafts were functional, this resolution wasn't severe at all. AUSSME, E-8, 141, 2. 5th appendix of the 91st protocol, 24th October 1924., London, Ministry of Air, n. S/18596/A.1.1; AUSSME, E-8, 141, 2, 1. IMCC to the Hungarian Aeronautical Office (hereinafter HAO), 9th December 1924., 6th appendix of the protocol n. 800. A 91; AUSSME, E-8, 141, 2. IMCC to HAO, 7th March 1925., n. 113.; AUSSME, E-8, 141, 2, 2. Foch to Marietti, 29th July 1925., folder n. 385/2.: contains Briand's (as the President of the Council of Ambassadors) letter to Frigyes Korányi, Hungarian Minister at Paris, 6th

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

access to the pieces of information checked by Lorient about the personnel of HAO and their real function, the exact nature of the operations at the airports of Szeged, Szombathely, Miskolc and Mátáysföld, or the anti-aircraft measures of the Ministry of National Defence.⁶¹ Captain Lorient eventually returned home in September 1926 and since nobody filled in his position, the formal closure of aeronautics control was left to the IMCC officers working on the final reports.

All of these issues show that the IMCC was ready to make compromises if it met with a minimum amount of cooperation and it only turned to higher authorities (such as the AMVC or through them to the Ambassadors' Council) when it was absolutely necessary. Many smaller questions could have been easily resolved through force, but the IMCC avoided unnecessary conflict in these cases. This permissive, rather tolerant behavior was coupled with an attitude that only let the confirmed breaches of contract to be submitted towards the higher authorities. This difference is especially noticeable when we compare it to the central's response to the French delegation's hard-line approach, since the Italian presidency's attempts to give more freedom to the French delegation within the commission was exchanged for a more correct behavior at the delegates. The English opinion about the IMCC's Italian members being pro-Hungarian was simplified and only partially true, since we can not forget that the IMCC's operations were also influenced by an outside factor: the Little Entente. The more or less permissive handling of topical issues and problems was partially a response to balancing out the overt influence of Little Entente countries, an objective which the IMCC's Italian leadership could carry out with the support of the English delegation. To understand this special relationship, we must first discuss the relationship of the IMCC and the Hungarian representatives of the Little Entente states.

The IMCC set up these relationships in the first few months of its existence. This seemed like a logical step, since the diplomats already had access to well-functioning intelligence network which could have been useful for the IMCC as well. Yet it's undeniable that the Ambassadors' Council and the AMVC had already expected the dangers of the Little Entente delegates trying to overrule the IMCC and attempting to influence its operations, so they officially settled the relationship of the Little Entente and the IMCC between the end of October and the beginning of November 1921. The Ambassadors' Council issued its orders on 29 October 1921: the Little Entente delegates in Hungary could pass on information to the IMCC, but its validity had to be checked by the commission. Reporting on the results of these check ups wasn't obligatory, this right was asserted by the Ambassadors' Council.⁶²

Yet the relationship of the Little Entente and the IMCC was riddled with conflicts. The order of the Ambassadors' Council didn't deter the Little Entente Ministers and military attaches in Budapest from manipulating the IMCC and criticizing its operations. Yet their most important aim was getting the Little Entente delegates more involved in the IMCC's work by constantly bringing up past examples of injustice. The French delegation of the IMCC frequently handed out inside information to Little Entente delegates. This couldn't be stopped during the presidency of Lieutenant-General Zuccari and only a leak with scandalous results gave Guzzoni the chance to openly go against this practice.⁶³ His efforts to stop these unwanted collaborations as the president of IMCC were only partially successful, because while he trimmed

August 1925, n. 288; AUSSME, E-8, 141, 2. Nosedà to Marietti to transmitted, 22nd September 1925., n. 514., contains IMCC to Foch, 22nd September 1925., n. 505.; HL Rapaich's Diary 29th September 1924 and 3rd March 1925.

61 AUSSME E-15, 90, 2. Lorient to Guzzoni, 31st January 1923., n. 2.188.; Lorient to Campana, 1st October 1924., n. H.O. 2.581.; AUSSME E-15, 90, 2. IMCC to Colonel Stanissavlievitch, Serbo-Croat-Slovenian Military Attaché at Budapest, 20th February 1925., n. 76.; AUSSME E-15, 90, 2. Lorient's report about the Secret „Pro Domo” document n. HM.37.927/VI-1.-1923. signed by Lieutenant Colonel Vilmos Nagy of a Nagybaczon, of 15th September 1923, 28th March 1925.

62 AUSSME, E-8, 119, 6. Instructions of the Ambassadors' Council to the IMCC about the execution of their resolution of 29th October 1921. Project about the execution of the resolution.

63 AUSSME, E-8, 119, 6. Guzzoni to the MW and to Marietti, 19th February 1923., n. 552.; The representatives of Little Entente countries received information by other delegations too, but this wasn't regular and were often done by mistake. AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Guzzoni to Marietti, 17th January 1923., n. 508.; to be transmitted: Guzzoni to OS and to Intelligence Department (hereinafter ID) of AS, 17th January 1923., n. 507.; AUSSME, E-8, 119, 6. Mussolini to Romano Avezzana, 10th March 1923., telegram n. 211439/333.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

the wildlings of this relationship, the special comradery between the French delegation and the Little Entente delegation in Hungary was still in effect until the end, albeit with varying levels of intensity.

THE RELATIONSHIP OF IMCC WITH HUNGARIAN AUTHORITIES FROM THE PERSPECTIVE OF COOPERATION AND OPPOSITION

Colonel, later General Richárd Rapaich was the Hungarian delegate for to the IMCC. His assistant and liaison officer for the aeronautics commission of control was Major Henrik Szentkeresztzessy.⁶⁴ A good number of other liaison officers also helped Rapaich's work.

The Hungarian authorities knew about the reality that financial gains could influence the members of IMCC, but they also aimed for their complete social isolation.⁶⁵ After Gyula Gömbös accepted the English delegation's lunch invitation for n 6 March 1922, the consent of the Minister of National Defence allowed Rapaich to order his liaison officer Captain Bódog Nagy to find out whom the IMCC officers wanted to invite and let them know one-by-one that they had to refuse the invitation for some reason. An open order was avoided so as not to make the attempts for disabling social life too obvious.⁶⁶ Rapaich and the officers who were in daily contact with the IMCC didn't resign from the invitation, but Rapaich usually selected which invites to accepts and which to decline with the help of his "health condition".

In addition to controlling the social life, every other connection was also heavily supervised. The English and Italian missions received Hungarian chauffeurs while the selection of drivers resulted in a state of war between the French delegation and the Hungarian authorities. The French's first choice for chauffeuring duties was József Bikki, a Czechoslovakian citizen with no residence, then Viktor Nagy was selected because the Hungarian citizen born in Arad was compromised during the Rumanian occupation of Budapest. Both people were mired by the authorities,⁶⁷ so Lieutenant-Colonel Le Bleu⁶⁸ and Major Huard showed their strictest form during the inspections in exchange. Huard also had a conflict with the Hungarian authorities about his residence, since his original accommodation was a room booked at the Ritz, but he immediately switched to another suite, then arbitrarily moved to the house under 4 Semmelweis Street.⁶⁹ Petty offenses and more serious incidents laced the conflict, but this hostile conduct wasn't directed at the French delegation, only towards the two officers. Rapaich had a good rapport with Major Lameillère, the predecessor of Major Huard and he also had a really amiable relationship with Colonel Baratier. Furthermore, the French interpreter Waitz could also have some of his more personal wishes fulfilled because he was said to have "Hungarian sentiments"⁷⁰

The English delegation's only problematic member was Colonel Gosset. His successor, Lieutenant-Colonel Selby could build a better relationship, but this couldn't compete with the rapport of Guzzoni. Both Guzzoni and Selby were

64 ASDMAE AP (1919-1930), 1765, 8178. Raffaele Guariglia to Gaetano Manzoni, the Italian Ambassador at Paris, 16th March 1929., telegram n. 213751/275. Attached Durini to MFA, 2nd March 1929., telegraph post n. 583/251/A50, which transmits Oxilia to Durini, to AS, to MW and to OS of Air Staff, 2nd March 1929., n. 73.

65 HL Rapaich 1st January 1924. [1925.], final report n. 1710/1924.

66 HL Rapaich's Diary 7th and 8th March 1922, 11th November 1925.

67 HL Rapaich's Diary 21st May, 15th and 22nd October 1924.; HL Rapaich 1st January 1924. [1925.], final report n. 1710/1924.

68 Originally Le Bleu showed quite a pro-Hungarian attitude. According to the gossips inside the IMCC, this way he wanted to prepare the liquidation of the Commission, mostly because he had been promised to become French Military Attaché to Budapest. By August 1922 it became obvious that the IMCC was going to continue its work as a liquidation commission without changing its name. Moreover, the Hungarian press had already published some criticisms about him, so Le Bleu became the uncompromising protector of IMCC's raison d'être, and as permissive he was before, he became very inflexible with the Hungarians. He mistreated his substitutes already at the beginning of his mission, Major Lameillère went home because he couldn't cooperate with Le Bleu. However he worked well, he had good observations and in the first half of 1925 he was on the right track while searching among the Social Security Records to prove the preparations of the Hungarian Army for the mobilisation. However without appropriate diplomatic skills, flexibility and the support of the IMCC's Italian Presidency the work of Le Bleu only resulted in fruitless conflicts. AUSSME, E-8, 116, 5, Guzzoni. Guzzoni to Marietti, 2nd August 1923., privat letter; DBFP I/24 n. 498. and 529.; HL Rapaich's Diary 31st December 1925, final report n. 2150/1925.

69 HL Rapaich's Diary 3rd April and 28th May 1924.

70 HL Rapaich's Diary 19th April 1922.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

JUHÁSZ Balázs

named unofficial military attaches during the second cutback at IMCC. The Hungarian authorities didn't even react to Selby's idea of exchanging information; his offer to share his data about the Soviet Army⁷¹ went unanswered because Rapaich and the Hungarian authorities didn't want to treat Selby as a military attaché without the official documents of his appointment.⁷²

Compare this to the regular news exchange with Guzzoni,⁷³ which resulted in a successful cultural collaboration,⁷⁴ even providing internal information was a regular occurrence despite this being barely compatible with Guzzoni's position. This great friendship could easily co-exist with Guzzoni's every move being monitored by investigators and when Guzzoni noticed this, he just made a brief note of the problem.⁷⁵

Personal observation and constant control was necessary for the IMCC officers' job, because they could have easily found compromising things during their missions. To avoid this problem while the IMCC was set up, the heads of the competent institutions were briefed on what they could and could not talk about⁷⁶, a dual administration was set up,⁷⁷ the positions and trainings that were banned in the peace treaty were hidden behind meaningless names⁷⁸ and a capillary monitoring network was established. It wasn't obligatory to announce the destination of the missions, but even in the case of surprise inspections, certain restrictions could theoretically provide the basic details about the nature of the inspection. One of these restrictions was that nobody could speak to the IMCC officers without the presence of a Hungarian liaison officer. Searching private homes had to be supervised by a police court prosecutor from Budapest, because the posterior dispatch of a prosecutor was not always allowed at the place of the mission and since no prosecutor meant no injunctions, privately owned houses couldn't be searched. The mission of Major Cesare Nosedo on 19 May 1924 wasn't the only unsuccessful one when the inflexibility of Hungarian authorities the officers tasked with the inspection had to return to Budapest without their job done.⁷⁹ If the IMCC officers followed the rules to the letter, the preparations let Rapaich and his men know the following data about the mission a day before the inspection: will there be a house search,⁸⁰ will it be within or outside Budapest,⁸¹ will there be a headcount.⁸² Because the IMCC officers weren't so naïve, they didn't give the exact destinations at the beginning of the secret inspections, just told the chauffeur on which road to start. This was more than enough as the starting point because the vehicles were followed by bicycles

71 HL Rapaich's Diary 18th September 1922.

72 HL Rapaich's Diary 8th November 1922.

73 For example for being informed about the points of the treaty of Marienbad between the Czechoslovakian and the Serb-Croat-Slovenian Army, Guzzoni gave the Hungarian Authorities a report about the military installations near Bratislava. HL Rapaich's Diary 22nd, 23rd, 28th September 1922.

74 For example, it was Rapaich to draw Guzzoni's attention on the book of Colonel Ferenc Nyékhegyi about the Armistice of Padua. HL Rapaich's Diary 25th April 1922.; Guzzoni sent in Hungary the book of Colonel Attilio Vigevano about the Hungarian legion in Italy, which was reviewed by Albert Berzeviczy, the President of the Hungarian Academy of Sciences in the 5-6th number of the *Katonai Közlöny* [Military Gazette] of 1925. HL Rapaich's Diary 16th, 18th and 23rd February 1925.; and Guzzoni maintained contact with the Military History Archive of Budapest to have maps and the copies of the Hungarian troops' war diaries, which fought in 1st World War. HL Rapaich's Diary 14th February 1924 and AUSSME, E-8, 116, 10.

75 HL Rapaich's Diary 19th October 1925.

76 The information didn't work every time, because during one of the first controls, the Chief of Police of Budapest had mentioned the existence of the Army Staff and the Defensive Department to an English Major, and even the controlling officers found strange written comments like „Munkakör és szerepe entente ellenőrzés esetén” [To do's and functions in case of Entente control]. HL Rapaich's Diary 2nd December 1921., 16th and 25th January 1925.

77 Kádár, Gyula, *A Ludovikától Sopronkőhidáig*, vol. I., Budapest, 19782, p. 167.

78 The covert officers were called “class ranking administrative staff”, abbreviated in Hungarian „roska”. As the reserve officer training was forbidden, the traditionally name of “one-year volunteer” was changed in “individuals with right to bear officer candidate's band”. As Hungary couldn't have either an Army Staff or staff officers, the Army Chief of Staff was called the Chief of the Section VI of the Ministry of Defence, and the staff officers were only “acting as staff officers”. The Military Academy's name became “Rules Course Guide of Budapest”. Kádár, 1978, p. 156, 157, 233, 238.

79 HL Rapaich's Diary 19th May 1924.

80 This could be deduced by the presence of a prosecutor.

81 This could be calculated by the quantity of petrol drawn.

82 Whether the officers brought documents, time sheets, registers, which served to compare the current status with the values estimated before.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

within Budapest,⁸³ then the observers were alarmed alongside the possible routes outside Budapest. The liaison officers could provide further details about their destination on the scraps of paper they threw out during the trip.⁸⁴

The gendarme could check the vehicles several times,⁸⁵ which gave the possible target institutions enough time to prepare for the inspection. The directors were ordered that they could only communicate with the inspection officers in the presence of a liaison officer. Non-commissioned officers couldn't do anything on their own, they could only be present at the talks if they were the interpreters.⁸⁶ In the case of aeronautical establishments, such as an airport, the IMCC officers were held back with the following method: every airport had a stock of personnel, partially under fake names or pretending to be gendarmes to guarantee security and insurance operations. If the inspecting commission appeared at an airport, the gate guards couldn't let them in until the airport's commander gave him permission. He was naturally very hard to reach at this point. During the time won with these machinations, the "surplus-crew" could leave the airport through designated exits and the unauthorized aircrafts were hidden under the tent-hangars prepared for unusable planes. When everything was done, the commander was suddenly found and he apologetically welcomed the inspecting commission.⁸⁷ Being late was a general feature of every site, since the banned materials had to be placed at their designated hiding places. The inspection also had to be reported to the garrison's commander so that he could assign an accompanying officer to the commission. This was done so that the Hungarian authorities could check upon the inspection commissions and won't let other countries' intelligence officers enter the site while pretending to be them.⁸⁸ The number of unannounced inspections was highest during the earliest years of IMCC's operations and was then raised again when Guzzoni left the commission and since Campana was far less partial and charismatic IMCC president, Le Bleu started a private campaign against the Hungarian authorities between the end of 1924 and the first half of 1925.

The IMCC's work was sabotaged in different ways; the "overt" rigor and abuse of power was often drummed up in the press as well. Because the costs of IMCC's missions had to be paid by the state, they used every possible surface of attack for the less sympathetic officers. In order to achieve these goals, the deceased weren't given a break either.⁸⁹ The bothersome officers got personal attacks from the press through occasionally offensive articles. When Rapaich had to answer to Guzzoni after each attack without batting an eyelid, he said that he didn't know who leaked the confidential information to the press. We mustn't forget that the tone of the attacks in the press often resulted in conflicts between Rapaich and the Presidential Department D of the Ministry of National Defence, since Rapaich often motioned for a more restrained approach to the press officers. It wasn't Rapaich's goodness that made him so careful, rather he had a better grasp on what was acceptable or unacceptable, because some of the more vitriolic articles were often followed by counterattacks from the IMCC's part, who then forwarded a case to AMCV.⁹⁰

The operations to sabotage IMCC evolved in a programmatic fashion within the first six months of the commission's establishment. In January 1922, the participants of a talk at the Ministry of National Defence agreed on that Hungary had

83 HL Rapaich's Diary 24th July 1924.

84 HL Rapaich's Diary 30th July 1924.

85 The officers of the IMCC broached how many times they were asked to prove their identity on the journey to the inspections, but never on the return trips. HL Rapaich's Diary 12th July 1924.

86 This was another way to reduce the number of the possible inspections at the same time. AUSSME, E-8, 119, 10. French Delegation of the AMCV to the other delegations, 14th August 1925., n. 408/2.

87 Hadtörténelmi Levéltár, Tanulmánygyűjtemény 3024, *Kistelegdy Ernő*: Adatok a repülőtisztképzés történetéhez 1920-tól 1945-ig, p. 10.

88 Kádár, 1978, p. 166.

89 See the case of the wives of the French warrant officers, who died in a tragic car crash at Kerepes. Their tragedy was used to mock the high number of vehicles used by the French delegation. HL Rapaich's Diary 22nd, 23rd, 27th May and 1st June 1922.

90 Pl. I: AUSSME E-8, 119, 10. IMCC to Foch, 7th August 1925., n. 416.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

JUHÁSZ Balázs

(professedly) followed the peace treaty's rulings, thus they will show the maximum amount of resistance, since when would the IMCC be stricter with Hungary than with Austria?⁹¹

In addition to hampering them in their duties, there were other conflicts with IMCC.⁹² While these issues weren't very flagrant when compared with the events that took place in other defeated countries,⁹³ the constant obstruction, the press attacks and the bigger scandals had severe consequences. The first bigger incident took place in Kecskemét on 28 March 1923⁹⁴ because a commission was barred from searching a home three consecutive times, then officers had to face a rebelling crowd with the police only making an appearance some 45 minutes too late. The inspection couldn't be completed and the French delegates car was pelted upon his leaving. Naturally the IMCC immediately asked for the punishment of the liable people and expected a formal apology from Hungarian authorities by 31 March.⁹⁵ Since the obstruction of the investigations had made the IMCC's work impossible by this point, Guzzoni wanted immense diplomatic pressure on the Hungarian authorities, considering the involvement of the Ambassadors' Council and fining the country, but he left the initiative role to Marietti, who only received some impersonal reports and private suggestions.⁹⁶

After lengthy cross-organization and temporization, in which the English got interested in addition to the Hungarians and Italians,⁹⁷ perhaps the former even more so than the latter, the competent organizations only lost their patience by the end of May. The IMCC had sent its first full list of complaints to the AMCV⁹⁸ on 23 May, then relayed the results of the first Hungarian investigation on 26 May.⁹⁹ This could be called anything but severe, which irritated the Ambassadors' Council where now even the English were partial to the harsher resolutions.¹⁰⁰ Seeing how things turned for the worse, the Hungarian government forwarded a notice to the Ambassadors' Council through the Parisian Embassy in which they promised to punish the liable personnel.¹⁰¹ Unfortunately nobody believed them by this point especially in light of discovering a weapon depot at Hajmáskér (larger than the one at Kistétény) on 6 July 1923.¹⁰² The English ambassador to Paris was then ordered to side with a more hard-line resolution, one which promised the Hungarian government's punishment.¹⁰³

Bethlen had no other choice but to make peace at home, silence the ÉME, get Horthy's help to influence Gömbös and his faithful followers who would soon secede from the Unified Party, depose the compromised Belitska from the

91 HL Rapaich's Diary 5th January 1922.

92 For example, Sergeant Lattanzio's chauffeur drove too fast on one occasion. His car was stopped by a policeman, they exchanged some comments, Lattanzio seriously insulted the policeman, who then shot his gun. There wasn't any serious injury and the case was arranged with mutual consent. AUSSME E-8, 119, 5.; Another typical case was when according to the French version, somebody shot at a car of the French delegation, while according to the investigation of the Hungarian authorities, the car was thrown with a stone. Whatever happened, the Hungarian Government refused to apologize. DBFP I/27 n. 13; HL Rapaich 1st January 1924. [1925.], final report n. 1710/1924.

93 See *Documents on British foreign policy, 1919-1939*, ser. 1., vol. XX., Ed. Medlicott, W. N., Dakin, Douglas, Lambert, M. E., London, 1976. (hereinafter DBFP I/20) n. 273, DBFP I/20 n. 293, DBFP I/20 n. 318, DBFP I/20 n. 349, DBFP I/24 n. 184

94 For the non-official description of the incident see Kádár, 1978, p. 167.

95 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. IMCC to Bethlen and to Belitska, 29th March 1923., n. 972.

96 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Guzzoni to Marietti and to OS of AS, 31st May 1923., n. 614.

97 The Italian representatives – without appropriate instructions from the MW and the MFA – represented conflicting lines. And the English representatives wouldn't take sides before the European travel of István Bethlen, the Prime Minister of Hungary, so they were interested in the complete delaying of the commissions' works. AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Marietti to OS of AS and to Guzzoni, 11th April 1923., n. 408 BTU.; AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Unknown number of appendix of Protocol n. 892 about the session n. 95 of 13th April 1923. of the AMCV.; The Hungarian Authorities found out that Marietti wasn't instructed properly either, so they complained by Nemes. The MW had naturally rejected the allegations, but further decisions reveal that the Hungarians' request was accepted. AUSSME, E-8, 116, 5, Marietti. Arlotta to MW, to Romano Avezzana and to Castagneto, 26th October 1923., telegram n. 245413/1141.; DBFP I/24 n. 362

98 AUSSME, E-8, 118, 3, 1. IMCC to Marietti, to be transmitted, 23rd May 1923., n. 1189., attached IMCC to Foch, 23rd May 1923., n. 1184.

99 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. IMCC to Foch, 26th May 1923., n. 1213.

100 DBFP I/24 n. 406.

101 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Korányi to the President of the Council of Ambassadors, 4th June 1923., note n. 710/1923.

102 AUSSME, E-8, 119, 13, 2. Campana to Marietti, 6th June 1923. 14:30, telegram n. 704.

103 DBFP I/24 n. 415

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Ministry of National Defence and put an end to the Kecskemét incident because now the receiving of a state loan got jeopardized.¹⁰⁴ Assistant PM Daruváry informed the IMCC about the first Hungarian investigation, so Bethlen could easily distance himself from this report and asked for the possibility of conducting a second investigation,¹⁰⁵ then delivered the same message to the Allied power's and Ministers at Budapest, asking for their patience until he got back the results of the second investigation.¹⁰⁶ On 20 June 1923, the Ambassador's Council got tired of this willy-nilly situation and based on the IMCC's suggestion, they were ready to accept the results of the first Hungarian investigation. Yet Bethlen made his decision at the right time, because he not only got rid of the entire case, but could come away as the winner of this lengthy argument. The French section of the AMCV¹⁰⁷ asked for the suspension of the Ambassadors' Councils' ruling issued on 20 June 1923,¹⁰⁸ then when Bethlen reported on the findings of the second investigation,¹⁰⁹ Guzzoni suggested that the Kecskemét incident should be closed.¹¹⁰ The result of this decision is decree C.A.223/II.¹¹¹

The incident at Kecskemét was the first serious incident with the IMCC alongside an immensely confusing international situation, made even worse by the issue of Hungarian state loan. The incident was blown so out of proportion that the IMCC lost its credibility and the Ambassadors' Council had to step up against the Hungarian government, but the concessions reached on Hungary's part didn't last for long and the trauma caused by the incident was useful for the Hungarian authorities in the long run. The only concession to be made, in addition to punishing the liable people, was accepting the decision in C.A.223/II. which said that the police court's prosecutors had to issue search warrants for privately owned properties, while the Bethlen government used the foreign pressure to sort its political lines, get a better control of ÉME, blamed everything on the already compromised Minister of National Defence Sándor Belitska and got the IMCC's permission for payment of the state loan.

The obstruction was reignited pretty soon, which was inevitable due to a lockdown situation. The Little Entente constantly wanted to get involved in the military control, which had to be avoided since the IMCC would have lost all of its credibility and any sense of political neutrality. The criticisms of the Little Entente could be answered by claiming that the IMCC did its job well and fulfilled all of its functions. This wasn't necessarily true, because the Hungarian authorities' obstruction grew even greater by 1924. This could only be responded through diplomatic pressure, which would have also meant accepting the Little Entente's criticisms. The other response could have been economical sanctions, but this would have jeopardized the ongoing reorganization of Hungarian economy. This stand-off remained in effect until the summer of 1924, when Guzzoni took over the IMCC and managed to make a balance between the French, English and Italian delegations.¹¹² His successor Campana was less charismatic and energetic, giving Lieutenant-Colonel Le-Bleu free hand in the inspecting operations of the Hungarian IMCC. The Hungarian authorities responded with more incidents against Le Bleu. During an especially sneaky, unannounced mission to Pécs, the Hungarian authorities organized a demonstration which led to throwing stones and the press made fun of the inspecting officers because of the police protection.¹¹³ Learning from the incident at Kecskemét, the authorities immediately apologized, so the events had no further response. Le Bleu however considered this a proclamation of war because he started using even less orthodox

104 DBFP I/24 n. 431, 436, 440, 441 and 444.

105 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Foch to the President of the Council of the Ambassadors, 24rd June 1923., n. 648/2. attached IMCC to AMCV, 21st June 1923., telegram n. 1301.

106 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Arlotta to Romano Avezana, 5th July 1923., telegram n. 230329/847., transmits Castagneto's telegram to MFA, 23rd June 1923.

107 Probably they wanted to prove, that they debate the Hungarian case on professional and not on political basis.

108 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Desticker, Foch's Chief of Staff to the delegations of AMCV, 23rd June 1923., n. 649/2.

109 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. Bethlen to IMCC, 10th July 1923., n. 5208/M.E.1923.

110 AUSSME, E-8, 119, 13, 1. IMCC to Foch, 11th July 1923., n. 1391.

111 AUSSME, E-8, 136, 13, 1. Marietti to OS of AS, 27th July 1923., n. 892 BTU.

112 According to the English Delegation of the IMCC and to the English Minister at Budapest, the Italians showed a very pro-Hungarian attitude, but these criticisms are seriously undermined by the fact that in the last years of the IMCC's activity, the English heatedly assisted this attitude. DBFP I/24 n. 303.

113 HL Rapaich's Diary 22-24th January, 27th March and 2nd April 1925.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

methods.¹¹⁴ The missions of upcoming months were characterized by petty interludes laced with conflicts, but when the Hungarian resistance would jeopardize the operation of IMCC,¹¹⁵ Guzzoni returned in the middle of June 1925 and presided IMCC once again. The change could have lead to consolidation, but a completely regular inspection made Le Bleu almost find what he had been looking for half a year: proof of how the institutions of social insurance could be used for preparing mobilization.

The commission traveled to Szombathely on 28 July 1928 where they wanted to check out the paperwork of social insurance institutions per the wishes of Le Bleu. The competent offices were warned on time by Rapaich's men, but some of the compromising papers weren't hidden on time due to some mistake, so the only solution was hindering the commission. The usual script dictated that some complications should arise about handing out the search warrants,¹¹⁶ while the commission remained at the County Hall at Szombathely, so Rapaich hurried up the preparation of the warrants. In the meantime the compromising papers were smuggled through the roof behind the backs of the commission and a demonstration was also improvised as added distraction. Unfortunately the organizers lost their control over the crowd who broke into the courtyard of the County Hall where the commission was stationed. Even one the inspection officers were threatened when one of the policemen, who was supposed to keep order, advised the crowd to stab the Entente officers in their stomach.

The inspecting officers were reimbursed on the spot, so it was unnecessary to ask for an apology, but this obvious materialization of obstruction couldn't have gone unnoticed, so Guzzoni got the IMCC delegates to agree with the Hungarian government's measures up to that point, but also report the obstruction to the higher authorities in Paris.¹¹⁷ They didn't protest about the press attacks against the delegation, they only asked the Italian and English Ministers at Budapest to intervene against the personal attacks against Le Bleu. The case was thus handed over to civilians, hoping that the envoys wouldn't take the routine case to the Ambassadors' Council.¹¹⁸ Another reason why the events couldn't be swept under the rug was that the Czechoslovakian envoy to Budapest used this offence as an example when he explained why he thought the Little Entente officers should joined the IMCC even though this had been forbidden several times.¹¹⁹

The case could have ended in a satisfactory way by the beginning of September, if a badly worded Hungarian notice¹²⁰ hadn't shown the events at Szombathely in an untrue fashion and praised the IMCC for its work.¹²¹ Eventually the Ambassadors' Council accepted the AMCV's plans with Decree 284 bis/IX issued on 29 September 1925. This asked for the punishment of all liable parties¹²² and this motion was carried out by Hungarian authorities without any resistance.¹²³

The only winner of this confusing situation and letter exchanges was the Hungarian government, because the AMCV had already banned unannounced missions in the middle of August in order to avoid further conflicts¹²⁴ and only six

114 HL Rapaich's Diary 5th and 18th February 1925.

115 DBFP I/27 n. 71

116 The delaying the permission's granting was so successful this time, that it arrived with a delay of 15 days! HL Rapaich's Diary 12th August 1925.

117 AUSSME, E-8, 119, 10. Guzzoni to Mariatti, 29th July 1925. 20:00, telegram n. 150 R; AUSSME, E-8, 119, 10. Guzzoni to Marietti, 30th July 1925. 16:45, telegram n. 151; AUSSME, E-8, 119, 10. Noseda to Marietti, 5th August 1925., folder n. 401., contains: IMCC to AMCV, 3rd August 1925., n. 397; HL Rapaich's Diary 31th December 1925, final report n. 2150/1925.

118 AUSSME, E-8, 119, 10. Guzzoni to AS and to Marietti, 7th August 1925., n. 161

119 AUSSME, E-8, 119, 10. Guzzoni to AS, to Durini and to AMCV, 11th August 1925., n. 170.

120 AUSSME, E-8, 119, 10. Summonte to Mussolini, 5th September 1925., telegraph post n. 3548/1192.

121 AUSSME, E-8, 119, 10. Summonte to Mussolini, 12th September 1925., telegraph post n. 3584/1209.

122 AUSSME, E-8, 119, 10. Marietti to AS and to Guzzoni, 5th October 1925., n. 79/29 B. U.

123 AUSSME, E-8, 119, 10. Korányi to Briand, as President of the Council of Ambassadors, 22nd October 1925., n. 429. Included Csáky to IMCC, note n. 12.773/eln.D.

124 AUSSME, E-8, 119, 10. French delegation of AMCV to the other delegations, 14th August 1925., n. 408/2.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

announced missions took place until the end of the year. Le Bleu was also ousted, his successor was a lot more pliant, so this change was preferable to both the Hungarian authorities and the IMCC.¹²⁵

Guzzoni wasn't satisfied with the AMCV's decision about the unexpected inspections, so he sent every superfluous members of his staff on a one month holiday¹²⁶ to pour oil on troubled waters. After this, incidents could be averted until the disbanding of the IMCC.

THE IMCC AND FOREIGN POLITICS, OR THE ROAD TO DISBANDING

The operations of the IMCC always were always affected by the international politics shifts in power relations. In many cases the commission was forced to deter from its real opinion when they reported to the higher authorities. One of the reasons for this was that the nations delegating their officers to the commission had no reason to make the Hungarian supervision even more severe. This became even more obvious in the fall of 1922 when Hungary was finally accepted to the League of Nations.¹²⁷ Before this could take place, the Ambassadors' Council had to state their opinion, based on the information they gathered from IMCC and AMCV, whether Hungary had fulfilled the tasks listed in the peace treaty's military clauses.

The day after getting accepted to the League of Nations, Hungary petitioned to get its military control taken over by the League of Nations. Had this petition been accepted, the IMCC would have been automatically disbanded. Since the framework of the requested investigation wasn't cleared and the country was only accepted to the League with some conditions, the Ambassadors Council refused the petition on the advice of the AMCV, claiming that they had already asked the Hungarian government to accept the setup of the Committee of Guarantees.¹²⁸

The Committee of Guarantees wasn't mentioned in the peace treaties, it was an afterthought of the defeated nations' military control, which technically should have lasted only until 30 December 1922.¹²⁹ The Ambassadors' Council knew that they didn't have any documents with which they could force the defeated nations to join in, so they occasionally brought up the idea of setting up the Committee of Guarantees as a condition in other cases. The involved countries usually responded that nothing could force them to accept another perpetually operating military commission of control.

The same way the League of Nations wasn't ready to exert military control until 1925, the consistence of the Committee of Guarantees wasn't set in stone either,¹³⁰ especially because the Little Entente states asked for admittance.¹³¹ Another reason against replacing the IMCC with the Committee of Guarantees was that the IMCC was the only puffer organization between Hungary, the Allies and the Little Entente and the Committee of Guarantees didn't seem to be the best organization for this task. The only thing Hungary could have gained from setting up the new commission was that the delegating countries would have taken over the costs.¹³²

125 HL Rapaich's Diary 31st December 1925, final report n. 2150/1925.

126 HL Rapaich's Diary 11th August 1925.

127 See Sz. Ormos, Mária, „Magyarország belépése a Nemzetek Szövetségébe” in *Századok* 91 (1957) p. 227-269.

128 AUSSME E-15, 124, 4. Marietti to OS of AS and to Romano Avezzana, 13th December 1922., n. 3110.; HL Rapaich's Diary 30th and 31st October 1922.

129 DBFP I/24 n. 213.

130 According to the plans, the Committee of Guarantee would have resider at Vienna with 7 members and would have received an authorisation to control Austria, Hungary and Bulgaria. According to Rapaich, each officer of the IMCC at Budapest wished that the Hungarian Government say no for the setting up of the Committee, because they didn't want to move at Vienna. Naturally this enunciation must be considered with criticism, but probably Rapaich assessed the mood well, as the setup of the Committee of Guarantees would have meant another reduction of the personnel, and the “lucky” 7 people wouldn't have been lucky either, because they should have worked three times as much as before. HL Rapaich's Diary 5th December 1922.

131 AUSSME, E-8, 116, 5, Guzzoni. Guzzoni to Marietti, 26th January 1923. 15:00. telegram n. 518 and the same In: AUSSME, E-8, 118, 3, 6.; AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Vassallo, Secretary of State for Foreign Affairs to Romano Avezzana, 29th January 1923. 0:13., telegram n. 229/435.

132 DBFP I/24 n. 292.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

JUHÁSZ Balázs

By exploiting fascism's coming to power in Italy, the Little Entente states combined the Hungarian irredentist efforts with the aims of Fascist nationalisms, starting a press campaign against Hungarian-German and Hungarian-Italian collaborations in the last few months of 1922.¹³³ Even though there were real ties between the Bavarian nationalist circles¹³⁴ and Italian fascists,¹³⁵ Hungary couldn't have posed such a threat to either of the Little Entente states. The IMCC officers and the Budapest delegates of the Allied powers knew this already, so when Rumania, with Czechoslovakian assistance, tried to bestride the mood created by previous press campaigns and copy the Ruhr's Belgian-French occupation at Hungary's expense, they met open resistance after the first few indecisive opinions.¹³⁶ While the Allied powers formed their opinion, Foch got interested in the news about Hungarian mobilization,¹³⁷ the AMVC suggested the Ambassadors' Council to entrust the IMCC with clearing up the Hungarian situation.¹³⁸ In the mean time the IMCC had inspected the Rumanian border, or the areas of Debrecen, Békéscsaba, Mezőhegyes, Kiszombor and Szeged to precise. They couldn't find any signs of mobilization or concentration of troops and they reported this to both Belitska and Foch.¹³⁹ In 17 January 1923 the Ambassadors' Council labeled the Rumanian statements as exaggerations and considered the Rumanian preparations as provocation. While admitting that the Hungarians weren't innocent either, the IMCC was tasked with finding out the exact nature of the situation and the incident was thus closed.¹⁴⁰

This episode had been finished in the mind of the Allied powers by this point, but Rumania didn't accept the IMCC's report on 17 January.¹⁴¹ The Rumanian military maneuvers and the Little Entente demands didn't reach their aims because the Hungarian government could feel the support of the Allied powers and the incident slowly evolved into a conflict between the control organizations and the Rumanian authorities.¹⁴² The whole mission's goal was to reach the admittance of Little Entente officers into the Committee of Guarantees,¹⁴³ which the Allied powers opposed¹⁴⁴ so it's understandable that by 1923 their idea of establishing such a commission was deemed untimely by the English ambassador to Budapest.¹⁴⁵

By the end of March the whole conflict died down on its own because the old customs resumed in the information exchange of IMCC and Little Entente,¹⁴⁶ but then the discovery of the Kistétény, then the Hajmáskér weapon depots offered further reasons why the Little Entente should ask for admission into the military control of Hungary. The previously discussed issue became problematic during the negotiations for the Hungarian state loan, because the Little

133 ¹ *Documenti Diplomatici Italiani*, ser. 7., vol. I., Rome, 1953 (hereinafter DDI VII/1) n. 174, 175, 253, 268, 278, 319; ASDMAE AP (1919-1930), 1749, 8083. Castagneto to Mussolini, 27th December 1922. 21:00., telegram n. 6603/461.; ASDMAE AP (1919-1930), 1749, 8083. Barbaro, Italian charge d'affaires ad interim at Prague to Mussolininek, 31st December 1922., telegraph post n. 1749/720.; DBFP I/24 n. 240.; ASDMAE AP (1919-1930), 1749, 8083. Vassallo to Mussolini, 20th January 1923., telegraph post n. 293241/26.

134 Romsics, Ignác, „Bethlen István külpolitikája”, in: *Századok* 124 (1990) p. 586.; *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919-1945*, vol. II. *A fasiszta rendszer kiépítése és a népnyomor Magyarországon 1921-1924*. Ed. Nemes, Dezső, Budapest, 1956, p. 328-332.

135 „Feljegyzés egy magyar delegáció római tárgyalásairól 1922. november végén” Published by Ormos, Mária, in *Kutatási füzetek* 9, Pécs, 2002, p. 107-117.

136 DBFP I/24 n. 241, 242, 245, 247, 248, 249, 253; DBFP I/24 n. 261.; DDI VII/1 n. 337, 343, 363.

137 AUSSME E-8, 119, 11, 2. Foch to IMCC, 12th January 1923., telegram n. 26/2.

138 AUSSME, E-8, 118, 3, 6. AMCV's French Delegation to the Council of Ambassadors, 16th January 1923., without registration number

139 AUSSME, E-8, 118, 3, 6. IMCC to Belitska, 17th January 1923., note n. 678; AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Gerbore to Marietti to be transmitted, 22nd January 1923., folder n. 707, attached: IMCC to Foch, 20th January 1923., n. 698.

140 AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Marietti to Guzzoni and OS of AS. 20th January 1923., n. 136.

141 DBFP I/24 n. 257.

142 AUSSME, E-8, 118, 3, 5. Marietti to Guzzoni, 31st January 1923., cipher telegram n. 105 BTU; AUSSME, E-8, 116, 5, Guzzoni. Tappi to Guzzoni, 6th February 1923., n. 134 BTU.; AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Colonel Nicolosi to Marietti, 7th February 1923., n. 995., attached report of the Italian Military Attaché at Bucarest, 27th January 1923., n. 39; AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Guzzoni to Marietti and to OS of AS, 7th February 1923., n. 536.; AUSSME, E-8, 118, 3, 6. IMCC to Foch, 12th February 1923., n. 787.

143 AUSSME, E-8, 116, 5, Guzzoni and AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Guzzoni to Marietti, 26th January 1923. 15:00., telegram n. 518.; AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Vassallo to Romano Avezzana, 29th January 1923. 0:13. telegram n. 229/435.

144 AUSSME, E-8, 118, 3, 2. Mussolini transmits to Diaz the transcripts for the Legation at Budapest and for the Embassy of Paris of 11th February 1923, 1st March 1923., telegram n. 209847/292.; DBFP I/24 n. 271

145 DBFP I/24 n. 292.

146 AUSSME, E-8, 119, 6. Vaccari (Chief of the OS of AS) to MFA, 30th March 1923., n. 2688.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Entente states now had a chance to cause real difficulties for the Hungarian demands. The problem was now perceived as a political issue, because after the IMCC got compensation from the Hungarian authorities for the Kecskemét incident, and the Hungarian government took measures to guarantee the commission's operations, Hungarian authorities could count on the support of England and Italy, so the state loan that became the basis for the monetary reconstruction was granted.

After granting the state loan, the MacDonald government's own foreign policy and economic interests¹⁴⁷ dictated that on 17 June 1924, the Council of the League of Nation's last meeting in May should discuss the methods of investigation per the suggestion of the British delegates. This was accompanied by pleas of Rumania, Yugoslavia, Bulgaria, Greece, Austria and Hungary because they wanted to be represented during the hearings of this issue. Naturally the interested countries immediately started to lobby to get an invitation,¹⁴⁸ but the Council had not only asked the Permanent Advisory Commission¹⁴⁹ to continue its work and provide a solution to the Council, but also forwarded a question to a legal commission, inquiring whether the involved parties could even be invited into the Council.¹⁵⁰ Meanwhile the Little Entente once again voiced its opinion about getting an active part in the control of demilitarization. The Allied powers didn't accept this¹⁵¹ and the legal commission made the most correct decision in September 1924 when they locked out every interested party from the talks. The Council accepted the legal commission's opinion on 19 September 1924, then started to discuss the proposition of the PAC, which they accepted on 27 September 1924.

According to this decision the investigation was ordered by the Council, but the resolution was prepared by the PAC. This commission presented its investigation program every year. They used dispatches and reports which could be sent to the secretary general by any member. Members of the council could immediately petition this to the Council. During the discussion of the issue at the PAC, every state got a representation which wasn't a member of the Council, but shared a border with the investigated state. The inspection had to be carried out by the Investigation Commission, which the PAC assembled from a list of specialists, but the selected specialists had to equally represent the Council's member states (the list was approved by the Council). Every state was given a president, Hungary in particular received an English general whose mandate could be renewed. The president assembled his own program based on the instructions received from the Council, had free hand in the internal organization of the commission and the congregation of its members. The commission presidents could only stay at the inspected countries during the time of the investigation. The commission was only interested in stating the facts, petitioning them to the Council and the PAC. The commission's costs were paid by the League of Nations.

The Council discussed the issue of investigation in March 1925, then accepted the executive resolutions on 14 March 1925. Going against the decision of the legal commission, Albert Apponyi sent a note of objection to the secretary general on 22 September 1924 and repeated the same thing through the Minister to Rome. He passed on another note of objection to the Council's president on 8 December 1924. In his answer, issued on 12 December 1924, the president of the Council sanctioned the legal commission's decision without any further explanation.¹⁵² The only reason for

147 As soon as the League of Nations had taken the military control, they had reduced the expenses of the Hungarian Government, allowing the re-location of English loans. The further investigation of the League of Nations, after the State loan of 1924, had allowed a further penetration of the English capital in the region. MOL K 63, bundle n. 301, 1924-35/4-1663 (n. 82.)

148 MOL K 63, bundle n. 301, 1924-35/4-1663 (n. 40.). Kiss from Sofia to Daruváry, Kánya, Khuen-Héderváry and Kuhl, 4th June 1924., telegram n. 40.; MOL K 63, bundle n. 301, 1924-35/4-1663 (n. 41.). Kiss from Sofia to Daruváry, Kánya, Khuen-Héderváry and Kuhl, 5th June 1924., telegram n. 41.; MOL K 63, bundle n. 301, 1924-35/4-1663 (n. 3.) Bornemissza from Geneva to from Sofia to Daruváry, Kánya, Khuen-Héderváry, Kuhl and Császár Ministerial Counsellor, 12th June 1924.

149 Hereinafter PAC

150 MOL K 63, bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of MFA about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

151 MOL K 63, bundle n. 301, 1924-35/4-2368. Rubido-Zichy to Daruváry, Kánya, Khuen-Héderváry, and Kuhl, 21st June 1924., telegram n. 169. The MFA transmits to the Department Eln. D of the Ministry of Defence, 22nd July 1924., n. 2368. pol.

152 MOL K 63, bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of MFA about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

complaint could have been the fact that all the neighbors of the investigated state were represented in the PAC during the discussion of the issue, but this couldn't have been attacked so easily, so the Hungarian government only made the occasional complaints to the League of Nations. This naturally had no effect at all, since the League of Nations' Council named the presidents of the commissions: the Hungarian investigation commission was presided by British Major-General Kirke.¹⁵³

The discussions around the investigation show, that the solution of permanent military control was largely affected by the behavior of Germany rather than the reaction of the smaller states. The involvement of neighboring countries was in the interest of French but not because of the Little Entente, but because of Germany. After the already mentioned conditions were partially fulfilled, the liquidation of Germany's IMCC was prepared in accordance with the signing of the Locarno pact. It's no coincidence that shortly after the settling of Locarno, the German government sent a confidential note to the secretary-general concerning the investigation on 19 January 1926 and these pleas were heard. After Germany was admitted to the League of Nations in September 1926, the December 1926 meeting of the council loosened up on the investigations' stipulations.¹⁵⁴ There's also no coincidence in the fact that the basis of the discussions around the disbanding of the Hungarian IMCC began with the 18 December 1925 collective note of the Allied Powers, which specified the conditions of the liquidations immediately after the signing of the Locarno pact.

Chamberlain had already sent Benes to Mussolini in the second half of October 1925 when he took over the idea of signing an Austrian-Hungarian-Czechoslovakian-Rumanian-Serbian-Croatian-Slovenian security pact.¹⁵⁵ From the end of November, the Foreign Office purposefully tried to set up an Eastern Locarno among these countries with British support and Italian patronage.¹⁵⁶ The plan seemed feasible due to the weakened French positions and it would have expanded the League of Nations' jurisdiction with an increase of British positions as the local IMCC would have been replaced by the investigation commissions of the League of Nations. But the Eastern Locarno based on Italy's concepts seemed unfeasible which Chamberlain realized by February 1925, by the next month he gave up on the strategy of supporting only the Italians against the French in the Middle-European region.¹⁵⁷ The process of liquidating the Hungarian IMCC had already started by this point.

On 15 June 1925, when Guzzoni returned from his service at the Ministry of War to take over the presidency of IMCC from Campana, he asked for an audience at the Minister of National Defence. Rapaich noted that Guzzoni wanted to tell Kocsárd Janky that Badoglio has returned as chief of staff¹⁵⁸ and that he "had the best interest for Hungarians".¹⁵⁹ Pro-Hungarian sentiments notwithstanding, Badoglio's support of an Italian-French agreement and his good relationship with Alexandru Averescu, who became the PM of Rumania in March 1926, made him noted in these times. But the claims had a ring of truth to them, because Italy's successes in Albania had deteriorated the Italian-Yugoslavian relationships by April 1925 and with France pushing the Italians out of Czechoslovakia, it became clear that breaking the French hegemony in the Little Entente's guardianship seemed impossible, thus forming an anti-Yugoslavian network of alliance received top priority. Italy had to break away from his politically correct behavior and had to side with the defeated countries to a greater degree. Right up to the summer of 1925, the Italian foreign policy's favored Hungary only to a

153 MOL K 63, bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of MFA about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

154 MOL K 63, bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of MFA about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

155 DBFP I/27 n. 551.; DBFP Ia/1 n. 39. and 40.

156 DBFP Ia/1 n. 119; Pastorelli, Pietro, *Italia e Albania 1924-1927. Origini diplomatiche del Trattato di Tirana del 22 novembre 1927*, Firenze, 1967, p. 236-259.

157 Pastorelli, 1967, p. 255-256.

158 From 5th May 1925 the General Pietro Badoglio was at the same time Chief of the Army Staff and Joined Chief of Staff.

159 HL Rapaich's Diary 15th June 1925.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

degree that didn't raise the doubt of Little Entente states, so it only tried to keep the peace treaty by making the military control bearable and not so strict.

Because the Locarno procedure had already started, the Italian foreign policy could only choose between two options.

– Either it put together a mutual security pact on the East under its own patronage by exploiting the increased British support

– or polarize the Italian-Yugoslavian disagreement in Albania and use encircling tactics to neutralize the uncomfortable neighbor to the East.

In the first case the IMCC had to be disbanded so that that League of Nations could take over its place, making the organization in British interest much stronger,¹⁶⁰ while in the second case the rearmament of Hungary had to be supported, which also required the cancelling of the permanent commission of control. Both version would have ended with the IMCC disbanding, so Guzzoni was sent back to Hungary with these concepts in mind. The process had to be sped up.

The first option was supported by the British, so it's no wonder that both Britain's and Italy's interests dictated the smothering up of the Szombathely incident in the end of July 1925. The winds of change also reached France, who replaced Colonel Le Bleu as the head of the French delegation in December 1925 after a lot of negotiations. The Budapest delegates of the Entente states wrote a collective note in this "Locarno mood" on 18 December 1918, which specified the conditions under which the control could ended. The Hungarian response on 5 January 1926 agreed with the idea on a theoretical level, but asked for the exact date of a deadline. The Ambassadors' Council only gave an oral response because they made the decision dependant on the Hungarian government's behavior.

The talks of Rapaich and the IMCC began in January 1926 and the resolutions were sent to Paris. The IMCC's own transcript on 31 March 1926 let the Hungarian government know that the control should be continued with the agreement in mind. The government agreed (we're talking about the final, closing inspections here) and the missions restarted on 16 April 1926 with the following intentions:

- to compensate for the missing headcount among the military crew
- the issue of the officers' positions
- and the issue of the unified war material factory.

These problems were settled through the Ambassadors' Council's three notes issued in December 1926, which were based on decree C.A. 305/III. concerning the headcount on 27 November 1926 and C.A. 305/IV. About the war material factory on 27 November 1927.¹⁶¹

The requests were granted before 1927, the recruitment of the recruits already followed the new methods on 1 January 1927, thus the Hungarian government had their Parisian ambassador send the Ambassadors' Council a note in which they requested the IMCC's recall. The Little Entente ambassadors also passed on a note in which they asked the Ambassadors' Council to contact the Little entente states before answering the request. The talks were dragging, but the Ambassadors' Council finally worded its response with British and Italian support 28 March 1927, addressing Frigyes Korányi. The response stated that the IMCC would end its operations on 31 March, but the members of the commission would stay until 31 May to prepare the reports while the issue of the war material factory would be supervised by an assigned Italian officer (Campana).¹⁶²

160 As a sign of this, the AMCV invited at the same time the IMCC at Budapest and at Berlin to compile the general progress report, which was the prologue to the dissolution of the IMCCs. HL Rapaich's Diary 30th June 1925.

161 See the resolutions at AUSSME E-15, 121, 4.

162 MOL K 63, bundle n. 301, 1927-35/4-2366. Information of MFA about the military control and investigation, 1st January 1927, 2366/pol.-1927.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Each resolution had of a political undertone, because the issue of war material factory was handled with a symbolic gesture, while everybody new that the IMCC's recall would only make the recruitment more open. The reports seem really flippant knowing that the Hungarian government had to accept them just to get rid of the IMCC, the only organization that could supervise the adherence to the points. The real question is that after the failure of the Eastern Locarno became obvious in March 1926, why didn't the English delegation make stricter demands. It was obvious that the League of Nations' inspections would be more permissive than the occasionally criticized IMCC¹⁶³ and the British government, as opposed to the Italians, had no interest in the rearmament of the Hungarian army.

There are no definite answers to this questions, two reasons may be at play here:

– it could have been expected that the Little Entente would still have retentive powers after the League of Nations' inspection started, so Austria could have been the only source of Hungarian weapon imports and the Austrian IMCC was only disbanded in 1929.¹⁶⁴ This meant there was a possibility to keep an eye on the Army's operations even after the liquidation of the Hungarian IMCC, even if this observation could only be carried out from across the border.

– after agreeing to the liquidation of the German IMCC, backing down in Hungary would have jeopardized the credibility of the League of Nations, plus it could have lead to the equal indignation of all smaller countries.

After the Eastern Locarno failed in the spring of 1926, the Italian Ministry of Foreign Affairs returned to the concept of inter-state treaties and began an open race with French to tie more Eastern European countries to itself. Italy had obviously given up on the pro-Yugoslavian foreign policy and initiated a politics of encircling. This turn of events lead to the Italian-Rumanian and Italian-Albanian treaties of friendship and the Italian-Greek trade treaty of 1926, plus the Italian-Hungarian treaty of friendship in 1927.¹⁶⁵ The changes in foreign politics significantly reevaluated the significance of disbanding IMCC. This would have meant giving free hand to the controlled states and re-armament became a possibility without an Eastern security contract. Yet the extent of this issue shouldn't be exaggerated, since the larger, thus more dangerous changes in power only happened in the second half of the 1930 and this was only possible due to the disruption of the entire European balance of power.

The League of Nations took over Hungary from the IMCC in 1 June 1927 with a rather dubious final report just to have its investigation system tested only a mere year later due to the weapon smuggling scandal at Szentgotthárd. But this already happened with a different method of inspection which does not fit into the topic of my study.

CONCLUSION

This study discussed the establishment, the functions and the liquidation of the IMCC. I cleared up the structure of the IMCC, highlighted its relationship to the Hungarian authorities and the framework with which it operated in foreign politics. This latter point begs the question about how successful the IMCC was and what the balance of its operations was.

Guzzoni and the likeminded English delegation correctly assumed that Hungary didn't really accept the Trianon Treaty and it would use every possibility to retain its original borders but it would also refrain from such an adventure until the arrival of the perfect occasion. As the president of IMCC, Guzzoni was sure that Hungary's economic, geographic and military position didn't allow for large mobilization or a war in the short run, plus the IMCC was carefully watching to avoid such a situation. He didn't negate that the Hungarian government showed several signs of a secret and slow preparations for an eventual war in the future and IMCC had a hard time to supervise these steps.¹⁶⁶

163 DBFP I/24 n. 303.

164 MOL K 63 1930-35-II. folder, 1929-35/4-1719 (n. 2351.)

165 Pastorelli, 1967, p. 278-279.

166 DDI VII/1 n. 278.; DBFP I/24 n. 240.; AUSSME, E-8, 118, 3, 6. Guzzoni to Marietti, 17th January 1923., n. 508., attached: Guzzoni to OS and ID of AS, 17th January 1923., n. 507.; AUSSME, E-8, 116, 5, Guzzoni. Guzzoni to Tappi. 26. January 1923., private letter.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

We should appraise the operations of IMCC based on its own declared purposes and in light of the above conditions, it completely fulfilled the original expectations. The string of inspections was meant to guarantee a constant control and they only had to deal with the most extreme cases. Even though the English delegation articulated some criticism about the Italians being overtly pro-Hungarian,¹⁶⁷ the aims mentioned above were completed with the support of the English and the Italian delegation, plus the minor resistance of the French delegation.

But concerning the adherence to the sections of the peace treaty, the IMCC was a complete failure because the army couldn't be disarmed in accordance with the peace treaty's points. It's also true that only the French delegation had such intents, and even they backed off on occasions. We should also remember that for more than half of its existence, the Hungarian IMCC delegation had to work with a deficient apparent and they never build up a proper intelligence service. Even the presidency didn't have the demand to adhere so strictly to the peace treaty according to the orders received from their own Ministries of War and Foreign Affairs. This made even Colonel Le Bleu's attempts to prove Hungarian breaches of conduct fundamentally hopeless.

We must also add that members of the commission received generous fees even by their home counties' standards, gathering manifold of the average Hungarian payment that granted them luxurious conditions and not everybody could separate the work from the enjoyment of living in a foreign country.¹⁶⁸ These facts made every officer and worker of IMCC interested in extending the commission's operation for as long as possible. From the perspective of foreign policy, there were no real alternatives to the IMCC until March 1925, when the League of Nations agree on the specifics of conducting investigations. After this point, the IMCC's disbanding was only a matter of time as the process of liquidation was started. While the completion of this task took several years, the process was also hindered by the interference of foreign politics. Despite the British claims,¹⁶⁹ only the French foreign politics had an interest in expanding the IMCC's operations ad infinitum, simply because they were the only ones who wouldn't have had any connections to Hungary after the disbanding of the IMCC.

In conclusion, the IMCC was working for compromised goals and fulfilled its own goals only partially, allowing the Royal Hungarian Army to not waste their time during the years of military control.

Keywords: Treaty of Trianon, military commission of control, Hungary, Little Entente, Italy, foreign policy

167 DBFP I/24 n. 303

168 HL Rapaich's Diary 26th June 1922.; The "drinking-bout" at Budapest of the officers of IMCC was deeply engraved in the public awareness, namely in Antal Szerb novel "Utás és Holdvilág". Written some 10 years after the dissolution of the IMCC, one of the novel's heroes named Eve had a lot of fun with the "Entente officers". See Szerb, Antal, *Utás és Holdvilág*, Budapest, [2005]¹³, p. 75-75.

169 DBFP I/27 n. 23.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

APPENDICES

1st Appendix: Changes in the number of IMCC's members¹⁷⁰

	5th 1921	August Percentage	22nd March 1922	Percentage	Reduction of 1st personnel	of 1st September 1922	Percentage
Italians (interpreters)	129	(+3 55,3%	60	50,8%	-53,5%	17	44,7%
French	60	25,7%	34	28,8%	-43,3%	12	31,6%
English (interpreters)	38	(+2 16,3%	20	16,9%	-47,5%	6	15,8%
Japanese	6	2,6%	3	2,5%	- 50%	3	7,9%
Total	233		118			38	

2nd Appendix: The payments and its compensations¹⁷¹

	English delegation	French delegation	Japanese delegation	Italian delegation
General	-	-	-	5026,38 lira
Colonel	71,7 pound 5 penny	1757 franc centime	50 300 yen (1860 fr. franc)	4100,42 lira
Lieutenant-Colonel	-	-	-	3483,41 lira
Major	54 pound	1732,50 franc	-	3065,25 lira
Captain	-	-	175 yen (1225 fr. franc)	2009,35 lira
Lieutenant	-	-	-	-
2nd Lieutenant	-	800 franc	-	1654,4 lira
Sergeant	22 pound 10 penny	565,50 franc	-	1265,47 lira
Non-commissioned Officer	9 pound	103,50 franc	-	995,88 lira
Soldiers	7 pound 10 penny	50 franc	-	649,59 lira

170 Each source has a different data about the fluctuation of the members, so to compile the chart, I've used the official statements of the IMCC. ASDMAE AP (1919-1930), 1759, 8153. CMIC Rapport de fin d'operations (1921-1927)

171 MOL K 99, 3. Hungarian MFA to the Legation at Rome, 19th July 1922., n. 23.143/1922.; HL Rapaich's Diary 9th January and 15th March 1924., 7th January 1925.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

1 British pound equaled 5500 Hun. Korona / 100 French francs equaled 10000 Hun. Korona / 100 Italian liras equaled 5000 Hun. Korona

The Ambassadors' Council with the resolution number C.A.167/III. of 22th February 1922 decided that each member of the commission should receive the following compensations:

General as President	209.731 hungarian korona a month
Colonel, Lieutenant Colonel as head of a Delegation	154.539 hungarian korona a month
Colonel, Lieutenant Colonel, Major as head of a Subcommission	110.384 hungarian korona a month
Major	99.345 hungarian korona a month
Captain, Lieutenant, 2nd Lieutenant	93.827 hungarian korona a month
Non-commissioned Officers	50.997 hungarian korona a month
Soldiers	30.920 hungarian korona a month

The salary in hungarian korona for a month of

	Of the Italian Delegation	Of the English Delegation	Of the French Delegation	Of the Japanese Delegation	In Hungary
The President / Governor	460 000 (Gen. Zuccari)	-	-	-	250 000 (Miklós Horthy)
A General	-	-	-	-	10 000
A Colonel	460 000	545 000	331 000	341 000	
A Captain	194 000	-	-	220 000	5 800
The Soldiers	63 000	70 000	36 000	-	-

Since 1st January 1924 all expenses were paid as part of the Hungarian reparations.

3rd Appendix: The expenses of the delegations¹⁷²

	For a month (original value)	For a month (converted to value of 1st January 1925)
At 21st February 1922	25 599 000 korona	1 061 199 306 korona
At September 1922	17 195 000 korona	315 850 000 korona

¹⁷² Kemény, Ferenc, „Harminchárom milliárdba került Magyarországnak a katonai ellenőrzés három és fél alatt” in *Pesti Hírlap* 47 (1925) n. 1. (1st January) p. 1–2. The values are the result of the Hungarian calculations. As a comparison, on 8th March 1923 Hohler, the English Ambassador to Budapest estimated the expenses of the IMCC to be 10 000 pounds a year, which corresponds more or less to 150 000 000 korona. The difference between the two calculations is roughly 50 000 korona. DBFP I/24 n. 292. Probably the dates of Kemény are more truthful, namely Campana acknowledged tacitly the accuracy of the information when he had only one objection, that the article didn't mention, that since 1st January 1924 all expenses were paid as part of the reparations. HL Rapaich's Diary 7th and 9th January 1925.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

At 7th June 1924	687 000 000 korona	687 713 000 korona
Between 1st July 1924 and 1st January 1925	663 500 000 korona	663 460 000 korona

4th Appendix: The composition of the subcommittees sent to the Western border of Hungary¹⁷³

	Nationality	First group	Additional personnel
Officers	Italian	11	2
	French	8	1
	English	7	-
Soldiers	Italian	36	1
	French	16	1
	English	14	-

5th Appendix: How to divide the incomes from the selling of uncovered munitions

United Kingdom:	12%
France:	15%
Japan:	3%
Italy:	70%

173 ASDMAE AP (1919-1930), 1759, 8153. CMIC Rapport de fin d'operations (1921-1927)

VEZÉRKARI TANFOLYAM, QUO VADIS?

Mottó:

„Békeidőben a tiszt kinevezés egyedüli jogcíme az iskolázottság és a professzionális tudás, háború idején a kiemelkedő bátorság és a helyzettelismerés legyen.”
(A porosz kormány rendelete a tisztek kinevezéséről. 1806. augusztus 6.)

„...3. A vezérkarban „a legmagasabb szintű professzionális képzésben részesült” tisztekre van szükség. 4. Hogy a kormány élhessen a hadsereg legkiválóbb tehetségeivel, gyors az előléptetés – vagy a vezérkarba történő beosztás, vagy kiválasztás alapján mindazokat a tiszteket illetően, akik határozott ügybuzgalomról és hivatási tehetségről tesznek tanúbizonyságot”
/Upton tábornok összegzése, 1875/

Előbb jó papról kell gondoskodni, csak azután az iskoláról!
/Anton Pavlovics Csehov/

A kialakításra kerülő új humánstratégia érinti a felsővezetői (vezérkari) képzést is. A legmagasabb szintű katonai tanfolyam átalakítási lehetőségeivel, az esetleges új felsővezetői tematika kérdéseivel foglalkozik a cikk, a jövőbeni Nemzeti Közszerületi Egyetem kereteinek lehetőségein belül.

BEVEZETÉS

„Pro patria ad mortem!” azaz „A hazáért mindhalál!” hangzik a Felsőfokú vezetőképző (vezérkari) tanfolyam jelmondata. De vajon milyen formában valósul ez meg? Hogyan és mire képezzük a vezérkari tiszteket? Milyen képzés folyamán válik mindannyiuk mottójává az „Elsőbbesség, a Felsőbbség és a Szakértelem”? Hogy tudják megszerzett ismereteiket jelmondatuk szolgálatába állítani? Hol van a vezérkari képzés helye a Magyar Honvédség és katonai felsőoktatás átalakulóban lévő rendszerében? Milyen esetleges változtatások szükségesek a tanfolyam jellegében a Nemzeti Közszerületi Egyetembe történő integrálódáshoz? A következő tanulmányban Vezérkari Tanfolyam Parancsnokként ezekre a kérdésekre keresem a választ.

I. A VEZÉRKARI TANFOLYAMRÓL

Első lépésben tekintsük át, hogy mi is valójában a Vezérkari Tanfolyam, illetve hogy jelenleg milyen formában működik a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem fennhatósága alatt. A Felsőfokú vezetőképző (vezérkari) tanfolyam a Magyar Köztársaság legmagasabb szintű katonai képzése. Olyan tanfolyami rendszerű formáció, amely a Magyar Honvédség részére a megrendelő Honvédelmi Minisztérium és a Honvéd Vezérkar Főnök Úr előírásainak, valamint a Magyar Köztársaság érdekeinek megfelelően, felsőszintű katonai, kül-, biztonság-, védelempolitikai, politikai ismeretekkel és látókörrrel, gyakorlattal rendelkező tiszteket képez, akik a képzés végére – önállóan, a teljes felelősség vállalása mellett – alkalmasak: magasabbegységekben, nemzeti, többnemzeti (NATO, EU) törzsekben, a békeidőszak, a minősített időszak, a válságreakáló-, a háborús műveletek felső szintű tervezésére, irányítására. Képesek a Honvédelmi Minisztérium, a Ma-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

gyar Honvédség Vezérkarában főosztály-, osztályvezető és -helyettesi, illetve magasabbegységekben, egységekben parancsnoki és törzstiszti beosztások ellátására.

A tanfolyam jelenleg a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Tanfolyami Parancsnokságának szervezésében működik. Általános képzési célja a stratégiai szintű vezetőképzés. Azaz, mint, ahogy az a fentiekből kiderül, olyan felsővezetői állományú szakemberek képzése, a fegyveres szervek számára, akik az elsajátított korszerű hadtudományi, vezetés- és szervezéstudományi, társadalomtudományi, elméleti és gyakorlati módszertani ismereteik, szakmai képességeik, továbbá legalább egy idegen nyelv ismerete birtokában képesek – békében és háborúban egyaránt – szakterületüket magas szinten művelni, a rájuk bízott szervezeteket vezetni, szakmai feladataikat maradéktalanul megoldani. Megfelelnek a katonai szövetségi rendszerben a katonai vezetők részére előírt feltételeknek, és képesek feladataikat e rendszer keretei között ellátni.

A fenti célok megvalósítása érdekében, a résztveőknek képzés végére a következő kompetenciákkal kell rendelkezniük: felső szintű ismeretekkel a biztonságpolitikai, geopolitikai, geostratégiai, hadászati folyamatokról; alapos rendszer- és analízis képességgel a válságok, konfliktusok, háborúk jellemzőiről; átfogó ismeretekkel a NATO/EU szervezést, működését, tervezési folyamatait illetően; alapos gyakorlati és vezetői ismeretekkel a Magyar Honvédség, a védelmi szektor, a NATO/EU tervezési folyamatait, a válságok kezelését, a médiával való kapcsolattartás szabályait illetően; alapos elméleti és gyakorlati ismeretekkel a Magyar Honvédségről, a hadsereg előtt álló feladatokról, a szélesebb védelmi szektorról; megfelelő és mérhető vezetői, szervezői, tervezői, fizikai, pszichikai, kommunikációs, nyelvi készségekkel és képességekkel.

A beiskolázandók köre ma a Magyar Honvédség, alezredesi, ezredesi rendfokozattal rendelkező személyeire koncentrálódik. A felvételhez alapvető követelmény angol nyelvből a középfokú „C” típusú nyelvvizsga, az egészségügyi alkalmasság, valamint kiemelten a katonai egyetemi végzettség megléte.

A Felsőfokú vezetőképző (vezérkari) tanfolyamot a Vezérkari Tanfolyam Parancsnok vezeti. Legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy a mögötte álló szervezeti egység támogatásával kidolgozza és folyamatosan korszerűsítse a vezérkari tanfolyam tematikáját és órarendjét, egyeztesse és előkészítse a tanfolyam tárgyait a társszervezetekkel, tanszékkel, az előbbiekkal együttműködésben előkészítse és kidolgozza a tanfolyam gyakorlati anyagait, előkészítse a tanfolyam pénzügyi, személyügyi terveit, és biztosítsa azok naprakészségét. Folyamatos kapcsolatot tartson fenn a külső szakmai előadókkal, oktatókkal, valamint előkészítse és végrehajtsa a tanfolyam szakmai látogatásait.

A Tanfolyami Parancsnokág munkaköri jegyzéke alapján a Vezérkari Tanfolyam szervezésében, előkészítésében, ügyeinek intézésében jelenleg a parancsnokon kívül sajnos csupán egy fő közalkalmazott előadó vesz részt. A Parancsnokság és a tanfolyam tantermei a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Hungária körüti kampusz, 2. számú épületnek 1. emeletén találhatóak. Felszereltségük, informatikai ellátottságuk kielégítő. Biztosítják a tanfolyam tervezéséhez, a vendégek fogadásához és az elméleti órák megtartásához szükséges feltételeket.

A tanfolyam egy főre eső költségeit 1 főre levetítve a következő táblázat tartalmazza.

EUR költségek/fő	Összköltség (HUF)	Külföldi utak nélkül/fő	Külföldi utakkal összesen/fő
3600 EUR	26 645 055 HUF	722 003 HUF	1 776 337 HUF

Megjegyzés: az adatok becsült értékek, 15 fős vezérkari évfolyamra értendők alezredes/ezredes rendfokozatra, 1 EUR = 270 HUF)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

II. GONDOLATOK A VEZÉRKARI KÉPZÉS ÁTALAKÍTÁSÁRÓL

A vezérkari tanfolyami képzés formai átalakításának vizsgálata 2010 őszén, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem létrehozásával kapcsolatos tervek kidolgozásánál merült fel először. Októberben kezdődött meg az a munka, mely a Felsőfokú vezetőképző (vezérkari) tanfolyam jövőképeinek meghatározását célozta meg. A folyamat során az e célra kialakított munkacsoport a tanfolyam tematikájának, képzési és szervezési rendszerének átalakításával kapcsolatos valamennyi lehetőséget megvizsgáltuk. Az általunk javasolt változatok kialakítását komoly szakmai munka előzte meg.¹

Első lépésben felmérést készítettünk a tanfolyam tematikájának, órarendjének, szervezetének, működési mechanizmusainak jelenlegi állapotáról, valamint bevételek vizsgálatot végeztünk a VKT-16 – VKT-21 csoportok tagjai között a képzés rendszeréről, hatékonyságáról. Ezt követően bekértük a Honvédelmi Minisztérium illetékes főosztályainak, valamint a Honvéd Vezérkar Csoportfőnökségeinek véleményét, javaslatait a jelenlegi tematikával kapcsolatban. A beérkező adatok elemzését követően, kiegészítve azokat az elmúlt évek tapasztalataival, valamint a hatályos jogszabályok ide vonatkozó rendelkezéseivel 4+1 féle változatot dolgoztunk ki a tanfolyam átalakításának lehetőségeiről. Ezen változatokat alapos értékelésnek vetettük alá, ahol megállapítottuk azok lehetséges erősségeit, gyengeségeit, veszélyeit, majd ezeket, valamint a tanfolyamszervezés metodikáját figyelembe véve meghatároztuk a főbb döntési pontokat, időpontokat (rövid távon, közép távon és hosszú távon), melyek a különböző típusú képzések indításának alapvető feltételül szolgálnak.

A tematikai program átalakítási folyamatának részeként tehát első lépésben bevételek vizsgálat készült, melynek célja az volt, hogy a vezérkari tanfolyamot végzett tábornokek és főtisztek, valamint a jelenlegi VKT-21-es csoport résztvevői értékeljék a képzés felépítését és kinyilvánítsák javaslataikat². A vizsgálat során alkalmazott kérdőív kérdései, kitértek az elméleti és gyakorlati oktatás blokkjainak, tréningeknek, valamint a tanfolyam egészével kapcsolatos kérdések monitoringjára. Így, a tematika korszerűségére, a beállított tantárgyak, az elméleti és gyakorlati foglalkozások szükségességére, korszerűségére, a szakmai látogatások, tréningek, valamint a médiafeladatok későbbi hasznosíthatóságára. A kérdések többsége esetében a vezérkarisoknak egy 10 fokozatú skálán kellett választ adnia, ahol az 1-es a legrosszabb, a 10-es a legjobb értéknek számított. A vizsgálat eredményeként egyértelműen meghatározhatóvá váltak a tanfolyam erős és gyenge, fejlesztendő oldalai, melyek összefoglalását a következő táblázat tartalmazza.

A tanfolyam erősebb oldala	A tanfolyam gyengébb oldala
A korszerű tematika (9,1)	A beosztásban történő előrejutás (2,86)
A látókör bővítése (10,0)	A tanfolyam szálláskörülményei (6,2)
A MH és Magyarország megismerése (9,7)	A tanfolyam technikai eszközökkel való ellátottsága (6,1)
A szakmai látogatások katonai része (9,6)	Rendfokozatban történő előrejutás elősegítése (2,43)
A szakmai látogatások ipari, nagyvállalati része (9,6)	
A csapatépítő és egyéb tréningek (10,0)	
A média feladatok (9,4)	

¹ Ld. bővebben: 2. sz. melléklet

² A Felsőfokú vezetőképző (vezérkari) tanfolyamok tapasztalatait minden nagyobb tantárgyblokk lezárásakor, továbbá félévkor a KLHTK Dékánának, év végén pedig a Rektor Úrnak jelentettük.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

Munkánk következő lépéseként kikértük, majd a pontosított tematikába bedolgoztuk a Honvédelmi Minisztérium Főosztályainak, valamint a MH Honvéd Vezérkar Csoportfőnökségeinek javaslatait³ is. Ezeket a következőképpen foglalhatjuk össze: a főosztályok, illetve a csoportfőnökségek a tanfolyam tematikájához érdemi változtatást nem javasoltak. A főosztályok által tett pontosítások általában 2-5%-nyi területet érintő új témákra, témakörökre (emberi jogok, gyermekkatonák, klímaváltozás) vonatkoztak. Több javaslatuk pedig néhány terület (védelmi igazgatás, szomszéd országok) kiemeltbb kezelésére, önálló blokkként történő megjelenítésére irányult. A Csoportfőnökségek korszerűsítés szempontjából fontos pontosításai a EU BG; DJSE; JLSG; NEC területeit érintették.

A fentiek alapján, valamint figyelembe véve az elmúlt évek tapasztalatait a képzés átalakítására négy különböző megoldási formát dolgoztunk ki:

„A” változatban a beiskolázandók köre, szigorúan a Magyar Honvédség alezredes, ezredes rendfokozattal rendelkező katonai állományára koncentrálódna. Ez esetben a képzés jellege két irányban változhatna. Az egyik irány egy Hadműveleti hadászati tanfolyam a másik irányultság pedig egy Általános katonai felsővezetői tanfolyam kialakítása lehetne. Első esetben a képzés fókuszja az ország fegyveres védelmére, a katonai műveletekre, a fegyveres erő feladataira, valamint a békeműveletekre irányulna. Második esetben ez az ország védelmi, rendvédelmi, katasztrófavédelmi feladataira, honvédelmi feladatra és a védelmi igazgatásra koncentrálódna.

„B” változatban a beiskolázandók köre a katonák mellett kibővíthetne a rendvédelmi állomány alezredes, ezredes rendfokozattal rendelkező tagjaival. A képzés így jellegét tekintve Általános katonai és rendvédelmi felsővezetői tanfolyammá válhatna. A fókusz ez esetben megegyezne az Általános katonai felsővezetői tanfolyamnál leírtakkal.

„C” változatban a beiskolázandók köre a katonai, rendvédelmi és polgári nemzetbiztonsági állománykategóriát foglalná magában. A képzés jellegét tekintve ez esetben Általános Felsővezetői Tanfolyam lehetne. Ez esetben az ország védelmi, rendvédelmi és katasztrófavédelmi feladatai, a honvédelem, a védelmi igazgatás, az önkormányzati rendszere, valamint a védelmi igazgatás rendszere kerülne a központba.

„D” változatban egy jellegét tekintve Általános védelmi felsővezetői tanfolyamot lehetne létrehozni, ahol a beiskolázandók köre a NATO és NATO PfP országok alezredes, ezredes rendfokozattal rendelkező katonai állományát foglalná magában. A képzés itt a biztonság dimenzióinak globális és regionális szinten való értelmezése, a fegyveres erők és a válságkezelés, valamint a vezető XXI. századi szerepének vizsgálatára koncentrálna.

A sikeres átalakítási folyamat és az esetleg hibák megelőzése érdekében azonban a fent felvázolt négy alternatíva esetében is meg kell vizsgálni, mik lennének az adott képzési forma erősebb, illetve gyengébb oldalai. A általunk jelenleg megítélhető feltételek alapján ezek a következőképp fogalmazhatók meg.

Az „A”/a változat, azaz a Hadműveleti hadászati esetében előnyként említhetjük meg, hogy az egyfajta állomány beiskolázásából adódóan ez egy egyszerűbb képzési lehetőséget jelent, hiszen a harcászati, esetlegesen hadműveleti szintű alapismeretek ez esetben már rendelkezésre állnak. Azonban arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy a csupán katonai, védelmi ismeretek meglehetősen szűk keresztmetszetet fognak át, melyek a jelen vezetői számára nem elégségesek. Ráadásul a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a Magyar Honvédség vonatkozásában komoly deficit mutatkozik az ilyen szintű oktatók tekintetében. Ez deficit pedig még jelentősebb a ZMNE és az MH egészében rendelkezésre álló kidolgozott összhaderőnemi, hadműveleti vagy hadászati gyakorlatok tekintetében. Illetve fontos megemlíteni, hogy egy ilyen jellegű képzés esetében a NATO, EU képzésekhez való kapcsolódás is nehézkes.

Mindezek alapján a hadműveleti, hadászati típusú tanfolyam létrehozása esetén a beiskolázásnál feltétlenül javaslom a katonai végzettség szigorú betartását (MsC, BsC). Továbbá a csapat-missziós tapasztalatok, idegen nyelvtudás (angol

³ Az Egészségügyi Csoportfőnökség javaslatai nem minden területen felelnek meg a stratégiai szintnek (oltási protokoll, bevezetés az egészségfejlesztésbe, az egészségi állapotot befolyásoló tényezők).

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

középfokú katonai szakmai anyaggal bővített „C” típusú nyelvvizsga, és „C” típusú nemzetbiztonsági átvilágítás meglétét. Továbbá azt, hogy a beiskolázandó állomány 2 napos szó- és írásbeli felvételin vegyen részt.⁴

Figyelembe véve a fent leírtakat, valamint a jelenlegi képzés sajátosságait az „A/a” hadászati-hadműveleti tanfolyam indítását csak 5-7 év múlva, az új típusú MsC katonai végzettséggel rendelkezők részére javaslom. Mivel addig lehetőség lenne a tananyag és a gyakorlati részek kidolgozására, melybe javasolnám a Honvéd Vezérkar és az MH Összhaderőnemi Parancsnokság kiképzési osztályainak bevonását.

Az „A/b” azaz egy jellegét tekintve Általános katonai felsővezetői tanfolyam – a mostani képzési forma is ennek felel meg – egyik legnagyobb előnye, hogy széleskörű ismereteket biztosít a védelmi szférából, valamint a beiskolázandók köre miatt titokvédelem is jobban megvalósulhat, mint a többi esetben. A tanfolyam résztvevői a biztonság valamennyi dimenziójáról mélyebb ismereteket szerezhetnek. Ez az eddigiekben jól bevált képzésformának bizonyult, mely lehetővé tette a vezetők minden oldalú felkészítését, valamint esetükben elősegítette az ország érdekeinek jobb figyelembe vételét is.

Azonban hátrányként kell megemlíteni, hogy az eddigi tapasztalatok alapján sajnálatos gyakorlat, hogy a tanfolyam szervezése többfelé koncentrálódik, s a már korábban említett személyi deficit miatt néha nehéz biztosítani az azonos minőséget az előadók vonatkozásában.

Az Általános katonai vezetői tanfolyammal kapcsolatban valamennyi tényező figyelembe vételével összességében elmondható, hogy ez a fajta képzés hosszú ideje, jól bevált rend szerint működik. Indítása esetén semmilyen probléma nem áll fenn.

Az „A” típusú tanfolyam lehetséges képzési formáinak vizsgálata és összehasonlítása alapján az alábbi következtetések vonhatóak le. A Hadműveleti-hadászati tanfolyam tekintetében egyértelműen körvonalazódott, hogy az ilyen szintű képzés oktatói, továbbá az adott szintű gyakorlatok területén 80% a deficit. *Az általános katonai felsővezetői tanfolyamról pedig elmondható, hogy széleskörű, mély, az ország és a Magyar Honvédség érdekében jobban megfelelő, eddig jól bevált képzés, amely minden nehézség nélkül folytatatható a minden év végén sorra kerülő tematikai pontosítások után.*

A „B” változat, mely jelegét tekintve a katonai és rendvédelmi állomány részére szervezett általános katonai vezetői és rendvédelmi felsővezetői tanfolyam erősebb oldalai között mindenképp meg kell említeni, hogy egy ilyen képzés a beiskolázandók számára lehetővé tenné a széles körű ismeretek megszerzését a védelmi és rendvédelmi szférából egyaránt, valamint a biztonsági dimenziók mélyebb megismerését, ezáltal a vezetők sokoldalú felkészítését. Mindazonáltal az eltérő állomány miatt ez egy bonyolult képzési formát jelentene. Ahol a résztvevőknél hivatásuktól függően hiányoznának a rendvédelmi, illetve katonai alapismeretek. Mindezeket figyelembe véve egy ilyen típusú tanfolyam előkészítése és megszervezése esetén a beiskolázási feltételeket úgy javaslom meghatározni, hogy a katonai állomány katonai egyetemi MsC (vagy más MsC szak), a rendvédelmi állomány rendvédelmi MsC (vagy más MsC szak) végzettséggel, továbbá missziós- csapattapasztalatokkal, idegen nyelvtudással (angol középfokú, katonai szakmai anyaggal bővített „C” típusú nyelvvizsga, és „B” típusú nemzetbiztonsági átvilágítással rendelkezzen. Illetve a leendő vezérkaris hallgatók 2 napos szó- és írásbeli felvételin vegyenek részt.

Fontos megjegyezni, hogy a Felsőfokú vezetőképző (vezérkari) tanfolyam és a rendvédelmi szervek sikeres együttműködésének⁵ tapasztalatai alapján a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem katonai karának alapvető érdeke, hogy ezt a fajta képzést ő ajánlja fel az integrálódó rendvédelmi karnak, melynek megosztását 75-25%-ban tartanám kívánatosnak. A közszolgálati egyetem létrejöttékor ezen képzésnek azonnal indítható, magas prioritású feladatként kellene jelentkeznie.

⁴ Részletes javaslat a felvételre az „egyéb javaslatokban”

⁵ Közös gyakorlatok: Nemzeti Válságkezelési Gyakorlat, szakmai látogatások, előadások

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

A „C” változat, tehát egy a katonai, rendvédelmi és polgári nemzetbiztonsági állományt magába foglaló Általános Felsővezetői Tanfolyam nagy előnyeként, az előző változatban felsorolt tényezők mellett, fontos megemlíteni a különböző résztvevők egymástól való tanulásának lehetőségét. Azonban csakúgy, mint az előző esetben itt is egy rendkívül bonyolult képzési formáról beszélünk, ahol nagyon eltérő a beiskolázandó kör ismeretszintje és annak profilja. Ebből adódóan a katonai harcászati, rendvédelmi ismeretek teljes vagy hivatás függvényében változó, részleges hiányával kell megküzdeni. Figyelembe véve az előnyöket és hátrányokat, az ilyen típusú tanfolyamnál a beiskolázás feltételeit úgy javasolom meghatározni, hogy a katonai állomány katonai egyetemi MsC (vagy más MsC szak), a rendvédelmi állomány rendvédelmi MsC (vagy más MsC szak), a polgári állomány egyetemi MsC végzettséggel, továbbá missziós- csapattalpaszlatokkal, idegen nyelvtudással (angol középfokú, katonai szakmai anyaggal bővített „C” típusú nyelvvizsga), és „A/B” típusú nemzetbiztonsági átvilágítással rendelkezzen. Valamint 1 napos szó-és írásbeli felvételi eljárás megszervezését tartanám kívánatosnak

Amennyiben fontolóra veszik egy ilyen jellegű tanfolyam elindítását, figyelembe véve az eddigi tapasztalatokat, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem katonai karának alapvető érdeke, hogy ezt a fajta – bár összetett és bonyolult – képzést ő ajánlja fel az integrálódó rendvédelmi és polgári állományok számára. Ez esetben a tanfolyam katonai – rendvédelmi, nemzetbiztonsági – polgári arányát 60 – 20 – 20%-ban javasolom kialakítani. A Közszerződés Egyetem jellegét ez fejezné ki a legjobban, hiszen a katonai, rendőri, diplomata a kormányzati és közszerződéses alkalmazottaknak az együttes képzését, a karunk hajtáná végre.

A „D” változat egy a NATO országok/NATO PfP országok katonai állománya részére általános védelmi, biztonsági felsővezetői tanfolyam megszervezését irányozza elő. E képzési formának nagy előnye lenne a multikulturális többnemzeti környezet, mely a későbbiekben jól kamatozó nemzetközi, diplomáciai és katonai kapcsolatok kiépítését tenné lehetővé, valamint elősegítené a biztonság dimenzióinak jobb, többféle nézőpontból történő megismerését. Az ilyen jellegű képzés beindítását azonban jelentősen megnehezítené, hogy a beiskolázandók köre nagyon eltérő katonai-harcászati-biztonságpolitikai ismeretszinttel rendelkezzen, valamint az, hogy a ZMNE és a MH idegen nyelvű előadói kapacitása jelenleg erősen korlátozott. Illetve mindenképp meg kell említeni a viszonylagosan magas kezdeti költségeket. (tolmácsolás, informatikai infrastruktúra kialakítása).

Mindezt, valamint a nemzetközi igényeket figyelembe véve véleményem szerint az ilyen típusú tanfolyam indításával elkéstem, ezt 1999 körül kellett volna a George C. Marshall Központ mintájára kialakítani – 3 nyelven (angol, német, orosz) történő oktatással fő fókuszként a szomszéd és a PfP országokra. Esetleges tervezés esetén a beiskolázásnál az MsC végzettség, valamint az angol-német-orosz felsőfok meglétét javasolom figyelembe venni. Azonban a tapasztalatok alapján úgy vélem, nem tudnánk olyan jobb és többet adó, versenyképes programot kidolgozni, mint amelyet a Balti-Akadémia, a Marshall Center vagy Róma képzési formái kínálnak. Ráadásul a Magyar Honvédség és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem azonban idegen nyelvű oktatásban és modern tananyagban deficitesek, ami esetleg áthidalható a 3 nyelvű tolmácsolással, de az előadások utáni konzultációk és gyakorlatok levezetése mindenképp problémát jelentene.

Egy ilyen típusú tanfolyam tervezése esetén a beiskolázási arányt javasolom magyar rész 60 % – NATO 20% – PfP 20%-ra kialakítani.

A fentieket figyelembe véve, a vezérkari képzés sikerének és folytonosságának biztosítása érdekében az értékelés folyamán a következő rövid, közép és hosszú távon eldöntendő kérdéseket foglaltuk meg. Azonnal elkülönítendő (rövid távú) feladatként kell kezelni a vezérkari tanfolyam típusának kiválasztását, tehát; tanfolyam irányultságának eldöntését, illetve azt, hogy lehetséges-e a képzés szakirányú továbbképzési szakká történő átalakítása. Valamint a tanfolyam bemeneti és kimeneti követelményei, képzési cél rögzítése és indításának kérdése.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

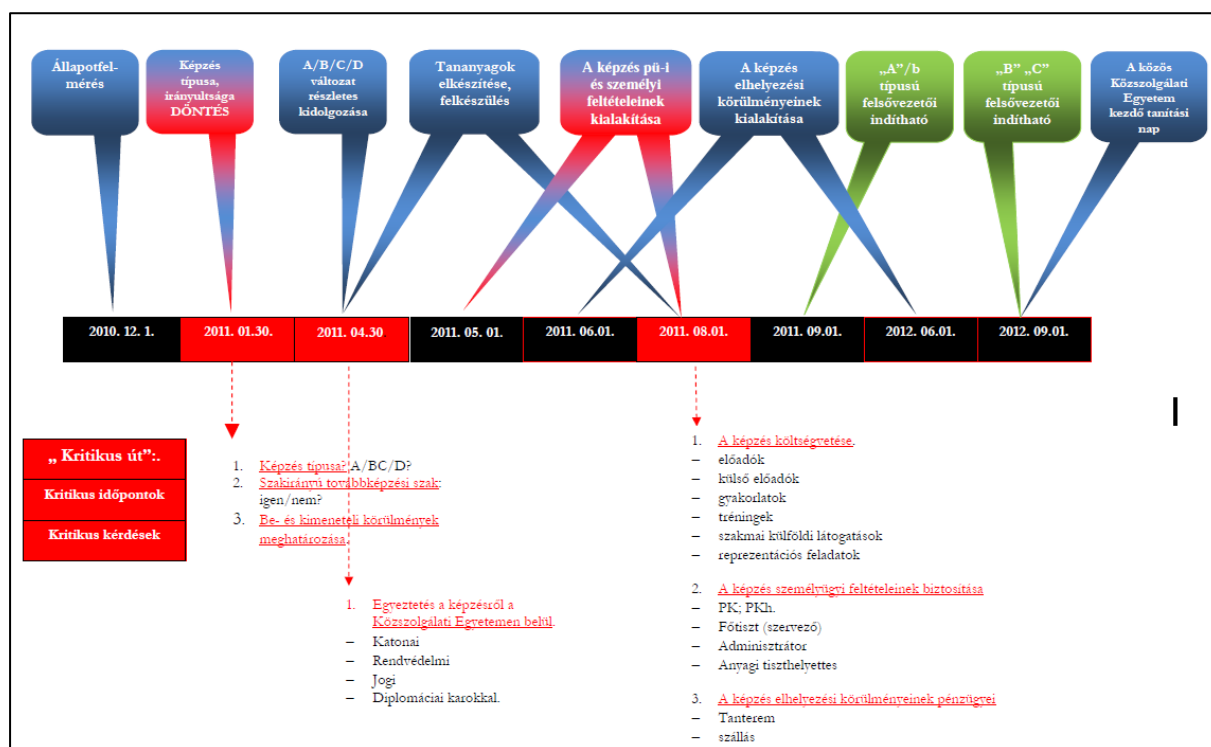
5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

A középtávon eldöntendő kérdések közé soroltuk a tanfolyam költségvetési kérdéseinek tisztázását. A közös közszolgálati egyetem nem katonai részével történő egyeztetést, illetve a képzési forma felajánlása, valamint az elhelyezési körülmények tisztázását, kialakítását.

Végül a hosszú távon eldöntendő kérdéseknél a tanfolyam további, nemzetközi szintű bővítését, valamint egy ilyen képzés költségvetésének, elhelyezésének, tematikájának kidolgozását jelöltük meg.

Mindezeket figyelembe véve a következő ábrán látható főbb döntési- és időpontok rögzítését tartottuk kívánatosnak.

Mindezekből jól látható, hogy a *stratégiai cél és prioritás a tanfolyam kialakításához szükséges stratégiai végállapotok meghatározása, hogy a közszolgálati egyetem katona – rendőr – köz- és kormányzati állomány részére a mi karunk kínálja fel ezt a fajta képzési lehetőséget azért, hogy a Magyar Köztársaság és a Magyar Honvédség érdekében megfelelő közszolgálati szakembereket képezzünk*. Így a jövőben a kar végezhetné a katonai – rendőri – rendvédelmi kormányzati és a közsfera felsővezetőinek elit képzését.

III. RÉSZTERVEK A FELSŐFOKÚ VEZETŐKÉPZŐ (VEZÉRKARI) TANFOLYAM KORSZERŰSÍTÉSÉHEZ

Figyelembe véve az eddigi tapasztalatokat, valamint a kidolgozott változatok megvalósításához szükséges feltételeket a vezérkari képzés zökkenőmentes és folytonos működéséhez a következő változtatásokat tartom kívánatosnak.

A tanfolyam háttérszervezetének struktúráját a hatékony és gyors munkavégzés érdekében a következőképp javasolnám kialakítani: 1 fő parancsnok, 1 fő általános parancsnok-helyettes, 1 fő főtiszt, 1 fő tiszthelyettes (anyagfelelős), 1 fő adminisztrátor, a parancsnok segítője.⁶

⁶ A későbbiekben, ha – a szakirányú továbbképzési szak – kialakításra kerül, a felsorolt állományt további 1 vagy 2 fő főtiszt osztályfőnöki beosztással lenne célszerű kiegészíteni.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. RESPERGER István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A képzés méltó elhelyezése érdekében a következő alternatívák valamelyikének megvalósítását látnám kívánatosnak. „A” változatban a tanfolyam külön épületben történő elhelyezését javasolnám, ahol minden a tanfolyam céljainak megvalósításához szükséges helyiség és infrastrukturális elem megtalálható lenne (öltöző, zuhanyzó, pihenő, kávézó, tanterem, parancsnoki irodák, könyvtár részleg, internet, „CRONOS” hozzáférés, hallgatói iroda: nyomtatás stb.) „B” változatban a tanfolyam maradna a mostani körletében, de a folyosórészt belépőrendszerrel szerelnék fel, és az ott lévő 3 tanterem átadásra kerülne a vezérkari hallgatók részére, így lehetőség lenne az „A” változatban megfogalmazott helyiségek kialakítására. Mindkét változat esetében elmondható, hogy a tanfolyam elit jellegét erősítené az önálló elhelyezés, illetve, hogy így valamennyi szükséges funkcionális helyiség kialakítható lenne. Azonban különösen az „A” változat esetén ez az átalakítás rövid távon jelentős költségeket jelentene.

A fenti infrastrukturális jellegű változtatások mellett mindenképp javaslom, hogy már a résztvevők beiskolázásakor szigorú bemeneti követelményeket fogalmazzunk meg. Parancsnokként ennek jelenleg két változatát tartom elfogadhatónak. Az első esetben a beiskolázandók köre a Magyar Honvédség, a Rendőrség, Vám és Pénzügyőrség, Büntetés Végrehajtás Országos Parancsnokság, Katonai és Polgári Nemzetbiztonsági Szolgálatok, Fegyveres Szervezetek, alezredesi, ezredesi rendfokozattal rendelkező személyeit foglalja magában. Ez esetben fontos kitétel, hogy a leendő vezérkaris hallgató rendelkezzen egyetemi végzettséggel, a felsorolt képzési területeken szerzett oklevéllel, angol nyelvből legalább középfokú „C” típusú nyelvvizsgálattal, valamint egészségügyileg is alkalmas legyen a feladatra. A második esetben, a jelenlegi formának megfelelően, a beiskolázandók köre a Magyar Honvédség, alezredesi, ezredesi rendfokozattal rendelkező személyeire koncentrálódik. Ez esetben is alapvető követelmény angol nyelvből középfokú „C” típusú nyelvvizsga, az egészségügyi alkalmasság, valamint kiemelten a katonai egyetemi végzettség megléte.

Javasolom továbbá, hogy a jelentkezők egy komplex, szóbeli és írásbeli részből álló felvételi vizsgát is teljesítsenek. A szóbeli vizsga részeként kívánatosnak tartanám a habitus vizsgálatot, valamint az általános műveltség; katonai alapismeretek; aktuális katonai, védelmi kérdések, rendvédelmi, katasztrófavédelmi kérdések területén való tájékozottság ellenőrzését. Illetve a NATO, EU és a Magyar Köztársaság, a Magyar Honvédség aktuális kérdéseiben, valamint a biztonságpolitikai ismeretekben való jártasság vizsgálatát. Az írásbeli vizsgán szintén az általános műveltség, az aktuális katonai, érdemi kérdések; valamint a NATO, EU és a MH-ről való ismeretek tesztelését tartanám kívánatosnak.

Végül a képzés hatékonyságának növelése érdekében javasolnám a következő szempontok figyelembe vételét. Kívánatos lenne, hogy a tanfolyam szakmai felügyelője: a MH Honvéd Vezérkar Főnöke legyen. A hallgatók ideális létszámát 10-12 főben kellene megállapítani. Elhelyezésüket, amennyiben az továbbra is megoldható, elkülönítve az egyetem kollégiumában javaslom megoldani. Kívánatos lenne, hogy a tanévnyitó előadást –és hallgatók és az őket oktató tanárok részvételével –a Honvéd Vezérkar Főnök tartsa meg. A „diplomaosztó ünnepséget” pedig külön a Honvéd Vezérkar Főnök, az oktató tanárok és a meghívott vendégek részvételével rendezzék meg. Az ünnepséget semmiképp nem kellene összekapcsolni más rendezvénnyel. Végül a hallgatók képzésével kapcsolatos költségek a Honvéd Vezérkar költségvetését terheljék; a külföldi hallgatók esetében az államközi szerződés, megállapodás alapján valósuljon meg. A szállás és étkezés költsége a külföldi hallgatók esetében az államközi szerződés, megállapodás alapján kell, hogy történjen

IV. VÉGKÖVETKEZTETÉSEK

A vizsgálat eredményét, valamint az eddigi tapasztalatokat figyelembe véve összegzésként a következő mondható el. A felsőfokú vezetőképző tanfolyam szakmai alárendeltségét a MH Honvéd Vezérkar Főnök Úr alá kellene elhelyezni, valamint az egyetemen belül a hatékonyság és a képzési célok jobb megvalósítása érdekében dékán közvetlen szervezeti elemmé kellene tenni. A tanfolyam költségvetését mind a külföldi szakmai tanulmányutak, mind a technikai eszközök, mind a reprezentációs kérdések tekintetében el kellene rendezni. Az általunk javasolt különböző tanfolyam típusok közül az „A”/b – katonai általános felsővezetői - 2011. 09. 01-től továbbra is indítható. Javasoljuk, hogy a tanfolyamot,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

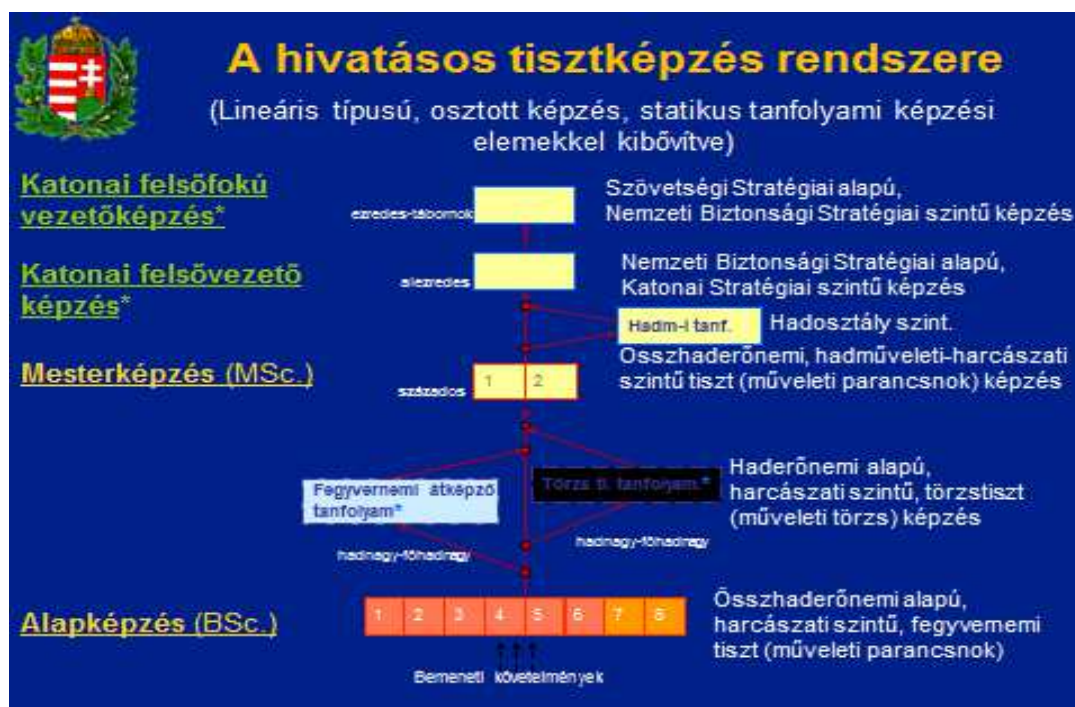
5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

amely nemzeti érdekek megfelelően eddig minden évben indult, ne függesszék fel, a folyamatosság és a jogfolytonosság okán. E tanfolyam egy megerősített, arányaiban jobban a katonai kérdésekre, az ország fegyveres védelmére fókuszáló tanfolyam lenne. A „B” típusú tanfolyam - katonai-rendőri felsővezetői - 2012. 09. 01-től indítható, az előzetes előkészítések, továbbá az integrálódó rendvédelmi karral történő egyeztetés után. A „C” típusú tanfolyam – katonai, rendvédelmi, polgári- 2012. 09. 01-től indítható, az előzetes előkészítések, továbbá az integrálódó rendvédelmi, diplomácia, jogi karral történő egyeztetés után. Az „A”/a – katonai hadászati-hadművelési- és a „D” - nemzetközi felsővezetői- tanfolyamok indítására a jelen körülmények között nem látunk reális lehetőséget.⁷ Ezen tanfolyamok – igény esetén – csak hosszabb előkészítés után, 2015-től lennének indíthatóak.

A JÖVŐ

A kialakuló humánstratégia egyik alappillére az előmeneteli és a különböző szintű képzések megvalósítása. A jövőben a vezérkari képzés kettőszintű lesz. Az első szintet az alezredesi rendfokozattal rendelkezők célozhatják meg, a második felsőfokú szintet pedig az ezredek és dandártábornoki rendfokozattal rendelkezők.

(Forrás: Dr. Szarka Gábor Kabinetfőnök Úr előadása a VKT tanfolyam számára, Budapest, ZMNE 2011. 06. 02-án.)

EGYÉB JAVASLATOK

- A felsőfokú vezetőképző tanfolyamot *nemzeti érdekként*, továbbra is a katonai felsővezetők, *utolsó, legmagasabb szintű képzéseként* kellene kezelni;

⁷ A hadászati szintű oktatói, és a hadászati-hadművelési szintű gyakorlatok területén fellelhető deficit, illetve a nemzetközi jellegű tanfolyamnál az Egyetem oktatóinak nyelvi felkészültsége és képességei miatt.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

- A tanfolyam összes területét (vezetés, szakmai irányítás, pénzügyi, személyügyi elhelyezési feltételek) *komplex egészként* kellene kezelni.
- A kialakított eddigi tematikákat, a tanfolyamnál fel kellene használni;
- A kétszintű vezérkari képzés második ezredesi-dandártábornoki fokozat tematikájának kialakítását 2011. szeptembertől meg kellene kezdeni, az alapkonceptiót 2012. május. 31-ig kellene kidolgozni és a pontosított tematikát jóváhagyni.
- A tematika kidolgozásakor jól el kellene határolni a kétfajta tanfolyam tantárgyainak felsőstratégiai (politikai), stratégiai, hadműveleti szintjét.
- A tematikákat a korábbi gyakorlatnak megfelelően a *MH Honvéd Vezérkar Főnök Úr hagyja jóvá.*
- A tanfolyamok súlypontjának továbbra is a nemzeti érdekből adódóan, a *magyar katonai-, rendvédelmi- gazdasági- objektumok*, lehetőségek és megismerését kellene helyezni. Természetesen a tanfolyam anyagi lehetőségeinek függvényében a NATO, EU parancsnokságok megismerésére is figyelmet kellene fordítani.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. RESPERGER István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

1.számú melléklet

Összehasonlító táblázat a külföldi vezérkari, és a magyar felsőfokú vezetőképző tanfolyam óraszámairól

Vezérkari tanfolyam Tantárgy	Francia Összhaderőnemi Védelmi Kollégium	Olasz Fel- sőfokú Törzstiszti Intézet	Egyesült Királyság Nemzetvédelmi Egyetem Összhaderőnemi Parancsnokság és Törzstiszti Akadémia	Amerikai Egyesült Államok Pa- rancsnoki és Törzstiszti Akadémia	Német Ve- zérkari Tan- fo- lyam	Oszt- rák Vezér- kari Tanfo- lyam	Magyar Felsőfokú vezető- képző (vezérka- ri) tanfo- lyam
Politika		25 óra/	8		24 óra		6/
Stratégia		28 óra/		50		300/ 100/	
Nemzetközi jog Hadjog		30 óra 25 óra 20 óra				300	4/
Gazdasági blokk Hadiipar	30	30 óra 26 óra			34 34	250	60/4 %
Hadtörténelem Clausewitz	30	51 óra/	24 óra 36 óra	70 24	68óra 34		40/ 10/
Biztonságpolitika Geopolitika, geostratégia	15 90 óra	25 óra 20 óra	56+52 120 óra	27 óra 24 óra	8*34 óra	500/ 100/	144/9,3%
Katonapolitika		71 óra					
Polgári jog és igazgatás		42 óra					
Vezetés, szerve- zés		27 óra 6 óra	32 óra 40 óra	54 óra	68 óra	500/900 300/850	68/4,5 %
Vezetői tréning		41 óra			68 óra		56/

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. RESPERGER István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Katona-szociológia		27 óra					
Válság- és veszélyhelyzet	36	14 óra	20+24 óra		68 óra	100/	48/
EBO			58/				
Békeműveletek	60		24 12 óra /	27 óra	176 óra		16
Szárazföldi műveletek (hadműveleti)	70 60		58 40/256	96 68	170 34 176	80 130	140/9,3%
Parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat				139 29	238		2/ ell.fogl.
Harcászati műveletek alapjai				144 28	68		16/
Haderőtervezés, logisztika	26,5 91		20 óra/	24 óra	34		12/
Média/feladatok	33 óra 28,5		40 óra/		34	50	102/
Navy (tengerészeti) műveletek	30		32 óra/		34		2/
Air Force (légierő) műveletek	30		4 óra/		34 óra/ 34 óra		45/
Gyakorlat kidolgozás/karbantartás/aktualizálás					340 óra/		óraterhelés nélkül
Logisztika	30		20/4 óra		34 óra/		12/
Terrorizmus	20						20/
NATO, EU NBS, NKS	20						30+70/

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

LCC/CJTF	90+80+75+30				170/		194/12,9%
Bázisok, NATO parancsnokságok megtekintése	8*34 óra						
Évfolyammunka							
Testnevelés					van	600	60
Idegen nyelv					van	250/van	150/van
Összóraszám		289 óra		144 óra			
Képzés időtartama							
Megjegyzés		6 hónap tanfolyam			2 éves		
Bemenő rendfokozat					százados	százados	alezredes/ezredes
Kimenő rendfokozat					őrnagy	százados/ őrnagy	cél

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

2. számú melléklet

Állapotfelmérés	Változatok kidolgozása	A változatok összevetése	Összegzés	Döntési pontok, időpontok	Stratégiai célok és prioritások meghatározása
1. Javaslatok bekérése – a HM Főosztályoktól – a VK Csoportfőnökségeitől – a MH ÖHP-től	A. „Katonai” /a hadműveleti-hadászati /b felsővezetői B. „Katonarendőr” – felsővezetői –	Erősebb – Gyengébb oldalak Összegzett következtetések, Javaslatok	– Erősségek – Gyengeségek – Veszélyek – Lehetőségek	– Rövid úton eldöntendő – Közép távon elmentendő – Hosszú távon eldöntendő kérdések – Időgrafikon – „kritikus út”, – kritikus időpontok – kritikus	A jövőkép fő üzenetének megfogalmazása
2. Egyeztetés a ZMNE, KLHTK, BJHK intézeteivel, tanzségeivel	C. „Katonarendőr- kormány és közig. alkalmazott – felsővezetői – D. „NATO/NATO PfP nemzeti katonai” – felsővezetői –				
3. Beváltásvizsgálat a VKT-16, 17, 18, 19, 20 és a jelenlegi VKT-21 tanfolyamtól					

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. RESPERGER István

**Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

				kérdé- sek	
--	--	--	--	---------------	--

FÜGGETLENSÉG VAGY HALÁL!

GEOPOLITIKAI KIHÍVÁSOK A PARAGUAY FOLYÓ MENTÉN
(XVI. SZÁZAD – 1870)

Az 1994-ben a Zrínyi Kiadó és az Atlanti Kutató és Kiadó közös gondozásában magyarul megjelent *A katona és az állam a civil ellenőrzés és a katonai professzionalizmus viszonyát taglalja*. Latin-Amerika katonai hagyománya azonban szembetűnő ellenpólust képvisel. Szemben az *Alkalmazkodj vagy pusztulj!* liberális hadseregpolitikával a politikai akarat és a hadsereg jelentékenyen összenőtt. Latin-Amerika egyik jelenig ható sajátossága, hogy a katona messianisztikus küldetéstudattal bír és politikai célokért küzd.

A katona-elnök klasszikus képviselője az a Francisco Solano López, aki az 1864-70-es totális háború közvetlen kiobbantója a dél-amerikai szubkontinensen és jeles hadtudományi írások szerint az 1861-65-ös amerikai polgárháború után a 2. modern háború a történelemben. Írásom a Paraguay és a brazil-argentín-uruguayi szövetség (röviden szövetségesek) közötti regionális konfliktus kulcsfigurájának, Lópeznek a politikájára, személyére kíván fókuszálni, mely elválaszthatatlan a hely, Paraguay különleges történelmi örökségétől.

2012

Ő pedig monda nékik:

A pogányokon uralkodnak az ő királyaik, és a kiknek azokon hatalmuk van, jóltévőknek hivatnak.

(Lukács 22,25)

A KATONA-ELNÖK ARCA

Auguste Comte, a francia filozófus (1798-1857) az 1815. utáni, napóleoni érárt követő években a következő kijelentést tette: „Az uralkodók a tényekkel kerültek ellentmondásba, a népek pedig az elvekkel.”¹ A bécsi rendezés öt főszereplője (Nagy Britannia, Franciaország, Ausztria, Oroszország és Poroszország) azonban bizonyos érdekekkel tisztában volt. Az 1815. június 9-én francia nyelven lefektetett kongresszusi záróokirat 14., 96., 108., 109., 110., 111., 113., és 117. cikke rögzítette az európai folyók szabad hajózhatóságának szabályait. Ez a gyakorlat a későbbiekben érvként szolgált a La Plata-medence (1. ábra) és az Amazonas megnyitására elsősorban Nagy-Britannia, Franciaország, az Egyesült Államok és a még monarchikus Brazília számára.² Azonban a XIX. század első felében az említett hatalmi kívánalmak egyelőre csak kíváráon szunyadtak a dél atlanti partoknál.

1827. július 24-én született Francisco Solano López az 1811 óta független Paraguayban nem sokkal azután, hogy az apja, Carlos Antonio López (2. ábra), feleségül vette Juana Pabla Carrillót. Az anya ősi spanyol családból származott, akit mostohaapja, Lázaro Rojas nevelt fel. Rojas azon kevés birtokos közé tartozott, akit Dr. Francia elnök szegénypárti és a külvilágtól elzárkózó mindenható állama sértetlenül meghagyott. Dr. Francia 1840-es halálával sok kérdés vetődött

¹ COMTE (1979), ford. Berényi Gábor, 16.o.

² Vö. LA POËPE (1869) 141-149. oo. Áruklodó a megjelenés dátuma. 1869. január 1-jén a brazilok által vezetett szövetségesek beveték Asunciónt, ami nemzetközi riadalmat keltett. Ahogy La Poëpe az ajánlásában írja: „A spanyol-amerikai államoknak, beleértve Buenos Airest és Montevideót, ajánlom ezt a könyvet, mely pontosan rámutat arra a rájuk leselkedő veszélyre, amivel Dél-Amerika rabszolga-Birodalma fenyegeti őket telhetetlen buzgóságával.” (a szerző fordítása).

Eredeti szöveg: „Aux États Hispano-Américains, y compris Buenos-Ayres et Montevideo, Je dédie ce Livre qui signale, en le précisant, le danger dont ils sont menacés, par l'insatiable ambition de l'Empire esclavagiste de l'Amérique du Sud.”

Tudniillik itt egyértelműen Brazíliaa célzó, ahol 1888-ig fennmaradt a rabszolgáság intézménye.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

fel. Az ipari forradalom új hullámán a hermetikus elzártság politikájával már nem lehetett biztonságosan evezni. A katonai puccsokat követően a megfontolt ügyvéd, Francisco apja, Carlos került hatalomra. Az ő elnöksége alatt (1844-1862) Paraguayban megtörtént egy enyhe nyitás. Beengedték a külföldi tudósokat és üzletembereket. Megindult az iparosítás. Felfutott a kohászat, ami lehetővé tette a távírvonalak mellett a vasút kiépítését és a fegyverkezés spektrumainak kiszélesítését. A fővárosban, Asunciónban kereskedelmi flotta építésébe kezdtek és 1850-től már ágyúkat is öntöttek. A Dr. Francia alatt létrehozott állami földtulajdon-rendszer is kibővült.³ A gazdaság működőképesnek bizonyult. Paraguay volt az egyetlen latin-amerikai ország, amelyet nem terhelt államadósság, bár cenzúrázott sajtó működött. Az idősebb Lópeznek sikerült Franciscót, elsőszülött fiát, örökösének elismertetnie a kormányzásban az 1856-os alkotmány módosítás révén. Az ifjú katonai pályáját az apa indította el, amivel kilépett a nagyvilágba. Az elnök, hogy biztos embert tudjon magának a hadseregben, 1845-ben ezredesi rangra emelte a fiát.⁴

A XIX. századi Dél-Amerikában a Középső-Andoktól keletre eső geopolitikai vetélkedés fő aktorai Brazília és Argentína voltak. A két puffer állam, Paraguay és Uruguay, képezték a terepet. Ez a négy állam ma is a La Plata-medence területén tömörül. Ebben az ütköző zónában futnak a Paraguay, Uruguay és Paraná folyók, mint kiemelt stratégiai csatlakozók az Atlanti-óceánhoz. A paraguayi puffer állam fenyegetettségét mi sem illusztrálta jobban, mint az ekkor, első sorban Brazíliával szemben megfogalmazott és a közbeszédben elterjedt felkiáltás: Függetlenség vagy halál! Carlos elnök a külföldi támogatás végett diplomáciai küldetéssel bízta meg fiát Európa felé.

Az időközben tábornokká előléptetett ifjabb López európai útján teljes körű megbízottként kereskedelmi és barátsági szerződéseket kötött Nagy-Britanniával, Franciaországgal, Poroszországgal, Spanyolországgal és a Szárd-Piemonti királysággal. Tanulmányozta a porosz hadseregszervezést. Leszerződtette John W. Whitehead angol mérnököt egy hajó- és fegyvergyár létesítésére. Felkért egy másik angolt, William Stewardot is a katonai egészségügy megreformálására, aki a krími háborúban is részt vett. Legmaradandóbb emlékei mégis Franciaországhoz kötődtek. Párizsban vette legtöbb egyenruháját. III. Napóleon (1808-1873) társaságában részt vett a Champs-Élysées-n tartott katonai díszfelvonuláson. Francisco Solano López lenyűgözték a francia állapotok, amit jól mutat az, hogy hosszú időt töltött az Invalidusok dómjánál, I. Napóleon nyughelyénél.

1854-es visszatérése után a tábornokot az apja kinevezte had- és flottaügyi miniszternek. Új posztja révén nekilátott a társadalom militarizálásához. Sorozással megemelte a hadsereg létszámát. A tartalékosokat intenzíven gyakorlatoztatta. Így tudta elérni, hogy az 1 milliós⁵ ország tartalékosokkal együtt 46 ezer fős hadsereget állítson ki, amibe a Nemzeti Gárda alakulatait nem is számoltuk bele.⁶ Fegyverekről is gondoskodott. Angol szállítók kiemelt ügyfele lett. Mindezek az intézkedések azonban még nem értek be egy háború megvívásához, így López miniszter a brazil követ apja általi kiutasítását követő feszült helyzetet kénytelen volt kompromisszumos megoldással lezárni. A brazil fél felajánlotta, hogy Paraguay „önszántából” csatlakozzon ahhoz a szabad hajózást vele kölcsönösen biztosító megállapodáshoz, amelyhez hasonlóan Argentína is aláírt 1853. július 10-én Franciaországgal, az Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával, 1856. március 7-én pedig Brazíliával. 1858. február 12-én írták alá a jegyzőkönyveket, amelyekben határkérdéseket is rendez-

³ A föld 98% volt állami tulajdon. A földet az állam kiadta benépesítésre és művelésre a parasztnak, de nem adta át a tulajdonukba. Vö. LEHMANN-VUICS (1999) 16. o. „állami gazdaság: mező-; ill. erdőgazdálkodást folytató állami vállalat, amely állami földtulajdonon gazdálkodik. Az ~ a mezőgazdaságban működő vállalatok egyik alapvető formája, amelyben a földterület, az egyéb termelési eszközök, valamint a létrehozott termékek és szolgáltatások ellenértéke állami tulajdont képez. Megalakulásuk általában a nagybirtokok kisajátítása útján jött létre, és fő feladatuk – az ellátásban játszott szerepük mellett – a mezőgazdaság nagyüzemi rendszerének megalapozása, a műszaki fejlődés kezdeményezése volt.”

ATILIO-CAZAL, Joel: Paraguay: de la independencia al oprobio In: Nueva Sociedad. Nro. 53 (marzo-abril 1981) 113-122. oo. [http://www.nuso.org/upload/articulos/846_1.pdf] Letöltés ideje: 2011. 08. 26. 10:29

⁴ GARCÍA (1987) 51-52. oo.

⁵ A kortárs belga Alfred Marbais du Graty 1852-ben 300.000 lakossal számol, míg 1857-re már 800.000-rel, 1861-ben pedig 1.300.000-rel. Gabriel Carrasco 1905-ben megjelent La población del Paraguay, antes y después de la guerra: rectificación de opiniones generalmente aceptadas könyvében elveti du Graty adatait és 640.000 főt említ a háború előtt. Az 1911-es Encyclopædia Britannica viszont újból 1.300.000-re teszi a lakosság létszámát.

⁶ GARCÍA (1987) 58. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

tek Brazíliával. Ezzel megnyílt Paraguay, az ország és Paraguay, a folyó. Tartva a brazil túlhatalomtól, López miniszter argentinpárti irányvonulat vett fel. Egy hatalmas Brazília és egy megerősödött Argentína között ajánlatos volt törekedni egy átfogóbb politikai stratégiára, de a személyébe vetett hite és a mély kompromisszumos tapasztalatok hiánya arra predesztinálta, hogy engedjen a politikai militarizmus kísértésének. Apja érezte ezt rajta, így halála előtt utolsó tanácsként a következőket adta irányadónak: *„Rengeteg kérdés maradt függőben fiam, de ne szándékozd azt a karddal sokkal inkább a tollal megoldani, legfőképp Brazíliával.”* (a szerző fordítása)⁷ Carlos Antonio López halálával befejeződött egy korszak.

A HÁBORÚ MEGVÍVÁSA

Az 1862-ben hatalomra kerülő Francisco Solano López (3. ábra) elnyomó rendszert fogantatott. Letartóztatások, kivégzések követték egymást és a fenyegetettségtől hisztériázt társadalom körében felerősödött a Brazília-ellenes retorika, ami a nemzeti ügy győzelmének ígéréssel kecsegtetett. López politikájában világosan megmutatkozott a katonai fellépés szándéka, ami az 1864-70-es háborúban bontakozódott ki.

A Nagy Háború azokra az időkre esett, amikor a harcászat és a hadászat területén komoly változások jelentkeztek. Paul Kennedy kérdéssorozatban világítja meg képlékeny kimenetelüket: *„Melyik fegyvernem lesz a fontosabb a jövő ütközeteiben – a modern hátultöltő puskával rendelkező gyalogság vagy a tüzérség az új acélcsövű, gyorsan mozgatható ágyúival? Hogyan befolyásolja a vasút és a távíró a hadvezetést? Az új haditechnika a támadó vagy a védekező hadseregeknek jelent-e majd előnyt?”*⁸

A történész Hobsbawm a Nagy Háború egyediségét a következőképpen írja körül:

*„Csak a polgárháborúk és viszonylag csekély számú konfliktus, amely igazi tömegháborúvá fajult, mint Paraguay és szomszédainak háborúja (1864-1870) váltak olyan irányíthatatlan mészárlásokká és rombolássá, amilyeneket századunk jól ismer. (...) A paraguayi háborúban 330.000 ember vesztette életét, és a háború első számú áldozatának, Paraguaynak a lakossága 200.000-re csökkent, amiből talán 30.000 lehetett a férfi. (...) A paraguayi háborút leginkább úgy tekinthetjük, mint a La Plata medencéjének integrálását a brit világgazdaságba.”*⁹

Vitathatatlan, hogy a nemzetközi érdekek egyre szorosabbra fűzték aspirációikat López államára. A háborút azonban López robbantotta ki. Ez a háború az ő háborúja volt, egyértelmű, hogy személye nélkül másképp alakultak volna a regionális kapcsolatok. Elég példát szolgál apja (főleg offenzív!) háborút kerülő külpolitikája. Meghalt a király, éljen a király! Franciscóé volt a döntés, amikor 1864-ben felgyorsultak az események. A The New York Times már 1863. december 6-án elkezdte egy cikkében Paraguay sajtóját rontani. Rámutatva a francia-mexikói háború (1861-1867), és ezzel az európai befolyás veszélyére, Paraguayt francia csatlós államként mutatta be, sőt a monarchia erjedő terjedésének rémét vetítette elő a köztársaságpárti amerikai újságolvasó közönségnek.¹⁰ Civilizációellenes attribútumokkal ruházta fel López országát. Hasonló okokból az 1862-től hatalmon levő liberális argentin elnök, Bartolomé Mitre (1821-1906), aki a főváros, Buenos Aires szabadkereskedelmi politikájának támogatója volt, felhasználta az emigráns paraguayiak sajtóját. A

⁷ GARCÍA (1987) 49. o.

⁸ KENNEDY (1992) 177. o. Társadalompolitikai megközelítésből komoly szerepet tulajdoníthatunk a sajtónak is, amit a háborús felek remekül ki is használtak. Paraguay több obszcén tartalmú gyűlöletkeltő újságot nyomott a frontkatonák részére (El Centinela, El Cabichuí, El Cacique Lambaré, La Estrella) spanyol és guaraní-indián nyelven egyaránt, hiszen a gyarmati időkben a jezsuita térítők is kétnyelvű könyveket nyomtak a térítési munka előmozdítása érdekében.

⁹ HOBSBAWM (1978) 68-69. oo. A századunk alatt a XX. századot érthetjük.

¹⁰ The New York Times. SOUTH AMERICA.; French Machinations in Paraguay. Published: December 6, 1863.

[<http://www.nytimes.com/1863/12/06/news/south-america-french-machinations-in-paraguay.html?scp=1&sq=south%20america%20french%20machinations&st=cse>]

Letöltés ideje: 2012. 02. 01. 13:02

„Egy szövetség képessé tenné Franciaországot és Paraguayt arra, hogy megszabják bármely dél-amerikai köztársaság államformáját.” (a szerző fordítása)

Eredeti szöveg: “An alliance (...) would make France and Paraguay able to dictate forms of government to any South American Republic.”

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

korabeli közbeszéd jelszavaként nőtte ki magát a szólás: „A szabad kereskedelem ellensége a civilizáció ellensége”. A The New York Times 1864. április 5-i cikke csak tovább torzította a gyanút. Ebben López már a császárság kikiáltására készül. „Egy császári működés Paraguayban nem túl meglepő. Ez az ország a régi és modern idők egyik legszörnyűbb önkényuralmát tapasztalta meg mélyen a híres Dr. Francia alatt. Halála után negyed századdal különféle erőfeszítéseket tettek rendszere újjáélesztésére. Még a jelenlegi López elnök kormányzata is inkább monarchia, mint köztársaság.” (a szerző fordítása)¹¹

A háború közvetlen kiobbantója azonban egy konkrét politikai lépés volt. Brazília és Argentína beavatkozott Uruguay polgárháborújába, pontosabban szólva kedvező körülményeket teremtettek egy ottani polgárháború kitöréséhez. Brazília tevőlegesen is részt vállalt, amikor 1864. október 12-én betört Uruguayba a kormányellenes csapatok megsegítésére. López felismerve a befolyási övezetekért való harc jelentőségét tiltakozott ez ellen a lépés ellen és saját egyensúlypolitika alternatíváját ajánlotta. Ennek az ügynek meg akarta nyerni Argentínát is, kevés sikerrel. Argentína nem akart katonai szerepet vállalni. Brazília viszont nem késlekedett.

Brazília belső esőerdei területeit szárazföldön nehezen lehetett megközelíteni¹², így a folyók jelentették az országutakat. A brazil Mato Grosso tartományba például a Paraguay folyó mentén volt lehetséges az odajutás. Nem véletlen, hogy a kölcsönös szabad hajózhatóságot biztosító egyezmények megkötése elsősorban Brazília érdeke volt. Mint ismeretes Paraguay illet 1858-ban kötött meg a császári kolosszussal. López valószínűleg tudatosan készülődött a szerződészegésre, hiszen már 1864. februárja óta rendkívüli mozgósítást rendelt el.¹³ Félelmét a brazil-uruguayi konfliktus igazolta. Uruguay támogatása mellett határozott és szolidaritást vállalt Brazíliával szemben. A huszárvágást az jelentette, amikor 1864. november 13-án a Mato Grossóba tartó *Marquês de Olinda* brazil gőzöst, miután elhagyta Asunciónt, foglyul ejtette a tartomány kinevezett kormányzójával együtt, aki a háború alatt fogságban halt meg.

López elszánta magát és északra, az Amazonas felé vette az irányt, hogy a brazil hátországot, Mato Grossot semlegesítse. Érzékletes leírást ad erről George Thompson, angol mérnök alezredes, aki szinte az utolsó pillanatig kitartott López mellett és segítette később a védekezésbe átcsapott háborújában. A *The War in Paraguay* című munkájának előszavában érdekes kijelentést találunk tőle. Miután igyekszik mérsékelni felelősségét az irtóháborúvá fajult összecsapásban a következőt írja: „Gyalázatos volt az az eljárás, ahogy López elnök elkezdte háborúját az argentinok ellen, de viszont a Brazíliával való háború látszólag elkerülhetetlen volt, és ha azt ő nem akkor kezdte volna el, amikor, akkor Brazília hátrányba hozta volna Paraguayt.” (a szerző fordítása)¹⁴

¹¹ The New York Times. ANOTHER AMERICAN EMPEROR. Published: April 5, 1864.

[<http://www.nytimes.com/1864/04/05/news/another-american-emperor.html?scp=1&sq=1864%2004%2005%20another%20american%20emperor&st=cse>] Letöltés ideje: 2012. 02. 01. 13:05

Eredeti szöveg: “This imperial movement in Paraguay is not very astonishing. That country had a long experience of despotism -- one of the most terrible despotisms of modern or ancient times -- under the famous Dr. FRANCIA; and since his death, a quarter of a century ago, there have been various efforts to revive his system. Even the present government of President LOPEZ is more like a monarchy than a republic.”

¹² A közlekedés állapotára tesz utalást az a szendrői Geócze István, magyar 48-as főhadnagy, aki a paraguayi háború idejében Brazíliában tartózkodott 1864-66 között (GEÓCZE, 153. o.: ... „egész Brazília vasút híjával van, bár néhány hosszabb vonal előmunkálatai már megkezdettek”).

Az 1930-ban megjelent A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története is megemlíti őt, mint főhadnagyot, később századost, aki a Ludovikán oktatott és a Ludovika Akadémia Közlöny szerkesztőjeként működött 1872-től 1880-ig (DEZSÉRI, 961. o., 966. o.). A Közlöny első számában fel van tüntetve a tantárgyi tanterve (Hadseregszervezést tanított az általános tisztképző tanfolyamon. Közlöny, 1873/4, 51-52. oo., 57. o.).

¹³ GARCÍA (1987) 78. o. 1864. februárja és augusztusa között kb. 64.000 ember kiképzése történt meg.

¹⁴ THOMPSON, George: The war in Paraguay. With a historical sketch of the country and its people and notes upon the military engineering of the war –London: Longmans, Green, and co., 1869.

[http://books.google.com/books?id=jaQOAAAIAAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false]

Letöltés ideje: 2011. 09. 03. 20:09

Eredeti szöveg: “The mode in which President Lopez began the war on the Argentines was outrageous, but with Brazil war was apparently unavoidable; and had he not commenced the war when he did, Brazil would have taken Paraguay at a disadvantage.”

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A paraguayi erők 1864. december 24-e és 1865. január 10-e között (kevesebb, mint egy hónap alatt!) semmisítették meg az amazonasi brazil erőket. A meglepés ereje szigorú szervezés eredménye volt: a gőzhajóval ellátott folyami hadseregcsoporthoz megtámogatta a szárazföldi hadseregcsoporthoz. Kitűnően alkalmazták a mozgáscentrikus hadviselést. Az időből azonban kifutottak, mert időközben Uruguayban a brazilok megbuktatták a kormányt és a lázadó Venancio Florest rakták a helyére bábnak.

López követelte Argentínától, hogy engedje át őt folyami területén (a Paraná folyón) Brazília ellen. Mitre nem mert állást foglalni, mert attól tartott, hogy a paraguayi sereg felvonulásakor felébrednek az argentin belső tartományok lakóiban a remények az új ellenállásra Buenos Aires központozító tevékenysége ellen. López így engedély nélkül támadott. A korábbi mato grossói kivitelezést nem alkalmazták. López türelmetlen volt. Betört Argentínába, de a folyami hadseregcsoporthoz jelentékenyen elszakadt a szárazföldi hadseregcsoporthoz. Hamar jelentkeztek utánpótlási problémák. A paraguayi hadseregcsoporthoz szétszéledt. A koordináció hiánya megbosszulta magát. Mitre kapott az alkalmon. Felvette a kapcsolatot II. Péterrel brazil császárral és 1865. május 1-én Uruguay bevonásával létrehozták a Hármasszövetséget. A szövetséges hadsereg főparancsnokságát Mitre kapta meg, de a folyami hadseregcsoporthoz irányítása brazil kézben maradt, vagyis a kezdeményezést II. Péter nem adta át, a főparancsnokság szimbolikus maradt a brazil császár tekintélyével szemben. Brazil katonai szakértők is tudták, hogy a folyami háborúban a flottát a döntő szó, így Mitre önkéntelenül is aránytalan szerephez jutott, amit csak alátámasztott az a tény, hogy a brazilok külön szárazföldi köteléket is létrehoztak. A keresztes felhívásra emlékeztető szövetségi szerződést titkosnak szánták. A szöveg azt hangsúlyozza, hogy a López kormányzat ellen folytatnak háborút, nem a paraguayi nép ellen és így kizárandó a külön megállapodás a szerződő felek részéről. Eddig a kívülről történő rendszerváltás szándéka mutatkozik meg. Azonban a szerződés XVI. cikkelye szerint¹⁵ Brazília és Argentína területekhez jutna a háború utáni új határrendezés révén, ami viszont ellentmond a rendszerváltás tételének és Paraguay szuverenitását sérti. Mitre tudta miért kockáztat. A szövetségesek világos politikai céljait megerősítette az a tény, hogy 1865. június 11-én a rosszul vezetett paraguayi flottát kíméletlenül megverte a brazil flotta Riachuelónál a Paranán és így a folyókon López elvesztette a kezdeményezést. A riachuelói csata előjátéka volt a hosszú felmorzsoló háborúnak. Paraguay csak saját szárazföldi erejében, gerilla képességeiben és a nehéz hazai terepben bízhatott.

Riachuelo után megkezdődött López visszavonulása. 1865. szeptember 19-én az argentin Uruguayana visszafoglalásával a szövetségesek kiszorították a paraguayiakat Argentínából. 1866. április 16-án a brazil flotta támogatásával megtörtént a betörés Paraguayba. Az ütközetek nem alakultak kedvezően a szövetségesek számára. A helyzetet nehezítette, hogy 1866. májusában uruguayi kollégája révén egy angol diplomata nyilvánosságra hozta a Hármasszövetség szerződését, ami nagy nemzetközi felháborodást keltett. Dél-Amerika államai szolidaritásukról biztosították Paraguayt, sőt az Egyesült Államok 1867. januárjában felajánlkozott döntőbírónak a konfliktus rendezésére¹⁶. Brazília sajtója leromlott. Az elhúzódó háború az argentin közvéleményt is elkeserítette.

¹⁵ Tratado de Alianza contra el Paraguay (traducción literal del texto publicado por el Gobierno británico) –Paris: Imprenta de Dubuisson, 1866.

[http://books.google.es/books?id=A-YAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=juan+bautista+alberdi+paraguay&hl=es&ei=FE6hTtnFMtDO-Qa3x4GxBQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&sqi=2&ved=0CDUQ6AEwAQ#v=onepage&q&f=false] Letöltés ideje: 2011. 10. 21. 12:51. Természetesen a szerződés sok más kiadásban is megjelent.

¹⁶ Érdekességként közbevetjük, hogy a diplomáciai előmunkálatokat az Egyesült Államok nagykövete, a 48-as honvéd Asbóth Sándor kezdte meg, aki az amerikai polgárháborúban szerzett érdemeket. Azonban 1868-as korai halála Buenos Airesben ezt megszakította. Ezekben az időkben a 48-as Czetz tábornok földmérői munkát végzett Argentína számára a paraguayi és brazil határvidéken. Ő karolta fel azt a másik 48-ast, Mayer Móricot, aki a paraguayi háborút végigküzdötte az argentinok oldalán. Décsy János, Perczel Mór szárnysegédje, a brazilok oldalán vett részt a háborúban 1866-tól kezdve. A paraguayiak oldalán az osztrák sereg volt mérnökkari tisztje, a magyar származású Wisner Ferenc (Francisco Wisner de Morgenstern) szervezte a védekezést. Részt vett annak az Humaitá erődjének a tervezésében, amit Asunción előretolt bástyájának szántak és ahol hosszú és döntő ostromharcok zajlottak.

Vö. ONODY, Oliver: Um capitão do exército húngaro no Brasil. In: Revista do Instituto Histórico e Geográfico Brasileiro. Rio de Janeiro, 1981. 123-158. oo., SZABÓ (1982) 149-172. oo., TORBÁGYI (2009) 47-55. oo.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

II. Péter bölcsen járt el, mikor a sokat ígérő, rutinos és több császárellenes lázadást leverő Caxiast nevezte ki a brazil kötelék főparancsnokává. Karizmatikus egyéniségével végig vezetni tudta csapatait olykor az 1867-től felélénkülő gerillaharcokban is. A szövetséges felek azonban politikailag kimerültek. 1868-ban Mitre elvesztette az elnökséget, a brazil kormányzatot pedig a konzervatívok vették át a gyors háborút ígérő, és így hiteltelenné vált liberálisoktól. A császár tekintélye is megtépázódott és szervezkedni kezdtek a köztársaságpárti csoportosulások. Mitre távoztával a szövetséges csapatok főparancsnokságát Caxias kapta meg, aki páncélozott gőzhajóival 1868. február 18-tól ostrom alá vette Humaitát, Asunción kapuját és a háború kulcsát, ami végül 1868. augusztus 5-én kapitulált, de az ott tartózkodó Lópeznek sikerült elmenekülnie. Az energikus Caxias nem várt. Utána eredt és a decemberi hadjáratban (Dezembraba) sikerült megsemmisítenie a megmaradt paraguayi sereg nagy részét, ami lehetetlenné tette a visszacsapás képességét. Megtisztítva a közvetlen környezetet Caxias lemondott a csapatok vezetéséről és a szövetségesek bevonulhattak Asunciónba 1869. január 1-jén. Megalakult az emigránsok részvételével az új paraguayi kormány és elkezdődtek az esélytoltgatások a háború utáni időkről¹⁷. Eközben López a hegyekbe vonult vissza és utóvédharcokat folytatott utolsó embe-reivel. 1870. március 1-én vesztette életét az utolsó csatában Cerro Coránál.

ÖSSZEGZÉS

A történelem logikájából az következett, hogy a Nagy Háborút végül Paraguay elvesztette. A hadműveleteket a folyók mentén hajtották végre és nem meglepő, hogy a jobb hajókkal rendelkező fél nyerte meg a háborút (4. ábra). A paraguayi flottaprogram nem tudott felzárkózni a XIX. századi ipari harcászat szintjére. A háború elhúzódó voltát sokkal inkább az magyarázza, hogy López az ország belső erő tartalékai mellett,¹⁸ a hadászat területén az erődökben és az ágyúkban bízott, ezért szokták a konfliktust metaforába öntve a hajó-tüzérség párbajának is hívni. 1870-re, egy már népiirtásig ment háború végére a La Plata folyamai végleg az Atlanti-óceánra néző kikötővárosokhoz lettek becsatolva (5-6. ábra Paraguay területi változásairól). Ezzel megtörtént egy gazdasági és politikai értelemben vett rendszerváltás, ami visszavetette Paraguay addigi iparosításban elért eredményeit, kivérezte a lakosság 65-70%-át és lemetszette a nemzetállam területének közel 1/3-át. Bebizonyosodott, hogy, a politikai hozadékot szem előtt tartva, katonailag a paraguayiak hódítása közel sem volt annyira eredményes, mint a háború után alig 10 évig tartó brazil megszálló erők békefenntartása.

Kulcsszavak: La Plata-medence, Francisco Solano López, 1864-70-es totális háború

¹⁷ Az 1869-ben Rióba, Brazíliába kirendelt francia nagykövet, Arthur de Gobineau III. Napóleon Külügyminisztériumával folytatott levelezéséből kiderül, hogy a francia külpolitika elsőrendű célja a folyók megnyitása és a szabad kereskedelem biztosítása volt. Vö. GOBINEAU (1990) 76-79. oo.

¹⁸ A blokádtól alá vont Paraguay hadigazdaságra állításáról remek gazdasági tanulmány jelent meg. BLINN REBER, Vera: *A Case of Total War: Paraguay, 1864–1870*. In: *Journal of Iberian and Latin America Studies* 5 1999 15-40. oo.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

KÉPEK

1. ábra: a La Plata medence és a Paraná- Paraguay-alföld vízhálózata

2. ábra

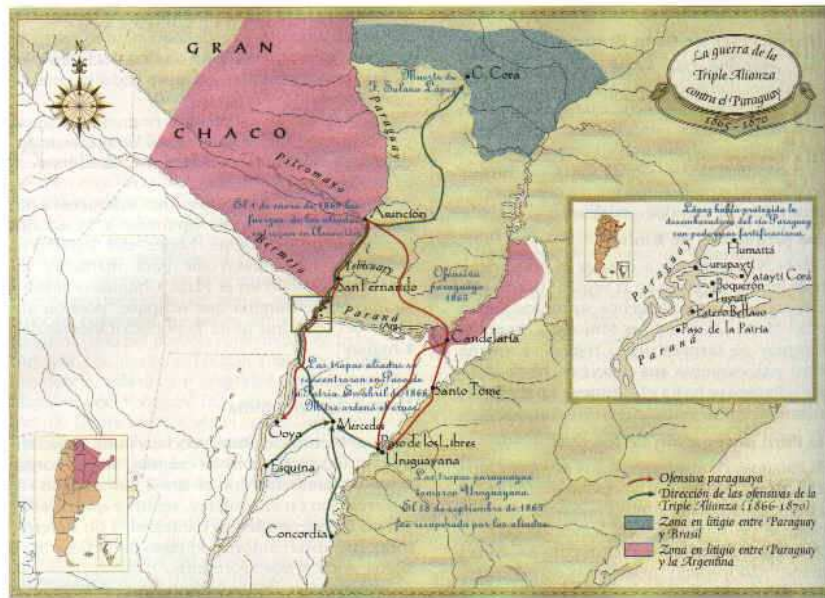
3. ábra

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

La guerra de la Tripla Alianza (1865-1870)

4. ábra: a térkép nem tünteti fel az 1864. december 13. és 1865. május 1. közötti paraguayi hadműveleteket a brazil területeken, amit a történetírás sajátosan paraguayi Blitzkriegnek is nevez.

5. ábra

6. ábra

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

KÉPEK FORRÁSA

1. ábra: La cuenca del Plata y la Hidrovía Paraguay-Paraná [<http://www.chasque.net/rmartine/hidrovia/mapa1.html>] Letöltés ideje: 2011. 09. 14. 18:59
2. ábra: GRATY, Alfredo M. du: *La República del Paraguay* –Besanzón: Imprenta de José Jacquin, 1862. [http://www.culturaapicola.com.ar/apuntes/libros/79_du_Graty.pdf] Letöltés ideje: 2011. 11. 10. 14:45
3. ábra: TORAL, André Amaral de: *Entre retratos e cadáveres: a fotografia na Guerra do Paraguai* In: Revista Brasileira de História. –São Paulo, v. 19, n° 38, 1999. 283-310. oo. [<http://www.scielo.br/pdf/rbh/v19n38/1005.pdf>] Letöltés ideje: 2011. 05. 27. 10:16
4. ábra: Mapa de la guerra de la Triple Alianza (1865-1870) [<http://www.oni.escuelas.edu.ar/olimpi99/querrasinuartel/mapas/mapa14.htm>] Letöltés ideje: 2011. 11. 22. 20:33
5. ábra: BARDÓCZ, Lászlóné: *Történelmi világtalasz* –Bp.: Cartographia Kft., 1998. –ISBN 9633525195CM 71. o
6. ábra: BARDÓCZ, Lászlóné: *Történelmi világtalasz* –Bp.: Cartographia Kft., 1998. –ISBN 9633525195CM 71. o

BIBLIOGRÁFIA

- A Ludovica Academia Közlönye: Első évfolyam 1873/4.* Szerk. és Kiadja: A M. Kir. Honvédségi Ludovica Academia Tanári Kara. – Bp.: Légrády testvérek.
- BLINN REBER, Vera: *A Case of Total War: Paraguay, 1864–1870.* In: Journal of Iberian and Latin America Studies 5 1999. 15-40. oo.
- COMTE, Auguste (ford. Berényi Gábor): *A pozitív szellem: Két értekezés* –Bp.: Magyar Helikon, 1979. –ISBN 9632071743
- DEZSÉRI, Bachó László (szerk.): *A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története* –Bp.: Ludovika Akadémia, 1930.
- GARCÍA BERNAL, Manuela Cristina: *Francisco Solano López* –Madrid: Sociedad Estatal para la Ejecución Programas del Quinto Centenario, 1987. –ISBN 8476790864
- GEÖCZE, István szendrői: *Utazás Brazíliába és vissza* –Pest: Laufferc 1869-1870 Pest Rudnyánszky Ny.
- GOBINEAU, Arthur, comte de: *Arthur de Gobineau et le Brésil : correspondance diplomatique du ministre de France à Rio de Janeiro, 1869-1870* –Grenoble : Presses Universitaires de Grenoble, 1990. –ISBN 2706103876
- HOBSBAWM, Eric J.: *A tőke kora : 1848-1875* –Bp.: Kossuth Könyvkiadó, 1978. –ISBN 9630912023
- KENNEDY, Paul: *A nagyhatalmak tündöklése és bukása: Gazdasági változások és katonai konfliktusok, 1500 – 2000* -Bp.: Akadémiai Kiadó, 1992. –ISBN 9630560763
- LA POËPE, Claude de: *La politique du Paraguay; identité de cette politique avec celle de la France et de la Grande-Bretagne dans le Rio de La Plata* –Paris: E. Dentu, 1869.
- LEHMANN, Antal – VUICS, Tibor: *Földrajzi fogalmak szótára* –Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1999. –ISBN 9631883752
- ONODY, Oliver: *Um capitão do exército húngaro no Brasil.* In: Revista do Instituto Histórico e Geográfico Brasileiro. Rio de Janeiro, 1981. 123-158. oo.
- SZABÓ, László: *Magyar múlt Dél-Amerikában, 1519-1900* –Bp.: Európa Könyvkiadó, 1982. –ISBN 9630729296
- TORBÁGYI, Péter: *Magyar kivándorlás Latin-Amerikába az első világháború előtt: doktori értekezés* –Szeged: SZTE Történettudományi Doktori Iskola, 2009. –ISBN 9789634829379

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

ASQUI Jorge Kristóf

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

ATILIO-CAZAL, Joel: *Paraguay: de la independencia al oprobio* In: Nueva Sociedad. Nro. 53 (marzo-abril 1981) 113-122. oo.

[http://www.nuso.org/upload/articulos/846_1.pdf] Letöltés ideje: 2011.08.26. 10:29

The New York Times. SOUTH AMERICA.; French Machinations in Paraguay. Published: December 6, 1863.

[<http://www.nytimes.com/1863/12/06/news/south-america-french-machinations-in-paraguay.html?scp=1&sq=south%20america%20french%20machinations&st=cse>] Letöltés ideje: 2012. 02. 01. 13:02

The New York Times. ANOTHER AMERICAN EMPEROR. Published: April 5, 1864.

[<http://www.nytimes.com/1864/04/05/news/another-american-emperor.html?scp=1&sq=1864%2004%2005%20another%20american%20emperor&st=cse>] Letöltés ideje: 2012. 02. 01. 13:05

THOMPSON, George: *The war in Paraguay. With a historical sketch of the country and its people and notes upon the military engineering of the war* –London: Longmans, Green, and co., 1869.

[http://books.google.com/books?id=jaQOAAAIAAJ&printsec=frontcover&source=qbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false] Letöltés ideje: 2011. 09. 03. 20:09

Tratado de Alianza contra el Paraguay (traducción literal del texto publicado por el Gobierno británico) –Paris: Imprinta de Dubuisson, 1866.

[http://books.google.es/books?id=AYAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&dq=juan+bautista+alberdi+paraguay&hl=es&ei=FE6hTtnFMtDO-Qa3x4GxBQ&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2&sqi=2&ved=0CDUQ6AEWAQ#v=onepage&q&f=false]

GRÚZIA¹ RÖGÖS ÚTJA A NATO-BA

Grúzia már az 1990-es évektől nyitott volt minden olyan együttműködésre, amely elősegíti a távolodást Oroszországtól, az orosz nézőpont szerint viszont Grúzia a közel-külföld része és így azt közvetlenül saját érdekszférájának tekinti. Ez tükröződik a két ország viharos kapcsolatában, vagyis sokkal inkább kapcsolatainak hiányában, hiszen a 2008-as orosz-grúz háború óta, amely sokkolta a nemzetközi közösséget, megszűntek a diplomáciai kapcsolatok. Grúzia már függetlenségének első éveitől kezdve törekszik közelebb kerülni és minél szorosabban együttműködni az Egyesült Államokkal és a NATO-val is. Ennek a közeledésnek egy újabb fejezetét nyitotta meg a NATO és Grúzia által 2012 márciusában aláírt megállapodás a kiterjesztett kölcsönös biztonsági együttműködésről, amely ugyan pozitívan értékelhető, mégsem jelent nagyobb előrelépést Grúzia és a NATO közötti partnerségi kapcsolatokban.

2012. március 8-án megszületett egy újabb megállapodás az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) és Grúzia között a kiterjesztett kölcsönös biztonsági együttműködésről. Ez a szerződés még közelebb hozza, vagy legalábbis közelebb hozhatja Grúzia számára a csatlakozás lehetőségét. Grúzia már az 1990-es évek legelejétől nyugati, vagyis euroatlanti orientációt választott, együttműködik több nemzetközi szervezettel, így a NATO-val is, amelyek különböző objektív feltételek teljesítését várják az országtól. Ez a megállapodás annak a jele, hogy Grúzia abba az irányba halad, amely a nyugati értékrendnek és feltételrendszernek megfelel. Az objektív feltételek mellett a nyugati partnerek részéről jelen vannak ki nem mondott szubjektív követelmények is, amelyek sokkal inkább azt tennék mérlegre, hogy valóban képes-e az ország a nyugati típusú fejlődési pályán maradni, az európai békéhez és biztonsághoz hozzájárulni. A grúziai problémakörben az egyik, talán a legmeghatározóbb kérdés azonban az, hogy Grúzia ki tud-e törni az egykori szovjet tagköztársaság kategóriájából és képes-e rendezni belső és külső konfliktusait. A másik oldalról viszont legalább ennyire fontos kérdés, hogy a nyugati nemzetközi közösség, és ezen belül a Szövetség képes-e és hajlandó-e befogadni a problémákkal küzdő államot.

Grúzia, a kaukázusi térség egyik állama, változatos történelmi előzményekkel rendelkezik, önálló államiságát és fejlődését azonban mégis a Szovjetunió időszaka, illetve a függetlenség első évei határozták meg. Bár a balti államoktól eltérően Grúzia igyekezett legelőször menekülni a szovjet kötöttségektől, s minden téren Oroszországtól való függetlenségre törekedett, ez nem bizonyult egyszerű feladatnak a grúz történelmi előzmények miatt.

Oroszország már a 19. század elején annektálta előbb a keleti majd a nyugati grúz területeket. Grúzia az 1917-es orosz forradalom után kialakult helyzetet használta ki függetlenségi törekvéseinek megvalósítására. 1918. május 26-án kikiáltották a független Grúz Köztársaságot. 1920-ban létrejött egy békeszerződés Oroszország és Grúzia között, de 1921. február 16-án a Vörös Hadsereg elfoglalta az országot, aminek következtében betagozódott a Szovjetunióba. 1922-től tehát a Szovjetunió tagja. Ettől kezdve teljesen függővé vált az orosz gazdaságtól, politikai irányítástól mind a belpolitika területén, mind a külpolitikában.²

Erre válaszul az országban egy jelentősebb nacionalista mozgalom kezdett már a '70-es években kibontakozni.³ Az 1980-as években megnőtt az erőszakos konfliktusok száma a nacionalista mozgalom és az állam között. Az 1989. áprilisi békés tüntetést pedig mérges gázokkal oszlatták fel, ami miatt a grúz politika radikalizálódott. Grúzia volt az egyik

¹ Bár a cikkben következetesen a Grúzia elnevezés szerepel, fontos megjegyeznünk, hogy Magyarország grúz kérésre a diplomáciai nyelvben már a Georgia megnevezést használja.

² Deák János, Szternák György: Grúzia <http://portal.zmne.hu/pls/portal/url/ITEM/627C1C4A1A576BBFE040E0C1044C7B97> [2012. április 23.]

³ A nacionalista ellenzék soraiban már ekkor találkozunk Zviad Gamszahurdia nevével, aki később a szovjet korszak utáni független Grúzia első elnöke lesz.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

olyan állam, amely legjobban sürgette a föderáció szétesését.⁴ 1990-ben a Legfelsőbb Szovjet elnökeként Zviad Gamszahurdia népszavazást kezdeményezett Grúzia függetlenségéről, amelyet - 1991 márciusában - a szavazók 98,9%-a megerősített. Ennek következtében pár napon belül, április 9-én kikiáltották Grúzia függetlenségét.⁵ Gamszahurdia radikális nemzeti programja részeként rögtön fel akarta számolni a szovjet jelenlét minden formáját, követte a Szovjetunió katonai bázisainak felszámolását és semmiféle kapcsolatot nem óhajtott Moszkvával. Olyannyira szabadulni akart az addigi kötelekektől, hogy a Független Államok Közösségével szemben is elutasító magatartást tanúsított. A kommunista rendszer végleges eltörlésével azonban Moszkva nemtetszését váltotta ki az új vezetés, amire Gorbacsov bojkottal reagált. Az elnök hazai politikája is azonban legalább ennyire türelmetlen volt, a mindennapos kormányzásban nem a demokratikus rendszerek mintáját követte. Egy olyan autoriter rendszert alakított ki, melyet a belső elnyomás, gazdasági káosz és etnikai problémák jellemeztek.^{6 7} A nem demokratikus működés, az elnyomás ellen separatista mozgalmak alakultak, amelyek Moszkva támogatásával már Grúzia államiságát és Gamszahurdia hatalmát veszélyeztették. Az egység fenntartása érdekében az elnök kiterjesztette hatalmát, elrendelte a politikai ellenfeleinek letartóztatását, a demokratikus értékek végleg megsemmisültek. Ezzel viszont a nyugat támogatását is elveszítette; egy diktatórikus hatalmat egyik nyugat-európai ország sem támogatott.

Az országon belül azonban már annyira elmérgesedett a helyzet, hogy a polgárháborús hangulat miatt az elnök szükségállapotot hirdetett ki. hatalmának megszilárdítása érdekében Gamszahurdia elnök egy 15 000 fős fegyveres Nemzeti Gárdát hozott létre, amelyre válaszul az ellenzék is felállította a maga félkatonai szervezeteit orosz támogatással.⁸ Az összecsapások alatt a kormányzati negyedek szinte teljesen lerombolták és az áldozatok száma nem hivatalos források szerint a 2000-et is megközelítette. Az államfő támogatóinak száma folyamatosan csökkent, a fegyveres erők nagy része is áttért az ellenzék oldalára. Gamszahurdia helyzete kilátástalanná vált, 1992 januárjában külföldre menekült. Január 2-án a győztes ellenzékiek az addigi kormányt megfosztották hatalmától és a Moszkva valamint a nyugat által is elismert Eduard Sevardnadze lett az újonnan megalakult állami tanács elnöke, az átmeneti kormány feje. Gamszahurdia viszont nem adta fel, még januárban visszatért az ország nyugati régiójába, ahol az ún. gamszahurdisták többségben voltak és felkelést robbantott ki. Az állami fegyveres erők nehéz harcok árán visszaszorították a felkelőket és Gamszahurdia ismét menekülni kényszerült.

Ez alatt Moszkva kihasználva Grúzia elszigeteltségét, az abház és dél-ozsét szakadármozgalmak segítségével akart nyomást gyakorolni Tbiliszire, hogy visszatérjen egy oroszbarát politikai irányvonalhoz. Ez a próbálkozás abszolút sikeres volt, mind Abháziában, mind pedig Dél-Ozsétiában erős igény volt az autonómiára, így némi politikai és katonai támogatás kellett csak ahhoz, hogy a grúz vezetés ellen forduljanak. A grúz csapatok mindkét esetben kudarcot vallottak, hiszen Grúzia ekkor még nem rendelkezett erős politikai intézményrendszerrel, komoly katonai képességgel rendelkező fegyveres erőkkel. De Oroszország nemcsak a két szakadár területet, de a még mindig jelen lévő és egyre sikeresebb gamszahurdista erőket is támogatta. Sevardnadze elnöknek be kellett látnia, tehetetlen Oroszországgal szemben, ezért az ország békéje érdekében belépett a Független Államok Közösségébe (FÁK). Ez a döntés véget vetett az addigi csatározásoknak, és 1993 végére rendeződtek a konfliktusok Grúziában. Az orosz csapatok átadták a stratégiai fontos pontokat a grúz államnak, biztosították a grúz haderő fegyver- és lőszer-ellátását, elűzték a gamszahurdista erőket, az abház, illetve dél-ozsét helyzetet pedig orosz közvetítéssel Moszkva feltételei szerint rendezték. E kompromisszumos

⁴ Kiss Ilona: Grúz, grúzabb, leggrúzabb In: Beszélő Online <http://beszelo.c3.hu/cikkek/gruz-gruzabb-leggruzabb> [2012. április 23.]

⁵ Deák János, Szternák György: Grúzia <http://portal.zmne.hu/pls/portal/url/ITEM/627C1C4A1A576BBFE040E0C1044C7B97> [2012. április 23.]

⁶ Ez elég súlyos gondot jelent Grúzia esetében, hiszen jelentős örmény, orosz, azeri, abház illetve oszét és görög kisebbség él az ország területén.

⁷ Kitekintő – Kisebbségek Grúziában http://kitekinto.hu/europa/2008/08/27/kisebbssegek_gruziaban&lap=2 [2012. április 23.]

⁸ Geschichte Georgiens: Ablösung der 3 Teilrepubliken <http://www.georgienseite.de/index.php?cmd=inhalt&link=geschichte/neuzeit/unabhaengigkeit2.php> [2012.03.24.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

lépésekkel viszont Sevardnadze újra nyugalmat tudott teremteni az országban, megerősítette a pozícióját, nagy népszerűsége tett szert, az ország nemzetközi megítélése pedig kedvezővé vált.⁹

Ugyanakkor Sevardnadze külpolitikájában megpróbálta a nyugat-európai integrációs nemzeti célokat is követni, az Egyesült Államokkal is szoros kapcsolatokat ápolt, ami nem nagyon tetszett Oroszországnak. Következetes politizálással elérte, hogy Grúziát felvegyék az Európa Tanácsba és kifejezte tagsági szándékát az Európai Unió (EU) és a NATO felé is. Remekül kihasználta országa szerencsés geopolitikai helyzetét, hogy támogatást szerezzen egy Oroszországtól független olajvezeték kiépítésére. Nyugat-barát politikája miatt jelentős nemzetközi segélyeket is kapott az ország. Grúzia legfőbb segítője az Egyesült Államok volt ebben az időszakban, főleg gazdasági és a katonai segítségnyújtását tekintve. A sikeres stabilizációs eredmények ellenére azonban újabb komoly belpolitikai válság volt kialakulóban az 1990-es évek végén, mert Sevardnadze is 1995-ös megválasztásától kezdve – az elődjéhez hasonlóan - előszeretettel tért vissza a szovjet idők politikai eszközeihez. Fontos beosztásokat és tisztségeket bízott rá a régi nomenklatúrához tartozó személyekre, míg a reformista politikusok csak relatíve jelentéktelen posztokhoz jutottak. Elhatalmasodott az országban a korrupció, a várt fellendülés elmaradt. Elindult ugyan a privatizáció, de csupán az elnök körül kialakult „klán” tehetett rá a kezét az állami tulajdonra, persze nevetséges összegekért cserébe. A gazdaság stagnált, ugyanis a külföldről érkező segélyek is túlnyomó részben e szűk kör zsebébe vándoroltak.

Az elégedetlenség csak nőtt, az elnök népszerűsége pedig rohamosan csökkent. Egy évvel a sikeres választás után a kormánykoalíció, ami addig abszolút többséggel rendelkezett a parlamentben, darabjaira hullott.

2001 őszén ezrek vonultak Tbiliszi utcáira a korábbi igazságügyi miniszter, Miheil Szakasvili vezetésével és követelték az elnök leváltását. A tiltakozás közvetlen kiváltó oka egy ellenzéki televíziónál végrehajtott razzia volt. Sevardnadze belátta, engednie kell és menesztette a belügyminisztert és a titkosszolgálat vezetőjét.

A 2003. november 2-i választáson az ellenzék az elmúlt évek történései miatt igen jó eséllyel indult. Azonban a választás lebonyolítása nem ment problémák nélkül. Helyi és nemzetközi megfigyelők egybehangzóan csalásokról és szabálytalanságokról számoltak be. Az eredményt is csak hetekkel később hozták nyilvánosságra, az ellenzék azonnal csalással vádolta az elnököt. November 21-én a grúz biztonsági főnök elismerte a választások során elkövetett csalásokat. Ennek hatására ismét tömegek vonultak ki az utcára ezúttal egy-egy szál rózsával a kezükben. November 22-én zavaros körülmények között megtartotta első ülését az újjá választott parlament, amit azonban az ellenzék bojkottált. Az elnök nyitóbeszéde alatt a tömeg Szakasvili vezetésével beáramlott az ülésterembe. Nem történt ostrom vagy bármiféle erőszak, a biztonsági személyzet nem akadályozta a bejutást. Sevardnadze kimenekült az épületből és november 23-án lemondott. Ezt a békés tüntetést nevezték el később „rózsás forradalomnak”.^{10 11}

2004 januárjában Mihail Szakasvili a szavazatok 96%-ának megszerzésével került az elnöki székbe.¹² Az új elnök nagy lendülettel kezdett hozzá a reformok bevezetéséhez. Kormányában a kulcsfontosságú területekre külföldön élő sikeres grúz személyeket hívott, fellépett a korrupció ellen, börtönbe zárta a megvesztegethető hivatalnokokat, tisztviselőket, privatizálta az állami szektort. Intézkedéseinek köszönhetően hosszú évek óta először csökkent Grúzia államadósága. Sikertült azt is elérnie, hogy az Aslan Abashidze által irányított adzsáriai területeket újra egyesítsék Grúziával.¹³ A lendület azonban hamar alábbhagyott. Az alacsony életszínvonal nem javult, a munkanélküliség pedig tovább nőtt, ugyanakkor a katonai kiadások megnégyszereződtek. A kormányban a miniszterelnökök, a bel- és külügyminiszterek

⁹ Deák János, Szternák György: Grúzia <http://portal.zmne.hu/pls/portal/url/ITEM/627C1C4A1A576BBFE040E0C1044C7B97> [2012. április 23.]

¹⁰ A FÁK tagállamai később hivatalosan is elítélték az ellenzék eljárását, Oroszország viszont csapatai helyett külügyminiszterét küldte Grúziába, hogy tájékozódjon a fennálló helyzetről, tárgyaljon Sevardnadze-val és az ellenzék képviselőivel.

¹¹ Eurasianet . Tbilisi revels after Shevardnadze's resignation <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/112403a.shtml> [2012. április 23.]

¹² Background Note: Georgia <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5253.htm> [2012.03.24.]

¹³ Geschichte von Georgien http://ger.allgeo.org/index.php?option=com_content&view=article&id=72&Itemid=73 [2012.03.24.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

folyamatosan cserélődtek. Fellépése az ellenzékkel szemben nem minden esetben nevezhető demokratikusnak. Ez odáig fajult, hogy a 2007 őszén különös körülmények között elhunyt Zurab Zwania halálával is meggyanúsították.¹⁴ Az ellenzék a sajtó ellenőrzésével, a bírói függetlenség hiányával, túlzott hatalom-koncentrációval és a rendfenntartó erők aránytalanul széles jogkörével kritizálja Saakashvili elnök rendszerét. A körülményeket az is tetézte, hogy a kormány két ízben is népszerűtlen szociálpolitikai intézkedéseket vezetett be (pl.: gázáremelés, tömegközlekedés drágulása). A lakosság ismét sorozatos tüntetésekre kezdett 11 ellenzéki párt buzdítására, amelyek egyre nagyobb tömeget mozgattak meg. Az események 2007 novemberében érték el a tetőpontot, amikor is a hatalom brutális fellépést tanúsított a demonstrálókkal szemben. Szakasvili elnök rendkívüli állapotot vezetett be.¹⁵

Ezt a döntést azonban sem Oroszország, sem a nyugati demokráciák nem nézték jó szemmel. A nyugatnak - nyíltan deklarált közeledési szándékai miatt – Szakasvili nem mondhatott ellent és a rózsás forradalom alatt róla kialakult képre támaszkodva még volt esélye visszanyerni támogatottságát. Így feloldotta a rendkívüli állapotot és a demonstrálóknak engedve kiírta az elnökválasztást majd november 25-én hivatalosan lemondott.

2008 januárjában Szakasvili várakozásai igaznak bizonyultak és a szavazatok 53,45%-ának megszerzésével megkezdte második elnöki ciklusát. Az elnökválasztással együtt azonban referendumot is tartottak, egyrészt a tavaszi parlamenti választásról, másrészt pedig a NATO-csatlakozásról. A NATO-csatlakozás a népszavazás eredménye szerint igen népszerű kezdeményezésnek tűnt, hiszen a választók közel 70%-a válaszolt pozitívan.

2008-ban továbbra is folytatódtak a provokációk, légi incidensek Oroszország részéről, ami augusztusban fegyveres összecsapásokat eredményezett.¹⁶

Bár a 2008. augusztusi események igencsak megingatták Szakasvili elnök pozícióját, ő mégsem mondott le posztjáról, sőt, 2010 májusában, a konfliktus utáni első választás alkalmával az elnök pártja a szavazatok megközelítőleg 69%-át szerezte meg.¹⁷

Az ellenzék mindenesetre továbbra is aktív maradt, tüntetéseket szerveztek, tiltakoztak, bár jelentős eredményeket nem voltak képesek elérni. 2011 májusában például több napon keresztül tartott egy tüntetés Tbilisziben, több ezren jelentek meg és követelték Szakasvili távozását, és nem ez volt az egyetlen próbálkozás. Az éppen abban az időszakban zajló „arab tavasz” mintájára szerettek volna jelentős változásokat kikényszeríteni, azonban erre semmiféle reális esély nem volt,¹⁸ hiszen az ellenzék még mindig ugyanazokkal a problémákkal küzd, mint korábban is: megosztott és nem képes olyan tömegbázist megmozgatni, ami jelentősebb erőt képviselhetne a grúz politikai életben, de még az utcákra vonulva sem.

GRÚZIA ÉS OROSZORSZÁG - TÖBB MINT KÉT ÉVTIZED VIHAROS VISZONYA

Már a bevezetőben is jeleztük, hogy Grúzia már az 1970-es években is nehezen viselte a szovjet hatalom elnyomását. Az 1980-as évekre ez csak hatványozódott; egyre erősebb lett a nacionalista ellenzék, és minél inkább próbálták elnyomni mozgalmukat, annál inkább radikalizálódtak. Az 1980-as évek végén, 1990-es évek elején Moszkva és Tbiliszi között a legnagyobb konfliktust az okozta, hogy Grúzia mindennemű orosz együttműködéstől, befolyástól elzárkózott, aminek következtében Oroszország mindkét szakadár terület, Dél-Oszétia és Abházia elszakadási törekvéseit támogatta.

Dél-Oszétiában az etnikai zavargások már 1989-ben megkezdődtek, amikor a helyi nacionalista ellenzék megszállta a dél-oszét fővárost, Chinvalit, ami több halálos áldozatot követelt és többen meg is sérültek. A további vérontást a szov-

¹⁴ A vád egy Londonban élő grúz milliárdostól, Badri Patarkacsvilitől származik.

¹⁵ Background Note: Georgia <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5253.htm> [2012.03.24.]

¹⁶ Deák János, Szternák György: Grúzia <http://portal.zmne.hu/pls/portal/url/ITEM/627C1C4A1A576BBFE040E0C1044C7B97> [2012. április 23.]

¹⁷ Tarolt a kormánypárt Grúziában http://kitekinto.hu/europa/2010/05/31/tarolt_a_kormanypart_gruziaban/ [2012.03.24.]

¹⁸ Elnökbuktatást akarnak a grúz tüntetők http://index.hu/kulfold/2011/05/23/elnokbuktatast_akarnak_a_gruz_tuntetok/ [2012.03.24.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

jet csapatok közbelépése állította le. Az 1990-es gyorsan változó események közepette, szeptember 20-án proklamálták a Dél-Oszét Szovjet Demokratikus Köztársaságot és kikiáltották elszakadásukat Grúziától. Nem sokkal később grúz csapatok vonultak be a térségbe, válaszképpen a dél-oszét lakosság felgyújtotta a Chinvaliban élő grúzok házait. Jelen-tős menekülthullám indult el a harcok sújtotta területekről, az oszétok Észak-Oszétiában, a grúzok pedig Tbilisziben próbáltak menedéket keresni. Moszkva csak 1991 áprilisában küldött különleges egységeket a rend helyreállítására és az oszétok támogatására. A grúz csapatok a növekvő orosz jelenlét miatt ideiglenesen elhagyták Dél-Oszétiát. A grúz vezetés szerint Oroszország csak magához akarta kötni az országot, hogy a Szovjetunió továbbra is fennmaradjon. Így a küzdelmek, amiknek végül orosz ejtőernyős egységek közbelépése vetett véget, eltartottak egészen 1992 júniusáig. A békét jelentő, Jelcin és Sevardnadze elnök közötti megállapodásokban azonban az oroszok diktálták a feltételeket. Elő-segítették az oszétok visszatérését, de a grúz lakosság nem térhetett vissza. Innen ered a később is problémát okozó orosz katonai jelenlét, ugyanis a megállapodás alapján egy 1500 fős közös békefenntartó egységet állomásoztattak Dél-Oszétiában.¹⁹ Mivel azonban grúz vélemények szerint a közös békefenntartó egység felállítása sokkal inkább a különvá-lást legitimálta, mintsem a békés viszonyok és a grúz állam területi integritásának fenntartását biztosította volna, ezért a nem kívánatos következmények elkerülése érdekében Grúzia nem vesz részt a békefenntartó szervezetben.

Moszkva részéről Abházia is teljes mértékben felhasználható volt a hatalmi játszmákhoz. Mikor Grúziában megjelen-tek a nacionalista mozgalmak és 1978-ban megszületett a grúz alkotmány, Abházia kezdeményezte az elszakadását Grúziától, és egyben bejelentette a csatlakozási szándékát az orosz föderációhoz. Ez a törekvése azonban nem volt sikeres, de számos kedvezményt kapott Moszkvától, ami egy minimális autonómiát biztosított számára, illetve Moszkva is biztos lehetett abban, hogy az „abház kártyát” bármikor kijátszhatja Grúzia ellen. Mikor az 1980-as évek végén Grúzia függetlensége komolyabban körvonalazódni látszott, Abháziában több halálos áldozattal járó tömegdemonstrációk kez-dődtek. 1989-1992. között továbbra is cél volt az autonómia megszerzése, de orosz támogatás nem társult ehhez, ugyanis Moszkvában Gorbacsov és Jelcin hatalmi harca folyt, közben darabjaira hullott a Szovjetunió.

1992-ben viszont felgyorsultak az események. Július 23-án Abházia kinyilvánította függetlenségét, amelyet július 25-én Grúzia nyilatkozatában érvénytelenített. Néhány héttel később pedig a grúz Nemzeti Gárda bevonult Abházia terüle-tére. Az örmény, orosz és grúz kisebbségek kimenekültek a térségből, ugyanakkor mintegy 2000 észak-kaukázusi és közel-keleti abház önkéntes állt Abházia oldalára és ezzel megkezdődött a háború. Grúzia ismét kudarcot vallott, és megint Oroszország feltételei szerint volt kénytelen rendezni a konfliktust. A grúz- abház- orosz megegyezés garantálta Grúzia területi integritását, felállított egy ellenőrző bizottságot, fegyverszünetet vezetett be, előírta az újbóli választásokat Abháziában, viszont Abházia jövőbeni státuszát nem rendezte. Ezzel gyakorlatilag megint csak az orosz befolyás erősö-dött meg, amit az 1994-ben aláírt moszkvai megállapodások is mutattak. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Érte-kezlet (EBEÉ), az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) és Oroszország védnöksége alatt létrejött egy megállapodás Abházia és Grúzia között a fegyverszünetről, a menekültek visszatéréséről és egy 2500 fős ENSZ-békefenntartó egység Abháziába helyezéséről. Egy hónappal később Oroszország védnöksége alatt született egy olyan megállapodás a két fél között, ami szerint a FÁK-államok is küld egy 2500 fős békefenntartó egységet, de ez a valóságban orosz katonákat jelentett. A békefenntartók feladata az volt, hogy létrehozzanak egy 12 km-es biztonsági zónát a grúz-abház határon illetve, hogy lehetővé tegyék a menekültek visszatérését.

Az első néhány hónapban mindösszesen 200 grúz térhetett vissza otthonába, de 1995 márciusában abház fegyveres erők tömegmészárlást rendeztek a grúzok lakta területen.²⁰

Nehezen csillapodtak le tehát Grúziában a kedélyek és be kellett látnia a grúz vezetésnek, hogy nem fordulhatnak teljes mértékben szembe Oroszországgal: Sevardnadze elnök 1993-ban határozott a Független Államok Közösségébe

¹⁹ Geschichte von Georgien <http://www.georgienseite.de/index.php?cmd=inhalt&link=geschichte/neuzeit/unabhaengigkeit3.php> [2012.03.24.]

²⁰ Georgia/Abkhazia <http://www.un.org/Docs/SG/SG-Rpt/ch4d-10.htm> [2012.április 26.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

való belépésről. Ezzel döntő fordulatot vettek az események, Oroszország a szeparatista erők helyett a grúz haderőt látta el fegyverekkel, lőszerrel, hosszú idő után véget értek a fegyveres harcok.²¹

A belépésnek a másik következménye pedig az lett, hogy az elnök ezzel legitimizálta az orosz jelenlétet és a Grúziában található orosz katonai bázisokat (Vaziani, Gudauta, Batumi és Akhalkalaki). Azonban az 1999-es isztambuli Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) csúcstalálkozóján megállapodás született ezek kiűréséről illetve a Grúzia területén lévő orosz haderő csökkentéséről. Gudauta és Vaziani esetében 2001. július 1-ig kellett volna az orosz csapatoknak elhagyni a bázisokat, Batumi és Akhalkalaki esetében viszont később, hiszen a tárgyalások tovább folytatódtak.^{22 23}

ÚJ ÉVEZRED – RÉGI PROBLÉMÁK

Az Oroszország és Grúzia között fennálló kapcsolatok Sevardnadze elnöksége alatt viszonylag békésnek és barátinak voltak mondhatók, miközben az ország egyértelműen közeledett a nyugati hatalmak és az Egyesült Államok irányába is, és komoly előrelépések történtek a NATO-tagság felé is. Azonban a 2003-as rózsás forradalom után az orosz-grúz viszony több mint feszültté vált, Ronald D. Asmus szavaival élve egy hidegháborús viszony alakult ki Grúzia és Oroszország között.²⁴

Az első konfrontáció 2002-ben következett be, amikor Oroszország megvádolta Grúziát azzal, hogy csecsen lázadókra nyújt menedéket és támogatást. Feltehetően valóban Grúzia területén keresztül jutott el a lázadókhoz némi ellátmány és utánpótlás, és az is igaz, hogy a határ grúz oldalán él egy csecsen közösség. Mikor Oroszország támadással fenyegetőzött, Grúzia lépéseket tett a térség rendezésére és beleegyezett a közös határellenőrzésbe is.²⁵

A következő nagyobb konfliktus 2006-ban robbant ki, amikor a tavasz folyamán Grúziában letartóztattak négy orosz diplomatát, illetve elfogtak négy orosz katonatisztet kémkedés vádjával és kiutasították őket az országból. Válaszul Oroszország visszahívta a nagykövétét Grúziából és olyan intézkedéseket fogantatott, aminek következtében a legtöbb grúz munkavállaló kénytelen volt elhagyni Oroszországot. A politikai konfliktus miatt a gazdasági kapcsolatok is mélypontra kerültek, mivel Oroszország (egészségügyi okokra hivatkozva) betiltotta a grúz importcikkeket. Leállt a postai és légi szolgálat a két állam között és a szárazföldi határátkelőt is lezárták. Mindemellett az orosz gázz szállítások is kimaradtak.

2007. augusztus 7-én egy úgynevezett rakétaincidents történt, azonosíthatatlan katonai gépről dobtak le rakétát Grúzia területére.²⁶

2008-ra csak tovább fokozódott a két ország közötti feszültség.²⁷ A februári grúz-orosz elnöki találkozó némileg rendezte a két ország közötti viszonyt, megszűntette az exporttilalmat, visszaállította a légi forgalmat. Márciusban - Koszovó függetlenedésének mintájára - Abházia és Dél-Oszétia is kinyilvánította függetlenségét és kérte a nemzetközi közösséget, az ENSZ tagállamait, hogy ismerjék el, de Oroszországon kívül ezt csak Nicaragua, Venezuela, Nauru és Tuvalu tette meg. Ezen kívül Oroszország – bár Grúzia területi egységét már korábban elismerte – különböző fórumokon „kam-

²¹ Geschichte von Georgien <http://www.georgienseite.de/index.php?cmd=inhalt&link=geschichte/neuzeit/unabhaengigkeit3.php> [2012.03.24.]

²² Final Act of the Conference of the States Parties to the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe <http://www.osce.org/library/14114> [2012. április 26.]

²³ A Vaziani katonai bázist 2001. június 29-re kiűrik, a Batumi-ban és Akhalkalaki-ban található bázist 2007-ben adták át, viszont az Abházia területén található Gudautá-ban lévő bázis sosem került grúz ellenőrzés alá.

²⁴ Ronald D. Asmus: A little war that shook the world. Georgia, Russia and the future of the West, Palgrave Macmillan 2010.

²⁵ Origo: Kiadja a csecsen harcosokat Grúzia <http://www.origo.hu/nagyvilag/20021007gruzia.html> [2012. április 26.]

²⁶ A NATO négy nemzeti képviselőiből álló bizottságot állított fel az eset kivizsgálására, amely megállapította, hogy Grúzia légtérét háromszor sértette meg Oroszországból érkező nem beazonosítható repülőgép.

²⁷ Rác András: Amikor semmi sem sikerül... <http://beszelo.c3.hu/cikkek/amikor-semmi-sem-sikeruel> [2012.03.25.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

pányolt” a szakadár területek elismerése érdekében. Áprilisban egy grúz távirányítású kémrepülő lelövése okozott problémát, mivel Oroszország szerint azt az abház lázadók lőtték le, Grúzia szerint viszont egy orosz MIG29-es lőtte le.²⁸

A két ország közötti konfliktusok „tetőpontját” a 2008. augusztusi fegyveres konfliktus jelentette. Augusztus 7-én éjjel, mikor az egész világ már Pekingre és az olimpiai játékokra figyelt, Grúzia támadást indított Dél-Oszétia ellen.²⁹ 8-án már Chinvali, Dél-Oszétia fővárosa volt a cél; a grúz csapatok körülférték a várost, 3 órát adtak a civileknek, hogy elhagyják a területet. Megkezdődtek a sok áldozattal járó fegyveres harcok. Oroszországból és Abháziából önkéntesek indultak a szeparatisták segítségére³⁰ Oroszország katonai beavatkozása bármelyik pillanatban várható volt, hiszen a térségben élő állampolgárainak³¹ védelmére hivatkozva bevonulhatott volna a térségbe. Az oroszok beavatkozására végül is augusztus 8-án délután került sor.³²

A történeteket azonban mindkét fél máshogyan magyarázta: Szakasvili elnök szerint már 1992 óta fennállt a jogsértő állapot, ekkor került Oroszország irányítása alá Dél-Oszétia, amely az óta csempészközpontként működött. Grúzia csak saját területi integritását akarta visszaállítani, tehát egy ország-egyesítő háborúról volt szó. Oroszország beavatkozását pedig egyértelműen agresszióknak minősítette. Oroszország szemszögéből a fegyveres konfliktus a Dél-Oszétiában élő grúz állampolgárok elleni brutális támadással egyenlő, és mivel szinte kivétel nélkül valamennyien orosz állampolgársággal is rendelkeznek, ez Oroszország polgárai ellen irányuló támadás is egyben. Lavrov orosz külügyminiszter etnikai tisztogatásról is beszélt és a bevonulást az orosz békefenntartók védelmével indokolta.³³

Az ügyben az ENSZ Biztonsági Tanácsa is tehetetlen volt, nem hozhatott határozatot az orosz vétóval szemben. Az Egyesült Államok és Kína is felszólalt Grúzia területi épsége mellett, de ez sem volt hatásos.³⁴

A fegyveres harcok első két napján már több száz civil áldozatról beszéltek, illetve a 30 000 Oroszországba menekült dél-oszét problémája is jelentős humanitárius beavatkozást igényelt.

Augusztus 9-én Abházia területére is kiterjedtek a harcok, Szakasvili pedig 15 napra hadiállapotot léptetett életbe. Miközben a NATO, EU és az Egyesült Államok képviselői igyekeztek tető alá hozni a tűzszüneti megállapodást, az oroszok mozgósították a fekete-tengeri orosz flottát, Azerbajdzsán pedig leállította az olajszállítást. Bár augusztus 10-én elterjedt a hír, hogy Grúzia kivonta csapatait Dél-Oszétiából, Oroszország ezt nem fogadta el és még nagyobb haderőt rendeltek a térségbe. Augusztus 11-re már mintegy 9000 orosz katona tartózkodott Grúziában, de a harcok már nemcsak a szakadár térségeket érintették, hanem Grúzia belső területeit is.³⁵ Szinte az egész nemzetközi közösség felszólalt a fegyverszünet és a konfliktus békés rendezése érdekében. Grúzia a történetek után, augusztus 13-án bejelentette kilépési szándékát a Független Államok Közösségéből.³⁶ Még ugyanezen a napon Oroszország leállította a grúziai hadműveleteket és az EU közvetítésével létrejött egy béketerv,³⁷ amit mindkét fél elfogadott. Az ENSZ ugyanis továbbra is képtelen volt bármiféle döntésre jutni, így a grúziai békefenntartásban való részvétel is csak felvetés maradt.³⁸ Bár Grúzia hatalmas veszteséggel került ki a konfliktusból, az információs harcot mégis a maga javára tudta fordítani. Ezt az is

28 BBC: Q&A: Russian-Georgian ties <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5393106.stm> [2012.03.24.]

29 Nem ez volt Szakasvili első próbálkozása, 2007-ben próbálta meg először ellenőrzése alá vonni a szakadár tartományt, de ez csak részben volt sikeres. 2008-ra a terület csupán egyharmada fölött gyakorolta hatalmát.

30 Már az oroszok is beszálhatnak a grúz-oszét harcokba <http://index.hu/kulfold/gruzosz0809/> [2012.03.24.]

31 Figyelembe kell vennünk, hogy az orosz állampolgárok száma a térségben nem a valódi orosz származású lakosságot jelenti, hiszen minden különösebb ellenőrzési mechanizmus nélkül, csupán kérelmezés útján juthattak hozzá az orosz állampolgársághoz az ott élők.

32 Az orosz-grúz háború néhány jellemző vonása http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=709&title=Az_orszag_r%C3%BAz_h%C3%A1bor%C3%BA_n%C3%A9h%C3%A9ny_jellemz%C5%91_von%C3%A1sa [2012.03.25.]

33 Oroszország bevonult Grúziába <http://index.hu/kulfold/gr9941/> [2012.03.24.]

34 Index: Grúz-orosz háború percről percre <http://index.hu/kulfold/gruzpp/> [2012. április 26.]

35 Rác András: A katonai dimenzió In: A grúz-orosz válság értékelése MKI-Tanulmányok 2008/23 pp 4-8

36 A FÁK alapszabályzata alapján a kilépési igényt 1 éven belül kell kivizsgálni. De ha Grúzia valóban kilép – amelyre 2009-ben sor került – az megkérdőjelezi az orosz békefenntartók jelenlétének legitimitását; megszűnik a formális jogalap.

37 Az EU részéről Sárközy elnök felügyelete alatt készült a tűzszüneti megállapodás, ami részben magában hordoz egy a médiában igencsak kihangsúlyozott ellentmondást. Fél évvel az augusztusi események előtt a francia külügyminiszter volt az, akitől elhangzott, hogy "ha két fél már csak fegyverrel tud beszélni egymással, akkor jobb, ha szétválnak".

38 Index: Orosz-grúz háború percről percre <http://index.hu/kulfold/gruzpp/?p=4> [2012.03.24.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

jól bizonyítja, hogy a nyugati közvélemény még akkor is a grúz nézőpontot fogadta el valóságnak, amikor konkrét tényekkel lehetett bizonyítani az ellenkezőjét, ilyen például, hogy ki kezdte a háborút vagy az orosz fellépés arányosságának kérdése.³⁹ Hiszen mindkét oldal előre felkészült a konfliktusra és ezzel kölcsönösen tisztában voltak. Szakasvili részéről a háború elindítása egy Oroszország méretű óriással szemben teljes mértékben irracionális lépés volt. Ugyanakkor Oroszország igyekezett önmérsékletet tanúsítani a háború során: sem a nemzetközi repülőteret, sem a védelmi minisztériumot nem támadta, a polgári célpontokat pedig kerülte. Azt is meg kell említenünk, hogy Oroszország semmi olyat nem követett el, amit az Egyesült Államok korábban ne tett volna meg: Jugoszlávia illetve Irak ENSZ-felhatalmazás nélküli megtámadása vagy a független Koszovó egyoldalú elismerése.⁴⁰

Az elnököt később a grúz közvélemény és politika is azzal vádolta, hogy egy eleve megnyerhetetlen háborúba hajszolta bele Grúziát és képtelen volt megőrizni az ország területi egységét. Ez a konfliktus szétzilálta a hadsereget és megnehezítette a grúz gazdaság helyzetét, ugyanis elijesztette a külföldi beruházókat. Az ellenzék 2009. április 9-ig adott haladékot az elnöknek a távozásra. Azonban az elnök nem mondott le posztjáról, így április 9-én 50 ezer-fős tömeg tüntetett békésen a parlament előtt. Az ellenzék viszont ezzel nem elégedett meg, komolyabb akcióba kezdett, blokád alá vette a fővárost és május 6-án összecsapott a rendőrséggel. Két nappal később ismét tüntetők vonultak Tbiliszi utcáira, 11-én az elnök megkezdte a tárgyalásokat az ellenzék képviselőivel. Bár erős ellentétek feszültek a két fél között, abban egyetértettek, hogy Dél-Oszétia és Abházia nem szakadhat el Grúziától, így a május végén megtartott dél-oszét parlamenti választást sem ismerték el legitimnek. Nincs ez másképp a 2012. március végén megtartott dél-oszét elnök-választással sem.

Az orosz-grúz kapcsolatok azonban a mai napig sem rendeződtek. Még a diplomáciai kapcsolatot sem vették fel a felek egymással. Az Oroszországi Föderáció többször is tett látványos kezdeményező lépéseket természetesen a média jelenléte mellett annak érdekében, hogy normalizálja a kapcsolatokat a két ország között, azonban még Oroszországot sem lephette meg az elutasító válasz, hiszen Grúzia a közeledést egyértelműen az orosz jelenlét beszüntetéséhez, illetve a két szakadár tartomány Grúziába való integrálásához kötötte.⁴¹ A felek tehát egymásra mutogatnak, mindkét oldal a másikat okolja a kapcsolatok szünetelése miatt.

EURO-ATLANTI KÖZELEDÉS

Ha Grúzia külkapcsolatait vizsgáljuk, az orosz kapcsolatok ellensúlyaként mindenképpen meg kell említenünk az euroatlanti irányvonalat is, mely alatt az Amerikai Egyesült Államokkal, az Európai Unióval vagy más nemzetközi szervezettel való kapcsolatot érthetjük. Grúzia bármennyire is az orosz befolyási övezet része, a 21. században elkerülhetetlen, hogy többoldalú politikai és gazdasági kapcsolatok felé is nyitott legyen. Ahhoz azonban, hogy ezek a kapcsolatok létrejöjjenek és működjenek, különböző feltételeknek kell teljesülniük. Bár az ország a Szovjetunió felbomlása után jelentős változásokon ment keresztül, ez a folyamat nem fejeződött be. A nyugati demokráciák pedig csak akkor terjesztik ki támogatásukat és az együttműködést a posztszovjet térség államaira, ha megfelelő lépéseket tesznek a demokratizálódás és a piaci liberalizáció irányába. De felmerül az a kérdés is, hogy a posztszovjet államok megsegítése, vagy az orosz befolyás csökkentése a valódi célkitűzés, esetleg érvényesülhet-e mindkettő?

Grúzia 1992-ben csatlakozott az EBESZ-hez, így a szervezet minden grúz választás alkalmával jelen volt megfigyelőként. Az Európa Tanácsban 1993-ban kapott különleges megfigyelői státuszt, 1996-ban pedig kérelmezte felvételét a szervezetbe. 1999-ben vette fel az Európa Tanács tagjai közé, amely 2001-ben Tbilisziben megnyitotta információs irodáját is.

³⁹ Deák András György: Az orosz-grúz játszma In: A grúz-orosz válság értékelése MKI-Tanulmányok 2008/23 pp 12-14

⁴⁰ Tólas Péter: A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése In: Európai Tükör XIII. évfolyam 10.szám 2008.október pp 101-110

⁴¹ Georgia Times: Georgia and Russia: Returning to tensions <http://www.georgiatimes.info/en/analysis/73082.html> [2012.03.24.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Az 1990-es évek elején Grúzia esetében a belső konfliktusok miatt nem történt egyértelmű nyitás az EU felé. 1992-ben létrejött ugyan a kapcsolat Grúzia és az EU között, de a Partnerségi és Együttműködési Megállapodást csak 1999-ben írták alá.

Azonban már ekkor is részesült az ország támogatásban különböző szektorokat érintő programok keretében, mint például az élelmiszerbiztonság, a polgárháborúban menekülni kényszerülő személyek megsegítése, makro-pénzügyi és a FÁK tagországoknak nyújtható technikai segítségnyújtás (TACIS), valamint egyéb regionális programok. A megállapodásnak a gyakorlati megvalósulása, az együttműködés elmélyítése 2006-ban (a rózsás forradalom után) az Európai Szomszédságpolitika (ENP - European Neighbourhood Policy) akciótervvel kezdődött.⁴² Az EU négy fő célterületet nevezett meg, amelynek fejlesztésében segítséget nyújt az országnak: (1) a demokratikus fejlődés, jog elsőbbsége és a kormányzás támogatása, (2) a gazdasági fejlődés támogatása és az ENP akcióterv végrehajtása, (3) a szegénység csökkentése és szociális reformok, illetve (4) Grúzia belső konfliktusainak békés rendezése. Ez utóbbi keretében az EU továbbra is támogatja Grúziát Dél-Osztéiával és Abháziával kialakult konfliktus békés rendezésében, területi integritásának helyreállításában. Az EU különleges képviselője által végzett diplomáciai és politikai tevékenység mellett az Unió segítséget nyújt a konfliktuszónák rehabilitálásában, az érintett lakosság és a menekülni kényszerülők helyzetének javításában. A fő cél az életszínvonal emelése a konfliktusos területeken és az újabb erőszakos cselekmények megelőzése.⁴³

Grúziát az Egyesült Államokhoz is szoros kapcsolat fűzi, amely jelentős összegekkel igyekszik támogatni Grúzia konszolidációját, demokratikus átalakulását és euro-atlanti integrációját. Az Egyesült Államok számára viszont a 2000-es évek elején még sokkal nagyobb prioritást jelentett az ország segítése, a támogatások összege ekkor meghaladta a 100 millió USD-t és ezzel beletartozott a 15 legjobban támogatott állam közé, ám ez 2010-re változott, amikor is Grúzia már nem jelenik meg a „top 15” között.⁴⁴ A támogatások a következő területeket érintik: béke és biztonság, igazságos és demokratikus kormányzás, a lakosság támogatása, gazdasági növekedés és humanitárius segítségnyújtás.⁴⁵

Az amerikai-grúz bilaterális kapcsolataik egyik pillére a demokrácia támogatása és reformok elősegítése, amelyen belül kiemelt területnek minősül az emberkereskedelem leküzdése. Az USA és Grúzia kétoldalú kapcsolataiban jelentős szerepet játszik a biztonsági és terrorizmus elleni együttműködés beleértve az angol nyelvű és a katonai szakmai kiképzést is segítő nemzetközi oktatási és képzési program (IMET program - International Military Education and Training) keretében. 2004-ben ért véget a többéves Grúz Kiképző és Felkészítő Program (GTEP), mely sikeresen teljesítette célját, vagyis fejlesztette Grúzia katonai képességét és katonai reformok is megvalósultak.⁴⁶ 2005-ben pedig elindult a Grúz Fenntarthatósági és Stabilitási Műveleti Program, mely továbbítte a GTEP céljait és egyben kiképezte az iraki műveletekben résztvevő katonai kontingenst. Az együttműködés fontosabb eleme közé tartozik még a partnerség a grúz Nemzeti Gárdával és a kétoldalú munkacsoport a katonai és védelmi együttműködésért.⁴⁷

GRÚZIA ÉS A NATO – TÉNYLEGESEN TAG LESZ?

Grúzia a Szovjetunió szétesése után, hogy biztosítsa nemrég elnyert függetlenségét, 1992-ben csatlakozott az Északatlanti Együttműködési Tanácshoz (NACC), melyet 1997-től Euro-atlanti Partnerségi Tanácsként (EAPC) tartunk számon. Bár Grúzia ebben az időszakban kvázi kényszerűségből a FÁK-nak is tagja lett, egyértelműen deklarálta közeledési szándékát a Szövetséghez. A NACC volt az első kapocs az észak-atlanti államok és az egykori Varsói Szerződés

⁴² European Commission: EU/Georgia Action Plan http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/georgia_enp_ap_final_en.pdf [2012. április 26.]

⁴³ Commission of the European Communities – Commission Staff Working Paper, Country Report Georgia http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/georgia_country_report_2005_en.pdf [2012. április 26.]

⁴⁴ Congressional Research Service: Foreign Aid: An Introduction to U.S. Programs and Policy <http://www.fas.org/spp/crs/row/R40213.pdf> [2012. április 26.]

⁴⁵ Foreign Operations Appropriated Assistance: Georgia <http://www.state.gov/p/eur/rls/fs/108293.htm> [2010.04.01.]

⁴⁶ Sz. Bíró Zoltán: Az abház és dél-osztét kérdés változó dimenziói In: Nemzet és Biztonság 2008. június pp 27-37

⁴⁷ Background Note: Georgia <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5253.htm> [2012.03.24.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

tagállamai között, egy fórum, ami lehetőséget biztosított a párbeszédre és együttműködésre.⁴⁸ Ezzel egy határozott lépést tett az ország a nyugati politikai-katonai integráció felé. Különösen annak fényében jelentős ez a döntés, ha figyelembe vesszük, hogy az 1990-es évek eleji meglehetősen kaotikus állapotban az egykori Szovjetunió területén létrejött államok több síkon is problémákkal küzdöttek, maga Oroszország is politikai, pénzügyi nehézségeken ment keresztül, nem beszélve az etnikai-területi feszültségekről, amely Grúzia esetében fegyveres konfliktusba torkollott.

A biztonsági és védelmi együttműködés mélyülését jelentette, hogy Grúzia 1994-ben csatlakozott a Békepartnerség Programhoz (PfP), majd 1999-ben a PfP Tervezési és Felülvizsgálati Folyamathoz (PARP). Tbiliszi szintén 1999-től vesz részt koszovói békefenntartó tevékenységben a KFOR keretében. 2003-ban a rózsás forradalom után megkezdődött egy intenzívebb belső reformfolyamat, melynek eredményeként 2004-re megszületett az első egyéni partnerségi akcióterv (Individual Partnership Action Plan - IPAP). A Szövetség 2004-ben, az isztambuli csúcstalálkozón nevezte ki a kaukázusi országokba illetve Közép-Ázsiába egy összekötő NATO-tisztviselőt. A közvetlenül a főtitkárnak alárendelt tanácsadó feladata, hogy elmélyítse a kooperációt a Szövetség és a partnerországok között, segítséget nyújt a folyamatban lévő reformok végrehajtásában, valamint a NATO partnerségi eszközeinek legjobb felhasználásában, kapcsolatot tartson a politikai vezetőkkel, a médiával és a civil társadalom szereplőivel is.⁴⁹

2005-ben megkötésre került egy tranzit-megállapodás a NATO-tagállamok és más ISAF⁵⁰- támogató állam között, melyben Grúzia engedélyezte számukra, hogy ezek az államok az ellátmányt Afganisztánban állomásozó csapataik számára Grúzián keresztül juttassák el. Még ugyanebben az évben NATO Információs Központ nyílt Grúziában. 2006-ban megerősített párbeszéd kezdődött a NATO-val Grúzia tagsága érdekében. Végül 2008-ban a bukaresti csúcstalálkozón a vezetők megegyeztek abban, hogy Grúzia belátható időn belül elnyeri a tagságot.⁵¹ Létrejött a NATO-Grúzia Bizottság (NGC) és a tagállamok külügyminiszterei 2009 decemberében megállapodtak egy Éves Nemzeti Program (ANP) létrehozásáról.

Az ANP kulcsterülete magában foglalja a reformokat politikai, katonai területen és a biztonsági szektorban. Az általános prioritások közé tartozik a közszféra és a magánszektor átalakítása, a demokrácia elősegítése, megfelelő kormányzás, a jog elsőbbsége a fenntartható szociális és gazdasági fejlődés jegyében, illetve a biztonsági szektor megreformálása. Grúzia e céloknak megfelelően alakítja át részvételét a PfP programban egy egyedi partnerségi program keretében, mely segíti az ANP céljainak elérésében.⁵²

A 2008. augusztusi események sokakban kétségeket ébresztettek Grúzia demokratikus érettségét tekintve, emiatt Bukarestben nem is ajánlottak tagsági akciótervi (MAP) -státuszt Grúzia számára, bár a tagállamok támogatásukról biztosították a grúz delegációt. A 2010-es lisszaboni csúcstalálkozón a szövetségesek ismét megerősítették a Bukarestben elhangzottakat, miszerint továbbra is aktívan támogatják Grúziát a szükséges reformok bevezetésében és végrehajtásában, illetve elismerik és támogatják területi integritását és szuverenitását a nemzetközileg elismert határain belül.

Ez a partnerségi viszony azonban már a kezdetektől többet jelentett egyszerű gyakorlati együttműködésnél. A PfP programot elfogadó és aláíró fél ígéretet tett arra is, hogy bizonyos meghatározott alapértékek tiszteletben tartását is felvállalja, mint amilyen a demokratikus társadalom fenntartása, a nemzetközi jog szabályainak betartása, az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának, illetve a Helsinkii Záróokmány által megfogalmazott kötelezettségek jóhiszemű teljesítése és a nemzetközi fegyverzet-leszerelési és –ellenőrzési egyezmények rendelkezéseinek teljesítése.⁵³

⁴⁸ NATO's relations with Georgia http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm [2012. április 24.]

⁴⁹ NATO Backgrounder – Deepening relations with Georgia http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84060.htm [2012.03.23.]

⁵⁰ International Security Assistance Force – A NATO afganisztáni béketámogató művelete.

⁵¹ Tóth Péter: A NATO bukaresti csúcstalálkozója budapesti szemmel In: ZMNE SVKI Elemzések 2008/5. http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2008/SVKI_Elemzesek_2008_5.pdf [2012. április 24.]

⁵² NATO's relations with Georgia www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm [2012.03.24.]

⁵³ NATO Backgrounder – Deepening relations with Georgia http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84060.htm [2012.03.23.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Az e dokumentumokban megfogalmazott kötelezettségek, alapelvek hivatottak biztosítani, illetve fenntartani a békét és biztonságot a szövetségesek és partnerei között. Amennyiben ezt vesszük alapul a NATO és Grúzia közötti viszony vizsgálatában, megkérdőjelezhetővé válhat a Szövetség reakciója a 2008-as orosz-grúz konfliktus után. Bár Grúzia szimpátiát tudott ébreszteni a nemzetközi közvéleményben és médiában - mivel az még akkor is a grúz nézőpontot fogadta el valósnak, amikor konkrét tényekkel lehetett bizonyítani az ellenkezőjét⁵⁴ - ugyanakkor egyértelműen vétett a fent említett dokumentumok által meghatározott elvek és kötelezettségek ellen.

Itt jelenik meg az a 21. századi gondolkodás a nagypolitikai játéktérben, ami a kaukázusi országot még a feszültségekkel terhelt körülményei között is az észak-atlanti régióhoz kötik. Részben azért tölt be fontos szerepet a Szövetség számára, mert a jelenben oly sokszor hangoztatott biztonsági kihívások elleni tevékenységben, mint a terrorizmus elleni harcban, a tömegpusztító fegyverek proliferációja elleni küzdelemben, a gyenge államok kezelésében, valamint a regionális konfliktusok leküzdésében határokön átnyúló, globális összefogásra van szükség. A térség földrajzi közelsége csak erősíti az ezekre a területekre irányuló együttműködési törekvéseket.

Az általános célkitűzéseken túl, Grúzia azért is fontos szereplő a szövetségesek számára, mert kulcsfontosságú földgáz- és kőolaj-szállítási vonalak futnak az ország területén keresztül, amely összeköttetést biztosíthat a jelentős azeri és Kaszpi-tengeri olaj- és gáztartalékokhoz. Maga a kaukázusi térség azonban továbbra is olyan kihívásokkal küzd, mint a folyamatban lévő politikai, gazdasági, társadalmi átalakulás folyamata, ami instabilitás forrása lehet. Ezen kívül már régóta húzódozó, ma is feszült viszony van jelen Azerbajdzsán és Örményország között Hegyi-Karabah miatt, mint ahogyan a Grúzia területén található szakadár területek helyzete sem tisztázott. Az egész nemzetközi közösség érdeke, hogy ezek a befagyott konfliktusok ne éledjenek fel.⁵⁵ Többek között ezért is a NATO továbbra is szoros kapcsolatot igyekszik fenntartani Grúziával. Ennek megfelelően a 2011-es év a kapcsolatok további elmélyítésének jegyében telt, még akkor is, ha a hön áhított MAP-státuszt mindeddig még nem kínált fel számára a Szövetség. Viszont az áprilisban elfogadott partnerségi politikának megfelelően Grúziának lehetősége nyílik majd arra, hogy szélesebb körű, jelentősebb és rugalmasabb együttműködést folytathasson a Szövetség tagországaival, beleértve a konzultációt és a közös munkát az euro-atlanti partnerség keretein belül csakúgy, mint a mediterrán, az öböl-menti és a globális partnerekkel. Ugyanezen a berlini találkozón újra elhangzott, hogy a NATO továbbra is támogatja és elismeri Grúzia dinamikus, demokratikus irányba haladó reformtörekvéseit és részvételét az euro-atlanti térség biztonságát illetően.⁵⁶

Mindez elvezetett a NATO és Grúzia közötti kapcsolatok legfrissebb momentumához: 2011. novemberi tárgyalások eredményeként a közelmúltban, 2012. március 8-án Brüsszelben a felek aláírták a közeledést és további kooperációt elősegítő kiterjesztett kölcsönös biztonsági együttműködésről szóló megállapodáshoz. A grúz delegációt vezető Giga Brokeria jelentős momentumként jellemezte a dokumentum aláírását, kiemelve a kiberbiztonság területét.⁵⁷ A NATO főtitkár részéről pedig elismerő nyilatkozat hangzott el a grúz fél elhatározásáról, miszerint szándékukban áll közel két-szeresére emelni az afganisztáni hozzájárulásukat az ISAF misszióban.⁵⁸ A közép-ázsiai és kaukázusi térségbe kinevezett különleges képviselő, James Appathurai, meglehetősen pozitívan nyilatkozott a megállapodásról és Grúzia pozíciójáról is. Az afganisztáni szerepvállalást pedig annak bizonyítékként emelte ki, hogy Grúzia a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában tevékenyen részt vesz.⁵⁹

⁵⁴ Ilyen például, hogy ki kezdte a háborút vagy az orosz fellépés arányosságának kérdése.

⁵⁵ News.Az: „Frozen conflicts” hinder NATO’s enlargement to South-Caucasus <http://news.az/articles/politics/45525> [2012. április 24.]

⁵⁶ NATO Backgrounder – Deepening relations with Georgia http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84060.htm [2012.03.23.]

⁵⁷ Journal of Turkish Weekly: Georgia, NATO Extend Security Cooperation <http://www.turkishweekly.net/news/132200/georgia-nato-extend-security-cooperation-.html> [2012.03.23.]

⁵⁸ National Security Advisor of Georgia briefs the NATO-Georgia Commission http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_84976.htm [2012.03.23.] Jelenleg 935 fős kontingens szolgál az ISAF-ban.

⁵⁹ NATO Envoy: Georgia Getting Closer to NATO <http://www.turkishweekly.net/news/132339/nato-envoy-georgia-getting-closer-to-nato.html> [2012.03.25.]

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A megállapodásban a grúz fél megerősítette szándékát a védelmi struktúrák továbbfejlesztését, illetve NATO-elvek szerinti reformjait illetően, a Szövetség pedig további támogatásáról biztosította.

KÖVETKEZTETÉSEK

Figyelembe véve az elmúlt két évtized eseményeit bonyolult összképpel találjuk szembe magunkat Grúzia esetében. Egyfelől erős a törekvés egy önálló, demokratikus állam felállítására, azonban a politikai vezetés gyakran csak kifelé prezentálja ezt a szándékot, a kormányzatok tevékenysége és eszközei nem minden esetben feleltek meg ennek a retorikának, legyen szó kormányzati döntésekről vagy egy-egy tüntetés feloszlításáról. Bár erős szándék mutatkozik a szovjet-orosz hagyományok lebontására, a pártok szinte kivétel nélkül a vezető személyiségre épülnek, ami valószínűleg a szovjet személyi kultusz emlékének, élményének átörökítése a 21. századra. A választási eredmények alapján viszont a lakosságnak szüksége is van a karizmatikus vezetőkre, ami a posztszovjet térség többi államára is vonatkoztatható.

Az elmúlt két évtizedben Grúziában történtek előrelépések is, melynek következtében a gazdaság nyitottabb lett, átláthatóbb és kiszámíthatóbb a külföldi vállalatok és befektetők számára, viszont egy etnikailag ennyire tagolt államban nehéz megőrizni az egységet, főleg ha orosz „békefenntartók” segítik a szakadár régiókat. Abházia és Dél-Oszétia függetlenségét ugyan csak néhány állam ismerte el, de köztük van Oroszország is, amely - mint azt a 2008-as események is mutatják – nem nézi tétlenül, ha állampolgárait vagy érdekeit sérelem éri.

A nyugati orientációt tekintve megállapítható, hogy Grúzia abszolút nyitott minden olyan együttműködésre, amely elősegíti a távolodást Oroszországtól. Bár az EU számára nem számít elsődlegesen fontos partnernek, de 2007 óta Románia és Bulgária belépésével az EU is érdekeltté vált a Fekete-tenger térségében, ezáltal igyekszik elősegíteni a regionális együttműködést az érintett államok körében illetve a jó kapcsolatot az Unióval.

Grúzia és a NATO kapcsolatai is, mint ahogyan azt a márciusi megállapodás is tükrözi, egyre szorosabbakká válnak. Ugyan 2008-ban Bukarestben elhangzott a Szövetség részéről, hogy Grúziának van helye a NATO-ban, de a 2008. augusztusi grúz-orosz háborús konfliktus nagyban megváltoztatta az ország megítélését. Bár a háború kirobbantása a grúz vezetés „hibája” volt, a probléma gyökerét sokkal mélyebben, a régmúlt időkben kell keresni. Az 1990-es évekbeli összecsapások óta sem az ENSZ, sem az EBESZ nem küldött a térségbe jelentősebb békefenntartó missziót, így az orosz katonák jelenléte állandósult, ami csak fokozta az egyébként is meglévő ellenséges viszonyt. Ezek után felvetődik a nyugat felelősségének kérdése akkor és a jelenlegi viszonyok között is.

Bár a legújabb NATO-megállapodást pozitívan állítja be a nemzetközi média, a NATO-Grúzia Bizottság 2008-as létrehozása óta a csatlakozási folyamatban lényegében nem történtek jelentős lépések. Ugyan ezzel a megállapodással Grúzia a PfP program egy újabb – talán csak kifejezetten a számára létrehozott – lépcsőjére lépett, de konkrét határidőkről, további kilátásokról nem esett szó. A NATO-csatlakozás ígérete politikai elkötelezettséget feltételez, tehát joggal várhat Grúzia is előrelépéseket a folyamatban. Az együttműködést mindkét fél igyekszik elmélyíteni, és bár Grúzia nagy reményekkel várja a chicagói csúcstalálkozót, a Szövetség részéről nem várható sem csatlakozási meghívás, sem MAP-státusz odaítélése.

Bár Grúzia távolodott el leginkább Oroszországtól az egykori kaukázusi tagköztársaságok közül, mégis része maradt annak a közel-külföldként emlegetett régióknak, amit az Orosz Föderáció még a mai napig is saját érdekszférájának tekint. A Szövetségnek el kell döntenie, hogy belenyugszik-e a közel-külföld szférájának létezésébe, vagy határozottan kiáll a bővítés mellett. A kérdés eldöntése alapvetően a NATO és Oroszország viszonyától és jövőbeni kapcsolatától függ. A mai status quo alapján nehéz elképzelni, hogy a NATO Oroszország ellenében próbálja megoldani Grúzia csatlakozási kérelmét. Ugyanis amennyiben bekövetkezne Grúzia csatlakozása, mindenképpen felvetődne, hogy egy esetleges jövőbeni fegyveres támadás feléleszthetné-e az ötödik cikkelyt, NATO felvállalna-e egy fegyveres küzdelmet Grúzia érdekében a katonailag még mindig jó kondíciókkal rendelkező Oroszországgal szemben? Nem hisszük, hogy az észak-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

atlanti szövetség a közeljövőben ilyen sokat kockáztatna az ellentmondásos politikát folytató Grúzia érdekében. A „nagy változásig” marad a jelenlegi politika. Bár a viszonyok még mindig nem rendeződtek véglegesen Grúziában, nem valószínű, hogy a Dél-Oszétia és Abházia elszakadása miatt kirobbant orosz-grúz fegyveres konfliktus a közeljövőben kiújulna. Grúzia ugyan el tudna képzelni egy hidegháború alatti NSZK csatlakozáshoz hasonló megoldást, de a javaslat nem élvezi a meghatározó NATO- országok támogatását. A kedvező fordulatig marad tehát a partnerség fejlesztése abban a reményben, hátha a „grand” politika megváltozik. Grúzia sorsa a jövőben ugyanúgy Oroszországtól függ, mint a múltban ez a geostratégiai realitás.

Kulcsszavak: Grúzia, NATO, Kiterjesztett kölcsönös biztonsági együttműködés

FELHASZNÁLT IRODALOM

- DEÁK András György: Az orosz-grúz játszma = A grúz-orosz válság értékelése MKI-Tanulmányok 2008/23 pp 12-14
- RÁCZ András: A katonai dimenzió In: A grúz-orosz válság értékelése = MKI-Tanulmányok 2008/23 pp 4-8
- SZ. BÍRÓ Zoltán: Az abház és dél-oszét kérdés változó dimenziói = Nemzet és Biztonság 2008.június pp 27-37
- TÁLAS Péter: A grúz-orosz háború geopolitikai értelmezése = Európai Tükör XIII. évfolyam 10.szám 2008.október pp 101-110
- Az orosz-grúz háború néhány jellemző vonása http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=709&title=Az_orosz-gr%C3%BAz_h%C3%A1bor%C3%BA_n%C3%A9h%C3%A9ny_jellemz%C5%91_von%C3%A1sa
- Background Note: Georgia <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5253.htm>
- BBC: Q&A: Russian-Georgian ties <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/5393106.stm>
- Comission of the European Communities – Comission Staff Working Paper , Country Report Georgia http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/country/georgia_country_report_2005_en.pdf Congressional Research Service: Foreign Aid: An Introduction to U.S. Programs and Policy <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40213.pdf>
- Deák János, Sztternák György: Grúzia <http://portal.zmne.hu/pls/portal/url/ITEM/627C1C4A1A576BBFE040E0C1044C7B97>
- Eurasianet: Tbilisi revels after Shevardnadze's resignation <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/112403a.shtml>
- European Comission: EU/Georgia Action Plan http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/georgia_enp_ap_final_en.pdf
- Final Act of the Conference of the States Parties to the Treaty on Conventional Armed Forces in Europe <http://www.osce.org/library/14114>
- Foreign Operations Appropriated Assistance: Georgia <http://www.state.gov/p/eur/rls/fs/108293.htm>
- Foreign Operations Appropriated Assistance: Georgia <http://www.state.gov/p/eur/rls/fs/108293.htm>
- Georgia Times: Georgia and Russia: Returning to tensions <http://www.georgiatimes.info/en/analysis/73082.html>
- Georgia/Abkhazia <http://www.un.org/Docs/SG/SG-Rpt/ch4d-10.htm>
- Geschichte von Georgien http://ger.allgeo.org/index.php?option=com_content&view=article&id=39&Itemid=38
- Index: Elnökbuktatást akarnak a grúz tüntetők http://index.hu/kulfold/2011/05/23/elnokbuktatast_akarnak_a_gruz_tuntetok/
- Index: Már az oroszok is beszélhetnek a grúz-oszét harcokba <http://index.hu/kulfold/gruzosz0809/>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

KISS Petra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Index: Orosz-grúz háború percről percre <http://index.hu/kulfold/gruzpp/>

Index: Oroszország bevonult Grúziába <http://index.hu/kulfold/gr9941/>

Journal of Turkish Weekly: Georgia, NATO Extend Security Cooperation <http://www.turkishweekly.net/news/132200/georgia-nato-extend-security-cooperation-.html>

Journal of Turkish Weekly: NATO Envoy: Georgia Getting Closer to NATO <http://www.turkishweekly.net/news/132339/nato-envoy-georgia-getting-closer-to-nato.html>

Kiss Ilona: Grúz, grúzabb, leggrúzabb In: Beszélő Online <http://beszelo.c3.hu/cikkek/gruz-gruzabb-leggruzabb>

Kitekintő – Kisebbségek Grúziában http://kitekinto.hu/europa/2008/08/27/kisebbssegek_gruziaban&lap=2

Kitekintő: Tarolt a kormánypárt Grúziában http://kitekinto.hu/europa/2010/05/31/tarolt_a_kormanypart_gruziaban/

National Security Advisor of Georgia briefs the NATO-Georgia Commission http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_84976.htm

NATO Backgrounder – Deepening relations with Georgia http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84060.htm

NATO's relations with Georgia www.nato.int/cps/en/natolive/topics_38988.htm

News.Az: „Frozen conflicts” hinder NATO's enlargement to South-Caucasus <http://news.az/articles/politics/45525>

Origo: Kiadja a csecsen harcosokat Grúzia <http://www.origo.hu/nagyvilag/20021007gruzia.html>

Rácz András: Amikor semmi sem sikerül... <http://beszelo.c3.hu/cikkek/amikor-semmi-sem-sikeruel>

Tálas Péter: A NATO bukaresti csúcstalálkozója budapesti szemmel In: ZMNE SVKI Elemzések 2008/5.
http://193.224.76.4/download/svki/Elemzések/2008/SVKI_Elemzések_2008_5.pdf

CHANGES IN THE SECURITY AND DEFENCE POLICY OF FINLAND IN THE 21ST. CENTURY

The security and defense policy of Finland has undergone significant changes after end of the Cold War. These changes have had a significant impact on the country's development. In this paper I highlighted some areas and many important aspects of this impact. Besides being subjective, these issues concern the Finnish public as well as the policy maker.

FINLAND AND THE EUROPEAN UNION

During the Cold War Finland represented a consistent policy of neutrality. The country gradually built up to international relations through which it managed to maintain its security and the political and economic freedom of movement. During this period Finland used the political aim of neutrality to strengthen its international position. To achieve this Finland cooperated with regional and global international organization by which they could gain experience. Its representatives they have been actively designing and updating these organizations and they effectively represent the interests of the country. The core of this policy is neutrality and independent military defence.

This policy has led to Finland's European Union's membership in 1995, which is reflected in the interpretation of a new policy of neutrality. The restatement of neutrality means that Finland had declared a "non-military alliance"¹ status within the European Union (EU). The new interpretation is in line with the country's security needs, and did not prevent the country from having to participate in developing the ESDP². The Finnish Security and Defence Policy tools also adapted to the new approach. These included the fact that Finland wanted to keep a stable position in the EU's decision-making. Finland's pragmatic security policy has also implies that EU-NATO relationship should be taken into account. On the level of political rhetoric it can be said that the country's continued a two-step policy in the sense that they have always insisted on the need to strengthen the EU's military capacity, but also had a very important role in the transatlantic security structures. On the level of political action, however, the situation is slightly different because Finland's interest was to further develop the European Security and Defence. Of course the country's aim was to strengthen the influence of the non-NATO members of the EU. Taking into account that Finland is firmly committed to the EU integration it could be expected that they will choose the European orientation rather than Atlantic one.

Finland and Sweden reacted together the St. Malo Initiative³. The common position of the wording of their Ministers of Foreign Affairs was published in two large circulation national newspapers. The aim of article publication was to convince the voters of the EU's crisis management capacity strengthening. The initiative has shown that the parallel structures in NATO and the close relationship would be crucial. The conclusions have clearly spoken to the international public opinion.

The changes in the initiative and pointed out, that Member States must take a more active role. In 1999 during the Finnish EU presidency⁴ there has been occurred that new member state could dictate the pace in the deepening of European security policy. During Finnish Presidency the development of the EU crisis management capabilities and new military structures, coincided with the Finland's national targets. The Finnish Presidency has therefore gained experience in peacekeeping and supported and encouraged the creation of EU crisis management institutions. The aim was to provide skills and capabilities to be used independently of cooperation with NATO rather than reincarnating WEU institutions in EU environment.

¹ Finland's Security and Defence Policy Strategy 1995: http://www.defmin.fi/files/246/2513_2143_selonteko95_1.pdf 2009-08-05 23:09

² ESDP: European Security and Defence Policy

³ St. Malo Initiative: <http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html> 2011-10-31 16:27

⁴ Finnish EU presidency: http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm: 2011-10-31 16:31

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Andrea MÁRTON

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

The St Malo Initiative changed the position of the Finnish Security Policy for European Security and Defence Policy. The Finnish political debate reflected the view that the EU has an increasingly important role in military security and defence matters. The 2001 issue Finnish White Paper⁵ states that the country's security goals and interests can be realised within the framework of the cooperation with the European Union. Finland participates in the formulation of EU's Common Foreign and Security Policy and parallelly further develops its the national security policy. The country must be able to strengthen its international influence and its own security.

FINLAND AND NATO

Significant changes have taken place in the relationship of Finland and the outside world after the end of Cold War. The Security and Defence Policy Papers⁶ issued in the early 1990's states that the national consciousness was based on the continuous adaption of the country's foreign and security relations, and not on the fast break with tradition. The new White Paper was prepared during the second cycle of Matti Vanhanen's prime ministership and it was published in January 2009⁷. This document prepared various reports and analyses is a starting point for Security and Defence Policy Strategy and it determine the possibilities of developing Finnish Defence Force and functions on the long term. This analysis is an integral part of NATO's membership position. In Finland NATO-related issues on the agenda are in the centre of attention, because the the Finnish public has represented extremely negative attitude in this respect for many years.

The Finnish Defence Force's participation gives special emphasis to the NATO-related analysis in international crisis management operations. For Finland although it is not a NATO member, it is extremely important to co-operate alliance. Finland wishes to improve and extend the Transatlantic defence and security cooperation through this organization. Finland believes that the NATO is essential for the view of the transatlantic military security and defence cooperation. Finland's possible NATO membership should be judged in the context of the European Union's Common Foreign and Security Policy development. Finland's possibility significantly narrowed in developing closer ties in the EU-NATO cooperation because in MAY of 2007 a NATO member states refused to share all NATO documents with not-NATO members.

The NATO member states have a very important role to play in the EU's Common Security Policy. The 7th section of article 27 of Treaty of Lisbon⁸ states that member states should be give help to each other if any of them is attacked in its own territory. The same article clearly defines the obligations of NATO member states and states that the wording does not conflict with each other's obligation. The European Union's Common Foreign and Security Policy discussed a number of tasks in parallel with NATO.

A number of topics have been put in the NATO agenda, which the EU's decisions can be made.

For Finland a possible NATO membership may create new closer bilateral relations with member states. Currently, Finland is not able to assert its own ideas on certain issues because NATO and EU member countries cooperate with each other rather than with a non NATO EU country. The NATO membership for Finland may create a concrete cooperation with the USA in areas such as technology development.

Another Finnish aspect for possible NATO membership may be that the country has substantial contribution to NATO activities while it cannot participate in decision – making. The foreign judgement of Finland, however, is likely to change with NATO membership as a majority EU member states are also NATO members the potential NATO membership

⁵ Finland's Security and Defence Policy Strategy 2001: <http://www.defmin.fi/files/1149/InEnglish.pdf> 2008-11-30 18:23

⁶ Finland's Security and Defence Policy 1995: http://www.defmin.fi/files/246/2513_2143_selonteko95_1_.pdf 2009-08-05 23:09

⁷ Finland's Security and Defence Policy Strategy 2009: <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> 2009.07.02 13:27

⁸ Treaty of Lisbon: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML> 2011-10-28 16:44

impacts the countries international position positively because the Alliance is a political and military organization, which is based on the culture of the western democracies. In some countries the accession requires relevant consensus in the economic, political and military decision.

FINLAND'S PARTICIPATION IN PEACEKEEPING OPERATIONS

In the 20th century the international system and international policies went through many important changes. The Soviet-American confrontation had an influence over the majority of world. The reason of the Cold War was "The Blocking". After the Cold War the number of conflicts and did not decrease but increased significantly.

In the autumn of 1956 the Sues crisis⁹ posed challenges to Finland's new security and defence policy, because the crisis and Hungarian events increased the international tension and the country had no experience with international organizations. In addition the newly elected president began his first term in office. In this situation the Security Council decided sent a peacekeeping mission to the crisis zone. Finland as a member of UN¹⁰ also had to make decision if they wanted to participate in the mission as a new member. In this situation Finland decided to participate. The participation in the international conflict management opened a whole chapter in the Finnish Security and Defence Policy. The UN-led peacekeeping operations were added to the Finnish Security and Defence Policy's documents, because the participation in the mission strengthened Finland's international position.

All Finnish security and defence policy documents deal with the new types of conflicts, which involve the use of military force. The documents establish that these crises and conflicts are happening because of religious, historical grievances, for possession of natural resources and abuse of human rights and democracy. The Security and Defence Policy Strategy issued 2001 states that they should apply the experience acquired in the Cold War and 1990's and that Finland would continue to be involved in crisis management operation. Finland increases its defence abilities with the help of the experience acquired in peacekeeping which they want to exploit in further international operations. Of course Finland complies, with its commitments taken in the UN, EU¹¹, OSCE¹² and they take part in NATO's PfP¹³. For Finland the crisis management operations simply mean military and civilian functions. The country relies on its national resources in the international operations. Finland may take part in the OSCE, EU, UN and NATO operations which are formed on UN or OSCE mandate and the provisions of which are not contrary to the provisions Peace Operations in Support of the Act¹⁴ which came into force in 2000. On the basis of the provision of the Act not more than 2000 peacekeepers can be stationed abroad. There are currently approximately 1600 personnel in various missions. In the future it is also a very important task to participate in operations led or supported by the UN. Finland in the future wishes to participate in the NATO-led military crisis management operations and seek closer cooperation with NATO with particular regard to the operations during planning to which troops would be offered. Finland did not resign from the possibility of the participation in the mission led by the OSCE and the UN and with EU and NATO agreements new opportunities are created for the Finnish peacekeeping.

Finland's participation in the peacekeeping operations is subject to the Finnish Security and Defence Policy Strategy and provisions of law of Peacekeeping. 3th Chapter preamble of the Act determines military and civilian rules and principles of the participation in the international crisis management.¹⁵

⁹ Sues Crisis: UNIF I.: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefi.htm 2008-10-26 17:18

¹⁰ UN: United Nations www.un.org

¹¹ EU: European Union

¹² OSCE: Organization for Security and Co-operation in Europe www.osce.org

¹³ NATO PfP: NATO Partnership for Peace programme: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50349.htm

¹⁴ Peacekeeping Act: <http://www.defmin.fi/index.phtml?l=en&s=186> 2008-09-12 20:52

¹⁵ Peacekeeping Act: <http://www.defmin.fi/index.phtml?l=en&s=186> 2008-09-12 20:52

HADTU DOMÁNYI SZEMLE

Andrea MÁRTON

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Finland is actively involved in crisis management and peacekeeping operations and meets its international obligations in the European Union, United Nations and OSCE and NATO Partnership of Peace program. The country will endeavour to improve continuously its peacekeeping capabilities by its experience gained in various international organizations. The international experience can be used in the development of the national defence force and in the maintenance administration of the ordered contingency in the disaster situation. The majority resources which are currently available for the country and which participate in the international operations belong to the national defence within the force. The Peacekeeping Act enacted in 2001 provides an opportunity for members of the Finnish Defence Force to involve in humanitarian and peacekeeping operations on basis of the UN or OSCE mandate. On the base of the provisions of the Act the government presents a proposal to the parliament and the president decides to participate or withdraw the quota. The Ministry of Foreign Affairs and Ministry of Defence are responsible for supervision and direction of the peacekeeping operation with in the political will while the Finnish Defence Force responsible for the practical implementation.

The funding of Finland's participation in the peacekeeping operation is distributed between Ministry of Foreign Affairs and Ministry of Defence. In general the common practice of budgetary planning is that the salaries of the personal involved in peacekeeping operation and fee of Finland's UN membership are covered by the Ministry of Foreign Affairs, while costs of the materials or participation and military observers are covered by Department of Defence.

Finland has maintained a rapid reaction force for peacekeeping operations which consist of a two-infantry battalion, a technical battalion, a transport and CIMIC squadrons. The Finnish Navy also take part in the rapid reaction force with two vessels but currently the Finnish Air Force is not part of the unit established for peacekeeping.

Finland has been participating in the international peacekeeping operations since 1956. In the current operation about 35.000 troops have served abroad.¹⁶ The country tried to gain international experiences during the formation and development of the classic peacekeeping operations period. Finland participated in four UN-led peacekeeping operations¹⁷ during that time. It participated in lot of peacekeeping missions¹⁸ from 1988 to present day.

The current missions are presented sketch map¹⁹:

¹⁶ Markku Nikila: Summary of Finland's role in international peacekeeping <http://www.un.int/finland/peace.html#summary> 2008-09-26 15:04

¹⁷:Four UN-led peacekeeping operation: 1)UNIF I.: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefi.htm 2008-10-26 17:18; 2) UNIPOM: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unipom.htm 2008-10-26 17:28;

3) UNIF II: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unefii.htm 2008-10-26 17:49

4) UNOGIL: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unogil.htm 2008-10-26 19:00;

¹⁸ ONUMOS: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumoz.htm 2008-10-26 18:50;

2) UNOSOM I: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosomi.htm 2008-10-26 18:53;

3) UNTAG: http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untag.htm 2008-10-26 18:56; 4) UNMIL:

<http://unmil.org/1content.asp?ccat=mandate&zdoc=1> letöltési idő: 2009-02-06 14:00; 5) UNMIN: <http://www.unmin.org.np/> letöltési idő: 2009-02-06 14:06; 6) UNMIS: <http://www.unmis.org/english/en-main.htm> 2009-02-06 14:15

¹⁹ Resource: <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=38854&GUID={93480D5E-EE22-4E3D-BEE5-FF15B0C38C4E}> 2011-11-01; 11:17

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

Andrea MÁRTON

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Finland participates in NATO-led military crisis operations in Afghanistan and Western Balkan.

FINLAND'S COOPERATION WITH NORDIC STATES

All of the Finnish security and defence political documents deal the cooperation of the Scandinavian states. The document²⁰ published in 2004 states that the primary aim is preserving security and stability in the countries of the region. Furthermore it states that Sweden is a priority partner for Finland within the group of the Nordic states. The report also draws attention to the prospects of developing new stable cooperation with Estonia Latvia and Lithuania.

The document²¹ issued in 2009 stresses for priority the cooperation of the Scandinavian states. Finland wishes to deep preserve cooperation among states of the Nordic region. It makes every effort to further regional cooperation in the environmental, economic, public health, transport, and cultural developments. The document says that Finland support Nordic Dimension's policy of the European Union. Finland supports stability and development of the regional cooperation.

²⁰ Finland's Security and Defence Policy Strategy 2004: http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_White_paper_2004_1_.pdf 2010-06-01 15:54

²¹ Finland's Security and Defence Policy Strategy 2009: <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> 2010-06-01 16:17

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Andrea MÁRTON

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

EU wishes to emphasize the Baltic Sea Strategy in the future. For Finland the regional cooperation of the Nordic States is very important. The gateway of North Sea and related task are that important for the country but cooperation in Baltic and Barents seas and Gulf of Finland have primary importance. The basis of the thinking of way of security and defence policy of Scandinavian states is formed by Baltic and Barents Sea, satellite detection, integrated Nordic information exchange and coordination and sea rescues and environmental action. When the ice thaws and gas and oil exploitation opens the Arctic became import region from the point of view economy and safety. European Union has not had Arctic Strategy and that was the reason while Finnish Security and Defence Policy have not paid attention to this region.

In this essay I selected and examined important parts of Finnish Security and Defence Policy. The document deals with a number of topics, which are also relevant, but the areas I highlighted in my study constitute the core of Finnish Security and Defence Policy.

REFERENCES

- 1.) Finland's Security and Defence Policy Strategy 1995: http://www.defmin.fi/files/246/2513_2143_selonteko95_1_.pdf 2009-08-05 23:09
- 2.) Finland's Security and Defence Policy Strategy 2001: <http://www.defmin.fi/files/1149/InEnglish.pdf> 2008-11-30 18:23
- 3.) Finland's Security and Defence Policy Strategy 2004:
http://www.defmin.fi/files/311/2574_2160_English_White_paper_2004_1_.pdf 2010-06-01 15:54
- 4.) Finland's Security and Defence Policy Strategy 2009: <http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/en.pdf> 2010-06-01 16:17
- 5.) Finnish EU presidency: http://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm; 2011-10-31 16:31
- 6.) Markku Nikila: Summary of Finland's role in international peacekeeping <http://www.un.int/finland/peace.html#summary> 2008-09-26 15:04
- 7.) Peacekeeping Act: <http://www.defmin.fi/index.phtml?!=en&s=186> 2008-09-12 20:52
- 8.) Map: <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=38854&GUID={93480D5E-EE22-4E3D-BEE5-FF15B0C38C4E}> 2011-11-01; 11:17
- 9.) St. Malo Initiative: <http://www.atlanticcommunity.org/Saint-Malo%20Declaration%20Text.html> 2011-10-31 16:27
- 10.) Treaty of Lisbon: <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML> 2011-10-28 16:44
- 11.) www.osce.org
- 12.) www.un.org

A BALTI ORSZÁGOK HELYZETE A VILÁGGAZDASÁGI VÁLSÁGBAN

A balti államok a gazdasági válság előtt nagyon hasonló fejlődési perióduson mentek keresztül. Ebben a tanulmányban bemutatom a gazdasági helyzetüket a világgazdasági válságban, és a kormányzatok lépéseit a recesszió leküzdésére.

A korábbi cikkeimben¹ már írtam a pénzügyi válságról és annak lehetséges hatásairól. Most továbbgondolva a témát kisméretű, nyitott gazdaságokkal rendelkező ország esetein keresztül mutatom be a válság hatásait. Választásom azért esett a balti államokra, mert függetlenségük elnyerése után Észtország, Lettország és Litvánia nagyon hasonló fejlődési perióduson ment keresztül az 1990-es évektől napjainkig.² Ugyanakkor ma már azt is tudjuk, hogy a balti államok gazdaságát mélyen érintette a pénzügyi válságból kiinduló általános recesszió.

Ennek a cikknek a célja, hogy feltárja azokat az okokat, amelyek Észtország, Lettország és Litvánia problémáit okozták. Terjedelmi okok miatt azonban csak rövid elemzésre, illetve néhány kormányzati intézkedés bemutatására és ezeknek a lépéseknek a helyzet kezelésében megmutatkozó hatására szorítkozom.

A BALTI ÁLLAMOK ÁTALAKULÁSÁNAK RÖVID VÁZLATA

Függetlenné válásuk után a balti államok gyors, látványos fejlődést értek el az 1990-es években. Ezek a liberalizált és nyitott, ám kisméretű gazdaságok ahhoz, hogy a nemzetközi piacokon megjelenhessenek számos, bonyolult piaciorientált szerkezeti reformot hajtottak végre. A korai kilencvenes évek még tükrözte az átalakulás előtti idők torz gazdasági szerkezetét. 1994-1995-re pozitív növekedési ütemet mutattak, és 1997-re a balti államoké volt a leggyorsabb fejlődés az átalakuló közép-kelet-európai országok gazdaságaiban.³ Az 1998 közepén kitört orosz válság lelassította a növekedést, de nem fordította negatív irányba. Bár az orosz válság keltett némi aggodalmat a makrogazdasági mutatók romlása miatt, azonban a balti államok gazdaságai fenntartható növekedési pályán maradtak. Habár a balti államok nagyon hasonló helyzetből indultak, elfogadták, hogy a strukturális reformok megvalósítása és az EU-bővítés kilátásai által gerjesztett konjunkturális fellendülés néhány a gazdaság és a társadalom szempontjából igen nagy jelentőségű területen további kiigazításokat kíván. Az orosz válság hatásai ezeket a szerkezeti és pénzügyi kiigazításokat helyezte a figyelem középpontjába.⁴ Ennek alapján elmondható, hogy az egyes balti államok reagálása a helyzetre árulkodó volt. A reform és egy liberális megközelítésű gazdaságpolitikai ennek megfelelő makrogazdasági keretben. A folyamat során az egyes államok szembesültek azzal a ténnyel, hogy a nemcsak a gazdasági, politikai és társadalmi keretekben kell különleges feltételeket teremteni, hanem a változás, amin keresztülmennek az is meglehetősen egyedülálló. A balti államokban tapasztaltak megerősítik, hogy a fenntartható fejlődéshez egy koherens társadalompolitikai keretre, és az azt kölcsönösen támogató makrogazdasági politikára és olyan strukturális reformcsomagra van szükség, amely hosszútávon magában foglalja a modernizáció és a növekedés vízióját.⁵

Miután a balti államok az Európai Unió tagjai lettek a makrogazdasági stabilitás, valamint a globális pénzügyi piacon belüli hitelesség volt a sarokköve az általuk követett gazdasági modellnek. Éppen ezért Észtország 1992-ben, Litvánia 1994-ben már az euróhoz rögzítette valutáját. Bár Lettországban is megalakult a valutatanács csak később kötötte az

¹ Márton A: Az amerikai másodlagos jelzálogpiaci válság hatásai, Hadtudományi Szemle on-line 2009, I. szám 97-107 oldal; Márton A: Oroszország helyzete a világgazdasági válságban, Hadtudományi Szemle on-line 2010, III. szám 40-47 oldal

² Novák T: A balti államok és a válság <http://www.vki.hu/kot/ecostat/11-Novak-Tamas-es-Wisniewski-Anna.pdf> letöltési idő: 2009-12-30 18:08

³ Policy insights from a decade of Baltic transition <http://www.oecd.org/dataoecd/35/1/1864879.pdf> letöltési idő: 2011-07-28 16:47

⁴ Background Information: http://www.bankofestonia.info/pub/en/dokumentid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/2000_09/2a.pdf letöltési idő: 2011-07-16 18:00

⁵ OECD Economic Survey of Estonia 2009: <http://www.oecd.org/dataoecd/48/52/42754276.pdf> letöltési idő: 2011-07-25 12:53

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

euróhoz saját valutáját. A cél ezzel az EU „stabilitási kultúrájának” átvétele az Maastrichti szerződés konvergencia-kritériumainak teljesítése⁶ és az euró bevezetése érdekében.⁷ Ugyanakkor a független központi bankok lehetővé tették a balti-országok kormányai számára a pártpolitika mentes monetáris politikát, amely a politikai befolyás helyett a külső és belső gazdasági események hatásaitól függött. Ezzel a stratégiával sok probléma volt. Először is a balti államokban hiányzott a gazdasági tevékenységek diverzifikációja és túlságosan függtek a szolgáltatásoktól és az építőipartól az olyan export orientált ágazatok helyett, mint például az ipar vagy a mezőgazdaság. A kiskereskedelem, a közlekedés, az üzleti out-sourcing, az ingatlan és a pénzügyi szolgáltatás gyorsan növekedett. A növekedés motorja a külföldi működő tőkebeáramlás volt, amely együtt mozgott a változó piaci trendekkel. Másodsor a gyors hitelnövekedés mindhárom balti államban fenntarthatatlan piaci környezetet hozott létre, ahol a fogyasztói kereslet és a beruházások összértéke meghaladta a reál GDP értékét. Ezenkívül az elmúlt öt évben az átlagos hitel-expanzió aránya ezekben a kisméretű piacokon a meghaladta az olyan változatos és nagyobb gazdaságokkal rendelkező országokét, mint Csehország vagy Lengyelország. Annak ellenére, hogy a balti államokban is felfedezhetők voltak a túlfűtött gazdaság jelei, ezek az országok élvezték szerepüket a feltörekvő piacokon és helyzetüket ügyesen használták ki. A nagyfokú kiszolgáltatottság, azonban bebizonyította, milyen érzékenyek a pénzügyi megrázkódtatásokra.

ÉSZTORSZÁG

Észtország gazdasága 2000-2007 között gyorsabban nőtt, mint a legtöbb feltörekvő piacgazdaság, ám ez a növekedés hitelválság kitörése után recesszióba fordult át. Míg a 2000-es évek elején bővülést a belső kereslet növekedése, a válság helyzetben ugyanennek a keresletnek az összeomlása okozta a GDP⁸ csökkenését. A pénzügyi szakemberek már korábban is figyelmeztettek arra, hogy az észti gazdaság növekvő mérleghiánya és a reálgazdaság lehetőségeit is túlszárnyaló GDP növekedés magában hordozza a visszaesés lehetőségét. Az évek alatt elért növekedés részben a mesterségesen gerjesztett belső fogyasztásnak, illetve az uniós csatlakozás után megnyíló piacok nyújtotta lehetőségeknek, valamint a jelentős mennyiségű külföldi működőtőke beruházásnak voltak köszönhetőek.⁹ A válság terjedésével a növekedés elmaradt, majd 2008-as év elején negatívvá vált a befektetői bizalomvesztésnek¹⁰ köszönhetően. Ezt a hatást erősítették a magas árak és bérek, a jelentős infláció, a munkaerő piac megváltozott helyzete.¹¹

A belső kereslet összeomlásán kívül a válságban vannak egyéb, az államháztartással kapcsolatos kockázatok is, amelyek sérülékennyé teszik/tették az észti gazdaságot. Az államháztartás bevételei már drasztikusan csökkentek, a 2008-as év közepén a költségvetési hiány pedig elérte a GDP 2, 7%-át. A helyzetet a legjobban a belföldi kereslet 30%-os szűkülésével lehet jellemezni.¹² 2009-re valamelyest csökkent az egyensúly hiánya, azonban a gazdaságpolitika mozgásteret, az infláció elleni küzdelem lehetőségei, a kötött árfolyam rendszer és a pénzügyi politika miatt meglehetősen

⁶ Maastrichti szerződés konvergencia-kritériumai: 1.) Az infláció rátája egy éves referencia-időszakban nem lehet 1,5%-nál több a három legalacsonyabb mutatóval rendelkező tagállam inflációs rátájának átlagánál, s ezt az alacsony inflációt fenntartható módon kell produkálni. 2.) Az éves költségvetési hiány nem haladhatja meg a GDP 3%-át; a bruttó államadósság nem lépheti túl a GDP 60%-át. 3.) A tagállam nemzeti valutájának árfolyama a Gazdasági és Monetáris Unió harmadik szakaszába lépést megelőző két évben nem lépheti át a második szakaszban megállapított árfolyamsávot. A gyakorlatban ez azzal is jár, hogy az adott országnak be kell lépnie az Európai Árfolyam-mechanizmusba (ERM). 4.) A hosszú távú hitelek kamatlába az egy éves referencia-időszakban legfeljebb 2%-kal lehet több, mint a három legalacsonyabb inflációs mutatóval rendelkező tagállam államkölcsoineinek átlagos kamatlába. <http://www.ecb.int/ecb/orga/escb/html/convergence-criteria.hu.html> letöltési idő: 2011-07-26 13:18

⁷ Aslund A.: The last shall be the first: the east european financial crisis

http://www.piie.com/publications/chapters_preview/5218/01iie5218.pdf letöltési idő: 2011-07-28 16:53

⁸ GDP: Gross Domestic Product: Bruttó Hazai Össztermék

⁹ Túry G-Vida K: Monitoring jelentés 2010 Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről

<http://www.vki.hu/ujd/Monitoring2010.pdf> letöltési idő: 2011-07-28 17:53

¹⁰ Befektetői bizalomvesztés: A pénzügyi befektetők (intézmények és magánszemélyek) a kapott tőzsdei információk, valamint a kormányzati lépések miatt kivonják befektetéseiket az adott gazdaságból.

¹¹ Purfield C.-Rosenberg C.B.: Adjustment under a currency peg: Estonia, Latvia, and Lithuania during the global financial crisis 2008-2009 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10213.pdf> letöltési idő: 2011-07-13 18:05

¹² A belső kereslet csökkenés megmutatta, a lakosság gazdasági helyzetének romlását, valamint a működőtőke beruházások csökkenését és az import szűkülését.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

gyenge. Tovább nehezítette a helyzetet, hogy az észti gazdaság egyik hajtóerejének számító export¹³ is erőteljesen visszaesett. Az ország legfőbb kereskedelmi partnerei a skandináv-, balti államok és Oroszország hasonló problémákkal küzdöttek.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GDP (éves %)	7,6	8,0	7,2	8,26	10,1	11,1	7,1	-5,1	-14,1	3,1	4,4
Nettó FDI (éves GDP %-ában)	3,8	5,8	5,4	2,2	7,8	5,7	15,7	4,1	4,5	0,7	6,2
Export (éves %)	0,4	-1	7,4	14,6	18,6	6,7	1,5	0,4	-18,7	21,7	6,6
Import (éves %)	3,5	6,2	10,1	14,4	17,5	13,3	7,8	-7	21	6,6f	6,2

1.ábra: A GDP, FDI, Export, Import alakulása 2001-2011 között¹⁴

A döntéshozók felelőssége, hogy a csökkenő trendet növekedési pályára állítsák, ami a jelen helyzetben bonyolult, hiszen érinti a múltban vállalt politikai kötelezettségvállalásokat is. A cél elérése érdekében több intézkedést is meg kellett tenni¹⁵:

- A fiskális politikát fejleszteni kellett/kell egy rugalmasabb szigorúbb jobban kiszámítható ciklus keretein belül.
- A költségvetés hiánycélját rögzíteni kell egy középtávú költségvetési keretben, amely magában foglalja a kiadási plafonokat és tartalmazza azt a mechanizmust, ami segít megelőzni a kiadások túllépését vagy a jelentős adósság felhalmozást.
- A pénzügyi stabilitást megerősíteni, és a piacot torzító hatásokat ki kell iktatni. Mivel a külföldi hiteleknek jelentős szerepe volt a recesszió kialakulásában az észti pénzügyi felügyeleti hatóság körültekintően ellenőrzi a kockázatokat és intenzívebben működik együtt más országok társszerveivel.
- A kedvező adózási módok és a hitelgaranciák, valamint a lakáscélú hitelek felerősítették az ingatlanpiaci konjunktúrát, ezeket a lehetőségeket korlátozni kell, hogy megkönnyítsék a rendelkezésre álló tőke a más iparágakban történő allokációját.
- Munkaerő-piaci rugalmasságot és a munkaerő mobilitását növelni kell.

Az észti gazdaság a válság előtti kiugróan magas növekedését döntően a külföldi hitelekre és beruházásokra alapozott lakossági kereslet és az export képezte. A gazdasági válság megmutatta, hogy ez a fejlődési pálya a krízis alatt és után fenntarthatatlan. Az észti kormányzat a pénzügyi és a belőle kialakuló általános gazdasági válság hatásait különböző intézkedéscsomagokkal igyekezett kezelni. A kiadott intézkedéseknek a célja, hogy teljes mértékben megszilárdítsák a gazdaságot. Az intézkedések hatására a kormánykoalíció népszerűsége jelentősen csökkent és a miniszterelnök bizalmi szavazással kötötte össze a takarékosági csomag elfogadását. A szavazást megnyerte, hiszen a politikai és a gazdasági elit elkötelezett híve volt a sikeres válságkezelő- és az euró mielőbbi bevezetésére irányuló gazdaságpolitikának. Így a miniszterelnök bevezethette az intézkedéseket. A pénzügyi rendszer stabilitását célzó intézkedések és a hozzájuk

¹³ Észtország <http://www.nfgm.gov.hu/data/cms1383296/Esztorszag.pdf> letöltési idő: 2009-12-01 14:15

¹⁴ Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

¹⁵ OECD Economic Survey of Estonia 2011 <http://www.oecd.org/dataoecd/24/51/47476715.pdf> letöltési idő: 2011-07-25 18:36

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

kapcsolt jogszabályi változások segítséget nyújtottak/nyújtanak hitelpiacon kialakult rendellenességek kezelésében. Az intézkedések:

- A közkiadások cca. 10%-os csökkentése, ami közel 500 millió euróra rúgott és tartalmazta a közszférában dolgozók bérének befagyasztását.
- A kormány az ígértnél kisebb mértékben emelte a nyugdíjakat, de emellett a nyugdíj-törvényben számos egyéb konszolidációs lépést is tett.
- Megemelte az állami tulajdonban levő vállalatok által fizetett követett adók mértékét és az osztalékot
- Az észt és a svéd jegybank között született megállapodás 1 milliárd eurós hitelkeretről, amelyet a pénzügyi rendszer stabilizálására használható fel.
- A kormány 360 milliós hitelkeretet hagyott jóvá a kis- és közepes vállalkozások hitelhez juttatásához, valamint turizmus, kutatás-fejlesztésre, állásteremtő és szociális programokra.
- A kormány 700 milliós eurós hitelkeret megállapodást kötött az Európai Beruházási Bankkal, amelynek legfőbb célja a gazdaság élénkítése és a humán erőforrás fejlesztése.

Gazdaságélénkítő lépésként a GDP 4,6%-át kitevő beruházási csomagot hagyott jóvá, amelynek 1/3-át 2009-ben, a többi részét pedig 2010-ben az energiatakarékosságra, az önkormányzatok programjainak támogatására, a vízgazdálkodási, illetve a szakképzési, felsőoktatási, egészségügyi infrastruktúra fejlesztésére lehetett felhasználni

Észtország helyzetét alapvetően befolyásolta a pénzügyi válság, mivel jelentősen függött/függ a külföldi finanszírozási forrásoktól. A bankrendszer gyakorlatilag teljesen külföldi kézen van. Ez jelentett a pénzügyi rendszer számára egy bizonyos stabilitást, ugyanakkor kiszolgáltatottá tette/ teszi rendszer egészét.¹⁶ A hitelválság hatásaként Észtországban is jelentősen megnőtt a nem fizető hitelek és bedőlő hitelek száma.¹⁷ Ezt a helyzetet kezelni kell, hiszen ezek a hitelek rontják a hitelpiacon kialakuló kínálat és kereslet egyensúlyát, ezzel is hátráltatva a hitelállomány helyreállítását és a gazdaság kilábalását a válságból. Az észt pénzügyi kormányzat ezért új törvényi kereteket szabott az adósságbehajtásnak és a csődeljárásnak. Az szabályozás kidolgozásakor figyelembe vette az alábbi nemzetközi ajánlásokat:

- Az egyének számára lehetővé vált az adósságátütemezés még a csődeljárás előtt
- Az ilyen ügyekkel foglalkozó bíróságnak az adósságátütemezésben és az új törvényi keretekben meghatározott csődeljárással kapcsolatos kérdésekben gyakorlott szakembert kell alkalmaznia
- A bíróságnak képesnek kell lenni megállapítani, mennyire teljesítették a vállalat vezetői a csődeljárás megindítására vonatkozó kötelezettségeiket¹⁸
- A bírósági gyakorlat szerint a hitelezőknek kell fizetni a kirendelt szakértőket.

A munkaerőnek mobillá kell válnia nemcsak a különböző foglalkozások és ágazatok, hanem regionális szinten is Az elfogadott munkatörvénykönyv ennek a megvalósítását célul tűzte ki. A törvény¹⁹ növeli a munkaerő piaci rugalmasságot, segíti a foglalkoztatottak védelmét. Az új jogszabály többek között elősegíti a vállalatok számára a részmunkaidős

¹⁶ Az észt bankrendszer legnagyobb befektetői az északi országok (Svédország, Norvégia, Finnország) pénzügyi csoportjai. Ezért az észt jegybank vezetése elfogadta, a hitelezési standardok szigorítását és a külföldi – főként az északi országokban – működő pénzügyi felügyeletekkel történő szorosabb együttműködést. Továbbá döntés született arról is, hogy a pénzügyi rendszert érintő kockázatokról korrekt tájékoztatást kell nyújtani a stabilitás megőrzése érdekében. A szerző megjegyzése

¹⁷ Financial Stability Review 2009/2:

http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/finantsvahendus/2009_2/3_209.pdf letöltési idő: 2011-07-13 10:10

¹⁸ Észtországban az új szabályozás életbe lépése előtt meglehetősen későn kezdődtek meg a vállalati csődeljárások, így egy-egy cég pénzügyi helyzete jellemzően annyira megromlott, hogy kezelhetetlenné vált. A magas számú nem fizető hiteleseknek ez is az egyik oka. A szerző megjegyzése

¹⁹ Employment contracts Act: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/ASO/TLS/TLS_ENG.pdf letöltési idő: 2011-07-04 14:28

foglalkoztatás, támogatja a kölcsönmunka elterjedését, meghosszabbítja a gyermekes munkavállalók munkanélküliségi segélyre való jogosultságát és hozzájárul a vállalkozások elbocsátásokkal összefüggő terheit. A törvény megjelenésével párhuzamosan átalakított munkanélküli ellátó rendszer²⁰ is inkább az aktív álláskereső technikák elterjesztését támogatja. Az átalakítás hatására széles körben indítottak államilag finanszírozott szak- és átképzési programokat. Középtávon a regionális szintű munkaerő mobillá válását segítheti a tömegközlekedési infrastruktúrák fejlesztése és a különböző lakhatási támogatási formák elterjedése.

Mint láthatjuk az ész kormány a gazdaság stabilizálására tett intézkedései meghozták az ország számára a várt eredményeket. 2011-ben az ország az euró zóna tagjává vált. A sikeres válságkezelés, annak köszönhető, hogy Észtország tudott alkalmazkodni a kihívásokhoz és képes volt saját érdekeinek, valamint elérendő céljainak megfelelően alakítani a világgazdasági krízis kényszerítő erejét. Összegzésként elmondhatjuk, hogy Észtország egy kicsi nyitott, ugyanakkor a túlfűtöttség jeleit magánviselő, versenyképességi problémáktól sem mentes piacgazdasággal érkezett meg a pénzügyi és az ebből kialakuló általános gazdasági válság küszöbére. Elért eredményei azt mutatják, hogy a fejlődési pályája mindenképp igényelt a gazdaság és a pénzügy politika részéről kiigazításokat. Ma már talán elmondhatjuk, hogy az ország eredményesen jutott túl a gazdasági válságon, és ezzel együtt újra sikeres növekedési pályára állhat.

LITVÁNIA

Litvánia a gazdasága a 2000 - 2007 között éves szinten mintegy 8%-kal bővült. Ez a növekedési ütem a nemzetközi összehasonlításban rendkívül gyors felzárkózást biztosított az alacsony fejlődési szintről induló országnak. Ennek a gyors gazdasági fejlődésnek a motorja a belső keresletre épülő fogyasztás és az importbővülés volt.²¹ A privatizáció lezajlása és a külföldi tőke beáramlásának csökkenése, illetve a hitelezés rendkívüli nagyságúvá válása miatt, az ország folyó fizetési mérleghiánya aggasztó méreteket öltött. A litván gazdaságra számos negatív jelenség is jellemző volt. A bérek a termelékenységnél gyorsabban nőttek, ami csökkentette a versenyképességet. Az export ugyan növekedett, de vele párhuzamosan a külső hiány is, az élelmiszer – és energiaárak, illetve a belső importkereslet emelkedésével összefüggésben.²² Mindez még a válság előtti években megmutatta a litván gazdaság sérülékenységét és a felhívta a figyelmet a növekedési pálya fenntarthatóságának problémáira.

²⁰ Lásd bővebben a jogszabályt: Employment Service Act: <http://www.legaltext.ee/text/en/X40049K3.htm> letöltési idő: 2011-07-04 14:44

²¹ Túry G.-Vida K.: Monitoring jelentés 2010 Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről <http://www.vki.hu/ujd/Monitoring2010.pdf> letöltési idő: 2011-07-28 17:53

²² Purfield C.-Rosenberg C.B.: Adjustment under a currency peg: Estonia, Latvia, and Lithuania during the global financial crisis 2008-2009 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10213.pdf> letöltési idő: 2011-07-13 18:05

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GDP (éves %)	6,7	6,9	10,2	7,4	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,7	1,3	2,8
Nettó FDI (éves GDP %-ában)	3,6	5	0,8	2,3	2,6	5,1	3,6	3,6	-0,1	1,4	NA
Export (éves %)	21,2	19,4	6,9	4,4	17,7	12	3	11,6	-12,7	17,4	6,3
Import (éves %)	17,6	17,7	10,4	14,9	16,4	13,7	10,7	10,3	-28,4	17,9	8,1

2. ábra: A GDP, FDI, Export, Import alakulása 2001-2011 között²³

Miután a világgazdasági válság hatásai Litvániát is elérték a kormány 2008-ban határozott gazdaságpolitikai takarékosági csomagot léptetett élet a kedvezőtlen gazdasági folyamatok megállítására. Az elfogadott válságkezelő program²⁴ rögzíti, hogy az államháztartási hiány a tervezett 0,5% helyett elérheti a GDP 2,5-3%, míg 2009-re a GDP 4%-át. A dokumentum azt is rögzíti, hogy a szociálisan érzékeny területeken a legnagyobb körültekintéssel teljesíti az előző kormány vállalásait a megváltozott körülmények között is. A takarékosági intézkedések:

- Átlagosan 15%-kal csökkent a köztársasági elnök, parlamenti képviselők, a kormánytagjainak a havi jövedelme, és átlagosan 12%-kal csökkent a szociális területeken dolgozók bére is. A tanárok és a szociális szféra alsó jövedelmi kategóriáiban tartozóknál a béremelések lassabb ütemben fognak megtörténni és a krízis hatására átcsúsznak 2009-re.
- Az állami közintézmények által felhasznált költségvetési előirányzatok is cca:15%-kal csökkentek. Ennek hatására a 80%-ról 60%-ra csökkentették a jövedéki adóbevételekből származó támogatását a „Út Karbantartási és Fejlesztési Programnak”, a 15%-kal csökkentették a „Földreform és a Vidék Támogatás” programokat, továbbá az önkormányzatok napi működését nem befolyásoló dologi és a katonai kiadásokra fordítható összegeket.
- Átalakították a családtámogatási rendszert, csökkentették a nyugdíjakat és a közsféra dolgozóinak létszámát és ellenőrizték, hogy a bérköltségekkel kapcsolatos szabályokat betartották-e.
- A fent bemutatott intézkedésekkel Litvánia el tudta kerülni, hogy az IMF²⁵ azonnali hitelkeretére legyen szüksége. Gazdaságának szerkezeti gyengeségeiből adódóan azonban 2009 tavaszán újabb takarékosági intézkedésekre volt szüksége, amelynek összege elérte a 2 milliárd Litast. A 2009 tavaszán bevezetett intézkedések:
 - Csökkentették a köztisztviselők bérét és létszámát
 - Az adócsökkentés jegyében csökkentették a személyi jövedelemadó kulcsokat, azonban a vállalati nyereségadót 5%-kal, míg az ÁFA kulcsot 1%-kal növelték.
 - Csökkentették a Kötelező Magán Egészségpénztári, és a magánnyugdíj-pénztári befizetések mértékét, ugyanakkor az utóbbiból 3%-nyi részt a munkáltatókra terheltek.
 - Növelték a jövedéki adók mértékét és bevezették a szerencsejátékok után fizetendő adót.
 - Csökkentették az önkormányzati és állami vállalatoknál kifizetett osztalékot.
 - Bevezették a mezőgazdasági szervezetek és üzemekre is a társasági adót.

²³ Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>²⁴ Elfogadott válságkezelő program: http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/en_15_programa.pdf letöltési idő: 2011-07-27 16:35²⁵ IMF: International Monetary Fund: Nemzetközi Valutaalap

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A takarékosági intézkedések mellett- amelyek egy részét 2010-ben is fenntartotta-, azonban a kormányzat beruházás ösztönző programokat is bevezetett. Ezek az intézkedések a következők voltak:

- Az Európai Bizottsággal és a nemzetközi és a helyi intézményekkel kidolgoztak egy intézkedési tervet, melynek végrehajtása hozzájárul a litván pénzügyi rendszer stabilitásának megerősítéséhez. Kedvező feltételek mellett juthatnak pénzügyi forrásokhoz a fiskális hiány növelése nélkül.
- Adómentességet biztosít azoknak a beruházó gazdasági társaságoknak, akik jelentős technológiai fejlesztéseket hajtanak végre a termelékenység növelése érdekében. Az új szabadalmak és technológiák alkalmazása esetén az adóalapból leírható az új eljárás költségének 50%-a.
- Az indulóvállalkozások megsegítésére az állam létrehoz egy adó-hitel rendszert, amelyben az első évben 80%-át, a második évben 50%-át, a harmadik évben 30%-át a pénzügyi kötelezettségeknek az állam állja.
- Az Állami Beruházási Programból kimaradnak az olyan új projektek, amelyek előkészítése most van folyamatban, és azok élveznek előnyt, amik már elindultak vagy 2009-ben indulnak és megvalósításuk hosszabb, mint öt év.
- Az uniós források felhasználásával létrejövő projekteknél az önerőt 10%-kal csökkentették.
- A közbeszerzési eljárásokat egyszerűsítették és átláthatóbbá tették.
- A kormány egyszerűsítette a cégalapítással kapcsolatos adminisztrációt és a nemzetközi ajánlások alapján átalakította a csődeljárást.

A munkaerőpiac ugyanakkor vegyes képet mutatott/mutat. A válság alatt a munkanélküliség jelentősen megnőtt. A munkaerőpiac problémái egyrészt a területi, másrészt a munkaerő képzetlenségéből, illetve a piaci rugalmatlanságából és a belső mobilitás hiányából adódtak.²⁶ A kormányzat által bevezetett intézkedések hatására is a foglalkoztatás üteme csak nagyon lassan nő. A munkaerő piaci kereslet és kínálat még nem került egyensúlyba. Problémát okoz a szakképzett munkaerő kivándorlása is. A foglalkoztatási rátát nem sikerült javítani. Ennek pedig nemcsak munkaerő piaci hatásai vannak, hanem a lakosság demográfiai összetétele miatt a nyugdíjbiztosításra is befolyással van.

Megállapítható, hogy a litván kormány jelentős gazdasági átalakításokba kezdett, amelyek csak közép és hosszútávon járnak eredménnyel. Ugyanakkor elmondható, hogy Litvánia sikeres válaszokat adott a válság teremtette új kihívásokra. 2011-re már látszanak a kilábalás jelei, azonban a belső kereslet csak lassan élénkül. Habár a takarékosági intézkedések meghatározó részét fenntartották a társadalom egyre szélesebb rétegei számára is megjelentek már a kedvező változások. Litvánia számára a fenntartható gazdasági fejlődéshez szükség van a most kidolgozott közép és hosszú távú programok konzekvens végrehajtására, hogy a takarékosági intézkedések visszavonása után is folytatódjanak a kedvező növekedési folyamatok.

LETTORSZÁG

Lettország gazdasága már 2005-ben a túlfűtöttség jeleit mutatta. A GDP az Európai Unióhoz történt csatlakozás óta átlagosan 10%-kal növekedett. A lett gazdaság szerkezeti gyengeségeit az adja, hogy a GDP 5%-át a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, a halászat és mintegy 25%-át a feldolgozóipar, míg közel 70%-át a szolgáltatószektor teszi ki. Az IMF jelentésében²⁷ megállapította, hogy Lettországban nőtt a leggyorsabban vásárlóerő paritáson az egy főre jutó jövedelem. Ugyanakkor arra is figyelmeztetett, hogy a növekvő infláció, az emelkedő bérek, valamint a folyó fizetési mérleg hiánya már a túlfűtöttség jeleit mutatják. A túlfűtöttség egyik oka a külföldi működő tőke beáramlása volt, aminek nagy

²⁶ Túry G. - Vida K.: Monitoring jelentés 2011 Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről <http://www.vki.hu/ujd/Monitoring2011.pdf> letöltési idő: 2011-08-02 16:46

²⁷ IMF Jelentés: 2005 Article IV Consultation—Staff Report; Staff Statement; Public Information Notice on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Republic of Latvia <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05282.pdf> letöltési idő: 2011-07-28 10:00

HADTUZOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

része a pénzügyi közvetítésbe, az ingatlanszektorba és egyéb szolgáltató szektorba áramlott, ugyanakkor a termelő ágazatok nem fejlődtek ebben az ütemben. A munkaerőpiac alakulása ezekben az években jelentős javulást mutat. Az 1990-es évek adataihoz viszonyítva a munkanélküliség csökkent. Az azonban árnyalja a képet, hogy a főváros környéki régióban már a munkaerőhiány, míg a többségében orosz ajkúak lakta keleti területeken csak a lassú munkanélküliség csökkenés tapasztalható. Mindezekkel ellentétben a lett munkaerő külföldi munkavállalási kedve.²⁸ A korábbi növekedési ütem, amely eltakarta a lett gazdaság szerkezeti gyengeségeit 2007-re jelentősen lelassult, majd 2008-ra recesszióba csúszott.

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GDP (éves %)	8,0	6,5	7,2	8,7	10,6	12,2	10	-4,2	-18	-0,3	3,3
Nettó FDI (éves GDP %-ában)	5,1	5,1	1,4	2,7	2,3	3,8	3,6	7,5	6,8	3,0	0,6
Export (éves %)	7,5	5,4	5,2	9,4	20,2	6,5	10,0	2,0	-14,1	10,3	6,0
Import (éves %)	14,3	4,7	13,1	16,6	14,8	19,4	14,7	-11,2	-33,5	8,6	6,0

3. ábra: A GDP, FDI, Export, Import alakulása 2001-2011 között²⁹

A lett gazdaság legnagyobb problémája a válság előtti és alatti időszakban az infláció volt. Mivel az ország kivételének cca.: 2/3 része a nyersanyagok kivételéből származott és a célországok piacain kialakult feldolgozóipari visszaesés rontott az export ütemén, ugyanakkor az orosz energiahordozók import árai fokozatosan emelkedtek. Ugyanakkor az ország az inflációs érték kivételével a maastrichti kritériumot teljesíteni tudta. Lettország a 2004-es EU csatlakozás óta célul tűzte ki az euró bevezetését. Az inflációs cél nem teljesítése miatt azonban fel kellett adnia az euró 2008-as bevezetését.³⁰ Az IMF figyelmeztette Lettországot, hogy a jelenlegi helyzetben intézkedéseket kell bevezetni a gazdaság túlhevülése ellen.³¹ A kormány 2007 tavaszán már felvázolt egy megszorító csomagot. A kiadott intézkedések:

- A kormány ígéretet tett a 2007-2008-as büdzsében a növekvő kiadások csökkentésével megteremti a költségvetési egyensúlyt
- Bevezeti a tőkenyereség adót a vásárlástól számított 3 éven belül értékesített ingatlanokra és az állami adóhatóságnál is regisztrálni kell a jelzálogjogokat
- A hitelfelvevők anyagi helyzetét a hivatalosan bevallott jövedelem alapján minősítik.
- Maximális hitelfedezeti plafon állapítanak meg, ugyanakkor a központi bank megemelte a refinanszírozási kamatlábat és elkötelezte magát az árfolyam-politika mellett.

Az intézkedések nem hatottak a kívánt mértékben a gazdaságra.

²⁸ Indans I.: Global economy recovery and emigration: news from Latvia http://www.fes-baltic.lv/uploads/files/global_economic_recovery_and_emigration_news_from_latvia.pdf letöltési idő: 2011-08-28 12:24

²⁹ Forrás: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

³⁰ Az ország nem tett le az euró mielőbbi bevezetéséről a jelenleg kijelölt céldátum 2014. A szerző megjegyzése

³¹ IMF jelentés: Selected Issues <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06354.pdf> letöltési idő: 2011-07-13 13:13

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A Lehmann csődje azonban a lett gazdaságnak megadta a végső csapást.³² Súlyosbította helyzetet, hogy az ingatlanpiaci visszaesés sok életképes cég hitelezését sem tette lehetővé. A nemzetközi hitelminősítő cégek szerint az ország hosszú távú adósság besorolása romlott, így leminősítették Lettország kockázati kategóriáját. Mindemellett a 2008-as év végén a hazai piacok is bajba kerültek, és Lettország elszenvedte az export sokkot. Lettország a teljes külkereskedelmének 77%-át bonyolítja az EU tagállamokkal, ezen kívül jelentős külkereskedelmi partnernek számít Oroszország. A teljes kivitel 22,5%-át fa-és faipari termékek adják, 14,5%-át élelmiszerek és agrártermékek, 14,6%-át a fém alapanyagok, továbbá 11%-át a gépek és gépi berendezések. A behozatal 20%-át teszik ki a gépek és gépi berendezések, 14,2%-át a szállítóeszközök, 13-13%-át az élelmiszer, valamint az ásványi termékek.³³ A hite válság kitörése, a befektetői bizalom megrendülése és a globális pénz piacok kockázatkerülő magatartása, a finanszírozási kényszer növekedése miatt a bajba jutott pénzügyi szektor³⁴ arra kényszerítette a kormányzatot, hogy a nemzetközi pénzügyi intézményekhez forduljon segítségért. A lett kormányzat 2008 decemberében az IMF-hez és az Európai Unióhoz fordult segítségért. A 2008 decemberében megkötött megállapodás³⁵ alapján az ország 7,5 milliárd euró hitelhez jutott. A készenléti hitelkeret lehívásához az IMF szigorú feltételeket szabott. Előírta a versenyképesség javítását, a költségvetési hiány nem lehet több 2009-ben mint a GDP 5%-a szemben a 2008-as 12%-kal, a pénzügyi szektor helyzetének stabilizálását, és a strukturális reformok elindítását. A piaci hangulat javulása mellett a nemzetközi pénzügyi intézményekkel kötött megállapodás alapján vizsgálták felül a költségvetést és készítették el a pótköltségvetést.³⁶ A költségvetés jelentős takarékosági programot hirdetett meg. Az intézkedések:

- Az állami tulajdonban vagy többségi állami tulajdonban levő vállalatok kifizethető osztaléka az előző évi osztalék 80%-a lehet.
- Közigazgatásban 82 millió lat megtakarítást hirdetett meg, csökkentve a közalkalmazottak és köztisztviselők bérét 20%-kal, valamint a dologi kiadásokat 2,5%-kal.
- 10%-kal csökkentették az öregségi nyugdíjat és 50%-kal a szülői támogatásokat, köztük a családtámogatásokat.
- A szerencsejátékok adóját is emelte a kormányzat: lottó játékét 15%-ra, bevezette a bingó játék adóját 10%-os kulccsal, míg az eladott sorsjegyek után szintén 10%-os adót vetett ki.
- Emelték az IMF számításai alapján az alkohol termékekre kivetett jövedéki adó mértékét.
- Bevezették az ingatlanadót.
- Módosították a személyi jövedelemadóról szóló törvényt. A módosítás lényege, hogy a közhasznú szervezetek részére adományozott összeggel csökkenteni lehet az adóalapot, azonban az adó mérséklés nem több mint, a jövedelemadó köteles rész 20%-a.

Az elkészített költségvetésben kevés forrás jutott a gazdaság élénkítésére. Azonban a kormány igyekezett a tudásalapú technológiák, valamint a környezetkímélő beruházások megvalósításához megteremteni a vállalkozás barát környezetet. Ösztönözte a vállalkozások indítását a kisvállalkozói szektorban, és olyan konstrukciókat erősített meg a piacon, amelyek csökkentik az exporttal járó kockázatokat. 2010-ben a gazdaság teljesítménye fokozatosan javult, ez jól

³² Koyama Y.: Economic Crisis in the Baltic States focusing on Latvia <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0013-3264/2010/0013-32641086089K.pdf> letöltési idő: 2011-07-14 18:22

³³ Lettország <http://www.nfgm.gov.hu/data/cms1383308/Lettorszag.pdf> letöltési idő: 2009-12-01 14:20

³⁴ A lett pénzügyi szektor 10 legnagyobb bankja magánkézben volt, a legtöbbnek külföldi az anyabankja. 2008-ban a Parex Bank olyan válságba került, hogy államosítani kellett. A pénzügyi rendszer gyengeségét pontosan a szektor külföldi anyabankoktól való függése és a kiemelkedő nagyságú devizahitelezés jelentette. A lett központi bank statisztikáiból megállapítható a hitelek arányának növekedése, amely a vizsgált időszakban elérte a GDP cca.:40%-át. A szerző megjegyzése

³⁵ IMF Announces Staff-Level Agreement with Latvia on a €1.7 Billion Stand-By Arrangement as Part of Coordinated Financial Support <http://www.imf.org/external/np/sec/pr/2008/pr08332.htm> letöltési idő: 2011-07-04 10:23

³⁶ Central government budget deficit for 2009 decreased 500 million lats <http://www.fm.gov.lv/?eng/news/49368> letöltési idő: 2011-07-09 16:10

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

látszik a GDP növekedésén is. A nettó működőtőke beruházások miután 2009-ben rendkívül alacsony szintre estek vissza 2010-ben ismét növekedésnek indultak. A gazdaság beindulását még mindig az export vezérli.

A válság intézkedéseket levezénylő lett kormány folytatta gazdaságpolitikáját. Lettország válságkezelő programja arra a 2009 decemberében elfogadott költségvetésre épült/épül, amelynek célja, hogy fenntarthatóvá tegye az ország gazdasági pályáját. Ennek köszönhetően elmondható, hogy a lett gazdaság már túl van a válság nehezen, azonban az euró bevezetéséhez szükséges kritériumokat még nem teljesítette.

Az összegzésnél felmerül a kérdés sikeres volt-e a balti államok válságkezelő stratégiája? A válasz nem teljesen egyértelmű, hiszen mindhárom ország hasonló, de a gazdaság egyes szegmenseit érintő kérdéseket más-más eszközzel kezelte. Általánosságban elmondható, hogy a balti államok stratégiája mégis sikeres volt. Annak ellenére, hogy a válság kezdetén példátlan gazdasági visszaesést könyvelhettek el. A válságkezelő intézkedések végrehajtását megkönnyítette a balti államok néhány korábban bemutatott speciális jellemzője. Először is a balti államok gazdaságai az elmúlt két évtizedben már estek néhány alapvető változáson. Másodszor a kicsi és rugalmas piacok gyorsan alkalmazkodtak a gazdasági válság körülményeihez és az ezt követő változásokhoz. A hatóságok mindhárom országban jól kommunikáltak, hogy szükség van a gyors és jelentős fiskális kiigazításokra, amelyek fájdalmas megszorító intézkedésekben mutatkoztak meg. Elmondható, hogy a válság legsúlyosabban Lettországot érintette, mert a gazdaság egyensúlytalanságai itt voltak a legnagyobbak és a bankrendszer is a legsérülékenyebbnek bizonyult. Észtország ezzel szemben lényegesen „könnyebben” viselte a válság megrázkódtatásait, hiszen intézményei fejlettebbek, bankrendszere teljesen külföldi kézen van és az anyavállalatok támogatták leányvállalataikat. Mindazonáltal Észtország korábban megkezdett politikáknak köszönhetően 2011-re már az eurózóna tagjává vált. Litvánia által megkezdett strukturális reformoknak csak közép és hosszútávon lesz értékelhető eredménye. Lettország és Litvánia esetében további fiskális és strukturális reformokra van szükség a stabilitás és a növekedés teljes visszatéréséhez. Továbbá szükséges az eltökélt politikai akarat, amely a reformokat végrehajtja és folyamatosan együttműködik a magánszektoralal és a nemzetközi intézményekkel. Sikeresen kommunikálja az euró bevezetésén alapuló tájékoztató pontot, amely gazdaság minden szereplőjének iránymutató.

IRODALOMJEGYZÉK

- 1.) Aslund A.:The last shall be the first: the east european financial crisis
http://www.piie.com/publications/chapters_preview/5218/01ie5218.pdf letöltési idő: 2011-07-28 16:53
- 2.) Aslund A: How Latvia Can Escape from the Financial Crisis <http://www.iie.com/publications/papers/aslund1009.pdf> letöltési idő: 2011-08-02 14:27
- 3.) Background Information: http://www.bankofestonia.info/pub/en/dokumentid/publikatsioonid/seeriad/ylevaade/2000_09/2a.pdf
letöltési idő: 2011-07-16 18:00
- 4.) Central government budget deficit for 2009 decreased 500 million lats <http://www.fm.gov.lv/?eng/news/49368> letöltési idő: 2009-12-01 15:21
- 5.) Convergence Programme of the Republic of Latvia 2008-2011
<http://www.fm.gov.lv/faili/struktura/AE30A2637519001267016076144357.pdf> letöltési idő: 2011-08-28 15:04
- 6.) Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses, European Economy 7, 2009
http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication15887_en.pdf letöltési idő: 2010-01-10 15:25

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- 7.) Elfogadott válságkezelő program: http://www.lrv.lt/bylos/vyriausybes/en_15_programa.pdf letöltési idő: 2011-07-27 16:35
- 8.) Employment contracts Act: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/ASO/TLS/TLS_ENG.pdf letöltési idő: 2011-07-04 14:28
- 9.) Employment Service Act: <http://www.legaltext.ee/text/en/X40049K3.htm> letöltési idő: 2011-07-04 14:44
- 10.) Észtország <http://www.nfgm.gov.hu/data/cms1383296/Esztország.pdf> letöltési idő: 2009-12-01 14:15
- 11.) European Bank for Reconstruction and Development (2010), Transition Report 2010 – Recovery and Reform. <http://www.ebrd.com/downloads/research/transition/tr10.pdf> letöltési idő: 2011-08-31 16:36
- 12.) Financial Stability Review 2009/2: http://www.eestipank.info/pub/en/dokumendid/publikatsioonid/seeriad/finantsvahendus/2009_2/3_209.pdf letöltési idő: 2011-07-13 10:10
- 13.) IMF jelentés: Selected Issues <https://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2006/cr06354.pdf> letöltési idő: 2011-07-13 13:13
- 14.) IMF Jelentés: 2005 Article IV Consultation—Staff Report; Staff Statement; Public Information Notice on the Executive Board Discussion; and Statement by the Executive Director for Republic of Latvia <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2005/cr05282.pdf> letöltési idő: 2011-07-28 10:00
- 15.) IMF jelentés: Sweden: Staff Report for the 2009 Article IV Consultation, IMF Country Report No.09/247. <http://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.cfm?sk=23178.0> letöltési idő: 2011-07-28 12:00
- 16.) IMF jelentés: Latvia Caught in Vicious Economic Downturn, IMF Survey Magazine: Countries & Region, May 28, 2009. <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/CAR052809A.htm> letöltési idő: 2011-07-29 14:05
- 17.) IMF (2009c), Transcript of Conference Call on Staff-Level Agreement on First Review of Latvia's Stand-By Agreement, July 27, 2009. <http://www.imf.org/external/np/tr/2009/tr072709a.htm> letöltési idő: 2011-07-29 14:13
- 18.) IMF Lettország követi a magyar példát http://kitekinto.hu/europa/2008/11/24/imf_lettország_koveti_a_magyar_peldat letöltési idő: 2009-12-02 18:13
- 19.) Indans I.: Global economy recovery and emigration: news from Latvia http://www.fes-baltic.lv/uploads/files/global_economic_recovery_and_emigration_news_from_latvia.pdf letöltési idő: 2011-08-28 12:24
- 20.) Koyama Y.: Economic Crisis in the Baltic States focusing on Latvia <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0013-3264/2010/0013-32641086089K.pdf> letöltési idő: 2011-07-14 18:22
- 21.) Lettország <http://www.nfgm.gov.hu/data/cms1383308/Lettország.pdf> letöltési idő: 2009-12-01 14:20
- 22.) Maastrichti szerződés konvergencia-kritériumai <http://www.ecb.int/ecb/orga/escb/html/convergence-criteria.hu.html> letöltési idő: 2011-07-26 13:18
- 23.) Márton A: Az amerikai másodlagos jelzálogpiaci válság hatásai, Hadtudományi Szemle on-line 2009, I. szám 97-107 oldal;
- 24.) Márton A: Oroszország helyzete a világgazdasági válságban, Hadtudományi Szemle on-line 2010, III. szám 40-47 oldal
- 25.) Novák T: A balti államok és a válság <http://www.vki.hu/kot/ecostat/11-Novak-Tamas-es-Wisniewski-Anna.pdf> letöltési idő: 2009-12-30 18:08

HADTUJOMÁNYI SZEMLE

MÁRTON Andrea

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- 26.) Purfield C.-Rosenberg C.B.: Adjustment under a currency peg: Estonia, Latvia, and Lithuania during the global financial crisis 2008-2009 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2010/wp10213.pdf> letöltési idő: 2011-07-13 18:05
- 27.) Policy insights from a decade of Baltic transition <http://www.oecd.org/dataoecd/35/1/1864879.pdf> letöltési idő: 2011-07-28 16:47
- 28.) OECD Economic Survey of Estonia 2009: <http://www.oecd.org/dataoecd/48/52/42754276.pdf> letöltési idő: 2011-07-25 12:53
- 29.) OECD Economic Survey of Estonia 2011 <http://www.oecd.org/dataoecd/24/51/47476715.pdf> letöltési idő: 2011-07-25 18:36
- 30.) Túry G.-Vida K.: Monitoring jelentés 2011 Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről <http://www.vki.hu/ujd/Monitoring2011.pdf> letöltési idő: 2011-08-02 16:46
- 31.) Túry G.-Vida K.: Monitoring jelentés 2010 Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről <http://www.vki.hu/ujd/Monitoring2010.pdf> letöltési idő: 2011-07-28 17:53
- 32.) Túry G. – Vida K.: Monitoring jelentés 2008 Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről http://www.vki.hu/ujd/MTAVKI_Monitoring2008.pdf letöltési idő: 2011-07-28 16:53
- 33.) Túry G. – Vida K.: Monitoring jelentés 2007 Az Európai Unióhoz 2004-2007-ben csatlakozott tízek teljesítményéről http://www.vki.hu/ujd/MTA-VKI_Monitoring2007.pdf letöltési idő: 2011-07-26 15:53

A KÜLÖNLEGES ERŐK JELENTŐSÉGE A MÚLTBAN ÉS A JELENBEN. A MAGYAR HONVÉDSÉG KÜLÖNLEGES MŰVELETI KÉPESSÉGEI

A jelenleg is zajló gazdasági válságnak nemcsak pénzügyi és társadalmi következményei vannak, hanem jelentős mértékben befolyásolja az egyes államok haderejének nagyságát és képességeit is. Az egyes nyugati országok – némileg föladván a korábbi hatalmi ambíciókat – rendre arra kényszerülnek, hogy drasztikusan lecsökkentsék a hadseregük létszámát, valamint átgondolják annak szervezeti- és feladatrendszerét. Az írás arra kíván rámutatni, hogy a jelenlegi gazdasági-politikai „klímában” (jelentősen) felértékelődött a különleges műveleti képességek jelentősége. A világ által generált kihívások – amelyeknek döntő része az USA és az EU határain túl jelentkeznek - gyors beavatkozást igényelnek, amelyet sokszor hatékonyabb (és szerencsésebb) a viszonylag kis létszámmal tevékenykedő és gyorsan telepíthető különlegesen kiképzett alakulatokkal véghezvinni. A jelenlegi változások a NATO tagsággal rendelkező Magyarországot és szűkebb értelemben a Magyar Honvédséget is érintik. A magyar haderő kötelékében működő MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj élenjár hazánk katonai képességeinek erősítésében.

BEVEZETŐ

A jelen tanulmányombandolgozatomban a magyar különleges műveleti erők tárgykörében szeretnék rámutatni a II. világháborúban működő és a napjaink magyar különleges alakulatainak jelentőségére. Előljáróbanltn meg kívánom megjegyezni azt, hogy mind a két alakulat [Sz. Z.1] a maga nemében „úttörő” szerepet játszott a mindenkori magyar hadseregvezetben. Tekintettel arra, hogy a kérdéskör és annak összefüggései csak mély vizsgálattal értelmezhetőek, fontosnak tartottam két egymástól különböző korszak különleges erőinek egyszerre történő bemutatását, hiszen egy ma működő katonai alakulat mibenléte jobban értelmezhető egy olyan hasonló jellegű alakulat bemutatásával, amely valódi háborús viszonyok között jött létre és került alkalmazásra.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK FONTOSSÁGA A MÚLTBAN ÉS A JELENBEN

Az emberiség történetét végigkísérő háborúk során a hadviselő felek számtalanszor alkalmaztak olyan harcosokat, amelyek jobban képzettek és sokkal elszántabbak voltak az átlagosnál, valamint a megszokottól eltérő módok és eszközök felhasználása révén olyan haditetteket hajtottak végre, amelyek döntően befolyásolták a hadiesemények alakulását. Ennek egyik legrégebb és legjobb példáját a Trójai faló esete mutatja (nem hiába választották az amerikai haderő „zöldsapkások” jelképéül a trójai falókat).

A magyar hadtörténelembenmet is sok hasonló példát találhatunk, a legismertebb talán a bűvár Kund haditette. A német császár serege 1052-ben vette ostrom alá Pozsony várát. A császári haderő élelmiszerellátása a Dunán hajózó sajkákról történt. A bátor magyar vitéz az éj leple alatt a német hajók alá úszott és megfúrva azokat, sorra elsüllyesztette csaknem az egész szállítóflottát, ellehetetlenítve ezzel az ostromló erők élelmiszerellátását. A császár így tehát kénytelen volt az ostrom felhagyása mellett elvonulni az országból. Ebből az esetből jól érzékeltethető, hogy *indirekt módszerrel* akár egy ember is képes olyan helyzetet teremteni, amely meghátrálásra vagy a stratégiájának átgondolására kényszeríthet akár egy teljes haderőt is¹. Az indirekt módszer alkalmazásának egy másik legszebb példájának végrehajtása egyetemi campusunkunk névadójához köthető. Zrínyi Miklós 1664-ben a Dunántúl déli részének visszafoglalásának céljából a létszámban jelentős fölényben lévő török erők harcképességét közvetett módszerrel igyekezett meggyengíteni. A törökök kezén lévő erősségek utánpótlási útvonalának elvágása céljából az ellenséges területen 5000 katonával közel

1 Markó Árpád: Magyarország hadtörténete. Aqua Kiadó, Budapest, 1994. 22. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

70 km-t megtéve felégette a Dráván áthidaló észéki hidat.² Zrínyi Miklós a hadműveletet szándékosan télen hajtotta végre, hiszen a déli éghajlathoz szokott törökök ebben az évszakban nem számoltak jelentős hadműveletre a magyarok részéről.

A különleges alakulatok a múltban és a jelenben is jelentős hatással voltak és vannak a fegyveres konfliktusok alakulására. Néhány különlegesen felkészített jól képzett és elszánt katona szakszerű felhasználásával olyan stratégiaileg fontos célok érhetők el, amely hagyományos erővel *lehetetlen volna*, vagy *aránytalanul nagy véráldozatokkal* járna. Előfordulhat olyan eset is, hogy az *idő rövidsége* hiúsítja meg a hagyományos katonai beavatkozást, ebben a helyzetben viszont a könnyen mobilizálható különleges erők még hatásosan közbeavatkozhatnak.

A „különleges műveletek” definícióját „aAz amerikai FM 100 – 5 szabályzat fordítása szerint „különleges műveleteknek vagy különleges hadműveleteknek az olyan vállalkozásokat nevezzük, melyeket katonai, diplomáciai, gazdasági vagy lélektani hatások elérésére különlegesen szervezett, kiképzett és felszerelt katonai és félkatonai alakulatok hajtának végre nem hagyományos eszközökkel.”³

A különleges műveleti erőkre vonatkozó meghatározást az én megközelítem alapján a következőképpen definiálnám: sokoldalúan felkészített, akár extrém éghajlati környezetben, magas fizikai és pszichológiai terhelés mellett is eredményesen működni képes, a hagyományos módoktól eltérően harcoló-, kis létszámú csoportokban tevékenykedő katonai alakulat.

A modern értelemben vett különleges műveleti erőkalakulatok jellemzői az évszázadok során történő fejlődés eredményeképpen alakultak ki: az alábbi jellemzőkkel rendelkeznek:

- különleges kiképzésből eredő képességek
- magas motiváltság
- speciális képességek képes olyan feladatok végrehajtására, amely jelentős mértékben befolyásolhatják a katonai és politikai döntéseket, stratégiai elgondolásokat befolyásoló feladatok végrehajtására
- széles körű alkalmazhatóság
- önálló működésre való képesség
- utánpótlás nélkül, akár szélsőséges időjárási-, földrajzi -és fizikai körülmények közötti, hosszabb ideig történő működés képessége

A különleges alakulatok alkalmazásánál figyelemmel kell lenni arra, hogy azok a speciális feladatok végrehajtására alkalmas képességeket, ak és így kerülni kell a hagyományos erők által is végrehajtható feladatokra való alkalmazást, még akkor is, ha amennyiben a képességeikük egyébként a tradicionális katonai feladatok végrehajtására is alkalmasak. Arra is kiterjed. A különleges egységek felszerelése, kiképzése, valamint hadrafoghatóságának fenntartása rendkívül költségigényes (– nagyságrendekkel drágább, mint a hagyományos alakulatoké) -, ezért az ilyen katonai szervezetek alkalmazásánál minden esetben megfontolandó szempontot jelent annak vizsgálata, hogy az adott cél elérése érdekében egyáltalán szükséges-e a speciális egység bevetése, vagy az megoldható hagyományos erőkkel is.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI ERŐK ALKALMAZÁSA

A technikai-, az elméleti, és a gyakorlati és a technikai fejlődés eredményeképpen a különleges műveleti légideszant-csapatok alkalmazhatósága az évtizedek múlásával jelentős változásokon, és fejlődésen ment keresztül. A fegyverzeti, a szervezeti, valamint a kiképzési változásokon túlmenően döntően átalakult a különleges erők felhasználásának célrendszere is. A döntéshozókat korábban döntően csak *katonai* és *politikai* szempontok vezérelték a különleges erők alkalmazásában.

² Turcsányi Károly - Hegedűs Ernő: Légideszant II. Püedlo Kiadó, 2011. 12. o.

³ Sándor Tamás őrnagy: Különleges műveleti erők a XXI. században. 2005. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Diplomamunka

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

zása tekintetében., azonban nNapjainkban azonban ezen a téren jelentős bővülés következett be, hiszen ezek az alakulatok a *terrorizmus* elleni harcon túlmenően, *humanitárius-*, *békefenntartási* feladatokban, valamint a *dél-amerikai gerillák*, a *kábítószerek*, *illegális fegyverkereskedelem* és a *szervezett bűnözés* elleni küzdelemben is részt vesznek. Ezen feladatok között számos országban olyan teendők is hozzátartoznak, több olyan is található, amelyek a klasszikus értelemben nem kimondottan katonai feladatok – mertamelyek eredetileg belügyi vagy rendészeti körbe tartoznak, de a probléma súlyossága és – azonban a bipoláris szembenállás megszűnése utáni világ kihívásainak komplexitása miatt (gondoljunk például a közép- és dél-amerikai drokartellek elleni harcra) folytán szükséges a hadseregek kötelékébe tartozó, a távoli térségekben is gyorsan bevethető különleges alakulatok speciális felkészültségére és szakértelmére van szükség.

Fontosnak tartom néhány példa erejéig a világ különböző hadseregei különleges műveleti erőinek a II. világháború, a hidegháború és a közelmúlt fegyveres konfliktusaiban történő felhasználásának egy-egy példa erejéig tartó bemutatását, hiszen ezeken keresztül demonstrálható legjobban a különleges erők felhasználásának és felhasználhatóságának jelentősége.

KÜLÖNLEGES MŰVELETEK JELENTŐSÉGE A II. VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN

Az elsőként esetben a német Otto Skorzeny SS-százados által végrehajtott szöktetési művelet fontosságára szeretnék rámutatni. Benito Mussolini olasz miniszterelnök által vezetett Olaszország a III. Birodalom legfontosabb szövetségese volt a II. világháború idején. Az ország elsősorban nem a katonai teljesítményével és segítségnyújtásával játszott fontos szerepet a német szövetség szempontjából, hanem a földrajzi fekvésével, az Észak-Itáliában található fejlett iparvidéke, valamint a Pó-síkság mezőgazdasága okán. A szövetséges erők 1943-as szicíliai és dél-itáliai partraszállásával felvetődött a német hadvezetés előtt, annak a rémképe, hogy a szövetségesek az Alpok déli előterének elérésével behatolhatnak a Németországhoz csatolt Ausztriába. Mussolinit az angol-szászok partraszállásával egyidejűleg az olasz király eltávolította a hatalomból, és egy magasan fekvő hegyi szállodában őrizték olasz katonai felügyelt mellett. Hitler számára döntő fontossággal bírt a Duce kiszabadítása, hiszen a német kézen lévő észak-itáliai területeken létrehozandó báb állam leendő politikai vezetőjének szánta. e vonatkozásában az ő személye jelentette Hitler számára az egyetlen lehetséges alternatívát. A kiszabadítási akció végrehajtására a hagyományos szárazföldi támadás a hegyi terep és az erős védő őrizet miatt eleve kudarcra volt ítélve. Éppen ezért Otto Skorzeny és a 120 ejtőernyősből álló különítménye a váratlanságra alapozva 12 db DFS 230-as típusú tehervitorlázó repülőn végzett bravúros leszállást a nagy magasságban fekvő hoteltől 15 m-re. A művelet tökéletesen sikerült, a meglepett olasz őrség nem tanúsított ellenállást, és Mussolinit sértetlenül sikerült kiszabadítani⁴. A Duce később a Hitler által mesterségesen kreált Saloi Köztársaság élére került, amely iparával és mezőgazdaságával a háború végéig kiszolgált az anyagi erőforrásokban egyre jobban szűkülő Németországot.

Az itt említett eset tökéletesen rámutat arra, hogy néhány bátor és rátermett katona akciójával olyan döntő stratégiai jelentőségű művelet végrehajtására van mód, amely egy állam vagy szövetség hadviselési képességeire és stratégiai helyzetére egyaránt hatással van.

A másik hasonló jellegű történelmi példa hazánk II. világháborús történetéhez kapcsolódik. 1944 őszére világossá vált a magyar katonai és politikai felső vezetés előtt, hogy az ország legfontosabb érdeke a német szövetségből való azonnali kilépés. Az ország a III. Birodalom szempontjából stratégiai fontossággal bírt, hiszen túlzás nélkül állítható, hogy a háború ezen szakaszában a még megmaradt dunántúli részekben található olajmezők és bauxitbányák biztosították – szinte kizárólagosan – a német hadigépezet működőképességét. Németország stratégiai érdeke azt követelte tehát, hogy a magyar politikai és katonai felső vezetés teljes mértékben németbarát és megbízható legyen. A németek

4 Horváth Endre: Szökés a Campo Imperatoréból. In.: Top Gun. 1997/4. 28-33.o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

1944. október 15-én a német szövetségből való kiugrás szándékát fémjelző kormányzói kiáltvány elhangzását követően lendültek akcióba. Skorzeny és az ejtőernyősökből álló egysége elfoglalta és birtokba vette a budai várat. A kormányzót annak - korábban elrabolt fiával zsarolva - vették rá a lemondásra és a németbarát Szálasi Ferenc miniszterelnökké való kinevezésére⁵. A németek részéről sikeres akciónak a Magyarországra vonatkozó következményei közismertek.... A „Panzerfaust” fedőnevű műveletből - a Mussolini- féle szabadítási akcióhoz hasonlóan - az a következtetés vonható le, hogy egy kis létszámú egység alkalmazásával nem csak harcászati és hadászati, hanem komoly politikai eredmények is elérhetők.

KÜLÖNLEGES MŰVELETEK A HIDEGHÁBORÚ UTÁN [Sz. Z.2]

A továbbiakban Különleges műveletek néhány példája a hidegháború idejéből és a közelmúltból szeretnék példákat említeni, melyek a különleges műveleti erők egyre szélesebb körű alkalmazását mutatják be.

1) Az 1991-es Irak elleni háborúban Humanitárius célból végrehajtott ejtőernyős hadművelet:

Az USA 82. légideszant-hadosztályának egyik zászlóalj erejű harccsoportja hajtott végre egy különleges műveleti zászlóaljjal közösen hajtott végre ejtőernyővel való légi úton történő ellátási feladatot. Műveletet az 1991-es Irak elleni háborúban. Az akció feladat végrehajtásának célja kettős célja volt: az iraki rezsim ellen fellázadt, majd az iraki haderő elől az északi hegyek felé menekülő kurdok *ellátása és védelme* volt.

A légideszant és különleges z ejtőernyős erőkegység az élelmiszer- ellátmány ledobási területének biztosítása érdekében hajtott végre ejtőernyős ugrást hajtottak végre, miközben a légierő és az ejtőernyős egységek távol tartották a menekülő kurdokhoz közeledő irakiakat. A légideszant z ejtőernyős hadművelet hozzájárult egy humanitárius katasztrófa elkerüléséhez (– hiszen a menekülők nem rendelkeztek jelentős élelmiszer és gyógyszerkészlettel) – és megakadályozott egy vérfürdőt, amely bizonyosan bekövetkezett volna, ha a nehézfegyverzettel rendelkező iraki erők utolérnék a kurdokat.⁶

2) Háborús pusztítás korlátozása érdekében

Az I. Öböl-háború idején még a szárazföldi hadműveletek előtt került sor az iraki hátszágban az USA haderejébe tartozó Delta Force csoport alkalmazására, amelynek legfontosabb feladata volt az iraki *rakétatüzérség* állásainak feldehárítása. Ez a művelet a biztonságpolitika szempontjából azért játszott fontos szerepet, mert a SCUD-rakéták kilövése komolyan veszélyeztette az Iraktól távol eső országok civil lakosságát (pl. Izraelét és Szaud-Arábia Szaud-Arábiaát) civil lakosságát).⁷

A rakétaállások közelében megbúvó csoport megjelölte a légierő számára a célpontot, így az képes volt „sebészi” pontossággal megsemmisíteni a célpontokat, megelőzve a további iraki pusztításokat. Ebben az esetben a különleges műveleti erők a háborús pusztítás korlátozása érdekében lettek bevetve

3) *Terrorizmus elleni háború:*

Az USA elleni 9/11-es terrorista támadás után a különleges műveleti erők alkalmazásánál előtérbe kerültek a terrorizmus elleni harc kérdései. 2001. október 8-án az afganisztáni terrorszervezetek egyik legfontosabb irányító központjának számító Kandahaár térségében került sor, ahol közel száz fős Delta Force katonát juttattak földre ejtőernyővel, akiknek a feladata a tálib vezetési központ kiiktatása, valamint fontos vezetők elpusztítása volt. A bevetés végrehajtása csak részben volt eredményes volt (ti. – a vezetők megölése ugyan nem sikerült), – de az egység érzékeny veszteségeket okozott a terrorista erőknek.⁸

4) *Területvédelmi célok stratégiai megfontolások tükrében* [Sz. Z.3]

5 Sárhidai Gyula: Ugrás a sötétbe - A Panzerfaust hadművelet. Inln.: Regiment 42-45. o.

6 Turcsányi- Hegedűs: Légideszant II. 49. o

7 Zsig Zoltán: Delta Force.- A névtelen hősök csapata. In.: Regiment. 2009/3. 64. o.

8 Zsig Zoltán: Delta Force -A névtelen hősök csapata.64. o.; Turcsányi-Hegedűs: Légideszant II. 64-65. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

Az argentin hadsereg a Falkland-szigetek megszállása ellen indított brit hadjárat során 1982. április 26-án a légideszant erők bevetésére is sor került. A tét nem volt kicsi Nagy-Britannia számára, hiszen a sziget elvesztésével jelentősen romlottak volna az ország stratégiai lehetőségei egy, az ásványkincsekben bővelkedő Antarktisz megszerzésére irányuló háború esetén.⁹ Az argentin légierő által használt Peble-szigeti repülőtér elfoglalására irányuló brit ejtőernyős hadműveletet leszállási területét a korábban helikopterekkel deszantolt felderítő erők biztosították. A 60 főből álló ejtőernyős csoport kis magasságból ugrott ki ejtőernyővel, majd rajtaütésszerűen 10 perc alatt elfoglalta a kiszemelt repülőtérrel, ahol jelentős pusztítást végzett az ott lévő argentin gépparkban és repülőtéri infrastruktúrában.

5) *Az adott ország fontos stratégiai érdekének biztosítása céljából*

Grenadán 1983-ban a demokratikus politikai vezetést szélsőséges kommunisták ragadták magukhoz. Ezt megelőző években kubai „tanácsadók” érkeztek az országba abból a célból, hogy az Afrikában harcoló kubai erők működését segítő légi és tengeri támaszpontrendszer létesítsenek. Egy szovjetbarát, tartós kommunista jellegű grenadai politikai berendezkedésnek a karibi térségben való „megtelepedésének” rémképe is határozott cselekvésre sarkallta az amerikai vezetést.¹⁰

Az USA Grenadán végrehajtott légi-deszant hadművelet végrehajtását tehát *kettős cél* vezérelte:

- a) a kialakuló zavargások következtében veszélybe került *amerikai állampolgárok védelme és kimenekítése*
- b) a Grenadán keresztül történő, Afrikába irányuló kubai utánpótlási vonal kiépítésének megghiúsítása

A különleges műveletek szempontjából fontosnak tartom kiemelni az USA 1989. december 20. napján kezdődő Panama állam elleni támadását, amelyet egy, az USA érdekeit veszélyeztető politikai konfliktus váltott ki.

A kis közép-amerikai államon keresztül haladó Panama-csatorna az Egyesült Államok kereskedelmi- és hadi hajózása szempontjából kiemelkedő jelentőséget játszik. A Csendes- és az Atlanti-óceán között ezen a vízi útvonalon keresztül biztosítható a tengeri úton való összeköttetés. A csatorna megléte nélkül az egyik óceánról a másikra történő tengeren való átjutás lehetősége csak az egész kontinens megkerülésével lenne lehetséges.

A II. világháború utáni végrehajtott legnagyobb légideszant hadműveletet megelőzően az USA Haditengerészetéhez tartozó SEAL csoport ejtőernyővel történő földre juttatására került sor, amely még a földön megsemmisítette a konfliktust kiváltó Noriega tábornok harci gépeit.¹¹ Amennyiben ezek a repülőgépek maradtak volna, úgy fennállt a lehetősége annak, hogy jelentős károkat okoznak a deszant erőket szállító légi úton történő deszantolást végrehajtó amerikai szállítógépek között.

A MAGYAR KÜLÖNLEGES ERŐK JOGELŐDJE: A MAGYAR KIRÁLYI BERTALAN ÁRPÁD 1. HONVÉD EJTŐERNYŐS ZÁSZLÓALJ

Az első magyar különleges alakulat létrehozásának igényét a környező államokban lezajlott folyamatok ösztönözték, ahol már az 1930-as években megjelentek az ejtőernyőzés feltételei. Lengyelországban, Csehszlovákiában és Romániában ekkoriban már az ejtőernyős ugrások gyakorlásához szükséges ugrótornyok kerültek felállításra, megteremtve ezzel a katonai ejtőernyőzés elméleti alapjait. Tekintettel arra, hogy a magyar katonai vezetés nem akart lemaradni a szomszédos országok katonai fejlődésétől, fontosnak tartották a katonai ejtőernyőzés hazai megteremtését is. Érdekes módon a fegyvernem kifejlesztését sürgető lökést - az előbb felsorolt okokon túlmenően, - a magyar és főleg a német ejtőernyőzés vonatkozásában egyaránt - a Szovjetunióban, a Kijevi Katonai Körzetben 1935-ben lezajlott hadgyakorlat adta, hiszen ennek keretében került sor a világon először az ejtőernyősök tömeges bevetésére. A bemutató során - amelyen számos nyugati ország katonai delegációja is részt vehetett - 1200 ejtőernyős landolt, akik a leszállási zónát

9 Fischer Ferenc: A megosztott világ. IKVA Kiadó, Budapest, 1996. 356. o.

10 Isaacs, Jeremy; Downing, Taylor: Der Kalte Krieg. Eine Illustrierte Geschichte, 1945-1991. München und Zürich, 1999, Diana Verlag AG, 345. o.

11 Horváth Zoltán: Hét tenger ördögei 41. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

„elfoglalva” biztosították a kb. további 2000 katona szállító- repülőgépekkel való földet érését. Az itt látottak egyenesen sokkolták a jelenlévő nyugati tiszteket, gondolkodásukat döntően befolyásolták a szovjet katonai ejtőernyőzés eredményei (jelenlévők közül kiemelendő a német ejtőernyős fegyvernem atyjának számító Kurt Student és a német villámháborús képességek kulcsfigurájának számító Heinz Guderian is)¹². A kijevei hadgyakorlatot követően erősödött föl a hazai szakirodalomban – főleg Szentnémedy Ferenc tollából - a hazai szakirodalomban az ejtőernyőzés jelentőségének vizsgálata. Az ott leírtak nagymértékben befolyásolták a fegyvernem hazai megszületését.

A Honvédelmi Minisztériumban legelőször 1937. április 22-én merült föl, hogy a többi hagyományos fegyvernemektől sok tekintetben eltérő, különleges képességű gránátos alakulatok kerüljenek felállításra, amelyek alkalmasak arra, hogy adott esetben repülőgépeken, légi szállítással vagy ejtőernyős ugrással kerüljenek az ellenség háta mögé. Az első gyakorlati lépésre 1938. szeptember 11-én került sor, amikor is felállították Szombathelyen felállították az első 10 főből álló kísérleti ejtőernyős keretet.¹³ Az első kísérleti keret parancsnoka az első világháborúban Mária Terézia Renddel kitüntetett Bertalan Árpád százados lett. A kiváló szervezőképességgel és rátermettséggel megáldott parancsnok áldozatos munkájának köszönhetően a kísérleti keret végül 1939. október 1-jén már századdá, majd 1940. augusztus 30. napján zászlóaljja fejlődött, amely már közel 800 fős létszámmal rendelkezett.¹⁴

Az ejtőernyős zászlóalj alkalmazása a magyar katonai felső vezetés terveiben a *revíziós célok* biztosítása körében kapott szerepet. Kárpátalja 1938-as visszacsatolásakor csak tervbe lett véve egy ejtőernyős egység alkalmazása, azonban 1940. április 12-én a Délvidék visszafoglalása alkalmával már ténylegesen sor került az első bevetésre. Az első alkalmazás azonban, amely a zászlóalj szempontjából tragikusan végződött, hiszen a felszálláskor egy repülőgép kigyuladt, amelyben több ejtőernyős és a parancsnok Bertalan Árpád is életét veszítette.

A zászlóalj alkalmazásával kapcsolatosan említésre méltó az 1944. szeptember 5-én elindított tordai hadműveletben való tervezett részvétel. A hadvezetés az 1944. augusztus 23-án történő román átállást követően vette tervbe a dél-erdélyi hágók birtokbavételét, hogy megakadályozza ezzel, hogy az időközben felfejlődő szovjet és román erők betöréséthessenek Erdélybe, amely jelentősen megkönnyítette volna ené a magyar alföldre történő kijutásukat. A konkrét terv szerint a Brassó- Arad vasútvonalon fekvő és román ellenőrzés alatt lévő Tövis község vasútállomását egy 180-200 főből álló megerősített ejtőernyős század vette volna birtokba, elvágva ezzel az alföld felé történő román-szovjet vasúti szállítás lehetőségét.¹⁵ A műveletet végül elhalasztották, nem került végrehajtásra, mert a Torda irányából előrenyomuló magyar erők megakadtak, és így nem tudták volna felmenteni az ellenséges arcvonalak mögött közel 30 km távolságban harcoló ejtőernyős csoportot, amelyre ilyen körülmények között a biztos megsemmisülés várt volna.

Meg kell Fontosnak tartom megemlíteni még az 1945. január 24.-re tervezett „Glückspiel” fedőnevű művelet tervét, amelynek célja a budaörsi repülőtér elfoglalása lett volna¹⁶ a szovjet erők által *körülzárt német-magyar erők ellátása érdekében*.a *érdekében* a budaörsi repülőtér elfoglalása volt.¹⁷ . Az akcióra kijelölt ejtőernyős erők viszont a valóságban már nem léteztekálltak rendelkezésre, hiszen azok ekkor már a Szent László hadosztály keretében gyalogságként harcoltak, amelynek következtében hatalmas veszteségeket szenvedtek. A hadművelet a megítélésem szerint egyébként is nagyon kockázatos lett a végrehajtása esetén kudarccal végződött volna, hiszen a repülőtér körülölelő domborzati magaslatok a budapesti csata ezen szakaszában már a szovjet erők kezén voltak. A szovjet erők a magaslati pontokról könnyedén tűz alatt tartották, amelyekről lehetővé vált volna a repülőtér elfoglaló deszant-kötéleket illetve meghiúsították volna nehézfegyverekkel való tűz alatt tartása, amely révén eleve meghiúsult volna az utánpótlást szállító német-

12 Zicherman István: Az orosz ejtőernyős alakulatok története. Anno Kiadó, Budapest, 2005. 36-38. o.

13 Simon László: A magyar ejtőernyőzés története. In.: Top Gun, X. évf. 1999/2. 54. o.

14 Simon László: A magyar ejtőernyőzés története. In.: Top Gun, X. évf. 1999/2.54. o.

15 Bárczy János: Zuhanóugrás. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1981, 448-451. o.

16 Szabó Péter- Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945. Püldo Kiadó, Budapest, 2009. 179. o.; Tóth Sándor: Budapest felszabadítása 1944-45. Zrínyi Kiadó, Budapest 1975., 247-249. o.

17 Szabó Péter- Számvéber Norbert: A keleti hadszíntér és Magyarország 1943-1945. Püldo Kiadó, Budapest, 2009. 179. o.; Tóth Sándor: Budapest felszabadítása 1944-45. Zrínyi Kiadó, Budapest 1975, 247-249. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

magyar teherszállító gépek leszállását a és kirakodását.a. A terv csak azért érdekes, mert azt mutatja meg, hogy a különleges felkészültségű ejtőernyős zászlóalj alkalmazására sokkal több alkalommal lett volna szükség, mint amire a valóságban sor került.

NAPJAINK KÜLÖNLEGES ALAKULATA: a MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj

A magyar különleges műveleti erőt napjainkban a MH. 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj képviseli, amely – a Honvédség mélységi felderítő képességeinek alapjaira építve¹⁸ - hivatalosan 2005. augusztus 1-jén alakult meg, azonban a teljes műveleti alkalmassági szintet a század és a törzs csak 2008-ban érte el.¹⁹ A zászlóalj jogutódja az 1939-ben megalapított ejtőernyős zászlóaljnak.²⁰

A zászlóalj létrejöttéhez, valamint az anyagi és kiképzési feltételeik biztosításához az USA is jelentősen hozzájárult. Az amerikai megbízásból a szövetséges hadseregek különleges képességeinek fejlesztését elősegítő – egykori, az USA különleges erőinél szolgáló katonákból álló - mozgó kiképző csoport, az MTT (Mobile Training Team) nyújtott segítséget.²¹

A MH. 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj *általános feladatai* a [Sz. Z.4] 2004. évi CV. törvény VI. fejezet 70. § (1) bekezdésének a) és b) pontjaival összhangban a Magyar Köztársaság függetlenségének, területének, lakosságának, anyagi javainak külső támadással szembeni fegyveres védelme, amely kiegészül a szövetségi és nemzetközi szerződésből eredő katonai kötelezettségek teljesítésével.

Az alakulat *rendeltetése* összefoglalóan 3 alapvető részre bontható.²²

- különleges felderítési feladatok
- közvetlen akciók végrehajtása
- katonai segítségnyújtás

A fő feladatok azonban feladatok részletes taglalása esetén megállapítható az, hogy azok egy széles skálán mozogva rendkívüli módon átfogó jellegűek, hiszen megtalálhatóak bennük a hagyományosnak tekinthető katonai feladatoktól kezdődően, a humanitárius-, és a rendészeti feladatok, valamint meg kell felelniük egyaránt a globális-, továbbá a politika és diplomácia által generált kihívásoknak is, mint például:

- felderítési akciók (célmegjelölés, légi csapás utáni állapot felmérés, ellenség elhelyezkedésének megfigyelése, lehetséges le- és felszállási területek)
- váratlan rajtaütések (ellenséges vezetési pontok-, kritikus infrastruktúra megsemmisítése, illetve használhatatlanná tétele stb.)
- szövetséges erők támogatása (NATO és EU egyaránt)
- terrorizmus elleni harc információs hadviselés
- tömegpusztító fegyverek elleni harc
- válságkövetekben való stabilizáció műveletek
- VIP és egyéb személyek fogságból való kiszabadítása
 - 3)1) kutató-mentő feladatokban való részvétel (békében és háborúban egyaránt)
 - 4)2) béke-, valamint humanitárius műveletek
 - 5)3) aknák felkutatásában való részvétel
 - 6)4) kábítószer elleni műveletek segítségnyújtás

18 Turcsányi - Hegedűs: Légideszant II. 196. o.

19 Szabó Béla: Magyar specialisták. In.: Magyar Honvéd XX. évf. 2009. január, 1. szám. 33-34. o.

20 Kovács Attila (szerk.): A láthatatlan katonák. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007.

21 Szabó Béla: Magyar specialisták 34. o.

22 Turcsányi - Hegedűs: Légideszant II. 197. o.; Szabó Béla: Magyar specialisták In.: Magyar Honvéd, 2009. január, XX. évf. 1. szám.34. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

7)5) katasztrófa helyzetekben (árvíz)²³[Sz. Z.5]

Harci bevetés esetén a műveleti területet hagyományos módon a *légi-deszant formáival* (ejtőernyős ugrás, helikopteres kirakás, helikopterből kötélrel való leereszkedés, leszálló-deszant,) *harc- és gépjárművel, hátramarádással, átszivárgással*, közelíthetik meg, de a zászlóalj „repertoárjába” tartozik továbbá a *vízfelszín fölötti* (úszás vagy rohamcsónak), *vízfelszín alatti* (búvártechnika) megközelítés képessége is.²⁴ Ez utóbbiak gyakorlására kiváló lehetőséget ad a Tisza, valamint azok holtágainak közelsége.

Az ejtőernyős ugrások közül szükséges a HAHO (High Altitude High Opening), vagyis a nagy magasságból történő távolsági ugrás. Az ejtőernyő kinyitása az ugrást követően rövid időn belül történik meg, így mintegy vitorlázó repüléssel 40-50 km távolság is könnyen elérhető, amely lehetővé teszi a célpont rejtett megközelítését.

Szintén az ellenség rejtett módon történő elérését szolgálja a HALO (High Altitude Low Opening) típusú ugrás, amelynek során szintén nagy magasságból történik a gép elhagyása, azonban az ejtőernyő kioldása alacsony magasságban történik meg és a hosszú ideig történő szabadesés teszi lehetővé azt, hogy a földhöz közelebb történő nyitás révén az ejtőernyős a lehető legtávolabb észrevehetetlen maradjon.²⁵

Mind a két esetben oxigénpalackkal és speciális ruhában végezhető az ugrás, a nagy magasságból történő zuhanás az ugróra nagy fizikai terheléssel jár, ezért különös gonddal kell eljárni a személyi kiválasztás során. Ezen ugrások már nem helikopterekből, hanem az An-26-os közepes szállítógépekből történnek.²⁶

Az egység specialitásai közé tartozik, hogy a katonák 10-12 fős műveleti csoportokban tevékenykednek, amelyek összehívásával könnyű gyalogos szakasz is kialakítható.²⁷ A csoportok a feladatuk végrehajtása során nagyfokú önállósággal rendelkeznek. A magas szintű összetett kiképzés eredményeképpen a katonák döntő része „csereszabatos” azaz mindenki képes a másik kiesése esetén annak feladatát átvenni, ezen kívül komoly elsősegély ismereteket is elsajátítanak.

A magyar különleges műveleti erő *kiképzési rendszeréből* kiemelendő

- a különböző éghajlati- és terepviszonyokhoz (magashegyi, sivatagi) való alkalmazkodás képessége
- egyéni túlélési képességek elérése
- az egyes fegyvertípusok-, és haditechnikák kezelésének ismerete²⁸
- a hazai és a szövetséges alkalmazásra való kompatibilitás
- angol és egyéb idegen nyelvek ismerete (a nemzetközi környezetben való tevékenység elengedhetetlen feltétele)
- közelharc és késhasználat
- búvár képességek
- ejtőernyős ugrás (HAHO-HALO, alacsony magasságból történő ugrások és szárazföldre-vízre való leszállás)
- síelés²⁹

Az egyéni túlélési képesség elérésére esetén a legfőbb cél az emberi szervezetnek a fizikai és pszichológiai tekintetben a végletekig történő terhelhetőségének elérése, amely a legszélsőségesebb esetek túlélésére készíti fel a katonát. A túlélő gyakorlatok során sokszor több napon keresztül önállóan – minden egyéb segítség nélkül – kell menetgyakorlato-

23 Kovács Attila (szerk.): A láthatatlan katonák. 21-22. o.; Szabó Béla: Légiroham 2009 In.: Magyar Honvéd XX. évfolyam, 2009. 8. szám.31. o.

24 Szabó Béla: Magyar specialisták In.: Magyar Honvéd. 2009. január XX. évf. 1. szám. 34. o.

25 Turcsányi - Hegedűs Légideszant II. 221-222. o.; Szabó Béla: Magyar specialisták. In.: Magyar Honvéd. 2009. január XX. évf. 1. szám 34. o.

26 Kovács Attila (szerk.): Láthatatlan katonák. 21. o.

27 Szabó Béla: Magyar specialisták. In.: Magyar Honvéd. 2009. január XX. évf. 1. szám 34. o.

28 Szabó Béla: Magyar specialisták. In.: Magyar Honvéd. 2009. január XX. évf. 1. szám 34. o.

29 Kovács Attila (szerk.): Láthatatlan katonák. 17. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

kat végrehajtani oly módon, hogy a táplálkozás csak és kizárólag a természetben található növények és állatok felhasználásával történhet és az alváásra fordítható idő pedig nem haladhatja meg a napi 50 percet.³⁰

A magas szintű motiváltság fenntartása érdekében a zászlóalj vezetése figyelmet fordít arra is, hogy az állandó kiképzési programokon túlmenően a megszokottaktól eltérő újabb és más jellegű kihívások teljesítésére sarkalja a katonákat. Ennek jegyében elmondható, hogy az alakulat tagjai közül elég magas azoknak a száma, akik az USA hadseregében a különleges erők képességeit növelő tanfolyamokon és kiképzési programokon vehettek részt.³¹ Ennek jegyében a zászlóalj kiváló kapcsolatot tart fenn a román-, a szlovén- és az osztrák haderővel, amely révén lehetősége nyílik a rendszeres magashegyi kiképzésekre, cserébe ők viszont ejtőernyős kiképzésben részesítik az említett hadseregekben szolgáló „kollégáikat”.³²

A zászlóalj működésének magas színvonalát erősítik a külföldi missziók (Koszovó, Irak, Afganisztán,) során szerzett tapasztalatok is.³³

Az afganisztáni misszióban működő Különleges Műveleti Csoport 17 fővel végzi a feladatát.

A zászlóalj *harci alkalmazási elveinek* 3 legfontosabb tényezője a következő:

a váratlanság: a művelet sikerének kulcsfontosságú tényezőjét jelenti. A kis létszámú, de rendkívül mozgékony csoportok az ellenséget meglepetésszerűen támadják meg, amely zavart okoz az ellenség soraiban és így képtelenné válik a hatékony ellenállás tanúsítására. A 10-12 fős egység tehát éppen a meglepetés előnyét használja fel ahhoz, hogy valamilyen módon egyensúlyba kerüljön az egyébként erőfölénnyel rendelkező ellenséggel szemben.

a gyorsaság jelenti a siker másik zálogát, mivel a támadást majd a terület elhagyását a lehető legrövidebb időn belül kell végrehajtani, ellenkező esetben az ellenfél „magához térhet”, így kihasználhatja az erőfölényét, vagy fennállhat a veszélye annak, hogy a támadás elhúzódásával a számára segítség érkezik. Ez utóbbiak jelentősen megnövelhetik a műveleti csoport felszámolásának kockázatát. A terület elhagyásnak egyik leggyorsabb módja a helikopterrel történő kiemelés.³⁴

a láthatatlanság kritériumára is fontos szerepet játszik a célterület megközelítése- (beszivárgás, hátramaradás), vagy esetleg annak elhagyása esetén, valamint akkor, ha a támadás végrehajtására való várakozás esetén hosszabb idejű – akár napokig is eltartó – leszálláson történő tartózkodás szükséges.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a zászlóalj egy képzeletbeli „triumvirátus”-nak, a tagja, hiszen a katonai szempontból kedvező fekvésű és az alföld középső részének kulcsponjtját jelentő Szolnok városában, egy repülőtéren bázison három katonai alakulat is települt: a MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj, a MH 86. Szolnok Helikopterbázis és, a MH 25/88 Könnyű Vegyes Zászlóalj.

A MH 86. Szolnok Helikopterbázis feladatai közé tartozik a szárazföldi erőknek a légideszant hadműveletei során való szállítása, valamint azok szárazföldi műveleteinek légi tűztámogatása. Ezeket a feladatokat alapvetően egy MI-8-as és egy MI-17-es helikoptereket magába foglaló szállító-, valamint egy MI-24-es helikopterekből álló harci helikopter zászlóalj keretében látja el.³⁵

A MH 25/88 Könnyű Vegyes Zászlóalj (gyors reagálású erő) képességei sokrétűek, a könnyű lövész és a légi roham-, valamint a katonai rendőri feladatok ellátására egyaránt képes, valamint megfelel a gyors katonai beavatkozás és a magas készenlét kritériumainak is egyaránt.

30 Kovács Attila (szerk.): A láthatatlan katonák. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. 21.o.

31 Kovács Attila (szerk.): A láthatatlan katonák. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. 19-20.o.

32 Kovács Attila (szerk.): A láthatatlan katonák. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. 19-20.o.

33 Szabó Béla: Magyar specialisták. In.: Magyar Honvéd. 2009. január XX. évf. 1. szám 35. o.; Kovács Attila (szerk.): A láthatatlan katonák. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007. 22. o.

34 Turcsányi - Hegedűs: Légideszant II. 197. o.; Szabó Béla: Magyar specialisták. In.: Magyar Honvéd. 2009. január XX. évf. 1. szám 34. o.

35 Szabó Béla: Virtuális dandár In.: Magyar Honvéd. XXI. évfolyam, 2010. 2. szám, 34. o.; Turcsányi - Hegedűs: Légideszant II. 203. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

A felsorolt alakulatok mindegyike nélkülözhetetlen szerepet játszik a légideszant hadműveletek végrehajtása szempontjából. Mindennapi tevékenységük során összehangolják a vezetési, irányítási és kommunikációs rendszereiket, valamint nagy hangsúlyt fektetnek a harcászati együttműködési képességeik fejlesztésére.³⁶

A zászlóalj harci értékét növelné egy AN-72-es típusú katonai szállítógép beszerzése is, amely közel 3700 km-es távolságra képes egy kb. 20 főből álló csoportot eljuttatni oly módon, hogy a repülőgép képes nem kiépített, vagy rossz minőségű repülőtéren landolni. Ennek a képességnek akkor lehet jelentősége, ha a Honvédség szerepet kap a NATO, vagy az EU esetleges észak-afrikai hadműveleteiben

.A MAGYAR KIRÁLYI BERTALAN ÁRPÁD 1. HONVÉD EJTŐERNYŐS ZÁSZLÓALJ VONATKOZÁSÁBAN LEVONHATÓ KÖVETKEZTETÉSEK[Sz. Z.6]

A zászlóalj létrehozásával egy olyan új fegyvernemi kultúra és egyben fegyvernemi „filozófia”,- gondolkodásmód jelent meg, amely „úttörő” szerepet játszott az akkori Honvédségen belül. Az alakulat a hagyományos csapatokhoz képest összetettebb képességekkel rendelkezett, alkalmazhatóságuk sokkal szélesebb körű volt. Itt most elsősorban nem csak arra gondolok, hogy az ellenség hátában ejtőernyővel való földet érés és az azt közvetlen követő harc felvétel (– amely kétségkívül meglepte és összezavarta az ellenséget) –, vagyis a „függőleges átkarolás” kétségkívül „forradalmi” újdonság volt a világháború kezdetére jellemző hadművészetre, hanem maga az ejtőernyőzés megjelenésével egyfajta katonai gondolkodásmód is kialakult, amely jelentősen kihatott mind a hazai és mind a külföldi hadászati-harcászati fejlődésre[Sz. Z.7]:

1)A katonai gondolkodásra kifejtett hatás:

Az[Sz. Z.8] 1930 évektől elindult a magyar katonai szakirodalomban a légideszant és diverziós hadműveletekkel kapcsolatosan az *elméleti kutatás* és *háttér munka*, amelybe az 1940-es évektől kezdve fokozatosan bekapcsolódtak a már felállított ejtőernyős alakulat tisztjei (pl. Bertalan Árpád, Pokorny László, Tassonyi Edömér[Sz. Z.9]) is, akik gyakorlati tapasztalataikkal is elősegítették a fegyvernem alkalmazhatóságának elméleti alapjait a magyar katonai gondolkodásban. A katonai szaksajtóban való publikációk és vitaindító elmélkedések nagyban hozzájárultak az új fegyvernemtől idegenkedő vezérkari tisztek pozitívabb hozzáállásához.

2)A kiválasztás sajátosságai:

A zászlóalj tagjainak kiválasztásánál elsőrendű szempont volt, hogy megfeleljenek az ejtőernyőzéshez szükséges fizikai és pszichológiai alkalmasságnak, továbbá fontos volt, hogy az átlag sorozott katonáknál bátrabbak, motiválhatóbbak, kicsit egyszerűbben fogalmazva „bevállalósabbak”, „rámenősebbek” legyenek. Az egységhez sok olyan katona került, akik a kor szokásaitól eltérő „extrém” sportokat űztek pl. síelés, autó- és motor versenyzés. Ezek a tulajdonságok nélkülözhetetlennek bizonyultak az ellenség hátában, állandó létszámhátrányban harcoló diverziós, vagy légideszant harc feladatoknál hadműveleteknél, ahol kiemelkedő fontossággal bírtak az olyan tulajdonságok, mint a leleményesség és a nehéz körülményekhez való alkalmazkodási képesség.

3)A *kiképzés sajátosságai*: A zászlóalj katonáinak felkészítése során a szokásos fegyverkezelési-, és harcászati gyakorlatokon túlmenően olyan ismeretek elsajátítására is sor került, amely az ellenséges vonalak mögötti diverziós jellegű szabotázs cselekmények végrehajtásához szükségesek, ilyenek pl.:

- robbantási gyakorlatok³⁷
- gépkocsi- és mozdonyvezetés³⁸

36 Szabó Béla: Légi roham In.: Magyar Honvéd. XX. évfolyam, 2009. 8. szám, 31. o.

37 Szokolay 32. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

- küzdősportok (cselgáncs, dzsiu-dzsicu, ökölvívás, birkózás)³⁹
- erdők és folyók szabdalta területeken való kis csoportokban történő feladatok gyakorlása⁴⁰ (az önálló működés képességének és a leleményesség fejlesztése érdekében, elszigeteltség, felderítés gyakorlása érdekében)
- a magashegyi és sí-kiképzés, amelyre az erdélyi Gyergyói-havasokban és a Kárpátalján került sor (innen látszik a katonai felső vezetés támadó szándéka, amely a háborút kiterjeszti a Kárpátok térségébe).⁴¹
- térképes tájékozódással egybekötött ejtőernyős ugrások⁴²

A kiképzés sajátosságai között szeretnék rámutatni arra, hogy az alakulatnál mindennaposak voltak az állóképesség megtartása és növelése érdekében végzett reggeli testnevelési gyakorlatok, amelyek a szokványos „csuklógyakorlattól” eltérően futásból, küzdősportból és labdajátékokból (rögbi, kézilabda) álltak, amelyekben a tisztek és a legalacsonyabb beosztásban lévő katonák részvétele egyaránt kötelező volt.⁴³ (Ez erősítette a csapatszellemet és jótékony hatással van a feladat végrehajtási hajlandóságra)

4) *Csapatmorál:* A zászlóaljhoz nagy számban kerültek olyan katonák, akik képtelenek voltak alkalmazkodni a Horthy-hadsereg sajátosságaihoz, amelyre „drill”, a tisztek mindennapos visszaélései és az értelmetlen fegyelmező gyakorlatok voltak a jellemzők. Az ejtőernyős zászlóaljnál, viszont sokkal szabadabb légkör volt a jellemző, amely természetesen nem a katonai fegyelem hiányát jelentette, hanem azt, hogy a katonák érdekelté váltak a tökéletes és fegyelmezett munkavégzésre. Az összetartás és a bajtársiasság erősödéséhez hozzájárult az általános sportszeretet és az ejtőernyős ugrásokkal járó közös élmény és egyben közös veszélyérzet. A korábbi csapatnemükénél „nehezen kezelhető” katonák többsége az ejtőernyősöknél megbecsülést és szélesebb érvényesülési lehetőséget tapasztalhatott.

A zászlóalj magas harci morálját és harcértékét a német szövetségesek is elismerően beszéltek. A harcértéke tekintetében sokat elárul az az eset, amikor az 1944-es év késő őszién az Isaszeg térségében lezajlott harcok lezárultával a magyar hadvezetés kivonta a frontszakaszról az I. ejtőernyős zászlóaljat. A német parancsnokság ezt észelve követelte a zászlóalj visszarendelését. A magyarok az ejtőernyősök helyett egy teljes magyar hadosztályt kínáltak föl, amelyet a németek azzal utasítottak el, hogy nekik nem kell a hadosztály, hanem határozottan ragaszkodtak az ejtőernyősök visszavezényléséhez.⁴⁴

ÖSSZEGZÉS

A II. világháborúban szerepet kapott ejtőernyős zászlóalj jó példája annak, hogy milyen jelentős hatással lehet az adott hadsereg képességeire egy átgondoltan felépített „új fegyvernem”. A MH. 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj - az elődjéhez hasonlóan- szintén élenjáró „úttörő” szerepet tölthet be a Honvédségünk kiképzési- alkalmazási rendszerébenstruktúrájában.

Magyarországon a rendszerváltást követően a mindenkori politikai szféra pénzügyi szempontból rendkívül „mostohán” bánt a honvédelem ügyével. Ez a sajnálatos tény részben menthető azzal, hogy az elmúlt húsz esztendőben a gazdasági lehetőségek erős korlátozottsága okán más szektorokban (pl. oktatás, egészségügy) is jelentős elvonásokra kényszerült. A jóléti rendszer további fenntarthatósága miatt a védelmi kiadások tekintetében való megszorítások gyakor-

38 Szokolay 22. o.

39 Bárczy: 246. o. és 281. o.

40 u.o. 294. o.

41 Szokolay 38.o.; Huszár János: A magyar katonai ejtőernyőzés fénykora 1942-1944. In.: Hadtörténelmi Közlemények, 1998, 1. szám, 85. o.; Bárczy: 302-303. o.

42 Szokolay 42. o.

43 Bárczy 246. o.

44 Huszár János: A magyar ejtőernyős alegységek harci tevékenysége 1944-ben. 302. o.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. NÉMETHI Csanád

latilag egyébként az USA-tól kezdve az európai országokig az egész nyugati világot érintik, amely több országot is korábban nem tapasztalható mértékű katonai együttműködésre sarkal (pl. a régi „entente cordinale” jegyében angol-francia együttműködés, továbbá a közös kül- és biztonsági együttműködés keretében a tervezett francia – német - lengyel weimari dandár létrehozása).

A Magyar Honvédség is kénytelen alkalmazkodni a sok nehézséget okozó pénzügyi korlátokhoz. A jelenleg rendelkezésre álló források arra nem elegendőek, hogy a Honvédség egyidejűleg meg tudjon felelni a távoli térségekben zajló NATO missziók, valamint az ország védelmi követelményeinek. Éppen ezért reális lehetőséget jelenthet az a megközelítés, hogy - a minimális védelmi képességek és fegyvernemi kultúrák fenntartása mellett - olyan ún. részképességekre koncentráljuk a meglévő anyagi keretet, amelyek – nemzetközi szinten ez idáig is elismerten korábban is és eredményesen működtek (pl. lövész és repülőerők, műszaki alakulatok, tűzszerészek,).

A magyar történelem bebizonyította, hogy az ország akkor érhet el sikereket, ha olyan részterületekre koncentrál, amely az egyéni kreativitásra és a tehetségre, valamint rátermettségre épülnek. Ilyeneknek bizonyultak a civil életben a tudomány, a művészet, valamint a sport területei, amelyek a 20. században a nagy történelmi megrázkódtatásokat követően kiemelték a nemzetet a reménytelenségből és a nemzetközi elszigeteltségből.

Megítélésem szerint a mai Honvédség állapotát illetően katonai vonalon hasonló „*kitörési pontot*” jelenthet a MH. 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj is, amely az egyéni és csoportos felkészültségéből adódóan sokrétű feladatok végrehajtására alkalmas és különböző éghajlati viszonyok között is alkalmazható. Ez tökéletesen egybevág a NATO „out of area”, azaz a területen kívüliség koncepciójával, amelynek jegyében a világ távoli részein történő globális kihívások kezelése érdekében alkalmaz fegyveres erőket. Éppen ezért a különleges műveleti erő fontos lehet a NATO felé irányuló magyar felajánlás tekintetében. Ez az alakulat képzettségénél fogva véleményem szerint teljesen megfelel a NATO által fontosnak tartott feladatok elvégzésére, amelyeket az *aszimmetrikus* hadviselés, valamint a „*post conflict*” jellegű kihívások viszonyai között is képes végrehajtani. *A szövetségesek által is elismerten jól működő magyar különleges alakulat tompíthatja azt a NATO bírálatot is, amely a magyar politika ezredforduló környékén történt – az atlantizmustól sokkal inkább távolodó – fordulata óta szinte visszatérően napirenden van. Ez a bírálat ugyan a Honvédség képességalapú átalakításának 2002-2003-as megkezdése óta ugyan mérséklődött, azonban az ország állandó jelleggel alacsonyan tartott védelmi költségvetése miatt - „Damoklész kardjaként” lebegve - bármikor előtörő feszültségként terhelheti meg a NATO-hoz, valamint az USA-hoz fűződő kapcsolatokat.* A magyar politikai szférában sok – amúgy jó szándékú – politikus nehezményezi azt, hogy a védelmi képességek rovására aránytalanul nagyobb hangsúlyt fektetünk a szövetséges megfélemléseknek. Az kétségtelenül fájdalmas, hogy csak az országvédelmi képességek visszaszorításával képes a honvédelmi költségvetés finanszírozni a külföldi missziókat, azonban azt sokan elfelejtik, hogy az ország jelenlegi biztonsági helyzetéből adódóan *nem áll fenn a hagyományos háború veszélye*, viszont erőteljesen fennállnak a szövetséges kritériumoknak való megfelelés kötelezettségei, amelyek megfelelő teljesítésével jelentősen nőhet az ország nemzetközi politikai cselekvőképessége. *A nemzetközileg is elismert magyar rés- és szakosodott képességek megléte viszont pontosan itt válik fontossá - és itt jöhet számításba a magyar különleges műveleti erő is – amelyet jó egyensúlypolitikával beleilleszthetők a bonyolultan működő, valamint a sok tényezőtől függő külpolitikai és katonadiplomáciai viszonyrendszerbe.* Ez persze nem pótolhatja az országvédelmi képességek fejlesztését, de a forráskorlátos időkben a hazai védelmi követelményeknek is megfelelő fejlesztéseket jelenthetne.

A különleges műveleti képességek fejlesztési igényei a *hazai védelmi hadiipar* szélesebb körű bevonását (pl. Gepárd GM6 Hiúz rombolópuska, vagy a sivatagi viszonyok között is jól alkalmazható „Szöcske” könnyű terepjáró jármű továbbfejlesztése) is, valamint a külföldi gyakorlatokkal és beiskolázásokkal a személyi állomány többnemzetiségi környezetben való működési képességét elősegítheti. A különleges műveleti igények hazai bázison történő kielégítése jól tudna kapcsolódni a honvédelmi tárca által nemrégén meghirdetett Hadik-tervhez is. A magyar honvédelmi politika egyik fontos

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**DR. NÉMETHI Csanád****Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

lépésének tekinthető tehát, hogy létrehozott egy széles spektrumban használható katonai képességetalakulatot, amely megfelel a XXI. század kihívásainak.

Kulcsszavak: Bercsényi Zászlóalj, hadművelet, ejtőernyő

A „DIADAL” ÉS EGYÉB MÓDSZEREK ALKALMAZÁSA A NEMZETI VÁLSÁGKEZELÉSI FELADATOK MEGOLDÁSÁNÁL

A válságok a békeállapottól eltérő, kormányzati és rendkívüli döntéseket igénylő helyzetek. Számos formájú, kiterjedésű, természeti és társadalmi típusa létezik. A szerző több módszert mutat be a válságok megoldásánál követendő lépésekre. Ezek közül az egyik a coaching területén alkalmazott „Diadal” módszer. A szerző ezt adaptálja egy módszerként, a nemzeti válságkezelési feladatok végrehajtásához.

...Nem vállalok közösséget azzal a könnyelmű reménnyel, hogy valami véletlen majd megment bennünket.”
(Carl von Clausewitz)¹

Az egyén, a kisebb-nagyobb humán közösségek és társadalmi szerveződések számára – közvetlen vagy közvetett érintettsége és hatásai miatt – fontos a válságok kutatása, eredményeinek megismerése, tapasztalatainak rendszerezése. Az ember biztonságát fenyegető veszélyek elhárítására tett erőfeszítések hosszú történelmi múltra tekintenek vissza. Minden válságjelenség, amely valamilyen szintű és szervezetszerű közösséget érint, előrevetíti annak a lehetőségét, hogy a közösségen belül kialakított konszenzuális normák sérülnek. Ez a közösség közmegegyezésen alapuló értékeit és/vagy érdekeit sértheti, ami egyben az általánosan értelmezett biztonságérzetet veszélyezteti.

A katonai erőre épülő bipoláris világ felbomlása jelentős változásokat eredményezett. Ezek közé tartozik az, hogy a törékeny hidegháború éveiben elnyomott, azaz katonai erővel elfojtott ellentétek felszínre törtek. A nukleáris háború fenyegető veszedelme megszűnt, de ettől a világ nem lett biztonságosabb, egységesebb. Jellemzője lett az ideológiai, vallási, etnikai, nemzetiségi, területi vita, amelyeket főként a stabilitás hiánya okozott. Az újonnan jelentkezett válságok veszélyeztették egy-egy régió biztonságát, jelentős erőfeszítésekre készítették a nemzetközi szervezeteket a konfliktusok megelőzése, a kialakuló feszültséggócok, válságok kezelése, a béke helyreállítása, fenntartása területén.

A konfliktusforrások főként a közép- és kelet-európai átalakulásból fakadó politikai, gazdasági és pénzügyi instabilitásból eredtek, gyakran felerősítve a nacionalizmust, veszélyt jelentettek Nyugat-Európára. Másik nagy veszélyforrás az iszlám fundamentalizmus gyors terjeszkedése volt, amely katonai formájában a Balkánon, míg gazdasági, eszmei, vallási hatásában az egykori szovjet birodalomra, Bulgáriára és Romániára jelentett veszélyt.

A konfliktusok jellegéből és komplexitásából következően a válságkezeléssel összefüggő tevékenységeknek törekedniük kell a konfliktusok okainak, forrásainak feltárására és megszüntetésére, a teljes békeállapot helyreállítására. Ebből következően a válságkezelésnek tartalmaznia kell a konfliktus befejezéséig történő aktív cselekvést. Így a béke-műveletek rendszere is bekerült a feladatok közé. Ezek a feladatok természetesen a felszerelés hiányosságai, a tiszt-tiszthelyettesi létszamarányok, s a külföldi alkalmazás tapasztalatainak hiánya miatt nagyobb költségvetési támogatást igényelnének, de a működőképesség fenntartásával küzdő védelmi tárca vezetése ezt nem tudja minden esetben biztosítani.

A megváltozott biztonságpolitikai környezetben – a geopolitikai és geostratégiai kihatásokkal együtt – jelentkező új típusú válságok gyorsan törtek a felszínre, heves lefolyásúak voltak és elhúzódó időtartam jellemezte őket. Emiatt a megelőzés és válságkezelés módszereiben jelentős változtatásokat kellett eszközölni a hatékonyság megőrzése érdekében. A biztonság katonai dimenzióját érintő válságok kezeléséhez az új módszereket, eljárásokat nemcsak szövetségi, ha-

¹ PERJÉS G.: Clausewitz p. 45.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

nem nemzeti keretek között is ki kellett alakítani. A korábbi egyértelmű katonai fenyegetés mellett a tagországoknak fel kell készülniük a migráció, a kábítószer, a nemzeti, vallási, etnikai, terrorista, informatikai, pénzügyi és belbiztonsági problémákból adódó feladatok értelmezésére, feladattervek és végrehajtási eljárások kidolgozására. A hadügyben végbemenő forradalom (Revolution of Military Affairs, RMA)², az információs fölényre történő törekvés, a „halott nélküli háború” elmélete megkövetelte az új típusú fegyveres erőkkel szemben a feladatok pontos tervezését, értelmezését és végrehajtását.

1. AZ ÚJ TÍPUSÚ KIHÍVÁSOK ÉS KOCKÁZATOK

Összehasonlítás a hidegháború és a jelenkor jellemzőiről		
Kategóriák	A hidegháború időszakának jellemzői	A jelenkor jellemzői
Világrend	Kétpólusú világ Két szuperhatalom	Többpólusú világ Egy szuperhatalom
Háború veszélye	Nukleáris Világháború Katonai szövetségi rendszerek között	Regionális konfliktus veszélye Országokon belüli konfliktusok
Hadseregek jellemzői	Tömeghadseregek (Speciális alakulatok -Főerők - Tartalék erők)	Feladat-orientált összhaderőnemi, többnemzetiségű, alkalmi kötelékek (reagáló erők – fő védő erők – tartalék erők)
Készenléti idők	Állandó harckészültség rövid készenléti időkkel Teljes mozgósítási rendszerek	Állandó harckészültség rövid készenléti időkkel Szelektív riasztási rendszer
A fegyveres erők feladatainak időszakai	Békeidőszak Konfliktus-időszak Háború	Békeidőszak Konfliktus-időszak Háború Konfliktus után
A fegyveres erők feladatai	Békefeladatok (harckészültség, hadrafoghatóság, kiképzés) Elrettentés, visszatartás konfliktus időszakban Aktív katonai lépések konfliktus időszakában Háborús feladatok I. generációs békefenntartó feladatok (megfigyelés, szétválasztások)	Békefeladatok Részvétel a migráció kezelésében Elrettentés, visszatartás konfliktus-időszakban Aktív katonai lépések konfliktus időszakában Béketeremtő műveletek (Preventív diplomácia, Konfliktus-megelőzés, Békekikényszerítés, Béketeremtés, Békeépítés) Háborús feladatok II. időszakos békefenntartó feladatok

(Szerkesztette: Resperger István)

² A hadügyben végbemenő forradalom -szakértők szerinti- főbb állomásai:

1. a német fegyvernemek együttműködése a II. Világháborúban a lengyel és nyugat-európai hadjárat időszakában;
2. az angliai csata idején a brit légierő tevékenysége;
3. német tengeralattjárók tevékenysége;
4. az amerikai nukleáris fegyverek megjelenése és alkalmazása;
5. az Öböl-háborúban alkalmazott felderítő, elektronikai harci-technikai eszközök tömeges alkalmazása.

In: BARTLETT, H. - HOLMAN, PAUL - SOMES, T.: Einsatzplanung militärische Revolutionen und die Tyranne der Technologie p.1

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

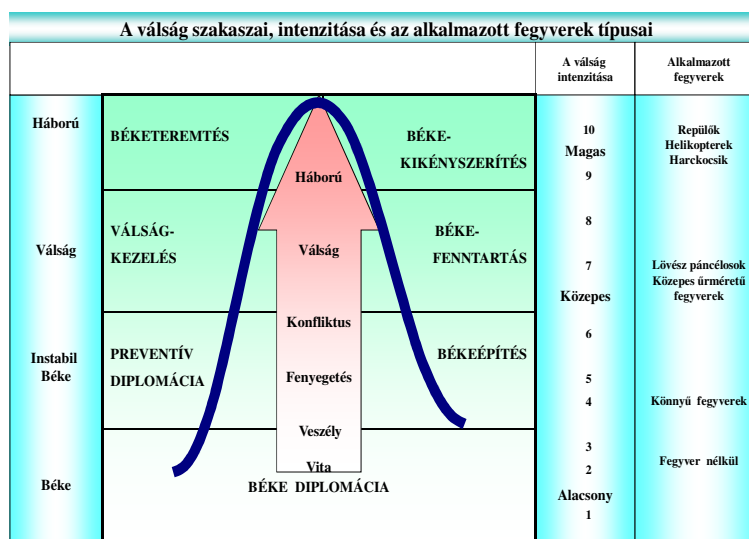
2. KONFLIKTUS-MEGELŐZÉS, VÁLSÁGKEZELÉS

2. 1. KONFLIKTUSSAL, KONFLIKTUS-MEGELŐZÉSSEL, VÁLSÁGGAL, VÁLSÁGKEZELÉSSEL KAPCSOLATOS FOGALMAK

A témával kapcsolatos fogalmakat, meghatározásokat és definíciókat az államközi kapcsolatok viszonyának formáin keresztül közelítem meg. A szakirodalom alapvetően az esetek többségében négy állapotot különböztet meg:³ békeállapot, válsághelyzet, fegyveres konfliktus és konfliktus-kezelés utáni békeállapot (Béke-2). A **békeállapot** jellemzője, hogy a kapcsolatok az államok és/vagy az országcsoportok között a kölcsönös bizalmon és az egyetértésen alapulnak a közös érdekek és a valós értékek figyelembevételével. A **válsághelyzet** jellemzője, hogy a jó kapcsolat valamilyen vita vagy érdek/érték összeütközés következtében megromlik, feszültség keletkezik a résztvevők között, akik valamilyen eszközzel (politikai, diplomáciai, gazdasági, katonai) megpróbálják a kialakult helyzetet befolyásolni. A **katonai természetű veszélyeztetésről** akkor beszélhetünk, ha a válsághelyzet megoldására tett politikai, diplomáciai, gazdasági és egyéb lépések nem járnak eredménnyel, és a felek között a viszony tovább romlik, ami katonai természetű nyomásgyakorlás, erődemonstráció, provokációk, csapatösszevonások, és határsértések formájában nyilvánul meg. A **konfliktus utáni békeállapot** jellemzője, hogy a konfliktuskezeléssel kapcsolatos tevékenységek elérik fő céljukat – azaz a békeállapot újbóli megteremtését –, de a konszolidálódott helyzet fenntartása és megerősítése érdekében általában olyan intézkedéseket léptetnek érvénybe, amelyek megakadályozzák az esetleges konfrontációkat. Ezen intézkedések arra irányulnak, hogy a feszültségszintet csökkentsék, de adott esetben az indokoltnál hosszabb alkalmazásuk a végleges békeállapot létrejöttét késleltethetik.

Michael S. Lund feltételezése alapján, főként a diplomáciai, a politikai, a nemzetközi szervezetek és a katonai erő lépéseit tekintve egy konfliktus szakaszai diagrammszerűen ábrázolhatóak.

Az ábrával kapcsolatban az első fogalomkör, melyet megvizsgálók, a létfontosságú (alapvető) értékek és érdekek.

/Forrás: LUND, MICHAEL S.: Preventing Violent Conflicts p.39.; JENTZ, D.H.: Führungssystem im Wandel In: Österreichische Militärische Zeitschrift 1995/2. p. 127./

(Szerkesztette: Resperger István)

³ Lásd: SZTERNÁK GY.: A válságok kialakulása és kezelésük lehetséges módja p. 26. Vö.: Más szakértők alkalmazzák még a: „Béke 1”; Válság; (háborús küszöb alatti tevékenységek), Háború, „Béke-2” megnevezéseket is, abból a megfontolásból, hogy a „Béke-2” egy másfajta állapotot jelent a kiinduló helyzethez képest. LUND, M. S.: Preventing Violent Conflicts pp. 39-43. Megkülönböztet: Béke-, instabil béke, válság, fegyveres konfliktus, háború időszakokat.

2. 1. 1. A létfontosságú (alapvető) értékek és érdekek

A nemzeti érdek a nemzet javát, hasznát, szükségleteit körülhatároló alapvető fogalom. A nemzet fennmaradása, megszilárdulása, továbbfejlődése szempontjából alapvető jelentőségű feltételrendszer. Az állami szuverenitás létének döntően meghatározó összetevője. A honvédelemmel kapcsolatos nemzeti érdek az államot fegyveres erőszakkal fenyegető veszélyek és kockázatok összefüggésében körvonalazható. Egyes amerikai kutatók⁴ az általános fogalmat (érdek) a lehetséges kockázatok szerint differenciálják. Így megkülönböztethetjük: a létérdek, a különösen fontos érdek, a jelentős érdek és az érdek kategóriáját.

Létérdek (sorsdöntő nemzeti érdek): a nemzet megmaradáshoz, megszilárdulásához, fellendüléséhez fűződő olyan elengedhetetlen, a fennmaradást biztosító társadalmi szükségletek összessége, amely a nemzeti lét szempontjából döntő jelentőségű. Ezért érvényesítése és oltalmazása a nemzet részéről akár szélsőséges kockázatvállalással és a nemzeti erőforrások maximális és célorientált összpontosításával járhat együtt, ami adott esetben a totális fegyveres konfrontáció felvállalásában nyilvánul meg.

Különösen fontos érdek (alapvető nemzeti érdek): olyan életbevágó, a nemzeti létet meghatározó társadalmi szükségletek összessége, amelynek érvényesítése és oltalmazása érdekében a nemzet nagy kockázatot vállal, de ennek mértéke a nemzeti lét szintje alatt marad.

Jelentős érdek (fontos nemzeti érdek): olyan társadalmi szükségletek összessége, amelynek érvényesítésére és oltalmazására a nemzet nagyobb erőfeszítéseket tesz, de jelentősebb kockázatokat nem vállal fel. (pl. az ország légterének, területének időleges átengedése idegen fegyveres erők átvonulása céljából).

Érdek (egyszerű nemzeti érdek): olyan társadalmi szükségletek összessége, amely a nemzeti jólét emelésének irányába mutat, a hangsúly az érvényesítésre helyeződik, oltalmazása általában preventív, és a fegyveres erők alkalmazása nélkül, közvetett módon történik. (pl. anyagi, technikai, pénzügyi, oktatási és segélynyújtás)

Az érték: a magyar értelmező kéziszótár szerint: „valaminek az a tulajdonsága, amely a társadalom és az egyén számára való fontosságot fejezi ki.” A szakértők ide sorolják általában egy adott ország kultúráját, nyelvét, vagy olyan kulturális, művészeti örökséget, amelyhez az adott ország lakossága kötődik. Az értékek adott társadalmi környezetben maradandóbbak, mint az érdekek, mivel az érdekek a társadalom belső változási folyamatainak köszönhetően az értékek mentén artikulálódnak. Az értékek alapvetően csak az egész társadalmi berendezkedést befolyásoló, külső vagy belső drasztikus változások esetén fogalmazódnak újra.

2. 1. 2. A kockázat, a kihívás és a fenyegetés

A kihívások: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek legalacsonyabb megnyilvánulási szintjén, amelyek eredői általában hátrányosan befolyásolják a belső és külső stabilitást és kihatással lehetnek egy adott régió hatalmi viszonyaira.

A kockázatok: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek olyan megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, ezáltal veszteségek keletkezhetnek.

A fenyegetések: az általánosan értelmezett biztonság egyes összetevőire ható olyan helyzetek és állapotok összessége a lehetséges veszélyek legmagasabb megnyilvánulási szintjén, amikor a nemzeti érdekek sérülhetnek, és közvetve hatással lehetnek a nemzeti értékek megőrzésére. Az érdekek képviselőiténél módszerei és eszközei előnyben részesítik a kikényszerítést vagy az erőszakos úton történő megoldás lehetőségét.

⁴ STUDENMAIER, W. O.: Hadászati koncepciók In: KOVÁCS J.: Állami szuverenitás, nemzeti érdek, hadászat pp. 36-50.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

2. 1. 3. A békeműveletek és a diplomácia⁵

Az Egyesült Nemzetek Szervezete⁶ megalakulásától kezdve a béke és a biztonság fenntartásának és megőrzésének kérdéseire összpontosított. A probléma kezelésére 1992. január 30.-án a Biztonsági Tanács Boutros Boutros Ghali főtítkárt bízta meg a kérdés vizsgálatával és a megoldási változatok kidolgozásával.⁷

Az ENSZ főtítkár által 1992-ben írt dokumentum alapján a békeműveletek fajtái a következők:

A megelőző (preventív) diplomácia olyan tevékenység, amelynek célja, hogy megakadályozza a felek közötti viták keletkezését és megakadályozza, hogy a meglévő viták konfliktusba csapjanak át, valamint korlátozza a konfliktus kiszélesedését. A megelőző diplomácia eszközei lehetnek: a partnerség, az együttműködés, a párbeszéd; a bizalomerősítő rendszabályok; a korai előrejelző rendszerek; a formális ténymegállapítások, amelyek a Biztonsági Tanács ülésein hangzanak el; az erődemonstráció és egyéb lehetőségek.

A béketeremtés (Peacemaking) olyan tevékenység, melynek célja, hogy megakadályozza a felek közötti viták keletkezését, megakadályozza a meglévő válságok konfliktusba történő átcsapását, és korlátozza a konfliktus kiszélesedését. Eszközei lehetnek: a gazdasági és kereskedelmi blokádnak; a politikai, diplomáciai, gazdasági kapcsolatok megszakítása; katonai erődemonstráció és az ENSZ mandátum alapján létrehozott katonai erő alkalmazása.

A békefenntartás (Peacekeeping): Az ENSZ közvetlen beavatkozása a helyszínen az érintett felek egyetértésével, rendes körülmények között az ENSZ katonai és/vagy rendőri gyakran polgári állományának felhasználásával. Olyan eljárásnak tekinthető, amely kiszélesíti a lehetőségeket a konfliktus megakadályozására és a béke megteremtésére. A békefenntartás eszközei lehetnek: megfigyelő erők kiküldése; a határsértések kivizsgálása; tűzszüneti határellenőrzés; választások, békeegyezmények betartásának megfigyelése; a válságkezelés, konfliktus-megelőzés feltételeinek teljes körű megteremtése.

A válságot, a konfliktust követő **békeépítés (Peacebuilding)**: olyan tevékenység, amelynek az a célja, hogy megkeressék és támogassák azokat a szervezeteket, amelyek a béke megszilárdítására, a békés rendezésre törekuszenek, hogy elkerüljék a válság, konfliktus kiújulását. A békeépítés eszközei lehetnek: a szemben álló felek lefegyverzése, leszerelése; a közrend, közbiztonság helyreállítása; a menekültek visszatelepülésének elősegítése; olyan programok pénzügyi támogatása, amelyek a politikai, gazdasági, szociális helyzet rendezését segítik elő.

Boutros Boutros Ghali rendszerezését felhasználva a NATO a békeműveletek hat fajtáját különbözteti meg: konfliktus-megelőzés, béketeremtés, békefenntartás, humanitárius műveletek, békeérvényesítés és békeépítés. A doktrína szerint a békeműveletek kifejezés helyett célszerűbb a békétámogató hadműveletek megnevezést használni.⁸ A kifejezés használata egységesítési törekvést mutat a szárazföldi- és a légierő doktrínáival, amelyeket korábban fogadtak el, és fogalom-rendszerük általánossá vált a tagállamok fegyveres erőiben.

A béke érvényesítés, kikényszerítés (**Peace enforcement**): A felek akarata ellenére fegyveres erő alkalmazása a béke elérése céljából.

A válság diplomácia (**Crisis management**): kifejezést azért említtem itt, mert a válságok időszakában olyan helyzetre vonatkozik, amelyben a többi szereplő kiszámíthatatlansága, a róluk rendelkezésre álló információk korlátozott volta miatt a hosszú távú stratégiai tervezés nem képes kellően megalapozni egy intézkedést. A „crisis management” kifejezést először Robert Mc Namara, az USA védelmi minisztere használta az 1962-es kubai válság kapcsán.

⁵ Lásd: CSABAI GY. – NAGY L.: A válságkezelés lehetősége napjainkban In: Hadtudomány 1993/3. pp. 3-14.

⁶ Az ENSZ Alapokmányát 51 tagállam írta alá 1945. 06. 26-án San Franciscóban, amely 1945. 10. 24-én lépett életbe.

⁷ BOUTROS, B. G.: An Agenda for Peace (ENSZ Társaság, Budapest, 1992.)

⁸ FOSTER, E.: NATO's Military in the Age of Crisis Management p. 24.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

2. 2. A VÁLSÁGKEZELÉS ELMÉLETE, A VÁLSÁGOK JELLEMZŐI

A konfliktusok, válságok a bipoláris világrend felbomlása után kerültek előtérbe. Az új kihívások, kockázatok veszélyeztetik az egyén, a közösség és az államok biztonságát. A válságok hozzátartoztak az emberiség történetéhez, hosszabb rövidebb lappangási idő után a felszínre törtek, intézkedéseket követeltek, valamilyen irányban befolyásolták korukat.

Az egyik legelfogadottabb átfogó megfogalmazás a válságra: „A válság átcsapási pont, egy államnak bármely más külső szereplővel való viszonyában a háború — béke kontinuum mentén...A válság mintegy a konfliktus tetőpontja, összesűrűsödése.”⁹ A számú ábrán jól megfigyelhető ez az összegzés, legnagyobb valószínűséggel a válság tetőpontján következhet be az eltérő érdek-, és/vagy értékkülönbségek okán a katonai erő alkalmazása.

A válságkezelés: „Minden olyan intézkedés, amely a válság esetén arra irányul, hogy egy fegyveres konfliktus kialakulását, kiterjesztését megakadályozzuk, anélkül, hogy alapvető nemzeti érdekeinkről lemondanánk... körülmintő előkészületek után a döntések meghozatala. Ez utóbbiak célja a megfelelő politikai, diplomáciai, gazdasági és esetleg katonai lépések időbeni és összehangolt alkalmazása.”¹⁰

A válságkezelés a vezető számára mindenképp azt jelenti, hogy rendkívüli körülmények között kell döntéseket hoznia, amelyek jelentős khatással vannak a nemzeti és nemzetközi biztonságra, a gazdasági jólétre, a környezetre, a lakosság élet- és vagyonbiztonságára, a stabilitás és a rendszer fenntartására.¹¹ A konfliktus „összeütközés nagy közöségek között, valós vagy manipulált érdekellentétből. A kapcsolatokra anulláló hatása van.”¹² „Amikor egyik kormány nem tetszik, amit egy másik csinál”(Roger Fischer).¹³ A konfliktusok legveszélyesebb formái a fegyveres konfliktusok, melyek „egy vagy több állam közötti kiéleződött verseny elmérgesedett végső formája, a nyomásgyakorlás, érdekek fegyveres eszközökkel történő érvényesítése céljából.”¹⁴

A kialakult válságok kezelésére a legkülönbözőbb válságkezelési módok, eljárások alakultak ki.¹⁵ A válságok kezelése és a konfliktus-megelőzés mára a nemzetközi diplomáciai törekvések fő célpontja lett. A hidegháború után a konfliktus-megelőzésre való törekvés egyre inkább politikai céllá vált, mind a nemzetközi szervezetek (ENSZ, EU, EBESZ), mind a regionális- és nagyhatalmak részéről. Ezt a tevékenységet erősítette az ENSZ főtitkár elemzése, ajánlásai a béketeremtés kérdéséről. A preventív diplomácia nemcsak Európában, hanem a világ más térségeiben is fontos tényezővé lépett elő.¹⁶

Az átfogóan értelmezett biztonsági környezetben, az államokon belül vagy az államok között létrejöhetnek összeütközések. A konfliktus folyamatjellegét tekintve kezdeti, kibontakozási, tetőponti és befejező szakaszokat különböztethetünk meg. A válságkezelésben a kezdeti időszakhoz a megelőzés, a mérséklés, a kibontakozási időszakhoz a mérséklés, a válaszlépések megtervezése, előkészítése, a tetőponthoz és a befejező szakaszhoz a leépítés, a megoldás, a helyreállítás lépései kapcsolódnak.¹⁷

⁹ ÁGH A.: Konfliktusok háborúk p. 114. Lásd még: DEÁK P.: A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok háborúk p. 14. „A válság, az államok, államcsoportok között kiéleződő feszült viszony a fegyveres konfliktus szintje alatt.”

¹⁰ KÖSZEGVÁRI T.: A válságkezelés aktuális problémái p. 217. „A válságkezelés politikai reagálások modulálása ingatag helyzetben; a saját érdek, érték képviselése érdekében. Számos esetben jó politikai és diplomáciai lépések sorozata.”

¹¹ PECHOUS, E.: A válságok fajtái In: A George C. Marshall Központ kiadványa, Budapest, 1999. p. 2.

¹² DEÁK P.: A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok válságok, háborúk p. 3.

¹³ MATUS J.: Válságkezelés és konfliktusok megelőzése p. 49.

¹⁴ A fegyveres konfliktusfajtákban többfélet megkülönböztetnek: In: ÁGH ATTILA: Konfliktusok, háborúk p. 304. Új konvencionális, nem konvencionális, destabilizációs, anomias konfliktusok (A görög „anomosz” rendezetlen szóból).

¹⁵ Lásd: SZTERNÁK GY.: A válságkezelés, a fegyveres erők megváltozott feladatai Összegegyeztető (ACCOMODATIVE), Korlátozó (COERCIVE), Erőszakot alkalmazó (PHYSICAL), Megelőző (PREVENTIVE), Egyidejű vagy kombinált (PROACTIVE)

¹⁶ SZÖNYI I.: A preventív diplomácia lehetőségei Előadás a Közgazdaságtudományi Egyetemen 1997.10.26.-án Az Amerika Államok Szervezete 1991. júniusi 1080. számú határozata, az Afrikai Egységsszervezet 1993. júniusi határozata olyan mechanizmust hozott létre, amelynek „elsődleges célja a konfliktusok előrejelzése és megelőzése”.

¹⁷ Vö.: Általános Válságkezelési Kézikönyv p.10

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

A szakértők megkülönböztetnek úgynevezett „alacsony intenzitású konfliktust” is. Ez alatt a hagyományos háború szintje alatti, a formális rend felborulásától a fegyveres erő alkalmazásáig terjedő tevékenységet értik, amely együttjárhat a különböző politikai, gazdasági, informatikai és katonai eszközök használatával államon belül vagy államok között.¹⁸

2. 2. 1. A kezdeti időszak jellemzői

Hosszabb vagy rövidebb lappangási időszak alatt kialakulhat valamilyen vita a felek között, amelynek alapja rendszerint érdek vagy értékellentétre vezethető vissza. Ezt az időszakot a nagyfokú bizonytalanság jellemzi. Az információigény lesz a legjelentősebb az érintett és a közvetve érintett felek számára. A következő fő kérdések fogalmazódhatnak meg:¹⁹ kik a lehetséges további résztvevők, mik a céljaik, milyen alapvető érdekeik vannak, milyen okok vezettek el a válság kialakulásához? A kérdések megválaszolása, a helyzetelemzésből levont következtetések, a további információgyűjtés elősegítheti a résztvevők további tevékenységét. Nyilvánvalóan nagyon fontos kérdés, hogy a szemben álló felek mekkora kockázatot hajlandóak vállalni érdekeik érvényesítése érdekében, azaz meddig hajlandóak elmenni a „húzd meg — ereszd meg”²⁰ játékban, tehát van-e hajlandóságuk a fegyveres erő alkalmazására, vagy a szankciók bevezetése már visszavonulásra készíti őket.

Végző soron az első „kezdeti” szakasz az információgyűjtés, az elemzés, a feldolgozás és a további tevékenységi változatok megtervezésének időszaka.²¹ A kezdeti időszak végén az információk alapos elemzése, a következtetések levonása után különböző stratégiákat, (változatokat) dolgozhatnak ki a különböző politikai, gazdasági, diplomáciai és az esetleges katonai lépések megtételére. A jó döntések előfeltétele a szükséges információ megszerzése, feldolgozása, továbbítása és elemzése. Az előzetes feldolgozás után egy megfelelően összeállított törzs (vagy válságstáb) közvetíti a döntéshozónak az összegzett értékelést. A „törzs” elősegíti az információk feldolgozását, szűrését, összeállítja a döntéshozó számára a lehetséges cselekvési változatokat, és ajánlásokat, javaslatokat fogalmaz meg. Figyelembe kell venni, hogy a „törzs” csak a meglévő ismeretek alapján foglal álláspontot. Ha nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű és minőségű információ, akkor sérülhet a döntés-előkészítés objektivitása. Az ideális rendszerben a döntéshozónak a lehető legközelebb kell tartózkodnia a válsághoz, ahhoz, hogy megfelelő döntéseket hozzon.

A folyamatban az első fő szakasz a tervezés időszaka, ami megfelelő előrelátást, tudatosságot és analízis képességet követel. Az *előkészítés* időszakában kell létrehozni a hatásköri kereteket, valamint meg kell teremteni a különböző döntés-előkészítő és döntést végrehajtó csoportok között a kapcsolatokat. A kormányzati struktúrát – ha szükséges – a *mérséklés időszakában* módosítani kell, hiszen a válságokat nem mindig lehet a békeállapotban működő intézkedésekkel kezelni. A kialakult helyzetről a lakosságot időben, a szükséges információval célszerű tájékoztatni.

A *megelőzés* módszeréhez mindenképpen elengedhetetlen az előrelátás, hogy a potenciális válságokat a kezdeti jellemzők alapján felismerhessük, ily módon felkészülhessünk a várható feszültségekre, és ennek alapján megtervezhessük a válaszlépéseket. A *válaszlépések* hatékonysága döntően függ a helyzetmegítéléstől, a kezdeti instabilitást gerjesztő hatásokkal szembeni ellenálló-képességtől és a rendszer rugalmasságától, amely képes időben és megfelelő módon, optimalizált hatékonysággal reagálni a kihívásokra. Ezeknek a tényezőknek a megléte és realizálása garantálja a megfelelő akcióterv-változatok működőképességét. A *megoldás* időszakában is fontos szempont marad a közvélemény kellő tájékoztatása, amely a közfelfogás hangulati elemeit alakíthatja a válság minden időszakában. A válsághelyzetek elemzésénél elsődleges szempont a válság minél árnyaltabb tipizálása. A Marshall központ szemináriuma megkülönböztetett

¹⁸ CORR, E. – SLOAN, S.: Low Intensity Conflicts p.7.

¹⁹ MATUS J.: Válságkezelés és konfliktusok megelőzése p.50

²⁰ KISSINGER, H.: Diplomácia Bp.1997. p.116.

²¹ Az információ fontosságával foglalkozik még: KŐSZEGVÁRI T.: Biztonság és információ (hír)szerezés In: Hadtudomány 1993/3. pp.15-18. JENTZSCH H. J.: Führungssysteme im Wandel von Sicherheitspolitik und Strategie pp. 127-132. és NAGY P.: Nemzetbiztonság az információs korszakban In: Külpolitika 1998/nyár pp. 64-96.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

„biztonsági jellegű”, és „nem biztonsági jellegű” veszélyhelyzeteket.²² A biztonsági jellegűek például a terrorizmus, a túszejtés, a fegyveres konfliktus, a háború; a nem biztonsági jellegűek a katasztrófák (viharok, árvizek, földrengések) vagy a pénzügyi rendszer összeomlása. A biztonsági veszélyhelyzet jellemzője, hogy közvetlenül egy adott ország, régió lakosságának életét fenyegeti. A másik típusnál a veszélyhelyzet közvetve, áttételesen hat. Az eltérő típusú válságok különböző koordinációs eljárási módokat igényelnek a válságkezelő szervezetek részéről. Az adott válságkezelő szervezet további lépéseinek megtervezéséhez a válságkezelő műveletek elemein belül értelmezni kell az adott vezetési szint lehetőségeit. Erre azért van szükség, hogy egy adott vezetési funkciókkal felruházott szervezetnek módjában áll-e önállóan megvalósítani a válaszlépéseket, illetve tevékenységéhez magasabb szintű koordináció szükséges, amely átfogó képpel rendelkezik a teljes válságkezelési folyamatról. Általában a „nem biztonsági jellegű” veszélyhelyzetek az előre elkészített, jóváhagyott tervek alapján végrehajthatók, tehát a kezelésben közvetlenül érintett szervezetek képesek a vezetési funkciók (például tervezés, szervezés, irányítás, ellenőrzés) teljes keresztmetszetű megvalósítására. A „biztonsági jellegű” veszélyhelyzetek kezeléséhez általában magasabb szintű jóváhagyás szükséges a már meglévő, vagy a válság megjelenése után elkészített tervekhez, majd azt követően kerülhet sor a végrehajtásra. A válság típusától függetlenül a válaszlépések és a politikai célkitűzések egyaránt lehetnek tervezettek és a kialakult helyzettől függőek (nem tervezett). Mindkét esetben a megvalósítás és érvényesítés során feszültségnövelő reakciókat generálhatunk, amelyek kedvezőtlenül befolyásolják a konfliktus-kezelés folyamatát.²³

2. 2. 2. A válság kibontakozási időszaka

Miután a veszélyek és lehetőségek körvonalazódtak és az ösztönzők, szankciók eszköztárára nem volt elégséges a konfliktusmentes állapot visszaállítására, a válságfolyamat a kifejlődés szakaszába lép. A fennmaradt feszültségeknek következtében további eszközök és módszerek kerülnek alkalmazásra. Ebben az időszakban nő a bizonytalanság, a túlérzékenység, s felszínre kerülhet a katonai, és politikai lépések egyeztetésének szükségessége. A bizonytalanságot fokozza a „biztonsági dilemma” erősödése, azaz minden, a másik fél által tett lépést „offenzívnek”, minden saját lépést „defenzívnek” érezhetünk. Ezt erősíti, hogy a felek közül az egyik mindig kezdeményezőként lép fel, így aktivitása szembevetőbb. Általában a kezdeményező fél, – érdekeink érvényesítése érdekében – valamilyen téren nyomást gyakorol, míg a másik fél – szintén saját érdekeinek megfelelően – erre reagál. Ebben az időszakban a politika –, mint elsődleges „meghajtó fogaskerek” – dönti el, hogy az adott állam, melyik másik „fogaskerekével” (gazdasági, humanitárius, pénzügyi, diplomáciai, katonai) kapcsolódik a másik államéhoz. A katonai lépések helyes megválasztásánál mindig is érvényesülni fog a „huntingtoni paradoxon”. „A katonák felelősnek érzik magukat a biztonságért, tanácsadó szerepük helyes középúton tartása és végrehajtási kötelezettségük ellenőrzése, az úgynevezett „civil-kontroll” érvényesítése mindig feszültségekkel járhat.”²⁴

A feszültséget növelő tényezőket sok szempont alapján lehetne csoportosítani, néhányat megemlítek:

- bizonytalan helyzet, általános információéhség;
- váratlan fordulatok, a gyors döntés iránti igény;
- időhiány, (amikor a legszükségesebb, akkor áll a rendelkezésre a legkevesebb információ);
- fontosabb érdekek forognak kockán.

Az időtényező, („a harc az időért”) fontos jellemzője volt a Bosznia-Hercegovinában lezajlott háborúnak is. Az „agresszorok” gyors sikereket próbáltak elérni, míg a „szenvedő” felek minél előbbi beavatkozásra ösztönözték a nemzetközi szervezeteket. Az időhiányt a „döntés sűrűséggel” is szokás jellemezni, hiszen az információhiány, vagy ellentéte a túl

²² HEINKEL, W.: A válságtípusok In: A George C. Marshall Központ kiadványa, Budapest, 1999. p. 1-3.

²³ Vö.: MORTENSEN, S. M.: Crisis and Disaster In: Atlantic Press 1997/1. p.42

²⁴ HUNTINGTON, S. P.: A katona és az állam p. 76. A katona azért létezik, hogy szolgálja az államot. Ahhoz, hogy a legjobban szolgálja, úgy kell kialakítani, hogy az állami politika hatékony eszköze legyen. Jellemzője legyen a hűség, és engedelmesség.”

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

sok információ is feszültségeket okozhat a döntéshozó szervezetek számára. Az idő mellett az időzítés is döntő momentuma lehet a konfliktuskezelésnek, hiszen egy konfliktus ügynevezett görbéjét az események után könnyű elemezni. Visszamenőleg a beavatkozás optimális helyét és idejét (esetleg mértékét) viszonylag könnyű meghatározni, de a konfliktuskezelés lényegéből fakadó időbeniség és előrelátás az eskalálódás megakadályozása érdekében azonnali cselekvéseket igényel. Így a folyamatok közbeni beavatkozások adott időben és helyen mindig kockázatokkal járnak, eredményességük pontos megítélése csak a válsághelyzet befejeződése után lehetséges. A kifejlődés szakaszában kap igazán szerepet az adott résztvevők és kívülállók hatalma és befolyása. A konfliktus folyamán a felek folyamatosan élnek hatalmi helyzetükkel és befolyásukkal.²⁵

Mint már utaltam rá, a konfliktusban a felek kölcsönösen egymásra hatnak, tehát a nyomás ellenében bizonyos ellenállás is létrejön, ami a konfliktushelyzet kiéleződéséhez vezet. A megalapozott, valós fenyegetés feltételezi a tényleges és érvényesítéshez szükséges potenciálok meglétét. Ezek közül a fenyegetettség legfelismerhetőbb összetevői: a gazdasági, műszaki, katonai dimenziók mint dinamikus elemek; a népesség nagysága, mint statikus elem. A fenyegetés tehát a fenyegető felismerésével, az ellenség megjelölésével jár együtt, s ezáltal az ellenségkép kialakulásához vezet.²⁶ A saját képpel, az érzékelt képpel és az ellenségkép kialakulásával foglalkozott Daniel Frei kutató, az 1980-84-es amerikai-szovjet kapcsolatokat vizsgálva. Az ellenségkép és a másik ország saját képe közötti különbség kihatással van a kapcsolatokra. Ennek harmonizálása érdekében a felek részéről diplomáciai empátiára van szükség, amelyet elősegít a kölcsönös bizalom és a nyílt légkör. Meglétük lehetőséget biztosít az érdekek tisztázására, a kölcsönös meggyőzésre és az előremutató kompromisszumok megkötésére. Sok esetben véget ér a konfliktus, de az érdek-összeütközés nem múlik el.

A kifejlődés szakaszának vizsgálata nem nélkülözheti a biztonság komplexitásának szemléletmódját, mivel ebben az időszakban hangsúlyozottabban érvényesülhet az egyes összetevők egymásrahatása.²⁷

A lehetséges konfliktusok vizsgálata kapcsán külön figyelmet kell fordítani az ügynevezett „halmozott problémájú” országok helyzetének elemzésére. Ha egy ország több problémával (szegénység, gazdasági elmaradottság, pénzügyi válság, árvíz, élelmiszerhiány, betegség; vallási fanatizmus, szegénység, diktatúra, gazdasági elmaradottság; etnikai, vallási, gazdasági, szociális gondok) küzd, konfliktusérzékenysége magasabb, mint egy stabilabb országé.

2. 2. 3. A válság tetőpontja

A válság tetőpontja az, amikor a feszültségi szint eléri a kritikus mértéket, és ennek következtében a folyamatok öszeszűrűsödnek. Mindez egy más dimenzióban, a fegyveres küzdelem (a háború) szintjén megy végbe. Természetesen nem minden válság jut el a fegyveres összeütközésig.²⁸ A hidegháború időszakában több lépcsőben, ezen belül fokozatonként tagolva értelmezték a válságszinteket. Ezt nevezték „a háborús válság lépcsőzetes kiterjesztése” elméletének.²⁹

A válság tetőpontjának elérése a nyílt konfrontáció felvállalását is jelenti, ami a diplomáciai lehetőségek leszűkülését eredményezi. Az ösztönzők és szankciók alkalmazásának sikertelensége a katonai képességek aktivizálását eredményezi. Ez a

²⁵ A hatalom sokfajta értelmezéséből néhányat megemlítek, melyek szerintem a konfliktusok alakításában is szerepet játszanak. „Komplex fogalom, „A”-nak hatalma van „B” felett.” a hatalomfelfogás a *behaviorális nézet szerint*: „...az egyének v. egyének csoportjának az a képessége, hogy a kívánt módon módosítsa más egyének vagy csoportok viselkedését.” /R. H. Tawney 1931./ *Az instrumentális definíció*: „A hatalom az erőszak alkalmazásának lehetősége” /R. Bierstedt 1950./ „A hatalom az erőszak, a korlátozás és a kényszer jelensége.” /M. Duverger 1959./ In: WEBER M.: *Gazdaság és társadalom* (Közgazdasági Kiadó, Budapest 1970.) p. 15-48.

²⁶ DEÁK P.: A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok, válságok, háborúk p. 2.

²⁷ Lásd: SZABÓ A. F.: A biztonság komplexitása In: *Hallgatói Közlemények* 1994/6. pp. 20-33.

²⁸ Például 1700-1870 között 117 jelentősebb konfliktust jegyeztek föl, de csak 10 esetben történt fegyveres összeütközés. BEREK L. – HEGEDŰS L. – KÖNYA I.: *A honvédelmi hadászati művelet* p. 36

²⁹ Lásd: KAHN, H.: *On Escalation* In: HAJMA L.: *Nyugati szakírók a háborúról* pp. 135-150. Kahn a válság kifejlődésének hét szakaszát, ezen belül 44 fokozatot dolgozta ki, a kis válságoktól kezdve az atom-világháború kirobbantásáig.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

folyamat a felek között dinamikus kölcsönhatásban jön létre (válaszlépések sorozata), amely a fenyegetettség mértékével arányos. A katonai konfrontáció lehetősége hangsúlyozottabbá teszi az igazságosság kérdését.³⁰

2. 2. 4. A befejezés időszaka

A végső fázist azok a törekvések jellemzik, amelyek a megegyezésre, a megállapodásra és a békeállapot megteremtésére irányulnak. Lényeges, hogy a válság utáni békeállapot („Béke-2”) és a válság előtti békeállapot („Béke-1”) között jelentős különbség van. Ez abból fakad, hogy a „Béke-1” és a „Béke-2” állapot nem ugyanazon stabilizálódott hatalmi és biztonságpolitikai erőterekkel jellemezhető. Az új „Béke-2” körülmények folyamatosan megkövetelik a békeállapotnak megfelelő kapcsolat- és viszonyrendszerek helyreállítását. Ennek szellemében folyamatosan törekedni kell a kapcsolatok normalizálására és rendezésére. Ez a folyamat viszonylag hosszabb időt vesz igénybe, amelynek tartama a feldolgozott válságkezelési tapasztalatok alapján a következő: a válságok békeállapotból („Béke-1”) a fegyveres összeütközésig történő eljutásához – elhúzódó válság esetén – megközelítően 2-6 hónap, a fegyveres konfliktusból a békeállapotba („Béke-2”) történő visszatéréshez pedig a felfutási idő 3-4 szerese is lehet. A visszarendeződéshez szükséges idő nagysága függ a válság intenzitásától, az áldozatok számától, az alkalmazott fegyverek típusától és a válságkezelési stratégia szemléletmódjától. A fegyveres konfliktus során alkalmazott fegyverek három fő vonatkozásban érintik a tevékenységek eredményességét: a pusztítás mértéke, a környezeti khatások és a telepített, felhalmozott és illegális fegyverek felszámolása. A pusztítás mértéke függ az alkalmazott fegyverek mennyiségétől és minőségétől, illetve az általuk okozott károk mértékétől. Ha a felek főként nagy hatású pusztító eszközöket alkalmaztak, és stratégiájukat a minden áron való győzelem jellemezte, amely figyelmen kívül hagyta a következményeket, akkor adott esetben hosszú időt vesz igénybe az elűzött lakosság visszatelepítése és a háborús károk helyreállítása.

A környezeti khatások szoros összefüggésben vannak a pusztítás mértékével. A nagy területeket érintő vegyi, biológiai, esetlegesen nukleáris fegyverek által okozott környezeti károsodások ugyancsak megnehezítik a békeállapot helyreállítását. A telepített, illegális és felhalmozott fegyverek felszámolása a harccselekmények folyamán alkalmazott aknák, aknamezők, fel nem robbant eszközök felszámolása, megsemmisítése fegyverek begyűjtése nagy feladatot jelent a konfliktus után a békefenntartásban résztvevő erők számára.

A konfliktus utolsó szakaszában alkalmazható fegyveres erők összetétele időszakonként változik. Az első időszakban könnyű fegyverzetű békefenntartó erőket, ezt követően speciális szakcsapatokat (aknamentesítő, műszaki, logisztikai és szállító), majd rendőri alakulatokat célszerű alkalmazni.³¹

Fontos megjegyezni, hogy a heves lefolyású válságokat az jellemezheti, hogy a válságkezelési stratégia eszközeinek alkalmazása egy törékeny békeállapotot eredményez, de nagy a veszélye a válság újbóli eskalálódásának.

³⁰ MACHIAVELLI, N.: A fejedelem p. 116. „Instum enim est bellum quibus necessarium, et pia arma ubi nulla misi in armis spes est.” (Igazságos a háború azoknak, akik azt nem kerülhetik el, és szent azoknak a fegyver, akiknek másban, mint a fegyverekben nem marad remény.)

³¹ LAST, D.: Organizing for Effective Peacebuilding In: Peacekeeping and Conflict Resolution 2000/3 p. 83.

3. A VÁLSÁGKEZELÉS STRATÉGIÁJA³²

Minden válságnak sajátos arculata van, ezért kezelésük is egyedi jellemzőket hordoz, mégis rendelkezni kell azzal az általános mindenre kiterjedő szervezeti és eszközrendszerrel, amely lehetővé teszi a válságkezelésben való tevékenységeket. Emellett a sikeres válságkezelés feltétele, hogy egy adott szervezet/kormány felismerje és megértse a problémákat, szem előtt tartva, hogy adott biztonsági környezetben létrejöttük valószínűsége megnövekszik. Tágabb értelemben ez azt jelenti, hogy békeállapot idején is folyamatos és kellő mélységű elemzéseket kell végezni a válságtünetekkel összefüggésben, annak érdekében, hogy időben és megfelelő mértékű válaszlépéseket tehesünk egy válság létrejöttének, illetve eszkalálódásának megakadályozása érdekében. A válságkezelést úgy kell tekinteni, mint egy meglévő válságkezelési stratégia egyik elemét, amely magában foglalja a válságot megelőző menedzsmentet (normál állapot), a válság tényleges kezelését és a válság utáni menedzsmentet (visszatérés a normál állapotba). Ehhez tervezett, felkészített, és rugalmas válságkezelési rendszerre van szükség, amely eljárásainak és módszereinek helyességét a gyakorlat igazolta.

Egy átfogó válságkezelési terv általában tartalmazza:

- a konkrét célokat
- a beavatkozás jogi, normatív forrásait
- a döntésmechanizmus rendszerét a jogosultsági szintekkel és hatáskörökkel,
- az alkalmazott erőket és eszközöket
- a jó kommunikáció érdekében tett riasztási és értesítési rendszert,
- a tájékoztatási tervet.

Az időbeni reagálás alapfeltétele, hogy a belső és külső társadalmi folyamatokról – ezek esetleges egymásra hatásáról – valósághű képet kapjunk, amely szükség esetén nem nélkülözi a célirányos veszélyhelyzeti elemzéssel sem. A célirányos veszélyhelyzeti elemzések segítséget nyújtanak a megelőző vagy válaszlépések kialakításában, emellett lehetőséget adnak arra, hogy bizonyos érdekcsoportok által keltett téves információkkal szemben valósághű, tényszerű tájékoztatást nyújthassunk a médiumokon keresztül. Az általános válságkezelési tervek pontosítását minden esetben célszerű végrehajtani, amikor a gyakorlati tapasztalatok vagy a biztonsági környezet megváltozása ezt szükségessé

³² A szerző a válságkezelés stratégiája alatt azt érti, hogy a különböző (diplomáciai, gazdasági, katonai) erőforrásokat meghatározott módszerek és eljárások alapján, a kitzűzött célok megvalósítása érdekében használjuk fel. VÖ: Stratégia = végcél + módszer + erőforrások In: CRAIG, G. A. - GILBERT, F.: Reflections on Strategy in the Present and Future (Princeton, New Jersey, é.n.) p.56. A rendelkezésre álló legismertebb stratégiai tervező modellek:

A Cohen-modell tervezési lépései: a kihívások, kockázatok, veszélyek elemzése; nemzeti biztonsági stratégia kialakítása; katonai, gazdasági, környezeti szempontok értékelése; a nemzeti erőforrások értékelése; a nemzeti érdekek és célok meghatározása.

A Bartlett-modell: a rendelkezésre álló erőforrások elemzése; a kihívások, kockázatok, veszélyek elemzése; a biztonságot befolyásoló környezet elemzése; célkitűzések rögzítése; egységes politikai, katonai, gazdasági, környezeti stratégia kialakítása

Az U. S. Army War College-modell: a nemzeti szándék, akarat rögzítése az értékek és a meggyőződés figyelembe vételével; a nemzeti érdekek és prioritások rögzítése; a nemzetközi főbb geopolitikai irányzatok figyelembe vétele, a nemzeti biztonsági program megfogalmazása; az egységes nemzeti stratégia kialakítása (katonai rész, politikai rész, gazdasági rész, szociál-pszichológiai rész); a katonai területen belül a katonai célkitűzések (az elérni kívánt cél rögzítése), a katonai stratégiai koncepció megfogalmazása (módszer), a katonai erőforrások figyelembe vétele (eszközök) a befolyásoló körülmények és a kockázatok, kihívások és veszélyek elemzésével.

A Lloyd-modell: a nemzeti érdekek, a nemzeti célkitűzések rögzítése; a nemzeti biztonsági stratégia kialakítása egységes stratégia keretében (politikai, gazdasági, katonai elemek); ehhez figyelembe kell venni a nemzetközi rendszer szereplőit, a kihívásokat, a lehetőségeket, a szövetségeseket, a baráti országokat, a nemzetközi intézményeket és lehetőségeiket, a rendelkezésre álló technológiát; a nemzeti katonai stratégia kialakítása a pénzügyi lehetőségek és a vezetési-irányítási rendszerek figyelembevételével; a veszélyek, hátrányok kiértékelése a tervezett és a rendelkezésre álló erők és erőforrások alapján; az alternatívák (cselekvési lehetőségek) meghatározása.

PRATT, N.: Fundamentals of National Security Planning Előadás a George Marshall C. Központban Garmisch-Partenkirchenben 2000. 06 13-án

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

teszi. A biztonsági környezet mélyreható változása maga után vonhatja a válságkezelő szervezet strukturális átalakítását annak érdekében, hogy válságkezelés folyamatában hatékonyságát megőrizze.

A válságkezelő szervezet tevékenységeit egy előre kidolgozott és a lehetőségekhez képest naprakészen aktualizált válságkezelő stratégia mentén hajtja végre. A cselekvési változatokat a válságkezelő stratégia általános megfogalmazásából kiindulva kell alkalmazni az adott helyzet függvényében.

Ennek értelmében konkrét terveket kell készíteni az előzetesen elkészített tervezetek felhasználásával. A válságkezelési stratégia alkalmazásának első lépése a veszélyek elemzése a tágabb és szűkebb stratégiai környezetben. Az elemzések eredményeként fogalmazódnak meg a konkrét kihívások, kockázatok és fenyegetések, amelyeket önmagukban és kölcsönhatásaikkal együtt célszerű megítélni. Ezeknek a kihatásoknak a csökkentése érdekében olyan célkitűzéseket kell megfogalmazni, amelyek a válság eszkalálódása ellenében hatnak, és a lehető legnagyobb mértékben garantálják az ország értékeinek a megőrzését és érdekeinek a képviselését.

Alapvető célkitűzések:

- a válság, konfliktus további eszkalálódásának megakadályozása;
- az ország területére történő áttérjedés megakadályozása. Az áttérjedés (véletlen, kikényszerített, szándékos) esetén az ország lakosai élet- és vagyonbiztonsága.

További célkitűzések:

- a menekültek fogadása, ellátása, lefegyverzése, orvosi ellátása, menekülttáborokban történő elhelyezése;
- a fegyveres csoportok kiszorítása, felszámolása;
- a diverziós, terrorista akciók elhárítása.

A célkitűzéseket a rendelkezésre álló átfogó információk alapján, a valóságnak megfelelő biztonsági környezetbe ágyazva, a politikai, diplomáciai és katonai lépések összehangolásával kell megfogalmazni.³³

Következő lépés a segítő és gátló tényezők figyelembe vétele és súlyozása.

A térség konkrét geopolitikai, geostratégiai elemzése, a *külső* és *belső* helyzetértékelés alapján meghatározhatóak a tevékenységeket elősegítő és hátráltató tényezők.

Általában segítő körülményként kell értékelni ha:

- a nemzetközi rendszer a konfliktus mielőbbi befejezését ösztönzi;
- a nemzetközi szervezetek erőforrásai képesek hatni a konfliktusra;
- a nemzetközi szervezetek és a nagyhatalmak a konfliktusban résztvevőket befolyásolhatják;
- a nagyhatalmak egyetértenek a konfliktus befejezésének szükségességében;
- a nagyhatalmi törekvések egybeesnek a konfliktusban érintett népek akaratával;
- a konfliktus tárgyalásos úton rendezhető.

Gátló tényezők:

- a konfliktus tovább eszkalálódása;
- az ország területi érintettsége;
- a szükséges erőforrások és/vagy a politikai akarat hiánya;

³³ 1.) A politikai vezetők mindkét oldalon ellenőrzés alatt tartják a katonai egységek mozgósítását, a katonai mozgások időzítését;
 2.) A katonai akciókat szándékosan lelassítják, hogy megfelelő időt biztosítsanak diplomáciai jelzésekre és lehetőségeket adjanak a feleknek döntések meghozatalára;
 3.) A katonai erők mozgását gondosan össze kell hangolni a diplomáciai akciókkal integrált stratégia keretében.;
 4.) A katonai erők mozgásának és az erő alkalmazásával való fenyegetésnek összhangban kell lennie a korlátozott diplomáciai célokkal;
 5.) El kell kerülni az olyan katonai mozgásokat, amelyek azt a benyomást keltik az ellenfélben, hogy tömeges támadás készül;
 6.) Olyan diplomáciai, katonai lépéseket kell tenni, amelyek jelzik a készséget a válság tárgyalásos úton történő rendezésére;
 7.) Olyan diplomáciai és katonai lépéseket kell tenni, amelyek kiutat mutatnak a válságból az ellenfél számára anélkül, hogy alapvető érdekei veszélybe kerüljenek. In: MATUS J.: Válságkezelés p.51.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

— újabb szereplők belépése a konfliktusba.

A részlépések megtervezése

A fő válságkezelő cselekvési változatok megvalósítása a részlépések kimunkálásával és végrehajtásával konkretizálódik. Megfontolt, jól előkészített tevékenységet feltételez, mivel az egyes részlépések önmagukban is kihatással lehetnek – akár közvetett módon – a biztonsági összetevőkre. Ezért a kihívásokra, kockázatokra és fenyegetésekre tervezett válaszlépéseket részeiben is oly módon kell előkészíteni, hogy ne készítsék fokozott reakcióra a szemben álló felet. Ezzel elkerülhető a válság feszültségi szintjének az emelkedése, és nagy valószínűséggel kizárható lesz az erőszak alkalmazásának a lehetősége. Szintén vezérlő elvként kell figyelembe venni Alexander George 7. alapelvét is, amely szerint ne hozzuk az ellenfelet „sakk-matt”, azaz kiúttalan helyzetbe. Mindig meg kell találni a lépések közül azokat, amelyek – alapvető érdekeink feladása nélkül – eredményhez vezetnek. Ez a tétel egyben a hidegháború atomkorszakának tanulsága is, mivel a feszültségi szint végletes fokozása ahhoz vezetett volna, hogy a szembenálló katonai tömbök – a biztonságpolitikai mozgástér teljes mértékű beszűkülése miatt – fegyveres (nukleáris) erőt alkalmazzanak. Ugyanezen tétel alapján – közel sem mindenki megalégedésére – került sor a daytoni béke-megállapodásra. Egy válságközeli, instabilitás felé mutató helyzet kezelhetőségének érdekében hasznos Henry Kissinger „bot és répa” elméletét alkalmazni, amely a szankciók és ösztönzők rendszerét egy stabilizálódott állapot elérése érdekében célirányosan használja fel. *(Lásd 2. számú táblázat)* Az adott helyzetben lehetséges ösztönzők és szankciók számbavétele mellett fontos felmérni a potenciálisan rendelkezésre álló katonai eszközöket és elemezni az ezekből következő katonai képességeket. A katonai képességek egyben körvonalazzák a fenyegetettség mértékét, és megadják lehetséges céljait és irányultságát.

A célok elérésének eszközei

A rendelkezésre álló politikai, diplomáciai lehetőségek mellett konkrét és friss információkkal kell rendelkezni a saját gazdasági és a katonai képességeket illetően. Fontos az alkalmazható módszerek összegyűjtése, amelyek a rendelkezésre álló eszközökön alapulnak. A prioritások meghatározásakor figyelembe kell venni az esetleges beavatkozás vagy katonai erő alkalmazásának időzítését.

A célok elérését befolyásoló tényezők:

- A válságkezelés módszereinek sokoldalú (gazdasági, diplomáciai,...) alkalmazása;
- A nagyhatalmak és regionális hatalmak támogatása;
- A saját érdekek következetes érvényesítése;
- A vitában érintett felek mértéktartása;
- A szankciók és ösztönzők kiegyensúlyozott és jól ütemezett alkalmazása.

A délszláv háború rámutatott, hogy a felek inkább vállalták a szankciókat, mert elérendő céljuk (a tiszta nemzeti területek) fontosabb volt számukra.

- A válságban résztvevők száma;
- Etnikai megosztottság, képviselet (autonómia) szintje.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

Az állam lehetőségei a konfliktusban résztvevők befolyásolására (Ösztönzők és szankciók)					
ÖSZTÖNZŐK			SZANKCIÓK		
Diplomáciai	Gazdasági	Katonai	Diplomáciai	Gazdasági	Katonai
közvetítés	gazdasági együttműködés	kölcsönös bizalom alapuló katonai adatok cseréje	tárgyalások felfüggesztése	szállítások leállítás	adatszolgáltatás felfüggesztése
diplomáciai elismerés	pénzügyi	helyi ellenőrzés	diplomáciai elszigetelés	embargó (energia-hordozók, nyersanyagok)	katonai emü. törlése
tárgyalások	élelmiszer-, energia-, egészségügyi segélyek	gyakorlatokra történő meghívás	diplomáciai kapcsolatok szüneteltetése	kinnlevőségek zárolása	helyi ellenőrzés tiltása
konfliktus tárgyalásos megoldása	orvosi segítség biztosítása	közös gyakorlatok végrehajtása	sajtókampány indítása	kifizetések felfüggesztése	gyakorlatokra történő meghívás felfüggesztése
menekültek fogadása, ellátása			menekültek elutasítása	készletléti csapatok felvonultatása	
			kiutasítások	banki, pénzügyi tranzakciók szüneteltetése	erődemonstráció a határ mellett
			szociális, kulturális diplomáciai események törlése	kereskedelmi szigorítások,	
			fellépés a nemzetközi fórumokon		

2. számú táblázat

(Forrás: KRAUSE, I. GERHARDT: *Zusammenstellung des Verfassunges In: Führungsakademie der Bundeswehr pp. 116-122.*)

Egyes szakértők – mint Matus János – nagy figyelmet fordít a válságban érintett vezetők személyiségjegyeire. A válságkezelés szempontjából ez a kérdéskör akkor hangsúlyozott, ha a vezetés autokrata vagy diktatórikus módszerekkel kormányoz és hatalmi pozícióját megfelelő viszonyok, és eszközök garantálják. A tanulmány megkülönböztet: megszállott (compulsive), önimádó (narcissistic), paranoid (paranoid) típusú vezető személyiséget. A sikeres válságkezeléshez természetesen ezeket a szempontokat is figyelembe kell venni.

Kézenfekvő, hogy olyan válságkezelési módokat kell alkalmaznunk, amelyet a kialakult helyzetnek a legjobban megfelel, de mind emellett nem elhanyagolható a fokozatosság- arányosság- szükségyszerűség alapelvek alkalmazása. A kis országok szempontjából fontos a költségek kérdése, azaz **mennyi pénzeszköz áll rendelkezésre**. Egy adott folyamat elindítása előtt a morális szempontokon túl, „költség — haszon” elemzést is készítenünk kell, amely közgazdasági megközelítésben megfelel az „árteljesítmény” fogalmának. Az eddigi tapasztalatok szerint sem a nemzetközi, sem a regionális válságkezelő szervezetek nem rendelkeznek elégséges erőforrással. Egy kis ország lehetőségei pedig meglehetősen behatároltak. Ezért is kell arra törekedni a stratégiák felállításakor, hogy a takarékosabb megoldásokra helyeződjön a hangsúly. Abban az esetben, ha a lakosság élet- és vagyónvédelme a feladat, akkor a gazdasági kérdések másodlagosává válnak. A gazdasági vonatkozású kérdések megítélése után az azonnali megoldást igénylő feladatokat kell megol-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

dani. Ezek végrehajtása történhet saját hatáskörben, vagy felsőbb szintű jóváhagyás után, ha az adott szervezet nem rendelkezik a szükséges döntési jogkörrel.

Mindezek eredményes végrehajtása érdekében szükségeszerű a **feladatok rangsorolása**.

Az alapvető célkitűzések elérését a fő feladatok hatékony végrehajtása biztosítja. Ezek a feladatok élveznek prioritást az egyéb célok megvalósításával szemben. A rangsorolásnál figyelembe kell venni, hogy elégtelen erőforráskészlet esetén mely feladatok azok, amelyek időleges elhagyása vagy valamilyen szintű helyettesítése nem veszélyezteti a az alapvető célkitűzések elérését.

3.1. A „DIADAL” MÓDSZER³⁴

Minden válság egyedi, ezért a válságkezelés végrehajtása is minden alkalommal eltérő módon történik, mégis szükség van egy általános sablonra, melyre felépíthetjük a folyamatot. Ez a sablon kerül bemutatásra a következőkben, mely összefoglalóan és találóan úgy hangzik: DIADAL (Diagnózis, Irány, Alternatívák, Döntés, Alkalmazás, Lezárás).

³⁴ A módszert a coachingot végrehajtók alkalmazzák a gyakorlatban, amikor a vezetőknél fejlesztését hajtják végre. A DIADAL első betűje a **Diagnózis** szót jelöli. Ebben a kezdeti fázisban a coach felméri a jelen helyzetet, az ügyfél kihívásait és hozzáállását. Ezt követi az I, azaz **Iránykijelölés**, amelynek során a coach segítségével a kliens meghatározza az általa áhított jövőképet. Az **Alternatívák** felsorolásával feltérképezik a kitűzött cél elérésének minél több módját, a **Döntés** szakaszban pedig kiválasztanak egyet a felsorolt utak közül. A folyamat utolsó előtti lépése, az **Alkalmazás** jelenti az ügyfél számára a legnagyobb kihívást. Ebben a fázisban a coach abban támogatja partnerét, hogy az megvalósítsa a célját, és ne hátráljon meg az első akadállynál. A szerző kiemelt szerepet szán a **Lezárásnak** is. Vö: Komócsin Laura: **MÓDSZERTANI KÉZIKÖNYV coachoknak és coachingszemléletű vezetőknek I.**

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

3.1.1. A RESPERGER-FÉLE „DIADAL” VÁLSÁGKEZELÉSI MÓDSZER

A módszer alkalmazásánál Magyarország területén bekövetkező a békeidőszaktól eltérő, válságot vetten figyelembe, amely a normál módszerek alkalmazásával nem kezelhető. a szervezeti működési keretet a Nemzeti Helyzetértékelő Központ biztosítaná.

Diagnózis

	Ki?	Feladat?	Mikor?	Módszer?
Diagnózis	NHK (Nemzeti Helyzetértékelő Központ) Válságstáb	A helyzet mindenoldalú elemzése	Azonnal	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Szakértők behívása ➤ Nemzetközi kapcsolatok aktivizálása ➤ Elsődleges szemrevételezés ➤ Elsődleges alapadatok összegyűjtése (nemzeti, nemzetközi, IO-s, NGOs)
		A feladat tisztázása	Azonnal	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mi történt? ➤ Mikor? ➤ Hol? ➤ Ki a fő illetékes az adott kérdésben? ➤ Mi a válsághelyzet kulcskérdése?
		Időszámvetés	Azonnal Válság +3-4 óra	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nagybani ➤ Részletes
		Azonnal alkalmazandó rendszabályok	Válság + 2 óra	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mit tudunk azonnal cselekedni? ➤ Első intézkedések, utasítások, korlátozások

Egy adott válság esetén az első lépés mindig a diagnózis megállapítása, amely a NHK válságstáb feladata. Az első azonnali feladat a helyzet mindenoldalú elemzése szakértők behívásával, a nemzetközi kapcsolatok aktivizálásával, végre kell hajtani az elsődleges szemrevételezést és az elsődleges alapadatok összegyűjtését a nemzeti, nemzetközi és nem kormányzati szervezetek segítségével. Ezzel párhuzamosan meg kell állapítani a feladatokat, tisztázni, hogy pontosan mi történt, mikor történt, hol történt, ki a fő illetékes az adott kérdésben, és hogy mi a válsághelyzet kulcskérdése.

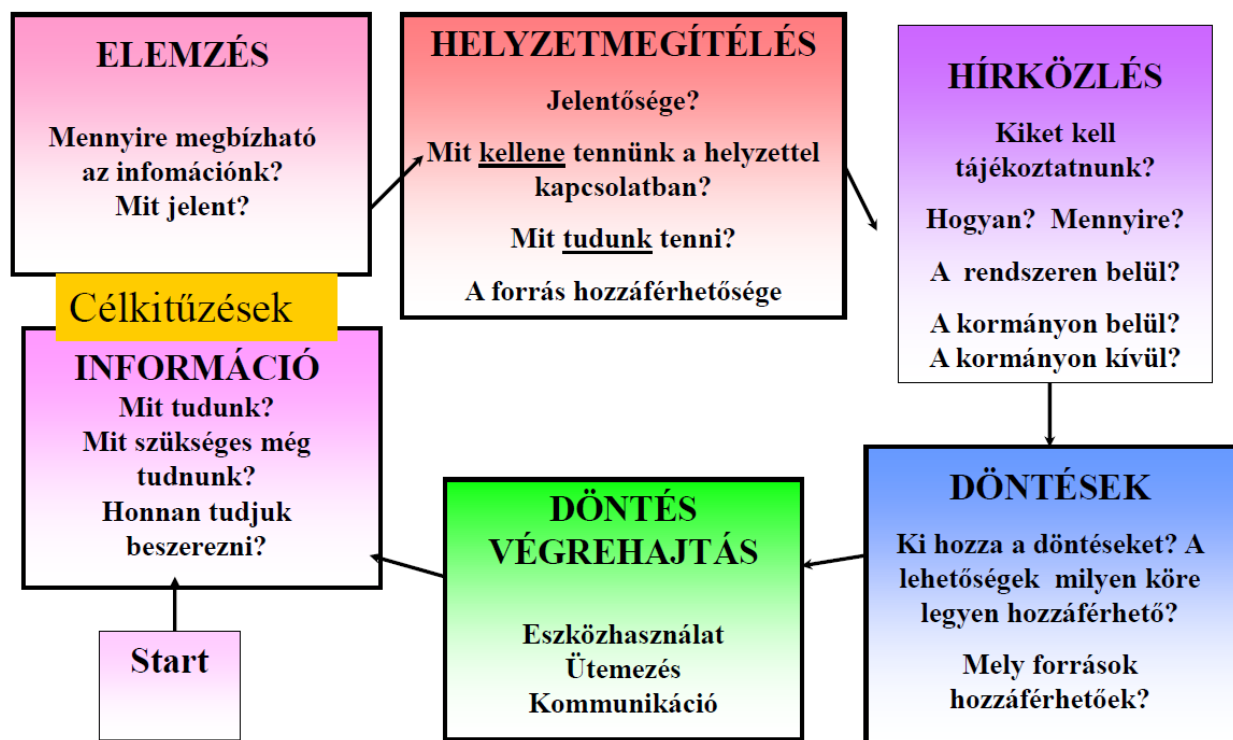
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

Az információ és a döntéshozatal

/Forrás: PECHOUS ED: Döntéstámogató rendszerek In: A G. Marshall Központ „Válságkezelés, konfliktus-megelőzés” szeminárium (Budapest 1999.01.25-29.) p. H-25./

157

A következő 2-4 órában az időszámvetés a legfontosabb, vagyis, hogy mit tudunk azonnal cselekedni, valamint az azonnal alkalmazandó rendszabályok, első intézkedések, utasítások, korlátozások bevezetése.

Irány

Irány	NHK Válságstáb	Stratégiai célok megfogalmazása	Válság + 3-4 óra	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A válságkezelés pozitív céljainak meghatározása: ➤ (Mit szeretnénk elérni?) ➤ A válságkezelés negatív céljainak meghatározása: ➤ (Mit nem szeretnénk?) ➤ Az elkerülhetetlen negatív következmények definiálása
	KKB titkára	A válságkezelés fő fókuszának meghatározása	Válság + 3-4 óra	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A válságkezelés fő területének meghatározása. (Tér-Erő-Idő-Információ dimenzióban)
		A válságkezelés média stratégia fő irányvonalainak meghatározása	Válság + 4-5 óra	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A válságkezelés média stratégiája ➤ Közlemény ➤ Sajtótájékoztatók rendszere ➤ Szóvivő

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

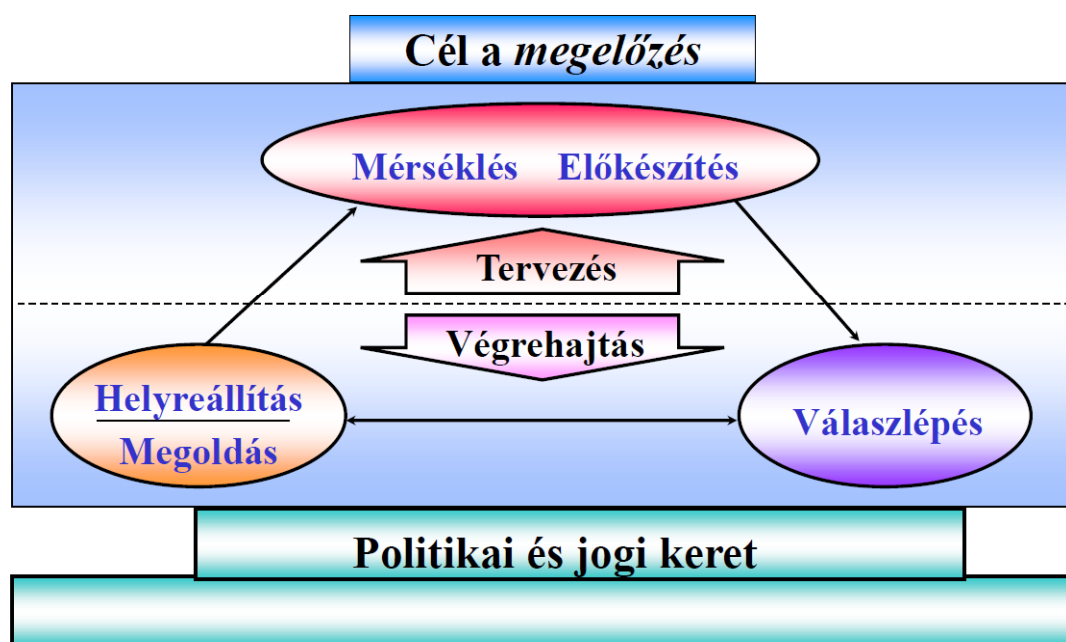
Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

A válságkezelés során a második lépéssorozat, a válságkezelés irányainak kijelölése a NHK válságstáb és a KKB titkár felelőssége a válság kirobbanását követő 3-4, maximum 5 órában.

A válságkezelés folyamata

/Forrás: PECHOUS, ED: Döntéstámogató rendszerek In: A G. Marshall Központ „Válságkezelés, konfliktus-megelőzés” szeminárium (Budapest 1999.01.25-29.) p. H-12./

156

Nekik elsőként együttesen meg kell fogalmazniuk a stratégiai célokat, melybe beletartozik a válságkezelés pozitív céljainak meghatározása, tehát, hogy milyen eredményeket akarunk elérni, negatív céljaink meghatározása, vagyis, hogy mely eseményeket, következményeket nem szeretnénk, ha bekövetkeznének, valamint az elkerülhetetlen következmények definiálása. A stratégiai célokat követően a válságkezelés fő fókuszát, fő területeit kell meghatározni a rendelkezésünkre álló tér, erő, idő és információk figyelembe vételével. Az irányok meghatározásakor végrehajtandó feladatok közül a végső feladat a médiával való kapcsolatfelvétel: a válságkezelési média stratégia meghatározása, közlemény kiadása, sajtótájékoztató kiadása, és szövívő megbízása a média folyamatos tájékoztatása érdekében.

Alternatívák

Alternatívák		Alternatívák kidolgozása	
	NHK Válságstáb		<ul style="list-style-type: none"> ➤ a legrosszabb ➤ a legjobb ➤ a legvalószínűbb változat kidolgozása ➤ A válság valószínű kifejlődési irányainak felvázolása az előnyök, a hátrányok és indoklással.
			Válság + 12-24 óra

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

Szintén az NHK válságstáb feladata a cselekvési változatok, alternatívák kidolgozása a válság kirobbanását követő 12-24 órában. Ekkor a válságstáb kidolgozza a válság lezajlásának legjobb, legrosszabb és legvalószínűbb változatait, felvázolja a válság valószínű kifejlődési irányait, annak előnyeit és hátrányait, valamint indokolja a feltételezéseket. Ezek után értékeli a kidolgozott alternatívákat a SWOT módszer segítségével.³⁵

Ez a módszer elemzi a különböző alternatívákat, a következő szempontok szerint:

- erősségek,
- gyengeségek,
- veszélyek,
- lehetőségek.

Ez a fajta vizsgálati módszer, a cselekvési változatok megalapozott, sokoldalú elemzését támasztja alá.

Döntés

Döntés	A döntéshozó a válság típusától függően: Miniszteri biztos Miniszterelnök Kormány Honvédelmi Tanács	A felterjesztet/beterjesztett cselekvési változatok közül a megvalósítani kívánt változat kiválasztása és részletes kidolgoztatása.	Válság +13-15 óra/ Válság+1 nap 01,00-03,00 óra	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A döntésnél a döntési mátrix (normál, súlyozott) alkalmazása ➤ Előny-hátány, és idő-költség haszon elemzés
--------	---	--	---	---

Negyedik lépésként a válság típusától függően vagy a miniszteri biztos, vagy a miniszterelnök, vagy a kormány, vagy a Honvédelmi Tanács kiválasztja, hogy a felterjesztett cselekvési változatok közül melyiket kell megvalósítani, s részletesen kidolgozni. A kiválasztás során a döntéshozó a döntési mátrix (normál, súlyozott) alkalmazásával dönt, figyelembe véve az adott változatok előnyeit, hátrányait, mennyi időbe telik, mekkora költségekkel jár, így előfordulhat, hogy végül a kidolgozott változatok összehasonlításával jön létre egy negyedik, végleges változat. A döntést a válság keletkezésétől számított 13-27 órán belül meg kell hozni.

³⁵ Strengths- Erősségek
Weaknesses- Gyengeségek
Opportunities- Lehetőségek
Threats - Veszélyek

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

Alkalmazás

Alkalmazás	NHK Válságstáb	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A döntés után a be- jelentet kiválasztott cse- lekvési változat részle- tes kidolgozása. ➤ Koordinálás. A terv együtműködési kérdé- seinek tisztázása. 	Válság +16 órától/ Válság+1 nap 05,00 órától	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A kiválasztott változathoz további naprakész információk gyűjtése ➤ A terv részletes kidolgozása. <ul style="list-style-type: none"> ➤ KI? ➤ MIT? ➤ MIKOR? ➤ HOGYAN? ➤ KIVEL EGYÜTT? ➤ KI VEZETI? ➤ MINDENOLDALÚ BIZTOSÍ- TÁS? ➤ A résztvevők tér-erő-idő- információ igényeinek és tevé- kenységének koordinálása.
------------	-------------------	---	---	---

Amint a döntést megszületett, az NHK válságstáb részletesen kidolgozza a kiválasztott cselekvési változatot, tisztázza a terv együtműködési kérdéseit, meghatározza, hogy a végrehajtás során kinek mi a feladata, azt mikor, hogyan és kikkel együtműködve kell végrehajtania, ki vezeti a műveleteket, illetve a mindenoldalú biztosítást, valamint koordinálja a résztvevők tér-erő-idő-információ igényeit és tevékenységét.

Lezárás

Lezárás	A válság típusától függően: Miniszteri biztos Miniszterelnök Kormány Honvédelmi Tanács vagy az általuk megbízott személy	<p>A végrehajtás ellenőrzése,</p> <p>Visszacsatolás a válság ta- pasztalatairól</p>	A cselekvési változat végrehaj- tása folyamán (fajtái: egyedi, cél, szakellenőrzés; módszere: előre bejelentett, várat- lan)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ A válságstáb el- lenőrzése ➤ Helyszíni ellen- őrzés ➤ A végrehajtó ál- lomány ellenőr- zése ➤ A válságkeze- lésben résztve- vőktől a tapasztal- atok bekéré- se. (Hogyan érezték a válságkezelés alatt az informá- ciót, vezetést, a döntést, koordi- nációt.
---------	---	--	---	--

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

A válságkezelési folyamat lezárása a válság típusától függően a miniszteri biztos, a miniszterelnök, a kormány, a Honvédelmi Tanács, vagy az általuk megbízott személy feladata. Ő vagy ők végzik a válságstáb és a végrehajtó állomány ellenőrzését (előre bejelentve vagy váratlanul a helyszínen) a cselekvési változat végrehajtása folyamán. Bekérik a válságkezelésben résztvevők tapasztalatait, milyen benyomásaik voltak a feladat teljesítése közben az információk becsatornázása, a vezetés-irányítás, a döntéshozatal és a koordináció kapcsán.

ÖSSZEGZÉS

A válságok elemzése kapcsán megállapítható, hogy különböző időszakaihoz hozzárendelhető a megfelelő diplomáciai, gazdasági, esetlegesen katonai lépések. Természetesen mindig a kialakult helyzet függvényében az arányosság, fokozatosság elveit figyelembe véve kell kezdeményezni. A katonai erő alkalmazását mindig a diplomáciai lépésekkel összhangban kell tervezni olyan ütemezéssel – szünetek beiktatása –, amely a kialakult helyzet feszültségi szintjét nem fokozza.

Mind a válságkezelési feladatok, mind az együttműködés megfelelő mértékben kidolgozott és rendszeresen aktualizált tervekkel igényel. Ezeknek a tervezeteknek tartalmazniuk kell azokat a cselekvési változatokat is, amelyek alkalmazására csak végső és kiélezett helyzetben kerülhet sor.

A VÁLSÁGOK KEZELÉSE SORÁN KÖVETENDŐ ALAPELVEK

A VÁLSÁGMEGOLDÁS FELTÉTELEI

- ◆ **VILÁGOS CÉLOK
LEGYENEK**
- ◆ **SIKER VALÓSZÍNŰSÉGE
NAGY LEGYEN**
- ◆ **ÁLLAMPOLGÁRI
TÁMOGATÁS**
- ◆ **KATONAI BEVETÉS
UTÁN GYORS
BÉKETEREMTÉSI
FELTÉTEL**

/ Warren Christopher 1993 /

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

DR. RESPERGER István

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A HADERŐ BEAVATKOZÁSI FELTÉTELEI

- ◆ **ÖSSZHANG A NEMZETI ÉRDEKKEL**
- ◆ **AKARAT A GYŐZELEMHEZ**
- ◆ **VILÁGOS KATONAI, POLITIKAI CÉLOK**
- ◆ **UTOLSÓ MEGOLDÁSKÉNT**

/Weinberger 1984/

FELHASZNÁLT IRODALOM

ÁGH ATTILA: Konfliktusok, háborúk Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989. 304 p. ISBN: 963-326-592-4

Általános Válságkezelési Kézikönyv (NATO/NACC/PfP) BM Polgári Védelmi Országos Parancsnokság Euro-Atlanti Integrációs Munkacsoport Budapest, 1997. 79 p. ISBN: sz.n.

BÉKÉS REZSŐ: Kissinger és Brzezinski Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. 165 p. ISBN: 963-326-065-5

BEREK LAJOS- HEGEDŰS LÁSZLÓ- KÓNYA ISTVÁN: A honvédelmi hadászati művelet Budapest, 1992. 147 p. ISBN: sz. n.

BERNHARDT, GEORG: Schritt für Schritt (Lépésről lépésre) In: Europäische Sicherheit, 1996/6. pp.10-14. ISSN: 0940-4171

BIBÓ ISTVÁN: A kelet-európai kisállamok nyomorúsága In: BIBÓ ISTVÁN: Válogatott tanulmányok II. Magvető Kiadó, Budapest, 1977. 350. p. ISBN: sz.n.

BOGNÁR KÁROLY: A hidegháború ára, a fegyverkezés terhei a világban In: Hadtudomány 2000/1. pp.18-22. ISSN:

BOGNÁR KÁROLY: A hidegháború megszűnésének főbb okai és körülményei In: Hadtudomány 2000/4. pp.21-26. ISSN:

BOUTROS, BOUTROS - GHALI: An Agenda for Peace (Békeprogram) Magyar ENSZ Társaság Budapest 1992. 50 p.

ISBN: 963-04-2532-7

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

- BRETTNER ZSOLT- DEÁK ÁGNES: A nacionalizmus Eszmék a politikában Tanulmány Kiadó, Pécs, 1995. 215 p. ISBN: 963-852845-1
- BRZEZINSKI, ZBIEGNIW: A megosztottság alternatívája: Európa szerepének szélesebb koncepciójéért Kossuth Könyvkiadó, Budapest, é.n. 205p. ISBN:sz.n.
- BRZEZINSKI, ZBIEGNIW: The Consequences of the End of the Cold War for International Security In: Békés Rezső: Kissinger és Brezinski idézett mű
- CALIC, MARIE-JAMINE: Das Ende Jugoslawiens (Jugoszlávia vége) In: Informationen zur politischen Bildung. 1996/1. pp. 1-15. ISBN: sz. n.
- CIOFLINA, DIMITRU: A román gyorsreagálású hadtest létrehozása (234/1997 számon a HVK Tudományos könyvtárban) ISBN: sz.n.
- CLARK, WESLEY K.: Amikor erőre van szükség: A NATO katonai válasza a koszovói válságra In: NATO Tükör 1999/2. nyár pp.12-15. ISSN: 9017-3414
- COHEN, RICHARD: A NATO tervezési rendszere a békeműveletekben Előadás a George C. Marshall Központban 2000. 06. 14-én Garmisch-Partenkirchenben
- DEÁK PÉTER: A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok, válságok, háborúk In: Védelmi Tanulmányok 1997/3. pp. 3-26. ISSN: 1216-4704 ISBN: 963-8177
- Der Golf-Krieg In: Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift 1991/3. pp. 157-158. ISSN: 0002-5925
- Der Golfkrieg In: Österreichische Militärische Zeitschrift 1991/2. pp. 148-157. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- DONELLY, CHRIS: A katonák felkészítése a XXI. századra. In: NATO tükör 2000. nyár/ősz pp. 17-22. ISSN: 9017-3414
- DUNAY PÁL - GAZDAG FERENC: A Nyugat Európai Unió - A megalakulástól a megvalósulásig SVKI, Budapest, 1994. 188 p. ISBN: 963-8117-192
- ERDŐS ANDRÉ: Az ENSZ a 21. század küszöbén In: Külpolitika 1996/ nyár pp.3-10. ISSN: 0133-0616
- FISCHER FERENC: A megosztott világ (A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989) IKVA Budapest, 1992. 400 p. ISBN: 963-7757-74-0
- FM-100-23 Peace Operations HQ Department of the Army, Washington D.C., 1994.12.30. 124 p. ISBN: sz.n.
- FM-100-5 Tábori Hadműveletek Kézikönyv MH Vezérkara, Budapest, 1997. 145 p. ISBN: sz.n.
- GADDIS, JOHN LEWIS: Most már tudjuk A hidegháború történetének újraértékelése (Európa Könyvkiadó, Budapest, 2001) 835. p. ISBN: 963-0769360
- HEINKEL, WADE: A válságtípusok A George Marshall Center kiadványa, Budapest, 1999. p.30 ISBN: sz.n.
- Joint Doctrine for Military Operations Other Than War Joint Pub. 3.07. Washington D.C. 2000. 89 p. ISBN: sz.n.
- Joint Vision 2010 (Joint Chiefs of Staff) Pentagon, Washington D.C. 20318-5126 45p. ISBN:sz.n.
- Joint Vision 2020 (Joint Chiefs of Staff) Pentagon, Washington D.C. 20318-5216 45p. ISBN:sz.n.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

DR. RESPERGER István

- JUHÁSZ JÓZSEF: A délszláv háborúk Napvilág Kiadó, Budapest, 1997, 157p. ISBN: 963-9082-11-2
- KAHN, HERMAN: On Escalation In: HAJMA LAJOS: Nyugati szakírók a háborúról Zrínyi Katonai Könyvkiadó, Budapest, 1968. 305 p. ISBN. sz. n.
- KALEI, HOLSTI: Peace and War armed conflicts an international ordner (1648–1989) Cambridge University Press, 1991. 379 p. ISBN: 0-521-39048-6
- KAPRONCZAY PÉTER: A koszovói konfliktus történelmi, politikai és kulturális háttere In: A Balkán háborúk és a nagyhatalmak (szerk.: FÖLDES GYÖRGY)
- KENDE ISTVÁN: Napjaink százhusz háborúja (1945-1976) Akadémiai Kiadó Budapest, 1979. 155 p. ISBN: 963-05-1889-9
- KENNEDY, PAUL: A XXI. század küszöbén Napvilág Kiadó, Budapest, 1997. 403 p. ISBN: 963-9082-09-0
- KISS J. LÁSZLÓ: A nemzetközi rendszer modernizációja In: Külpolitika 1997/nyár, pp. 5-19. ISSN: 0133-0616
- KISSINGER, HENRY: Az amerikai külpolitika (Magvető, Könyvkiadó, Budapest é.n.); 146 p. ISBN: sz.n.
- KISSINGER, HENRY: Diplomácia Panem-Mcgraw-Hill-Grafo, Budapest, 1996. 954 p. ISBN: 963-545-112-1
- KOVÁCS JENŐ: Hadászat és geopolitika Tanulmány, Budapest, 1994. 150p. ISBN: sz.n.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások Budapest, 1993-1996 188 p. ISBN: sz.n.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: A válságkezelés aktuális problémái. In: Akadémiai Közlemények, 1994/ pp.24-32. ISSN: sz.n.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: Biztonság és információ (hír)szerezés In: Hadtudomány, 1993/3. pp. 15-18. ISSN:1215-4121
- LUND MICHAEL S.: Preventing Violent Conflicts. (Strategy for Preventive Diplomacy) United Stated Institute of Peace Press, Washington D. C. 1996. 214 p. ISBN: 1-878379-52-6
- MAENHOUDT, JOHAN: Crisis Management and Operations Directorate Előadás A NATO SHCOOL-ban 2000. 09. 25-én Oberammergauban.
- MATUS JÁNOS: Válságkezelés és konfliktusok megelőzése. In: Új Honvédségi Szemle 1995/10. pp. 46-57. ISSN: 1216-7436
- MÜLLER, HARALD: Konflikt – eine Betrachtung (Konfliktus vizsgálata) In: Truppendienst, 1993/1 pp.25-29. ISSN: sz.n.
- NETANJAHU, BENJAMIN: Harc a terrorizmus ellen Alexandra Kiadó, Budapest, 1995. 184 p. ISBN: 963-367-190-6
- OPITZ, PETER J.: Weltprobleme (A világ problémái) Isar Druch und Verlag, München, 1980. ISBN: sz. n.
- ROSTOVÁNYI ZSOLT: Az iszlám és a háború In: Társadalom és Honvédelem 1997/2. pp. 97-102. ISSN: 1417-7239
- SHEENAN, JOHN J.: A XXI. század biztonságpolitikája In: Új Honvédségi Szemle 1997/5. pp. 1-18. ISSN: 1216-1438
- SINN, NORBERT: Der Golfkrieg II- Militärische Erfahrungen In: Österreichische Miltärische Zeitschrift 1991/6. pp. 518-525. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- SMITH, JOSEPH: A hidegháború IKVA Budapest, 1992. 150 p. ISBN: 963-7757-07-01
- SKARPJE, OLAF alezredes: A hadműveleti tervezés sajátosságai békeműveleteknél a „NORDPOLISH” többnemzetiségű dandár Boszniában állomásozó törzsfőnökének előadása a G. C. Marshall Központban 2000. 07. 20-án Garmisch-Partenkirchenben

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**DR. RESPERGER István****Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

- STATHIAS, A: Az elektronikai hadviselés In: NATO'S Sixteen Nations, 1991/1. p. 10-21., 51-53. ISSN: 0255-3813
- SZABÓ A. FERENC: A biztonság komplexitása In: Hallgatói Közlemények, 1994/6. pp. 20-33. ISSN:
- SZABÓ A. FERENC: A migráció biztonságpolitikai jelentősége az EU-bővítés tükrében In: Hadtudomány 2000/4. pp.27-37.
ISSN: 1215-4121
- SZEGEDI LAJOS: Békefenntartás Előadás a Manfred Wörner Alapítvány Társaságban 1997. 03. 12.
- SZŐNYI ISTVÁN: A preventív diplomácia lehetőségei Előadás a Közgazdaságtudományi Egyetemen 1997.10. 26.-án
- SZTERNÁK GYÖRGY: A válságkezelés, a fegyveres erők megváltozott feladatai Jegyzet, Budapest 1994. 45 p. ISBN: sz.n.
- TAFT, JULIA: Refugees from Kosovo (Koszovói menekültek) In: Refugees 2000/2. pp.16-18. ISSN: 0252-791X
- TÖMÖSVÁRY ZS.-NAGY L.: Oroszország a Harmadik Évezred küszöbén. Az Oroszországi Föderáció Nemzeti Biztonsági Konceptiója. Budapest 2000. 210 p. ISBN: 963-4012-345-6
- UCHTMANN, JÜRGEN:Einsatz im schwierigen Gelände und bebauten Gebiet In: Europäische Sicherheit 2000/11. pp.27-32.
ISSN: 0940-4171
- UNITED NATION PEACEKEEPING OPERATIONS In: <http://www.un.org>. (2000.08.01.) 6 p.
- VALKI LÁSZLÓ: Az EBESZ helye az „európai biztonsági architektúrában” In: DUNAY PÁL - GAZDAG FERENC: A helsinki folyamat: Az első húsz év SVKI, Zrínyi Kiadó Budapest, 1995. 165 p. ISBN: 963-8117-24-9
- ZEHRER, HARTMUT: Der Golfkonflikt Verlag E. S. Mittler & Sohn, Harford und Bonn, 1992. 568 p. ISBN: 3-8132-0400-6
- Generic Crisis Management Handbook (EAPC(COEC)D (99) 1. NATO/EAPC Sans Classification 85 p. ISBN: sz.n.
- LUND, MICHAEL S.: Preventing Violent Conflicts (Strategy for Preventive Diplomacy United States Institute of Peace Press Washington DC, 1996. 214 p. ISBN: 1 878379-52-6
- ZAMETICA, JOHN: The Yugoslav Conflict (Adolphi Paper 270) Halstan & Co Ltd.1992. 87 p. ISBN 1 85 753 6527

A DÉLSZLÁV VÁLSÁG TÖRTÉNELMI GYÖKEREI
I. RÉSZ

TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTŐ A DÉLSZLÁV TÖRZSEK BETELEPEDÉSÉTŐL A MAGYAR HONFOGLALÁSIG

A közelmúltban bekövetkezett délszláv válságok megértéséhez nélkülözhetetlen történelmük elemzése, mert csak múltjukat megértve foghatjuk fel eme tragikus és véres szétválásuk okait. A valamikor "egységes" délszláv népcsoportok több, különböző identitású közösségek válásának ismerete lehetőséget ad, hogy mélyebben megérthessük az identitásból és vallásból fakadó problémákat.

A publikáció betekintést ad, arról hogy milyen tényezők hatottak döntően az "egységes" szláv népcsoport szétválásához valamint azok külön-külön létrejött egyedi identitásához.

A KUTATÁS FŐ OKAI

A honfoglalás óta folyamatosan szoros kapcsolatban álltak és állnak a magyarok a különböző szláv népcsoportokkal. Szomszédos viszonyuknak köszönhetően, hol egymással háborúztak, máshol együtt vonultak csatába egy harmadik fél ellen, de ugyanakkor majdhogynem megszakítás nélkül kereskedtek egymással. Bátran kijelenthetjük, hogy még a háborúk idején is felfüggesztések nélkül folytak az üzleti tevékenységek a két népcsoport között, az egyedüli eltérés legfeljebb a fekete, szürke vagy legális kereskedelem volt. Csakúgy, mint a múltban ma is lételeme egy állam gazdaságának a szomszédos országokkal való kereskedelem. Ma Magyarországnak három új szomszédos állama lett, akiknek kulturális és civilizációs történelmük különbözik. Ezeknek a délszláv államoknak a jobb megértése, elősegíti úgy a jobb magyar-szerb-horváth-szlovén diplomáciai kapcsolatokat, mint az eredményesebb kereskedelmet.

NYUGAT BALKÁN A SZLÁVOK ELŐTT

A legújabb kutatások szerint a Kelet Balkánon már 12.000 évvel ezelőtt éltek emberek. Ezt a tényt a régmúltban felfedezett boszniai piramisoknál végzett ásatások is bizonyítják. A kutatók elmondása szerint az ott élő lakosok leszármazottai a valamikor illírek voltak, akiknek viszont az albánok vallják magukat.¹

Arról a tényről, hogy az ősidők óta emberek éltek a Balkánon, Borsányi András² is említést tesz a doktori értekezésében, de leírása szerint az ott élő őslakosság i. e. a 2. évezredben eltűnt, mikor a sztyeppi nomádok a Fekete-tenger felől megérkeztek. A térségben az újonnan érkezett népek magukkal hozták a bronzkorszak találmányait és tudományos vívmányait.

Niederhauser Emil a Kelet-Európa története című művében viszont leírja azt a tényt, hogy Krisztus előtt a 2. évezredre tehető vissza a görögök letelepedése a mai lakóhelyükre. Aminek azért tulajdonítunk nagy jelentőséget, mert már i. e. a 14. század környékén a görög utazók említést tettek a Kelet Balkánra betelepülő törzsekről és népcsoportokról, akik közül a Kelet Balkánon letelepedett trákok és a Nyugat Balkánra érkező illíreket voltak a legjelentősebbek.³

Az illíreket úgy ábrázolták, mint törzsekben élő népcsoportokat, akik bronzból készített fegyvereket és páncélzatot használtak. I. e. 1. ezredre élőhelyük már a Duna, Száva és Morava folyó közti területtől egészen az Adriai tengerig húzódtott.⁴

¹ Bosnianpyramid. Elérhető: http://www.bosnianpyramid.com/Excavations_files/BosnianPyramidOfSun.html

² BORSÁNYI A.: Montenegró a függetlenné válás útján, budapest 2003 -5. old.

³ KOCSIS K.:Az etnikai konfliktusok történet-földrajzi háttere a volt Jugoszlávia területén. -56. old.

⁴ WARRANDER G. & KNAUS V.: Kosovo: the Bradt travel guide (2008), -4. old.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÚJFALUSI Tamás

Az első jelentősebb illír királyság a Bardhyllus királyság volt, ami Krisztus előtt a 4. században alakult meg. Azonban ez nem tartott sokáig, mert i. e. 358-ban II. Filipp macedón király leverte az illír csapatokat és egészen az Ohridi tóig elfoglalta területeiket. Az illírek egészen Nagy Sándor bukásáig kénytelenek voltak a macedónok oldalán harcolni.

Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg a keltákról, akinek leszármazottai még ma is Európában élnek. Ugyanis ők i. e. 500 körül tűntek fel az Alpoktól északnyugatra és a rómaiakon kívül még ők művelték a vasművességet. A tudósok őket is az indo-európai népekhez csoportosítják. Időszámításunk előtt az első században még a Balkánra is eljutottak. Nyelvükből csak néhány hely és személynév maradt fenn, de amit nagy valószínűséggel tudunk, hogy „a –briga vagy a dunum végződésű helynevek erődített településeket jelentettek, az utóbbiból a Balkánon is akad (Singidunum, a mai Belgrád).”⁵ Ennek a ténynek azért tanúsítunk nagy jelentőséget, mert nemcsak településként, hanem már az akkor ott élő népeknek, mint létfontosságú erődített településként létezett Belgrád. Ennek fényében szabadon feltételezhetjük, hogy nemcsak a városnak, de az egész Nyugat-Balkán térség létfontosságú volt az ókori emberek számára, hiszem erődített városokkal, erődítményekkel és várakkal, azok a régiók büszkélkedhetnek, melyeken a történelem során több konfliktus is bekövetkezett.

Az első római csapatok a Balkánra i. e. 229-ben vonultak be, ugyanis a régióban uralkodó illír királyság akkori királynője Teuta a területén átvonuló római kereskedőket támadta. Róma és az illírek közt a háború csaknem 2 évszázadig tartott, mígnem Róma Krisztus után 9-ben végleg meghódította az összes illír tartományt.⁶ Ezzel megkezdődött a tartomány romanizálása. A Rómaiak több római várost, saját telepeseikkel hozták létre, útvonalhálózatokat fejlesztettek és behozták a térségbe a korszerű földművelést és állattenyésztést.⁷ Mindemellett említésre méltó, hogy magának a tartománynak a nevét az itt élő népcsoportról az illírekről nevezték el, így a tartomány hivatalosan is Illír lett. A leigázott nép romanizálódása olyan sikeres volt, hogy nem sokkal teljes meghódításuk után, már Róma harcosainak nevezték magukat. Lojalitásuk a háborúk során többször is megnyilvánult, ami eredményeképpen megjelentek a római pareorítanus testvérségben is. Olyan sikeresen asszimilálódtak, hogy köreikből még uralkodók is kiváltak, mint például Diokleciánusz és Jusztiniánusz.⁸

Krisztus után a 3. században Róma óriási gazdasági, politikai és katonai válság elé nézett, ami hatására meggyengült a belső hierarchia és elkezdődtek a majd 125 évig tartó belpolitikai harcok a császári címért. Következésképpen „Marcus Aureliusztól Nagy Konstantinig eltelt 125 év során 47 császárt „fogyasztott” a birodalom, átlagos uralkodási idejük nem érte el a 3 évet”.⁹ A „nagy káosz” után a térséget először Diokleciánusznak sikerült stabilizálnia. A császár rájött, hogy Róma túlnötte magát és nagyfokú decentralizációra van szükség ahhoz, hogy a belső rend helyreállhasson. Következésképpen a birodalmat Nyugat és Kelet Római birodalomra osztotta. Ebből adódóan az egész Balkán, mint földrajzi térség Kelet római fennhatóság alá tartozott. Ennek a megfontolt döntésnek volt nagyrészt köszönhető, hogy Kelet Róma egészen az Oszmán Török hódításokig fennmaradt.

KÖVETKEZTETÉSEK

A Nyugat-Balkánon már ősidők óta éltek emberek, amiket a boszniai ásatások során felfedezett boszniai piramisokon keresztül sikerült bebizonyítani. A piramisok léte a Balkánon sokként érte a mai tudós társadalmat és általuk egyben új dimenziók nyíltak meg a Nyugat-Balkán történelmének kutatásában. Azonban azt, hogy pontosan kik voltak és, hogy honnan eredtek az ott élő őslakosok és piramisépítők, elegendő adatok hiánya végett, még a mai napig sem sikerült letisztázniuk a szakembereknek. Egy azonban biztos, hogy a Nyugat-Balkán már az ősidők óta egy ütközőzónának szá-

⁵ NIEDERHAUSER E.: Kelet-Európa története. (2001), Budapest, -14. old.

⁶ WARRANDER G. & KNAUS V.: Kosovo: the Bradt travel guide (2008), -4. old.

⁷ JELAVICH B.: A Balkán története I. kötet, -16. old.

⁸ About.com, Albánia, http://ancienthistory.about.com/library/bl/bl_albaniaancient.htm (Diokleciánusznak sik)

⁹ KUTAS L.: A középkor története. (2000), Budapest, -15. old.

mított, amit geográfiai elhelyezkedésének köszönhetett, merthogy ez az egyik összekötő kapocs Európa és Ázsia számára.

A már említett földrajzi, helyzetéből adódóan, több népcsoport is áthaladt ezen a területen a történelem folyamán, ami „folyamatosan” kisebb-nagyobb konfliktusokat eredményezett. „Huzamosabb” stabilitást csak a nagyhatalmak tudtak a térség számára biztosítani, mert csak nekik volt meg a megfelelő katonai erő a térség megtartására és biztosítására. Az első ilyen nagyhatalom Róma volt.

AZ ELSŐ SZLÁV TÖRZSEK MEGJELENÉSE

A Római birodalom kettő osztása egy kis időre megállította Róma hanyatlását. Azonban az ötödik század második felére felerősödő népvándorlás ismét veszélybe sodorta a birodalmat, ami végül Nyugat Róma bukását eredményezte. A császárság nyugati szárnya elvesztése igen nehéz helyzetbe hozta Kelet Rómát a Keleti gótokkal szemben. Az akkor hódításnak indult „barbár” törzs az 5. század végére még Illíriát is elfoglalta. Illíria egészen 535-ig volt keleti gót fennhatóság alatt, ugyanis ekkor Jusztiniánusz Konstantinápoly uralkodója ellen-hadjáratot indított és csapatai élére Belizár hadvezért tűzte ki aki 536-ra már Rómát is visszahódította. Sajnos ezek a hódítások csak ideiglenesen hoztak ismét stabilitást a régióba, mivel keleten újból háborúkra került sor. Ennek következtében a császár kénytelen volt átcsoportosítani a katonai seregeit a Balkánról, ezáltal őrizetlenül hagyta országa nyugati tartományait a barbár törzsek támadásai elől.¹⁰

A hatodik század közepére egyre jellemzőbbé vált a szlávok előrenyomulása a térségbe. Először csak rablóhadjáratokat folytattak a Nyugat Balkánon élő rómaiak ellen, később azonban már területi hódításokat is véghezvittek. Hogy pontosan honnan is jöttek ezek a hódítók, ekkor még „egységes” szláv népcsoportok, arról több elmélet is létezik, azonban legrelevánsabbnak az orosz történelmi forrást tartom, „az úgynevezett Őskrónikát, amely szerint a szlávok a nagy hegyek mögül kerültek elő, ez pedig egyértelműen a Kárpátokat jelentette”.¹¹ Egy másik forrás is alátámasztja ezt az elméletet, ami szerint „a szlávok az 1. és a 2. századi latin és görög írónál tűnik fel, Venedi néven. Ezek a szerzők a Balti-tenger és a Kárpátok közötti területre helyezik őket.”¹² A történészek két kiemelkedően fontos indokot említenek a szláv területi hódításokra, ezek pedig nem mások, mint a túlnépesedés problémája és az avarok területi hódításai elő való menekülés. Borsanyi András PhD dolgozatában az utóbbi indokot tartotta a legvalószínűbbnek.¹³

Az első szláv hódítókról nagyon kevés maradt fenn a történelem folyamán, ami az írástudatlanságuknak, állami szervezetlenségüknek és a térség destabilizációjának volt tulajdonítható. Azonban konstantinápolyi történészek fennmaradt jegyzeteiből biztosan tudjuk, hogy hódításaik során, már Krisztus után 626-ban egészen Konstantinápolyig jutottak el, ahol végül a kelet-római csapatoktól vereséget szenvedtek. Ezáltal sikerült megállítani a szláv népcsoport térhódításait, minek következményeképpen végül a Nyugat Balkánon telepedtek le.¹⁴

Ezeknek a törzseknek nem volt központi szervezeti egységük, hanem kis közösségekben, törzsekben éltek. Ezzel az életmóddal egy új közösségi formát hoztak Európába, mégpedig a faluközösségeket.¹⁵ A közösségek egymástól függetlenül működtek, de ugyanakkor kapcsolatban álltak egymással. Ez a kapcsolat tettel lehetővé a különböző törzsek és népek támadásainak ellenállását. Bizánci forrásokból tudjuk, hogy a faluközösségi kapcsolatoknak és a térséget érintő erős destabilizációs folyamatoknak köszönhetően a 7. századra már törzsszövetségek is kialakultak a szlávok közt.¹⁶ Az ekkor még egységesnek tekinthető népcsoport a század végére, már az egész Balkán-félszigetet az ellenőrzése alatt tartott.

¹⁰ OSTROGORSKY G.: A Bizánci állam története. (2003), Budapest, -70-90. old.

¹¹ NIEDERHAUSER E.: Kelet-Európa története. (2001), Budapest, -17. old.

¹² KUTAS L.: A középkor története. (2000), Budapest, -178. old.

¹³ BORSÁNYI A.: Montenegró függetlenné válás útján. (2003), Budapest, -7. old.

¹⁴ BORSÁNYI A.: Montenegró függetlenné válás útján. (2003), Budapest, -7. old.

¹⁵ JELAVICH B.: A Balkán története I. kötet, -21. old

¹⁶ KUTAS L.: A középkor története. (2000), Budapest, -179. old.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÚJFALUSI Tamás

A nagy területnek és a nehéz hegyes-völgyes terepnek köszönhetően ezek a törzsek nagy nehézségek árán tudták csak tartani egymással a kapcsolatot, ami végül az „egységesség” szétválásának volt a legfőbb befolyásoló tényezője. Ennek következtében a mai Albánia, Görögország és Órománia területein élő őslakosság sikeresen magába olvasztotta a betelepedett szláv törzseket. Ugyanakkor a maradék térséget az Adriai-tenger és a Fekete-tenger közt sikerült benépesíteniük és a már ott élő népekre nyelvüket rákényszeríteniük.¹⁷ Sajnálatos módon ez csak a kezdet volt az egykori „egységes” népcsoport „felaprításának”.

KÖVETKEZTETÉSEK

Róma gazdasági hanyatlásával, a Nyugat Balkán, mint térség is kevesebb figyelmet és katonai erőt kapott a birodalomtól, ezáltal könnyebben sebezhetővé vált a környező vándorló törzsek számára. A történelem kegyetlen „tréfájának” tudható az a tény is, hogy Róma gazdasági hanyatlása, majdnem egy időben kezdődött el az első nagy népvándorlásokkal, ami végül a vesztéhez vezetett.

A szlávok először a térségbe a 6. században jelentek meg. Az akkor igen gyengén őrzött Római területeket, relatív kevés idő alatt meghódították és fennhatóságuk alá helyezték. Azonban a régióban élő népek sokszínűsége és nagy lélekszáma már kezdetek óta nagy hatással volt az új „uralkodó” népcsoportra. A Balkán földrajzi adottságainak köszönhetően a szlávok, közösségeik közt igen nehezen tudták a kapcsolatokat fenntartani, ami katonai szempontból gyengévé tette őket a nagyobb támadások ellen, valamint a meghódított lakosságnak szignifikánsabb hatása lett az új hódítókra.

Ezeknek a tényeknek a fényében bátran megállapíthatjuk, hogy a valamikor egységes szlávok fizikai okokból kifolyólag, nem voltak képesek megőrizni egységes identitásukat, hiszen már csak két falu között is óriási földrajzi korlátok keletkeztek a kapcsolatteremtés terén, ami által jobban rá voltak utalva a már ott élő lakosságra. Az egymásra való utalás révén új társadalmi normák, „szlengek” és emberi értékek alakultak ki, amik az új identitások kialakulásának voltak az alapkövei.

A BOLGÁROK HATÁSA A TÉRSÉGRE ÉS AZ OTT ÉLŐ SZLÁVOKRA

A bolgárok időszámításunkban a 7. században törtek be a régióba. „679-ben Aszparuh vezetésével átkeltek a Dunán, és uralmuk alá hajtották a Dunától délre élő szláv nemzetiségeket.”¹⁸ A bolgárok voltak az elsők, akik Konstantinápoly után egy egységes államot alapítottak a térségben, fővárosuk Pliszka volt.

Történészek szerint a bolgár, egy ogur etnikumú, török nyelven beszélő s nagyon harcias kis népcsoport volt. Mivel létszámuk számottevően kisebb volt a szlávokénál, meglehetősen gyorsan beleolvadtak a leigázott népbe és átvették nyelvüket, más-szóval elszlávosodtak.

Ezeknek a területek a meghódítását követően többször háborúztak, de ugyanakkor egyezményeket és szerződéseket is kötöttek Konstantinápolyval. Szomszédos kapcsolatuk révén igen nagy evolúciós és civilizációs hatást gyakoroltak egymásra. Az egyik ilyen hatás a bolgárok kereszténység felvétele volt, ami Borisz kán nevéhez fűződik. Borisz kán 864-ben a császárvárosban keresztelkedett meg, s ezzel egyidejűleg vallásilag a konstantinápolyi pátriárkatushoz csatlakoztak. Ezáltal a kán tudatlanul, de megalkotta a délszláv népek egyik evolúciós mérföldkövét, mert ettől a pillanattól fogva nemcsak a bolgárok de a fennhatóságuk alatt élő szlávok is csatlakoztak a vallási közösséghez.¹⁹ A bolgár királyság nemsokára Péter cár vezetésével cársággá duzzadta ki magát, amit a bizánciaknak, 972-re sikerült felszámolniuk.

Ezzel egyidejűleg a 7. és a 8. században a bolgárok hódítása alatt élő szlávoktól vagy későbbiekben Szerbektől nyugatra a Száva és a tengerpart közti régióban letelepedett úgymond „szabad” szlávokból alakultak ki később a horvátok.

¹⁷ BORSÁNYI A.: Montenegró függetlenné válás útján. (2003), Budapest, -7. old.

¹⁸ NIEDERHAUSER E.: Kelet-Európa története. (2001), Budapest, -23. old.

¹⁹ KUTAS L.: A középkor története. (2000), Budapest, -179. old.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÚJFALUSI Tamás

Mivel ők a Frank birodalommal voltak szomszédságba, ezért a latin nyelvű keresztény egyházhoz csatlakoztak.²⁰ Ez a történelem során meghatározó tényezővé vált az "egységes" szláv népcsoport egymással való agresszív magatartásának kialakításában. Először a 9. században Trpimir uralkodó nevezte magát és dinasztiját dux Croatorumnak, valamint az ő nevéhez fűződik a horvát államiasodás kezdete is. Az első nagy jelentőséggel bíró mérföldkő az államalakításban "Horvátország Tomiszláv 925-ös koronázása" volt.²¹

A horvát államiasodással majdnem megegyező időben, a 9. században a nyugat Balkánon élő szláv törzsek zsupánokat alakítottak ki, melyek élén a zsupánok álltak. A 10. században a Drína és a Lim folyó közt összeolvadt zsupánok kialakították a szerb állam csíráját Raskát. Azonban a bizánci és a bolgár szomszédok hatására ők is felvették a kereszténységet és a konstantinápolyi pátriárka joghatósága alá tartoztak.²²

KÖVETKEZTETÉSEK

Róma legyőzése után, a szlávok csak kis ideig tartották fennhatóságuk alatt a Nyugat Balkánt. Szervezetlenségüknek köszönhetően, a 7. században megjelent bolgár törzsek sikeresen leigázták a szláv faluközösségeket. Az új uralkodó nép, kis létszámának köszönhetően, nem tudta, nyelvüket rákényszeríteni a tőle jóval nagyobb szláv és más népcsoportokra, hanem pont ellenkezőleg ők maguk voltak, akik elszlávosodtak. Az új bolgár uralkodóknak sikerült ismét összekovácsolni a térséget. A legjelentősebb evolúciós és civilizációs hatást azonban azáltal hozták meg, hogy felvették a Bizánci kereszténységet, ami által az általuk fennhatóság alatt élő népeknek is kötelező volt ezt megtenni. A kereszténység felvételével, a tőlük nyugatra élő még "szabad" szlávok, azaz a horvátok is rájöttek, hogy nekik is fel kell venni a keresztény hitet, mert ez a hit dominált a régióba és az egységes hit által szorosabb kapcsolatokat lehet kiépíteni a környező népekkel. Mivel hozzájuk Róma és a Frank birodalom közelebb állt, mint Bizánc, Rómához csatlakoztak. Sajnálattal módon akkoriban, még nem lehetett tudni, hogy a kereszténység ketté fog szakadni és ez a kötődés a két különböző egyházhoz (szerb és horvát oldalról) egy komoly és életveszélyes kérdéssé fog átalakulni.

A HONFOGLALÓ MAGYAROK ÉS A SZLÁVOK TALÁLKOZÁSA

A hagyomány szerint a honfoglaló magyaroknak hét törzsük volt, amihez csatlakozott még három török eredetű kabar törzs. Feltehetően a besenyő támadások révén hagyták el őshazájukat Etelközt, ami egyes tézisek szerint a mai dél-országi síkságokon helyezkedik el, és indították meg az új hon elfoglalását a Kárpát-medence térségében.²³

A honfoglaló magyarság feltehetően 150-400 ezer fővel a 10. század elején tört be új hazája területeire. Abban az időben az ott élő törzsekre, népcsoportokra, fejedelemségekre és királyságokra a nagyfokú politikai szervezetlenség volt a jellemző. A lakosság nagy része szláv nyelvű, bolgár, szlavón, szlovén-karantán, fehér horvát stb. volt.²⁴

A régió instabilitásának, a benne élő népek különböző harcmódorának és a magyarok lovas-íjász harci taktikájának köszönhetően relatív kis idő elteltével nagy területeket voltak képesek ellenőrzésük alatt tartani. Legelőször a térség keleti síkságait szállták meg, majd délen fokozatosan eljutottak a Száváig míg északon a Bécsi erődig. A hódításaik eredményeképpen a Kárpát-medencét teljes egészében elfoglalták, aminek következményeképpen a bennük élő lakosság egy része a környező hegyvidékeken talált menedéket.²⁵

Köszönhetően az akkoriban nagynak számító létszámuk miatt, a magyarok, nem olvadtak be a környező szláv népekbe, azonban, hogy fennmaradhassanak a történelem folyamán rájöttek, hogy egy stabil államrendszert kell kialakíta-

²⁰ KUTAS L.: A középkor története. (2000), Budapest, -180. old.

²¹ Európa ezer éve: a középkor I. (2004), Budapest, szerk. KLANICZAY G.

²² KUTAS L.: A középkor története. (2000), Budapest, -180. old.

²³ NIEDERHAUSER E.: Kelet-Európa története. (2001), Budapest, -31. old.

²⁴ Magyarok a világban Kárpát-medence. (2000), Budapest, főszerk. Bihari Zoltán. -4. old.

²⁵ NIEDERHAUSER E.: Kelet-Európa története. (2001), Budapest, -32. old.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÚJFALUSI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

niuk és a környező népek vallását kell felvenniük. A honfoglalás után körülbelül száz év elteltével Géza fia Vajk felveszi a római kereszténységet valamint ezzel együtt az István nevet. 1001-ben királlyá koronázzák és ezáltal ő lett az első magyar király.²⁶ A kereszténység felvételével Magyarország Európához való kötődése is megalakult.

VÉGKÖVETKEZTETÉS

A bolgár uralmat a Nyugat Balkánon sikerült a Kárpát-medencébe betörő magyaroknak megtörni. Azáltal, hogy a magyarság igen nagy számban megjelent a térségben és Európa számára addig még nem ismeret harci technikát, a lovassági technikát alkalmazta, komoly előnyre tudott szert tenni és kis idő alatt, nagy területeket tudott elfoglalni. A területi hódításai főleg a Kárpát-medencére koncentráltak, aminek következményeképpen komoly hatást gyakorolva az ott élő szlávokra, germánokra és bolgárookra. Nagy létszámuknak, gyors államalakításuknak valamint a kereszténysége felvételének köszönhetően, sikerült elérniük, hogy ne olvadjanak be a körülvevő szlávokba és meghatározó szereplői legyenek a régióknak.

Azáltal, hogy sikeresen meghódították a Kárpát-medencét, és pozíciójukat fent tudták tartani, új szomszédokra leltek, akik nem voltak mások, mint a szlávok, bolgárok és germánok. Hamar felfedezték az uralkodók, hogy ezek a szomszédos államok, nemcsak mint ellenséget jelentenek az új országnak, hanem egyben potenciális kereskedelmi és hadi szövetségest is. Az utóbbi tényezők még a mai napig fennállnak, és az helyett, hogy hanyatlóban lennének, köszönhetően a globalizációnak és az egymásra való ráutaltságnak egyre inkább felerősödtek.

Kulcsszavak: délszláv, Balkán, szerb, horvát, illírek, szláv indentitás

HIVATKOZOTT IRODALOM:

1. About.com, Albánia. Elérhető online: http://ancienthistory.about.com/library/bl/bl_albaniaancient.htm (Diokleciánusznak)
2. BERTÉNYI I., DIÓSZEGI I., HORVÁTH J., SZABÓ P., és KALMÁR J.. (1993): Királyok könyve. - Békéscsaba: Officina Nova kiadó, - ISBN 963 8185 54 6
3. BORSÁNYI A.. (2003): Montenegró függetlenné válás útján. –Bp.: ZMNE PhD dolgozat
4. Bosnianpyramid. Elérhető online: http://www.bosnianpyramid.com/Excavations_files/BosnianPyramidOfSun.html
5. Európa ezer éve: a középkor I. (2004), Budapest, Osiris kiadó, szerk. KLANICZAY Gábor, - ISBN 963 389 585 5
6. WARRANDER G. & KNAUS V.. (2008): Kosovo: the Bradt travel guide. Amazon kiadó, - ISBN-10: 184 162 19 94
7. JELAVICH B.. (1996): A Balkán története I. -Bp.: Osiris kiadó, -ISBN 963 379 120 0
8. KOCSIS K.. (1993):Az etnikai konfliktusok történet-földrajzi háttere a volt Jugoszlávia területén. -Bp, kiadta a teleki alapítvány, -ISBN 963 042 85 55
9. KUTAS L.. (2000): A középkor története. –Bp.:Pannonica kiadó, - ISBN 963 9252 04 2
10. Magyarok a világban Kárpát-medence. (2000): -Bp.: főszerk. BIHARI Zoltán. Ceba kiadó, -ISBN 963 9089 84 2
11. NIEDERHAUSER E. (2001): Kelet Európa története. –Bp.: História kiadó, -ISBN 963 8312 71 8
12. OSTROGORSKY G. (2003): A Bizánci állam története. –Bp.: Osiris kiadó,-ISBN 978 963 389 38 38

²⁶ BERTÉNYI I., DIÓSZEGI I., HORVÁTH J., SZABÓ P., és KALMÁR J.. Királyok könyve. (1993), Békéscsaba, -9. old.

A BIZTONSÁG DIMENZIÓI, BIZTONSÁGI STRATÉGIA NAPJAINKBAN, HAZÁNKBAN

A katasztrófavédelem szerepe napjainkban felértékelődött. Sohasem volt olyan központi fogalom a biztonság, mint napjainkban. A biztonság olyan fogalom, ami nem értelmezhető a veszély, fenyegetettség fogalmai nélkül. Az emberiség folyamatosan küzd a természet erőivel fennmaradása érdekében. A biztonságot fenyegető támadások kivédésében, elhárításában hatékonyak bizonyult módszerekből, a tapasztalatok alapján megfogalmazható válságkezelési alapelvek alapján úgy tűnik, hogy a válságok kezelésének hatékony felfogása egyre inkább katasztrófavédelmi megközelítésű kell, legyen.

BEVEZETÉS

A katasztrófák kialakulásának, bekövetkezésének legfőbb jellemzői, hogy előre nem láthatóak, előrejelzésük nehéz, olykor lehetetlen, a legváratlanabb időben és helyen következnek be, hatásuk jóval összetettebb. A katasztrófavédelem szerepe napjainkban felértékelődött. Sohasem volt olyan központi fogalom a biztonság, mint napjainkban. Sokat beszélünk róla, anélkül hogy pontosan megfogalmazódna bennünk, mi is az. Sokan nehezen is tudják megfogalmazni mit jelent számukra. Sőt, néhányan „csupán” érezni szeretik, szeretnék magát a biztonságot. Azonban nem lehet különválasztani az egyén biztonságát a társadalmi, politikai, gazdasági, sőt katonai biztonságtól sem. A veszélyhelyzeteknek a kezelése széles körű ismereteket és a dinamikusán változó körülményekhez való hatékony alkalmazkodást követel vezetőtől és beosztottól, hivatásostól és civiltől egyaránt. Az elmúlt két évtizedben – annak is második felében – a biztonsági területek filozófiáiban, a velük szemben támasztott elvárásokban, a leselkedő veszélyek természetében, megjelenésükben gyökeres változás következett be. Mindez a különböző szakmai szervezeteket - napi rutinjukat és együttműködési gyakorlatukat tekintve is - alapos felülvizsgálatokra és fejlesztésekre készíti.

A biztonság olyan fogalom, ami nem értelmezhető a veszély, fenyegetettség fogalmai nélkül. Mint ahogy árnyék sincs fény nélkül. Tehát nem akkor vagyunk biztonságban, ha nem történik semmi, hanem akkor, ha a veszélyhelyzetekre fel vagyunk készülve és kezelni, megoldani is tudjuk ezeket.

Az emberiség folyamatosan küzd a természet erőivel fennmaradása érdekében. Az emberiség története folyamatos küzdelem a természet erőivel és önmagával. Élete és javai védelmében már az ősember is elkerülte a veszélyes területeket. Az árterekre, az omlásveszélyes helyekre nem települt, és kihasználta a természet kínálta védelmet, a barlangokat, a magaslatokat, völgyeket. Az emberekben mindig megvolt a biztonságra való igény, már az ősközösségi társadalomban is alapvető érdekük volt, hogy megvédjék saját és közösségükhöz tartozó személyek életét, testi épségét, valamint a megszerzett javakat és az általuk uralt területeket. Természetesen ez az igény jelenleg is megvan minden emberben és minden általuk létrehozott és működtetett rendszerrel kapcsolatban is alapvető elvárás, hogy az, biztonságosan működjön.

Az *egyén* számára a biztonság az az állapot, amikor a szociális faktorok (társadalmi kapcsolatok, gazdasági jellemzők) az egyén irányában zavar nélkül fejtik ki hatásukat és kriminológiai közvetlen veszélyeztetettség nem áll fenn.

A biztonság a *társadalom belső viszonyaiban* kifejezi azt az állapotot, amikor az egyes társadalmi alrendszerek funkciók szerint, szabályozottan működnek és működésüket semmilyen immanens veszély nem zavarja.

A biztonság a *társadalom külső oldalán* jelenti azt az állapotot, amikor az adott társadalom működésére más állam, szervezet, illetőleg csoportosulás veszélyt nem jelen.

A biztonság *szervezeti* értelmezésben jelenti azt az állapotot, amikor a szervezet egyes elemei, azok kapcsolódása, illetőleg a struktúra egésze normalizált körülmények közt funkcionál.

A biztonság fogalma egyaránt értelmezhető az egyén az egyes ember, majd a különböző kisebb-nagyobb közösségeken át egészen az emberiség, a Föld egész élővilága szintjén. Az ókori társadalmak hatalmas méretű védelmi léte-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

sítményeket hoztak létre, erődített városokat építettek, vízellátó, árvízvédelmi rendszereket hoztak létre. A túlélés szempontjából kiemelkedő fontosságú volt a létfontosságú javak és szolgáltatások, élelmiszer és az ivóvízkészletek védelme. A helyi közösség vezetői és polgárok önszerveződése mellett idővel megjelentek a hivatásos fegyveres és rendvédelmi szervek is.

NAPJAINK BIZTONSÁGA

Megállapíthatjuk, hogy a biztonság fogalma folyamatosan változik a civilizáció fejlődése eredményeként. E változás során egyrészt bővül, összetettebbé válik, másrészt magába foglalja a biztonság elérése érdekében szükséges teendőket is, így a védelmi feladatokat is. A biztonságot fenyegető támadások kivédésében, elhárításában hatékonyan bizonyult módszerekből, a tapasztalatok alapján megfogalmazható válságkezelési alapelvek alapján úgy tűnik, hogy a válságok kezelésének hatékony felfogása egyre inkább katasztrófavédelmi megközelítésű kell, legyen. Mára a bekövetkezett katasztrófák, vagy a fenyegető veszélyhelyzetek olyan kihívások elé állítják a szakembereket, amelyek gyökeresen különböznek a korábban megtapasztalt, kezelendő helyzetek jellegétől, nagyságrendjétől, komplexitásától. A természeti katasztrófák a világméretű klímaváltozás következtében okoznak komoly fejtörést a tudósoknak, a társadalmi, pénzügyi válságok, a terrorizmus, pedig egymást sokszor kiszámíthatatlanul „mutáló”, vagy felerősítő módon állítják kemény próba elé a válságkezeléssel foglalkozó szakembereket. A természeti és civilizációs katasztrófák egymásra hatásából fakadó krízisek bonyolult szakmai és morális kérdései, pedig nyomasztóan nehezednek mindnyájunkra.

A tervekben előírtak sematikus követésével ma már nehezen tudjuk kezelni korunk kihívásait. Egy bekövetkező esemény annyira összetett és sok területet érint, sőt hatásai is nehezen megjósolhatóak, hogy napjainkra a jó tervezés mentén a professzionális beavatkozók kreativitása, felkészültsége oldja, oldhatja meg kizárólag a problémákat. Szükség van egy széles látókörű és széles hatáskörű koordinációt ellátó szakmai szervezetre (katasztrófavédelem), aki szervezeti egységeit (tűzoltóság, polgári védelem, közbiztonság, egészségügy, logisztika szervei) és azok tevékenységét koordinálja, átfogva a biztonság teljes dimenzióját. Természetesen a szakterületeknek önállóan kell dolgozniuk, a szakterületi kompetencia határoknak is el kell, hogy különüljenek.

Katasztrófavédelem, biztonsági esemény esetén létfontosságú, hogy a katasztrófavédelem szakértői a feladatmegoldás sikeressége érdekében szakszerűen legyenek képesek irányítani, különös tekintettel a szakterületek határain végzett tevékenységekre.

A biztonság dimenziói a következők:

- politikai (diplomáciai) elem,
- környezeti (ökológiai) elem,
- gazdasági elem,
- informatikai (pénzügyi, eü.) elem,
- társadalmi (jogi, szociális) elem,
- katonai elem.

Politikai biztonság: Az egyes államok vezetésének cselekvőképességében, kiegyensúlyozott nemzetközi kapcsolatokban, integrációs képességükben és belső stabilitásuk fejlettségében határozzuk meg. A politikai szektor vizsgálatánál az államok belső természetükből adódóan nem egyformák, a biztonságot az állam intézményeinek működőképessége jelenti. Az egyes államok számára észlelhető legjelentősebb kihívás ebben a tekintetben pont a politikai intézményrendszer instabilitásából fakad. Ez pedig a nem működő, a bukott államok problémáját, mint a legjelentősebb globális biztonsági kihívást takarja a háttérben. A kudarcot vallott államok elsődleges ismérve, hogy valamiféle zavar folytán a politikai szektor működésképtelenné vált, ami az összes többi szektorban kihívásként jelentkezik. Jelen nemzetközi rendsze-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÜRMÖSI Károly

rünkben, pontosan a kölcsönös függőségek következtében, ez nem kezelhető csupán helyi problémaként. A politikai intézmények instabilitása könnyedén **regionális problémává** nőhet, mivel a nem működő államok potenciálisan magukban hordozzák a politikai összeomlás veszélyét, amely könnyedén tovagyűrűzhet, tekintve, hogy a gyenge államiság problémája bizonyos földrajzi régiókban koncentrálódik.

A gyenge és bukott államok ezen túl **globális problémákat** is jelentenek. Olyan biztonsági helyzet alakulhat ki a területükön, amely globális következményekkel jár. Ennek csak egy példája Afganisztán, ahol az al-Kaida volt képes kiépíteni a központját. A nemzetközi terrorizmuson túl további biztonsági kihívások is származhatnak ezekről a területekről, így a rossz körülmények miatt elmenekülő emberek áradata megterhelheti az egész régiót, de távoli területeket is. Az elhanyagolt egészségügyi helyzet miatt kialakuló járványok határokat léphetnek át. Illetve további fontos fenyegetések is megjelenhetnek ebben az összefüggésben.

A bukott, vagy gyengén teljesítő államok igazából nem egyszerűen eltűnnek a nemzetközi kapcsolatok porondjáról, hanem egy hatalmi vákuumot hoznak létre, amely magába szippantja az ország közvetlen környezetét is, így egy regionális válságot generálnak. Mivel a kormányzat elveszítette a képességét, hogy kormányzó szerepet töltsön be, „alternatív” hatóságok felemelkedésére nyílik lehetőség. Ma az európai övezetben több ország tekintetében is átéljük, hogy az állami intézményrendszer nem működik megfelelően, ezért komoly belső feszültségek jellemzik, főleg közép kelet és kelet Európát, és a mediterrán térség államait különösen. A bevándorlás, az etnikai konfliktusok, pedig egész Európa politikai életét terhelik.

Gazdasági biztonság: Szoros kölcsönhatásban áll az államok szűkebb és tágabb környezetével. A gazdasági jellemző kihívások a társadalmak életét alapvetően befolyásolják, mivel létérdekeiket közvetlenül érintik. A legalapvetőbb igény az, hogy a társadalmat alkotó egyén emberi élethez méltó életkörülményei megteremtődjenek. A gazdasági szektorban már nehezebb egyértelműen meghatározni az állam szempontjából, hogy mi fenyegeti a biztonságát. Világos, hogy a nemzetközi gazdasági folyamatok során keletkezhetnek olyan zavarok, amelyek negatívan érinthetik az összes többi szektort. Vagyis a biztonságot az élet minden aspektusát átható nemzetközi gazdasági rendszer zavartalan működésének a fenntartása jelenti. A gazdaság területén is alapvetően két irányú fenyegetéssel kell szembenézni. Az egyik a fejlődő világban, különösen a nem működő államokkal kapcsolatban jelentkezik, ahol a nem működő politikai intézményrendszer miatt a gazdasági rendszer is összeomlik. A másik a fejlett államok függősége a technológiától, energiától, alapanyagoktól. Ez a két irány jelentősen összefügg egymással, hiszen az energiahordozók, a nyersanyagok jelentős része a fejlődő világból és sokszor a gyenge, vagy nem működő államokból származik. Ugyan az összefüggésnek ez csak az egyik oldala és leszűkítő értelmezés csak erre kitérni, azonban a probléma összetettségének érzékeltetésére ez is elégséges.

Az energia biztonsága nem csak a fizikai túléléssel lehet összefüggésbe hozni, hanem a társadalom jólétének fenntartása, esetleg növelése kapcsán is felmerül. Az energiaforrásokhoz való hozzáférés a történelem során mindig is előkelő helyen szerepelt a háborút kiváltó indokok között, ezen felül az is bebizonyosodott 1973-ban, hogy az energiaforráshoz való hozzáférés korlátozása milyen hatékony fegyver lehet akár gyenge, vagy kicsi államok kezében is. A probléma tehát nem új keletű, azt azonban tisztán kell látni, hogy ebben a században minden bizonnyal ki fog éleződni a harc az erőforrásokért, tekintve, hogy a bolygónkon rendelkezésre álló készletek végesek, és még a legoptimistább jóslatokban is megjelenik a globális összeomlás lehetősége. A gazdasági szektor biztonsága nem korlátozódik szigorúan az energiaellátás biztonságára, vitathatatlanul ide tartozik még az eladósodás, a segélyfüggőség, vagy az egyenlőtlen kereskedelmi viszonyok kérdésköre is. Az energiabiztonság azonban az a jelenség, amely mind rövid, mind hosszútávon a legélesebben megmutatja a globális egymásrautaltságot, vagyis, hogy politikai, katonai, vagy gazdasági szempontból erős államok sem érezhetik magukat biztonságban, hiszen kiszolgáltatottak a termelőknek, akik általában kicsi és gyenge intézményekkel rendelkező államok.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÜRMÖSI Károly

Milyen befolyással bír a **társadalmi** stabilitásra a biztonság: Szorosan összefügg a biztonság politikai, gazdasági elemével. Meghatározóak a lakosság (állampolgárok) anyagi-szociális biztonsága, munkalehetőségei, egészségügyi és a szociális ellátás rendszere, az oktatás, művelődés lehetősége. Lényeges összetevői az emberi jogok, a jogbiztonság, esélyegyenlőség, közbiztonság. Egyre fontosabb tényező a menekültáradatból, migrációból adódó biztonsági problémák, a közbiztonság, a szervezett bűnözés, a kábítószer és illegális fegyverkereskedelem növekvő problémái. A társadalmi problémák biztonságpolitikai szintre emelése nem meglepő a 21. században. A világ konfliktusaiban áldozatul esett emberek 90%-a nem az államok közötti ellenségeskedésnek az eredménye. Az államokon kívüli „anarchia”, a nemzetközi rendszer átalakulásával párhuzamosan fokozatosan átkerül az államok világából az államokon belülré. A helyzet különösen kényes, és megoldást követel, mert a jelenlegi nemzetközi jogi szabályozás, és eleve a kiépült biztonsági felépítmény - élén az ENSZ-el és a NATO-val - nem igazán képes választ adni ezekre a kihívásokra.

Több szerző is arra hívja fel a figyelmet, hogy a társadalmi biztonságot leginkább az állami intézmények gyengesége fenyegeti. Ez a magyarázat érthető, hiszen, ha az állam intézményei, amelyek pont a konfliktusok moderálását segítenék, nem, vagy elégtelenül működnek, akkor gyakorlatilag semmilyen erő sincs, ami megakadályozná a társadalmi konfliktus eszkalálódását. A belső társadalmi, etnikai és egyéb törésvonalak megerősödése, egy esetleges konfliktus kialakítása szintén globális következményekkel járhat. Egy esetleges polgárháború, etnikai üldöztetések, népiirtás mind olyan folyamatokat indíthatnak el amelyek regionális, illetve sokszor globális következményekkel járhatnak. Az emberek biztonságának védelme alapvetően az állam feladata lenne, és a társadalmi problémák pusztító humanitárius következményeit elkerülendő, az 1990-es évek óta a humánbiztonság egyre fontosabb helyet követel magának a biztonságpolitikai napirenden. A humánbiztonság legalább hét dimenziót foglal magába. Az ember akkor van biztonságban, ha nem kényszerül arra, hogy egész életében a szegénységi küszöb alatt éljen, ha biztosított számára a megfelelő minőségű és mennyiségű táplálék, ha lehetősége van egészséges környezetben élni, ha lehetősége van igénybe venni az alapvető egészségügyi szolgáltatásokat, ha biztosított a személyes szabadsága, a helyi közösségének a szabadsága, amelyben él, és ha rendelkezik az őt elvileg megillető alapvető politikai szabadságjogokkal.

Az **informatikai** biztonság. A számítógépes rendszerek, a műholdas távközlési hálózatok a világ valamennyi országának, polgári életének szinte minden területén meghatározó jelentőséggel bírnak. Az informatikai rendszerek, hálózatok elleni támadások révén teljes káoszt lehet előidézni egy adott ország gazdasági, pénzügyi, politikai, katonai rendszerében.

A **katonai** tényező a biztonság kérdésében: Alapvető funkciója a megfelelő katonai erő kiépítésével és fenntartásával visszatartó erőt jeleníten meg és nyújtson védelmet a külső fegyveres támadások ellen. A katonai természetű veszélyek a fegyveres erők létéből eredmények, és legáltalánosabban a külső ellenség agressziós szándékában nyilvánul meg. Belső katonai jellegű kockázat – az adott ország fegyveres erőinek hiányos és elégtelen minőségi, mennyiségi állapota és a polgári ellenőrzés politikai felügyeletének hiánya. A katonai szektor valójában megegyezik azzal, amit eddig az elméletben tévesen biztonságpolitikának hívtak, és kizárólagos biztonsági dimenzióknak tekintettek. A katonai szektorban megjelennek a korábban ismert elemek, vagyis hogy itt az állam legfőbb célja a területének és lakosságának a védelme. Ebben a szektorban a fenyegetést eddig csak a status quo-val elégedetlen államok jelentették, de mára ez átalakult. Bizonyos új típusú kihívásokra az államok katonai eszközökkel válaszolnak, katonai felkészüléssel védekeznek ellenük.

Alapvető változás, hogy a háborúk képe átalakult. Az 1990-es évek óta egyértelmű, hogy a katonai szektorban jelentkező kihívások aszimmetrikusak (tehát különböző méretű, erejű, szintű szereplők vesznek benne részt. Pl.: Az Egyesült Államok harcol bizonyos terrorista csoportokkal).

Ennek első jellemzője a „*hálózati hadviselés*”. Az egész világon összefüggő társadalmi, gazdasági és politikai hálózatok vannak, s ezek tevékenységüket általában globálisan fejtik ki. Sokszor a katonai elemet magukban hordozó új típusú biztonsági kihívások ilyen jellemzővel rendelkeznek. Éppen emiatt a konfliktusoknak jóval az ország határain túlmutató

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÜRMÖSI Károly

hatásai vannak, ami miatt nagyon nehéz felvenni ellene a harcot. Ezek a hálózatok, amennyiben erőszakos, vallási fundamentalista, vagy egyéb, a status quo-t erőszakkal megváltoztató célokat tűznek ki, jelentős biztonsági fenyegetéssé válhatnak. A háború átalakulásának másik fontos típusa a „távolsági hadviselés”, amely egy kockázatáthárító megoldás. Ahogyan az 2001-ben is történt, az Egyesült Államokba biztonsági kihívás érkezett a tőle rendkívül távol eső afganisztáni területről, ezért a saját érdekeit követve beavatkozott. Ez azért volt szükséges, mert azon a távoli helyen olyan biztonsági helyzet alakult ki, amely kiindulópontjává vált egy, az Egyesült Államok területén bekövetkező terrorcselekménynek. A távolsági hadviselés lényege, hogy kis áldozatokkal járó háborút vívjanak meg a fejlett országok, a saját területüktől távol, a fenyegetések forrását elfojtva.

A háborúk, vagy a hadviselés harmadik típusát az ún. *neo-modern háborúk* jelentik. Ez továbbra is az államok közötti konfrontációt jelenti, tehát olyan biztonsági stratégiát, amely továbbra is a hagyományos államok közötti katonai összecsapásokra épít. A 2001. szeptemberi terrorista merényletek, és a közvetlen reakcióként következő afganisztáni háború arra hívták fel a figyelmet, hogy a 21. század a *területhez kevésbé köthető fenyegetésekről* és az arra adott válaszokról fog szólni.

A lehető legrosszabb eshetőség szerint a legfenyegetőbb probléma a 21. században a *terrorizmusnak és a tömegpusztító fegyverek proliferációjának az összekapcsolódása*. Az aszimmetria ott jelenik meg, hogy gyenge és bukott államokat „telephelyként” használó terrorista csoportok tömegpusztító fegyverekhez juthatnak, amelyek alapvetően azzal a céllal készültek, hogy államok használják fel őket állami célok érdekében. Valós veszélyként a biológiai, kémiai és radiológiai fegyverek jöhetnek számításba ebben a kontextusban, mivel egyértelmű, hogy egy terrorista csoport nem fog használható nukleáris technológia birtokába jutni.

Nehezen kategorizálható, de szintén új formában jelenik meg a *nemzetközi szervezett bűnözőcsoportok által keltett fenyegetés*. A különböző maffiacsoportok önmagukban is fenyegethetik egy-egy állam biztonságát, de mivel alapvetően gazdasági motiváció vezérli cselekedeteiket, valójában a kriminológia és nem a biztonságpolitika témakörébe tartoznak. Azonban egyre inkább megfigyelhető az a trend, hogy a terrorista csoportok együttműködést kezdeményeznek különböző területeken a bűnözői csoportokkal, egy, hogy annak infrastruktúráját használják, kettő, hogy saját tevékenységüket finanszírozzák. Az együttműködésnek tehát valójában egyszerű technikai okai vannak, vagyis hiába térnek el a célok a két csoport esetében, az alkalmazott módszerek, amellyel azt elérni igyekeznek, egyre inkább megegyeznek.

Miként befolyásolja a biztonságot a **környezetvédelem**: A legerősebb, legszigorúbban őrzött határok sem állhatják útját a környezeti katasztrófák hatásainak. Bármely olyan esemény, ami maga után vonja a környezet szennyezését, nem tekinthető az egyes országok belügyének. A természeti, ipari katasztrófák a környezetet nem kímélő technológiák alkalmazása olyan kockázatokat és kihívásokat jelenteken, amelyek a Föld minden lakóját fenyegetik, ezért egyre nagyobb szükség van a nemzetközi együttműködés fejlesztésére, a nemzetközi összefogásra. A tradicionális biztonságfogásban mind a környezeti szektor, mind a víz „soft” problémaként kezelt kérdések. Ennek ellenére még a realista gondolkodók is elismerik, hogy mindezek vagy eszközei, vagy forrásai lehetnek fegyveres konfliktusoknak, amelyet már ők is biztonságot fenyegető tényezőnek ismernek el. A környezeti szektorban minden olyan emberi tevékenységet figyelembe kell venni, amely valamilyen módon és mértékben hatással van a természeti környezetre. A bolygónk alapvetően túlnépesegett, ez vitán felül áll, azt azonban nem tudjuk, hogy az emberi tevékenység, a természeti környezet kizsákmányolása mikor éri el azt a pontot, amikor már nincs visszaút. A környezettudatos fejlődés ma már a politikai napirend része, ennek ellenére megjósolhatóan olyan konfliktusok indulnak ki a jövőben ebből a szektorból, amelyek minden másakra is hatással lesznek, ilyenek például az ivóvíz források megszerzéséért kitörő háborúk. A környezeti szektorban észlelhető kihívások természetüktől fogva államok felett, globálisan jelentkeznek. A globális klíma megváltozása pontosan egy olyan terület, amely azt mutatja, hogy a környezeti szektorban jelentkező problémák megoldása, de akár csak az enyhítése minden állam, minden ember közös cselekedetét igénylik.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

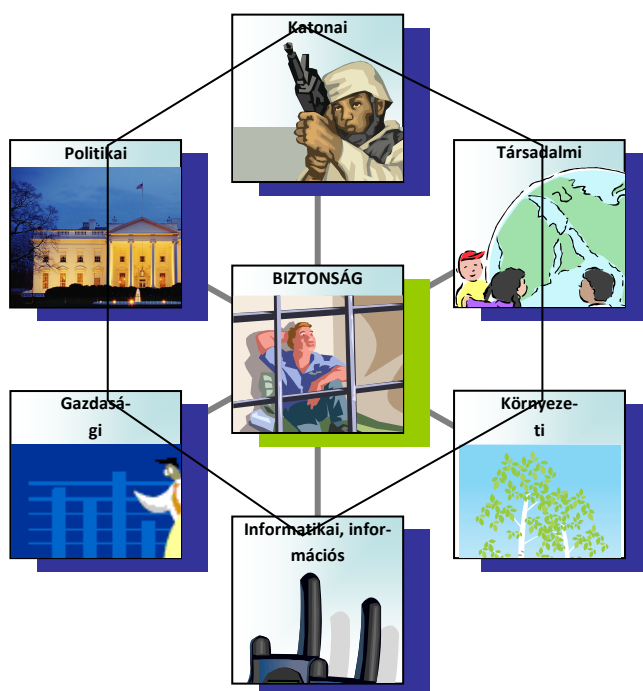
Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÜRMÖSI Károly

A klímaváltozás a fizikai környezet átalakulása miatt számos társadalmi és politikai mellékhatással jár: az ivóvízhiány minden bizonnyal államok közötti és államokon belüli konfliktusok forrása lesz; a mezőgazdasági termelékenység romlása érthetően a társadalmi feszültségek növekedésének a kiváltója; a megváltozott éghajlat egyben azt is jelenti, hogy a trópusi betegségek egyre északabbra is megjelennek; az időjárási viszonyok extrém ingadozása pedig értelemszerűen a humánbiztonságot is fenyegeti.

A klímaváltozás potenciálisan felerősíti az állam kudarcának hatását, vagy éppen hogy hozzájárul az állam bukásához. Természetesen ebből a szempontból legveszélyeztetettebbek a szegény, elmaradott államok. A klímaváltozás egyéb kockázati tényezőkkel kölcsönhatásban (mint például etnikai, vallási feszültségek) könnyen véres fegyveres konfliktusokhoz vezet. A természeti, humanitárius katasztrófák kezelése is nemzetközi összefogást igényel, mert az előrejelzések szerint a természeti katasztrófák áldozatainak száma a következő évtizedekben hatványozottan nőni fog, közel hatszorosa lesz a fegyveres konfliktusok áldozatainak. A környezeti szektorban legélesebben feltehetően az ivóvízzel, az ahhoz való hozzáféréssel kapcsolatban alakulnak ki a legélesebb konfliktusok a 21. században. Az emberi fogyasztásra alkalmas víz egyértelműen a stratégiai nyersanyagok sorába emelkedett. A világ növekvő népessége és a modernizálódó, globalizálódó társadalmak és fogyasztási szokások következtében a vízgazdálkodás is átalakult a vízigény növekedése miatt. A víz alapvetően megújuló energiaforrásnak számít, de a víz mennyisége az éghajlatváltozás miatt folyamatosan csökken. A vízkészletek eloszlása pedig egyenlőtlen: ma a statisztikák tanúsága szerint a Föld lakosságának közel kétharmada nem jut megfelelő minőségű vagy mennyiségű vízhez. Érdekes kérdés, hogy miért pont a víz lesz a 21. században az egyik legfontosabb környezeti probléma. A válasz viszonylag egyszerű: a víz a létfenntartás eszköze és nincs alternatívája, a korlátozott források miatt pedig hiába megújuló erőforrásról van szó, az államok közötti viszonyokban nulla összegű politikai játszmaként jelenik meg. A fenyegetést fokozza, hogy nincs egységes nemzetközi szabályozás a kérdésben, illetve nem alakult ki intézményesült nemzetközi együttműködés a vízgazdálkodást tekintve.¹

1. ábra Készítette Ürmösi Károly

¹ http://biztpol.corvinueembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=1

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A BIZTONSÁG CÉLJA

Olyan környezet biztosítása, amely hozzájárul az ember harmonikus, békés fejlődéséhez, az egyén kiegyensúlyozott életének, egészségének megóvásához, jó közérzetének kialakításához, az életfeltételek, a megteremtett javak fennmaradásához. Ezt a rendszert biztonsági határvonalak övezik. A biztonsági határvonalak külső és belső veszélyhelyzetek ellen is védenek. Természetesen ennek a rendszernek minden szempontból egyensúlyban kell lennie. A biztonság veszélyeztetettségének szintjei a veszélyek közvetlensége szerint:

1. veszélyeztetettség,
2. fenyegetettség (veszélyrealizálódás),
3. a rendszer biztonságának sérülése.

Ezért fontos a folyamatos értékelés, elemzés, visszacsatolás.(a rendszerünk folyamatos restaurációja). Nem akkor vagyunk biztonságban, ha nem történik semmi, hanem akkor, ha fel vagyunk a veszélyhelyzetekre készülve. Így, ha bekövetkezik egy esemény, akkor reagálni tudunk rá. Ehhez azonban ismernünk kell, amivel szemben állunk. Ez pont a globalizálódásnak köszönhetően szinte lehetetlen. A globalizálódással együtt végbemegy a veszélyhelyzetek globalizálódása is. Ezért szükségesnek látszik a válsághelyzetek közös jellemzőinek kutatása, ahogy a válaszlépések is a válságok kezelésének közös természetrajzából kiinduló, kreatív intuícióra épülő tevékenységgé kell válnia.

A biztonság fogalmi jellemzői:

- átfogó jellegű,
- oszthatatlan,
- több komponensű,
- messze túlmutat a katonai erőn,
- objektív és szubjektív elemek együttese.

A biztonság fogalmának dimenzióit értelmezve megállapítható, hogy a biztonság fogalma tartalmilag jelentősen kibővült az utóbbi évtizedekben és komplexitása miatt nehezen írható le rövid fogalomként. A biztonság, különböző alrendszerei **olyan komplex rendszert alkotnak** (nemzetközi, nemzeti és szervezeti szinten is), amelyben az egymásra hatásuk egyre közvetlenebb és erőteljesebb.

Napjainkra egy helyi katasztrófa, krízis kezelése is törvényszerűen komplex és bizonyos értelemben globális természetűvé vált.

Ezért a mai modern katasztrófavédelmi rendszer összetett, rugalmas kell, hogy legyen. A szervezeti egységek partneri kapcsolata, értékük, együttműködésük, szervezeti szinten és a gyakorlati működésben is egyenértékűnek kell lenniük, természetesen a szakterületi határok megtartása mellett. A koordinációnak össze is kell tartania a különböző szakterületeket. (Érdekes kérdés a mentőszolgálat integrálása a katasztrófavédelmi rendszerbe.)

A biztonság fogalmak mindegyike alapelvárásként fogalmazza meg a rendszer és az alrendszerek **sérülés elleni védelmét**, illetve sérülésmentes állapotát. A biztonságos rendszer, ép rendszer. Fogalmilag itt többlet tartalomról is beszélhetünk, hiszen az „ép” fogalma az nem egyszerűen a sérülésmentességet jelenti, hanem, – ahogy a hétköznapi szóhasználatban is gyakran párban használjuk az egészséges fogalommal - az egészségeset, tehát jól működőt, fejlődőt, perspektívikusat is egyben. A védelmi tevékenység szervezésénél is lényeges szempont, hogy a biztonság megteremtése foglalja magában a fejlődés lehetőségét, és ne csak valamilyen szintű korlátozás legyen a sértetlenség fönntartása érdekében. A biztonság alrendszerével kapcsolatban meg kell fogalmazni azt a sajátosságot is, hogy a rendszer és

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÜRMÖSI Károly

az alrendszerek nem öncélúak, hanem velük szemben fontos **társadalmi, nemzetközi együttműködési elvárások** fogalmazódnak meg, amelyek egyben a folyamatos működés kulcsfontosságú feltételeinek tartalmi dimenzióit is jelentik.

Új kihívásokra új válaszokat kell adni. A biztonság fogalmi tárgyalásánál kevés szó esik arról, hogy biztonságról nem beszélhetünk a BIZALOM, KÖTÖDÉS, BÁTORSÁG, TÖRÖDÉS összefüggő fogalmai nélkül. Mindenki érzi, hogy a biztonság fogalma erősen szubjektív színezetű. Ezt általában a negatívumok között szokás felemlíteni, vagy a vizsgálat tényszerű megállapításai között, de ott is a tudományos feldolgozást nehezítő tényként. Azonban ebben a tényben sok lehetőség és erő nyugszik, ha más szemmel, más oldalról közelítünk a szubjektivitáshoz. Szorosan kapcsolódik e megközelítéshez a létbiztonság fogalma, ami nem egyenlő az élet biztonságával. Az ember biztonság érzete nem áll szemben az objektivitással, ahogy a biztonság fogalma sem értelmezhető az ember léte nélkül, ami pedig elsősorban értelmével, szellemével jellemezhető. Így a lét biztonsága elsősorban és inkább van összefüggésben az emberségünk megőrzésével, mint önmagában fennmaradásunkkal. A kettő nyilván elválaszthatatlanul összefügg. Nem lenne helyesen értelmezhető e nélkül, pl. Dugonics Titusz hőstette sem. A személyes lét biztonsága érdekében így került feladásra a személyes élet biztonsága. A közösség fennmaradásának elsődlegessége, a történelmi közelmúltunk terheltségének és a globalizálódással érdekes módon együtt járó individualizáció kettős hatásának köszönhetően eltűnni látszik életünk evidenciáiból. Ennek következtében azonban egyre nagyobb hangsúlyt kap a puszta életben maradás biztonsága. A közösségi megmaradás fogalma helyett az egyén túlélése. Ez azonban megoldhatatlan probléma elé állítja a közösségeket. A nem közösségben értelmezett egyéni létezésnek közösségi védelme fogalmi önellentmondáshoz vezet. Az individualizált érdekek egyre messzebb szakadnak a közösség érdekeitől, elválasztva egyént és közösséget, az egyébként elválaszthatatlant. Az egyén szabadságának a közösségben való gyökeredzésének egyik legáltalánosabb és legrövidebb megfogalmazását, a reformátor Luther Márton adta meg az *A keresztyén ember szabadságáról* című művében:

A keresztyén ember szabad ura mindennek,

És nincs alávetve senkinek.

A keresztyén ember készséges szolgálja mindennek,

És alá van vetve mindenkinek.

Ebben a helyzetben az egyén közösséget szolgáló magatartása, amely egyébként szabadságát és értelmét adja az ember létének, egyre inkább az egyének egymással versengő elvárásai rendszerévé alakul át, amelynek – sokfélesége miatt – megfelelni nem lehet. A közösségi államot a fogyasztói társadalmak szolgáltató állama váltotta fel. A nemzethez való lelki és gyakorlati kötődést a szolgáltató állammal szembeni elvárások, és kritikák rendszere váltotta fel. A szolgáltató azonban mindig külső és bizonyos szempontból ellenérdekeltségű fél, semmi esetre sem MI vagyunk. Olyan, mintha a tízmillió futballszurkoló országa lennénk. Négy évente megvesszük a jegyet a meccsre, aztán a lelátóról bosszankodunk, vagy örülünk annak, amit látunk. Néha hangosan, együtt szidjuk a játékosokat, játékvezetőket, hullámozva magunkat szóraztatjuk. Ha jó a meccs elégedettek vagyunk, ha unalmas, a sípszó előtt elindulunk haza. Csakhogy a kapott, vagy adott gólok itt nem a két, vagy több csapatnak szereznek dicsőséget, vagy kudarcot, hanem mindannyiunk sorsa a tét. Az individualizált fogyasztói szemlélet azon túl, hogy kívülről szemlélteti saját életünket, ezzel elidegenítve embertársainktól, s végül önmagunktól is, azt okozza, hogy az emberségünket leginkább kifejező, jellemző értékek háttérbe szorulnak. Az emberi tudás és tapasztalat olyan formái, mint intuíció, érzés, bölcsesség, megfontoltság és erkölcsi ítéletek mind elhanyagolhatóak, hiszen ezek a dologszerű ismeret módszereivel ellenőrizhetetlenek. Az emberi tudás olyan modellekre és mintákra bomlik, amely leginkább tárgyakban és árucikkekben való gondolkodásra alkalmasak. A technikai tudást technikai intelligenciává zsugorodik. Csak az tekinthető megbízhatónak ami a köz színe előtt ellenőrizhető, megismételhető és mérhető. A közösségek, kötődések bomlásával az emberek közötti kohézió is bomlik. Egyre veszé-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÜRMÖSI Károly

lyesebb tényezőként jelentkezik a másik ember az egyén számára. Ez törvényszerű a bizalom meggyengülése révén. Az emberek ezt a magára hagyatottságot krízisként élik meg és megerősödik a bizonytalanság és félelem érzése. Kapaszkodót keresve már csak a mérhető, dologszerűen stabilnak tűnő tényeket fogadják el, és egyre inkább a fent vázolt szemléletbe süllyed személyes létük. Így válik a biztonság is csupán az egyén túlélését biztosítandó garanciarendszer igényé, melyet statisztikával és dologszerű intézkedési tervekkel igyekeznek kielégíteni mindezeket. Ez komoly veszéllyel jár, ha a szakma, ezen készleteknek megfelelően a felelősségi rendszer tökéletesítésével igyekszik megfelelni ennek az életszerűtlen, képmutató elvárásnak, a szakmai válaszok kidolgozása helyett.

A fejlődés irányultságának alakulásában jelentős szerepe van a politikai döntéshozók akaratának, felfogásának.

A szakmai viták sem mentesek a politikai színezettől. Kiváló magyar biztonság-politikusok elemezték már az e téren dúló egymásnak feszüléseket.

Bár az 1980-as, 1990-es évek vitái lazítottak a tradicionalista állásponton, képviselőik zöme továbbra is kitart amellett, hogy a biztonság meghatározó kulcsa a katonai konfliktus. Egy részük ugyanakkor hajlandó lazítani a biztonság szigorú államközpontúságán. Mások elfogadják, hogy a nemzetközi rendszer konfliktusainak nem katonai okait szélesebb körűen érdemes értelmezni, sőt akadnak olyanok is, akik oldani igyekeznek a biztonságna a katonai konfliktusokhoz fűződő viszonyát. Nem teljesen alaptalan a tradicionalisták bírálata, hogy a kiterjesztők a biztonság intellektuális egységét teszik kockára. A kiterjesztő értelmezés valóban kitérít a biztonsági tanulmányok műveléséhez szükséges ismeretek körét, és a problémák széles skálájára bővíti az állam rendkívüli mozgósításának igényét.²

A tradicionalista és a biztonság fogalmát kibővítő álláspontok mellett egy harmadik út jelenik meg, amely nem szűkebb és bővebb értelemben használja a biztonság fogalmát, hanem esszenciálisan. Nem igyekszik a két biztonságpolitikai felfogás között dönten, hanem magát a kríziseket veszi célba. A kríziseknek ezen alapvetés szerint vannak közös jellemzőik, és így a kezelésük is **közös alapelveken** nyugszanak. Ezeket a jellemzőket empirikus módszerekkel meg lehet érteni és az ellenlépéseket ezek alapján fel lehet építeni. Gyakorlatilag a válságok „profilozását” hivatott végezni. Gyakorlatilag először az egységet, a közöst keresi a sokszínűségben, amelyből érthető és kezelhetővé válik a sokszínű, egyedi válsághelyzet. Ezt nevezzük katasztrófavédelmi megközelítésnek, amely a kicsi (pl. családra korlátozódó) válsághelyzetekben ugyanazt a törvényszerűséget látja, mint a nemzeti, vagy globális katasztrófák kezelésében, és kezeléseket is erre a vázra tudja felépíteni, a sajátosságok figyelembevételével. Ezt a felfogást erősen torzíthatja a fent vázolt két biztonságpolitikai felfogás, illetve az esszenciális felfogás tényerésével emez is módosíthatja, vagy elmozdíthatja amazokat.

Fontos meghatározni és kiemelni azt is, hogy a biztonság állapotát nem lehet statikus, merev „pillanatképként” kezelni, hanem azt természetéből fakadóan **változásaiban, folyamataiban lehet csak helyesen megközelíteni és értelmezni**. A biztonság fenntartására kialakított intézkedési rendszereket is ennek megfelelően kell létrehozni. A rendszert és elemeit biztonsági határvonalak övezik. A biztonsági határvonalak külső és belső veszélyhelyzetek ellen is védenek. Fontos a határvonalak helyes megrajzolása és flexibilitásuk hatékony biztosítása. Erre nagy szükség van, hiszen a veszélyhelyzetek is nagy változékonysággal bírnak térben és időben egyaránt.

Tudatunkban meg kell szilárdítani azt a gondolkodást, amely tudomásul veszi, hogy a biztonság fogalma önmagában hordozza önnön sérülékenységét is. Ha nem lenne fenyegetettség, nem lehetne a biztonság fogalmáról sem szót ejteni. **Fenyegetettség** tehát mindig van, kérdés, hogy mennyire közvetlen és milyen erőt képvisel.

Optimális egyensúlyi állapotról azért kell beszélnünk, mert az idealizált béke, biztonság állapota a fenti meghatározások alapján nem létezhet. Többek között ez jelenti azt is, hogy tudomásul kell, vegyük az elkerülhetetlenül bekövetkező események létét és létjogosultságát is. Tehát a sérülésmentes állapoton, illetve az események megfelelő kezelésének lehetőségén túl a biztonság fogalmába bele kell, tartozzon az elkerülhetetlen események és tragédiák elfogadása is.

² Gazdag F.-Tálas Péter: A biztonság fogalmának határaitól (internetes forrás)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

ÜRMÖSI Károly

Nem az a biztonság, hogy nem történhet velünk semmi, hanem, hogy csak olyan történhet velünk, amely fölött már nincs semmiféle hatalmunk, amelyre már nincs ráhatásunk.

Az általános biztonság fogalmak különbözőségük ellenére is két jellemző dimenziót hordoznak magukban.

- Az egyik a zavartalan, bántódástól mentes állapot,
- a másik a biztonságot veszélyeztető helyzet elhárítására, vagy a biztonságot sértő esemény felszámolására és a helyreállításra tett intézkedések együttese.

Ebből fakadóan különösen nagy hangsúlyt kell fektetnie minden szervezetnek arra, hogy céljaihoz, feladatrendszeréhez igazított olyan definíciót határozzon meg, amely a szervezet működési rendszeréhez illeszkedik és értelmezhető az adott szervezeti struktúrában, és illeszkedik a globális biztonságpolitikai rendszerhez. A biztonsági és a védelmi tevékenység azonban nyilvánvalóan egy fogalmi kör és összefüggő feladatrendszert is jelentenek egyben, melyek egymásra kell, épüljenek.

Az eddigiek alapján alkotott új definíció a biztonságról:

A biztonság

1. a rendszerlemek és azok együttműködő komplex egészének épségét és elvárt működését biztosító,
2. a nemzet közösségeiben értelmezhető,
3. közös törvényszerűségeen nyugvó,
4. térben és időben folyamatosan változó,
5. rugalmas és dinamikus védelmi határvonallal rendelkező,
6. folyamatos feszültségben lévő,
7. optimális egyensúlyi állapot.

MAGYARORSZÁG BIZTONSÁGI KÖRNYEZETÉNEK VIZSGÁLATA, ÉRTÉKELÉSE, HAZÁNK BIZTONSÁGÁT FENYEGETŐ ÚJ KIHÍVÁSOK ÉS VESZÉLYFORRÁSOK BEMUTATÁSA

2. ábra (forrás: ZMNE jegyzet)

TOVÁBBI VESZÉLYEZTETŐ TÉNYEZŐK ÉS KIHÍVÁSOK

Nem feledkezhetünk meg a **gazdasági gondokról**, kihívásokról, amelyek közvetve veszélyeztetik az ország biztonságát, stabilitását. Ezek a gondok kivetülnek mind a társadalomra, mind a politikára. Növekszik a munkanélküliség, társadalmi elégedetlenség a politika kényszerhelyzetben van. Nő a bűncselekmények száma, a vagyon elleni és az erőszakos bűncselekmények száma is.

Magyarország biztonsága és védelme az ország geopolitikai helyzetének, az ország veszélyeztetettségének, védelmi képességének, a szövetségi rendszer erejének a függvénye.

A bekövetkezett katasztrófák, vagy a fenyegető veszélyhelyzetek olyan kihívások elé állítják a szakembereket, amelyek gyökeresen különböznek a korábban megtapasztalt, kezelendő helyzetek jellegétől, nagyságrendjétől, komplexitásától. A természeti katasztrófák a világméretű klímaváltozás következtében okoznak komoly fejtörést a tudósoknak, a társadalmi, pénzügyi, katonai válságok pedig egymást sokszor átláthatatlanul módosító, felerősítő módon állítják kemény próba elé a válságkezeléssel foglalkozó szakembereket. A természeti és civilizációs katasztrófák egymásra hatásából fakadó krízisek bonyolult szakmai és morális kérdései pedig nyomasztóan nehezednek mindnyájunkra. A kutatás során alapvető szempont a rendszerszemléletű megközelítés, az analízisekre, szintézisekre épülő következtetések kialakítása, és a vizsgált kérdések gyakorlattal, gyakorlati példával való alátámasztása.

A biztonságra ható kihívások:

- globális,
- kontinentális,
- regionális,
- belső.

Globális veszélyek és kihívások

- globalizálódó hatalmi törekvések.
- drog- és illegális fegyverkereskedelem, embercsempészet,
- fundamentalizmus, nemzetközi terrorizmus,
- népességnövekedés,
- diktatórikus rendszerek,
- globális gazdasági, piaci instabilitás,
- energia, nyersanyagbiztonság.

Kontinentális, regionális veszélyek és kihívások

- az Európai Unió övezetének ökonómiai kihívásai,
- illegális és tömeges migráció,
- vallási, etnikai, kulturális feszültségek,
- sűrűsödő társadalmi robbanások (zavargások, forradalmak),
- környezetkárosító hatások növekedése (katasztrófák, atomerőművek problémái, környezetbiztonsági kérdések).

Belső veszélyek és kihívások

- a Morál züllése, értékválság,
- közösségek széthullása, általános bizalmi-válság,
- gazdaság vegetációja,
- fekete gazdaság, korrupció,
- szervezett bűnözés és politika összefonódása,
- szociális feszültségek,
- katasztrófák.

BIZTONSÁGI MODELLEK
(KATASZTRÓFAVÉDELMI ALAPFOGALMAK)

A téma vizsgálata szükségessé teszi a legfontosabb katasztrófavédelmi fogalmakat.

„**Katasztrófa:** a szükséghelyzet vagy a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetőleg a minősített helyzetek kihirdetését el nem érő mértékű olyan állapot vagy helyzet (pl. természeti, biológiai eredetű, tűz okozta), amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.”³

Ebben a bonyolult rendszerben különösen érdekes és izgalmas elhelyezni a mai modern katasztrófavédelem szervezetét, a rá jellemző feladatrendszerét úgy, hogy az illeszkedjen a komplex honi védelmi és biztonsági rendszerbe és megfeleljen az európai, valamint NATO normatíváinak és stratégiáinak is. Alapvető szükséglet, hogy letisztuljon, és megfogalmazásra kerüljön a szervezet pontos helye, szerepe a jelentős változást átélő nemzeti védelmi igazgatás rendszerében

Napjainkban az eseményeknek jóval összetettebb hatásai vannak, mint bármikor ezelőtt. Egy egyszerűnek tűnő káresemény számtalan következménnyel bír. A következmények mára, jellemzően a biztonság egyre több szegmensét érintik: (gazdasági, sőt akár politikai felhangja is lehet egy egyszerűnek tűnő eseménynek). Ezekben a helyzetekben, a koordinációban jelentkezik igényként a katasztrófavédelmi tevékenység. A társszervek munkája olykor nehézkes, mert lassú a koordináció, az együttműködés határai pedig elmosódtak..

Ez idáig nem készült komplex modellező rendszer a bonyolultsága és költségei miatt. Fontos olyan eseményt modelleznünk, amire nincs terv készítve, mert ezzel elérhetjük, hogy egy védelmi minimumot készítsünk, egy egyszerű stratégiát. Napjainkban fel kell készülnünk akár a terrorfenyegetettségre is. (Norvégia)

Gyakorlati eseménysor bekövetkező krízis esetén:

1. **Esemény** (meteorológia, közlekedés, terror esemény, bármilyen egyéb katasztrófavédelmi helyzet)
2. **Jelzések** érkeznek (mentők, tűzoltók, rendőrség)

A beérkező információk különböző szervezetekhez futnak be, minden jelzés specifikus szakterülethez kapcsolódó. A társszervek a kapott információt nehezen továbbítják egymás felé. Csak saját szakmai szempontjai alapján tudja vizsgálni, értékelni a jelzést a szakterület.

3. **Jelzések értékelése** (elsődleges reakciók, elsődleges intézkedések)

Az első egy elsődleges sokk, az ügyeleteken, híradóhelységeken, aztán reakció majd cselekvés. Intézkedések történnek, a társszervek kölcsönös értesítése. Ezen a szinten történik először kommunikáció a szervezetek között.

4. **Döntések** (a jelzés értékelésétől egészen a kormányzati cselekvésig) A döntéshozók szakmai bátorságát nagyban rontja a felelősségi rendszer olyan kialakítása, melyet inkább a felelősség hárítás rendszerének lehet hívni. A feladat végrehajtásban lévő szervek között gyakori a kompetenciazavar. A korrekt, szakmai szabályozók hiányoznak. Ez jelentősen hozzájárul a döntésképtelenség megerősödéséhez. Dönteni, pedig kell!

³ Forrás: 1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezéséről

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

5. **Cselekvési rendszer** (intézkedések a kidolgozott tervek alapján, együttműködés) Megfelelő képzettség, szabályozottság, morális háttér, technikai feltételrendszer, közösségi bázis, társadalmi támogatottság nélkül ez lehetetlen.

6. **Visszacsatolás** (értékelés, elemzés, módosítások, kommunikáció) A szakma szabályainak, elvárásainak megfelelő szemlélettel.

A katasztrófavédelemmel szemben jelentkező igények:

- koordináció,
- profizmus.
- modellező képesség,
- logisztika,
- irányítás tudománya,
- szakterületi határok ismerete,
- a szakterületi határok biztonságos elemzése,
- kreativitás.

A KATASZTRÓFAVÉDELEM JÖVŐJÉT MAGHATÁROZÓ ALAPVETŐ TÉNYEZŐK:

A magyarországi katasztrófa védelem működésének szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy a magyar kormány támogassa az e területen történő kutatásokat, fejlesztési elképzeléseket.

Az események lefolyásának, következményeinek meghatározásához a modellezés, "profilozás" rendszeres használata komoly segítséget jelentene. Ehhez a tárgyi, személyi feltételeket biztosítani kell.

Az egyes szakmai területek tevékenységének eredményeit, jellemzőit alapos vizsgálat alá kell vetni, különösen a szervek szakmai határ tevékenységét, a komplex kezelésének, irányításának eredményessége szempontjából.

A felső szintű oktatás területén, a katasztrófavédelmi szakemberek képzését szükséges a gyakorlati, tapasztalati típusú oktatásra átállítani. Komoly alkalmassági kiválasztás bevezetését kellene megvalósítani. Csak a széles ismerettel rendelkező, jó integráló képességű, lényeglátó, kreatív szakemberek lesznek képesek komplex feladatok megoldására, akik jellemüket tekintve is képesek a jó kommunikációval, vezetési ismereteikkel, stílusukkal sikeresen irányítani, koordinálni a krízis helyzetek megoldását.

A katasztrófavédelemmel, honvédelemmel, polgárvédelemmel kapcsolatos jogszabályok harmonizálását haladéktanul el kellene végezni. A fogalmak egységes használatát, tartalmi tisztázását ezen belül különösen is fontos megvalósítani.

Meg kell találni a rendszeren belül minden szervnek a számára és a rendszer számára is fontos helyét, feladatát, hogy az ellentétek ne rontsák az együttműködés hatékonyságát.

FELHASZNÁLT IRODALOM

http://biztpol.corvinuembassy.com/?module=corvinak&module_id=4&cid=1

John F. Kavanaugh: Krisztus követése a fogyasztói társadalomban (2003) ISBN:963-210-076-x

Luther Márton Négy Hitvallása (Budapest 1996) ISBN:963702039x

ZMNE saját jegyzetek anyagai

DÖNTÉSHELYZETBEN

A cikk bemutatja döntéseink pszichológiai alapjait az ember személyiségvonásai és a döntéshozatal során bekövetkező pszichés folyamatok segítségével.

Az írás részletesen elemzi a katonai döntések sajátos körülményeit, példaként említve olyan hivatást, ahol a meghozott döntések a legtöbb esetben nagy jelentőséggel bírnak, nagy szakmai felkészültséget, gyakorlatot, megfelelő személyiséget igényelnek, és megkövetelik a tevékenységgel járó stressz hosszú távú elviselését.

Az írás részletesen foglalkozik a repülési döntésekkel, amely a szakterület sajátos környezete révén a téma kiemelten kutatott területe, és ahol egy hibás döntés meghozatala is sok esetben végzetes következményekkel járhat.

BEVEZETŐ

Az ember mindennapjait számtalan apróbb döntések kísérik, amelyek legtöbbször rutin jellegű folyamatok. Nem is gondolunk arra, hogy most éppen döntöttünk valamiről, hanem egy, a személyiségünket jellemző, kialakult séma szerint járunk el.

Nagy valószínűséggel mindenki kerül élete során olyan helyzetbe, amikor egy adott döntés saját léte, vagy a környezete számára is komolyabb hatással van. Lehetnek ezek a döntések életszakaszok határain (pl. iskola-, munkahelyválasztás, házasságkötés, gyermekvállalás, lakhelyválasztás...), de néha rákényszerülhetünk arra is, hogy a körülmények hirtelen megváltozására reagálva kelljen rövid időn belül, esetenként azonnal adekvát döntést hoznunk. Legsúlyosabb esetekben a helyes döntés saját, vagy más emberek életére, testi épségére is kihathat.

Egyes munkakörök sajátos jellegéből adódóan a meghozott valamennyi döntés kimenetele alapvető jelentőségű, ezért egy-egy ilyen döntéshozatal nagy szakmai felkészültséget és megfelelő képességekkel felruházott személyiséget követel, aki képes a tevékenységgel járó stressz hosszú távú elviselésére is. Az ilyen jellegű tevékenységeknél meg kell különböztetnünk olyan hivatást, ahol a döntések az egyes emberek egzisztenciájára közvetve (pl. államigazgatás), vagy közvetlenül lehetnek kihatással (pl.: orvosok, tűzoltók, rendvédelmi szervek). Szintén kicsit másként értelmezhető a döntési helyzet a veszélyes üzemek felelős mérnökei, vezetői, ill. a polgári repülés óriási felelősséggel felruházott szakemberei részéről (repülőgépvezetők, légiirányítók, repülőműszaki szakszemélyzet...).

A fenti csoportoktól kissé eltérő a katonai feladatokat végző szakemberek helyzete. A katonai döntések pszichikai háttérfolyamatait kutatva nem lehet elmenni a mellett, hogy a döntéseink jelentős részben erkölcsi és etikai alapon születnek. Ott a katona személyiségében ütközhet a parancs, a feladat végrehajtásának kötelme egy magasabb szintű etikai és erkölcsi értékrenddel.

A DÖNTÉSI FOLYAMATOK PSZICHOLÓGIAI ALAPJAI

Személyiségnek nevezzük a konkrét embert, mint a társadalom tagját, aki meghatározott fizikai és pszichikai sajátosságokkal rendelkezik.

Amikor az egyes pszichés folyamatokat vizsgáljuk, megállapítható, hogy azok nem egymástól izoláltan, hanem bonyolult összefüggésekben, egymásra való hatásukban jelennek meg és így a személyiséget is a maga egységes egészében és minőségének sokoldalúságában kell tekinteni.

Az ember pszichés tulajdonságait szemlélve, figyelembe kell venni, hogy állandó és rögzült emberi személyiségről nem beszélhetünk. A személyiségbeli sajátosságok folyamatos változásokon mennek át, fejlődnek, és csak viszonylagosan állandóak és rögzültek az adott személyiség viszonylatában.

Bizonyos személyiségvonások már a születéskor kialakulnak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az ember kész érdeklődéssel, képességekkel, jellemvonásokkal jön a világra. Ezek a tulajdonságok az ember egyéni életében és tevékenységében állandóan változnak. Ugyanakkor az ember már születésétől fogva rendelkezik bizonyos idegrendszeri felépítettséggel – elsősorban az agy szerkezetét illetően – az idegrendszer meghatározott erejével, kiegyensúlyozottságával és az alapvető idegi folyamatok mozgékonyosságával (izgalom és gátlás). Ezen alapokról indul az ember pszichés tulajdonságainak fejlődése, változása, köztük az egyéni sajátosságok, adottságok kialakulása is. Ezekről az adottságoktól függenek az emberi képességek, a temperamentum és a jellem további fejlődése. Nem végzettszerűen határozzák meg azonban ezeknek a jellemzőknek az alakulását, nem ez az egyetlen fő feltétel, amelytől az ember egyénisége függ. Az adottságok között vezető helyet foglal el a felsőbb idegtevékenység típusa, az idegrendszeri típus azonban nem marad állandó az emberi élet folyamán, hanem lényeges változáson megy keresztül, többek között a nevelés és a kiképzés hatására. Következésképpen az ember egyénisége (jellem, érdeklődés, képességek...) annak ellenére, hogy sokban függ a vele született tulajdonságoktól, mindig magán viseli az ember életútját, a kiképzés és a nevelés során keletkező hatásokat. Elmondhatjuk, tehát, hogy az ember a kiképzés és a nevelés során válik személyiséggé.

Majdnem minden feladat teljesítését különböző pszichikus tevékenységek előzik meg (megfigyelés, bevésés, felidézés, képzelet, gondolkodás, átélés). Ha a feladatok egyszerűek, mindig azonos feltételek között kell azokat teljesíteni, az egyének nem kerülnek szembe nehézségekkel, akkor nincs szükség döntéshozatalra és a feladat végrehajtására való felkészülésre sem. Ilyenkor a cselekvést bizonyos, előzetesen begyakorolt sémának (dinamikus sztereotípiák) megfelelően gondolatban ellenőrizzük. Ha a feltételek megváltoznak, akkor a szellemi és motorikus tevékenységeknek előzetes gyakorlással elsajátított sémája esetleg nem illeszkedik az új helyzetre, így új cselekvési modellt kell begyakorolni.

Ha a feladatok bonyolultak, nehézségi fokuk nagy és változó környezetben, veszélyes feltételek között kell végrehajtani, a döntési folyamatra való felkészülés már csak azért is követel meg nagyobb szellemi erőfeszítést, mert ki kell dolgozni a cselekvésnek az adott feltételek között lehető legkedvezőbb módját. Amikor döntéshozatal válik szükségessé, akkor a gondolkodási folyamatok, az emlékezet, a képzelőerő, az érzelmek azonnal aktivizálódnak, a probléma felé irányulnak. A probléma felmerülése önmagában véve természetesen még nem elég ahhoz, hogy az emberi elme aktivizálódjék, ehhez feltétlenül szükség van erős motivációra, és az egyének rendelkeznie kell képességekkel, megoldási eszközrendszerrel. Így adott feladat nehézsége, a megoldás hatékonysága nagymértékben függ az egyéntől.¹

A döntés a cselekvés alternatívái közötti választás. Pszichológiai szempontból azonban csak akkor beszélhetünk döntésről, ha cselekvésünk valamilyen jellegű választásélménnyel jár együtt. E nélkül inkább csak cselekvési készségek (sztereotípiák) működéséről beszélhetünk. A cikkben már korábban is említett sztereotípiák ugyanis nemcsak egyértelmű, hanem alternatív helyzetekben is fellépnek, mintegy helyettesítve a döntés műveletét. Ezért az, hogy valaki pszichológiai szempontból mikor dönt, és mikor nem dönt, sohasem kizárólagos érvényű.²

Az adott személy lehetséges döntési folyamatainak feltérképezéséhez az alábbi befolyásoló tényezők alapos ismeretére van szükségünk:

- milyen az egyén tevékenységét meghatározó irányultság és motiváció;
- a meglévő adottságok alapján milyen képességekkel rendelkezik;
- milyenek az egyén temperamentumát meghatározó biológiai sajátosságok;
- milyen az egyén jellege, vagyis milyen egyéni pszichológiai vonásokkal rendelkezik, amelyek meghatározzák,

¹ CENDROWSKI, Jerzy – SWEBOCKI, Stefan: Pszichológia a harcban és a katonai vezetésben. Bp.: Zrínyi katonai kiadó, 1976.

² SZABÓ János Dr. (szerk): Pszichológia jegyzet. Bp.: ZMKA, 1994. p71

irányítják tevékenységét;³

- milyen az egyén szociális és szocializációs viszonyait is visszatükröző érzelmi állapota, amely a többek között morális, vagy erkölcsi alapokon nyugszik.

KATONAI DÖNTÉSEK

Minden egyes tevékenységet döntés előz meg. A helyes döntés legtöbbször a későbbi siker kulcsa. Még akkor is így van ez, ha adott esetben úgy tűnik számunkra: gondolkodás nélkül cselekedtünk, vagy választási lehetőségünk sem volt. Valójában ilyenkor is választunk a „tenni valamit” és a „semmit sem tenni” között. A döntésnek tehát központi szerepe van egy tevékenység során. Éppen ezért a parancsnokok számára – akiknek naponta számos jelentős hatású döntést kell hozniuk – rendkívül fontosak és hasznosak azok az ismeretek, amelyek a feladatok során a döntéshozatalban segítséget jelentenek.

Fel kell ismerni, hogy a döntési helyzetben lévő személy stresszhatás alatt van, amelyet a döntés következményeiben való bizonytalanság fokozhat. A nehézség okainak igazi és alapos számbavétele a lehetséges megoldások előfeltétele. Ugyanolyan körülmények között egyszerre több megoldás is kínálkozik, amelyek – a gondos mérlegelés előtt – egyformán lehetnek hátrányosak vagy éppen elfogadhatóak. Ezért nemcsak egyetlen szempontra kell figyelniük (és ehhez örökösen ragaszkodnunk), amikor az egyes lehetőségek előnyeit és hátrányait latolgatjuk. A teljes folyamatra kell tekintettel lenni, ami a nehézségekkel való találkozással kezdődik, majd az okok elemzésével folytatódik. Ezután következhet a lehetséges megoldások közül az egyik kijelölése és végrehajtása. Tény az, hogy adott helyzetben dönteni kell! Előfordulhat, hogy a rosszabb megoldás is jobb, mintha nem történne semmi. Ha a döntés már megszületett, hozzá kell kezdeni a megvalósításhoz szükséges érzelmi és értelmi energiák mozgósításához.

Döntéshozatal alkalmával az ember gyakran él át belső feszültséget, a döntés ugyanis a cél elérésének az előfeltétele, de a felelősség vállalása is. Több lehetséges megoldás közül csak az egyiket választhatjuk végérvényesen, a többi megoldás adta lehetőségek elvesztése mellett. Egy-egy komolyabb döntés meghozatala nagy pszichés megkönnyebbüléssel járhat. Ezt az energia-fel szabadulást a döntés megvalósítási folyamatában tudjuk igazán jól felhasználni. A döntéshozatal következményeként a megkönnyebbülés és a végrehajtásra fordított figyelem gyakran belső erőforrásaink egyesüléséhez és megerősödéséhez vezethet. Azonban a belső feszültségek miatt gyakran jelentkezik egy sajátos abdikáció⁴, vagy utódöntés, és mivel személyiségünk tapasztalatok alapján épül, minden abdikáció személyiségünk beszűkülését, a tapasztalatszerzés elmulasztását jelentheti.

A döntéshozatal legtöbbször azonban nem a fent vázolt folyamat szerint megy végbe. Mivel a döntés mindig specifikus, – meghatározott körülményekhez kapcsolódó – a megoldás felkutatása is bizonyos magatartásformák során szerzett tapasztalatokhoz, és ismeretekhez kapcsolódik. Vagyis bizonyos tevékenységek során szerzett hosszú távú tapasztalatok teszik csak lehetővé, hogy gyorsan döntsünk a rossz és a jó lehetőségek között. Látható, hogy tapasztalatok birtokában a döntéshozatal egyre gyorsabbá válik, vagyis a döntéshozatalt is tanulni kell.

A katonai hivatás során a döntések meghozatalához szükséges személyiség alakulásában nem csak az egyén múltbéli tapasztalatainak van jelentősége, hanem jelentős befolyásoló tényező lehet az előtte álló szakmai perspektíva is.

³ Re/470 Segédlet a repülőgépezető oktatók részére. I. rész, pszichológia. Bp.: A Honvédelmi Minisztérium kiadása, 1969. pp117-119

⁴ az abdikálás visszavonást, a nézet elhagyását, a döntéshozatalról való lemondást jelenti, a kötelességet, a döntés átengedését másnak.

A PARANCSNOK

Minden parancsnokra jellemző egyfajta egyéni vezetési stílus, amely általában az autokratikus, vagy demokratikus vezetési mód között helyezkedik el. Megfigyelhető, hogy döntéseiket többnyire azonos módon hozzák meg. A parancsnoknak tisztában kell lennie saját stílusával, és amikor egy-egy probléma kapcsán a megoldás lehetőségeit vizsgálja, mérlegelnie kell azt is, hogy vajon a meghozott döntés összhangban van-e a vezetési stílusával. Kutatások igazolják, hogy nagy valószínűséggel annak a vezetőnek a csapata eredményesebb a feladatok végrehajtása során, aki pszichológiai tekintetben többnyire távolságot tart csoportja tagjaival szemben.

A vezetői hatékonyság katonai munkakörnyezetben való vizsgálata a korábbi – civil környezetben szerzett tapasztalatokhoz, – eredményekhez képest váratlan fordulatot hozott. B-52-es bombázó repülőgép személyzetének körében végzett vizsgálatok során megállapítást nyert, hogy a legénység tagjai a gép személyzetének összes tagja közül a gépparancsnokban látták a csoport leginkább kedvelt tagját, és a gépparancsnok is pozitívan viszonyult a kulcsemberekhez.⁵ Közel azonos eredmény született légelhárító, ill. harckocsizó csoportok vizsgálata során is, következésképpen nyilvánvalóvá vált, hogy katonai környezetben egy csoport eredményes működésének meghatározásában rendkívül fontos szerep jut a vezető és a csoport tagjai közötti kapcsolatnak. A későbbiekben érdemes lenne a kutatást összetett felépítésű katonai szervezetekre is kiterjeszteni, és megvizsgálni, hogy általánosíthatók-e a fenti eredmények.

A parancsnoki döntés eredményességét alapvetően az alábbi szempontok határozzák meg:

- a parancsnok feladatkörhöz szükséges követelményekhez való alkalmassága;
- a parancsnok személyének a csoport és a feladat sajátosságaihoz illeszkedő stílusa;
- a parancsnok elfogadottsága, ezáltal a csoport tagjaira való befolyás-gyakorlási képessége;
- a parancsnok és a csoport tagjainak egymáshoz való közelsége, viszonya;
- a csoport feladat- és szerepköréből adódó helyzete.⁶

Sokszor saját döntéseinket is felül kell bírálni, azonban veszélyes és megoldhatatlan helyzetet teremtene mindig mindent előlről vizsgálni. A döntés felülbírálata nem jelenti szükségképpen a korábbi döntés teljes elvetését, inkább jelenti az új, a korábitól eltérő feltételek között hozott megismételt döntéshozatalt, amelyet az előző értékelésének terhe nélkül kell megtenni.

A HARCÁSZATI DÖNTÉSEK PONTOSÁGA ÉS HATÉKONYSÁGA

Adott harci körülmények között a parancsnok számára egy megalapozott döntés érdekében alapvetően fontos minél több harcászati és matematikai megfontolást keresni, a valós harchelyzet minél pontosabb megítélése érdekében (harcászati, technikai, ballisztikai, pszichológiai tényezők és azok hatásai). A harchelyzet minden részletre kiterjedő reprezentálása azonban a döntéshez szükséges harcászati megfontolások számát is jelentősen növelné, egy olyan környezetben, ahol a megfelelő döntés meghozatalához csak igen kis idő áll rendelkezésre.

Megállapítható, hogy egy harcászati döntésnek két alapvető mozzanata van:

1. a kiinduló harcászati adatok (létszámarány, technikai adatok, egyéb körülmények) alapján a veszteség megítélése, több változat kidolgozása mellett;
2. a változatok összehasonlítása, és az induló és várható következmény értékelése alapján a kedvező változat kidolgozása (játékelméleti megközelítés).

⁵ Pszichológia, a ZMKA vezérkari tanfolyam hallgatói számára. MH ZMKA, Bp. 1994. pp40-43

⁶ Pszichológia, a ZMKA vezérkari tanfolyam hallgatói számára. MH ZMKA, Bp. 1994. pp35-36

A kiinduló és elérendő állapot tisztázása nélkül a második mozzanat megalapozottan nem történhet meg. Mindkét mozzanat külön-külön is összetett, időigényes feladat, márpedig a parancsnok számára a döntésre csak néhány perc áll rendelkezésre. Ha a parancsnok a pontosságra törekedve aprólékosan, hosszan mérlegeli a helyzetet, akkor várhatóan pontos eredményre jut, de nem marad idő a kedvező változat megvalósítására. Ily módon csapatai nagyobb veszteséget szenvedhetnek el, mint az időben meghozott, de kevésbé jó döntés végrehajtásával.

Két követelménynek kell tehát eleget tenni: a pontosságnak és a gyorsaságnak. De hogyan tud a parancsnok a két ellentmondó követelménynek megfelelni? A kérdés nem csupán harcászati, hanem általános, döntéseméleti probléma. A döntésemélettel foglalkozó kutatók két eltérő, de egymást kiegészítő szemléleti alapról próbálnak megoldást keresni:

- A normatív döntésemélet racionalitást, optimumkeresést preferáló nézőpontjára helyezkedve célszerű a pontosság növelése érdekében figyelembe venni – a harcászati szakismeretekre alapozva – a harc kimenetelét befolyásoló tényezőket, és az egyes tényezők változtatásával megállapítani, hogy milyen kimenet, eredmény várható. Szükséges azonban a tényezőket úgy hierarchizálni, hogy egyre magasabb szintre lépve, a résztényezők hatását is tartalmazó komplex tényezők álljanak. Ennek elsődleges oka az a felismerés, hogy az ember információ-feldolgozó kapacitása korlátozott, így sok esetben a döntési folyamat a normatív előírásoktól eltérő, legegyszerűbb megközelítő eljárások alkalmazását teszi szükségessé, és csak kisszámú információ kezelésére ad módot.⁷ Az ilyen döntésnek inkább az egészletes gondolkodás, a tapasztalatokon nyugvó megérzés adja a lényegét.
- A leíró döntésemélet nézőpontjából elmondható, hogy a döntésre fordított idő csökkentése érdekében a parancsnok valószínűleg leegyszerűsíti a döntést, amelynek következtében torzulások, hiányosságok léphetnek fel. Ez az irányzat reprezentálja az emberek valódi döntési folyamatait. Míg a normatív döntésemélet szemléleti alapja a racionalitás és az optimális döntésekre való törekvés, addig a leíró döntéseméleté a korlátozott racionalitás és az elfogadható döntésekkel való megelégedés. Tehát bonyolultabb döntési helyzetben feltételezhető olyan gondolkodás, amelyben az egyén alternatíva (információ) keresése nem a lehetőségek és a következmények teljes megismerésére irányul, hanem számol az információkeresés, az alternatíva előállításának időigényével, vagyis nem az optimális, hanem az elégséges döntésre törekszik.⁸

A döntési helyzeteket a bizonytalanság mellett a felmerülő tevékenységváltozatok következményeinek kockázatosságával is jellemezhetjük, amely a kutatások szerint szintén hatással van az ítéletalkotásra. A harcászati döntések tipikusan kockázatos döntések, így joggal feltételezhetjük, hogy a kockázatból fakadó hatás fellép a harcászati becslések során is.

A harcászati döntéseket hozó parancsnokoknál a kockázat szubjektív megítélésének lehetősége már a probléma strukturálásánál felmerül. A tapasztalatok szerint a probléma strukturálás kis különbségei az ajánlott megoldást nagymértékben megváltoztathatják. Ha a kockázat megítélését végző személy maga a döntéshozó, akkor számolni kell a „sebezhetetlenség” illúziójával, vagyis hogy a döntési kimenet rossz változatai csakis másokkal fordulhatnak elő. Ezt támogatja a pozitív önértékelés, miszerint jól tudnak dönteni, képességeik révén az eseményeket kontroll alatt tudják tartani. Az „irreális optimizmus” egyben hasznos stratégia a döntést kísérő stresszel való megbirkózásban, ugyanakkor magában hordozza a veszélyek téves megítélésének lehetőségét.

Harcászati döntések esetén a kockázat megítélését továbbá az is befolyásolhatja, hogy a kockázat hogyan érinti a parancsnokot. Ha a kockázattal járó tevékenység eredménye hátrányos a személyre nézve, akkor hajlamos a kockázatot a valóságosnál nagyobbak megítélni. Amennyiben a kockázat nem érinti, úgy az eltúlzó hatás nem érvényesül.

Előfordulnak olyan döntési helyzetek, amikor nincs igazán jó megoldás. Valamennyi felmerülő tevékenységi

⁷ SZABÓ János Dr. (szerk): Pszichológia jegyzet. Bp.: ZMKA, 1994. p98

⁸ RIBÁRSZKI István: Harcászati döntések pszichológiai háttéranyagai (tanulmány) 1998. pp41-45

változatnak van kedvezőtlen következménye, sérti, vagy egyszerűen nem teszi lehetővé valamely fontos követelmény teljesítését, amely a döntéshozóban az elégedetlenség, a kudarc érzetét kelti. A döntés meghozatala után a kiválasztott alternatíva negatív aspektusai, vagy az elvetett alternatívák pozitív aspektusai lényegessé válhatnak.

A parancsnok a döntés meghozatala során sajátos belső konfliktust él át. Míg a haza védelme, vagy az adott nemzetközi misszió feladatainak teljesítése érdekében – életük kockáztatásával – a katonai állomány harcba küldése pozitív célnak tekinthető, addig tudomásul kell venni, hogy bármely harctevékenység változat veszteségekkel jár. Vagyis nincsen jó megoldás. A parancsnok gondolkodásában ez úgy jelenik meg, hogy valószínűsíti csapatai jelentős veszteségét, de a feladatot teljesítik, súlyos veszteséget okozva az ellenség számára is, ill. megfelelő elgondolás kialakításával minimalizálja a saját erők veszteségét.

Az ún. felismerés alapú döntés lényege, hogy jártas döntéshozók képesek tapasztalataik felhasználásával felismerni az adott helyzetet, amely sugalmazza számukra, hogy milyen célok valósíthatók meg, milyen szerepek fontosak, mi várható a következő lépésként, és milyen akadályok tipikusak az adott helyzetben. A tipikus akciók felismerésének képessége azt jelenti, hogy a tapasztalt döntéshozónak nem kell tennie semmilyen párhuzamos megfontolást az alternatívákkal kapcsolatban. Valójában nem is keresik a legjobb alternatívákat, csak olyanokat kívánnak bevonni, amely bizonyítottan működik.⁹

CSOPORTOS DÖNTÉSHOZATAL

Az egyéni döntéseket jellemző helyzetek mellett a hadseregben a döntések alapvetően a különböző szakterületek képviselőiből álló törzsekben születnek. Függetlenül a parancsnok döntésekre gyakorolt végső és meghatározó szerepétől, a végeredményre közvetlenül, vagy közvetve, de hatással van a törzs minden egyes tagja. Ezért a törzsekben meghozott döntést csoportos döntéseknek is nevezhetjük.¹⁰ Ennek megfelelően csoportos döntéshozatalról akkor beszélünk, amikor a csoport, mint egység vesz részt a lehetséges megoldások vitáiban, a döntést pedig konszenzusos, vagy többségi szavazással fogadják el. Tágabb értelemben a csoportos döntés fogalmába soroljuk az egyén által meghozott döntéseket is, ha előzőleg az egész csoport rész vett a döntéshozatal folyamatában, a lehetőségek megvizsgálásában. A döntést ugyan az egyén hozta, de maga a döntés és annak pszichológiai következményei csoportos hatás eredménye. Éppen az ilyen helyzet a leggyakoribb a katonai parancsnokságokon. A végső megoldást gyakran maga a parancsnok választja ki, de az előkészítő szakaszban, ahol a problémát felvetik és megvitatják a felmerülő lehetséges alternatívákat, részt vesznek a parancsnok helyettesei és a parancsnokság más tagjai is, akik közvetve bár, de mégis jelentős hatással bírnak a végső döntésre.

A csoportos döntéshozatallal kapcsolatos leggyakoribb kérdések a következők:

- Mely tényezők, milyen módon hatnak a csoportos döntéshozatalra?
- Vajon a csoportos döntéshozatal jobb döntést eredményez-e az egyéninél?

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a csoportos döntésekre hatással van az adott feladat jellege, a döntést előkészítő csoport és a vezetés.

Ami a feladatot illeti, a döntő tulajdonság annak komplexitása. Az összetett feladatokat a csoport kétségtelenül sokkal jobban meg tudja oldani, mint az egyén. Ennek oka jelesül az, hogy a közösségben az egyének képességei, ismeretei kiegészítik egymást. Ezenkívül a csoport biztosítja a feladat különböző nézőpontú megközelítését. A csoportot alkotó egyének – a megfelelési vágy által hajtva – általában motiváltabbak a megoldáskeresésben.

Csoportos döntéshozatalnál jellemző az az irracionális szabály, hogy a közvetlen, kevésbé fontos döntéseket

⁹ RIBÁRSZKI István: *Harcászati döntések pszichológiai háttéranyagok (tanulmány)*, 1998. pp50-55

¹⁰ PAVLINA, Želimir – KOMAR Zoran: *Katonapszichológia (I. kötet)*. Bp.: Zrínyi Kiadó, 2007. pp237-239

alaposabban és hosszabban készítik elő, mint a hosszútávra szóló, súlyos következményekkel járó döntéseket.¹¹

Lélektani szempontból elsősorban azt érdemes megfigyelni, hogyan viselkedik az ember a döntési szituációban, vagyis akkor, amikor adott helyzetben a különböző cselekvési lehetőségek közül ki kell választania a számára megfelelőt.

Egy döntésemeléttel foglalkozó cikkből nem hagyható ki a matematika egyik, interdiszciplináris jellegű tudományágának, a játékelméletnek az említése.

A játékelmélet alapjait Neumann János fektette le egy 1928-as munkájában, majd az Oskar Morgenstern neoklasszikus matematikus-közgazdászal közösen írt „Játékelmélet és gazdasági viselkedés” című (*The Theory of Games and Economic Behavior*, 1944) művében. A matematika, a közgazdaságtan, a szociológia, a pszichológia, a biológia és a számítástechnika a játékelmélet által legérintettebb tudományok, de a mesterséges-intelligencia kutatás is felhasználja eredményeit. 1994-ben Harsányi János magyar származású közgazdász, játékelméleti kutatásaiért másokkal megosztva közgazdasági Alfred Nobel-éremdíjat kapott.

A játékelmélet azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy mi a racionális (ésszerű) viselkedés olyan helyzetekben, ahol minden résztvevő döntéseinek eredményét befolyásolja a többiek lehetséges választása, vagyis a játékelmélet a stratégiai problémák elmélete.¹²

DÖNTÉSEK A REPÜLÉSBEN

A repülés rendszerét emberek tartják mozgásban. A repülőgép tervezésétől a repülés végrehajtásáig, a repülés egyetlen területe sem nélkülözheti az emberi megfontolást és tevékenységet. Az emberi tényező¹³ át és átszövi a repülés egészét, éppen ezért kap kiemelt szerepet a repülésbiztonságban. A tényezők egyik csoportja, tehát a szubjektív emberi tényezőket foglalja magába, amely repülésbiztonság szempontjából alapvetően meghatározó rész. Jellemzője az aktivitás és a gyors változás képessége. Döntésemélet szempontjából a repülés – a légi járművek üzemeltetése során meghozott döntések és azok következményeinek vizsgálata terén – kiemelt helyen szereplő kutatási terület. A szükséges döntéshozatalt, mint kockázatot, és a vészhelyzetek természetét a repülésbiztonsági kockázatelemzés tárja fel.

Ha jobban belegondolunk, nincs a repülésnek olyan szakterülete, ahol egy hibás döntés meghozatala ne hordozna magában repülőesemény, katasztrófa lehetőségét. Hibázhat a légi jármű tervezője, a szabályalkotó, hibázhat a repülőműszaki szakember, tévedhet a repülésmeteorológus és a repülésirányító, és mindezen tévedések mellett, véthet a légi jármű vezetője, ill. eltérő súllyal bár, de összegződhet valamennyi szakág tévedése is. Látni kell azt is, hogy a fedélzeten bekövetkezett vészhelyzetek néhány esetben megoldhatatlan feladat elé állítják a légi jármű személyzetét. Ezek a helyzetek gyakran túlságosan összetettek ahhoz, hogy a rendelkezésre álló idő mellett hibamentesen helyrehozhatók legyenek. Bármennyire is nyert a korábbi évekhez képest mára tágabb értelmet a szubjektív tényező fogalma, a repülőszemélyzet a döntések meghozatalával és annak következményeivel még ma is speciális helyzetben van.

Az emberi tényezővel foglalkozó brit és amerikai kutatások a második világháborút követően lendülnek fel. Abban az időben még az ún. HF (humán faktor) megközelítésnek még csupán az ergonómiai és harci-lélektani oldalával foglalkoztak. Napjainkban egyre inkább ebbe a szubjektív tényezők körébe sorolják a repülőtechnika tervezőit, sőt még a repülési szabályok megalkotóit is. Korábban az emberi döntéshozatal elemzése alatt csak a repülőgép-vezető hibáira koncentráltak. Mára az emberi tényező köre már kiterjed a földi személyzetre, a karbantartókra és a repülésirányítókra is. Mindezek mellett – az olyan objektív vonásaik ellenére, mint a viszonylagos állandóság – a repülésbiztonságot

¹¹ PAVLINA, Želimir – KOMAR Zoran: Katonapszichológia (I. kötet). Bp.: Zrínyi Kiadó, 2007. pp250-251

¹² wikipedia - játékelmélet

¹³ Az emberi tényezőkön mindazon egyéni és szervezeti jellemzők és hatások összességét értjük, amelyek a repülésbiztonság alakulására közvetlen hatással bírnak.

befolyásoló tényezők körébe helyezzük a repülési szabályokat, és a repüléstudomány fejlettségét, amelyek alapjaiban adják meg a repülés kor szerinti kereteit, így a tágabb értelemben vett repülési környezetet.

A humán megközelítés előtérbe kerülése, jelentősége az elmúlt néhány év repülési statisztikáinak elemzése során azonnal látható. A repülőbalesetek meghatározó részét, mintegy 50-85 százalékát, valamilyen emberi hiba, téves döntés, vagy döntések sorozata okozza. Elméletileg tehát, ha a téves emberi döntések száma csökkenne, a repülésbiztonsági mutatók azonnal jelentősen javulnának. A modern kutatások nyomán, az emberi tényező így egyre árnyaltabban jelent meg. Ugyanakkor a repülőtechnika megbízhatósága mára olyan szintet ért el, hogy a repülésbiztonság további növelésére ezen a téren egyre kisebb lehetőségek adódnak. Kézenfekvő lehetőségek mutatkoznak tehát az emberi tényező területének kutatásában, amely ma már nem csak repülésbiztonsági tényező, hanem sajátos nézőpont is.

Az emberi tényezőt, mint a repülési rendszer elemét tehát a legfontosabbak között szokás megemlíteni. A repülés komplex rendszer lévén, összetett munkakörnyezetben zajlik. A katonai repülés elemzése során két alapvető kérdést mindenképpen célszerű tárgyalni. A kiképzés személyiségformáló hatását, és a személyiség hatását a döntéshozatalra. Az ember, mint a rendszer mozgatórugója csak akkor képes ebben a sokszor korántsem barátságos környezetben optimálisan teljesíteni, ha a szakma magas fokú ismeretén túl ismeretekkel rendelkezik önmagáról, többek között mentális és fizikai képességeiről, vérmezsékletéről. Ehhez minden, a repülésben tevékenykedő szakembernek egy sor általános és személyre szabott emberi jellegzetességet kell ismernie és felismernie a saját szakterületén végzett munkája során. Az emberi teljesítőképesség, alkalmasság és komplex viselkedésminták területén a legfontosabb jellegzetességek a teljesség igénye nélkül a következők:

- fizikai állóképesség;
- mentális képesség;
- vérmezséklet;
- kommunikációs képesség;
- döntési képesség és helyzetmegítélés;
- vezetési és együttműködési képesség;
- repülési jártasság;
- ember-gép kapcsolat (human engineering).¹⁴

A katonai repülés során egyes feladatok jellegéből adódóan megkövetelik az általános repüléshez képest jelentősen nagyobb kockázat vállalását. A katonai feladatok érdekében vállalni kell a felmerülő kockázatot, hiszen az egyik oldalon felmerülő veszélyek vállalása, a másik oldalon az emberi életek, értékek megmentését, vagy politikai érdekek érvényesítését jelentheti. Felesleges kockázat vállalása azonban ilyen helyzetben sem magyarázható meg. A harci feladatok szolgáltatott eredmény, és az ésszerű kockázat egyensúlyának megtartása összetett feladat. A repülésbiztonsági kockázatok csökkentésére számtalan eszköz kínálkozik, amelyeket a vezetőknek, parancsnokoknak felelős módon kell alkalmazniuk.

ÖSSZEFOGLALÁS

Általánosságban elmondható, hogy a nagy felelősséggel járó tevékenységi körökben – szolgálják azt információval a legmodernebb technikai eszközök – a döntési folyamatok során jelenleg még nem nélkülözhető az emberi tényező szerepe.

A kockázat csökkentése, a döntések következményeinek belátása a legegyszerűbb módon a veszélyismeret, vagy veszélytudat kialakítása által érhető el. Természetesen az általános szakmai intelligencia és szaktudás is a kockázat

¹⁴Dudás Zoltán: A repülési biztonságkultúra fejlesztésének lehetőségei a Magyar Honvédség légierijében, különös tekintettel az emberi tényező formálására. Doktori értekezés, Budapest: ZMNE, 2007. pp14-16

csökkentésének nélkülözhetetlen eszköze.

Példaként említve a katonai hivatást, kiemelten fontosnak tekinthető a különleges tevékenységet folytató szakállomány megfelelő szűrőrendszeren át történő kiválasztásán túl az egész életpályát végigkísérő szakmai- és személyiségfejlődés elősegítése, amelyet az ösztönző szakmai és szociális környezetnek, és az egyén önmagával szemben támasztott igényességének együttesen kell táplálnia.

Kulcsszavak: döntéshelyzet, személyiség, nevelés, kiképzés, katonai repülés

FELHASZNÁLT IRODALOM

CENDROWSKI, Jerzy – SWEBOCKI, Stefan: Pszichológia a harcban és a katonai vezetésben. Bp.: Zrínyi katonai kiadó, 1976.

DUDÁS Zoltán: A repülési biztonságkultúra fejlesztésének lehetőségei a Magyar Honvédség légierijében, különös tekintettel az emberi tényező formálására. Doktori értekezés, Bp.: ZMNE, 2007.

PAVLINA, Želimir – KOMAR Zoran: Katonapszichológia (I–III. kötet). Bp.: Zrínyi Kiadó, 2007.

RIBÁRSZKI István: Harcászati döntések pszichológiai háttéranyagai (tanulmány). hn.: 1998.

SZABÓ János Dr. (szerk): Pszichológia jegyzet. Bp.: ZMKA, 1994.

Pszichológia, a ZMKA vezérkari tanfolyam hallgatói számára. MH ZMKA, Bp.: 1994

Re/470 Segédlet a repülőgépezető oktatók részére. I. rész, pszichológia. Bp.: A Honvédelmi Minisztérium kiadása, 1969.

AZ EURÓPAI RENDŐRI ERŐK KIKÉPZÉSI PROGRAMJÁNAK TAPASZTALATAI (2008-2010)

2008-ban két alkalommal vezettem a magyar rendőrség által az Európai Rendőri Erők Kiképzése (European Police Force Training) program keretében végrehajtott válságkezelési gyakorlatra vezényelt alegységeket. A kiképzés során lehetőségünk nyílt az Európai Unió tagállamai rendészeti szerveinek gyakorlatába bepillantani, sok új és izgalmas információt szerezve. A kiképzés szervezési hátterével, jelentőségével akkoriban nem voltam teljes mértékig tisztában. A Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karán a Biztonság- és védelempolitika szakon tanulva egyre inkább érdekelni kezdett, hogy mi célt is szolgáltak ezek a képzések, milyen intézményi háttér áll az EU missziókba telepített katonai és polgári (rendőri) állomány felkészítése mögött. A tanulmányomban ezeket a kérdéseket, illetve az EUPFT elnevezésű kiképzési program végrehajtását, eredményeit, tapasztalatait vizsgálom.

Az Európai Unió válság sújtotta övezetekbe telepített rendőri missziói az egyike azon eszközöknek, amellyel a regionális szervezet közös biztonság- és védelem politikája rendelkezik (KVBP). A polgári válságkezelés képességének kifejlesztése a katonai békefenntartás mellett új dimenziót jelent a biztonságot fenyegető veszélyek kezelésében. Az Európai Unió számára biztonsági problémát jelentő konfliktusok ma már elsősorban nem államok között zajlanak, hanem az államokon belül. A polgárháborúk, a lázadások az emberi és az alapvető szabadságjogok tömeges megsértésével járnak, menekült hullámot gerjeszhetnek, valamint magát az állami főhatalmat is veszélyeztethetik. A bukott államok pedig a térség biztonságát destabilizálják, a terrorizmus melegágyává válhatnak. A válságok kezelésére a múltban szinte kizárólag katonai eszközöket vetettek be. A katonai erő biztosította azt, hogy az Egyesült Nemzetek határozatainak érvényt szerezzenek. Az Európai Unió esetében ez másképpen alakul. A petersbergi feladatok között, amelyre az Amszterdami Szerződés 1997-ben mint a kialakítandó közös védelmi politika kiindulási alapjára tekintett, a szervezet még olyan műveleteket fogalmaz meg, amelyek végrehajtását elsősorban katonai erővel szándékozott megoldani: humanitárius és mentési műveletek, békefenntartói feladatok, válságkezelő harci alakulatok, köztük a béketeremtés feladatai, katonai tanácsadás és segítségnyújtás. Azonban a katonai erők közös alkalmazása nehezen megy az Unión belül. A tagállamok politikai szándékai nem tették könnyűvé az 1999-ben a helsinki, majd a brüsszeli Európai Tanácson elfogadott, Headline Goal néven ismerté vált célkitűzésekben megfogalmazottak végrehajtását. [1]

A POLGÁRI VÁLSÁGKEZELÉS JELENTŐSÉGE, TERÜLETEI

A békeműveletek sok esetben túlmutatnak a katonai erők alkalmazásán. Az elmúlt évtized katonai műveletei felhívták a figyelmet arra, hogy a katonai jelenlét a polgári lakosságban ellenérzést szül, katonai megszállás érzését keltve bennünk. A modern békeműveletek során előtérbe kerül az államépítés, a konfliktus utáni helyreállítás, és a rehabilitáció szükségessége. Mindenekelőtt helyre kell állítani az állam hatalmát, hogy elegendő „kényszerítő erővel” rendelkezzen ahhoz, hogy képes legyen ellátni feladatait a saját működése és az állampolgárai érdekében, valamint lehetősége legyen megakadályozni, hogy a kialakult hatalmi vákuumban különböző érdekcsoportok, hadurak ragadassák magukhoz akár a teljes, akár az állam bizonyos területei feletti ellenőrzést. A stabilitás, amely elengedhetetlen tényezője a helyreállításnak és a fejlődésnek, az alapja a jog- és a közbiztonságnak. Ennek értelmében elsősorban az állami intézményeket kell megerősíteni, a jogbiztonság alapjait jelentő „szentháromságot”: a rendőrséget, az igazságszolgáltatást, és a büntetés-végrehajtást. A jogállamiság nélkülözhetetlen ahhoz, hogy az állampolgárok békében éljenek, illetve az érintett ország gazdasági élete újra lendületet vehessen. Ezen tényezők biztosítása nélkül egyetlen misszió, vagy békeművelet sem lehet sikeres. Azonban az előbb említett három szervezet újjászervezéséhez a katonai erő alkalmazása nem elegendő.

[2]

A polgári erők békeműveletekbe történő bevonásáról a feira-i Európa Unió Tanácsán 2000 júniusában rendelkeztek először, ahol a tagállamok kijelölték azt a négy fő területet, ahol ilyen erők alkalmazásával számolni lehet. A jogállamiság erősítése, a polgári közigazgatás kiépítése és polgári védelem mellett jelentős hangsúlyt fektettek a rendőri erők támogatására. A 2001 évi göteborgi Európai Tanácson egy olyan 5000 fős rendőri alakulat felállítására intézkedtek, amely képes részt venni mind nemzetközi, mind önálló békeműveletekben. Időközben felállították a Polgári Válságkezelés Bizottságát (Committee for Civilian aspects of Crisis Management) is mint tanácsadó és koordináló testületet. [3]

Az polgári rendőri erőknek (civilian police - CIVPOL) két feladatot szán az EU. Az egyik esetben az olyan államokban kell felvállalni a végrehajtói rendőri feladatokat, ahol a központi hatalom hiányába az állam nem rendelkezik rendőri/rendészeti szervekkel, vagy azok képtelenek önállóan ellátni feladataikat (ilyen például az EULEX misszió esete Koszovóban), illetve ahol a rendőrségi reform előmozdítása és a helyi rendőri erők fejlesztése a cél (mentorálás, monitorozás, kiképzés, nagyobb volumenű közrendvédelmi műveletek támogatása). Az utóbbira példa a Bosznia-Hercegovinában telepített EU misszió (EUPM). A fenti két alkalmazási formát egymástól függetlenül is végrehajthatják a CIVPOL erők, de részt vehetnek abban a hosszabb folyamatban is, amikor a végrehajtói feladatok közben segítenek felállítani a helyi rendőrség szervezetét, majd folyamatosan átadják részükre az irányítást és a háttérbe vonulva a kiképzés, a mentorálás, és a monitorozás kerül a CIVPOL további feladatainak fókuszába. Az első esetben nagy feladat hárul a CIVPOL-ra, a beavatkozást követően azonnal el kell kezdeni a biztonság kialakítását, a közrend és a közbiztonság fenntartását a felelősségi területen. Már a rehabilitáció kezdetén meg kell akadályozni, hogy helyi vezetők, hadurak sajtótitásák ki az erőforrásokat (például a segélyszállítmányok sarcolásával), illetve elegendő hatalmat szerezzenek érdekeik érvényesítésére. [4]

A NEMZETKÖZI RENDŐRI EGYÜTTMŰKÖDÉS NEHÉZSÉGEI A KÖZÖS VÁLSÁGKEZELÉSI MŰVELETEK SORÁN, A KÖZÖS ELJÁRÁSOK ÉS KIKÉPZÉS SZÜKSÉGSZERŰSÉGE

Az Európai Unió rendőri erői a katonai egységekkel szemben számos területen hátrányban vannak. A tagállamok saját kultúrával, saját jogszabályrendszerrel, különböző elvek alapján felállított rendészeti szervekkel, eljárási szabályokkal, illetve taktikákkal rendelkeznek. Még gyakorló rendőrként magamnak is nehéz volt először átlátnom azt, hogy milyen elvek alapján, milyen hatáskörrel és illetékességgel szerveződnek más országokban, például Németországban, Olaszországban, Spanyolországban, Franciaországban az állami, a szövetségi, az önkormányzati rendőrségek, vagy a csendőri szervek. Ugyanez vonatkozik az olyan eljárási szabályokra, mint például a kényszerítő eszközök alkalmazása. Míg a brit kényszerítő eszközök alkalmazásának fokozatossági sorrendjében a könnygáz bevetése közvetlenül a fegyverhasználatot előzi meg, a francia tömegkezelés során már az első lépcsőben alkalmazzák a vegyi eszközt. Eltérő a csendőrségek alkalmazása is, mivel ezek a szervezetek több országban még a közelmúltban is a védelmi minisztériumok irányítása alatt álltak, egyszerre látva el széles spektrumú rendészeti és szükség esetén katonai feladatköröket. A felszerelések, a kommunikációs, a szállító eszközök, a fegyverzet tekintetében is igen tarka a kép, az interoperabilitás követelménye komoly kívánni valókat hagy maga után. A NATO szervezetébe tartozó katonai erők ezekkel a problémákkal már sokkal korábban szembesültek majd jelentős előrelépést tettek az együttműködés, a közös bevetések tervezésének, irányításának, vezetésének, végrehajtásának területén, kialakítva a közös eljárásokat, doktrínákat, azonos elvek mentén felépítve a katonai egységeket, kidolgozva a C3 Command, Control, Communications rendszerét stb. Mindezek hiányoznak, ha a nemzeti rendőri, rendészeti szerveket nemzetközi együttműködésük közben vizsgáljuk.

Az Európai Unió Tanácsa az *Eu Training Policy In ESDP (EU Kiképzési Politikája) (2003)* és az *EU Training Concept in ESDP (AZ EU KBVP-vel Kapcsolatos Kiképzési Konceptiója) (2004)* elnevezésű dokumentumaiban határozta meg azt a politikai keretet, amelyen belül a polgári válságkezeléssel kapcsolatos kiképzési kezdeményezéseket kívánta végrehajtatni. Az EU Kiképzési Politikája a válságkezelés mind polgári mind katonai dimenzióját érintette és egy olyan közösen

kivitelezett kiképzési rendszert jelent, a mely hozzájárul a KVBP céljainak jobb megértéshez, biztosítja a szükséges tudást, illetve amennyiben szükséges a képzettséget annak végrehajtásához. Elismerte a szükségességét annak, hogy meg kell alkotni a kiképzési tematikák, tananyagok átfogó, koordinált megközelítését. Célul tűzte ki, hogy egy nagyszabású keretet biztosítson az EU kiképzéssel kapcsolatos kezdeményezéseinek, kialakítva a szervezet kiképzési dimenzióját. Ez a kiképzési dimenzió azokhoz a kiképzésekhez és oktatáshoz kapcsolódik, melyet a nemzeti hatóságok biztosítanak, annak mintegy kiegészítője kíván lenni. [5] Az *EU Training Concept in ESDP* elnevezésű Európai Unió Tanácsa által jegyzet dokumentum, amely mind katonai, mind polgári dimenzióra értve újra megerősíti, hogy a megcélzott kiképzési rendszer a tagállami kiképzés kiegészítője kíván lenni és stratégiai jelentőségét a KBVP kultúrájának aktív terjesztésében, és a válságkezelő műveletek hatékonyságának növelésében látja. A stratégia célok elérésének érdekében a következő szempontokat kívánja a koncepció előtérbe helyezni: a KBVP-vel kapcsolatos különböző kiképzési kezdeményezésekben lévő szinergiák hasznosításának erősítése, az érintett résztvevők közötti interoperabilitás fokozása, különös figyelem a katonai és a civil szféra (beleértve a rendőrséget) találkozási pontjaira, az EBVP területén kialakuló civil-katonai és a civil-civil kapcsolatok javításának támogatása.

A dokumentum meghatározza, hogy a kiképzéseknek, az oktatásnak mind a stratégiai tervezés, mind a művelet szintjét érintenie kell. Stratégiai szinten ismét a kiképzési program céljaként határozza meg egy közös EBVP kultúra kialakítását, további célok között sorolja fel az olyan személyek kiképzését, akik rendelkeznek az EBVP-vel kapcsolatos átfogó tudással annak érdekében, hogy hatékonyan járuljanak hozzá annak céljaihoz, valamint tagállami szinten olyan adminisztrációt és személyzetet alakítsanak ki, amelynek tagjai jártassak a szervezet politikájában, eljárásaiban, ismerik annak intézményeit. Műveleti szinten a polgári és katonai személyek EU vezette missziókban való részvételére történő felkészítését szorgalmazza a koncepció, valamint előmozdítani törekszik az interoperabilitás képességét mind polgári, mind katonai területen, illetve szorgalmazza a köztük lévő koordinációt. [6]

A KÖZÖS BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKÁVAL KAPCSOLATOS KIKÉPZÉSI FOLYAMAT, A VÉGREHAJTÓ INTÉZMÉNYEK

A célok érdekében három fázisra bontják le az EU kiképzési folyamatát. Az első fázisban meg kell vizsgálni az EU KBVP-vel kapcsolatos kiképzési igényeit annak érdekében, hogy a kiképzéseket biztosító szervek saját tevékenységüket összekapcsolhassák a tényleges igényekkel. A beazonosított kiképzési szükségletek kielégítésére a Politikai-Katonai Csoport (Politico-Military Group - PMG) polgári és katonai kiképzési szakértőkkel közösen alakítja ki a különböző tanfolyamokat, modulokat, szemináriumokat, stb. Ebben a fázisban számítanak a különböző oktatási, kiképzési intézmények támogatására, részvételére.

A második fázisban az EU kiképzési programjai kerülnek végrehajtásra, amelyet megelőz egy olyan lista elkészítése, melyre felkerülnek az EU, illetve a tagállamok által végre hajtani kívánt és végrehajtásra felajánlott kiképzési tevékenységek. A listán szereplő tevékenység tényleges végrehajtását a Politikai és Biztonsági Bizottság javaslatára a Tanács hagyja jóvá. Ebben a lépcsőben valósítják meg a kidolgozott és elfogadott kiképzési tevékenységeket, mely során értékelni kell azt, hogy a résztvevők megszerezték-e a kívánt tudást és ismereti szintet.

A befejező fázis az értékelés időszaka, amely során a kiképzési program hatékonyságának értékelése mellett arra is törekedni kell, hogy felkutassák azokat a területeket, ahol a fejlesztés érdekében további kiképzési feladatok tűzhetők ki, illetve információt szolgáltatnak a jövőbeli programok hatékonyabb végrehajtása érdekében. A kiképzési programok végrehajtásáról és értékeléséről szóló jelentéseket a végrehajtók a PMG-nek küldik meg, amely ugyancsak szakértők bevonásával alakítja ki összefoglaló értékelését. [7]

Több szervezet is szakosodott a kiképzési programok kivitelezésére. A 2005-ben alapított Európai Biztonsági és Védelmi Kollégium (European Security and Defence College - ESDC) egy olyan virtuális szervezet, amely összekötőkap-

csot képez a különböző oktatási és szakintézmények, egyetemek, főiskolák, akadémiák között, amelyek a KBVP-vel kapcsolatos tevékenységet folytatnak. Célja az európai biztonsági kultúra kiterjesztése, a KBVP megismerésének szorgalmazása, illetve az EU és a tagállamok számára a KBVP-ben járatos szakemberek képzése. Ennek érdekében elsősorban stratégia szinten szervez oktatásokat. [8]

Az European Group on Training az Európai Bizottság 2001-ben indított kezdeményezésének eredményeként jött létre. Az EU válságkezelésének polgári komponensére koncentrálnak a kiképzési programok és anyagok kidolgozása során, támogatja az együttműködést az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezettel, az Egyesült Nemzetek Szervezetével és más nemzetközi nem kormányzati szervezetekkel. Nyitott intézménynek tartja magát, amely informális alapokon működik. [9]

Az Európai Rendőrákadémia (European Police College - CEPOL) rendőri felsővezetők képzését végzi, elősegíti a határokon átnyúló együttműködést a bűnüldözés, a rendfenntartás és a rendészeti tevékenység területén. [10]

EURÓPAI RENDŐRI ERŐK KIKÉPZÉSE PROGRAM FOLYAMATA

Az Európai Rendőri Erők Kiképzése (European Police Force Training – EUPFT) az Európai Bizottság által finanszírozott projekt, amely műveleti szinten hajt végre kiképzési programokat a nemzetközi rendőri missziókban résztvevő személyek felkészítésére. Ezt a projektet kívánom részletesebben megvizsgálni már csak az érintettség okán is, mivel személyesen is alkalmam volt abban három alkalommal is részt venni. Az EUPFT 2008-2010 közötti időszakban végrehajtott, a mai napig egyedülálló olyan több kiképzésből álló sorozat volt, amely nagy erőket igénybe vevő rendőri műveletekre kívánta felkészíteni a résztvevőket, mind alegység, mind különleges tevékenységeket végző csoport, mind egyénileg vezényelt rendőr szintjén. Ez a projekt a múlt év végén lezárult, de kiindulási alapja lett egy újabb kezdeményezésnek, az Európai Unió Rendőri Szervezeteinek Kiképzésének (European Union Police Services Training - EUPST), amelyet ugyancsak hároméves ciklusban 2011-13 között kíván az Unió lebonyolítani.

Az EUPFT programot a francia és az olasz csendőrség, valamint a német rendőrség kiképzési bázisain hajtották végre, elsősorban a tagállami kiképzőkre, kiképzési központokra, technikai eszközökre alapozva. A kiképzéseken a tagállamok 1894 rendőrről vett részt, továbbá a megfigyelő szervezetek küldöttei, például az Afrikai Uniótól delegáltak. A kiképzési program célját az European External Action Service: *Lessons and best practices for CSDP from the European Union Police Force Training (EUPFT) 2008-2010* című jelentése az következők szerint foglalja össze: „Kiképzés lehetőséget biztosított a rendőrök számára, hogy megismerhessék egymást, együtt gyakorolhassanak egy fajta EU-s „dísletben”, valamint hogy teszt alá vethessék műveleti és taktikai viselkedésüket a valóságos missziós helyzetben kívüli szituációkban. Különösen figyelmet fordítva az EU tagállamokból érkezett rendőri résztvevők határozottságának, rugalmasságának fokozására, az interoperabilitásbéli képességeinek javítására a válságkezelő missziókba történő telepítésük érdekében.” A közös képzéssel alkalmassá kívánják tenni a tagországok érdekelt rendőri, csendőri, egyéb biztonsági szerveit, hogy az EU elvárásainak, általánosan elfogadott jogszabályainak, eljárásainak meg tudjon felelni, továbbá a több országból érkező végrehajtói állomány képes legyen hatékonyan együttműködni a szintén különböző országokból érkező vezetőkből összeállított törzs irányítása alatt. [11]

Jómagam két alkalommal, 2008 júniusában és novemberében irányítottam a magyar rendőrség által az EUPFT-re delegált szakaszokat a francia csendőrség St. Astierben található kiképző komplexumában kb. 600 rendőr részvételével végrehajtott képzések során, így a személyes tapasztalataim alapján kívánom bemutatni, hogy mit is takart a kéthetes, méltán nagyszabásúnak titulált kiképzési program. Az előzőekben taglalt célok érdekében a francia csendőrség saint-astier-i kiképzői állománya olyan folyamatosan fejlődő, változó legendát, szituációt állított össze, amellyel egy idegen országba vezényelt komplex rendőri kontingens találhatja szembe magát. A legenda alapján egy elképzelt országba érkeznek az EU erői (ezt az országot a kiképző bázis, illetve a környező települések szimulálták), ahol különböző jellegű

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

LESS Ferenc

feladatokat kellett megoldani a több nemzet rendvédelmi szakembereiből összeállított egységeknek. Ilyenek például: túsmentés, kábítószer-, emberkereskedelmi hálózat, helyi paramilitáris szervezet felszámolása, helyi bünszervezet vezetőjének elfogása, békés és ellenséges tömeg kezelése, stb. A körülményekből és a feladatokból egyértelműen következtethetni lehetett arra, hogy a koszovói EULEX misszió feladatait kísérelték meg szimulálni a szervezők. Az előbb említett témakörökkel kapcsolatos műveletek folyamatosan zajlottak a két hét során, mindig azokat az egységeket bevonva, akik érintettek lehettek a felmerülő feladatokban (bűnügyi egységek, terrorelhárító egységek, stb.) a bűnügyi, valamint terepfelderítéstől kezdve a felszámolásig. Természetesen a kontingens törzse az előttünk álló feladatok végrehajtása érdekében minden nap dolgozott. A novemberi gyakorlat során a törzs munkájában két magyar tiszt kollégánk is részt vett, egyikük mint a műveleti törzs vezetője, a másik pedig a tervező csoport tagjaként.

Az júniusi gyakorlat során a szimulált misszió szervezeti felépítése alapján alegységemet az SPU-ba (Supporting Police Unit - Támogató Rendőri Egység) osztották be, melyhez tartozott egy francia csendőri egység, mint beavatkozó szakasz, egy német műszaki alegység, illetve egy bűnügyi alegység (ész, lengyel, spanyol, német rendőrök). A beosztás szerint az alegységem a Close Protection Cell-t alakította, feladata személy- és objektumvédelem, kísérés volt. A novemberi gyakorlaton alegységemet az FPU2 egységbe (Formed Police Unit) osztották be. Ez a típusú egység hivatalosan csak tisztán rendőri erőket tartalmazott. A gyakorlatra vezényelt nemzetközi csendőri alegységeket az IPU-kba (Integrated Police Unit) osztották be és olyan feladatokat bízta rájuk, amelyek jobban megfeleltek a katonai profiljuknak, mint például felderítés, ellenséges fegyveresek felszámolása. A második gyakorlat során ettől a felosztástól eltértek, mivel a mi FPU-unkba a magyar és a szlovén alegység mellé egy Afganisztánt megjárta lengyel katonai rendész és egy román csendőri szakaszt is beosztottak.

A kiképzési feladatok színesek voltak, bővelkedtek olyan komplex szituációkban, ún. nagy gyakorlatokban, amelyek megoldása esetenként bonyolult, nehéz feladatot, rendkívül komoly összehangolt munkát jelentettek a résztvevő rendőri alegységeknek. Ezek a nagy gyakorlatok adták a kiképzés súlypontját, mely során a felmerülő feladatokat a törzs irányításával, az összes alegység, vagy azok egy részének összehangolt tevékenységével kellett megoldani. Azok az alegységek, amelyek az adott napon nem kaptak szerepet a nagy gyakorlatok végrehajtásában a francia instruktorokkal együtt kisebb volumenű kiképzési feladatokat hajtottak végre, például önvédelmi, épületharcászati, rendőr taktikai, tömegkezelési, erőnléti, ügyességi gyakorlatok. Ezekben a képzéseken a francia kiképzők bemutatták az adott témával kapcsolatos francia eljárásokat, de nem úgy, mint kötelezően követendő modellt, hanem elvárták, hogy a többi nemzet beosztottjai is megosszák saját módszereiket.

A nagy gyakorlatok során különösen izgalmas legendákat alkottak a csendőr kiképzők, amelyekből néhányat bemutatnék. Az első olyan közös gyakorlat során, amelyben alegységemmel részt vettem a műveleti kötelékünk feladatául szabták, hogy fogja el a helyi félkatonai szervezet vezetőjét, illetve annak testőreit. A szerepünk az elfogottak átvétele, elszállítása, előállítás volt, miközben több helyen zajlottak különböző rendőri tevékenységek, amelyek hatással voltak a tevékenységünkre. Például megérkezésünk előtt szét kellett oszlatni a rendőrkapitányság épülete előtt jogellenesen összegyűlt tömeget. Feladatul kaptuk védett személy kísérését az egyik vidéki helyszínről a kiképző központban található gyakorló faluba. A kíséréssel szemben folyamatosan akadályokat támasztottak a kiképzők (értetlenkedő személyek, sajtó jelenléte, barikádok a kísérés útvonalán), amelyeket a jogszabályi elvárásoknak megfelelően kellett elhárítani, illetve folyamatos útvonalváltással kell elkerülni. Szimuláltuk, hogy a misszió területére érkezik az Európai Bizottság elnöke és stábjja. Alegységem a személyek közelbiztosítását, szállítását hajtotta végre több helyszín között. Érdekesként említhető, hogy ezek közé tartozott egy valóságos reptér, erdei, illetve városi környezet is, különböző stratégiai fontosságú közüzemek védelme, az ellenük irányuló terrortámadások elhárítása. Egy ilyen gyakorlat során az alegységem egy közeli folyón álló gát éjszakai őrzés-védelmét kapta feladatul, melynek ideje alatt egy ötfős terrorista csoportot ejtettünk csapdába és számoltunk fel, kik a gátat szándékozták felrobbantani. Az elfogott személyeket a gyakorló falu

rendőrkapitányságára kellett vinni, ahol még csatlakoztunk a tömegkezelést végző egységekhez is. Egy másik alkalommal egy amatőr labdarúgó csapat részvételével egy valódi stadionban vettünk részt mérkőzésbiztosítási feladaton, melynek során érdekes volt látni a lengyel mesterlövész kollégákat a stadion fényszóró oszlopaire települni.

A nagy gyakorlatokat a nap végén minden esetben kiértékeltek, kiemelve a jó eljárásokat és az elkövetett hibákat. Ezeket az értékeléseket személy szerint nagyon hasznosnak tartottam, mert ezáltal nyílt számomra tényleges betekintés a partnerek eljárásaiba, taktikáiba, amikor is próbálták megvédeni az általuk alkalmazott eljárásokat, a hozott döntéseiket.

Az EUPFT program a következő évben Vicenzában, Olaszországban folytatódott, ahol az előkészítő konferencián én is részt vettem. A magyar szándéknyilatkozat szerint a magyar rendőrség újfent egy szakasszal, valamint egy-egy tűz-szerész és terrorelhárító csoporttal kívánt részt venni a kiképzési program e fázisában. Ez a szándék általam ismeretlen oknál fogva megghiúsult. 2010 júliusában a németországi Lehnigben megtartott képzésen újfent egy szakasznyi erővel, valamint egy a törzs állományába vezényelt tiszttel vett részt hazánk.

AZ EUPFT 2008-2010 KIKÉPZÉSI PROGRAM ÉRTÉKELÉSE:

2011 decemberében Brüsszelben került sor az EUPFT 2008-2010 program értékelésére. Az értékelésen a kiképzési feladatokat biztosító szervezeteken kívül részt vettek a tagállamok állandó képviselői, rendőri szerveinek, a CEPOL, az ESDC, valamint az ENSZ Békefenntartó Műveletek Főosztályának, illetve az EBESZ, továbbá egyéb polgári válságkezeléssel foglalkozó társadalmi szervezetek delegáltjai is. Az értékelés során a munkacsoportok a következő megállapításokat tették:

A kiképzési gyakorlatok során a tagállami rendőrségeknek lehetőségük volt megismerni egymás eszközeit, taktikáit, eljárásait, illetve közösen gyakorolni az olyan komplex eljárásokat, mint például a tömegkezelés, tömegoszlatás. A gyakorlatok legendái realiztikusak és részletekbe menőek voltak. A taktikai gyakorlatok rávilágítottak a résztvevők különböző vezetés-irányítás stílusaira (utasítás típusú taktikai végrehajtás, küldetés típusú taktikai végrehajtás). A gyakorlatok felhívták a figyelmet a demonstrálókkal szembeni fellépés során használt kényszerítő eszközök alkalmazásának arányosságával, folyamatával kapcsolatos különböző nemzeti megközelítésre. Az utasítások értelmezésének ismétlődő hiányosságai gyakran vezettek hibás végrehajtáshoz, esetenként veszélynek téve ki a gyakorlaton résztvevőket. Visszatérő hiányosság volt megfigyelhető az információ kezelésében, annak résztvevők közötti továbbításában, a taktikai szókincsben, különösen a századparancsnoki szint alatt. Az angol nyelv ismerete nem volt kielégítő, különösen a rádió történet kommunikáció során. Az kommunikáció és az információ áramlás akadozása miatt számos hiányosságot azonosítottak az értékelők. Az integrált, központosított rádiórendszer és hálózat hiánya miatt nem valósítható meg a zárt, biztonságos kommunikáció, továbbá a nemzeti híradóeszközök a delegáló nemzet területén kívül nem működnek megfelelően, illetve ezek az eszközök nem kompatibilisek egymással. Hiányzott továbbá az egyeztetett és közös rádió kommunikációs eljárási rend. Az információ értékelésének viszonylatában is hiány mutatkozott a rendszeresített, szabályozott eljárási rendben, nem léteztek egységes csatornák a jelentések továbbítására, illetve hiányzott az információ kezelésének, feldolgozásának gyakorlatára irányuló közös képzés. A gyakorlatra érkező rendőrök fegyverzeti anyagainak a küldő államból a gyakorlat színhelyére történő szállítása során jogi problémák merültek fel, amelyeknek megoldása kívánatos lenne a jövőben. A KBVP kapcsolatos kiképzési anyag, illetve az olyan a valós válságkezelések során együttműködő partnerek kiképzési anyagai, mint az ENSZ vagy az EBESZ, nem állt rendelkezésre egy megosztott platformon keresztül.

Az EUPFT gyakorlatok megerősítették azokat a fő doktrinális paramétereket, amelyeket Rendőri Egységek Gyors Telepítésének Konceptiója (Concept for Rapid Deployment of Police Elements) tartalmaz, kiemelve az alábbiakat:

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

LESS Ferenc

- az egyénileg delegált rendőrök, valamint a nemzeti alegységek nemzetközi egységekbe történő gyors integrációja,
- a gyorsan telepíthető HQ kritikus szerepe (mint a műveletek hatékony központja)
- a vezető logisztikai nemzet (Logistics Lead Nation - LLN) koncepció kialakításának szükségessége és alkalmazása,
- szükséges kijelölni egy Feladat Szakértői Nemzetet (Role Specialist Nation) vagy egy LLN-t a kommunikációs és információs rendszerek működtetésével kapcsolatban (Communication and Information System - CIS). [12]

A KIKÉPZÉSI FOLYAMAT JÖVŐJE

Az EUPFT utódjának szánt EUPST azt célozza meg, hogy a jövőben mintegy 2400 rendőrnek nyújt felkészítést a nemzetközi rendőri eljárások területén. A programba nem csak az EU tagállamainak rendőrségeit kívánja bevonni, hanem olyan Európai Unión kívüli államok rendőrségei részére is meg kívánja teremteni a részvétel lehetőségét, amelyek részt vesznek az EBVP égisze alatt zajló missziókban, továbbá lehetőséget biztosít az Afrikai Unió államainak, az ENSZ és az EBESZ szervezetének, illetve más nemzetközi polgári misszióknak is, hogy csatlakozzon a kiképzési programjaihoz 2011-2013 között. Az EUPST feladatául határozta meg, hogy fejlessze tovább az EUPFT azon kiképzési moduljait, amelyek sikeresnek bizonyultak 2008-2010 közt lezajlott folyamat keretében, járuljon hozzá a speciális kiképzési tananyag további finomításához, illetve a résztvevő személyek teljesítményének felméréséhez, képzettségüknek igazolásához, mérje fel az Afrikai Unió, más harmadik állam és az EU tagállamai közötti KBVP hatáskörén belüli interoperabilitás kialakításának lehetőségeit. A kiképzés színvonalának és hatékonyságának javításhoz az EUPST-nek fel kell használnia az előző képzésekkel kapcsolatos összes észrevételt.

Annak a ténynek az elfogadásához, hogy az EU komoly figyelmet és erőforrást fordít a rendőri szervek válságkezelői műveletekre történő felkészítésére, érdemes áttekinteni az alábbi összehasonlító táblázatot.

<i>Tények és számok</i>	<i>EUPFT 2008-2010</i>	<i>EUPST 2011-2013</i>
A képzési programban résztvevők száma:	1894 fő az EU tagállamaiból (plusz a harmadik országbéli megfigyelők száma)	1440 fő EU tagállami, 960 fő Afrikai Unióhoz vagy más az EBVP-hez hozzájáruló harmadik országbeli résztvevő száma. Összesen 2400 fő .
Költségvetés	Tényleges kiadás: 2.353.223.40 Euró	Tervezett kiadás: 5.624.680.00 Euró

forrás: European External Action Service: Lessons and best practices for CSDP from the European Union Police Force Training (EUPFT) 2008-2010

A jövőbeni kiképzésekkel kapcsolatban ajánlásokat is megfogalmazott az értékelő konferencia. Szabványos gyakorlatokat kell kialakítani, mely során bizonyos szituációkban felmerülő rendőri viselkedésre kell koncentrálni. Olyan kulcs szituációkat kell kidolgozni, amelyekkel a résztvevők a válság sújtotta területeken találkozhatnak. A gyakorlatoknak figyelembe kell venniük a rendőri intézkedések büntető eljárásjogi és emberi jogi aspektusait is, az utóbbira különös figyelmet kell fordítani a rendőri missziók teljes körű működése során. A vezetésben (HQ) felmerülő egyéni szerepek és funkciók

pontos meghatározása különösen, ha a HQ személyi állománya nem működik szorosan együtt egy másik nemzetközi HQ-val. A vezetői állomány képzése, beleértve az IPU-k és az FPU-k vezetői állományát is, különös figyelmet fordítva az interoperabilitás, a vezetés-irányítás területére. Itt ajánlott a CEPOL bevonása. Ki kell alakítani egy közös EU tananyagot a gyorsleépítésű egységek számára. Az EUPST-nek egy olyan „laboratóriumként” kell működnie, melyben kifejlesztik, tesztelik és értékelik a közös technikai és taktikai eljárásokat. Az EUPST értékelési eljárása során középhatóvonal visszajelzést kell adjon a résztvevőknek. Ki kell alakítani a fegyverzeti anyagok tagállamok közötti szállításának jogi szabályozását. Megállapították az EUPFT gyakorlatain a női nemhez tartozó rendőrök alulreprezentáltságát, ezen a jövőben változtatni kell, annak érdekében, hogy a résztvevők nemének aránya a valóságot tükrözze. [13]

A költségvetésből, valamint az értékelés komolyságából, az ajánlásokból egyértelműen látható, hogy az Európai Unió tudatában van a polgári válságkezelés képességeiben mutatkozó hiányosságoknak. A szándék a hatékonyság fokozására tehát már 2003 óta megvan az érintett szervek részéről. A telepítésre kerülő rendőrök kiképzési folyamata az utóbbi néhány évben felgyorsult, illetve komoly támogatást kapott. Meg van tehát a lehetőség, hogy az Európai Unió válságkezelési műveleteinek végrehajtására jól képzett, a várható feladatokra felkészített polgári erőket vessen be. Egy fontos kérdés azonban továbbra is nyitva marad. Minden esetben azok a személyek kerülnek-e ténylegesen telepítésre, akik végrehajtották a szükséges képzéseket és rendelkeznek az elégséges ismeretekkel? A kutatások azt mutatják, hogy missziók állományának 25%-a nem kapott képzést a telepítése előtt, ezt az arányt javítani szükséges, ha meg akarunk felelni a kihívásoknak. [14]

Kulcsszavak: kiképzés, ESDP, EUPFT, EUPST, EU válságkezelés

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Rác András: *Az ESDP fejlődésének első évtizede.* =In. Nemzet és Biztonság: Biztonságpolitikai szemle, 2008. I. évfolyam 2. szám. –Bp.: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, –pp. 43-51.o.
- [2] *An Integrated Civil Police Force for the European Union* (Forrás: <http://www.euractiv.com/security/integrated-civil-police-force-european-union/article-110053> letöltés dátuma: 2012. április 18. 11h35)
- [3] Gregory Mounier: *European Police Missions: From Security Sector Reform to Externalization of Internal Security Beyond the Borders.* =In. HUMSEC Journal, Issue 1. –pp. 49.-50. o.
(Forrás: http://www.humsec.eu/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Journal/Mounier_European_Police_Missions.pdf - letöltés dátuma: 2012. április 18. 08h45)
- [4] u.a. [2]
- [5] *Draft Eu Training Policy In ESDP* – Európai Unió Tanácsa 2003. Brüsszel (Forrás: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/TrainingPolicy.pdf> letöltés dátuma: 2012. április 18. 15h38)
- [6] *Draft EU Training Concept in ESDP* – Európai Unió Tanácsa 2004. (Forrás: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/TrainingConcept.pdf> letöltés dátuma: 2012. április 18. 16h27)
- [7] Gauthier Jacob: *EU Training for Civilian CSDP – Which Coherence?* =In. Security Policy Brief, 2011. szeptember, No.28. -pp 1-7.o.
(Forrás: <http://aei.pitt.edu/33467/1/SPB28-Jacob.pdf> - letöltés dátuma: 2012. április 18. 10h46)
- [8] European Security and Defence College website (Forrás: <http://esdc.mil-edu.be/> letöltés dátuma: 2012. április 18. 11h28)
- [9] *European Group on Training* website kezdőlap
(Forrás: <http://www.europeangroupontraining.eu/> - letöltés dátuma: 2012. április 18. 12h03.)
- [10] *European Police College* website kezdőlap (Forrás: <http://www.cepol.europa.eu/> letöltés dátuma: 2012. április 18. 12h20)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

LESS Ferenc

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- [11] *European External Action Service: Lessons and best practices for CSDP from the European Union Police Force Training (EUPFT) 2008-2010.* (forrás: <http://www.statewatch.org/news/2012/feb/eu-eeas-csdp-police-training-2008-2010-18536-11.pdf> - letöltés dátuma: 2012. április 25. 07h16)
- [12] u.a [11]
- [13] u.a [11]
- [14] Gábor Tóthi: The future of civilian pre-deployment training in the field of CSDP – (Forrás: http://www.nokitc.hu/pdf/gabor_tothi_pre.pdf - letöltés dátuma: 2012. április 18. 20h55)

MIT MÉR A STANAG 2 ÍRÁSKÉSZSÉG VIZSGA?

Régen az írás külön hivatás volt, az írásos dokumentumokat képzett írnokok készítették. Ma az írás képessége szinte mindenki számára nélkülözhetetlen a mindennapi élet és a munka területén egyaránt. Jól írni azonban nem könnyű sem az anyanyelvünkön, sem idegen nyelven. A multinacionális katonai környezetben dolgozó tisztek és tiszthelyettesek számára is rendkívül fontos a beosztáshoz előírt szintű idegen nyelvi (elsősorban angol) íráskészség elsajátítása feladataik maradéktalan teljesítése érdekében. A készség szintje nyelvi teszttel ellenőrizhető leghatékonyabban. Írásomban az íráskészség mérésének rövid elméleti áttekintése után, a Magyarországon akkreditált NATO STANAG 6001 nyelvvizsga 2-es szintű íráskészség teszt elemzését végzem el a mért alkészségek és az értékelés kritériumainak szempontjából.

BEVEZETÉS

Tanulmányomban, mely egy a magyarországi NATO STANAG 6001 (továbbiakban STANAG) vizsgarendszer 2-es szintű (középfok, B2) vizsgáit készségenként (beszédértés, beszédkészség olvasásértés, íráskészség) elemző sorozat harmadik része, az íráskészség vizsgarész bemutatását és elemzését végzem el. A két receptív készség (olvasásértés és beszédértés) feladatainak vizsgálata után, a produktív írásbeli készség, az íráskészség teszt elemzése következik a feladatok típusa, tartalma, az alkalmazott tesztechnikák és az értékelés kritériumainak szempontjából. Céлом, hogy rámutatva a mért tartalmakra és alkészségekre (az írás szintjeire), illetve az értékelés szempontjait tudatosítva, megvilágítsam a STANAG 2 szintű vizsgázóval szemben támasztott követelményeket, és ezáltal segítsen a vizsgára való sikeresebb felkészülést.

AZ ÍRÁSKÉSZSÉG

Mit jelent az, hogy valaki megfelelő íráskészséggel rendelkezik? Mikor állíthatjuk valakiról, hogy tud írni egy adott idegen nyelven? Mire képes az, aki tud írni például angolul? A szakirodalom a következő képességeket említi:

- képes a helyesírás és központozás szabályait alkalmazni;
- képes nyelvtanilag helyes mondatokat írni;
- képes a mondatokat bekezdésekké, a bekezdéseket koherens szöveggé összekapcsolni;
- képes a megfelelő tartalmi elemek kiválasztására és az irreleváns információ kiszűrésére;
- képes a kreatív gondolkodásra és gondolatai írásban való kifejtésére;
- képes egy adott cél érdekében, adott olvasónak írni;
- képes hatékonyan használni a nyelvet.

A fenti állításokból összeáll a kommunikatív íráskészség definíciója: képesség a gondolatok írásban való kifejtésére, adott olvasóközönség és kommunikatív cél követelményeinek megfelelő pontos és hatékony megfogalmazására. (Kontra és Kormos 2007. 96.o.)

Az idegen nyelven való írás más és más tevékenységet jelent a különböző nyelvi szinteken lévő nyelvhasználók számára. A szakirodalom az írástevékenységeket több szintre bontja. Ezek a szintek egymásra épülnek, a magasabb szintek nagyobb nyelvi kompetenciát feltételeznek. Brown (2004. 220-241.o.) az idegen nyelven való írástevékenység négy szintjét különbözteti meg.

1. Utánzó (*imitative*) írás: betűk, szavak, esetleg rövid mondatok leírására korlátozódik, a helyesírás és központozás, más szóval az írás mechanizmusainak elsajátítását foglalja magában. Ezen a szinten az írás formai elemein van a hangsúly, a jelentés és a tartalom másodlagos. Ilyen típusú írásfeladatok a másolás, képek

alapján egyértelmű dolgok megnevezése, egyszerű formanyomtatványok kitöltése, számok vagy rövidítések teljes alakjának kiírása, szavak diktálása.

2. Intenzív vagy irányított (*intensive, controlled*) írás: a mechanizmusok elsajátítása után a következő szintet a kontextusba illő szókinccs és a megfelelő nyelvtani elemek mondat szintjéig történő alkalmazásának képessége jelenti. A nyelvtanuló elsősorban azért ír, hogy megmutassa nyelvtani, szókinccsbeli, szintaktikai jártasságát, és nem azért, hogy valamilyen autentikus céllal jelentést közvetítsen. Intenzív típusú írásfeladat lehet bekezdés terjedelmű szöveg diktálása,¹ nyelvtani konverziós (átalakító) feladatok, képleírás, helyes szórend felállítása, rövid válasz feladatok stb.
3. Reagáló (*responsive*) írás: ez a szint már a mondatok bekezdéssé és néhány bekezdés szöveggé kapcsolását jelenti. A szöveg műfaja lehet rövid elbeszélés, leírás, jelentés, összefoglalás, táblázatok és ábrák értelmezése. Az írást megadott szempontok irányítják, ugyanakkor a nyelvtanuló már rendelkezik bizonyos fokú önállósággal és választással a formai elemek alkalmazása terén. Kreativitása is szerephez jut az írásmű elkészítésénél. Ennél a szintnél, a forma mellett már nagy jelentőség tulajdonítható a tartalom és a szöveg összefüggéseinek. Fontos az írás sikeressége szempontjából valamilyen megadott kommunikációs cél elérése, egymással logikus kapcsolatban lévő gondolatok kifejtése, valamint az olvasó helyzetének és szempontjainak figyelembevétele. Ilyen típusú feladat az irányított fogalmazás vagy a tömörítés.
4. Extenzív vagy szabad (*extensive*) írás: ez a szint abban különbözik a reagáló írástól, hogy jelentősen nagyobb terjedelmű szövegek tartoznak ide és az író sokkal több választási szabadsággal rendelkezik. Ez a szint már feltételezi, hogy a nyelvhasználó birtokában van különböző írásstratégiáknak. A hangsúly a kommunikatív cél elérésére, a gondolatok logikus kifejtésére, alátámasztására, illusztrálására tevődik. Extenzív írásmunka lehet például egy esszé, projektről szóló jelentés vagy szakdolgozat.

Műfaját tekintve Brown (2004. 219.o.) az írásmunkákat három kategóriába sorolja:

- tudományos (pl. fogalmazás, esszé, szakdolgozat)
- munkával kapcsolatos (pl. levél, üzenet, email, feljegyzés, emlékeztető, jelentés)
- személyes (levél, üzenet, email, üdvözlőlap, meghívás, bevásárló lista, recept stb.)

Az írás célját figyelembe véve, megkülönböztetünk:

- információközlő szövegeket,
- rábeszélő szövegeket, melyek célja az olvasó meggyőzése,
- narratívát, azaz történet előadása,
- leírást,
- szépirodalmi szövegeket. (Bárdos 2002. 224.o.)

AZ ÍRÁSKÉSZSÉG MÉRÉSE

Az íráskészség mérésének legjobb módja, ha íratjuk a vizsgázót, azaz közvetlenül teszteljük a készséget. (Hughes 2003. 83.o.) Ez a megállapítás magától értetődőnek tűnhet, ugyanakkor az íráskészség mérésének bevett módja az indirekt tesztelés is. Közvetett írásfeladat például a hibajavítás vagy a megfelelő kötőszó kiválasztása feleletválasztós tesztben, melyek kétségtelen előnye a gyors és objektív javíthatóság. Bár statisztikailag mutat bizonyos fokú relációt a hibajavítási és fogalmazási képesség, a kettő távolról sem ugyanaz. (Hughes 2003. 18.o.) A közvetett módszerek alkalmazása a produktív készségek tesztelésében könnyen negatív visszahatást gyakorolhat a nyelvoktatásra –

¹ A diktálás halott szövegértési feladat is egyben.

figyelmeztet Hughes. (2003. 83.o.) A vizsgafelkészítő csoportokban ugyanis az írás gyakorlásának helyét átveheti a kommunikatív cél nélkül történő, mechanikus feladatmegoldás.

Hughes (2003. 83-108.o.) az íráskészség tesztelésének problematikáját három elv köré csoportosítja, melyek a következők: a vizsgafeladatok minősége, a validitás² biztosítása és a megfelelő értékelő skála.

1. A vizsga minőségének biztosítása érdekében olyan tesztfeladatokat kell kidolgozni, amelyek megfelelően reprezentálják azon feladatok halmazát, amelyeket a vizsgázónak meg kell tudnia oldani. Hogy mi az pontosan, amire a vizsgázónak képesnek kell lennie, azt a tesztspecifikáció³ tartalmazza. A specifikáció határozza meg, hogy a vizsgázónak milyen tevékenységeket kell tudnia végrehajtani (pl. leírás, magyarázat, összehasonlítás, érvelés), továbbá a szövegek típusát (pl. levél, üzenet, jelentés, utasítás), a témaköröket, a szövegek terjedelmét, esetleg címetteit. A tartalmi érvényesség szempontjából az ideális vizsga mindegyik specifikációban szereplő tevékenységet és szövegtípust tartalmazná, ez azonban természetesen nem kivitelezhető a gyakorlatban. A vizsga validitása és a nyelvtanításra gyakorolt pozitív visszahatása érdekében azonban törekedni kell a minél szélesebb mintavételre, célszerű több, egymástól független feladatot adni a vizsgázónak. Természetesen ebben a helyzetben is meg kell találni az egyensúlyt a megfelelően széles mintavétel és a gyakorlati szempontok között.
2. Az írásfeladatok legyenek érvényesek abban a tekintetben is, hogy valóban csak az íráskészséget mérik és semmi más. Nyelvi teszteléskor a jelölt nyelvtudását kívánjuk mérni, és nem a kreativitását, képzelőerejét, intelligenciáját vagy műveltségét, ezért kerüljük az olyan feladatokat, amelyek ezeket a képességeket mérik. Az utasításokban világosan és egyértelműen meg kell határozni, hogy mit várunk el a vizsgázótól. A túlzottan nagy szabadság a feladat megoldásában veszélyezteti az érvényességet és a megbízhatóságot is.
3. A pontos értékelés szempontjából fontos, hogy a vizsgafeladatok megbízhatóan értékelhetők legyenek. A gyakorlatban kivitelezhető lehető legtöbb feladatot adjuk, hisz minél több értékelést kap a vizsgázó, annál megbízhatóbb lesz a végső összegzett teljesítményének pontszáma. A vizsgázókat megfelelő utasításokkal kell ellátni, hogy valóban mindenki ugyanazt a feladatot csinálja és egyben ez a korlátozás biztosítja a dolgozatok összehasonlíthatóságát is. A megbízható értékelés szempontjából az is fontos, hogy a vizsgázók által produkált szövegek elég hosszúak legyenek. Az íráskészség bizonyos szintjeinek (szövegszervezés, koherencia) méréséhez szükség van megfelelő terjedelmű szövegre. A megírt szövegeket érvényes és megbízható pontozási skálán felkészült javítók értékeljék.

FELADATTÍPUSOK

Az írásbeli tesztfeladatok – Brown szintezésével összhangban – az abszolút kötött és a teljesen szabad feladattípusok között mozognak. Bárdos Jenő a feladattípusok osztályozásánál Richard West rendszerét idézi, mely a szigorúan ellenőrzött (kontrollált) feladatokról az irányított feladatokon át a szinte megkötések nélküli, szabad feladatokig terjed. West tipológiáját táblázatos formában közli.

² Érvényesség: a vizsgafeladat valóban azt teszteli, amit mérni akarunk.

³ A nyelvvizsga céljainak, feladatainak pontos, részletes leírása.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Budapest, 2012.

5. évfolyam 1-2. szám

NÁBRÁDI Nóra

A KONTROLLÁLTSÁG FOKA →→→→→→→→→→→→→→→→		
SZIGORÚAN ELLENŐRZÖTT	IRÁNYÍTOTT	NEM KONTROLLÁLT, SZABAD
objektív, feleletválasztós tesztek szövegek hibajavítása átalakításos feladatok szövegkiegészítés (cloze procedure) fordítás stb.	kérdőívek kitöltése üzenetek átadása (írásban) jegyzetelés, kivonatolás, tömörítés, „summázás” leírás információ alapján (forrása: ábra, kép, fotó, térkép, grafika stb.) utasítások adása írásban érvelés (megadott témában) jelentés (megadott helyzet, szituáció alapján) stb.	fogalmazás megadott témára szabad fogalmazás (esszé) irodalmi fogalmazás stb.

Bárdos Jenő: *Az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata.* (2002. 228.o.)

ÉRTÉKELŐ SKÁLÁK

Produktív készség lévén, az íráskészség értékelésénél kiemelt jelentőséggel bír az értékelő skála minősége. Lényeges, hogy a skála a tesztspecifikációban meghatározott képességek értékelésére alkalmas, tehát érvényes legyen. Egy jó skála alkalmas az íráskészség értékelésénél elkerülhetetlenül jelen lévő javítói szubjektivitás korlátozására, minimalizálására. E szubjektivitás még tovább csökkenthető, ha két vagy több egymástól független javító értékeli a vizsgadolgozatokat.

A szakirodalom az íráskészséget értékelő skálák három fő fajtáját különbözteti meg: egészes- (holisztikus), analitikus- és egyetlen (vagy több) megfigyelt tulajdonságot kiemelő skála. A teszt célja határozza meg, hogy adott esetben melyik skála a legmegfelelőbb. A holisztikus skála esetében a készséget komplex, szét nem bontható jelenségként értékeljük. (Bárdos 2002. 229.o.) Ebben az esetben az értékeléshez egyetlen skálát használunk, melynek minden szintjét leírjuk. Előnye, hogy gyors értékelést tesz lehetővé. Az analitikus értékelő skálán a feladat megoldásához szükséges komponenseket külön skálán, egyenként értékeljük: pl. tartalom, szókincs, nyelvtan, rendezettség, stílus stb.) Az analitikus értékelés előnye, hogy „képes diagnosztikus képet festeni egy adott készség belső profiljáról... Hátránya, hogy hosszabb időt vesz igénybe, mint a globális értékelés.” (Bárdos 2002. 231.o.)

Hughes (2003. 106.o.) felhívja a figyelmet az analitikus skála kritériumainak lehetséges visszahatására, azaz, hogy várhatóan a skála által pontozott nyelvi komponensek fejlesztése jut nagyobb szerephez a nyelvórán. Az egyetlen (vagy több) megfigyelt tulajdonságot kiemelő skálák⁴ a vizsgálható komponensek közül egynek vagy néhánynak a megoldását értékelik, pl. egy szöveg mennyire hatásosan beszél rá az olvasót valamire, a vizsgázó mennyire sikeres a megadott kommunikatív cél elérésében.

NATO STANAG 6001

A NATO STANAG⁵ 6001 (STANAG), amelyre az egyes országok nyelvvizsgarendszerei épülnek tulajdonképpen egy holisztikus skála, amely a négy nyelvi készséget (beszédértés, beszédkészség, olvasott szöveg értése és íráskészség)

⁴ Primary trait scoring és multi-trait scoring

⁵ Standardisation Agreement: szabványosítási egyezmény

egy öt alapszintet⁶ tartalmazó skálával írja le. A skála meghatározza, hogy az adott nyelvi szinten mire kell képesnek lennie a vizsgázónak. Ez alapján alakítják ki az egyes országok saját nyelvvizsgarendszerük feladatait és pontozási rendszerét.

A továbbiakban a STANAG 2 szint íráskészség skálára szűkítve a kört, nézzük meg, hogy mit kell tudnia a megfelelő szinten lévő vizsgázónak. A szabvány leírása szerint képes egyszerű személyes és rutinszerű hivatalos levelezést folytatni. Képes szakmai témájú ügymegbeszéléseket, jelentéseket, hétköznapi témákról szóló szövegeket írni. Képes tényeket állítani, utasításokat adni, embereket, helyeket, tárgyakat leírni, jelen-, jövő- és múlt idejű eseményeket elbeszélteni teljes, ám egyszerű bekezdésekben. Képes a mondatokat bekezdésekké, a bekezdéseket szöveggé formálni. Gondolatait képes főbb pontok köré szervezni, ugyanakkor előfordulhat, hogy a gondolatok közötti kapcsolat nem mindig világos, vagy egy gondolatról a következőre való áttérés nehézkes. Írása az olyan anyanyelvi számára is érthető, aki nem szokott hozzá külföldiek által írt szövegek olvasásához. Az egyszerűbb, gyakran előforduló nyelvtani szerkezeteket helyesen használja, a ritkább, nehezebb szerkezetekben elkövet hibákat, vagy kerüli használatukat. Szókincshasználata megfelelő, alkalmanként előfordulhat bizonyos lexikai elemek körülírása. Hibái néha befolyásolhatják a jelentést, ugyanakkor írása eléri a kívánt kommunikatív célt. (NATO STANAG 6001 Edition 4)

Sem az eredeti STANAG szintleírás, sem az ennek alapján készült magyarországi STANAG vizsga specifikációja nem határozza meg pontosan az íráskészség vizsgán előforduló általános és szakmai témaköröket. Mindkét dokumentum elsősorban az írás kommunikatív céljának megvalósítására fekteti a hangsúlyt.

A MAGYARORSZÁGI STANAG ÍRÁSKÉSZSÉG VIZSGA

A magyarországi STANAG nyelvvizsga direkt módon teszteli az íráskészséget, mindhárom szinten két irányított fogalmazás megírása a feladat, egyik általános, a másik szakmai témáról. A STANAG 2 vizsga két 180 szavas fogalmazása közül az első „azt teszteli, képes-e a vizsgázó gondolatait általános témáról a szinten elvárt nyelvtan, lexika és kohéziós eszközök alkalmazásával írásban megfogalmazni.” A második „feladat azt teszteli, képes-e a vizsgázó szakmai témáról a szinten elvárt nyelvtan, lexika és kohéziós eszközök alkalmazásával, a katonai dokumentumok szerkesztési szabályainak betartásával, gondolatait írásban világosan kifejezni.” (Akkreditációs anyag 2004. 294.o.) Az írás célját tekintve, az első fogalmazás információközlő szöveg, részleteiben tartalmazhat leírást. Műfaja – Brown hármas tipizálása alapján – a tudományos kategóriába tartozik: fogalmazás megadott témáról. A második feladat műfaja munkával kapcsolatos ügymegbeszélés (jelentés, feljegyzés, email), az írás célja változatos lehet, akár egyazon szöveg is egyesíthet többféle kommunikatív célt (információközlés, meggyőzés, történet elbeszélése, leírás). A vizsgarendszer kidolgozó a nyelvhasználati igények felmérése során úgy találták, hogy a STANAG 2 nyelvi szinthez kötött beosztásokban szolgálatot teljesítő tisztek és tiszthelyettesek szempontjából autentikus kommunikációs helyzeteket imitálnak a feladatok.

Az írás mechanizmusa szempontjából, Brown tipológiáját alapul véve, mindkét feladat a reagáló és extenzív írásszint kontinuumának mentén helyezkedik el. A szöveg terjedelmét és a feladat típusát (irányított fogalmazás) tekintve a reagáló írásszinthez közelebb, ugyanakkor a feladatok megoldásánál jelentős szerepet játszhatnak a vizsgázó tapasztalatai és kreativitása is. A megadott irányító szempontok figyelembevételével, a vizsgázó nagyfokú szabadságot élvez gondolatai kifejtésében, alátámasztásában és illusztrálásában, ami az extenzív írásszint felé mutat. A szövegek elvárt terjedelme (180 szó) megfelelően hosszú ahhoz, hogy az írás magasabb szintjeinek (felépítés, koherencia) mérése és értékelése is lehetővé váljon.

⁶ 0 – nincs értékelhető nyelvtudás (no proficiency), 1 – alapfok (survival), 2- középfok (functional), 3 – felsőfok (professional), 4 – bármely szakmai feladat ellátására megfelelő (expert), 5 – képzett anyanyelvi nyelvtudásával egyenértékű (highly-articulate native)

A produktív készségek direkt tesztelésénél nagyon nehéz pusztán a vizsgázó nyelvtudását mérni, különösen a STANAG vizsgán is alkalmazott kevésbé kontrollált, szabad feladattípus esetében. Nem lehet a vizsgázó nyelvismeretéről teljes mértékben lefejtani egyéb képességeit, intelligenciáját, kreativitását, logikus gondolkodását, hiszen a produktum létrejöttében kisebb-nagyobb szerephez jutnak a nyelvtudáson kívüli egyéb kognitív képességek is. Szerepük valamelyest csökkenthető pontos utasításokkal és határozott, szűk mozgásteret nyújtó irányító szempontokkal, ezáltal növelhető a vizsgafeladat érvényessége és megbízhatósága. A STANAG vizsgán minden vizsgázónak ugyanazt a két feladatot kell teljesítenie adott szinten. Azáltal, hogy a vizsga nem biztosít választási lehetőséget, a vizsgázók teljesítménye könnyebben összevethető, ez objektívabb értékelést tesz lehetővé.

Az íráskészség vizsga feladatait analitikus értékelési skála alapján pontozzák. Az értékelés kritériumai: tartalom (kommunikatív cél teljesítése, megadott szempontok figyelembe vétele); nyelvhasználat (nyelvtan, helyesírás); szóhasználat; a szöveg felépítése (szövegkohéziós eszközök alkalmazása, megadott terjedelem betartása, szövegtípus formai és stilisztikai követelményeinek teljesítése). A vizsgázó teljesítményét minden szempont szerint egy 0-5-ig terjedő skálán értékelik. A szakmai témáról írt fogalmazás szóhasználatának értékelése súlyozott, pontszáma duplán számít, azaz maximálisan 10 pont adható rá.

SAKANYELVI ÍRÁSKÉSZSÉG

Érdekes helyzetet teremthet a szakmai témáról írt fogalmazás tartalmi értékelésnél a vizsgázó szakmai ismereteinek megjelenése (vagy annak hiánya) az idegen nyelvű szövegben. Szaknyelvi vizsgáról lévén szó, bizonyos fokú szakmai háttérismeret szerves részét képezi a vizsga anyagának, hiszen alapvető eleme a szaknyelvi kompetencia fogalmának. A szaknyelvi vizsgán nyújtott teljesítmény a nyelvtudás és a szakmai ismeretek kölcsönhatása révén kell, hogy létrejöjjön. A STANAG nyelvvizsga esetében is ez a cél. „A vizsgarendszer lényege, egyedi sajátossága az idegen nyelvi és speciális szakmai (katonai) tudásszintek differenciált összekapcsolása és mérése. Az államilag elismert NATO STANAG 6001 szaknyelvi vizsga célja a vizsgázó nyelvtudásának felmérésével megállapítani azt, hogy képes-e a célnyelvi szituációban (nemzetközi katonai, szakmai és civil környezetben) megfelelően tevékenykedni.” (Várnainé 2011. 5.o.)

A vizsgarendszer kidolgozói a specifikáció elején leszögezik, hogy a STANAG nem szűk profilú nyelvvizsga, tehát amennyiben nyelvtudása eléri a kívánt szintet, a célcsoport bármely tagja képes megoldani a feladatokat. A célcsoport azonban viszonylag tág és heterogén: a Magyar Honvédség haderőinek tisztjei, tiszthelyettesei, a védelmi szektor köztisztviselői, közalkalmazottai, a tisztjelölt hallgatók stb. Ebből adódóan a produktív készségek direkt mérésére fejlesztett feladatok (irányított fogalmazás szakmai témáról megadott szempontok alapján) a célcsoport tipikusan várható célnyelvi szituációit modellezik, azon belül azonban nem lehetnek túl specifikusak.

ÖSSZEFOGLALÁS

A STANAG vizsgafeladatok fejlesztését megelőzően az Akkreditációs beadvány kidolgozói szükségletelemzést végeztek, melynek során felmérték, hogy melyek azok a leggyakrabban előforduló helyzetek, melyekben a nemzetközi beosztásokban szolgáló magyar tiszteknek és tiszthelyetteseknek feladataik elvégzése során írásban kell kommunikálniuk. Ezek alapján, valamint a produktív nyelvi készségek direkt tesztelésének előnyeit figyelembe véve döntöttek az adott teszttechnika – az irányított fogalmazás - mellett. Annak érdekében, hogy a vizsga a nyelvtanulási folyamat motiváló tényezője legyen, fontos, hogy a nyelvtanuló érezze azt, hogy a vizsgára készülés egybeesik a munkájához szükséges nyelvi készségek fejlesztésével. Ezt más néven a nyelvvizsga látszólagos érvényességének (face validity) nevezik, amely jelentős szerepet játszhat a pozitív visszahatás kialakulásában. A készség közvetlen

tesztelése is várhatóan pozitív visszahatást idéz elő az osztályterekben, hiszen a vizsgára készülés minél több írásmunka elkészítését és értékelését foglalja magában.

Kulcsszavak: íráskészség, NATO STANAG 6001, STANAG 2 szintleírás, értékelő skálák

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bárdos Jenő (2002): *Az idegen nyelvi mérés és értékelés elmélete és gyakorlata*, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. ISBN 963-19-3371-7
- BILC Language Testing Seminar 22 September – 03 October 2008*, course package.
- Brown, H. Douglas (2004): *Language Assessment, Principles and Classroom Practices*, Longman. ISBN 0-13-098834-0
- Hughes, Arthur (2003): *Testing for Language Teachers*, Second Edition, Cambridge University Press. ISBN 978-0-521-48495-4
- Kontra, Edit H. – Kormos, Judit (2007): *An Introduction to Language Testing for Teachers of English*, Okker Kiadó, Budapest. ISBN 978-963-8088-20-8
- Nábrádi Nóra (2011): *Mennyiben hasonlít a hazai STANAG nyelvvizsga a nemzetközi etalonhoz?* In: *Hadtudományi Szemle*. 2011/2. 99-105.o.
- Nábrádi Nóra (2011): *Mit mér a STANAG 2 hallásértés vizsga?* In: *Hadtudományi Szemle*. IV. évf. 2011/3. 149-156.
- NATO STANAG 6001 vizsgarendszer akkreditációs anyag*, ZMNE Nyelvvizsgaközpont, 2004.
- STANAG 6001 Edition 4 (www.bilc.forces.gc.ca)
- Várnainé dr. Kis Ilona (2011): *Mit jelent a katonai szaknyelvi kommunikáció?* (kézirat) www.uni-nke.hu

ANGOL NYELVKÖNYVEK A KATONAI SZAKNYELV OKTATÁSÁBAN

Az alábbiakban a Magyarországon kereskedelmi forgalomban hozzáférhető angol katonai nyelvkönyveket kívánom bemutatni. Előnyeik és hátrányaik ismertetésével segítséget kívánok nyújtani a választásban mindazok számára, akik akár nyelvtanárként akár nyelvtanulóként az angol katonai terminológia oktatásával, vagy tanulmányozásával foglalkoznak.

Az angol katonai szaknyelv oktatását illetve tanulmányozását számos, különböző országban, különféle kiadók által publikált nyelvkönyv támogatja. Bár színvonaluk eltérő, közös jellemzőjük, hogy az elmúlt évtizedek kommunikáció-centrikus megközelítését alkalmazzák és gyakran a katonai kiképzésben eredményes drillezés segítségével töreksenek a legfontosabb szakkifejezések, szófordulatok megtanítására. Ugyancsak fontos szerepet szánnak az eljárások, sémák, technikai részletek, jelek és jelzések, rendfokozatok, NATO- vagy ENSZ-terminológia, a brit vagy amerikai angol nyelv tanításának.

A katonai szaknyelvet oktató nyelvkönyvek legnagyobb hányada nem kezdő nyelvtanulók számára készül, a kiinduló pont rendszerint az, hogy a nyelvtanuló már rendelkezik bizonyos alapfokú nyelvtani és lexikai ismeretekkel. Ezért a legtöbb katonai angol nyelvkönyv a szaklexika elemeinek elsajátíttatását valamint készség szinten történő használatuk begyakoroltatását tűzi ki célul. A lexikai egységek elsajátíttatását, a kiejtés és a hallott szöveg megértésének gyakoroltatását hangkazettán, újabban CD-n mellékelt hanganyagok könnyítik meg, az angol helyesírás begyakorlását pedig munkafüzetek, és/vagy a tankönyvek kitöltendő feladatai teszik egyszerűbbé.

Az internet növekvő térhódítása következtében a katonai angol nyelvkönyvek mind nagyobb mértékben támaszkodnak a világhálón elérhetővé tett kiegészítő anyagok alkalmazására. Figyelembe véve, hogy az alaptankönyvek létrehozása hosszú éveket igénylő munka, teljesen természetes, hogy az interneten közzétett, azonnal használható, az egyes STANAG-szintekre szabott frissítések és pótfeladatok mind a nyelvtanárok mind a nyelvtanulók számára vonzóvá tehetnek egyes nyelvkönyveket, míg más, esetleg jobban felépített anyagok háttérbe szorulhatnak az utólag mellékelt kiegészítések hiánya következtében. Bár ez a kiadók számára tisztán marketingfogás, a nyelvtanulók közösségei érthető módon előnyben részesítik ezeket a tananyagokat más, esetleg színvonalasabb, de az internetes frissítést nélkülöző anyagokkal szemben.

COMMAND ENGLISH

A *Command English* az elemzett általános katonai angol nyelvkönyvek közös őseinek is tekinthető. 1988-ban jelent meg a Longman kiadó gondozásában és a sikeres első kiadást azóta több utánpótlás követte. Az 1970-es 80-as évek katonai szemléletét tükröző, hagyományos felépítésű tankönyv a hidegháborús évek jellegzetes helyzeteire felépített taktikai szituációkat mutat be egy-egy leckében, ábrákkal jól illusztrált olvasmányok segítségével.

A tankönyv olyan katonák számára készült, akik már rendelkeznek valamilyen – alap-, vagy gyenge középfokú – szintű angol nyelvismerettel, de a katonai szaknyelvet még nem sajátították el. A hangsúly ennek megfelelően a szükséges szókincs elsajátíttatására került, aminek jó segédeszköze a tankönyv végén található szószedet is. Ez a rövidítésekkel együtt 718 szót és kifejezést tartalmaz és jelzi azt a leckét is, amelyben az adott lexikai egység először fordul elő.

Mivel a nyelvi felkészítés a taktikai szintre koncentrál, a szituációk kidolgozása során a hagyományos harchelyzeteket veszi alapul: felderítés, gyalogsági raj, szakasz, védelemben illetve támadásban, egyes katonák tevékenysége, a körlet berendezése, az egyéni felszerelés és a kézifegyver részei. Természetesen mindehhez a brit fegyveres erők szolgáltatók mintáit, lehetőséget adva a nyelvtanulónak az összehasonlításra saját hazája fegyveres erőinek helyzetével, felszerelésével, struktúrájával stb.

Mindezek nagy előnyt jelentenek a tankönyv használatában tanár és tanuló számára egyaránt. A szókincs nem avult el, hiszen a harcászat elemei és a technikai terminusok ezen a szinten nem vagy lassan változnak csak. A használati útmutatóban jelzett 60-80 tanóra alatt a 20 lecke valóban jól feldolgozható, de csak nyelvtanári segítséggel. Önálló nyelvtanulásra ugyanis a Command English nem alkalmas, részben a hanganyag hiánya, részben az új lexikai egységek fonetikai jelölésének hiánya, részben pedig a háttér-információk szűkössége miatt. Ezek a hiányosságok még az internet térnyerésével sem pótolhatók autodidakta módon.

Minden lecke öt azonos funkciójú részből épül fel:

- a) **Olvasmány:** rövid, összefüggő szöveg az adott téma felvezetése, az új szókincs kontextusban történő megismeretése céljából.
- b) **Szövegértést ellenőrző kérdések:** a szöveg összefüggéseinek és az új lexikai elemeknek értelmezésére.
- c) **Nyelvtani gyakorlatok:** az új, vagy a tankönyvben még nem tárgyalt nyelvtani jelenségek drillezése céljából.
- d) **Szókincsfejlesztő gyakorlatok:** az új lexikai elemek minél rugalmasabb alkalmazásának elősegítése céljából.
- e) **Beszélgetés:** a lecke anyagának ismétlése kötetlen beszélgetés formájában, az újonnan elsajátított nyelvtan és lexikai elemek együttes alkalmazásának gyakoroltatása érdekében.

Az egyes leckék felépítése tehát a klasszikus struktúrát követi: a kontrollált feladatokról halad a kevésbé kontrollált gyakorlatok, majd pedig a kötetlen eszmecsere felé. Utóbbi természetesen csak látszólag kötetlen, mivel a témát a tananyag alapján itt is a nyelvtanár határozza meg, akinek szerepe ezt követően „mindössze” a párbeszédet illetve csoportmunkák figyelemmel kísérésére, a gyakori típushibák kiszűrésére és a visszacsatolás folyamatában ezek korrekciójának beillesztésére korlátozódik.

Kiegészítő anyagok nélkül a Command English ma már mégsem alkalmas még a taktikai szinten alkalmazásra kerülő katonák angol nyelvi felkészítésére sem. A műszaki fejlődés tempója egyre gyorsul és bár a tankönyv szakszókinccse nem avult el, megjelentek olyan új eszközök, amelyek a 80-as években még csak a tervezőasztalokon szerepeltek. Ilyenek az éjjellátó készülék (night vision goggles – NVG), a Humvee, a pilótánélküli repülőeszköz (unmanned aerial vehicle – UAV), a házi készítésű bomba (roadside bomb, vagy improvised explosive device – IED) stb. Ezen terminusok oktatása nélkül ma nem képzelhető el hatékony nyelvi felkészítés sem hazai, sem nemzetközi katonai feladatra.

Sajnos, a tankönyvnek nincs hangkazetta melléklete, így a gépi szövegértés gyakorlására/gyakoroltatására nincs lehetőség. Amíg a Command English egyeduralmodó volt a katonai nyelvkönyvek piacán, a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Békepartnerségi Katonai Nyelvképzési Központjában komoly erőfeszítések történtek ezen hiányosságának kiküszöbölésére és a Központban alkalmazott angol anyanyelvű lektorok segítségével és aktív közreműködésével viszonylag jól használható hanganyagok készültek. Ezek segítséget nyújtottak a tananyag sokoldalú felhasználásához és a STANAG nyelvvizsgákra való felkészüléshez/felkészítéshez, továbbá tapasztalatot jelentettek a későbbi tananyagfejlesztésekhez.¹

Ugyancsak hiányzik a más nyelvkönyveknél általánosan elterjedté vált munkafüzet. A Command English önmagában nem tartalmaz elegendő gyakorlatot a terminusok készségi szintű, elsajátításához, így munkafüzet híján a nyelvtanár hárul a kiegészítő anyagok összeállítása és a frissítés végrehajtása. Jóllehet ez nem tipikus nyelvtanári feladat még akkor sem, ha ma már az interneten sok hasznos és jól felhasználható anyagokat kínáló weboldal elérhető, az a kétségtelen előnye megvan, hogy a nyelvtanár mindig az adott csoportra tudja „szabni” a kiegészítő feladatokat, ezzel precízen megoldhatók az aktuális nyelvtanulói problémák. Az új, sok tekintetben modernebb és sokoldalúbb, hanganyaggal, esetleg videoanyaggal és internetkapcsolattal is kiegészített tankönyveket használó nyelvtanárok sem mondanak, mert nem

¹ 1999-2006 között a BKNYK hajtotta végre évente négy alkalommal a Légihadművelési Angol Nyelvtanfolyamot (Air Operational English Course) NATO szaknyelvi tanfolyamot, amelynek a szintfelmérő tesztjét szintén a Központ mutatói állították össze és rögzítették. Hasonló eljárással készültek hanganyagok több más, brit eredetű szaknyelvi anyaghoz is.

mondhatnak le a hallgatók szaknyelvi fejlődését fokozó és segítő kiegészítő anyagok, szemléltető eszközök, képek, térképek, szócikkek alkalmazásáról. Ezek a kiegészítő elemek teszik egyedivé és élővé a nyelvoktatás folyamatát, pozitív élménnyé a nyelvórát.

CAMPAIGN 1 – ENGLISH FOR THE MILITARY STANAG 1 SZINT

Az első kiadás 2004-ben jelent meg, amit kisebb változtatásokkal több utánnnyomás követett. Ezeket részben a NATO időközben bekövetkezett bővítése tette szükségessé. Jelentősebb tartalmi változásokat azonban a szerzők, Yvonne Baker de Altamirano, Simon Mellor-Clark, Nicola King, Hamish McIlwraith, és Randy Walden nem hajtottak végre a tankönyvön.

A *Campaign 1* kötete az alapvető harcászati szintű ismeretekhez kötött angol szaknyelvet oktatja jól strukturált, változatos módon. Az egyes leckék 7 részre tagolódnak, A-tól (Alpha) G-ig (Golf), és a téma valamely részletére koncentrálnak. Az új lexikai egységeket kis lépésekben „adagolva” vezetik be és az adott témakörhöz tartozó lexikán keresztül következetesen ismertetik a brit és az amerikai angol katonai nyelv közötti eltéréseket is.

Az *Off duty* című részekben minden lecke kitér az általános nyelv oktatására is, rendszerint valamely, a bázison folytatható elfoglaltsággal kapcsolatos tevékenység bemutatásán és az ahhoz tartozó gyakorlatokon keresztül. Ezek mindig összefüggenek az adott lecke katonai témáival. A 10. lecke *Exercise Bright Star* témáját például jól kiegészíti a *Kairói Kirándulás*, mivel a hadgyakorlat hagyományosan egyiptomi területen zajlik, így természetes, hogy a résztvevők szabad idejükben megtekintik a főváros nevezetességeit. Jó alkalmat kínál ez a feladat a nyelvtanulóknak saját városuk/országuk történelmének és nevezetességeinek bemutatására is. Nemzetközi tancsoport esetében ez előadássorozat is fejleszthető, aminek a nyelvi fejlődésen kívül számos más hozadéka is lehet: bővülnek a nyelvtanulók kulturális ismeretei, fejlődik előadói technikájuk, gyakorolhatják a PowerPoint program kezelését és alkalmazását stb.

CAMPAIGN 2 – ENGLISH FOR THE MILITARY STANAG 2 SZINT

Az első kiadás 2005-ben jelent meg, amelyet évente követnek az utánnnyomások. A 2. könyv szerzőgárdája azonos a *Campaign 1* nyelvkönyvével.

A *Campaign 2* kötete a harcászati szintű ismeretekhez kötött angol szaknyelv mellett már műveleti szintű terminológiát is oktat. Az egyes leckék 5 részre tagolódnak, A-tól (Alpha) E-ig (Echo), és az adott téma valamely részletére koncentrálnak. Az új lexikai egységeket kis lépésekben „adagolva” vezetik be a „World English” részben pedig az 1. könyvben megszokott módon ismertetik a brit és az amerikai angol katonai nyelv között tapasztalható eltéréseket. Itt már nem csupán az egyes lexikai elemek jelentéskörét és helyesírását, hanem a katonai terminológia írásbeli alkalmazásának különbségeit is hangsúlyozzák.

Fontos szerepet kap a *Campaign 2*-ben a haditechnikai eszközök részletes bemutatása. Nemcsak az SA80 gépkarabélyt, de a modern harckocsit, repülőgép-anyahajót, különböző hajóosztályokat, helikoptert, sőt az ellenőrzőpont felépítését is megismerhetik a nyelvtanulók. Mindez természetesen az általános érdeklődést meg nem haladó mértékben történik, vagyis a tananyag nem akar szakmát oktatni, megmarad a szakmai nyelv terminológiájának tanításánál.

A tananyag lehetőséget teremt a különféle dokumentumok szerkezetének elsajátítására/elsajátíttatására is. A lőtéri szabályok ismertetése² például nemcsak a módbeli segédigék gyakoroltatását és az új szókincs elsajátítását szolgálja, hanem a rendszabályok általános felépítését is oktatja. A helyzetjelentés (*Situation Report – Sitrep*³), vagy a zászlóalj

² Campaign 2 Students Book, 21. old.

³ Campaign 2 Students Book, 30. old.

műveleti parancs (*The battalion operation order*⁴) bemutatása szintén szolgál szakmai célokat is: a nyelvtanuló megismerheti ennek a dokumentumfajtának a főbb általános elemeit, amelyekkel minden konkrét esetben találkozhat egy nemzetközi misszióban.

A „Nemzetközi parancsnokság”⁵ című témakör jól összefoglalja mindazt, amit egy többnemzeti misszió parancsnokságának és törzsének a felépítéséről és működéséről általánosságban tudni kell. Mind az ábrák, mind a fényképes illusztrációk nagyban megkönnyítik a szükséges lexika elsajátítását, jól használható eszközöket adnak a nyelvtanár kezébe a nyelvóra hatékony megszervezéséhez, és elősegítik a kommunikáció-központú nyelvoktatást.

Fontos szerepet kap a Campaign 2. nyelvkönyvben a problémamegoldás gyakoroltatása, a készség fejlesztése. Különböző szituációs játékokban szembesülnek a nyelvtanulók az ellentmondásos helyzetekben tapasztalható problémákkal (pl. *Conflicting accounts*⁶) és tehetnek erőfeszítéseket a helyzet rendezésére. Jól támogatja a feladatmegoldást a mellékelt hanganyag is, amelynek átirata az 1. könyvhöz hasonlóan megtalálható a tankönyv függelékében.

A függelékben található a *Files*, azaz az egyes leckékhez tartozó kiegészítő feladatok. Ezek a pár- illetve csoportmunka támogatását, az információs hézag megteremtését szolgálják és a gyakorláson túl lehetőséget teremtenek a nyelvtanár számára a csoport idegennyelvű kommunikációs készségének gyors felmérésére, valamint a szóbeli fordulatok elsajátításának ellenőrzésére.

A *Checkpoint*hoz hasonlóan a *Campaign 2* sem foglalkozik direkt módon a nyelvtan tanításával. Nem közöl szabályokat, nem ad elméleti háttérrel valamely nyelvtani jelenség tárgyalásakor, ezt a feladatot meghagyja a nyelvtanárnak. Jóllehet minden egyes lecke tartalmaz nyelvtani gyakorlatokat, ezek meglehetősen egyszerűek és lexikai egységként kezelik az adott nyelvtani jelenséget, meghagyva a nyelvtanárnak a jelenség magyarázatát, valamint a gyakorlat kibővítését. Saját tapasztalataim alapján például a nyelvtanulóknak sokszor gondot okozó „during, while, for” előjárók alkalmazásának megtanítására a tankönyvben és a munkafüzetben található egy-egy azonos típusú, 5 illetve 6 szó behelyettesítésére épülő feladat akkor sem elég, ha a jelenség a tankönyv szövegében is előfordul.⁷

Érdekes és az angol kiadású nyelvkönyveknél szokatlan elem a Campaign sorozat munkafüzeiteiben található *Glossary* című rész, ahol az angol nyelv oktatásában az utóbbi időben háttérbe szorult fordítás a tanuló feladata. A lexikai egység angol definíciója segítséget nyújt a fordításhoz (és persze szövegértési gyakorlatot képez), amellyel a nyelvtanuló jobban, gyorsabban, és könnyebben elsajátíthatja az adott témakörhöz tartozó terminusokat és azok alkalmazását.

A tankönyvhöz hasonlóan a munkafüzet is rendelkezik CD melléklettel a szöveg hallgatás gyakorlásához, amely egyéni tanulás esetén is kiváló segédeszköz. Természetesen a CD-n található szövegek átirata megtalálható a függelékben a munkafüzet végén, így a nyelvtanuló nemcsak ellenőrizheti magát, de önállóan gyakorolhatja a helyes angol kiejtést is.

CAMPAIGN 3 – ENGLISH FOR THE MILITARY STANAG 3 SZINT

A *Campaign 3* első kiadása 2006-ban jelent meg. Ez a nyelvkönyvsorozat utolsó tagja, amely már első sorban műveleti témákra koncentrál, bár főleg az első leckékben akadnak taktikai jellegű témák is (*Exercise Cold Winter*⁸, vagy *Operation Rapid Aid*⁹). Mivel ezek a részfeladatok a lecke műveleti jellegű tematikájába illeszkednek, a konkrét csoport összetétel-

⁴ Campaign 2 Students Book, 84. old.

⁵ Campaign 2 Students Book, 54. old.

⁶ Campaign 2 Students Book, 96. old.

⁷ Campaign 2 Students Book, 45. old. Workbook 29. old.

⁸ Campaign 3, Students Book 22-23. old.

⁹ Campaign 3, Students Book 42-43. old.

ének függvényében a nyelvtanár kompetenciája eldönteni, hogy milyen hangsúlyt helyez az adott taktikai jellegű kérdéskör feldolgozására, illetve milyen szempontból dolgoztatja fel a nyelvtanulókkal az adott szituációt. Lehetősége van ugyanis a magasabb parancsnok optikáján keresztül láttatva a helyzetet műveleti kontextusba helyezni a tankönyben leírt eseményeket, rávilágítva ezzel a nagyobb összefüggésekre.

A *Campaign 3* nemcsak nyelvi szempontból állítja a nyelvtanulókat magasabb és bonyolultabb követelmények elé, hanem bizonyos kulturális és történelmi ismereteket is feltételez róluk és fokozott figyelmet fordít a terminológiai árnyalatok tanítására is. A 6. leckében pl. a szöveghallgatás *Emergency landing* (Vészleszállás) helyzetről szól,¹⁰ míg az írott szöveg értését gyakoroltató feladat *Crash landing-ről* (Kényszerleszállás) szól.¹¹

COMMAND AND CONTROL

A John Taylor és Jeff Zeter által írt katonai angol nyelvkönyvet az Express Publishing House¹² adta ki 2010-ben. A vékony, füzetszerű nyelvkönyv három fő részre, három „könyv”-re, tagolódik. Minden könyv 15 leckét tartalmaz és mind-egyik lecke egy, vagy legfeljebb két oldalból áll.

A tankönyv a szárazföldi erőknél használt katonai szókinccs elsajátíttatását szolgálja, ennek megfelelően semmilyen nyelvtani gyakorlatot, magyarázatot, feladatot nem tartalmaz. Más kiadványokhoz hasonlóan ez a tankönyv is lexikai egységként kezeli az egyes nyelvtani jelenségeket, vagyis az általánosan hozzáférhető nyelvtani gyakorlókönyvekre, illetve a nyelvtanár segítségére támaszkodik ezen a téren.

A *Command and Control* a szóbeli készségekre koncentrálna, a mellékletben csatolt szöveghallgatáshoz az egyes leckékben gondosan szerkesztett gyakorlatok találhatóak, de a tankönyvben nincs átirat, tehát az önellenőrzés lehetőségének hiánya miatt önálló tanulásra nem alkalmas.

Mindegyik lecke tartalmaz egy-egy rövid szöveget, leggyakrabban haditechnikai eszközök szakszerű, de egyszerűsített nyelvezetű leírását, amelyek a téma felvezetésén és az új lexikai egységek megismertetésén kívül a kiejtés gyakoroltatását is szolgálhatják. A szöveg megértését gapfill gyakorlatok ellenőrzik és az új lexikai elemek helyesírásának elsajátítása is ezeken keresztül történik.

A leckék jól strukturált rendszerben követik egymást és a kisebb elemtől haladnak a nagyobb felé: az első könyvben először az egyes katona fegyverzetének részeit veszik sorra, eljutva a pisztolytól a harcokcsig, majd a tevékenységhez kapcsolódó témák és azokon keresztül a szükséges szókészlet következik. A sort a katonai szervezetek felépítése és térképolvadási gyakorlat zárja.

A második könyv is a fegyverzet témakörrel indul, de már bonyolultabb rendszereket mutat be és említést tesz a fejlesztés irányairól is *A jövő fegyverei* című leckében. Ezt a részt a fegyverek mozgatására rendszeresített platformok bemutatása követi, végül a különféle – szigorúan defenzív jellegű – műveletek vázolója zárja a második könyvet.

A harmadik – ugyancsak 15 leckéből álló – könyv mindössze két fejezetre tagolódik. Az elsőben a legfontosabb fegyvernemek ismertetése található, a másodikban pedig a különböző műveletek lexikájával ismerkedhetnek meg a nyelvtanulók.

Mindegyik fejezetet függelék zárja, amelyben az adott fejezet leckéiben bevezetett új, vagy annak ítélt, lexikát tartalmazó glosszárrium kap helyet. Az egynyelvű tankönyvek bevett gyakorlata szerint ezek a szószedetek angol nyelvű definíciókkal határozzák meg az új lexikai elemek jelentését és jelölik azok előfordulási helyét is a könnyebb azonosíthatóság érdekében.

¹⁰ Campaign 3, Students Book 60-61. old.

¹¹ Campaign 3, Students Book 62-63. old.

¹² www.expresspublishing.co.uk

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

PANAJOJU Kosztasz

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A Command and Control nem kezdő nyelvtanulók számára készült tankönyv, ideális viszont a STANAG 1/1,5 szinten levő nyelvtanulók számára. Mivel kizárólag a katonai terminológia oktatására szolgál, a STANAG 1 szint alatt levő nyelvtudás birtokában nagyon nehéz és körülményes volna a nyelvtanuló dolga mégoly kiváló tanár segítsége mellett is.

A tankönyvet a brit könyvkiadó vállalat két változatban jelentette meg, az egyik változat amerikai, a másik pedig brit angolt használ, tanít, és gyakoroltat. Az általam vizsgált példány az amerika verzió volt, ami nemcsak a szavak helyesírásán figyelhető meg, hanem a rendfokozati jelzések illusztrációin és a haderő szervezeti felépítésének bemutatásán is.

A tankönyv, eltérően a többi, a közelmúltban megjelent katonai angol nyelvkönyvtől nemcsak a béketámogató műveletek lexikáját tartalmazza, hanem az alapvető harcászati helyzetek leírásához szükséges terminológiát is. Leckéi tehát felölelik mindazon témaköröket, amelyek szókincsére a nyelvtanulónak legfeljebb szakaszparancsnoki beosztásig katonai szolgálata során – akár angol nyelvterületen, akár külföldi NATO vagy ENSZ misszióban – szüksége lehet. Magasabb szinten folytatott tevékenységhez már olyan szakterminológia volna szükséges, amelynek elsajátítása csak speciális nyelvtanfolyamokon, vagy szakmai továbbképzés keretében képzelhető el.

Ugyancsak az Express Publishing House adta ki 2010-ben az **Air Force** című katonai szaknyelvkönyvet. A fentiekhez hasonló terjedelmű és struktúrájú anyag a címéhez hűen a légierő szaklexikáját oktatja magas fokon. A *Command and Control*hoz hasonlóan az *Air Force* is három, több fejezetre osztott könyvből áll. Az egyes fejezetek szigorú következetességgel épülnek egymásra és a repülőgép részeitől a támadási fázisokig oktatják a légierőnél használt szaknyelv legfontosabb lexikáját.

A tankönyv méltó folytatása a 90-es években megjelent *The Language of the Air Force in English* című tankönyvnek.¹³ Amint az a leckék és fejezetek címeiből is látható, a tananyag tartalmazza a legújabb technikai eszközökkel kapcsolatos lexikát, az új repülőgéptípusok jellemzőit, a modern légi harcászat alapelemeit, sőt még a légierő alkalmazásával járó lélektani hatásokra is kitér. A tankönyv újszerű elemei a II. Könyv 2. fejezetében található *Terrorelhárítás*, és a *Kábítószerek-elleni műveletek* című leckék. A légierő alkalmazása humanitárius műveletekben a berlini légihíd óta nem számít újdonságnak, terrorelhárítás céljából, és kábítószerek-elleni műveletekben azonban csak a '90-es évek és főként a 2001 szeptember 11-i terrorista támadások óta jelent meg a katonai repülés. Ezt a fejlődési irányt képezi le a nyelvkönyv tananyaga, természetesen és sajnálatosan nagy késéssel.

ÖSSZEFOGLALÁS

A fent ismertetett katonai angol nyelvkönyvek üzleti alapon szerveződő nyelvkönyvkiadók termékei. Közös tulajdonságuk, hogy nemzetközi célcsoport számára készültek, olyan „átlagos nyelvtanuló” számára, amilyen a valóságban nem létezik.

Ennek megfelelően nem fordítanak, mert nem fordíthatnak, figyelmet a különböző (anya)nyelvi interferenciákra, az eltérő kulturális háttér okozta különbségekre, és az eltérő nyelvtanulói korcsoportok sajátosságaira. Szintén nem veszik figyelembe a célközönség differenciált alapképzéséből fakadó szintkülönbségeket.

Az összes elemzett nyelvkönyv a szókincsfejlesztésre helyezi a hangsúlyt, de azon belül a kommunikációs készség fejlesztését nem tekintik egyformán fontosnak. A *Command English* inkább a hagyományos stílust képviseli és az egyéni felkészülésre helyezi a hangsúlyt, míg a *Campaign* sorozat az egyéni felkészülésnél lényegesebbnek tekinti az idegennyelvi kommunikációs készség fejlesztését. Ezt elősegítendő jó pár- és csoportmunka keretében végezhető gyakorlatokat tartalmaznak, amelyek persze csak tanóra keretében végezhetőek el. A nyelvtanár feladata az egyéni felkészülés és a kommunikációs készségek közötti összhang megteremtése, természetesen a konkrét tancsoport összetétele, létszáma, nyelvi előképzettsége, és sok más paramétere alapján.

¹³ Az amerikai Regents Publication kiadó által az *English for Careers* sorozat részeként 1976-ban publikált szaknyelvi tankönyv a kor legmagasabb színvonalát képviseli és a mai napig alkalmas a légierő hivatásos állományú tisztjeinek és tiszthelyetteseinek szaknyelvi képzésére. Mivel azonban mára a technikai fejlődés számos ponton meghaladta a tananyagot, szakterminológiai képzést kizárólag erre a nyelvkönyvre már nem lehet alapozni.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

PANAJOTU Kosztasz

**Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

Kulcsszavak: nyelvoktatás, nyelvtanulás, angol katonai szaknyelv, kommunikáció, Command English, Campaign, Command and Control, katonai terminológia

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A LUDOVIKA AKADEMIÁTÓL AZ EURÓPAI IDEGENLÉGIÓN ÁT AZ AMERIKAI HADSEREGIG - TOKAY LÁSZLÓ PÁNCÉLOS HADNAGY ÉLETTÖRTÉNETE

A szerző a cikkében Tokay László katonai akadémikus, páncélos hadnagy életével és munkásságával foglalkozik. Tokay Lászlót 1944. augusztus 20-án avatták hadnaggyá. Első tiszti beosztásba a rétsági harckocsi zászlóaljhoz került, Bregenben esett angol hadifogságba. Elbocsátása után belépett az Európai Idegenlégióba (GAE, Groupment d'Auxiliars Etrangés). 1950 végén kivándorolt Amerikába. 1953. márciusban bevonult katonai szolgálatra a Fort Ord, Kaliforniába. A kiképzés után az amerikai megszálló erőknél (United States Forces Austria, USFA) a "4th Armored Cavalry" alakulatnál szolgált egy évig. 1954-ben Military Intelligence Service (MIS) szervezethez került nyelvismeretei alapján került, és hajdani tiszti előlétele és akadémiai végzettsége alapján. 1957-ben DA-9 (Department of the Army) alkalmazott lett, majd az Amerikai Egyesült Államok Menekülteket Segítő Program, (United States Escape Program, USEP) munkatársaként dolgozott. 1961-ben visszatért Amerikába és megkezdődött a civil élete. Afrikában a volt francia és angol gyarmatokon az új, független országokban létesített kereskedelmi kapcsolatokat. A Magyar Harcosok Bajtársi Közösségében kiemelkedő szerepe van a Ludovika Akadémia hagyományai ápolásában.

A katonai pálya gondolata, mint élethivatás, az 1930-as évek vége felé alakult ki Tokay Lászlóban, amikor megkezdődött a Trianonban elcsatolt magyar területek (Felvidék, Kárpátalja, Erdély, majd a Délvidék főleg magyarlakta részei) visszatérése az anyaországhoz. Az ország öröm-mámorban úszott. A nap hőse a Magyar Királyi Honvédség volt. Ilyen körülmények között a fiatalság körében kinek ne tetszett volna a hivatásos honvéd-tiszti pálya. Így volt ezzel Tokay László is.

1941-ben befejezte a középiskolai tanulmányait, a Keszthely-i Praemontrei Gimnáziumban kitüntetéssel érettségizett. Ez a tény lényeges szerepet játszott a katonai pályája kezdetén, mert elősegítette a Ludovika Akadémia várhatóan nehéz felvételi vizsgáin való sikeres továbbjutását. Az 1941. szeptemberben lezajlott első felvételi vizsgán, a több mint 800 jelentkező közül az elsők között végzett. A vizsga után a vizsgabizottság egyik tagja, egy hadmérnökkari alezredes személyesen gratulált neki az elért vizsgaeredményéhez!

Problémaként merült fel a Ludovika Akadémiára való pályázata során, hogy édesapja csendőr-altiszt volt tiszthelyettesi ranggal. Az Akadémia történetében 1941 előtt arra még nem volt precedens, hogy altiszt családból származó pályázót felvettek volna. A hagyomány szerint, a felvételhez két dologra volt szükség: megfelelő származásra és "protekcóra" egy befolyásos személy részéről. Ő egyikkel sem rendelkezett.

Az első sikeres felvételi vizsga letétele után mint akadémikus-jelöltet behívták a kötelező egyéves csapatszolgálatra. Sikerült a kérvényében elsőnek megjelölt fegyvernemhez, a páncélosokhoz kerülnie. Így 1941. október 15-én bevonult a Rétságon, Nógrád megyében állomásozó 2/1 Harckocsi Zászlóaljhoz, mint karpaszományos honvéd. A bevonulása idején a zászlóalj még a keleti fronton volt, mint az ott harcoló Gyorshadtest egyik köteléke, és a zászlóaljnak csak egy harckocsi százada volt "Toldi" könnyű és "Ansaldo" harckocsikkal felszerelve.¹ A kb. három hónapos bevetése alatt a zászlóalj súlyos, véres veszteségeket szenvedett és majdnem az összes jármű anyagát elveszítette.

A bevonuló újoncok egy századba, egy körletbe kerültek a frontról visszatérő páncélosokkal. Így bőven nyílt alkalma arra, hogy a frontot megjárt katonáktól hallja, hogy mi is az a háború, milyen az orosz/ukrán nép, a bevetések, sebesül-

¹ Az Ansaldo leírását lásd Bonhardt Attila-Sárhidai Gyula-Winkler László: A Magyar Királyi Honvédség fegyverzete című könyv 54-55. oldalain, a 38 M Toldi leírása a könyv 64-65. oldalain, a 38 M Toldi II leírása a könyv 66-67. oldalain található. Vitéz Bátky Miklós humoros írást jelentetett meg az olaszok kétszemélyes, miniatűr harckocsijáról az 1941. augusztus 20-án avatott évfolyam emlékkönyvében. Káplán György – Ráskay Pál (szerk.): A m. kir. honvéd „Ludovika” Akadémia 1941. augusztus 20-án felavatott évfolyamának emlékkönyve, Bp., 1991. Lásd még Káplán György: Életutam 1920-2011, Hadnagyavatás 1941. augusztus 20. p. 61. című írásában.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

tek, elesettek, stb. A zászlóalj tisztikarából is többen elesetek, a legénységi hősi halottakkal együtt. A gyorsan gyarapodó katonai ismereteinek és tapasztalatainak ezek a frontkatonák voltak az elsődleges forrásai.

Így kezdődött újonc kiképzése Rétságon, amely hivatalosan 8 hétig tartott és december 6-án, a kormányzó névnapján fejeződött be. Ezt még egy éleslövészet, (az akkor rendszeresített Mannlicher hadipuskával) az újonckiképzés befejező aktusa követte. Még a karácsonyi szabadság előtt a karpaszományosokat örvezetővé léptették elő és megkapták az ezzel járó csont-csillagot. Egyben kihirdették, hogy a karácsonyi szabadság után a karpaszományosokat hat hónapra Rimaszombatra vezénylik az ott megalakult Tartalékos Tiszti Iskolára. Így 1942 január elején a zászlóalj kb. 20 újonc karpaszományosa bevonult a Rimaszombat-i páncélos laktanya melletti régi, elhanyagolt barakkokba, amelyek a "Tartalékos Tiszti Iskolát", köznyelven a "karp-iskolát" képezték!

KARPASZOMÁNYOS ISKOLA, RIMASZOMBAT

Az iskolának kiutalt barakkok az I. világháborúban egy orosz hadifogoly-tábor részei voltak, és azóta nem sokat változtak az állapotok. Így az új lakókban, a "tiszt-jelölt" urakban ez általános elégedetlenséget váltott ki.

Az iskolába kb. öt különböző zászlóaljból vonták össze a karpokat. Az összlétszám 130 körüli volt. Ehhez járult még a legénységi kiképző keret, altisztek és tisztesek. Az iskola hallgatóit két egymással szembenálló barakkban helyezték el, amelyeket egy folyosó kötött össze. Ebben több nagyobb méretű bádogból készült és vízcsappal ellátott mosdóteknő volt, amelyek a sokszor 20-25° C fokos hideg tél miatt általában befagytak, így csak előzetes felmelegítés után adtak vizet. Más fürdési, zuhanyozási lehetőség nem volt.

Egy-egy barakkban két sor ágyat lehetett elhelyezni soronként 10 ágygal, tehát összesen 20 ágyat. Hogy több hely legyen, minden ágy fölé tettek még kettőt, így a barakkba 60 személy fért be. Ily módon az iskola teljes hallgató állományát el tudták helyezni. A kiképző keret és az egyéb beosztottak külön barakkban laktak; a tanterem pedig egy negyedik barakkban volt. Az iskola tiszti állománya váltakozva 6-8 fő volt, zöme Ludovikát végzett hivatásos tiszt volt, a beosztott altisztek is mind jól kiképzett öreg katonák.

A kiképzés nagyobb része tantermi előadásokból állott, főleg az erős hideg (-20-25°C) miatt. Az iskola hallgatóságának összetételében 1942-ben már viszonylagosan sok volt a visszacsatolt területekről származó önkéntes, sőt aksjelölt is. Ez hivatalos politika is volt a jelentősen megnagyobbodott honvédség tiszti állományának feltöltése érdekében.

Az iskola történetéhez tartozik a farsangi szezon alatt rendezett "karpaszományos bál", amelyhez hasonló valószínűleg sem azelőtt, sem azóta nem látott Rimaszombat városa. A karpok ugyanis elhatározták, hogy "kivágják a rezet" és egy bál keretében meghívják a várost mulatni. A rendezőbizottság kidolgozott minden részletet. A fő attrakció az elegáns, saját extra ruhájukba öltözött, fekete nadrágos, fehér kesztyűs fiatal karpok csoportja volt, amelynek parancsba volt adva, hogy a bál alatt, egészen reggelig egyetlen hölgy sem ülhet, hanem táncoltatni kellett. Ez így is történt reggel 5 óráig! A bálnak óriási sikere volt, és a karpok ezután még népszerűbbek lettek a zömmel magyar lakosságú városban.

Az iskola tanulmányi programjának elméleti része április végén befejeződött, ekkor az iskolát Nyergesújfaluba helyezték át gyakorlati, azaz terepen való kiképzésre. Ott a helyi óvodában, közvetlenül a Duna partján, helyezték el őket. Szalmazsákokon feküdtek, csajkákból étkeztek, a Duna vizében tisztálkodtak, fürödtek stb. Naponta kivonultak a terepre harcokcsikkal, a páncélos harceljárást gyakorolták, vezetési gyakorlatok, rádió kiképzés, stb. volt a napi program. Az iskola júniusban azzal fejeződött be, hogy a tanfolyamot sikeresen befejező örvezetőket tizedessé léptették elő, azaz megkapták a második csillagot. Ő is mint tizedes vonult be ismét az alakulatához Rétságra!

RÉTSÁG

A Ludovika második felvételi vizsgát megelőző két hónap a rétsági zászlóaljnál volt a legfontosabb időszak az önkéntes éve alatt. Ekkor tanulta a legtöbbet a páncélos szakmai kiképzés terén, ami lényeges és talán döntő volt a második

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

felvételi vizsga sikerében. Őt vezetői igazolványt szerzett, beleértve a Turán közepes harcokcsira szólót is, amit a felvételi vizsgán a leendő páncélos századparancsnok, Liptay Tibor százados, nagyon sokra értékelt, mert ilyen a négy századtiszt és az akadémikus jelöltek között egyiknek sem volt.

Mielőtt a rétsági zászlóaljtól leszerelt, háromheti tanulmányi szabadságot kapott, majd szeptember 29-én, Szent Mihály napján, jelentkezett a Ludovika Akadémián a második felvételi vizsgára.

Ezen a vizsgán csak az ország különböző karpaszományos iskoláit már sikerrel végzett aks. jelöltek vettek részt, tehát a csapat szolgálatosok. A cögerek², azaz a katonai nevelő-intézetekben érettségizett növendékek, automatikusan bekerültek a tisztképző akadémiákra. Az arány fele-fele volt a két csoport között. A páncélos fegyvernemhez összesen 22 új, azaz elsőéves akadémikust vettek fel, tehát a csapatszolgálatosokból összesen csak 11 személyt. Ebben a kis csoportba tartozott ő is. Az esélye így igazán kevés volt, de a vizsgája kiválóan sikerült. Páncélos akadémikus lett.

A vizsga befejeztével és a felvételt nyert aks. jelöltek³ neveinek hivatalos felolvasásával, az új akadémikusokat késelem nélkül átirányították a megfelelő alosztályokhoz! Így ment fel az Üllői útra néző Gyorsosztály III. emeletére, ahol jelentkezett a szolgálatos naposnál.

A század körletbe éppen már bevonulóban voltak nyári szabadságukról a II. és III. éves aksok. Másnap beöltöztették, megkapta a felszerelését és a hivatalos adminisztrációs munkával is végeztek. Tokay László törzs-száma 804 lett. Egy 11 személyes hálószobába került, III. éves akadémikus volt a szobaparancsnok. A század tisztikara négy hivatásos tisztből állott: két százados, két főhadnagy. A század állományához tartozott még egy kb. 30 fős legénységi szakasz, akiket a III. emeleten helyeztek el.

Ludovikás élete az akadémiára való bevonulása utáni harmadik napon már rendes mederben és szigorú napirend alapján folyt.

A volt cöger és a volt karpaszományos aksok közötti enyhe, de létező különbség volt a huszonnégy főből álló osztályokban. A cögerek mögött eleve nyolcvévi katonai-nevelés és közösségben való, erős fegyelemre alapozott élet volt, amely során az úri nevelésre és finom modorra is nagy súlyt fektettek. A karpoknak talán egyetlen közös nevezője a középiskolai tanulmányok és érettségi útján aránylag nehezen megszerzett "kiváltság" volt, amely az akkori társadalmi osztály elitjévé tette őket, függetlenül a származási különbségektől. A Ludovika páncélos századához felvett tizenegy karpaszományosból ötven kitüntetéssel érettségiztek, ami tanulmányi és általános tudás szempontjából talán a cögerek fölé emelte őket. Ugyancsak az egyéves csapatszolgálat és a hat hónapos tartalékos tiszti iskola, a tizedesi rendfokozat, párosulva a csapathoz szerzett szakmai ismeretekkel, talán kissé elbizakodottá tette őket, és így jobb katonának tekintették magukat, mint a volt cögereket. De az így fennálló különbségek hamarosan eltűntek, és osztályuk már az első félévben az akadémia "első" osztálya lett a tanulmányi összeredmények alapján.⁴ Ezt a vezető pozíciót sikerült megtartaniuk két esztendőig, azaz az avatásukig. Úgy is nevezték őket, hogy az akadémia "gyöngy-osztálya", mert kivétel nélkül mindenki duplás⁵ lett. Ez a Ludovika történetében korábban nem fordult elő.

² cöger= A cöger a német Zögling [növendék] szóból ered.) Nekik csak orvosi vizsgálaton kellett átesniük, sem írásbeli, sem szóbeli felvételi vizsgát nem kellett tenniük, ha a tisztképző akadémiákra jelentkeztek.

³ Aks=akadémikus, A Ludovika Akadémián tanulókat 1903-ig növendék, ettől kezdve akadémikus megszólítás illette meg. I. Ferenc József az új rendszerű Ludovika Akadémia fennállásának negyedik évében, 1902. december 14-én megengedte, hogy a bécsújhelyi akadémia és a Ludovika Akadémia növendékeit akadémikusoknak, illetve honvéd akadémikusoknak (röviden aksoknak) nevezzék.

⁴ A cögerek és a polgári életből pályázók közötti különbségre vonatkozóan értékes adalékot nyújt Eszenyi László Trianoni nemzedék című könyve: „Nagy előnyben voltunk mi, katonaiskolások a polgári életből jött évfolyamtársainkkal szemben. Nekünk csak orvosi vizsgálaton kellett sikeresen átesniünk, nekik ezen felül be kellett bizonyítaniuk, hogy testileg és szellemileg egyaránt meg fogják felelni a katonai élet szigorú követelményeinek.”

⁵ Duplás=tanulmányi előmenetelt mutató jelzés volt. A legalább 3,7 átlag-egységszámot elérő akadémikus megnevezése volt. A tanulmányi eredmények és a jelzések közötti összefüggés leírását részletesen lásd Damó Elemér: Elemér: Nyolcvanöt év honvédség, filmkockák egy hosszú életfilmből, I. rész Horthy Miklós katonája, 1. kötet A fölkészülés, című könyv p. 112-113. Budapest, Honvéd Kiadó, 2005. p. 294., valamint Vitéz Szepesvári Béla ny. őrnagy: „A hazáért mindhalálig” vitéz Szepesvári Béla ny. őrnagy háborús naplója, 2006. p. 321. című könyvében.

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

KIKÉPZÉS A LUDOVIKÁN

Küzdelem folyt az aranycsillagért, a kiképzés különböző lépcsői két éven át szigorú, feszes rendben zajlottak.

1943. február elején a félévi zárásnál osztályelső lett két-sáv, két-gombos minősítéssel, az összes tantárgyból 5-ös osztályzatot, azaz a legmagasabbat kapta. Az osztálynak több mint a fele szintén duplás lett, azaz két sávós. 1943. augusztus 20-án felavatták a III. évfolyamot. Ez volt számára a negyven napos nyári szabadság kezdete.

Szeptemberben bevonultak a nyári szabadságról, a II. évfolyam előlépett III. évfolyammá. Osztályelsőként, ő lett a rangidős páncélos akadémikus. Bevonultak az újonnan felvett akadémikusok. Az akadémia élére új parancsnokot neveztek ki, Sáska Elemér ezredes személyében. Októbertől decemberig intenzív tantermi foglalkozások zajlottak, amelyet a karácsonyi szabadság követett. Mint a III. évfolyam osztályelsője, "század-parancsnok akadémikus" volt.

1944 januárjában mindkét évfolyam téli kihelyezésre Borsára, a Máramaros-i havasokba ment sí kiképzésre. Ez egyhónapos kemény munkát jelentett. Februárban és márciusban folytatódtak az intenzív tantermi foglalkozások. Rossz hírek érkeztek az orosz frontról, amely egyre közelebb került a Kárpátokhoz. 1944. március 19-én a németek megszállták az országot, de az akadémia tanrendjében nem történt változás. Áprilisban egyhetes húsvéti szabadságot kaptak, majd azonnali kihelyezés vette kezdetét Zsámbékra, ez volt a hosszú nyári kihelyezés kezdete. Bevonult az új karpaszományos csoport, kb. 20 fő, mint a jövőző I. évfolyam. Ezek kiképzését rábízták, átvette felettük a parancsnokságot.

Májusban Zsámbékról átköltöztek Esztergomtáborba. Májusban és júniusban erősített és változatos fegyvernemi kiképzés folyt Kenyérmező és a Strázsa-hegy térségében. Állandóan szerelőruhában voltak, kimenőt alig kaptak. Sokfelé találkoztak német csapatokkal, már megszokták őket. A III. évesek lélekben már készültek a hadnagyavatásra, kérvényezni lehetett, hogy melyik csapattestnél szeretnének szolgálni. Július utolsó hetében vasúti szállítással és harckocsikkal együtt indultak Várpalota térségébe egy összesített-fegyvernemi nagy zárógyakorlaton való részvétel céljából. Elhelyezésül a Várpalota melletti Ősi községet jelölték ki, ahol a helyi iskola, óvoda és több parasztház lett az otthonuk. Naponta kivonultak járműveikkel együtt és a terepen étkeztek. Egy igen változatos és számukra addig ismeretlen szinten lezajlott nagygyakorlat részeseivé váltak. Augusztus 10-én vasúti szállítással tértek vissza Budapestre, az akadémiaira, ahol az avatásra kerülő évfolyamot a főépületben helyezték el. Szekrényeik már ott voltak, készülődtek az avatásra. Napokon belül megkapták a teljes hadnagy felszerelésüket és ruházatukat, amely mérték utáni és a legjobb minőségű volt. Akkor már bejelentették, hogy az avatást nem a Ludovika Nagyrétjén tartják, hanem a Bolyai Akadémia díszterén a Húvösvölgyi úton.

Az augusztus 20-án, vasárnap lezajlott avatás igazán történelmi jellegű esemény volt. Először a tisztképző intézetek történetében, a három intézet, a Ludovika, a Bolyai és a Horthy Akadémia részvételével "összetett avatás" volt a három akadémia zászlóinak jelenlétével. Jelen volt Horthy Miklós kormányzó is. Összesen 361 akadémikust avattak, nagyszámú katonai és polgári előkelőség részvételével. Az általános hangulat kissé nyomott volt, a veszésre álló háború előre vetette árnyékát. A felavatott új hadnagyok részéről ilyesminek nyoma sem volt, alig várták, hogy a csapatokhoz és a harctérre kerüljenek. A hangulatra jellemző az akadémia első Pósfay László pohárköszöntője a díszvacsorán: *"Emelem poharam annak a bajtársnak egészségére, ki közülünk elsőnek fog hősi halált halni"*,⁶ Szegény Pósfay nem tudhatta, hogy saját magára emelte a poharát, mert az avatást követő egy hónapon belül, még szeptemberben, a Torda környéki harcokban hősi halált halt.

⁶ In: Pénzes János: Az emlékek útját járva 1942-1944, Melbourne, Ausztrália, 276. oldalon Pósfay László hadnagy válaszbeszédének szövege olvasható.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A közös nagy díszvacsora este a Ludovika dísztermében zajlott le. Az új hadnagyok reményteljesen néztek a kezdődő csapatszolgálat elé. Az előírás szerint negyvennapos szabadság járt nekik, de előbb három napon belül jelentkezniük kellett a kijelölt alakulatuk parancsnokánál.

Tokay László már másnap reggel felutazott Rétságra és jelentkezett az ott állomásozó I/II. Harckocsi Pótzászlóalj parancsnokánál, Jámbor János alezredesnél. Az eredeti hadrendi zászlóaljat ekkor már mozgósították és elvonult az Arad-Torda térségében tervezett bevetésre.

Ő hazautazott Keszthelyre a családjához, büszke volt, mint a család első hivatásos katonatisztje. A kiutalt negyvennapos szabadság rövid lett, mert két hét múlva táviratilag behívták az alakulatához.

A rétsági csapatszolgálat változatos, de rövid volt. Örült, hogy sok régi arcot viszontlátott a két évvel korábbi újonckorából. Az újoncokból tisztesek, a tisztesekből altisztek lettek. Több ott szolgáló hivatásos tisztet még az akadémiáról ismert. Eleinte kiképzőtiszt volt, amelynek keretein belül a kiképzett legénységet, mint pótlást, az akkor már Tordán harcba álló zászlóaljhoz indították. Ezt megszakították a Börzsöny-hegységben kezdődő partizánharcok, amelyekben, mint partizánvadász szakasparancsnok vett részt két hónapon át. Ekkor történt az október 15-i háborúból való kiugrási kísérlet is, bár az általános helyzet zűrzavaros volt, a pótzászlóalj folytatta a rábízott feladatok végrehajtását.

A Rétság-i laktanyában ekkor már német alakulatok is állomásoztak. A környező utak tele voltak a frontra induló, vagy visszavonulóban levő magyar és német alakulatokkal. Feltűnően nagy volt a hazájukba visszatérő szlovák alakulatok száma, amelyek Rétságon keresztül vonultak, és adták el pénzért, élelemért, üzemanyagért, stb. járműveiket, fegyvereiket és más egyéni holmijukat. Ez már kétségtelenül a felbomlás jele volt. Ezzel ellentétben a zászlóaljunknál teljes rend és fegyelem uralkodott. A tisztek és legénység között kitűnő volt a kapcsolat. Sikerült megértetniük a legénységgel, hogy a háború vége felé közeledő vészhelyzetben az együtt maradás és a közös sorssal való együttes szembenézés jelenti mindnyájuk számára a legnagyobb biztonságot.

Ilyen körülmények között érte őket a parancs a páncélos hadtesttől, amely szerint a még létező különböző páncélos alakulatokból egy kiképző ezredet szerveznek. A terv az volt, hogy az ezredet Németországba küldik és ott német anyaggal felfegyverzik és kiképezik. Csak később tudták meg, hogy a távolabbi terv az volt, hogy ez az alakulat visszatér Magyarországra, és részt vesz a Konrád-fedőnévvel jelzett, 1945. januárra tervezett hadműveletben, amelynek végző célja a körülfűrt Budapest felszabadítása volt. Az így felállítandó kiképző ezredbe csak önként jelentkezőket, és csak magyar harckocsikra már kiképzett legénységet vettek fel. Önként jelentkezőkben nem volt hiány, így az ezred november vége felé megalakult és Párkányánán gyülekezett elszállításra. Némi huzavona után a szerelvény 1944. december 3-án elindult, és Csehországon át Bergenbe érkezett, amely az óriási kiterjedésű páncélos kiképző tábor központja volt. Ez lett az otthonuk 1945. áprilisig. A tábor központja egy több száz épületből álló modern kaszárnya volt, amely valóban kényelmes otthont adott mind a tiszteknek, mind a legénységnek. A kaszárnya minden szempontból magasan felette állott az átlagos magyar laktanyáknak. Erre szükség is volt, mert ez ellensúlyozta a szűkös élelmezést, amely viszont közelében sem volt az átlagos magyar élelmezésnek. Ez később általános elégedetlenséget váltott ki. Ehhez társult még, mint negatív faktor, a páncélos kiképzés elmaradása, amelyet nem tudtak megkezdni, mert egyszerűen nem állt rendelkezésükre harckocsi és más páncélos anyag. A karácsonyi és újévi ünnepek után, 1945 januárjában már nyilvánvalóvá vált, hogy a kiképző ezrednél szakmai kiképzés nem lesz. Ez erősen lehangolta őket. Ehhez párosultak az otthoni rossz hírek, hiszen az ország több mint fele akkor már szovjet megszállás alatt volt, Budapest ostroma folyt, és a felmentésére végrehajtott Konrád-hadműveletek mind eredménytelenek maradtak.

Ilyen körülmények között, hogy a legénység fegyelmét megőrizték és a veszedelmes tétlenséget elkerülik, mindenféle értelmetlen és sokszor nevetséges foglalkozást találtak ki.

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A HADIFOGSÁG

Budapest eleste, s a kitörés drámai valósága, az ezt követő szabadrablásról érkezett hírek, mély szomorúságot váltottak ki mindenkiből. A legénység szökdösni kezdett hazafelé! Sokuk családtagjai és szülőföldje már szovjet megszállás alatt volt. Fontosabb volt számukra az, hogy a családjukkal törődjenek, semmint Németországban tétlenül rostokoljanak.

A helyzet április elején lényegesen megváltozott, amikor az angol hadsereg elérte a környéket és a magyar táborparancsnoksággal külön kötött fegyverszünet alapján átvette az összes magyar alakulat feletti rendelkezést, de nem tekintették őket hadifoglyoknak. Tokay László viszont hadifogoly lett, mert szakaszával éppen a fegyverszüneti zónán kívül tartózkodott. Így ért véget magyar honvédtiszti karrierje közel egy évvel az avatása után. A hadifogság nagy részét belgiumi tiszti fogolytáborokban töltötte. Az angolokról csak a legjobbakat mondhatja el, mindig "fair" alapon bántak velük, sőt még az ősi ellenségükkel, a németekkel is. A belgiumi táborokban, a Brüsszeli Magyar Vöröskeresztes Misszió rendszeresen meglátogatta őket, cigarettával, édességgel, stb. bőven elláttak mindenkit.

1945. áprilisában került vissza Németországba, az Eselheide-i nagy elbocsátó táborba. A magyarok zömét hazaszállították, aki nem akart hazamenni, az maradhatott Németországban. A tiszteknek az angolok azt tanácsolták, hogy ne menjenek haza. Tokay maradt!

AZ EURÓPAI IDEGEN LÉGIÓBAN

Fogságból való elbocsátása után a korábban kitelepített 1. sz. Magyar Tábort Kórháznál dolgozott, mint polgári alkalmazott. A kórházban még voltak háborús sebesültek, tiszték és legénység. A kórház teljes állománya UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration) ellátásban részesült, ami abban az időben kényelmes megélhetést biztosított. A kórházat 1946. októberben elhagyta, mert tervbe vették a Magyarországra való hazaszállítását. Átment a Francia Megszálló Zónába, ahonnan jó hírek érkeztek munkalehetőség szempontjából, sőt a források szerint francia katonai szolgálatot is lehetett vállalni. Az első munkahelye a franciáknál egy logisztikai-katonai ellátó központ volt, amely Sudheim-ben, az angol zónában települt. Feladata Franciaország és a Berlin-i francia megszálló zóna között az összekötés és anyagi ellátás biztosítása, a mindkét irányban gépjárművel közlekedő francia és szövetséges katonai és civil megszálló személyzet számára volt. Ez a furcsa különítmény "Relais Francais" néven működött egy őrnagy parancsnoksága alatt. Mintegy 20 francia és ugyanannyi német dolgozott ott! Azt, hogy ilyen jó helyen kapott állást, elsősorban magyar mivoltának köszönhetette. Lustallot parancsnok ugyanis Balatonbogláron a háború alatt ott működő francia fogolytábor lakója volt több évig, nagyon hálás volt, hogy a magyar állam így segítette a Németországból hazánkba szökött francia foglyoknak a háborút átélni. Amikor jelentkezett nála munkakeresés céljából, azonnal felvette. A Relais Francaisból kb. egy év múlva a magyar tisztársai csábították át Koblenz környékére. Ott a Rajna és Mosel folyók összefolyásánál, az Ehrenbreinstein-i erődben működött egy kb. 300 főnyi magyar munkaközösség "Equipe Hongroise" néven, amelyet volt magyar műszaki és folyamór tiszték szerveztek magyar honvédekből és civilekből. Ezek mind az erődben voltak elszállásolva családtagjaikkal együtt, francia ellátmányt és fizetést kaptak. Feladatuk különféle műszaki munka, utak, hidak helyreállítása volt. Specialitásuk a Rajnába esett hidak kiemelése volt. Ez a társaság a franciák részéről kiváló elismerésben részesült és sok menekült magyarnak biztosított munkát. Ő is azonnal kapott munkát, mint titkár, tolmács, fordító. Fő követelmény a francia és német nyelvek folyékony ismerete volt, szóban és írásban. Amolyan segédtsz volt egy francia százados mellett. Volt tisztársai, akikkel folyamatos kapcsolatot tartott fenn, rábeszéltek, hogy álljon be a francia hadseregben belül idegenekből szervezett egyenruhás különítménybe, amelyet Európai Idegenlégióknak is neveztek. Ez a szervezet "G.A.E." név alatt működött (Groupment d'Auxiliars Etrangés). Legénységét lengyelek, magyarok, jugoszlávok, stb. adták. A parancsnokok zöme a volt magyar tisztékből került ki, de a GAE-ben ezek is csak altiszti rangot viseltek. Az egyenruha francia volt, különleges jelvényekkel. A GAE legénysége általában azokat a privilégiumot

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

élvezte, mint a megszálló francia katonák. Az ellátás kitűnő volt, a zsold francia franc-ban fizetve. A GAE-ben sok francia is szolgált, tisztí és altisztí rendfokozattal. Közülük sokan megjárták Afrikát és Indokínát, és hozzászórtak az idegen csapatok feletti parancsnokláshoz.

Velük naponta érintkezett, folyékony francia tudása és korábbi Ludovikás tisztí mivolta miatt, ők is szívesen társalognak vele. Két éven belül tizedes, majd őrmester lett. A zászlóaljparancsnok, Balac alezredes, külön megbízásából, futár és parancs őrtisztí szolgálatot teljesített, ami állandó fegyverviselést, és "Nyílt Parancs"-val való utazást biztosított számára. Ez a szolgálat Németország és Ausztria francia megszálló zónáira, és a nagyobb városokban működő francia parancsnokságokra terjedt ki. Így rengeteget utazott, megismerte a háborút veszített német nép sanyarú, szomorú helyzetét is.

A sok ezer magyar menekült soraiban találkozott a Ludovika Akadémia két utolsó parancsnokával és több száz volt hivatásos tisztí, akik családjikkal viszonylagosan nehéz körülmények között éltek. Ezek között megemlítendő Zákó András, akinek nevéhez fűződik az Magyar Harcosok Bajtársi Közössége (MHBK)⁷ mozgalom megalapítása 1948-ban, amely az egész világra kiterjedő és jelenleg is működő szervezetté nőtte ki magát, a hajdani honvédség tagjainak összetartása céljából!

KIVÁNDORLÁS AMERIKÁBA

A francia katonai szolgálatból 1950 szilveszter napján szerelt le. Ekkor már készen voltak az USA-ba szóló bevándorlási papírjai, és januárban jelentkeznie kellett behajózásra Bremerhafenben. A franciák felvették volna a reguláris hadseregbe, de csak altisztí rendfokozattal. Ezt nem fogadta el.

Bremerhafenbe február elején vonult be az ottani IRO táborba (International Refugee Organization, Nemzetközi Menekült Szervezet). Mivel civil ruhája nem volt, a francia kimenő egyenruháját viselte, rendfokozat nélkül. A táborban megállította egy IRO egyenruhát viselő úr, akinek katonásan bemutatkozott, megemlítve őrmesteri rangját a G.A.E.-nél. Elmondta, hogy több nyelvet beszél, és a General Sturgis nevű hajóra vár, mert kivándorol Amerikába. Az idős úr nyugalmazott francia katonatiszt (őrnagy) volt, aki IRO-tisztviselőként a General Sturgis hajót fogja kísélni, mint IRO-főnök. Azonnal felajánlotta, hogy legyen a segéd tisztje erre az útra.

Így lett Tokay László is valami főnök-féle a hajón. Ez a beosztás nem csekély kiváltsággal járt, többek között állandó étkezést jelentett a kapitány kabinjában. A General Sturgis február 8-án indult kb. 2,000 kivándorlóval, és New-York-ot érintve, február 25-én érkezett New Orleans-ba. Itt szállt le hajóról, mintegy ötven utassal együtt, akiknek a végcélja Los Angeles volt, ahova vasúton jutottak el. New Orleans-ban igen szép, bőséges ebéddel és városnézéssel egybekötött fogadtatásban volt részük az ottani főleg francia származású családok részéről.

A kivándorló csoport február 28-án reggel érkezett meg Los Angeles-be, ahol nagy magyar küldöttség várta őket az állomáson és vitte az ott működő magyar plébániára. A plébános, egy temesvári sváb pap volt, aki több mint húsz évvel azelőtt vándorolt ki, és ezalatt sikerült egy rendkívül nagy és gazdag plébániát felépítenie, amelynek már akkor több mint 8,000 tagja volt. A plébánián nagy villásreggelit kaptak, majd a plébánia önkéntes munkatársai hozzáláttak lakást és munkát szerezni az új magyar emigránsoknak. Tokay még az érkezése napján munkát kapott egy kis autójavító üzemenél, egy dolláros órabérrel. Így kezdődött munkásélete Amerikában 28 éves korában! Két hónap múlva vett egy használt autót és talált egy jobban fizető munkát. Közel két évig egy híres, német apácák által vezetett katonaiskolában volt "úri"-

⁷ A második világháború végén a menekültek százezrei között a harcoló magyar katonák is a határon túlr kerültek. A volt katonai vezetők, kisbarnaki Farkas Ferenc, reszneki Zákó András, Adonyi-Naredi Ferenc, felelőseget érezve megpróbálták az egységeket szervezetté alakítani. Így született meg az a katonai szervezet, amelynek a neve: **Magyar Harcosok Bajtársi Közössége**, rövidítve **MHBK**. A Bajtársi Közösség idővel világszervezetté vált, fenntartja és ápolja a nemzeti hagyományokat, hősi katona eszményeket, kegyelettel emlékezik a hősi halált halt Bajtársaira. A harcos idők elmúltak, a mi fegyverünk a toll, írás, emlékezés és emlékeztetés. Ezt a célt szolgálja Bajtársi Híradók a „Hadak Útján” című folyóirat, amely a híd szerepét tölti be a négy világrészen élő bajtársak között.

állása, mint sporttanár és katonai nevelő. Ez már a régi szakmájába vágott, és egyben lehetővé tette, hogy egy közeli egyetemen két szemesztert elvégezzen. Főleg angolt és spanyolt tanult.

AZ AMERIKAI HADSEREGBEN – ÚJRA EURÓPÁBAN

Ezt a békés idillt egy hivatalos értesítés zavarta meg, amely szerint rövidesen behívják katonai szolgálatra, ami akkor Koreát jelentette volna. Ezt csak úgy kerülhette el, hogy 3 évre önként jelentkezett a hivatásos hadseregbe (regular army). 1953. márciusban bevonult katonai szolgálatra a Fort Ord, Kaliforniában állomásozó 6. Gyalog Hadosztály Kiképző Zászlóaljához, mint közlegény. Itt négy hónapig tartott az újonckiképzése. A magyar tiszti rangját nem ismerték el, és annak ellenére, hogy a legjobb minősítése volt az újonckiképzés végén, tiszti iskolára sem mehetett, mert még nem volt amerikai állampolgár. A sovány vigasz csak az volt, hogy külföldi szolgálati helye Európában lesz. Így jutott el egy csapatszállító hajón, vasúton Linzbe az amerikai megszálló erőkhöz (United States Forces Austria, USFA). A "4th Armored Cavalry" alakulatnál szolgált egy évig. A sorsa jól alakult, ismét katona és páncélos volt, csakúgy, mint 10 évvel azelőtt a honvédségnél. Az alakulaton belül először írnok, majd zászlóalj írnok lett, utána amolyan mindenes. A rendes szolgálati munkája mellett tolmácsként sok ügy elintézését bízták rá az osztrák hatóságnál. Kapcsolatba került az új osztrák hadsereg tisztjeivel is, akik közül többen a magyar Ludovikát végezték közvetlenül az I. világháború után, amikor a Wiener-Neustadt-i saját akadémiajuk nem fogadta be őket. Továbbá voltak az osztrák hadseregben idős volt magyar honvédtisztek is, akiket az osztrákok a régi rendfokozattal és fizetéssel vették át. Ebbe a társaságba is bekerült.

1954 őszén áthelyezték a szintén Linzben működő Military Intelligence Service (MIS) szervezethez, amely neve szerint is különleges alakulat volt, nagyon előnyös szolgálati viszonyokat és kiváltságokat biztosított tagjainak.

A MIS-nek közel fele tiszti állományú volt. Ide elsősorban nyelvismeretei alapján került, hajdani tiszti előlétele és akadémiai végzettsége alapján tisztként kezelték. Az egyenruhán semmi rangjelzés nem volt, sőt gyakran a szolgálatot is civil ruhában látta el.

1955 májusában a négy megszálló hatalom között létrejött megegyezés (Staats-vertag) alapján a megszállóknak szeptember 1-jéig el kellett hagyniuk Ausztriát. Ez elég sok munkát jelentett, részt vett az összes amerikai objektum osztrák hatóságoknak történő átadásában. A csoportjukat áthelyezték Münchenbe. Onnan mindjárt tovább kellett mennie Stuttgartba, az amerikai 7. hadsereg törzséhez. Ott négy hónapig dolgozott a francia összekötő csoportnál. Kényelmes irodai munka volt, magas rangú tiszteknek fordított és tolmácsolt. Érdekes volt megfigyelni, hogy az amerikai haderőnél milyen kevés volt a francia nyelvismerettel rendelkezők száma, mind tiszti, mind legénységi szinten.

Münchenben a MIS különítmény válogatott sok nyelvet beszélő egyénekből állott. Néhány elegáns, a németektől rekvirált villa volt a lakásuk és az irodájuk, német polgári alkalmazottakkal dolgoztak. A kelet-európai országokból menekülő, disszidáló személyekkel foglalkoztak adminisztráció és hírszerzés szempontjából. 1956 nyarán két hétre elvezé nyelték egy amerikai-francia hadgyakorlat (Cordon Bleu) törzséhez, ahol a VII. Amerikai Hadtest hadműveleti vezérkari főnökei mellé osztották be tolmácsnak. Ez talán katonai karrierje csúcса volt, büszkeséggel gondol ma is arra, hogy egy volt magyar tiszt két idegen nagyhatalom magas rangú tisztjei, tábornokai mellett vitte a szót, állt és magyarázott.

Az 1956-os magyar forradalom bombaként robbant, ez új átmeneti szolgálati beosztást jelentett a számára. Ausztriában az újonnan megalakult osztrák hadsereg egyik törzséhez vezényelték Salzburgba, több munkatársával együtt. Itt működött a hatalmas "Camp Roeder" nevű katonai komplexum, amelyben 1955-ig az amerikai megszálló erők állomásoztak. Ezt a szuper modern táborát az amerikaiak teljes felszereléssel együtt az osztrákoknak adták át, akik a Magyarországról érkező menekültek tömegeit helyezték el benne. Így idegyűjtöttek össze kb. 800 volt "Néphadsereg"-beli magyar katonát, ezek között kb. 50 tisztet. A MIS csoport feladata az állományt regisztrálása és hírszerzés szempontjából történő kiértékelése volt. Az osztrákoknak ekkor még nem volt ilyen szervezetük.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A fenti beosztásában 1957. márciusig dolgozott, amikor visszavezényelték Münchenbe leszerelés céljából. Az amerikai hadseregben vállalt négy éves szolgálati kötelezettsége lejárt. Hosszabbítás esetén újabb három évet kellett volna aláírnia, azonban a magasabbparancsnokságtól egy igen előnyös ajánlatot kapott, civilként, ugyanabban a munkakörben, de egy lényegesen magasabb fizetési osztályba vették át. Így lett DA-9 (Department of the Army) alkalmazott, amely századosi rendfokozatnak megfelelő fizetéssel járt. Így a katonai őrmesteri fizetése megduplázódott, továbbá a tiszteknek járó ingyen juttatásokat is megkapta. Új szolgálati helye a Frankfurt közelében lévő Oberursel volt, ahol az amerikai megszállók nemcsak híres, de egy "hírhedt" tábor is fenntartottak. Ide gyűjtötték össze a német háborús bűnösöket. Később ez a hely a politikai menekültek, disszidálók, és hasonló társaság átjáróháza lett a hidegháború idején. Itt székelt a MIS legfelsőbb parancsnoksága, itt dolgozott Tokay László is négy évig, 1957. áprilistól 1961. áprilisig.

Az új állásának nagyon örült, ismét tisztnek érezte magát, mert a tiszt klubbok, a tiszt kórházak, stb. nyitva álltak előtte. Egy vesztes kis ország egykori hivatásos tisztjének maga a tény, hogy a megszálló erőkhöz tartozott, nagy elégtétellel jelentett.

1957. májusban hosszabb időre átvezényelték az USEP nevű szervezethez, amely az amerikai külügyminisztériumhoz tartozott, és amelyről azelőtt sohasem hallott. A főnökség Frankfurtban volt, ott kellett jelentkeznie. Az United States Escape, USEP⁸ program feladata többek között a Jugoszláviában levő magyar menekültek segítése a kivándorlásban. Az amerikai kormány vállalta a kivándorlással járó összes költséget, minden menekült után naponta 7 dollárt fizetett a jugoszláv államnak. Ez a napidíj viszont csak azoknak járt, akiket az USEP jóváhagyott, mint legitim magyar menekülteket. Ehhez természetesen szükségessé vált a menekültek egyéni kihallgatása és regisztrálása. Tekintve, hogy a magyar menekültek összlétszáma 22,000 körül volt az USEP-re óriási munka várt. A menekülteket az ország különböző részeiből egy helyre kellett összevonni. E célból aktiválták Rijeka (Fiume) közelében levő Gerovo-i nagy gyűjtőtáborát és az USEP tagjait is odatelepitették. Az USEP összlétszáma 16 fő volt. A táborban állandóan 2,000-en felül volt a menekültek száma, mert a menekültcsoportok jöttek-mentek, aszerint, hogy milyen gyorsan kaptak a befogadó országtól vízumot.

A világ minden részéből érkeztek delegációk. Mind a regisztrálás, mind a delegációk tevékenységével járó munka oroszán részre reá hárult, mert a USEP 16 főnyi személyzetéből csak négyen beszéltek folyékonyan magyarul, és csak ketten szerb-horvátul.

Az USEP mandátuma és működése a Gerovo-i táborban 1957 decemberében lejárt. A táborban csak kb. 300 menekült maradt, főleg a betegek. Az USEP személyzete is elhagyta az országot, Frankfurtban egy jól megérdemelt karácsonyi szezon várt rá, amely után egy teljes esztendő viszonylagos nyugalomban töltött az Oberursel-i állandó munkahelyén. A háborúban majdnem teljesen lerombolt, de gyorsan újjáépülő Frankfurt eleven, kozmopolita, város volt, tele idegenekkel Európa minden országából. Egy nagy nyolchengeres amerikai autóval bejárta Németországot és a szomszédos országokat is. Legényember volt, szabad, mint a madár! De nagy bánatára haza, Magyarországra nem mehetett. Nem kapott vízumot! 1959 ismét változást hozott számára. Düsseldorfba került, közel a holland határhoz. Németország ekkor már független, önálló állam volt, saját hadsereggel és intézményekkel. Saját nemzeti hírszerző szervezet felállítása folyt "Bundes-Nachrichten-Dienst" –BND név alatt.

Így kötött ki Düsseldorf városban, amely két évig otthona lett, és egyben utolsó szolgálati helye Amerikába visszatérése előtt. Düsseldorfban a BND szervezet körzeti irodáját kezdték felépíteni. Egy kb. fél tucat német személyből álló

⁸ Az amerikai programmal kapcsolatban lásd Edward W. Lawrence: The Escapee Program című 1953 márciusában az Information Bulletinben megjelent írását. A program 1952 áprilisában indult, elsődleges a szovjet megszállta országokból (Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, a balti államok, albánia, Bulgária, Románia) menekültek számára nyújtott támogatást. Egy év alatt mintegy 10 000 menekültet regisztráltak Nyugat-Németországban, Ausztriában, Olaszországban, Görögországban, Törökországban, Triesztben, és más nyugat-európai országokban.

<http://images.library.wisc.edu/History/EFacs/GerRecon/omg1953March/reference/history.oug1953march.lawrenceescapee.pdf> (utoljára megnyitva 2012. március 23.)

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

részleg már a helyén volt. Neki két amerikai beosztottja volt. Feladatuk a németek segítése és tanítása, azaz amolyan tanácsadói szerep volt. Nagy meglepetésére, a német állomány között több hajdani Wehrmacht-tiszt volt. Ők elismerték és tisztelték a katonai múltját. Így harmonikusan és eredményesen tudtak együtt dolgozni. Így telt el két év, amely alatt a német kontingens megduplázódott. Tokay jövője bizonytalan lett. Hírek jöttek, hogy a MIS civil alkalmazottait is leépítik, hiszen lényegében katonai alakulat voltak. Neki is valami állást, munkát kellett találni Amerikában. Felmondta a munkaviszonyát, 1961 áprilisában katonai repülővel visszatért egy New-York melletti bázisra, ahol két volt ludovikás osztálytársa várt rá. Ők már korábban kivándoroltak és mindketten New-York-ban laktak. Avatásuk óta állandó összeköttetésben volt velük! A US Civil Service még hat hónapig folyósította a fizetését. Így némi optimizmussal lépett ismét, immár másodszer Amerika földjére. Nyolc évig volt távol!

AZ ÚJRAKEZDÉS ÉVEI AMERIKÁBAN

Amerikában néhány hónapi pihenés és semmittevés után ráébredt a rideg valóságra, sürgősen munka és állás után kellett néznie, 38 évesen meg kellett alapoznia a jövőjét.

Eleinte New-York-ban műszaki fordításokat készített különböző cégek számára. Később egy Chicagó-i cég különleges területen ajánlott munkát. Afrikában a volt francia és angol gyarmatokon az új, független országokban kellett kereskedelmi kapcsolatokat kiépíteni. Chicagóba rendelték három hónapos kiképzésre, ami elsősorban a cég által képviselt kb. húsz gyár termékeinek alapos ismeretét jelentette. Az első próbaútra a következő országokba küldték: Szenegál, Sierra Leone, Nigéria, Libéria, Elefántcsontpart és Líbia. Két hónapot irányoztak elő a nagy útra. Minden új volt a számára: eladás, üzletkötés stb.. Nagy munka volt a logisztikai részletek kidolgozása a hosszú útra, hiszen mindent előre kellett tervezni. De eltökélt szándéka volt a siker, eredmény elérése. Ettől függött a jövője!

A vártnál jobb eredményekkel tért vissza Chicagóba, azaz nemcsak új, de igazán nagy üzleteket is kötött, az új afrikai piacot megnyitotta a cég számára. Ennek folytatásaként az új piacot hamarosan ismét meglátogatta, amely két új országgal bővült: Egyiptom és Szudán.

Mindenesetre a cégnél jó nevet szerzett magának, jövőt láttak benne. Ennek eredményeképpen még 1962-ben a Közel-Keletre küldték, beutazta a következő országokat: Libanon, Szaúd-Arábia, Jordánia, Szíria, Irak, Kuvait, Bahrein és Katar. Ez már komolyabb dolog volt. Három hónapig, karácsonyig tartott az út. A cégtől két hét szabadságot kapott, amit Németországban, Düsseldorfban töltött, abban a városban, amelyet két évvel azelőtt hagyott el. Az ünnep jól végződött, egy otthoni régi szerelmét eljegyezte, azaz vőlegény lett!

Az 1963. elején a cég megbízta a távol-keleti piac megszerzésével. Elsőnek a japán piac került sorra, ahol egy teljes hónapot töltött. Utána Korea és Hong Kong kerültek sorra, az egy újabb hónapot vett igénybe. Hazatérése után, a közeli piacokon tevékenykedett, ahol a cégnek már voltak korábbi üzletfelei. Ezek a piacok főleg Közép-Amerikát, Venezuelát, és a Karib-térség kisebb országait foglalták magukba.

Augusztusban két hónap szabadságot kapott házasságkötésre és nászútra. Felesége szlovéniai lány volt, aki Németországban diplomás építészmérnökként dolgozott. Szlovéniába utaztak nászútra. Különösen emlékezetes volt az egyházi esküvőjük egy 300 éves templomban, ahol a Tito-féle kommunista rezsim idején egyetlen esküvőt sem tartottak! Az övék volt az első.

1963 utolsó hónapjaiban a közel-keleti országokat látogatta, ahol egy ritka esemény részese lett Irakban. Bagdad városában akkor ünnepelték a város alapításának háromezredik évfordulóját. Az ünnepségsorozatra ő is hivatalos volt egy helyi nagy cég jóvoltából. Ez alkalommal többször találkozott az akkori államfővel, Abdul Karim Qassim tábornokkal, aki az angol Sandhurst Katonai Akadémiát végezte, így érdeklődéssel hallgatta a katonai múltját, egyben azt is megígérte, hogy mindenben a segítségére lesz! Már-már azt hitte, hogy Irakban "megfogta az Isten lábát" és igazi nagy üzleteket köthet. De szerencséje rövid életű volt, mert Qassim tábornokot leváltották, majd rövid tárgyalás után kivégezték.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

1964 elején újdonsült felesége is megérkezett Chicagóba, ahol berendezkedtek és lakást béreltek. Így kezdődött a közel harminc év, élete új szakasza, továbbra is az export tevékenység és az ezzel kapcsolatos nagyon gyakori külföldi utazások jegyében. Nyugdíjba menetelég, 1992-ig több mint 60 országot járt be, mint a cég "General Export Manager"-e. Ez több millió kilométer utazást jelentett és évente átlag 4 hónap külföldi tartózkodást. Joggal mondhatja el magáról, hogy saját generációján belül ő a "legtöbbet utazott és legtöbb országot bejárt élő magyar".

A cég üzletfejlesztési terve megkövetelte, hogy egy-egy új területen legalább fél évig ott lakjon. Így lett nemcsak látogatója, hanem lakója is több világvárosnak, mint Tokió, Hongkong, Bangkok, Caracas, Johannesburg, Puerto Rico, stb.

A hetvenes évek elején cége megkapta az "E-for Export" díjat, amelyet Kennedy elnök alapított az export terén különösen eredményes amerikai vállalatok megjutalmazására. Személyre szóló díj volt 1985-ben, az "Illinois Exporter of the Year"-díj (Illinois állam év exportőre), amit a munkája elismeréseként kapott. Az "Automotive Hall of Fame" (Autógyárosok Dicsőség Csarnoka) díj és okirat az autóiparban kifejtett tevékenységét ismerte el.

Az emigrációban is folytatta hajdani ludovikás és honvédségi múltját.

„Megmaradtam annak, aki voltam, úgyis mint ludovikás, és úgyis mint honvédtiszt. A hajdani akadémikus bajtársakkal folyamatos kapcsolatot tartottam és tartok ma is. Társadalmi vonalon is, úgy magyar körökben, mint a különböző országok polgáraival való érintkezésben, ha alkalom kínálkozott rá, mindig megemlítettem "Ludovika"-i végzettségemet és ezzel együtt hajdani hivatásos tiszti mivoltomat és rangomat. Ez általában előnyt és elismerést jelentett számomra.”⁹

A Magyar Harcosok Bajtársi Közösségében - amely a Magyar Királyi Honvédség hagyományait ápolja és őrzi - rendkívül sikeresen dolgozott, ebben szerepet játszott az, hogy a munkája kapcsán a világ majdnem minden városában járt, ahol a szervezet csoportjai működtek. A helyi csoportvezetőkkel és tagsággal személyes kapcsolatot tudott fenntartani. A MHBK-nak a hatvanas években négy évig volt a Chicagó-i csoportvezetője, majd 1991-2001 között az USA főcsoportvezetője.

Saját költségén egy díszes, névre-szóló "Emléklapot" adott ki a szervezet tagsága számára, amely 2,000 példányban készült és a világ minden táján élő volt honvéd bajtársaknak elküldte.

A közelmúltban megjelentette a "Katonanóták"¹⁰ című könyvét, amelyet elküldött a még élő bajtársaknak, továbbá azoknak, akik a hajdani honvédség hagyományait megőrzésében napjainkban is tevékenykednek.

Tokay László így foglalta össze az ars poeticáját:

„Visszatekintve a múltba most életem alkonyán, felvetődik a kérdés: Mi adott erőt, egészséget és kitartást, hogy mindazt megcsináljam, amit fent leírtam. Válaszul ismét csak visszatérek a "Ludovika Akadémiára" és hivatásos tiszti mivoltomra. A honvédségnél elsősorban a csapat-tiszti érényeket sajátítottam el: a feladat minden körülmények közötti teljesítése – nincs meghátrálás – a harc feladása – nincs más kiút, mint a siker.

Az emberismeret és az emberekkel való jó és igazságos bánásmód mindig hozzátartozik a sikerhez. Ezt a Rétsági Kaszárnyában tanultam a legénységtől. Végül igen fontosnak tartom az erős, egészséges, szívós és kitartó fizikai állapot fenntartását, amit csak helyes sportolással lehet elérni.

E nélkül nem lehet sem harcolni, sem dolgozni. S végül mindezeket alátámasztja a "tudás"! Mert a tudás hatalom.”¹¹

Kulcsszavak: Tokay László, Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémia, páncélos hadnagy, hadifogoly, Európai Idegenlégió, Amerikai Egyesült Államok Menekülteket Segítő Programja, Magyar Harcosok Bajtársi Közössége

⁹ Tokay László önéletrajzi írása, Kézirat, 2011, Chicago, p. 28.

¹⁰ Tokay László m. kir. páncélos hadnagy ny. alezredes: Katonanóták „Rózsa Rózsa Bazsarózsa”, Chicago, p. 235.

¹¹ Tokay László i. m. önéletrajzi írása

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

SIPOSNÉ Dr. Kecskeméthy Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

FELHASZNÁLT IRODALOMJEGYZÉK

- Bachó László, dezséri (szerk.): *A Magyar Kir. Honvéd Ludovika Akadémia története*, Bp., 1930.
- Damó Elemér: *Nyolcvanöt év honvédség – Filmkockák egy hosszú életfilmből, I. rész: Horthy Miklós katonája, 1. kötet, A fölkészülés*, Bp., 2006.
- Kalavszky Györgyi: *Ludovika-album – A magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia története (1808–1944)*, Libra, 1992.
- Káplán György – Ráskay Pál (szerk.): *A m. kir. honvéd „Ludovika” Akadémia 1941. augusztus 20-án felavatott évfolyamának emlékkönyve*, Bp., 1991.
- Martin Kornél: „A gimnáziumtól a Ludovikáig”. In: *Hadtörténelmi Közlemények*, 120. évf. (2007)/1, 329–362. o.
- Pénzes János: *Emlékek útját járva (1942–1944)*, Melbourne, 1990.
- Rada Tibor (szerk.): *A magyar királyi honvéd Ludovika Akadémia és a testvérintézetek összefoglalt története (1830–1945), I–II. kötet*, Calgary–Budapest, 1998/2001.
- Siposné Kecskeméthy Klára- B. Kalavszky Györgyi: *A Ludovika*, HM Zrínyi Média Közhasznú Nonprofit Kft. 2011. p. 228.
- Siposné Kecskeméthy Klára: *A hazáért mindhalálig - vitéz Szepesvári Béla háborús naplója* Sereg Szemle, X. évfolyam, 1. szám, 2012. január-március, p. 151-164.
- Szepesvári Béla: *A hazáért mindhalálig – vitéz Szepesvári Béla ny. őrnagy háborús napló*, Bp., 2004. p. 204.

THOUGHTS ON ROMA SELF - ORGANIZATION AND ITS RESULTS IN THE MIRROR OF RECENT DECADES

Sitting in front of television or using the Internet, people nowadays meet a flood of information. From time to time, the Hungarian media cover events in connection with the Roma as leading news. In multinational countries, however, any news items get the spotlight if someone from the minority living in the country is involved even if superficially.

History books also reveal that minority questions have been in existence for a longer period of time than the recent decades. Considering the number of people living in multinational states, in a way, 90 % of humanity are involved in minority issues.¹

In Hungary, the Romani people make the largest minority group whose national roots can be traced and who live in their own community, but cannot be connected to any particular nation state. Apart from their culture and language, which they share, Romani people do not have anything from the cohesive elements capable to make them a nation.²

According to the Council of Europe the situation of Romani people is specific compared with other ethnic minorities: *"The Roma form a special minority group, insofar they have a double minority status. They are an ethnic community and most of them belong to the socially disadvantaged groups of the society."*³

Romani ethnic groups are widely dispersed all over the world. All ethnic groups that identify themselves and mutually recognize one another Gypsies or Roma, belong to Romani ethnicity. The ethnic groups that are (either due to lack of education or derogatorily) considered Roma just because of their complexion or other similar features by the non-Roma only, whereas they do not identify themselves as Roma and other Romani ethnic groups do not recognize them Roma either, cannot be reckoned among them, of course.

Gypsies can be found in several parts of the world but most of them live in Central and Eastern Europe. The estimated number of Romani inhabitants in Europe was 7 – 8.5 million already in 2001.

According to the estimate above, the Roma compose nearly 9 % of the population in the Carpathian Basin, so they are the fifth most populous ethnic group after the Hungarians, Romanians, Slovaks and Croats. In some regions they already form a relative, elsewhere an absolute majority and this situation occurs in almost each part of the Carpathian Basin.⁴

In Hungary the Roma have been recognized as an ethnic minority group for decades, but despite the population statistics above and the several reminders from the Council of Europe, there are still countries where the Roma are not regarded as a minority or ethnic group, thus they cannot enjoy the rights pertaining to this status. This state of emergency urged Romani people to build international organizations from the bottom up, in order to promote the highest possible level of representation of their interests.

The international Roma movements came to life in the 1930s, but the First World Romani Congress took place in England with delegates from several countries of Europe, Africa, Australia and America between 8-12 April 1971 only. Since the word *Tzigan* seemed to reflect a negative prejudicial attitude in the various languages (German, English, French), the participants of the congress decided on the use of the word *Roma* as the official designation of their people, and their congress was named as the *World Romani Congress*.

There were important decisions made by the 23 representatives delegated to the congress. The various Roma groups mutually decided to accept one another as brothers and sisters and consider themselves as members of the same nation. They agreed on the Roma national emblems: their flag, anthem and motto. At the congress they also formulated the necessity of the standardization of the Romani language used by the various Roma groups and accepted the Lovari dialect as their official language. This congress also adopted the first Romani alphabet with a proposal to develop a final, generally applicable form of Romani writing system.⁵

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TÓTH Csaba

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

All the subjects on which decisions were made by the First World Romani Congress in 1971 had to be cleared up. Without doing so nations stay invisible and cannot represent themselves. Moreover, at the time of decision-making it was unpredictable how the resolutions would be received by the communities in whose name they were made and who were to be formed as a community.⁶

In order to achieve their objectives effectively, the participants formulated the need for calling the congress together regularly. Besides, they established five commissions which were supposed to keep working between the world congresses. These commissions were created to examine social affairs, economy, Porajmos (war crimes and compensation), culture and language.

Obviously, there was an international cooperation never seen in the history of the Romani people before, where beside the unified social and political representation of interests the most important field of activity of the congress and its bodies was to formulate the principles of the Roma cultural autonomy and to elaborate its conditions.

Furthermore, it was a tremendous success that the UN and other international organizations recognized the decisions of the congress and its International Romani Union (IRU) as a sovereign and legitimate executive body.

It is to be noted that April 8 was officially declared by the UN to be the International Day of the Roma Culture in honour of the 1st World Romani Congress.⁷

The 2nd World Romani Congress was held in Geneva (Switzerland) in 1978. The movement's growth was indicated by the fact that the event was attended by 60 delegates from 12 countries and by observers from 26 countries. The main result of the second congress was that the delegates applied for consultative status with the UN and it was given in 1980.

In 1981, the 3rd World Romani Congress took place in Göttingen (Germany) with 300 delegates from 20 countries already. The rehabilitation of the Roma holocaust victims was the major topic of discussion.

In 1990, the 4th World Romani Congress was held in the suburb of Warsaw, in Serock (Poland). What made this meeting special was that, partly supported by the UNESCO, one third of the 250 delegates attending the congress arrived from the former Soviet bloc. The main items on the agenda were some organizational and leading questions, the situation of asylum seekers, the compensation to holocaust victims, the Romani language and the compilation of a Romani language encyclopedia.

In 2000, when the 5th World Romani Congress was organized in Prague (Czech Republic), some organizational, political and integration questions were primarily discussed.

The 6th World Romani Congress was held in Lanciano (Italy) in 2004 when 200 delegates from 39 countries elected a new board. Besides some new issues were raised, such as the situation of Romani women, children and families.

The main items on the agenda of the 7th World Romani Congress held in Zagreb (Croatia) in 2007 were health care, dwelling and other social issues.⁸

Reviewing the Roma self-organizing process, we can declare that Romani ethnic groups dispersed all over the world have already welded into a community and over the years they have been able to acquire increasing legitimacy with some international organizations. The International Romani Union (IRU), which works as the executive body of the Romani congresses, gained consultative status with the Economic and Social Commission of the UN in 1979, then, in 1986 became a registered NGO partner of UNICEF, and in 1993 obtained an even stronger, so called *category 2* consultative status with the UN.

An even more important result is that several declarations and statements in defence of the Roma were publicized by the UN and the Council of Europe indicating the imperishable achievements of the International Romani Union.⁹

An organization of this kind can logically be efficient only while it is believed to be able to represent the interests of the community. This, however, needs not only shared interests, but also an efficient system of representation, which is not easy to reach if the communities involved live in dozens of countries. There are equality-related conflicts and clashes

of interest between the different centres of the Romani self-organizations at the distinct levels of representation, which considerably divides the Romani elite with the personnel and decision-making issues of the movement. Despite all emerging problems, however, the process and results of the Roma self-organization can be exemplary for any nation.

Kulcsszavak:, roma, érdekképviselet, önszerveződés, Roma Világkongresszus, Nemzetközi Roma Szövetség, nemzetközi szervezetek,

FOOTNOTES AND BIBLIOGRAPHY

- ¹ Dr. Beréti László: *Kisebbségek, kisebbségi törekvések Kelet- Európában. Biztonságpolitikai ismeretek igazgatási vezetők számára* I. ZMNE. Budapest, 2009. év
- ² Dr. Szendrei János: *Etnikai kisebbség fogalma, doktori (PhD) értekezés tervezet*, ZMNE. Budapest 2011. év
- ³ Majtényi Balázs - Vizi Balázs (szerkesztő): *A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai*. 4. pont. 178. oldal
- ⁴ Braun László, Cserniczkó István és Molnár József: *Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján:*
http://www.kmf.uz.ua/hun114/images/konyvek/Braun_Csernicsko_Molnar_Magyar_anyanyelvu_ciganyok.pdf
- ⁵ Nagy Róbert: *Történelem: A roma elnevezés* <http://www.romanishib.hu/?p=230>
- ^{6 8 9} Bernáth Gábor: *Transznacionális nemzetépítés kirekesztett kisebbségekből: tematizációk és többségi meghatározottság a nemzetközi roma mozgalomban*
http://konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=266:transznacionalis-nemzetepites-kirekesztett-kisebbsegekbol-tematizaciok-es-toebbsegi-meghatarozottsag-a-nemzetkoezi-roma-mozgalomban&catid=30:nemzetek-europaja
- ⁷ Roma Sajtóközpont: *Nemzetközi Roma Nap* <http://www.community.hu/2012/04/07/nemzetkozi-roma-nap-aprilis-8/>

KÖZÖS TUDÁS – INNOVATÍV KÖNYVTÁR

A TÁMOP-3.2.4-09/1/KMR-2010-0022 Közös Tudás – Innovatív Könyvtár projektben három felsőoktatási intézmény (Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Óbudai Egyetem, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) és két kiemelt országos múzeum (Magyar Nemzeti Múzeum, Iparművészeti Múzeum) vállalkozott arra, hogy közös portál keretrendszerben nyújtsanak szolgáltatásokat a digitális információt aktívan használók – kiemelten a hallgatók, oktatók és kutatók – részére.

A projekt eredményei közül – összhangban a felsőoktatásban már huzamosabb idő óta megjelenő új típusú felhasználói igényekkel (elektronikus úton elérhető információk előnyben részesítése, komfortos használat iránti igény) – fontosnak tartjuk bemutatni a közös portálról elérhető új „kényelmi” szolgáltatást, az **ADVISE** szemantikus keresőmotort (elérés: <http://konyvtarportal.zmne.hu/web/guest/>).

A portálhoz integrált Advise keresőszoftver adaptív, szemantikai jellegű, asszociatív keresőrendszer, amely tématerkép technológiával támogatja a tudásreprezentációt és vizuális technológiát alkalmaz a fogalmi hálók megjelenítésére. A keresés heterogén adatforrásokban, tehát különböző strukturált és strukturálatlan információforrásokban történik (internet, integrált könyvtári rendszer, fájlserver, adatbázisok stb.) egyidejűleg, azaz egyesített (federated) keresést tesz lehetővé. A kereső a portálhoz integrált rendszerekben, dokumentumtárakban történő egyidejű keresés eredményeként közös találati listát jelenít meg.

Összegezve: az Advise egy olyan keresőmotor, amely a beírt kereső-kifejezést több forrásrendszerben egyszerre tudja lekérdezni, és a kapott találati listákat összefésüli. Megspórolja azt az energiát, hogy a keresés-kifejezést több keresőoldalon is be kelljen gépelni, majd az eredményeket össze kelljen másolni egy helyre.

KERESÉS AZ ADVISE-BAN

Az Advise lehetőséget ad egyszerű (kulcsszavas) és összetett, nagyobb rutint igénylő, bonyolultabb kereső kifejezések által történő keresésre. A keresés a meta-adatokban és szövegtestben egyaránt történik. A keresőkifejezésre adott találatok a keresési beállításokban tovább szűkíthetők forrás, időszak, nyelv illetve dokumentumtípus szerint. A keresés beállításainál megadott szűrőfeltételeket, illetve magát a kereső kifejezést elmenthetjük, és később újra felhasználhatjuk. A rendszer az utolsó végrehajtott keresést automatikusan menti. A megadott keresőkifejezéshez kapcsolódó egyéb fogalmakra kattintva keresést indíthatunk az adott fogalommal. A keresőkifejezés-szerkesztő segítségével grafikus felületen állíthatunk össze bonyolultabb keresőkifejezéseket.

Minden egyes találat tartalmaz egy címet, egy URL-t az eredeti tatalomra, valamint adatforrástól függően egyéb információkat. A találatok listászerűen jelennek meg a felületen, alapértelmezésben relevancia szerinti sorrendben. A relevanciát a következő ismérvek határozzák meg:

- A keresőszavak milyen közel vannak egymáshoz a dokumentumban, és hányszor fordulnak elő.
- Az egyes források eltérő súllyal szerepelnek a relevanciában (pl.: a saját portál, vagy könyvtári találatok előrébb kerülnek).
- Friss dokumentumokat relevánsabbnak lehet beállítani, mint a régebbieket – híreknél például egy exponenciális elavulás javasolt.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BAKOS Klára

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- A felhasználói kattintások, kiválasztások relevánsabbá tesznek egy találatot az adott keresőszónál, de lehetőség van kézzel is előbbre hangolni néhány találatot.
- Ha a felhasználók haszontalannak ítélték a találatot és eldobták a találati listából, akkor a későbbiekben kisebb relevanciájúnak ítéljük ezeket.
- Megadható „hasznos oldalak” jegyzéke és a hozzátartozó keresőszavak. Adott kereső szavaknál a hasznos oldal (pl.: eligazító oldal, főmenü, GYIK) a találati lista elejére kerül.
- A kiemelt kulcsszavakat tartalmazó találatok előbbre kerülhetnek. Ezeknek a kulcsszavaknak nem kell a keresőszóban szerepelniük, hanem a dokumentum akárhol tartalmazhatja őket.

A találati lista nem csak relevancia, hanem publikálási idő, letöltések száma, értékelés, típus és forrás szerint is rendezhető. A találati listában megjelenő elemlista exportálható CSV, XLS, HUNMARC és Dublin-core formátumba. Az egyes találatokhoz a felhasználók jegyzeteket készíthetnek. A jegyzetek lehetnek publikusak (bárki számára elérhető), vagy privátok (csak az adott felhasználó tekintheti meg).

JELENLÉG AZ ALÁBBI ADATFORRÁSOKBAN VÉGEZ EGYIDEJŰ KERESÉST AZ ADVISE:

- Google (a világ legnépszerűbb internetes keresőrendszere)
- OLIB WebOpac (A HHK könyvtárának elektronikus katalógusa)
- MATARKA (a Magyar folyóiratok tartalomjegyzékeinek kereshető adatbázisa)
- HUMANUS (a Humántudományi tanulmányok és cikkek adatbázisa)
- EUROPEANA (az Európai Unió multimédiás elektronikus könyvtára)
- MOKKA (Magyar Országos Közös Katalógus)
- MOKKA-R (MOKKA Régi nyomtatványok)
- MKDNY (Muzeális dokumentumok könyvtári nyilvántartása, a MOKKA-R része)
- ERMK (Elektronikus Régi Magyar Könyvtár)
- Konyvtar.hu

PÉLDA EGY KERESÉSRE:

A „katonatiszt” keresőkifejezésre kapott találati lista. A keresőmező alatt láthatók a rendszer által ajánlott további keresőkifejezések.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

BAKOS Klára

**Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

A kapott találati lista exportálására is lehetőséget ad az Advise, a következő formátumokban: CSV, XLS, XML, Dublin Core, HunMarc.

OLASZ ÉS MAGYAR IFJÚSÁGI SZERVEZETEK A HÁBORÚ SZOLGÁLATÁBAN: A „BALILLA” ÉS A „LEVENTE”¹

Akár a külső szemlélő számára is feltűnő a hasonlóság az olaszországi „balilla” mozgalom és a magyarországi leventék között. Szintén problematikus, miként jöhetett létre kettő, céljaiban és struktúrájában annyira hasonló szervezet két teljesen más adottságú országban.

Tanulmányomban azt a célt tűztem ki, hogy felvázoljam miként és milyen célok szolgálatában működtek ezek a félkatonai ifjúsági szervezetek, milyen terheket róttak a gyermekekre, milyen tereket és fórumokat vettek igénybe működésükhöz, és milyen jellegű ismeretek kerültek elsajátításra. Szükségesnek tartom annak tisztázását, hogy mennyire voltak hasonlóak, milyen közösségépítő elemeket alkalmaztak, mennyiben volt erős az átideologizálás, és ez milyen eszmék népszerűsítését jelentette, illetve végül de nem utolsósorban milyen előnyökkel járt a tagság.

Korábbi kutatásom során egy neveléstörténeti művel, egy általános iskola ötödik osztálynak írt korabeli tankönyvvel foglalkoztam ideológiai, eszmetörténeti, mítoszteremtési szempontból, valamint a fasiszta rezsim önmegítélését és propagandisztikus megnyilvánulásait taglaltam. Már az anyaggyűjtés és az első gondolatok papírra vetése során feltűnt a hasonlóság a tankönyvben szereplő „balilla” mozgalom és a magyarországi leventék között. Különösen problematikusnak bizonyult számomra, miként jöhetett létre kettő, céljaiban és struktúrájában annyira hasonló szervezet két teljesen más adottságú országban.

Jelen tanulmányomban azt a célt tűztem ki, hogy felvázoljam miként és milyen célok szolgálatában működtek ezek a félkatonai ifjúsági szervezetek, milyen terheket róttak a gyermekekre, milyen tereket és fórumokat vettek igénybe működésükhöz, és milyen jellegű ismeretek kerültek elsajátításra. Kiemelt hangsúlyt fektetek arra, hogy tisztázzam, mennyire voltak hasonlóak, milyen közösségépítő elemeket alkalmaztak, mennyiben volt erős az átideologizálás, és ez milyen eszmék népszerűsítését jelentette, illetve milyen előnyökkel járt a tagság.

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

Az első világháború lezárását követően nem volt magától értetődő, hogy Magyarország és Olaszország, egy vesztes és egy győztes fél egymásra találjon. Az sem volt előre látható, hogy mindkét országban egy rövid baloldali „kaland” – a '20-as évek elejei olasz gyárfoglaló mozgalmak, és a Tanácsköztársaság – után végül is egy jobboldali, autoriter kormányzat alakuljon ki. Mindkét rendszer, Mussolini totalitárius álmokat dédelgető fasiszta rezsimje és a részben liberális, de bizonyos elemeit tekintve konzervatív és tekintélyelvű Horthy-rendszer is – különböző indokoktól vezérelve – eljutott az ifjúság fizikai és ideológiai nevelésének állami kézbe vételéig, vagy legalábbis állami ellenőrzéséig. Az állami ellenőrzés más-más mértékű volt mindkét országban, az okok és a célok is különböztek, de a létrejött „balilla” és „levente” mozgalmak jelentős hasonlóságokat mutattak.

Olaszország a többi európai államhoz hasonlóan súlyos belpolitikai gondokkal küzdött. A haditermelésről a béketermelésre történő átállás, a megvalósulatlan szociális követelések, társulva a frontról hazatérő katonák forradalmi lendületével, illetve a Szovjetunióból nyugat felé terjedő eszmékkel súlyos konfliktusokat okoztak. Az intervenció-pártisága miatt még 1915-ben kitagadott volt szocialista újságíró, Benito Mussolini által szervezett egyik irányzat volt a fasiszta mozga-

¹ Jelen tanulmány a 2008/2009-es tanév őszi félévében az ELTE PPK-n megvédett tanári szakdolgozatom átdolgozott és kibővített verziója.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

lom, mely eleinte nem is akart dinamizmusát megőrzendő, párttá „merevedni”. Az országot a '20-as évek elején terrorizáló, cseppet sem kíméletes módszereikről ismert fasiszta csapatok, a „squadre”-k, melyek a jelenségnek, vagyis a „squadrisimo”-nak is névadói lettek, részben a világháborús elit rohamosztagosokból, az „ardito”-kból, vagy az ő példájukat követő fiatalabb nemzedékből álltak. A világháborús veteránok nem csak a fasiszták sorait, hanem a szocialista „Arditi del popolo”-t is alkották, vagyis nem szabad automatikusan és kizárólag a jobboldali szervezetek tagjaiként tekinteni rájuk. Mindenesetre szerepük fontossá vált a fasizmus múltkeresése során, ugyanis a rezsim jórészt bennük találta meg előképét. Természetesen a pusztítás, lopás, erőszakoskodás lehetősége a kétes jellemű egyének gyűjtőhelyévé is tette a fasiszta bandákat.² Ezeknek az alakulatoknak a létezését megőrzendő és intézményesítve, illetve irányításukat szorosabbá téve már a Marcia su Roma után, 1924-ben létrehozták a Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale-t, vagyis az MVSN-t. Az új szervezetnek feladatot is kellett találni, és az egyik legfontosabb ezek közül az ifjúság katonai előképzése volt, amit 1924 augusztusában az MVSN hatáskörébe utaltak. Ettől a nem lényegtelen epizódtól eltekintve a fasizmus hatalomra kerülése első éveiben nem volt lehetőség arra, hogy teljesen megszerezzék az ifjúság nevelése feletti ellenőrzést. A lehetőségek korlátozottságát jelzi, hogy az 1923 vége és 1925 között kifizetett körülbelül 8 millió líra támogatást nem csak az 1923-ban alapított Ente Nazionale per l'Educazione Fisica és a már régebbi múltra visszatekintő olasz olimpiai bizottság kapta, hanem jutott belőle a cserkészeknek is, akik pedig a fasiszta ifjúsági politika első áldozataivá váltak hamarosan.

A Matteotti gyilkosság okozta belpolitikai nehézségeken túllépve a fasizmus megszilárdította helyzetét, és kiépült a diktatúra. Immár semmi sem gátolta a párt hatáskörének kiterjesztését és beavatkozását a mindennapi életbe. Elkezdődött a totalitárius állam kiépítése. Ennek a totalitásra törekvésnek volt jele a fizikai és ideológiai képzést nyújtó szervezetek kiépítése, és a lehetséges konkurensok betiltása. Az ifjúságért folyó küzdelem a Vatikánnal való kapcsolatra is rányomta a bélyegét, hiszen az Actio cattolica, vagy a katolikus cserkész csapatok jelentős befolyással bírtak, és a monopolizálás ezek betiltását, illetve háttérbe szorítását is jelentette. A lateráni egyezmény tárgyalásainak időszakos megfigyelései, és akadozása is tükrözi a fasiszta törekvések miatti feszültséget, és az Egyházzal való kiegyezés okozta ideiglenes megtorpanás után 1939-ig tovább folyt az ifjúság ellenőrzéséért a harc. Ekkor, a Giuseppe Bottai nevével fémjelzett iskolareform újra jelentőséget tulajdonított a vallásnak a fiatal generáció nevelésében, de a fasiszta ellenőrzés és szervezet egészen 1943. július 25-ig, Mussolini bukásáig kizárólagos maradt.³

Magyarországon az ifjúság fizikai jellegű kiképzése elsősorban katonai és nem ideológiai célból volt fontos, mivel a trianoni békeszerződés pontjaiból szinte kötelezően adódott a félkatonai szervezetek felállítása, hiszen így lehetett bújtatott katonaságot felállítani. Amint P. Miklós Tamás tanulmányából kiderül⁴, az ifjúsági szervezetek Magyarországon már hosszú múltra tekintettek vissza, amikor 1921-ben megszületett a levante mozgalom. A tanulmány azt is kiemeli, hogy a már létező szervezetek összefogása, és központi irányítása sem az első világháború után merült fel először. Mégis, a testnevelést szorgalmazó, és a tantárgy során alaki kiképzést is előíró törvények a sorkatonaság betiltását követően lettek oly fontosak, és ennek ellensúlyozására volt szükség a levante-kiképzésre. Mivel a Horthy-korszak ideológiailag a keresztény/keresztény-nemzeti eszmét hirdette, soha nem merült fel a vallásos szervezetek feloszlata, vagy háttérbe szorítása. Sőt! A kommunizmus elleni ideológiai felkészítés lényeges eleme volt az ifjúság vallásos nevelése. Mivel a rendszer nem törekedett a sokszínűség felszámolására – ez az egész korszakot jellemezte – az ifjúság katonai szervezése sokkal kisebb terhet rótt az államra, mint Olaszországban. A levante mozgalom, mint központilag megszervezett ifjúsági szervezet és felülről jóváhagyott értékek terjesztője, létét annak is köszönhette, hogy az új oktatáspolitikai irányzat szakított az ideológiai és értéksemlegesség hirdetésével és nőtt a világnézeti-politikai nevelés jelentősége. Erősödött

2 HARSÁNYI 2006.

3 ZAPPONI 1982.

4 P. MIKLÓS 1997.

a keresztény/keresztényen nemzeti szellem és megjelent az irredentizmus.⁵ A Klebelsberg Kunó által preferált oktatáspolitikai irányzat Hóman Bálint minisztersége alatt csak tovább erősödött, és tovább nőtt a „műveltséganyag antiintellektualizmusa, ideologikus prezentálása és hungarocentrizmusa”.⁶ Ez az ideológiai elkötelezettség és a katonai jelleg viszont nagyon hasonlóvá tette a levante mozgalmat a fasiszta Olaszország ifjúsági szervezetéhez, az Opera Nazionale Balillához, vagy ahogy később hívták, a Gioventù Italiana del Littorióhoz.

AZ OLASZ IFJÚSÁGI SZERVEZETEK KIALAKULÁSÁNAK ÁTTEKINTÉSE

A katonai előképzés ötlete nem az első világháború után született. Paradoxon, hogy az ifjúság militarizálását célzó terv eredetileg pacifista célokat szolgált volna, ugyanis például Türr István, aki élete utolsó éveiben a militáns pacifizmus apostolaként tevékenykedett, az ifjúság katonai előképzésével a sorkatonai szolgálat időtartalmának rövidítését kívánta elérni.⁷ A premilitáris képzés megszervezésének ötletét a világháború tapasztalatai alapján Olaszországban mindenki pártolta és természetesen a katonaság saját magának akarta megszerezni ezt a feladatot. Ezért is az MVSN, illetve a hadsereg eleinte igen feszült viszonyát nem enyhítette az MVSN 1926. augusztusi hatáskörének bővítése. Az előképzéssel kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy mint győztes hatalomnak, Olaszországnak nem kellett semmiféle szerződést kijátszania saját hadserege utánpótlásának a megszervezésére, és katonái létszámának és kiképzésének garantálására, így elméletileg az ifjúság katonai előképzésére sem lett volna szükség, de a fiatalos lendülettel küzdő önkéntesek magas hatékonysága a harcokban mindenki számára nyilvánvalóvá tette, hogy az ifjúság ilyen irányú felkészítését érdemes kiaknázni. A faszizmusnak a militarizmus meglovagolása mellett az ifjúság kizárólagos ideológiai formálására is szüksége volt, de a kormányra jutás első éveiben ezt még nem tudta keresztülvinni. Ennek a viszonylagos gyengeségnek is köszönhetően 1923 és 1925 között csak a már 1920 óta létező Avanguardie Giovanili Fascisték és Gruppi Universitari Fascisték működtek az Milícia alárendeltségében, csekély anyagi kerettel, és egyelőre a többi ifjúsági szervezet által, mint a cserkészek, vagy a katonai akadémiák, létükben állandóan fenyegetve. Az ifjúság egységes elgondolás szerinti megszervezése 1925-ben vette kezdetét, amikor az addig csak a 13-18 év közötti korosztályt tömörítő Avanguardie Giovanili Fasciste mellett létrehozták a 8-12 év közötti gyerekeket foglalkoztató Piccoli Italiani-t – amit még 1925-ben átneveztek Balillának – és párját, a Piccoli Italiane-t. Az év végére az Avanguardie Giovanili Fasciste már 145 ezer, a Balilla pedig 43 ezer tagot számlált, ami az első esetében 4000, a második esetében pedig 2300 szakosztályt jelentett. Később hozták létre a rendszer egyik utolsó elemét, a Figli della lupa fiú és lány szakosztályait, amibe a hattól nyolc éves korosztály tagjai kerültek.⁸

Az ifjúság megszervezésének alapja a „fiatalság ideológiája” volt, ugyanis e szerint a lövészárkok túlélőiből, az olasz fiatalokból alakultak meg az első Fasciók, és a Marcia su Roma sem más, mint az olasz fiatalság ösztönös, étellel teli, teremtő erejének győzelme az őt elnyomó liberális, polgári és kivénhedt Olaszország felett. A faszizmus feladata tehát ezen ideológia szerint a fiatal és forradalmi erők hatalomra juttatása volt, hiszen csak így tűnt lehetségesnek a nemzet megújítása, a fiatalság megszervezése pedig a feladat eléréséhez szükséges lépés volt.⁹

Balilla a helyi néphagyomány szerint annak a fiatal fiúnak volt a beceneve, aki 1746. december 5-én Genovában megdobált kővel egy császári tisztet, ezzel fellázította a város lakosságát az osztrák örökösödési háború alatt Genovát megszálló császári hadsereg ellen. Az epizód a félsziget történelmét tekintve nem bírt jelentőséggel, de a Risorgimento történetírása szemében alkalmassá vált arra, hogy a csendes beletörődésből a népet felrázni tudó ifjú szimbólumává váljon, és így a szabadság iránti vágy megtestesítője legyen. A saját nemzeti múltját kereső és megalkotó Olaszország-

5 ROMSICS 1999.

6 ROMSICS 1999. 179. o.

7 FORNARO 2004.

8 ZAPPONI 1982.

9 NELLO 1977.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ban Balilla figurája rendkívül népszerűvé vált mind generációs jellege, mind az ellenségkép aktualizálhatósága miatt¹⁰. A „Balilla”, mint nemzeti mítosz születése 1847. december 10-re tehető, amikor a genovai lakosság egy a 101 évvel korábbi lázadásról történő megemlékezésen Balilla szerepét dicsőítő verseket is szavalt. Az egyesítés utáni liberális kormányok tudatos választásának köszönhetően széles néprétegek ismerkedhettek meg a történettel a tankönyvekből. A figura bemutatása és tettének értelmezése fokozatosan átértékelődött, de a naiv, kedves, ösztönösen cselekvő fiatal képe volt a meghatározó. Ezzel szemben a fasizmus az agresszívebb értelmezés híveként az impulzív jelleget emelte ki, és az új hőskép a gyerekhősből inkább fiatal „ardito”-t csinált. Gyermekkor-történeti szempontból fontosnak tartom kiemelni, hogy a kis katona szerepkör dicsőítése egy koncepcióbeli váltást is jelentett, hiszen amíg a liberális korszakban a katonaság egy egyszeri, korszakváltó esemény volt a gyermeki és a felnőtt lét között, addig a fasizmus a folyamatos készülést emelte ki, mely nem egy rövid időszakban csúcsozott ki, hanem egy teljesen új létformát, egyféle „paraszt-katonai” életmintát tűzött ki célul.

Az ifjúság nevelésének átszervezésére és egy teljesen új szervezet létrehozására az volt az ürgy, hogy „felfedeztek” egy hiányosságot a szintén fasiszta kormányzat alatt végrehajtott, Giovanni Gentile filozófus nevével fémjelzett oktatási reformban. A hiányosság az *oktatás* és a *nevelés* szétválasztásában állt, és az új értelmezés szerint az iskolának csak az *oktatás* feladata jutott, az új ifjúsági szervezetnek pedig az erkölcsi és fizikai nevelés!

Az áttörés 1926. április 3-án, az Opera Nazionale Balilla létrejöttével történt meg. Ez a Miniszterelnökség közvetlen alárendeltségében, majd az Oktatásügyi Minisztérium államtitkárságaként működött, teljesen kizárva a katonai ellenőrzést, és élén a Milícia console generale, vagyis dandártábornoki rangban álló tisztje, Renato Ricci állt. Habár a szabályozás szerint nem egyszemélyes lett volna az irányítás, az igazgatótanács felállítása sohasem történt meg és ezt az ideiglenes állapotot 1927 augusztusában egy rendelet véglegesítette. Az „egyeduralom” jelentősen hozzájárult, hogy a már korábban is sötét pénzügyeiről ismert Ricci meglehetősen szabadosan bánjon az ONB pénzeivel, illetve saját kénye-kedve szerint irányítsa a szervezetet. A megfelelő szervezet létrehozását a konkurens fokozatos bezárása követte, jelentősen megterhelve a rezsim viszonyát a katolikus Egyházzal. Az Opera Nazionale Balillát a rezsim teljes mértékben kihasználta az egyházellenes harcban, ugyanis számos atrocitásról tudni, amit az ONB tagjai követtek el a katolikus szervezetek kárára.¹¹ Az ONB pártpolitikai jellege különösen nyilvánvaló a balillák esküszövegéből, hiszen ebben az ifjak Mussolinire és a PNF-re esküdtek fel és nem az olasz államra:

„Isten és Olaszország nevében esküszöm, hogy végrehajtom a Duce parancsait, és minden erőmmel, illetve ha szükség van rá, akkor a véremmel szolgálom a fasiszta forradalom ügyét.”¹²

A nevelés-oktatás kifejezések jelentéstartalma közötti különbségre építés nem volt különösen szerencsés, ugyanis jelentős problémákat okozott az ONB-nek az állami apparátusba történő elhelyezése során. Ezt 1927. január 9-én, a feladatkör szabályozásakor az oktatás feladatának részleges kiterjesztésével oldották meg, ugyanis az alábbi célokat foglalmazták meg:

„a) a fiatalokban kialakítani a fegyelem és a katonai nevelés iránti igényt; b) katonai előképzés; c) atlétikai oktatás; d) spirituális és kulturális nevelés; e) szakmai és technikai oktatás; f) vallásos nevelés és lelki gondozás”¹³

Ennek a célkitűzésnek az ismeretében érthető, hogyan volt lehetséges, hogy az ONB felügyelje a falusi iskolákat, illetve fenntarthatson technikumokat. A vallás Opera Nazionale Balillán keresztül történő megismerése és gyakorlása egy

10 A piemonti hivatalos hős, Pietro Miccia története, aki a franciák ellen áldozta fel életét az uralkodójáért, nem volt aktuális 1848/49-ben. A tisztán népi indíttatásúként bemutatott 1282-es Szicíliai Vecsernye pedig a franciák ellen irányult. Balilla viszont mind fiatal-sága, mind alacsony származása miatt széles néprétegek körében lett népszerű, és Balilla pont azok ellen a megszálló osztrákok ellen lázadt, akik jó 100 évvel később a nemzeti egység kialakulásának fő akadályát képezték. A történet számos további kiaknázási lehetősége közé tartozott a Dávid-Góliát történettel való összekapcsolása is, amiben természetesen Balilla és az olaszok játszották Dávid szerepét, és az osztrákok Góliátét. ISNENGI 1996.

11 ZAPPONI 1982.

12 BRACALINI 2009 158. A szerző fordítása.

13 ZAPPONI 1982. 599. o. idézi az 1927. január 9-ei 6. törvényerejű rendelet 10. paragrafusából. A szerző fordítása.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

újabb kényes pont volt, hiszen az ONB káplánjait nagyon szigorú feltételeknek megfelelően választották ki, és már a kezdeti időszakból csak a leghűségesebbeket alkalmazták. Nagyon hamar a rendszer mindenkit maga alá gyűrt.

Az 1927-es szabályozás szerint az Opera Nazionale Balilla felépítése követte az Milíciáét és ehhez hasonlóan az elnevezéseket is az ókori római katonai terminológia aktualizálásával alakították ki.¹⁴ A tagság pedig különböző arányban, de folyamatosan nőtt. 1937-ben az életkor betöltése miatt 201.095 Avanguardista belépése volt esedékes a fasiszta pártba, ami kellőképpen érzékelteti az ifjúság kézbentartásának fontosságát, és a faszizmus által utánpótlás-nevelésre történő használatát.¹⁵ Érhető volt a szervezetbe történő belépések növekedése is, hiszen túlságosan is ismertek voltak a hátrányok, amivel járt, ha valakinek nem volt tagsági könyve. Néhány az előnyök közül: a '30-as évektől az ONB ösztöndíjakat utalt ki, nyári táborokat és tengeri körutakat szervezett, bölcsődéket és „doposcuola”-t¹⁶ üzemeltetett, iskolai étkeztetést nyújtott. 1930 októberétől egy törvény az avanguardistáknak előnyöket biztosított a munkahely kereséskor is.

Az Opera Nazionale Balilla tevékenységébe sportgyakorlatok, politikai oktatás, kirándulások, és táborozások is beletartoztak. A tagság felvonult az ünnepélyes eseményeken, és állandóan feltűntek a megmozdulásokon. Nagy súlyt fektettek az országos jelentőségű kezdeményezésekre. Ilyen volt a Ricci által először 1929-ben megrendezett „Campi Dux”, mely évente fogadta Rómában a vidéki tagokat, hogy azok versenyezzenek egymással. A '30-as évektől a részt vevő összes avanguardista felvonult Mussolini és a párt vezetősége előtt. Hasonló jellegű volt a „Campi Roma” is. Az atlétikai teljesítmények kultusza az iskolai testnevelés tanításának terjedésével még általánosabbá vált, melyet szintén az ONB tartott kézbent.¹⁷

Az Opera Nazionale Balilla egyik fő profilja minden sporttevékenység mellett a katonai előképzés maradt. Ezt 1934 végéig különösebb megkötöttségek nélkül végezte, ugyanis semmilyen más szerv sem rendelkezett beleszólással a képzésbe. Eleinte kedvezményekkel járó, fakultatív döntés volt a részvétel. Az 1927. augusztus 5-i törvény a sorozásról kedvezményeket biztosított azoknak a 18 és 21 év közötti fiataloknak, akik eredményesen végezték el a katonai előképzést. Számukra három hónappal rövidebb volt a szolgálat és 26 éves korukig eltolhatták azt egyetemi tanulmányaikra hivatkozva. A Hadügyminisztérium egy 1927-es körlevele a képzést két egymást követő évben elvégzendő hat meg négy hónapos részben határozta meg. 1928 júniusa és augusztusa között megszervezték a balillák és avanguardisták tengeri szakosztályait is, és az ONB megszerzett négy iskolahajót, illetve az anziói III. Viktor Emánuel tengerészeti kollégiumot. 1930 novemberétől Ricci elérte Mussolininél, hogy az avanguardisták tornatermeiben legyenek géppisztolyok és „1891” mintájú karabélyok. A karabély kicsinyített mása a balillák és avanguardisták állandó felszerelése lett. Időközben a tengerészeti szakosztályok mellett megjelentek a biciklis, motorkerékpáros, karabélyos, alpesi, légi, elsősegély és sí részlegek¹⁸. A képzés folyamatossá tételéhez szükséges döntés volt 1930. október 8-án a Fasci Giovanili di Combattimento alapítása, mely a 18-tól 21 éves fiatalokat tömörítette, teljessé téve az átmentet az ifjúsági szervezetek és a fasiszta párt között¹⁹. Ezt követően az 1930. december 30-ai törvény kötelezővé tette az előképzést minden 18 évet betöltött állam-

14 A szervezeti egységek és rangok olasz, illetve magyar megfelelőit, ahogy az ONB csoportok szerkezeti felépítését is lásd a függelékben.

15 A hivatalos kimutatás alapján 1928-ban 812 ezer balillára és 424 ezer avanguardistára 21.600 kiképző tiszt és nevelő, illetve 640 káplán jutott. 1930-ban szintén a hivatalos adatok szerint 954 ezer balillára, 418 ezer avanguardistára, 660 ezer Piccola italiana-ra, 111 ezer Giovane italiana-ra, 269 ezer Figlio della lupa-ra több mint 35 ezer kiképző és nevelő, illetve 1064 káplán jutott. 1934-ben a Figli della Lupa kivételével már 1786 ezer gyereket számlált az ONB tagsága. 1937-ben, az ONB feloszlásakor, és GIL néven a fasiszta pártba történő beolvadásakor a tagsági adatok a következők voltak: 1967 ezer Balilla, 866 ezer Avanguardista, 1981 ezer Piccola Italiana, 433 ezer Giovane italiana, 412 ezer Figlio della lupa. ZAPPONI 1982.

16 Diákok esetében a napközinek felelt meg. A felnőtt megfelelőjét „dopolavoro”-nak hívták. A „doposcuola” és a „dopolavoro” iskola és munka utáni közösségi, művelődési szervezatként működött, társasági összejöveteleket is szervezett. A szórakozás biztosítása mellett természetesen irányította és így befolyásolta az emberek izlését, kulturális értékrendjét.

17 1928 és 1933–34 között a felső tagozatos általános iskolások száma, akik rendszeresen jártak testnevelési órákra 220 ezerről 324 ezerre nőtt, tanáraik száma 166-ról 638-ra növekedett, miközben a testnevelés oktatására alkalmas helyek megötszörözödtek, 502-ről 4199-re. 1933-ban több mint 1500 ezer diák vett részt az „országos gimnasztikai ünnepen”, körülbelül 2297 ezer indult valamilyen sporteseményen, 201 testnevelési tájékoztató kurzust tartottak, 8229 tanár közreműködésével ZAPPONI 1982.

18 ZAPPONI 1982.

19 NELLO 1977.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

polgárnak, és a kiképzést az MVSN-re bízta azzal a megkötéssel, hogy megfelelő személyzet hiányában, az ONB instriktoriái a feladat. 1934. december 31-ével az előképzést a 8 és 18 év közötti korosztályra is kiterjesztették, és a katonai ismeretek oktatása az általános iskola felső évfolyamaiban tananyag lett.²⁰ A Hadügyminisztérium ekkor megkapta az évek óta óhajtott felügyeleti jogot, mivel létrehozták a „Katonai elő- és utóképzés felügyelőségét” és 1936 márciusától minden olasz állampolgárnak külön lapon nyilvántartották a „hadi érettségét”.

1937. október 27-én egy rendelet feloszlatta az Opera Nazionale Balillát és a következő nap egy másik rendelet helyette felállította a Gioventù Italiana del Littoriót. A név megváltoztatása egy sokkal fontosabb változást takart: a lényegében önálló szervezetet bekebelezte a párt. Ezzel ellenőrzése alá vonta 8 éves koruktól az összes olasz gyermeket. A Gioventù Italiana del Littorio és így a párt még 1938-ban a katonai előképzés ellenőrzését is megszerezte és a Milícia csak az utóképzésbe szólhatott bele. A „Katonai elő- és utóképzés felügyelősége” is megszűnt. A sportversenyek száma megnőtt, a már Ricci által elindított zenei képzést is felkarolta a párt. Az 1939-es, Bottai nevével fémjelzett iskolareform kissé visszavett a GIL jelentőségéből az iskola javára az ifjúság nevelésében és oktatásában, de ettől függetlenül Mussolini és a párt számára az ifjúság fasiszta szempontú nevelésének fontosságát jelzi, hogy a GIL számára kiutalt összegek nem csökkentek, sőt nőttek, még a háborús években is, amikor számos egyéb, akár a hadi eseményeket is befolyásoló intézményekben megtakarításokat vezettek be.²¹

ALEVENTEMOZGALOM KIALAKULÁSÁNAK ÁTTEKINTÉSE

A magyarországi katonai előkészítést célzó szervezetek története nem a levanteintézményekkel, hanem a Kiegyezést követően, az 1886. évi XXXVIII. tc. által létrehozott *Ifjúsági véderővel* kezdődött.²² Egyéni kezdeményezés eredményeképpen működtek a kecskeméti Iskolai zászlóaljok (1903) és a Nemzeti Falanx (1907). Hatékonyságuk valószínűleg nem felelt meg a katonai körök elvárásainak, ugyanis az 1900/1901-es tanévtől a középiskolákban kötelezően bevezetett játékdélutánokat 1907-től katonai gyakorlatokkal egészítették ki. Az első világháború során az Országos Testnevelési Tanács megalkotta a 12-21 év közötti fiatalok *Ifjúsági (Honvédő) Egyesületekbe* való tömörítésének koncepcióját. A Hadügyminisztériumnak a programból csak az nem tetszett, hogy a belépés önkéntes alapon működött volna, ugyanis a törvény által szabályozott, mindenki számára kötelezően előírt katonai előképzést preferálták. Habár az Ifjúsági Honvédő Egyesületek nem jöttek létre, koncepciójuk, kiegészülve a hadügyminisztériumi kritikával, az 1920 utáni ifjúságpolitika alapját képezte.²³

A szervezési előzmények mellett a levante mozgalom célkitűzései megfogalmazásához az az elképzelés is hozzájárult, amely szerint a hangsúlyt az *erkölcsi erőre* kell helyezni, hiszen a háború elvesztése egyik legfőbb okának az erkölcsi erő hiányát tartották.²⁴

A harmadik fontos előzmény az ifjúsági testedző egyesületek sikere, hiszen ezekben a MOVE (Magyar Országos Véderő Egylet) tagjai jelentős szerepet játszottak, és sikeres tevékenységükkel bizonyították, hogy az ifjúság igenis szer-

20 Többek között erről tudósít Szabó László őrnagy római katonai attasé 1934. július 19-ei jelentése: VKF 1934. 121917.; Schindler Szilárd ezredes római katonai attasé 1932-es jelentésében kimutatta, hogy 1931-ben, vagyis az 1930 és 1934 közötti átmeneti időszakban, egy korosztálynak körülbelül csak 1/3-a volt tagja az Opera Nazionale Balillának. VKF 1932. 118725.

21 Az Opera Nazionale Balilla éves kerete sohasem emelkedett 80 millió líra fölé. A Gioventù Italiana del Littorio létrejöttével nőni kezdett a támogatás mértéke, ugyanis 1939-ben már 200 millió, az 1942-43-as tanévben pedig 1 milliárd 130 millió líra járt az állami költségvetésből. Összehasonlítási alapként 1941-ben a Külügyminisztérium, a Kegyelemi és Igazságügyi Minisztérium, illetve a Gioventù Italiana del Littorio részére elkülönített összegeket nem számolva a fasiszta párt éves költségvetése sem haladta meg az 500 millió lírát. ZAPPONI 1982.

22 BLASSZAUER 2002.

23 P. MIKLÓS 1997.

24 Jellemző mennyire elfogadott volt a magyar katonák körében a vélekedés az erkölcsi erő fontosságáról, ugyanis Schindler Szilárd ezredes római katonai attasé amikor 1931. június 12-ei jelentésében katonapolitikai szempontból elemezte a katolikus ifjúsági szervezetek feloszlását Olaszországban, ezt helyeselte, és véleményét az „erkölcsi erő” fejlesztésének szükségességével magyarázta, ugyanis a premilitáris képzés lényegesen javított az olasz hadsereg fegyelmén, illetve megengedhetetlennek tartotta, hogy más, a fasiszmustól eltérő politikai erő is irányíthassa a fiatalokat. VKF 1931. 14203.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

vezhető az iskola keretein kívül is, és a sport útján mozgósítható, nevelhető, illetve befolyásolható.

A leventeintézmény születési okmánya az 1921 decemberében elfogadott LIII. törvény, mely a Végrehajtási Utasítással, vagyis az 1924. január 31-én közzétett 9000/1924. sz. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszteri rendelettel lett teljes. Ez utóbbit a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter 800/1935. sz. rendelete módosította. A szabályozások köteleztek minden 12 és 21 év közötti iskolás fiút és lányt, vagy iskolán kívüli férfit legalább 8, legfeljebb 9 hónapon át heti 3 órányi testnevelésre. A felügyeletet és a szervezési munkákat a vallás és közoktatásügyi miniszternek alárendelt Országos Testnevelési Tanács *XIII. (testnevelési) ügyosztálya* látta el.²⁵ Ez felügyelte a testnevelést, és egészen városi, illetve községi szintre lebontott ellenőrző rendszerrel rendelkezett. Helyi testnevelési bizottságok is alakultak, és az ifjúságot tömörítő egyesületeket hívták leventeegyesületeknek. Egy kb. 50 fős csoport élén állt az oktató, akit szükség esetén segédoktatók is segítettek. Az oktatók 4-6 hetes képzésen átesett tanárok, tanítók és hivatalnokok lehettek, akik munkájukért fizetésben részesültek. A korai időszak infrastrukturális hiányosságai mellett²⁶ szabadtéri gyakorlatokat, csoportos foglalkozásokat és ügyességi játékokat, illetve kirándulásokat szerveztek. A magántőke bevonására volt szükség a pénzügyi szűkösség miatt, tehát meg kellett nyerni a vagyonosok támogatását. Az anyagi források garantálása utáni következő feladat könyvtárak felállítására, orvosi felügyelet szervezése, leventeoktatók kiválasztása, és végül a leventék létszámának növelése volt.²⁷ Mindezzel egy időben, 1924-ben elkezdődött az ifjak összeírása, oktatói tanfolyamok indultak, és 1927-től már a köteleességüket nem teljesítőknél is rögzítették a büntetését. A mozgalom Sirsich Béla tábornok, az Országos Testnevelési Tanács legelső társelnöke rendeletére vette fel a „levente” nevet. Kialakultak a keretek is,²⁸ hivatalos köszönéssé 1926 decemberében a dr. Matolcsy László győri leventeparancsnok által bevezetett „SzEBB”²⁹ Jövőt!” vált, melyre „Adjon Isten!”-t volt kötelező felelni. Az egyenruha csak fokozatosan alakult ki, ugyanis eleinte kizárólag a leventesapkát rendszeresítették.³⁰ Az 1924. június 30-án elfogadott szabályzat szerint a jelvény egy körülbelül 2 cm-es fenyőág által keretezett nefelejcs volt, rajta egy L betűvel. A tagság a 12 és 21 év közötti fiatalok számára ingyenes volt, a 21 év felettieknek, ha önkéntes alapon beléptek öt évre, évi egy aranykoronába került, de természetesen a katonai szolgálat során mindenféle tagdíjfizetést felfüggesztettek. A leventék számára egyéb szervezeti tagság csak abban az esetben volt megengedett, ha annak céljai nem mondtak ellent a Levente egyesület célkitűzéseinek. A szervezeten belül tiltottak mindenféle politikai tevékenységet, hazárdjátékot vagy alkohol árusítását.³¹ Hivatalos lapjuk 1923. július 1-től a „Levente” lett³²

Vizsgálódásom magyarországi forrásanyagának jobb ismeretéből következően immár olyan attitűdbeli információval is rendelkezem, miszerint a szülők és munkaadók sem fogadták mindig örömmel a kötelező testnevelés gondolatát, hiszen sok esetben már az iskolán kívüli korosztályról volt szó, ráadásul az alternatív szervezetekkel is számos konfliktus történt. A pénzügyi keret minimális volt, hiszen a központi költségvetés nem, csak a vármegyék rendelkeztek bizonyos ilyen célra elkülöníthető forrásokkal, de ebből se tellett sokra. Ezen a helyzeten segített egy 1924-es belügyminiszteri rendelet, ami a fogadóirodák és a lóversenyek hasznának 8%-át a leventeegyesületeknek utalta át. Ebből a forrásból már el lehetett kezdeni a sportpályák építését és kötelezővé váltak a leventefoglalkozások, ami legalább 5 és legfeljebb

25 BLASSZAUER 2002.; az 1935-ös rendelet szólt még a megfelelő vallásfelekezet istentiszteletein való kötelező részvételről, és a szabályozás be nem tartóinak büntetéséről, ami először figyelmeztetést, majd dorgálást jelentett.

26 A szükséges épületek és pályák hiánya mellett az oktatói tevékenység is jórészt alulfizetett volt, vagyis akik csinálták, sokszor társadalmi munkaként végezték. Az egyesületek sem jöttek mindenhol létre és a felszerelés is hiányos volt: ezt igénylés alapján az Országos Testnevelési Tanács biztosította, eleinte céllövő puskát és kisebb fegyvert – német Geco típusú kispuskát – adtak, majd csak 1925-től vált általánossá a Fegyver és Gépgyár által készített Fég -puska. BLASSZAUER 2002.

27 VARGA 1992.

28 A tagok szervezeti csoportosítását és a testnevelésért, vagyis a Levente egyesület működéséért felelő szervezetek tagozódását lásd a függelékben.

29 Értsd: **Sz**abad, **E**rős, **B**ecsületes, **B**oldog

30 BLASSZAUER 2002.

31 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10. Allegato n. 4.

32 BLASSZAUER 2002.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

8 hónapon át heti 2 órát, esetleg egy délutánt jelentett. Meg kell jegyezni azt is, hogy a sporttal való megismertetés sok eredményes sportkarrier kezdetét is jelentette. 1923-tól rendeleti úton előírták a népművelési tevékenység koordinálására a vármegyei népművelési titkáraival való kapcsolatfelvételt, és lassan az egyesületi élet a sportjelleg mellett kulturális funkciókat is felvett. Önképzőkörök, dalárdák, zenekarok, színjátszó csoportok alakultak, könyvtárakat szerveztek, és ismeretterjesztő előadásokat tartottak. Az erkölcsi és hazafias nevelés is megindult: kegyeleti stafétafutásokat szerveztek, emlékfákat ültettek, csaták évfordulóit ünnepelték, hősök sírjait gondozták. Az erkölcsi nevelés valláserkölcsi alapon állt, tehát a vallásos jellegű intézményekkel, programokkal rendezvényekkel garantálva volt az együttműködés. A kezdeti összetűzések után a lelkeszkek is bekapcsolódtak a levanteképzésbe, gyakoriak voltak a táborozások alatt a tábori misék.³³

A trianoni békeszerződés katonai pontjainak betartását felügyelő Szövetségek Közi Katonai Ellenőrző Bizottság³⁴ is felfigyelt a levanteintézményre, ugyanis Foch marsall, a Versailles-i Szövetséges Katonai Bizottság³⁵ elnökének 1926. január 22-ei levelére válaszul a C.M.I.C. 1926. június 22-én egy jelentést küldött Foch marsallnak az új magyar ifjúsági szervezetről. Ebben többek között szó van a szervezet születésének törvényi háttéréről, kikre vonatkozik, mi a büntetése azoknak, akik nem engedik el a fiatalokat a levante foglalkozásokra. A dokumentum kitér arra a fontos tényre, hogy habár az egész tevékenység sportfoglalkozás jellegű volt, ez katonai elemeket is tartalmazott, mely gyakorlatok felszámolását jegyzékben kérte a C.M.I.C. a magyar kormánytól, mint például a bajonett felszerelésének és használatának oktatását. A C.M.I.C. küldöttgyűlése nem hagyta figyelmen kívül, hogy a Levante kiképzésnek katonai felkészítő jellege volt és sok más mellett azt is szóvá tette a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszternek, hogy a levanték 5,6 mm-es kaliberű puskákkal tanultak célba löni, illetve nagy számú volt honvédtisztet alkalmaztak, mint kiképzőt. Egy külön fejezet foglalkozik azzal, hogy a fizikai felkészítést morális kiképzés is kiegészítette, mint például a hősök kultuszának ápolása, vagy a hazaszeretet „kifejlesztése”, illetve ott volt a vallásos érzület növelését célzó szándék is. A jelentés összeállítói fontosnak tartották megjegyezni, hogy a levanteintézmény meglehetősen népszerűtlennek bizonyult³⁶. A dokumentum kitér arra is, hogy a Bethlen kormány ellenzéke sok elemét kárhóztatta ennek a „porosz, militarista” intézménynek, ellenzéki képviselők többször is felpanaszolták felszólalásaiban a Nemzetgyűlésben, hogy a levanteintézményt politikai, vagyis szocialista- és zsidó-ellenes célból használják fel, ahogy a misére járási kötelezettség sem növelte a szervezet támogatóinak számát. A C.M.I.C. azzal is tisztában volt, hogy a kiképzés az irredenta és nacionalista gondolatok terjedését és a Honvédség későbbi toborzásait segítette elő. Habár nyilvánvaló volt a szervezet szerződésesszerű jellege, mely igazolta a C.M.I.C. esetleges beavatkozását a magyar kormánynál, a jegyzék szerint inkább várakozó álláspontra helyezkedtek, hogy meglássák, mindez hogyan végződik. A C.M.I.C.-nek a magyarországi katonai ellenőrzés felszámolása előtti igencsak toleráns viselkedése valószínűleg azt tükrözi, hogy nem tartották igazán veszélyesnek ezt a sportkörnek álcázott premilitaris képzést. A túlságosan szembeötlő katonai elemek miatt tiltakoztak a megfelelő szerveknél, de magának az intézménynek a működését nem kifogásolták, ami egyben jelzi a C.M.I.C.-nek a levanteintézmény hatékonyságáról alkotott nem túl hízelgő véleményét is.³⁷

A kiképzés hatékonysága – legalábbis az oktató tanoncok teljesítményéből ítélve – nőtt az évek során, amire forrás a frissen kinevezett budapesti olasz katonai attasé, Giovan Battista Oxilia ezredes 1928-ban íródott, 12-es számú információs jelentése. A főtitisz 1928 augusztusában-szeptemberében többek között számos Levante táborban is járt, jelentése a Honvédség katonai oktatási intézményeivel foglalkozik, és a 3. mellékletben a Levante táborokkal kapcsolatos élményei-

33 VARGA 1992.

34 a továbbiakban C.M.I.C.

35 a továbbiakban C.M.A.V.

36 Példákkal is alátámasztották mindezt, ugyanis a jelentés szerint 1926. február 26-án Budapesten egy bizonyos Szabó százados, május 18-án pedig Zomba községben, a kaposvári járásban Schlechta kiképző ellen lázadtak a foglalkozások résztvevői.

37 AUSSME E-8 r. 140 b. 3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ről számolt be. Fontosnak tartotta kiemelni a táborok és a tábori élet katonai jellegét, a táborok állandó díszítéseként feltűnő irredenta szimbólumokat és jelszavakat, illetve a magántőke nagy szerepét a táborok felállításában. A kiképzés főleg tornagyakorlatokból állt, a katonai jellegű gyakorlatok a zárt rendi kiképzésre korlátozódtak, de elkerített rész szolgált a céllövésre. Az utolsó táborban, ahol oktató tanoncok szakasz és egyéni harcászati kiképzésével foglalkoztak, Oxilia kérésére improvizáltak egy szakasz gyakorlatot, mely során a szakasz a támadó ellenséges gyalogság tüze alatti előrenyomulást gyakorolta valódi fegyverrel és vaktölténnyel. A gyakorlatból azt szűrte le az attasé, hogy az oktató tanoncok legalább annyira tisztában voltak a harcászati kiképzéssel, mint az olasz altisztjelöltek és annak ellenére, hogy tudatában volt, hogy a látogatás során válogatott elemekkel ismerkedett meg, igen jó véleménye volt az oktató tanoncoknak az improvizálás során nyújtott teljesítményéről.³⁸

Olaszországhoz hasonlóan, Magyarországon is létrehozták az ifjúság számára a sportversenyeket: 1928-ban rendezték az „Első Országos Leventeverseny”-t, majd 1929–31-re kialakították az egész országot átfogó leventebajnokságok rendszerét. A „tömegek” fogalmába nemcsak az iskolaköteles korú, illetve a 21. életévét el nem érő, iskolát elhagyó ifjúság tartozott bele, hanem az egész magyar munkára fogható társadalom. Erre példa a Mussolinit annyira tisztelő miniszterelnök, Gömbös Gyula 1932-es kezdeményezése, miszerint az olasz „Nazionale Dopolavoro” mintájára megalakult a Nemzeti Munkaközpont, célul tűzve a dolgozók szabadidejének megszervezését (üzemi torna, kirándulások, egészségügyi tanfolyamok stb. révén).

A rendszer kiépítését követően a Magyar Katonai Szemlében, a Honvédség szakmai havilapjában rendszeresen ismertették a többi országban működő premilitaris képzési intézményrendszer működését, ezzel biztosítva az összehasonlíthatóságot a Levente Intézménynek az Országos Testnevelési Tanácson belül működő vezetősége számára. A cikksorozat, mely jórészt Erdős László nevéhez kötődik, a mai olvasó számára is tanulságos, már csak azért is, hiszen nyilvánvalóvá válik belőle, hogy maga a katonai előképzés nem a legyőzött államok sajátossága volt, hanem az első világháború ifjúsággal kapcsolatos tapasztalatainak az össz-európai szintű megvalósítása.³⁹

A leventeképzés tömegessé igazán 1927-től vált, hiszen akkortól megszűnt Magyarország közvetlen katonai ellenőrzése. Kialakultak a hadsereg megfelelő területeire felkészítő szakportági egyesületek (repülés, kerékpározás, birkózás...) és kiépült a behívási rendszer. A helyhatósági, Budapesten pedig a kerületi hatóságoknak kellett vezetniük a nyilvántartásokat, a behíváshoz szükséges éves összeírások mellett valódi nyilvántartó lapokat is vezettek. Mivel minél kisebb csoportlétszámmal próbáltak dolgozni, különleges esetben más ifjúsági szervezetek is indíthattak „levente képzést”. Ilyen volt a cserkész-leventék esete is. Ahol lehetőség volt rá, a leventék szakasz szintű harcászati kiképzést is kaptak.⁴⁰ Ez viszont nem volt elég a Honvédelmi Minisztérium szemében, hiszen a sorkatonaság bevezetésére törekedett, melynek mindenkire ki kellett terjednie, vagyis teljes mértékben egységesíteni kellett a valóban egyenlőtlen színvonalú kiképzést és ezt teljesen katonai ellenőrzés alá kellett vonni. Ennek az elégedetlenségnek is a következménye, hogy az 1939. évi II. tc., vagyis a bledi egyezményt és a győri program meghirdetését követő új honvédelmi törvény a leventeoktatást a honvédelmi kötelezettségek közé sorolta és büntetés terhe mellett lehetővé kellett tenni a szülő vagy a munkáltató által a részvételt. A 21-éves határt eltörölték, és a leventekötelezettség így a behívásig lett kitalva. A foglalkozásokat áttették hétfőgőrről hétköznapra, amivel szintén hozzájárultak az iskolások és iskolán kívüliek közötti ellentétek feloldásához, felkészítésük egységesítéséhez. A fizetést is szabályozták, illetve a honvédelmi tárca biztosította. Megvalósult a már

38 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 12. Allegato n. 3. A budapesti olasz katonai attasé 1928-as jelentését annak a ténynek a tudatosításával kezdte, hogy az I. világháborút lezáró békeszerződések mindegyik vesztes államnak megtiltották a sorozást és a katonai előképzést, mégis, ezek mind kialakították a maguk többé-kevésbé hatékony, de minden esetben a békeszerződés pontjaiba ütköző szervezeteit, melyek segítségével sikerült kijátszaniuk a békeszerződéseket és előkészíteni, illetve megszervezni a férfi lakosság mozgósítását. A jelentés tehát tudatosan arra törekedett, hogy felderítse a magyar intézmény működését és a hivatalos maszlagon túl, a Levente Egyesület valódi feladatait is ismertesse. Mivel az attasé megkapott minden titkosnak számító adatot, amire igényt tartott, jelentése híven adja vissza a Levente Egyesület 1928-as viszonyait.

39 ERDŐS 1932/2, D. J. 1932/5, ERDŐS 1932/12, ERDŐS 1933/1, ERDŐS 1933/6, BERKÓ 1935/6, ERDŐS 1935/10.

40 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Olaszországban is létező „Fejlődési törzslap”. Korcsoportonkénti kiképzést alakította ki. Az első korcsoport 12-14 év közötti gyerekeket tömörített, ők voltak a „leventeapródok”. A tananyag az emberi jó tulajdonságok erősítése mellett inkább a hazafias és erkölcsi nevelésből állt. A második korcsoport a 15-17 éveseket, vagyis az „ifjúleventeket” jelentette. Itt már megjelent a katonai előképzés, de a hangsúly a jellemnevelésre esett. A harmadik korcsoport tagjai, vagyis a 17 éven felüliek („leventelegények”) vettek részt a tulajdonképpeni katonai előképzésen. A 18. életévüket betöltőknek egy 3 hetes gyakorlaton kellett részt venni. A kiképzés évi 10 hónapon át heti 4 órában történt.⁴¹ Az előrelépés nem volt automatikus, ugyanis egy próbarendszer alakítottak ki. A '40-es években 4 levente- és 1 honvédpróba létezett. Az Újoncpróbát a 12 éves korban elkezdett, 8 hónapnyi foglalkozás után, legkésőbb a fogadalomtétel napjáig lehetett letenni, majd korcsoportonként 3 további próba volt hátra. A bevonulás előtti „H” próba a honvédelmi ismeretekről történő vizsgát jelentette. A próbák általános, mindenki által elérhető teljesítményre épültek, és a számon kért ismeretanyag a jólneveltség elemeitől a testnevelési gyakorlatokon túl történelmi, gyakorlati és katonai ismereteket is tartalmazott.⁴²

1941. június 15-én a leventék szabadidő-mozgalmának irányítására és vezetésére létrehozták a Leventesport Országos Központot. Ugyanezen a napon ismertették a 81.000/el. vkf 1941. számú rendelet 5. sz. mellékletét a leventeélet erkölcsi alapjairól.⁴³ A heti négy óra mellett a leventék egyesületi életét is főleg népművelési előadások tartásával felhasználták művelésükre. A szervezet politikamentességét biztosította, hogy tilos volt a tagoknak bármilyen politikai szervezetbe való belépés. A lányleventék intézményét a háború által követelt erőfeszítéseknek a lakosságra kiterjesztésével egy időben hozták létre. A nevelési célok között a háziasszonyképzés és a betegápolási tudnivalók elsajátítása mellett szerepelt a honvédelmi nevelés és a testnevelés, illetve a nemzeti öntudat egységesítése, de a tiltakozásoknak köszönhetően a tagság nem vált kötelezővé.

A leventeképzést a nyilas rendszer saját céljaira használta fel, tagjait teljesen katonai törvénykezés alá rendelte. A szervezetet végül az 529/1945. ME. rendelet oszlatta fel, mint fasiszta politikai és katonai szervezetet. Magyarországon maradt vezetőit népbíróság elé állították.⁴⁴

A leventék országos parancsnokát, Bély-Bruckner Alajos vezérezredest lefokozták és háborús bűnösnek elítélték. 44

NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK AZ IFJÚSÁGI SZERVEZETEK KÖZÖTT

Az ifjúsági szervezetek nemzetközileg is összekapcsolódtak, tagjaik számos közös programon vettek részt, nemegyszer egymás országaiba is látogattak. Magyar részről nem csak a Levente intézmény foglalkozott az ifjúság szervezésével, hiszen a leventéken kívül működött még a Turul Szövetség, a Cserkészszövetség... A fasiszta Olaszországban viszont kizárólag az ONB-t és az Actio Cattolica-t engedélyezték. Mivel kizárólag az ONB, majd jogutódja, a GIL volt állami kézben, törvényszerűnek bizonyult, hogy a kapcsolatot annak magyar megfelelőjével, a katonai előképzést intéző és felügyelő Levente Intézménnyel vegyék fel. Ez nem jelenti, hogy a többi magyarországi mozgalommal nem foglalkoztak volna – sőt, a MinCulPop állandóan figyelte tevékenységüket⁴⁵ –, illetve a fasiszta ifjúság csak a Levente Intézménnyel meglévő kapcsolatok keretében utazott volna Magyarországra⁴⁶, viszont nem volt intézményi háttér, mely a folyamatos

41 BLASSZAUER 2002.

42 LOP 1942.

43 BLASSZAUER 2002.

44 VARGA 1992. Bély-Bruckner munkanaplója megmaradt és kiadták: BLASSZAUER 2002.; 1994. november 21-én a Legfelsőbb Bíróság felmentette, rangját, posztumusz, a 65/2005 KE határozattal, 2005. május 1-jei hatállyal kapta vissza.

45 Lásd Dr. Giuseppe Longo, a GUF budapesti képviselőjének 1936-as, Prop. 1/75/20 jelzetű jelentését a magyarországi ifjúsági szervezetekről, egymáshoz való viszonyukról, politikai irányultságukról, külföldi kapcsolataikról, illetve a GUF-hoz fűződő kapcsolataikról. ACS, MinCulPop, Dir. Gen. Serv. della prop., Prop. presso gli SE (1930-1943), 251 „I. 75” „Ungheria” 1936-1937.

46 A PNF a GUF titkárságon keresztül saját hatáskörében is lebonyolított látogatásokat, hiszen a GUF-nak volt budapesti kirendeltsége, mely önállóan is képes volt felvenni a kapcsolatot a megfelelő magyar diákszervezettel, de ezekből a látogatásokból nem csináltak rendszert. ACS, PNF, Segr. Dei GUF, 4, 27.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

kapcsolattartást elősegítette volna.⁴⁷

Az olasz és a magyar hivatalos szervek támogatták az ifjúsági szervezetek kapcsolatait és igen hamar megszervezték a közös programokat. A hivatalos kapcsolatfelvétel az 1927-ben aláírt olasz–magyar barátsági szerződést követő parlamenti delegációk tanulmányúttjával kezdődött, ugyanis az olasz delegáció egy tagja, Antonio Cippico gróf, Augusto Turati párttitkár és Mussolini előtt történő beszámolója végén Turati figyelmébe ajánlotta a leventeintézményt, mondván küldjék Renato Ricci tábornokot magyarországi tanulmányútra, „*mivel még a fascismus is sokat tanulhat a magyar leventemozgalom vezetőitől.*”⁴⁸ Az érdeklődés kölcsönös volt, ugyanis Albrecht főherceg 1928. január 9-ei római félhivatalos látogatása során kikérte Mussolini véleményét a Magyarországon kibontakozó premilitáris képzéssel kapcsolatban, aki röviden vázolta az idevágó olasz intézkedéseket.⁴⁹

A kölcsönös érdeklődést az együttműködés követte, ugyanis 1929. március 26-án a budapesti olasz katonai attasén keresztül a magyar kormány meghívott egy avanguardista csapatot a májusban tartandó „levente” gyakorlatokra. A német, finn és észti résztvevők meghívása miatt eleve nemzetközinek szánt rendezvényen való részvételre az olasz külügyminisztérium és hadügyminisztérium is rábólintott⁵⁰, a látogatás végül az ONB elnöksége húzódkodása miatt hiúsult meg.⁵¹ Az első sikertelenséget viszont az együttműködés hosszú sorozata követte. Például 1930. június 15-én az FTC stadionjában 40 avanguardista tiszteletére rendezték Magyarországon a „Levente-Avanguardia” sportünnepélyt.⁵² 1932. július 31-én Mario Arlotta budapesti olasz követ arról jelentett, hogy az Avanguardisták magyarországi utazásának lezárásaként aznap, a gödöllői királyi kastélyban, Horthy Miklós is fogadta az Arlotta által bevezetett delegációt.⁵³ 1933. augusztus 21-ei keltezéssel a bresciai Gruppo Universitario Fascista magyarországi tervezett látogatásáról érkezett jelentés⁵⁴, illetve még ugyanabban az évben július 29. és augusztus 10. között egy pár napos budapesti tartózkodás után az Avanguardisták újra visszatértek Balatonlellére, mely látogatás során a Gödöllőn megrendezett negyedik Cserkész Világtalálkozón is részt vettek.⁵⁵ Az Avanguardisták látogatását 1933. szeptember 2. és 16. között Budapest X. kerülete 33 fős zenekara viszonzta és többek között a fasizmus 10 évfordulója tiszteletére tartott felvonulás keretében ők is elvonultak Mussolini előtt.⁵⁶ 1936-ban

47 Kiváló példa erre a szemléletre egy fiatal magyar cserkész társaság esete 1938-ból: a trieszti magyar konzulon keresztül kérvényezték, hogy két hétig táborozhassanak a Trieszt menti dombokon. Az olasz Külügyminisztérium megadta az engedélyt, de nem adott semmilyen további kedvezményt (ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 101459/35.), miközben a leventék és a katonai hallgatók minden esetben szinte magától értetődően utazási kedvezményt kaptak. Másik példa szintén 1938-ból a „Regnum Marianum” cserkészcsapat kérelme, hogy Olaszországba látogathasson. Az olasz Külügyminisztérium a kérést elfogadta, de nem segítettek elő a kapcsolatfelvételt a velencei, genovai, római és nápolyi balilla szervezetekkel, ugyanis csak véleményezésre küldték át a kérelmet a PNF-nek. (ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 218328/e.) A támogatások terén a MinCulPop sem volt bőkezűbb. Lásd: ACS, MinCulPop, Di. Gen. Serv. della prop., Prop. presso gli SE (1930-1943), 251 „l. 75” „Ungheria” 1936-1937. Prop. l/75/10

48 MOL 1928-23/7-66.

49 MOL 1928-23-116.

50 A szakminisztériumok beleegyezése különösen fontos, ugyanis miután egy párizsi botrányújság szaftos kommentárral fűszerezve képeket közölt egy olasz diákcsoport franciaországi tanulmányi kirándulásáról, Mussolini 1928. augusztus 12-ei, 3856. számú levelével a külföldi utazások azonnali beszüntetésére szólította fel a közoktatásügyi minisztert, aki ennek 1928. szeptember 9-ei körözüvényével eleget is tett! A körözüvény még 1931-ben is érvényben volt, mivel az akkori hűsvéti utazásnál is figyelmen kívül hagyták, vagyis a magyarországi utazások rendszeres engedélyezése is jelzi milyen kivételes jelleggel bírt ezek évről-évre történő lebonyolítása. ACS, PCM, 1931–1933, 3-2,4-132.

51 MOL X 9362.

52 TORNAY 1936.: OSzK Kisnyomtatványtár PKG.1930/144, 2608

53 ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5293/159. Az Avanguardisták július 26-án érkeztek Budapestre, korábban Balatonlellén táboroztak. Az ünnepélyes budapesti fogadás katonai jellegét kihangsúlyozta, hogy jelen volt a budapesti helyőrség parancsnoka is, illetve, hogy a delegáció vonulásának végpontja a Ludovika Akadémia volt. Lásd: ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5045/?, ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5176/156.

54 A főleg végzős vagy frissen végzett egyetemistákból álló, körülbelül 30 fős csoport látogatásának apropója az 1848/49-ben Magyarországon harcoló olasz légió zászlója másolatának átadása volt, de körbeutazták Magyarországot és számos helyen tiszteletűket tettek. Ellátásukat a Honvédelmi Minisztérium részben magára vállalta. HM 1933. 6209.

55 A részletes programot lásd: ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 7939/1358., a szervezés menetéről pedig és ebben a katonai hatóságok szerepéről: ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6322/1143.; ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6623/1185. Külön érdemes kihangsúlyozni, hogy a konkrét szervezés végig katonai vonalon történt, sőt, Szabó László őrnagy római magyar katonai attasé személyesen állapodott meg Renato Riccival a Magyarországra látogató avanguardisták és kísérőik keretszámában, vagyis a szervezés során, esetenként még a katonai hivatalok közvetítő szerepének a kikerülése is elfogadottnak számított.

56 TORNAY 1936.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

egy tolnai, 40 fős leventezenekar szerette volna meglátogatni Mussolinit.⁵⁷ 1936-ban milánói ifjú fasiszták hat napos budapesti látogatásáról is fennmaradt egy augusztus 7-ei irat, mely szerint szeptember második felében engedélyezték 300 18 és 21 év közötti milánói ifjú fasiszta budapesti látogatását és a helybéli leventékkel sportesemény lebonyolítását. Az olasz szervező fél egy hosszabb időre kiterjedő és nagyobb volumenű olasz–magyar ifjúsági cseremozgalom előkészületeként fogta fel a látogatást.⁵⁸ Az 1936. július 3-ai feljegyzés a Lo Faro követségi titkár és báró Villani követségi tanácsos között folyó beszélgetésről egy másik példa arra, hogy a látogatások nem voltak egyoldalúak, ugyanis Lo Faro azzal kezdte a diskurzust, hogy közvetítette a magyar ifjúság olaszországi nyári táborozásra való meghívását.⁵⁹ Mindezt annak ellenére, hogy 1936 márciusában, vagyis az etiópiai háborúval egy időben, amikor a gazdasági szankciók is próbára tették a gazdaságot, az olasz Külügyminisztériumban fontolóra vették a csereüdültetés, mint jelentős pénzkidás megszüntetését.⁶⁰ Jellemző, hogy mindezen látogatások lebonyolításában a két ország hadserege kiemelkedő szerepet kapott és az esetek többségében az elszállásolást és az ellátást is a megfelelő fél laktanyáiban, illetve egyéb katonai létesítményeiben oldották meg. Az olasz és magyar hadsereg szerepe még inkább nyilvánvalóvá válik, amennyiben a vizsgálódást a levente-tagságon túl a különféle hadiiskolásokra is kiterjesztjük, ugyanis ezen iskolák növendékei is legalább olyan rendszerességgel vettek részt az egyik vagy a másik országba szervezett utakon, mint a leventék és az Opera Nazionale Balilla tagjai⁶¹, amiből szépen körvonalazódik a levente intézményt is végső soron ellenőrző Honvédség részéről a külföldi kapcsolatrendszerek tudatos ápolása és felhasználása.

Ezeket a rendszeresen megrendezett, de keret-megállapodás híján epizódyszerű látogatásokon kívül történt hosszabb, intézményi szintű együttműködés is, ugyanis 1941. szeptember 15-én közös, olasz–német kezdeményezésre megalapították az Európai Ifjúsági Szövetséget, aminek élén olasz részről Renato Ricci, az Opera Nazionale Balilla volt vezetője állt, aki ellenfele, Achille Starace párttitkár bukása után újra élvonalbeli szerepekhez jutott, illetve Artur Axman, a Hitlerjugend felelőse kapott elnöki pozíciót.⁶² A szervezethez 1942. október 3-án Magyarország is csatlakozott.⁶³ Az együttműködés meg is indult, hiszen az 1942 júniusában, Firenzében zajló *Ludi juveniles* egy Weimarban megrendezett párhuzamos programhoz illeszkedett, és a több tízezer résztvevő között nem csak olaszok, németek, hanem más nemzetek képviselői is voltak, illetve a szintén 1942 szeptemberében, Milánóban megszervezett „Az európai ifjúság nemzetközi bajnokságán”, illetve az októberben megtartott római vezetői értekezleten magyarok is részt vettek. Az értekezlet pont a különféle nemzetek ifjúsági szervezetei egy közös, összehangolt propagandájának kialakítását tűzte ki célul. Az Európai Ifjúsági Szövetség népszerűsége, mely további együttműködés alapja lehetett volna, 1943-ban már leszálló ágba volt, és Ricci, illetve Mussolini szerint a németek együttműködés iránti vonakodása miatt, ugyanis a szervezeten belül szerintük a Gioventù Italiana del Littorio és nem a Hitlerjugend vált népszerűbbé.⁶⁴

A „BALILLA” ÉS A „LEVENTE” TAGSÁGBÓL SZÁRMAZÓ PLUSZ TERHEK ÉS ELŐNYÖK

Eddig csak a szervezetek felépítéséről, működéséről volt szó, de ennek a résztvevők életében betöltött súlyáról, szerepéről nem. Elhangzott, hogy a szervezetek különféle módon kapcsolatban álltak egymással, illetve teljesen független okokból és szakaszokban, de hasonló célkitűzéseket és intézményrendszereket építettek ki. A strukturális és ideológiai

57 A látogatás a szervező, Csaba Imre leventeoktató primitív hibái miatt hiúsult csak meg. Az esetről részletesen lásd az 1936. július 24-ei keltezésű iratot: HM 1936. 15950., illetve ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 227080/121. és ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 8774/881. Ez utóbbihoz csatolva olvasható Csaba Imre eredeti kérvénye is.

58 HM 1936. 17737.

59 MOL 1936-23/7-1942.

60 ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 4055.

61 1933 szeptemberében például az avangardisták magyarországi látogatását viszonyozó 354 fős küldöttségnek csak elenyésző kisebbségét képezte a 24 tagú leventezenekar, ugyanis a delegáció nagyrészt a tisztképző tanintézetek növendékeiből állt. VKF 1933. 122306.

62 ZAPPONI 1982.

63 BLASSZAUER 2002.

64 ZAPPONI 1982.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

hasonlóságok mellett viszont nem szabad elfeledkezni arról, hogy a balilla és a levante elsősorban gyerek volt, akiknek a tagság nem csak kedvezményeket és előnyöket hozott, hanem plusz terhet is jelentett.

Mind a balilla-lét, mind a levante-tagság komoly időbeli elfoglaltsággal járt. A balilla kirándulások, táborozások annyiban nehezettek a gyerek szüleire, hogy többletköltséget is jelentettek. A nagyobb jellegű táborozások, mint a „Campi Dux” nem jelentettek plusz anyagi megterhelést, ugyanis pénzbeli támogatás is járt az oda igyekvőknek. Ezeken az eseményeken igazából, miután a propaganda kívánatosnak állította be a részvételt, a gyermekek is dicsőségnek tartották a részvételt. A nagy tehertétel az állandó gyakorlatozás és az ünnepeken állandósuló felvonulások jelentették. Habár az olasz szakos szakdolgozatom tárgyát képező „*Il balilla Vittorio*” című könyv propagandisztikus célokat szolgált, vagyis a komolyabb problémákat elhallgatta, tanulságos, ha néhány eseményt megemlítek Vittorio balilla kalandjaiból: az orvietói balilla kirándulás szemlével lett összekötve, amin az MVSN parancsnoka is rész vett, Vittorio is felsorakozott a többi balillával a Marcia su Roma évfordulóján rendezett római ünnepségen, a centuria, melynek Vittorio is a tagja volt, egy fél órás menetelés után a Róma szélén található Villa Gloriba kirándult vasárnap, „szolgálatban volt” a Vízkeresztkor rendezett ajándékozáskor, de Vittorio is kapott ajándékot, mert félretették neki, a vasárnapi gyakorlatozás során a fegyverek felelőse kifecskítette a lábát és így másra maradt a fegyverek összegyűjtése, a helyetteseket viszont egész éjszákára bezárta a portás az iskolába, Vittorio testvére, aki avanguardista volt, részt vett a Campi Dux-on, majd együtt menteltek mindannyian a fasiszta szervezetek újonc-avatásán, május utolsó vasárnapján, ami egyben a tanév utolsó balilla-foglalkozása is volt, Rómában tisztelegtek a balillák a hősi halottak emlékműveinél. További érdekesség a kiváltságosok jutalma, vagyis egy nyári tengeri körutazás a Földközi-tengeren⁶⁵. A felsorolásból rögtön leszűrhető, hogy a balilla minden jelentősebb ünnepen felvonult, minden vasárnap egész napos gyakorlatokon vett részt, amiken akár sérüléseket is szerezhetett, és egy éjszakai bezárás az iskolába is teljesen elfogadott volt (hősi tettként ábrázolta a történeteket az író), sok esetben igazi fegyverekkel is gyakorolhatott, ami tovább növelte a balesetveszélyt és élete teljesen a katonai ideálok szolgálatába lett állítva. A „propaganda” által nyújtott információhoz az elhallgatott hiányosságokat is meg kell említeni: a felvonulások, a hétvégi gyülekezők, a menetelések nem mindig a tökéletes szervezetségről tanúskodtak, így nem voltak ritkák a kánikula okozta ájulások, a felszerelésbeli hiányosságok, és az egész hétvégét kitöltő programok. A túlbuzgó vezetők sokszor a megkívántnál korábbra berendelték a gyerekeket és előszeretettel felrúgták a vasárnapi miselátogatást lehetővé tévő délelőtti 10 órás korlátot is, nem kicsit növelve az egyházi részről érkező panaszokat is.⁶⁶ A hétvégi leterhelés 1935. június 16-án tovább nőtt, ugyanis ekkor került bevezetésre a „fasiszta szombat”. A délelőtti diákok az iskolában töltötték, a legügyesebb felolvasott egy oldalt az olvasókönyvből, az első osztályosok mondókákat tanultak, miközben ideológiai képzést is kaptak, majd délután a Casa del Balillában gimnasztikai és katonai gyakorlatokat végeztek, hogy felkészüljenek az évvégi Campi Duxra.⁶⁷

Előnyök is származhattak a tagságból adódóan. A katonai szolgálat terén és az álláshirdetések során történő megkülönböztetésről már szó volt az Opera Nazionale Balilla kapcsán, de a levantéknek járó előnyökre még nem tértem ki: a levantepróbák az utolsó, a honvédpróba kivételével csak kétfokozatú értékeléssel lettek minősítve, vagyis valaki vagy megfelelt, vagy nem. A bukás, vagy a próba le nem tétele a szórakozási lehetőségekből való kizárást és az egyesületen belüli megbélyegzést vonta maga után. A honvédpróba esetében viszont három fokozat volt: kiváló, jó, megfelelő. A próba jó minősítéssel történő teljesítése a katonai szolgálati idő alatt jobb ruhát, kijárási engedélyt, szolgálatmentes időben könnyítéseket, terhes, vagy alárendelt munkák alóli mentességet jelentett. A kiváló minősítés igen jó karban lévő egyenruhát és ebben eltölthető 1 heti szabadságot, az újoncképzés első heteiben takarodó utáni kimenő engedélyezését és az első hetekben 24-36 órás eltávozási engedélyt jelentett abba a körzetbe, ahol a levantekötelezettséget teljesítette

65 Lásd FORGES-DAVANZATI 1936. 166-168, 225-235, 278-281, 324-327. o.

66 ZAPPONI 1982.

67 BRACALINI 2009.

az illető. A kedvezmények tehát mind a sorozás utánra szóltak, semmiféle anyagi előnyt nem biztosítottak, de sokkal könnyebben elviselhetővé tették a katonai szolgálatot.⁶⁸

A levente terhei között szerepelt például a szintén jelentős mértékű gyakorlatozás, ami a kereső fiatalok esetében anyagi hátrányokat is eredményezett, különösen azután, hogy ezek időpontját áttették a hétvégéről hétköznapra. Az egyházi eseményeken való részvétel is kötelezővé vált, mint például az 1943-ban rendeleti úton kötelezővé tett leventesküvő, ami a fiatal vallásos érzületébe való erőszakos beavatkozást jelentett (Magyarországon volt polgári esküvő, tehát jogtalan volt kötelezni valakit az egyházi esküvőre). A leventék szociális szerepe is felerősödött, gyűjtőtevékenységük egyre terjedt (pl. betlehemezés, hulladékgyűjtés...), bevonták őket a termelésbe (pl. a selyembubótermelési kampányba), illetve 1944 őszén a menekültek segítésébe. 1940-től a haditermelésben is szerepet kaptak, mint például az évi aratási, hordási és cséplési munkákban, ifjúsági szakképzés után alkalmazták őket a MÁV keretében.⁶⁹ Lényegében az állam kihasználta a szervezett tömegek nyújtotta lehetőségeket, miközben nem vette teljes mértékben figyelembe, hogy gyermekek kihasználását szorgalmazta.

ÖSSZEGRZÉS

Az első világháború után mind Olaszországban, mind Magyarországon a militarizálódó hangulat jeleként megszülettek a felülről irányított ifjúsági szervezetek, amik katonai előképzést nyújtottak tagjaiknak, illetve ideológiailag is befolyásolták azokat. Megvizsgáltam, hogy a szervezés időbeli kialakulása eltért, de a végeredmény nem sokban különbözött: a csoportos tevékenységek, kirándulások, gyakorlatozások, táborozások, vagyis különféle csoportépítő tevékenységek segítségével, és nem utolsósorban a sportnak, mint „fedőtevékenységnek” a propagálásával hatottak a fiatalokra. Az átideologizálás mértéke különösen erős volt a fasiszta Olaszországban, ahol a szervezetek a fasiszta párttagság elérésének több egymást követő állomáshelyét is jelentették. Az előnyöket és hátrányokat is megvizsgálva megállapítható, hogy a gyerekekre és családjaikra háruló terhek főleg időbeli elfoglaltságokat jelentettek, de anyagi vonzatai is voltak a kötelezővé tett tagságnak; a résztvevők előnyöket is élvezhettek, de ezek cseppet sem álltak összhangban a terhekkel. Végül fontosnak tartottam kihangsúlyozni az olasz és magyar ifjúsági szervezetek illetve tagjaik kapcsolatait, hiszen ezek nem elszigetelten léteztek, hanem egymással kölcsönhatásban álltak.

Közhelynek számít, hogy minden társadalom számára igen fontos az éppen felnövekvő nemzedék „kézben tartása”, így még inkább nyilvánvaló, hogy a diktatúrák, vagy a diktatórikus berendezkedés jeleit is mutató, egy vagy több ideológiának alárendelt társadalmakban ennek jelentősége hatványozott. Ezen ifjúsági szervezetek lényegüket tekintve nem különböztek egymástól, azonos forogatókönyv, azonos célok mentén rendezték be fiataljaik életét, meghatározva ezzel valóságához való pillanatnyi és későbbi viszonyukat, illetve azt, hogyan értelmezzék és értékeljék világukat és benne saját szerepüket.

Ezen szervezetek történetében a legfontosabb viszont nem az, hogy milyen plusz fizikai terhet róttak tagjaikra, hanem az, hogy milyen tudatformáló szerepet játszottak, és ebben mind a két bemutatott szervezet hasonlított, hiszen céljaik megegyeztek, a propaganda és az ideológiai ráhatások széles skáláját hasznosították és céljukat sokszor együttműködve próbálták megvalósítani.

68 LOP 1942.

69 SZABÓ 1989.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

FÜGGELÉK

A SZÖVEGBEN SZEREPLŐ EGYSÉGEK ÉS ALEGYSÉGEK⁷⁰

	olasz	MVSN	magyar
magasabb egységek	divisione	gruppo legionari	hadosztály
	brigata	Raggruppamento	dandár
egységek	reggimento	Legione	ezred
	battaglione	Coorte	zászlóalj
	compagnia	Centuria	század
alegységek	plotone	Manipolo	szakasz
	squadra	Squadra	raj

AZ ONB EGYSÉGEK SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE⁷¹

ONB egység	megfeleltetés	Létszám	előjáró rangja
squadra	-	11 fő	capo squadra
manipolo	3 squadra	33 fő	capo manipolo
centuria	3 manipolo	99 fő	centurione
coorte	3 centuria	297 fő	seniore
legione	3 coorte	891 fő	primo seniore

A LEVENTE EGYSÉGEK SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE⁷²

Levente egység	megfeleltetés
pajtáság	10-15 fő
tized	3 pajtáság
csapat	2-3 tized
lobogó	-
törzs	-

70 JUHÁSZ 1993.; [SMEUS 2010. 66. o.](#)

71 ZAPPONI 1982. 605. o.

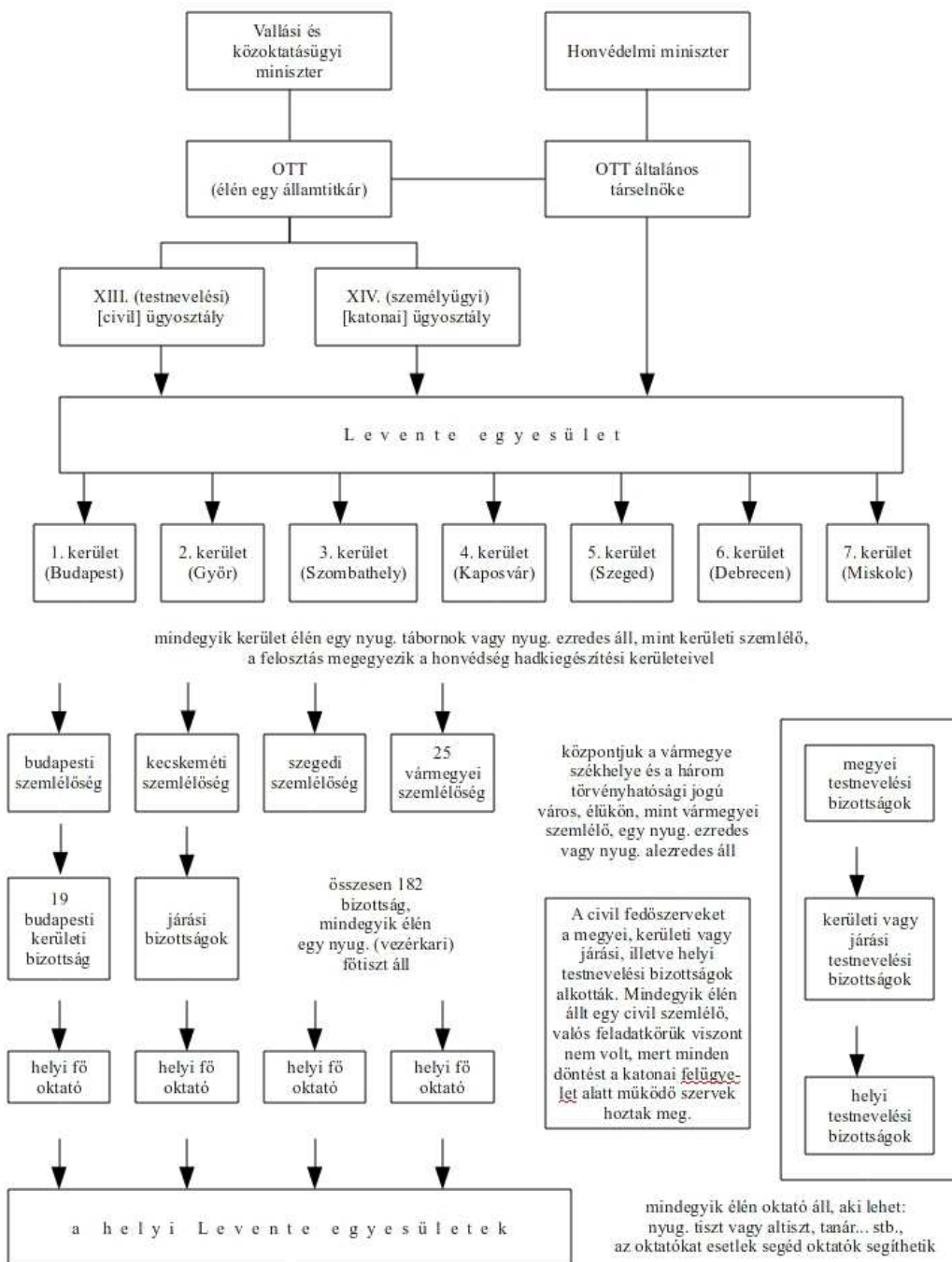
72 BLASSZAUER 2002.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A LEVENTE EGYESÜLET MŰKÖDÉSÉÉRT FELELŐS SZERVEZETEK TAGOZÓDÁSA⁷³

73 ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Kulcsszavak: balilla, levente, olasz–magyar kapcsolatok, fasizmus, Horthy-korszak, sport rendezvények, ifjúsági szervezetek

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

JEGYZÉKEK

RÖVIDÍTÉSJEGYZÉK

- C.M.A.V. – Comité Militaire allié de Versailles, 'Versailles-i Szövetséges Katonai Bizottság'
 C.M.I.C. – Commission Militaire Interalliee de Controle en Hongrie, 'Magyarországi Szövetségközi Katonai Ellenőrző Bizottság'
 GIL – Gioventù Italiana del Littorio, 'A Littorio Olasz Fiatalsága'
 MOVE – Magyar Országos Véderő Egylet
 nyug. – nyugállományú
 ONB – Opera Nazionale Balilla, 'Nemzeti Balilla Szervezet'
 OTT – Országos Testnevelési Tanács
 MinCulPop – Ministero della Cultura Popolare, az olasz Propagandaminisztérium
 MVSN – Milizia per la Sicurezza Nazionale, 'Önkéntes Milícia a Nemzeti Biztonságért'
 PNF – Partito Nazionale Fascista, 'Nemzeti Fasiszta Párt'

BIBLIOGRÁFIA

- BERKÓ 1935/6 – ifjabb vitéz BERKÓ, István: A katonai elő- és utóképzés Olaszországban. In: *Magyar Katonai Szemle* 1935/6. 253–258. o.
 BLASSZAUER 2002. – BLASSZAUER, Róbert: *Az IHNETOV munkanaplója. Vitéz Béldy Alajos vezérezredes Hadtörténelmi Levéltárban őrzött irataiból 1941-1943.* PETIT REAL Könyvkiadó, Budapest, 2002.
 BRACALINI 2009. – BRANCALINI, Romano: *Otto milioni di biciclette. La vita degli italiani nel ventennio.* Milano, Mondadori, 2009².
 FORGES-DAVANZATI 1936. – FORGES DAVANZATI, Roberto: *Il balilla Vittorio.* Roma, La Libreria dello Stato, A. XV. 444 o.
 HARSÁNYI 2006. – HARSÁNYI, Iván: Olaszország. In: *20. századi egyetemes történet.* Szerk.: NÉMETH, István. I. köt. Budapest, Osiris, 2006. 171–180. o.
 D. J. 1932/5 – Az ifjúság előzetes katonai kiképzése Franciaországban és a kis-entente államokban. (Militär-Wochenblatt. Berlin, 1932 / 30, ismerteti D. J.). In: *Magyar Katonai Szemle* 1932/5. 293. o.
 ERDŐS 1932/2 – ERDŐS, László: A lengyel ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1932/3. 45–52. o.
 ERDŐS 1932/12 – ERDŐS, László: A francia ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1932/12. 248–253. o.
 ERDŐS 1933/1 – ERDŐS, László: A svájci ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1933/1. 255–261. o.
 ERDŐS 1933/6 – ERDŐS, László: A bolgár ifjúság katonai nevelése. In: *Magyar Katonai Szemle* 1933/6. 243–246. o.
 ERDŐS 1935/10 – ERDŐS, László: Az ifjúság katonai nevelése a külföldön. In: *Magyar Katonai Szemle* 1935/10. 71–84. o.
 ISNENGGHI 1996. – *I luoghi della memoria: simboli e miti dell'Italia unita.* A cura di ISNENGGHI, Mario. Roma-Bari, Laterza, 1996. 637 o.
 FORNARO 2004. – FORNARO, Pasquale: *István Türr. Una biografia politica.* Rubbettino, 2004. 268 o.
 JUHÁSZ, 1993. – JUHÁSZ, Dezső: *Olasz – Magyar Katonai Szótár.* Budapest, Magyar Köztársaság Katonai Felderítő Hivatal, 1993. 244 o.
 LOP 1942. – *Az ifjú levente szolgálata.* Kiad.: Leventék Országos Parancsnoksága. Bp., Athenaeum, 1942. 326 o.
 LUPO 2005. – LUPO, Salvatore: *Il fascismo.* Roma, Donzelli, 2005. 473 o.
 NELLO 1977. – NELLO, Paolo: Mussolini e Bottai: due modi diversi di concepire l'educazione fascista della gioventù. In:

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Storia contemporanea 1977. 18. évf. 2. sz. 335-368. o.

OSzK Kisnyomtatványtár PKG.1930/144, 2608. – [Füzesy]: Magyar–olasz levente sportünnepély jún. 15-én. [Budapest], [Athenaeum], [1930]. OSzK Kisnyomtatványtár PKG.1930/144. Diaszám: 2608.

P. MIKLÓS 1997. – P. MIKLÓS, Tamás: "Ifjúsági szerveződések évszázada!": gyermek- és ifjúsági szervezetek a XIX-XX. századi Magyarországon. In: *Új pedagógiai szemle* 1997. 47. évf. 11. sz. 35-43. o.

ROMSICS 1999. – ROMSICS, Ignác: *Magyarország története a XX. században*. Budapest, Osiris, 1999. 662 o.

SMEUS 2010. – *Guida per i collaboratori dell'Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito*. Roma, Stato Maggiore dell'Esercito Ufficio Storico, 2010.

SZABÓ 1989. – SZABÓ, János: Hétköznapok és ünnepek a leventeintézményekben. In: *Ifjúsági Szemle* 1989. 9. évf. 3. sz. 65–76. o.

TORNAY 1936. – TORNAY, Károly: *A Leventeintézmény története*. Budapest, Stádium, 1936.

VARGA 1992. – VARGA, József: A leventemozgalom a katonai előképzés és a nemzetnevelés szolgálatában. In: *Új Pedagógiai Szemle* 1992. 42. évf. 10. sz. 16-26. o.

ZAPPONI 1982. – ZAPPONI, Niccolò: Il partito della gioventù. Le organizzazioni giovanili del fascismo 1926-1943. In: *Storia contemporanea* 1983. 12. évf. 4/5. sz. 569–633. o.

FELHASZNÁLT LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Hadtörténelmi Intézet és Múzeum:

HM 1933. 6209. – HM 1933. Elnöki osztály II. tétel 6.209. alap és iktató szám

HM 1936. 15950. – HM 1936. Elnöki B. osztály Bév. tétel 15.950. alap és iktató szám

HM 1936. 17737. – HM 1936. Elnöki B. osztály Bév. tétel 17.737. alap és iktató szám

VKF 1931. 14203. – VKF 2. osztály 1931. 14203/el.

VKF 1932. 118725. – VKF 2. osztály 1932. 118725/el.

VKF 1933. 122306. – VKF 2. osztály 1933. 122306/el.

VKF 1934. 121917. – VKF 2. osztály 1934. 121917/el.

Magyar Országos Levéltár:

MOL 1928-23-116. – MOL K 64 res. pol. iratok 30. csomó 1928-23-116. Hory András római követ 1928. I. 16-ai jelentése Walkó külügyminiszternek.

MOL 1928-23/7-66. – MOL K 63 pol. iratok 208. csomó 1928-23/7-66. Hory András római követ 1928. V. 13-ai jelentése Walkó külügyminiszternek

MOL 1936-23/7-1942. – MOL K 63 pol. iratok 211. csomó 1936-23/7-1942. Feljegyzés Lo Faro követségi titkár és báró Villani követségi tanácsos 1936. VII. 3-ai beszélgetéséről.

MOL X 9362. – MOL X 9362 32699. doboz, fascicolo 15/2-9 numero 6428.

Központi Állami Levéltár, Róma

ACS, MinCulPop, Dir. Gen. Serv. della prop., Prop. presso gli SE (1930-1943), 251 „I. 75” „Ungheria” 1936-1937. – Archivio Centrale dello Stato, Ministero della Cultura Popolare, Direzione Generale Servizi della propaganda, Propaganda presso gli Stati esteri (1930-1943), busta 251 „I. 75” „Ungheria” 1936-1937

ACS, PCM, 1931–1933, 3-2,4-132 – Archivio Centrale dello Stato, Presidenza del Consiglio dei Ministri, 1931–1933, 3-2,4-132.

ACS, PNF, Segr. Dei GUF, 4, 27. – Archivio Centrale dello Stato, Partito Nazionale Fascista, Segreteria dei Gruppi Universitari fascisti, busta 4, fascicolo 27 „GUF Roma Vienna e Budapest 16/28 aprile”

Külügyminisztériumi Levéltár – Róma:

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

JUHÁSZ Balázs

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1919-1930), busta 1761, fascicolo 8157, Legazione di S. M. il Re d'Italia a Budapest, Addetto militare e Aeronautico: Notiziario militare n. 10. 15 giugno 1928 – 13 agosto 1928 (anno VI).
- ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 10. Allegato n. 4. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1919-1930), busta 1761, fascicolo 8157, Legazione di S. M. il Re d'Italia a Budapest, Addetto militare e Aeronautico: Notiziario militare n. 10. 15 giugno 1928 – 13 agosto 1928 (anno VI). Allegato n. 4: Statuto dell'associazione Levente.
- ASDMAE, AP (1919-1930), b. 1761, f. 8157, Notiz. mil. n. 12. Allegato n. 3. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1919-1930), busta 1761, fascicolo 8157, Legazione di S. M. il Re d'Italia a Budapest, Addetto militare e Aeronautico: Notiziario militare n. 12. Allegato n. 3: Visita ai campi dei Levente.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5045/?. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 3, fascicolo 1, Mario Arlotta budapesti olasz követ 5045/?. számú, 1932. július 21-ei távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5176/156. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 3, fascicolo 1, Mario Arlotta budapesti olasz követ 5176/156. számú, 1932. július 26-ai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 3, f. 1, T. n. 5293/159. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 3, fascicolo 1, Mario Arlotta budapesti olasz követ 5293/159. számú, 1932. július 31-ei távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6322/1143. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 8, fascicolo 3, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 6322/1143. számú, 1933. július 5-ei postai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 6623/1185. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 8, fascicolo 3, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 6623/1185. számú, 1933. július 12-ai postai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 8, f. 3, T. n. 7939/1358. – Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 8, fascicolo 3, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 7939/1358. számú, 1933. augusztus 21-ei postai távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 4055. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 16, fascicolo 5, 1936. március 20-ai, 4055. számú feljegyzés Luigi Vidau aláírásával az olasz Külügyminisztérium Kabinetje részéről a Politikai osztály vezetőségének.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 8774/881. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 16, fascicolo 5, Ascanio Colonna budapesti olasz követ 1936. július 31-ei, 8774/881. számú távirata az olasz Külügyminisztériumnak.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 16, f. 5, T. n. 227080/121. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 16, fascicolo 5, Delfino Rogeri di Villanova, az olasz Külügyminisztérium II. osztálya vezetőjének 1936. augusztus 11-ei, 227080/121. számú távirata Ascanio Colonna budapesti olasz követnek.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 101459/35. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 25, fascicolo 4, 1938. június 11-ei, 101459/35. számú feljegyzés az olasz Külügyminisztérium II. osztályától.
- ASDMAE, AP (1931-1945), b. 25, f. 4, n. 218328/e. - Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Affari Politici (1931-1945), busta 25, fascicolo 4, az olasz Külügyminisztérium 1938. május 27-ei, 218328/e számú átírtata

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**JUHÁSZ Balázs****Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

a PNF-nek és a MinCulPop-nak

Szárazföldi Erők Vezérkarának Történelmi Hivatala, Levéltár – Róma:

AUSSME E-8 r. 140 b. 3 – Archivio Ufficio Storico dello Stato Maggiore dell'Esercito, fondo E-8 (Registro della Commissione interalleata di Parigi), raccoglitore 140, busta 3.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ROLLE DER STREITKRÄFTE IN DEN NEUEN BEWAFFNETEN KONFLIKTEN AUS UNGARISCHER SICHT

Mögliche Aufgaben und Einsatzmöglichkeiten der Streitkräfte in bewaffneten Konflikten

1. ERFahrungen aus einigen wichtigen Konflikten während der Zeit des Kalten Krieges

Nach Beendigung des Zweiten Weltkriegs und nach der neuen Aufteilung der Welt hatten folgende Faktoren den stärksten Einfluss auf die Streitkräfte: Abschreckung, Verteidigung, Vorhandensein und Weiterentwicklung von Massenvernichtungswaffen. Diese Faktoren prägten zugleich den allgemeinen Auftrag der Streitkräfte. Der „Wettlauf“ im Bereich der Weiterentwicklung der Atomwaffen bildete den Gegenpol zu den Bemühungen um Waffenreduzierung und Abrüstung. *Neben der militärischen Dimension der Sicherheit spielte die Diplomatie die wichtigste Rolle.*

Welchen Auftrag die Streitkräfte hatten, zeigt sich in den Doktrinen der NATO und des Warschauer Paktes¹. Vom anfänglichen Masseneinsatz von Atomwaffen wandelt sich die Strategie bis hin zur Nutzung der abschreckenden Wirkung der Massenvernichtungswaffen, für die ein wesentlich geringerer Kräfteansatz erforderlich ist. Zusammenfassend lässt sich feststellen, dass die Streitkräfte in der Zeit des Kalten Krieges in unterschiedlicher Ausprägung auf die Abschreckung und auf konventionelle Angriffs- und Verteidigungsaufgaben vorbereitet wurden. In der Phase der „flexiblen Reaktion“ wurde beispielsweise eine sogenannte „Übergangsphase“ zwischen Konflikt und Krieg geschaffen. Neben diesen Aufgaben wurden bestimmte Teile der Streitkräfte ausgebildet, um in einem lokalen Krieg an einem beliebigen Punkt der Erde eingesetzt zu werden.

Nachfolgend einige wichtige Konflikte in der Zeit des Kalten Krieges und die daraus ableitbaren Konsequenzen:

1.1. DIE KUBA-KRISE

In der Geschichte des Kalten Krieges spielte die Kuba-Krise eine zentrale Rolle, da der sowjetisch-amerikanische Wettlauf sich auf allen Gebieten verschärft hatte und die Welt nie zuvor so nah am Rande eines Atomkrieges gestanden hat.² Die Amerikaner hatten zunächst die Größenordnung des nach Kuba verlegten Materials³ und Personals (42 000 Mann) unterschätzt, aber die Aufklärungsflugzeuge haben dann genaue Daten über die sowjetische Präsenz geliefert. Durch die Verlegung konnte das Verhältnis der einsetzbaren Raketen von 17:1 natürlich nicht verändert werden, aber die Sowjets waren durch die Verlegung in der Lage, dem Mythos der amerikanischen Unverwundbarkeit einen schweren Schlag zu versetzen. Die in die Türkei verlegten Raketen hatten in der Sowjetunion zu keiner innenpolitischen Krise geführt, die nach Kuba verlegten Raketen berührten jedoch die Demokratie sehr empfindlich. Probleme bereitete auch die heimliche Verlegung, denn die Fachleute sind sich darin einig, dass eine offene Verlegung Amerika bei weitem nicht so erschüttert hätte.

¹ Doktrine der NATO: Containment/ (1945-1954); Massive Retaliation/ (1954-1961); Flexible Response/ (1961-1971); Realist Retaliation/ (1971-1991) Doktrine des WP: Stalin-Doktrin (1945-1953); Chruschtschow-Doktrin (1953-1964); Breschnew-Doktrin (1964-1985); Gorbatschow-Doktrin (1985-1991) Anmerkung: Die sowjetischen Doktrinen hatten keine Namen, daher der Name des Staatschefs. In: KÖSZEGVÁRI T.: Katonai doktrínák a hidegháború éveiben p. 12-48.

² GADDIS, J. L.: Most már tudjuk A hidegháború történetének újraértékelése p.504.

³ Zum Zeitpunkt des Ausbruchs der Krise gab es 158 strategische und taktische Atomraketen in Kuba. 42 Raketen waren in der Lage, die USA zu erreichen. (Darunter 6 Atombomben für die IL-28, 36 Gefechtsköpfe von 200-700 KT, 80 Gefechtsköpfe von 5-12 KT, 12 Gefechtsköpfe von 2 KT für die Kurzstreckenrakete Luna und 24 Gefechtsköpfe von 200-800 KT.) In: GADDIS, J. L.: Most már tudjuk A hidegháború történetének újraértékelése p. 500.; 514.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Im Mittelpunkt der Krisenanalyse steht der Auftrag der Streitkräfte der beiden Supermächte, da der Konflikt bis zum Schluss den Wettlauf der beiden Supermächte in Hinblick auf Massenvernichtungswaffen, maritimer Vorherrschaft und der Möglichkeit zur gegenseitigen Vernichtung widerspiegelte. Ein anderes wichtiges Element ist der Krisenbewältigungsmechanismus selbst, der die Abstimmung der diplomatischen und militärischen Schritte und die Anwendung unterschiedlicher Verhandlungsstrategien beinhaltet.

Heutzutage gibt es unterschiedliche Meinungen darüber, wer als eigentlicher Sieger dieses Konflikts anzusehen ist. Während Kennedy sich als Sieger betrachtete, aber davor warnte, den Sieg übermäßig zu feiern, wurde die Tatsache, dass die Amerikaner Kuba nicht angegriffen und ihre Raketen aus der Türkei abgezogen hatten, von Chruschtschow auch als großer Sieg angesehen.⁴ *Der Lösungsmechanismus des Konflikts spricht dafür, dass es keinen Sieger oder Verlierer gab, da die Amerikaner hinsichtlich der in die Türkei verlegten Raketen ebenfalls Zugeständnisse gemacht hatten.* Dadurch dass der Konflikt gelöst wurde, wurde die Menschheit zum Sieger, da sie einem thermonuklearen Krieg entgangen ist und in der Folgezeit auch der amerikanisch-sowjetische Wettlauf berechenbarer geworden ist. Nach der Kuba-Krise wollte sich keine Seite mehr in die Interessensphäre der anderen Seite einmischen und trotz der Entwicklung von strategischen Waffen wurden so wichtige Vereinbarungen geschlossen, wie der Atomwaffensperrvertrag, der Atomtestvertrag und das Abkommen über die Beschränkung strategischer Waffen.

Zu den typischen Aufgaben der Streitkräfte zählten diejenigen, die zur Demonstration der hohen Einsatzbereitschaft, der Abschreckungsfähigkeit und des Großmachtanspruchs geeignet waren.

1.2 DER ISRAELISCH-ARABISCHE SECHSTAGEKRIEG VON 1967

Kennzeichnend für diesen Krieg waren der schnelle Ablauf, der rasche Einsatz der Streitkräfte aufgrund des heftigen Konflikts, der geschickte Einsatz der unterschiedlichen Teilstreitkräfte und die Unabhängigkeit des Konflikts von den Großmächten. Im Verlauf der alten, auf historischen Gegensätzen beruhenden territorialen Diskussionen mussten die arabischen Staaten durch Israel eine erneute Niederlage einstecken. *Der Konfliktbewältigungsprozess war durch das späte Reagieren der Großmächte, die gegenseitige Drohung, Massenvernichtungsmittel einzusetzen und später durch abgestimmte diplomatische Schritte und den Willen zur Einigung gekennzeichnet. Hier zeigte sich eine Fähigkeit der Supermächte, die in der internationalen Diplomatie einsetzbar ist. Auch wenn die internationale Lage gelähmt ist – was gegebenenfalls zur Entwicklung einer Krisensituation beitragen kann – können die Supermächte aufgrund ihrer Macht und ihres politischen Gewichts die Eskalation von Krisen verhindern. Wenn es in ihrem Interesse liegt, nutzen sie – zumeist erfolgreich – alle Mittel, um Krisen regional und/oder zeitlich zu begrenzen.*

1.3 DER FALKLAND-KRIEG

Der Falkland-Krieg als typischer, lokal begrenzter Krieg, - d. h. ein Krieg, der aufgrund eines Interessen- oder Wertekonfliktes an jedem beliebigen Punkt der Welt schnell entstehen kann, - hat die neuen Anforderungen gegenüber den Streitkräften anschaulich demonstriert. Diese sind: hohe Einsatzbereitschaft und schnelles Reagieren *bei Luft-, See- und Luftlandeoperationen über große Entfernungen hinweg und unter extremen Wetterbedingungen.* Solche Operationen zeigen noch deutlicher, wie unverzichtbar gute Aufklärung und nachrichtendienstliche Daten für die Streitkräfte sind.

Dies galt auch für den Falkland-Krieg. Argentinien hielt für die Besetzung der Inseln 11 000 Soldaten (eine Infanteriebrigade, ein Luftlanderegiment, ein verstärktes Marineinfanteriebataillon und eine Infanteriekompanie), sowie 17 leichte Panzer, 77 gepanzerte Fahrzeuge, 66 Geschütze und Minenwerfer bereit. Nach dem Aufruf des

⁴ GADDIS, J. L.: Most már tudjuk A hidegháború történetének újraértékelése p.520.
258

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Sicherheitsrates der Vereinten Nationen und nach dem gescheiterten Vermittlungsversuch wurden durch die Briten 26 Kampfschiffe, 20 Begleitschiffe, 33 Flugzeuge des Typs „Harrier“, 67 Hubschrauber und 5520 Luftlandekräfte zu den Inseln verlegt.⁵ Nach dem Aufmarsch und der weiteren Verstärkung der Truppen haben die Briten bei Anwendung eines strikten Funkverbots und von strengen Tarnvorschriften eine unerwartete Luftlandeoperation durchgeführt. Im Anschluss daran griffen sie an und zwangen dadurch die argentinischen Kräfte aufzugeben.

Erfahrungen

Bei der Bereinigung des Konflikts konnten diplomatische Schritte nur längerfristig zur Lösung beitragen. Ungeachtet dessen, dass die Operation auf einem fernen Kontinent lief, stieg die Bedeutung der Rolle der Medien.

Der Krieg hat gezeigt, wie wichtig die enge Zusammenarbeit zwischen den verschiedenen Teilstreitkräften ist und welche wichtige Rolle der elektronischen Kampfführung und der Aufklärung zukommt.

Zusammenfassend lässt sich feststellen: Die Krisen während der Phase des Kalten Krieges waren nicht unabhängig von den Großmächten, dennoch konnte das gewünschte Ergebnis nach einer mehr oder weniger langen Zeit durch diplomatisch-militärische Schritte erreicht werden. Dieser Phase und Verteidigungsminister Robert McNamara verdanken wir die „Krisenbewältigung“ (Crisis Management) als selbständigen Begriff.

2. NEUARTIGE KRISEN UND ERFAHRUNGEN DER GEGENWART

2.1. DER GOLFKRIEG

Der Golfkrieg war nach der Phase des Kalten Krieges die erste wichtige Krise, die Auswirkungen auf den internationalen Frieden und die sicherheitspolitischen Prozesse hatte. Bei dieser Krise konnte man die einzelnen Phasen einer Krise und die unterschiedlichen Bemühungen zur Beseitigung der Probleme beobachten, auch wenn die unterschiedlichen Methoden mitunter deckungsgleich zum Einsatz kamen. Parallel zu den aufeinander folgenden einzelnen Phasen der Krise – die durch eine Verschärfung der Spannungen gekennzeichnet waren – wurden Methoden der Krisenbewältigung angewandt, anfangs in Form von Sanktionen, später in Form von Drohungen. Zu den angewandten Methoden gehörten wirtschaftliche, politische und diplomatische Anreize und Sanktionen, und zum Schluss aufgrund der Ermächtigung der Vereinten Nationen die Anwendung militärischer Gewalt durch den Einsatz der Truppen der Allianz. Nachdem durch die 39 Tage währenden Luftoperationen die entsprechenden Voraussetzungen geschaffen wurden, konnte der Abzug irakischer Truppen aus Kuwait durch eine Bodenoperation innerhalb von 100 Stunden erreicht werden. Zur Lösung des Konflikts trug auch das einheitliche internationale Auftreten bei, d. h. nicht nur die Staaten der betroffenen Region, sondern auch die Großmächte waren an einer schnellen Beilegung des Konflikts interessiert. Vor dem Einsatz der Bodentruppen drohte die Gefahr des Einsatzes von Massenvernichtungswaffen, weil die irakische Seite den Einsatz der „Atombombe der Armen“, - d.h. biologischer und chemischer Waffen – beabsichtigte, beziehungsweise versuchte, den Konflikt mit Raketeinsatz (Scud, Scud-B, Al-Husseini) auf die anderen Staaten der Region auszuweiten und die Allianz zu spalten. Bei der Krisenanalyse muss auch berücksichtigt werden, dass die Dauer der Krise – im Diagramm der Zeitraum vom Friedenszustand bis zu Beendigung des Konflikts – sehr kurz (43 Tage) war. Es ist gelungen, das ursprüngliche Status quo wieder herzustellen, und den Konflikt auf diese Weise zu beenden. Um den aus dem Konfliktkurvenverlauf bekannten „Frieden-2“ zu erreichen, waren im Anschluss an den Krieg keine friedensschaffenden Operationen nötig, da die wirtschaftliche Lage Kuwaits dies nicht erforderte und Ressourcen nur für die Wiederherstellung der Umweltschäden erforderlich waren. Zur Festigung des „Frieden-2-Zustandes“ waren die von den internationalen Organisationen und den Großmächten in Kraft gesetzten Sanktionen ausreichend, um den

⁵ HORVÁTH CS.: Az 1945 utáni legjelentősebb helyi háborúk és azok tapasztalatai p.117.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Stabilisierungsprozess zu gewährleisten. Kennzeichnend für den militärischen Einsatz waren die starke Rolle der Manövrierkunst, die gemeinsame Operation multinationaler Verbände, die Durchführung von Angriffsoperationen und Operationen in der Tiefe. Die strategische Aufklärung und die Art des Kriegsschauplatzes ermöglichte den Einsatz der fliegenden Verbände fast in allen Phasen des Krieges.

Erfahrungen und Lehren aus dem Krieg

Zur Verwirklichung seiner Absichten hat der Irak eine personell starke und gut mit Waffen ausgerüstete Streitkraft in der Region aufgestellt. Die Gefechtsbereiche der Korps und der Sicherungsgürtel, der in Richtung des erwarteten gegnerischen Hauptsschlags gebildet wurde, widerspiegelte die Präsenz und die Denkweise sowjetischer Militärberater. Die Breite der Gefechtsbereiche der Korps (III. Korps 60 km, IV. Korps 100 km, VI. Korps 160 km) zeugt ebenfalls davon, dass man sich einseitig auf die Abwehr eines aus einer Hauptrichtung erwarteten Angriffs eingerichtet hatte. Der vor dem III. Korps errichtete Sicherungsgürtel (ca. 75 km breit und 30 km tief) und die hier operierenden beiden mechanisierten Brigaden sprechen auch für einen prognostizierten Hauptschlag aus dieser Richtung. Das in der Wüste dislozierte VI. Korps – dessen Hauptaufgabe in der Sicherung der Flanke der irakischen Kräfte bestand – war in Hinblick auf Aufklärung und Flankensicherung ungenügend, was letztendlich zum Erfolg des Umgehungsmanövers der Alliierten führte.

Der operative Aufbau der Korps war schablonenhaft, da alle Korps der ersten Stufe über einen zweiphasigen operativen Aufbau verfügten, wobei die zweite Phase auf den Gegenschlag der Panzerdivision baute. Diese kombinierte irakische Verteidigungskonzeption wurde dann in ihren Grundsätzen erschüttert, als die alliierten Luftstreitkräfte vernichtende Schläge gegen die beweglichen, über hohe Feuerkraft verfügenden Verbände der zweiten Stufe vollbracht hatten. Hinzu kam die starke Lähmung des irakischen Flugabwehrsystems und die Ohnmacht der irakischen Luftwaffe, die dazu führten, dass die irakischen Verbände manövrierunfähig geworden sind. Die Verteidiger der ersten Stufe waren den Angriffen der alliierten Bodentruppen voll und ganz ausgeliefert. Die auf den Gegenschlag der zweiten Stufe zählenden und wartenden Verbände sind Opfer der Luft- und Bodenangriffe der über die volle Luftherrschaft verfügenden alliierten Truppen geworden.

Der Aufbau der irakischen Verteidigung enthielt auch einige erstaunliche Elemente, die – auf der Grundlage der Erfahrungen aus dem Krieg in Afghanistan Teil der russischen militärischen Denkweise geworden sind – sich in der neuartigen Struktur der Verteidigungsbereiche der Brigaden, Bataillone und Kompanien manifestiert hatten.

Die Gefechtsbereiche der Brigaden wurden abwechslungsreich und mit geringeren Abmessungen festgelegt. Die Breite betrug 8-10 km, die Tiefe 20-25 km. (Unsere eigenen Vorschriften schreiben einen Gefechtsbereich für die Brigade von 25-30 km Breite und 2530 km Tiefe vor.) Die Aufklärungskräfte der Brigade wurden im ersten Streifen von 2-4 km Tiefe eingesetzt und versuchten von hier aus, die erwartete Richtung des gegnerischen Hauptsschlags und Größe und Zusammensetzung der angreifenden Verbände aufzuklären. Der dahinter liegende Streifen von 1-3 km Tiefe wurde unter Ausnutzung der natürlichen und künstlichen Geländehindernisse so eingerichtet, dass das gegnerische Vorrücken, die Manövrierfähigkeit, Feuerleitung, Beobachtung und Aufklärung behindert, und die der eigenen Kräfte unterstützt werden.

Die Abmessungen der Verteidigungsbereiche der Bataillone der 1. Stufe waren mit einer Breite von 1-2 km und einer Tiefe von 1-2 km ebenfalls geringer als die herkömmliche Größe von 5 x 3 km. Charakteristisch für den sogenannten „Pitas“ Verteidigungsbereich ist die Möglichkeit, sowohl auf Zug-, Kompanie- oder auf Bataillonsebene, rundum zu schießen. Die motorisierten Verbände – ob organplanmäßige oder Verstärkungskräfte – waren in der Lage, die Stellungen schnell zu verlassen und schnell zu besetzen. Sie verfügten ferner über eine hochgradige technische Vorbereitung in bezug auf technische Sperrungen mit oder ohne Sprengwirkung.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Aus der Art der Stellungen war es eindeutig, dass die Verteidigungskräfte sich auf die Verteidigung aus Stellungen und auf Stellungskämpfe, entweder selbständig oder mit Unterstützung der motorisierten und Panzerkräfte, eingerichtet hatten. Die ausgebauten Stellungen dienten zugleich als fester Stützpunkt für die den Gegenstoß durchführenden Truppenteile.

Die Abmessungen der Stützpunkte der Kompanien betragen 500-750 m x 500-750 m (nach unseren Vorschriften 1500 x 1000 m). Wie im Falle der Bataillone waren sie ebenfalls im Dreieck angeordnet; dies ermöglichte das Rundumschießen. Die Abmessungen der Stützpunkte der Züge betragen 200 x 200 m (nach unseren Vorschriften 400 x 300 m). Ebenfalls im Dreieck angeordnet, ermöglichten sie das Rundumschießen und die Rundumverteidigung. Im dahinter liegenden Streifen der Verteidigungsstellungen wurde ein System von technischen Sperrern angelegt, die für die Gegenstöße und Feuerabschnitte der Reserve- und Spezialkräfte vorbereitet wurden. In der Tiefe der Verteidigung wurden technische Sperrern für die Bereiche der Logistiktruppen und für die Gegenstöße und Feuerabschnitte der Brigaden der zweiten Stufe vorbereitet.

Aus den Führungsmethoden der Truppe lassen sich Schlussfolgerungen hinsichtlich der Denkweise der Befehlshaber ableiten. Es galt das befehlsorientierte Führungsprinzip, das die Unflexibilität der stark hierarchischen, auf unterschiedlichen Ebenen geltenden Befehlsstrukturen mit allen daraus erwachsenden negativen Konsequenzen in sich trug. Dagegen bot die auf dem Prinzip der Auftragstaktik beruhende Führungsstruktur der alliierten Streitkräfte den Befehlshabern der niedrigeren Ebene die Möglichkeit, selbständig zu agieren und die Initiative zu ergreifen.⁶

Der Landkrieg

Nach Durchführung der Luftoperationen haben die alliierten Truppen mit einer Bodenoperation von 100 Stunden Dauer ihre Ziele erreichen können. Damit die Alliierten ihre Ziele erreichen können, wurden vom Zentralkommando folgende fünf Hauptaufgaben festgelegt:

- Vorrücken zu den Ausgangsgruppierungen;
- Vorbereitung der Kampfhandlungen, Vorbereitung der Truppen, Bekämpfung vorgeschobener Stellungen;
- Angreifen der Kampfeserven und ihnen Verluste zufügen;
- Zerschlagen der strategischen Reserve, der „Republikanischen Garde“;
- Einkesselung der auf kuwaitischem Gebiet befindlichen Truppen.

Gemäß dem Operationsplan der Bodentruppen sind die Verbände 200-400 km weit aus ihrem Ansammlungsraum vorgerückt, um die Ausgangsgruppierung einzunehmen.

Nach dem Vorrücken entstand die Ausgangsgruppierung, in der laut Operationsplanung das VII. US-Korps die Hauptrolle übernehmen sollte. Das VII. Korps, das in Richtung des Hauptschlages angriff und entsprechend verstärkt wurde, erhielt den entsprechenden Angriffsraum, Angriffsgeschwindigkeit und Angriffsaufgaben zugewiesen. Das nach den Luftoperationen entstandene Kräfteverhältnis ergab, dass die Alliierten über genug Überlegenheit der Kräfte verfügten, um den Angriff durchzuführen.

⁶ Siehe ausführlicher: LEONHARD, R. R.: The art of maneuver: Maneuver warfare theory and airland battle p. 380-384.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. számAUSWERTUNG DES KRIEGES⁷*Der Bodenkrieg*

Bei der Auswertung der Bodenoperationen ist zunächst die Passivität der irakischen Truppen hervorzuheben, denn abgesehen von den Kämpfen um die Stadt Khafji, konnten von irakischer Seite keine aktiven Aufklärungsaktivitäten festgestellt werden. Der größte Mangel bei den irakischen Streitkräften war in Hinblick auf die Aufklärung zu beobachten. Im Verlauf der Operationen waren die über den Gegner gesammelten Informationen mehrfach (quantitativ und qualitativ) ungenügend (während der Phase der Konzentration der Truppen, während der Phase der Umgruppierung des VII. und XVIII. Korps)⁸, wodurch die Festlegung der den einzelnen Truppen zugewiesenen Räume ungewiss wurde.

Den Alliierten ist es mit Hilfe der Luftangriffe gelungen, die ungünstigen Kräfteverhältnisse zu ändern und die Kampffähigkeit der irakischen Truppen im bedeutenden Ausmaß zu schwächen. Hier sollte auch der Widerspruch bezüglich des Ausmaßes der irakischen Verteidigung erwähnt werden: die bereits erwähnte reduzierte Ausdehnung der Truppenteile (Zug, Kompanie und Bataillon) bewirkte zwar eine größere Feudichte – die die Effektivität der Verteidigung gegenüber den Bodentruppen erhöht hat – gleichzeitig bedeutete dies für die alliierten Luftstreitkräfte jedoch eine erhebliche Steigerung der Zieldichte. Die Auswirkungen der Schläge demoralisierten die Verteidiger, was ebenfalls zur Verringerung der Kampffähigkeit führte.⁹ Durch die Erfahrungen des Golf-Krieges wurden die Vorstellungen hinsichtlich der in den einzelnen Angriffsphasen anzuwendenden Geschwindigkeit und Gegenmaßnahmen modifiziert, was natürlich auch auf die Angriffsgeschwindigkeit Auswirkungen hatte. Am ersten Kampftag hat die Bekämpfung der Sperrsysteme, der brennenden Ölfelder und der Minensperren¹⁰, trotz der Unterstützung der Pioniertruppen, längere Zeit in Anspruch genommen. Die *durchschnittliche Angriffsgeschwindigkeit betrug in der Phase der Bekämpfung der vorderen Randlinie 1 – 3 km/h. Am Ende des ersten Kampftages konnten die Truppen in einige Richtungen um 10 – 15 km vorrücken, in Hauptschlagrichtung um 25 – 35 km. Am zweiten Kampftag konnten die Alliierten Bodentruppen aufgrund des geringen Widerstandes der durch die Luftangriffe demoralisierten irakischen Truppen im Süden von Kuwait 50 – 75 km, in Hauptschlagrichtung 100 – 125 km tief in die irakische Verteidigung vorstoßen.* Dieses schnelle Vorrücken überraschte nicht nur die Alliierten, sondern kam auch für die irakische Streitkräfteführung unerwartet, und zwar nicht nur in Hinblick auf das Ausmaß des Erfolgs, sondern auch hinsichtlich der Hauptschlagrichtung.

Bezeichnenderweise war die Artillerie der Divisionen der Republikanischen Garde selbst am dritten Kampftag gegen Süden ausgerichtet, da sie über keine Aufklärungsdaten hinsichtlich der gegnerischen Angriffsrichtung verfügte. Mit den Panzerabwehrwaffen, Präzisionswaffen, der Bordbewaffnung der Flugzeuge und Kampfhubschrauber¹¹, sowie den Waffen der Bodentruppen konnten die Alliierten den irakischen Panzertruppen starke Verluste zufügen.¹²

⁷ Zur Bewertung des Krieges wurden folgende Quellen verwendet:

SINN, N.: Der Golfkrieg II- Militärische Erfahrungen. In: ÖMZ 1991/6. p. 518-525. RADVÁNYI L. – SZTERNÁK GY.: Az Öböl-háború tanulságai magyar szemmel. In: Védelmi Tanulmányok 1991/2. Szám. p. 27-35. ; KOZÁK T. – TÓKE B.: Az Öböl-háború légvédelmi tapasztalatai p. 23-27. LEONHARD, R.: The art of maneuver: Maneuver warfare theory and airland battle. p. 419-435. ZEHRER, H.: Der Golfkonflikt. p. 469-480.

⁸ Das VII. Korps wurde um etwa 150 Meilen, das XVIII. Korps um 250 Meilen nach vorne verlegt. In: ZEHRER, H.: idézett mű p. 97.

⁹ Beispielsweise hat die 24.(USA) mech. Div. mit 25 000 Soldaten, 34 Bataillonen, 6566 Rad- und 1793 Kettenfahrzeugen und 94 Kampfhubschraubern den Kampf gegen drei reguläre Divisionen und vier Divisionen der Republikanischen Garde aufgenommen. In: ZEHRER, H.: ebd.

¹⁰ Die Divisionen waren in der Lage, ein 1000 m breites Minenfeld und ein kombiniertes Sperrsystem mit 6200 Sperren durchschnittlich innerhalb von 8 Stunden zu bekämpfen. In: ZEHRER, H.: ebd. p. 117.

¹¹ Die mit 6 TOW-Raketen versehenen Panzerabwehrhubschrauber konnten doppelt so genau zielen, wie die Kanonen der amerikanischen Kampfpanzer. Die 174 Hubschrauber der VII. Div. haben 1240 Kampfpanzer vernichtet. In: ZEHRER, H.: Der Golfkonflikt p. 120.

¹² Anteil der verwendeten Panzerabwehrwaffen: 3700 Panzerabwehrgranaten, 120 mm von insgesamt 120 000, 13 000 Artilleriegeschosse, 155mm von insgesamt 60 000, 1100 TOW Panzerabwehrraketen von insgesamt 27 000. In: ZEHRER, H.: ebd. p. 122.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám*Zusammenfassung*

Durch den Golf-Krieg wurde die Leistungsfähigkeit der Alliierten trotz der unterschiedlichen wirtschaftlichen und gesellschaftlichen Parameter in den zum Bündnis zusammengeschlossenen Staaten bewiesen. Es zeigte sich über welches Potential die Verbündeten zum abgestimmten Einsatz ihrer Streitkräfte gegen den Aggressor im Interesse der Wiederherstellung des Status quo verfügten. In den Bemühungen zur Niederschlagung der irakischen Aggression manifestierte sich auch die Solidarität der Weltgemeinschaft und ihr einheitlicher Standpunkt gegenüber extremen Positionen, obwohl letztendlich auch das ultimative Mittel zum Konfliktmanagement eingesetzt wurde. Den Beschlüssen der Vereinten Nationen wurde während des Konflikts konsequent Geltung verschaffen. Die Arbeit des Sicherheitsrates der Vereinten Nationen zeigte von Anfang an die feste Entschlossenheit zur Wiederherstellung des ursprünglichen Status quo. Durch den Golf-Krieg erwies sich auch die Richtigkeit der Hypothese, wonach nach der Auflösung der bipolaren Weltordnung die Vereinigten Staaten von Amerika als einzige „globale Macht“ übrig geblieben ist, die aufgrund ihrer wirtschaftlichen, technologischen, kulturellen und vor allem ihrer militärischen Fähigkeiten in der Lage ist, die Führungsrolle zu übernehmen und ihren Interessen an jedem beliebigen Punkt der Erde Geltung zu verschaffen.¹³ Die Analyse des Krieges zeigt eindeutig, dass ein effektives Krisenmanagement nur dann möglich ist, wenn die hierfür notwendigen Kräfte und Mittel vorhanden sind, und wenn ihre Einsatzbereitschaft, Umgruppierungsfähigkeit und Einsatzfähigkeit entsprechend ist (s. Anlage 5).

2.2. DER BÜRGERKRIEG IN JUGOSLAWIEN (BOSNIEN-HERZEGOWINA, KOSOVO)

Der blutigste Krieg nach der Periode des Kalten Krieges entzündete sich auf dem Balkan. Die Wurzeln dieses Krieges gehen auf Nationalitätenkonflikte, religiöse, wirtschaftliche und ethnische Spannungen zurück, die sich über lange Zeiten hinweg angehäuften und mit Mitteln der Macht unterdrückt wurden. Der zunehmende Nationalismus und der daraus abgeleitete Chauvinismus unterstützten die Bestrebung der instabilen neuen Staaten, Kultur, Religion und Sprache der jeweils anderen zu unterdrücken und den eigenen „großen Nationalstaat“ zu verwirklichen. Kennzeichnend für die Aktivitäten der Streitkräfte war der Kampf um wichtige Industriegebiete, Eisenbahnlinien, Verwaltungszentren, Großstädte und um die von der eigenen ethnischen Gemeinschaft bewohnten Territorien.

Am 24.03.1999, 12 Tage nach dem Beitritt Ungarns zur NATO, wurde zum Schutz der Kosovo-albanischen Minderheit eine Luftoperation unter Beteiligung von 214 amerikanischen und 130 alliierten Luftfahrzeugen begonnen. Ungeachtet des fehlenden Mandats des Sicherheitsrats der Vereinten Nationen wurden von der NATO militärische Mittel eingesetzt, um die Serben durch die Luftoperationen zur Achtung der Rechte der Minderheiten zu zwingen. Die Operation, die 78 Tage gedauert hat, brachte nicht nur neue militärische Erfahrungen, sondern zeigte auch einen neuen Ansatz auf dem Gebiet der Krisenbewältigung. Die Ereignisse auf dem Balkan werden von den Experten als Wiederaufleben alter historischer Gegensätze angesehen. Innerhalb von Europa ist die Karpaten-Balkan-Region mit ihrer Fläche von 789 000 km² und einer Bevölkerungszahl von 95 Millionen Menschen eine der bedeutenden Regionen.¹⁴ Die in unmittelbarer Nachbarschaft zu verschiedenen Zivilisationen (westlich, östlich, islamisch) zu verschiedenen Kontinenten (Europa, Afrika, Asien), religiösen Grenzlinien (christlich, orthodox, islamisch) und unterschiedlicher ethnischer Bevölkerungsstruktur liegende Region gehörte im Laufe der Geschichte schon immer zu der Interessensphäre der Großmächte. Auch im Moment wird die Geostrategie der Region durch die NATO, durch Russland und durch die im Mittelmeer stationierte amerikanische Flotte beeinflusst. Es wäre wünschenswert, wenn die in dieser

¹³ Im Zusammenhang mit der Analyse des Golfkriegs siehe auch: HUNTINGTON, P. S.: A civilizációk összecsapása és a világtrend átalakulása p. 418-440

¹⁴ NAGY M. M. – SIPOSNÉ KECSKEMÉTHY K.: A jugoszláv válság katonaföldrajzi háttere p. 10.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Region lebenden Völker ihre historischen Animositäten in dem sich vereinigenden Europa nicht als Last ins 21. Jahrhundert mitnehmen würden.

Die Position und Rolle Jugoslawiens in den Sicherheitsstrukturen

Der Unterschied zwischen dem ehemaligen und jetzigen Jugoslawien besteht nicht nur darin, dass es einen bedeutenden Teil seines Territoriums und seiner Bevölkerung verloren hat¹⁵. Wenn man die von Jugoslawien in den verschiedenen Sicherheitsstrukturen eingenommene Position und Rolle betrachtet, lassen sich auch interessante Unterschiede feststellen. In der Phase der bipolaren Weltordnung zeigte Jugoslawien eine gewisse Sonderstellung – durch die Annahme der Marshall-Hilfe war es wirtschaftlich von Washington abhängig – trotz seiner Ideologie „des eigenen Wegs“ stand es jedoch näher zu Moskau. In der in den letzten Jahren entstandenen euroatlantischen Sicherheitsstruktur ist Jugoslawien erneut alleine geblieben und spielte eine Sonderrolle, da es sich am Partnership for Peace-Prozess (PfP) nicht beteiligte und selbst seine Mitgliedschaft in der Organisation für Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa (OSZE) ausgesetzt wurde, obwohl es nahe liegend war, dass eine bestehende Krise ohne Kompromissbereitschaft allein durch Sanktionen und Ausschluss nicht gelöst werden konnte.¹⁶

Die Luftoperationen

Die strategische Grundkonzeption wurde von General Wesley K. Clark in Form der folgenden vier Zielsetzungen definiert: der Einsatz militärischer Mittel ist bei möglichst wenig zivilen Schäden, innerhalb von kurzer Zeit, ohne Verluste bei den eigenen Luftfahrzeugen und unter Zustimmung NATO-Verbündeten durchzuführen. General Clark nannte die Intervention der NATO eine Operation entlang „eines doppelten Fadens“. In diesem Sinne vollführte die NATO in Kosovo eine friedens erzwingende Operation zwischen den Kräften der UCK und den serbischen Militär- und Sicherheitsverbänden einerseits, andererseits übte sie

Druck auf Jugoslawien aus, indem sie Angriffe gegen seine Infrastruktur und seine industriellen und militärischen Anlagen durchführte.

Daten über die Luftoperationen im Golfkrieg und im Jugoslawien-Konflikt		
	Golfkrieg	Jugoslawien
Dauer des Krieges (Tage)	43	78
Zahl der Einsätze (Stück)	120 000	37 465
Angriffe (Stück)	n.a.	14 006
Zahl der täglichen Einsätze (durchschnittlich)	1500-2100	150-700

¹⁵ Restjugoslawien hat 56 % seiner Bevölkerung, etwa 13,1 Millionen Menschen, und mit 102 000 km² 40 % seines Territoriums verloren. In: CALIC, M.-J.: Das Ende Jugoslawiens Informationen zur politische Bildung 1996/1. p.13.

¹⁶ Eine ähnliche Meinung vertritt auch der Forscher SIMIČ, D. (Sicherheitspolitisches Institut, Belgrad), der anlässlich einer Konferenz am 28.10.1999 an der Verteidigungsuniversität ZMNE über „Die sicherheitspolitischen Auswirkungen des Kosovo auf die Nachbarstaaten“ sich dafür aussprach, dass die Mitgliedschaft Jugoslawiens in der OSZE wieder hergestellt werden sollte. Dies erfolgte am 13.11.2000.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Quelle: CLARK, W. K.: Amikor erőre van szükség: A NATO katonai válasza a koszovói válságra In: NATO Tükör 1999/2. nyár p. 15. ZEHNER, H.: Der Golfkonflikt p. 262.

Tabelle 2.

Unter Berücksichtigung der Erfahrungen des Golf-Krieges hat sich die jugoslawische Seite durch gute Tarnung sowohl seiner bodengebundenen und fliegenden Mittel als auch der Luftverteidigungssysteme und durch den Einsatz vieler Täuschungsziele gut vorbereitet. Die Luftverteidigung setzte sich grundsätzlich aus Flugzeugen sowjetischen Typs (MIG-21, MIG-29) und aus Flugabwehrraketensystemen (KUB, KRUG) zusammen.

Die ersten Einsätze waren zwar durch starke, aber nicht vernichtende Schläge gekennzeichnet, wodurch die Serben, die mit massenhaften Schlägen und größeren Verlusten gerechnet hatten, getäuscht wurden. Von den Serben wurden 12 Kampfflugzeuge des Typs MIG-29 gegen die Angreifer eingesetzt, wovon drei abgeschossen wurden¹⁷. Nach dem ersten Angriff wurden 100 Aufklärungsraketen (des Typs Tomahawk mit einem 454 kg schweren Gefechtskopf und des Typs AGM mit einem 907 kg schweren Gefechtskopf) gegen vorher festgelegte Ziele eingesetzt. Als Ziele wurden das jugoslawische Flugabwehrsystem, Flugplätze, Fernmeldezentren, Führungspunkte, Kasernen und Depots festgelegt. Ähnlich wie im Golf-Krieg hatten die Alliierten die Absicht, durch die Zerstörung des Führungs- und Fernmeldesystems, sowie durch Ausschaltung der gegnerischen Flugabwehr- und Radarstellungen die Voraussetzungen zur Erlangung der Luftüberlegenheit zu schaffen. Im Anschluss daran hätten sie die Angriffe gegen festgelegte Bodenziele fortgesetzt, um auf diese Weise die Verhandlungskonditionen zu schaffen, die die Voraussetzung für die erfolgreiche Krisenbeilegung bilden könnten. Nach der Auswertung der ersten Schläge musste die Führung der alliierten Truppen feststellen, dass sie die jugoslawische Kampffähigkeit im Moment nicht wesentlich beeinflussen konnte, da ein Teil der jugoslawischen Truppen auf dem Gebiet Kosovos mit der Vertreibung der Bevölkerung beschäftigt war, während der andere Teil der jugoslawischen Armee die Zeit – zwischen den Verhandlungen in Rambouille und dem Beginn der Angriffe – genutzt hatte, um technisches Gerät und Waffen zu verstecken und die Kasernen zu evakuieren.

Die zweite Phase wurde durch den Angriff auf die Hauptstadt geprägt, mit dem Ziel, den Serben zu demonstrieren, dass auch sie nicht unverwundbar sind und dass es nicht hinnehmbar ist, wenn sie andere Völkergruppen weit weg von Belgrad ausrotten. Die Alliierten wollten durch die Bombardierung des Innenministeriums, der Gebäude der Spezialpolizei und der Brücken in Belgrad der Bevölkerung der serbischen Hauptstadt zeigen, dass der Krieg auch für sie real ist.

Während der dritten Phase, nach Zerstörung der Donau-Brücken, hatten die Serben nur noch beschränkte Möglichkeiten, ihre Truppen umzugruppieren. Ferner näherten sich die Alliierten ihrem Hauptziel, Druck auszuüben. Von der Milosevic-Regierung wurden die Auswirkungen der Zerstörung der Infrastruktur eingesehen, daher bemühte sie sich um eine Vereinbarung zwecks Feuereinstellung, obwohl man auch berücksichtigen muss, dass zu diesem Zeitpunkt die Mehrheit der Kosovo-Albaner bereits vertrieben wurde.¹⁸

¹⁷ VALKI L. (et.al): Koszovó, egy válság anatómiája p.45.

¹⁸ Nach Angaben der humanitären Organisation der UNO sind 433 300 Menschen nach Albanien, 226 500 nach Mazedonien und 64 000 Menschen nach Montenegro geflohen. TAFT, J.: Refugees from Kosovo In: Refugees 2000/2. p. 17.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Um den Druck weiter zu steigern, wurden weitere fliegende Verbände (F-117A) und Kampfhubschrauber (AH-64 Apache) zur Unterstützung der Bodenoperationen nach Albanien verlegt¹⁹. Anschließend griffen die Alliierten die Wasser- und Energieversorgung und die Fernsender an. Für diese Aktion wurden Graphit-Bomben benutzt, die zu einer Überlastung des Netzes geführt hatten, nachdem sie sich um die Leitungen gelegt haben. Die Folgen einer solchen Aktion lassen sich unter Umständen in kurzer Zeit (einige Stunden) beseitigen, aber nach Einsatz der Graphit-Bomben waren 70 % des jugoslawischen Territoriums ohne Strom.

Hinsichtlich der Vorhersage und Bewältigung von Krisen wäre es wünschenswert, wenn die internationalen Organisationen ein exakteres Vorwarnsystem ausbauen und bei den Verhandlungen eine größere Kompromissbereitschaft unter Berücksichtigung der langfristigen Interessen der Kontrahenten zeigen würden. Russland könnte eine wichtige Vermittlungsrolle spielen, daher kann und darf man Russland bei der Krisenbewältigung nicht außen vor lassen. Die internationalen Organisationen müssten mit gemeinsamen Willen einen einheitlichen Plan für die Lösung der wirtschaftlichen, ethnischen, religiösen und rechtlichen Probleme der gesamten Balkan-Region ausarbeiten. Man kann nicht nur einzelne Teile der Region herausgreifen, denn es wird immer Zündpunkte geben, an denen sich die Spannungen manifestieren. Die NATO-Staaten müssen nach Möglichkeit alle denkbaren rechtlichen, diplomatischen, wirtschaftlichen und notfalls auch militärischen Mittel einsetzen, um die Rechte der Minderheiten zu schützen und einen Wettlauf der Diktaturen zu verhindern, um so mehr, da bei einer weiteren Verschärfung der Probleme ganze Staaten oder Regionen ihre Stabilität einbüßen würden oder eine humanitäre Katastrophe die Folge wäre.

Die Aufgabe für die politisch und diplomatisch Beteiligten lautet, an der Schwelle zum 21. Jahrhundert eine beruhigende Lösung für die Sorgen der Region zu finden, ohne eine ähnliche Lage, wie in Palästina entstehen zu lassen. Vielmehr sollte eine Stabilisierung der Region durch umfassende wirtschaftliche und finanzielle Lösungen herbeigeführt werden.

Charakteristisch für diesen Konflikt waren die Schaffung ethnisch reiner Gebiete und viele Verbrechen gegen die Völker und Volksgruppen. Die Aggressoren wollten die mit „Blut und Eisen“ eroberten Territorien behalten, während die regionalen Mächte das ehemalige Jugoslawien nicht als eine Konfliktregion betrachtet haben, sondern sich immer auf einzelne Teilrepubliken oder Provinzen konzentriert hatten; d.h. sie wollten die Probleme der Region nicht als Gesamtkomplex lösen. Das Abkommen von Dayton konnte den Einwohnern der Region nur eine Übergangslösung bieten. Die Experten gehen davon aus, dass der Zeitbedarf für das Erreichen eines wirklichen Friedenszustands hier mehrfach höher ist als im Falle eines normalen Konflikts.

2.3. DER ZWEITE TSCHETSCHENIEN-KRIEG

Die erste Phase des Krieges (02.08.1999 – 30.09.1999), die Grenzverteidigungskämpfe

Die erneut aufflammende Tschetschenien-Krise symbolisiert nicht nur die Bestrebungen eines Volkes um Selbständigkeit, sondern auch die Angriffe islamischer fundamentalistischer Kämpfer im Rahmen der neuartigen Herausforderungen. Der Angriff richtete sich gegen sechs Dörfer in der Nähe der Stadt Bothlik auf tadschikischem Territorium. Die russischen Streitkräfte gingen zusammen mit den Truppen des Innenministeriums (insgesamt 1700-2000 Mann) mit Kampfhubschraubern (MI-24, MI-8) und starken Artillerieschlägen gegen den Angriff der Wahabita-Aufständischen vor. In dieser Phase betragen die Verluste der russischen Seite 118 Soldaten, drei Kampfhubschrauber und ein Flugzeug des Typs SU-25.²⁰

¹⁹ Am Ende der Operationen verfügten die Alliierten über 326 amerikanische und 212 alliierte Luftfahrzeuge. In: VALKI L. (et.al): Koszovó, egy válság anatómiája p. 389.

²⁰ The Military Balance 2000-2001. p. 112.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Die zweite Phase des Krieges (01.10.1999 – 22.04.2000), der Angriff auf Tschetschenien und die Besetzung der Stadt Grozni

In der zweiten Phase erreichte die Stärke der russischen Streitkräfte und der Truppen des russischen Innenministeriums 100 000 Mann, bis April verringerte sich diese Zahl auf 80 000. Die islamischen Kämpfer, von denen Guerilla-Methoden angewandt wurden, konnten anfänglich die Operationen der russischen Regierungstruppen beeinflussen. Im Verlauf der Operationen nahmen die russischen Luftstreitkräfte keine Rücksicht auf die unschuldige Bevölkerung der bombardierten Städte und bewohnten Gebiete. Mehrmals wurden auch Kassettenbomben eingesetzt. Die Tschetschenen führten erbitterte Kämpfe um die Städte Grozni, Arkun und Gudermes, konnten aber den Geländegewinn der übermächtigen russischen Kräfte nicht verhindern, denen es unter Nutzung der Erfahrungen des ersten Tschetschenien-Krieges durch enge Zusammenarbeit zwischen den verschiedenen Teilstreitkräften, durch gründliche Planung und durch den Einsatz der Kräfte des Innenministeriums, von Spezial- und Aufklärungseinheiten und von Luftlandetruppen gelungen war, die Aufständischen auf ein kleines Gebiet – in erster Linie in die Berge – zurückzudrängen.

*Die dritte Phase des Krieges (01.05.2000 – 01.08.2000),
Operationen gegen die Guerilla-Methoden anwendenden Aufständischen*

Nach Beendigung der größeren Operationen (18.04.2000) war die dritte Phase durch Guerilla- und terroristische Aktivitäten der Tschetschenen gekennzeichnet. In kleinen Gruppen hatten die Tschetschenen in den Städten Grozni und Gudermes mehrere Blitzaktionen durchgeführt. Später wurden die Spezialverbände der Streitkräfte (Specnaz) und die Spezialkräfte des Innenministeriums in die Region verlegt.

Bis Anfang August betrug die Verluste auf russischer Seite 2585 Gefallene und 8050 Verwundete. Nach Angaben des russischen Verteidigungsministeriums betrug die Verluste auf tschetschenischer Seite 13 000 Soldaten und 5000 Zivilisten.

Erfahrungen:

Die russischen Streitkräfte hatten für die Operation in Tschetschenien eine viel genauere Planung und eine wesentlich bessere Koordination ihrer Truppen als in der ersten Phase des Krieges. Die Kämpfe wurden mit selbständigen Regiments- und Bataillonsverbänden durchgeführt, die durch Artilleriekräfte und Kampfhubschrauber verstärkt wurden. Die Aufklärungsfähigkeit der Truppen wurde durch eine Drohne (Pchela-IT) verstärkt, dadurch war es möglich, den Aufenthaltsort der tschetschenischen Kämpfer ohne menschliche Verluste erfolgreich festzustellen. Zum Erfolg der Operation trug auch die spezielle Gebirgskampf- und Ortsgefechtsausbildung bei, an der auch die Spezialkräfte und die Truppen des Innenministeriums teilgenommen hatten. Die Ablösung der kämpfenden Truppen erfolgte im Falle der Kräfte des Innenministeriums nach 90 Tagen, im Falle der Streitkräfte nach 60 Tagen. Die hohe Zahl der Luftlandeverbände – insgesamt 45 000 Mann – war ebenfalls entscheidend für die Niederschlagung der tschetschenischen Guerilla-Kräfte. Als negativer Punkt sei die finanzielle Anerkennung der Leistung der Soldaten angemerkt; die Wehrpflichtigen erhielten 800-950 Rubel (30 US-Dollar), Staboffiziere 400 US-Dollar im Monat.

Die Kosten des Krieges summierten sich bis August 2000 auf 20 Milliarden Rubel (5 Millionen US-Dollar). Neben den Kosten muss man auch auf die mit Öl- und Gasreserven zusammenhängenden Gesichtspunkte hinweisen. Es war nicht

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

nur die öffentliche Meinung, die wegen der hohen Verluste eine schnelle Beendigung der Operationen forderte, sondern auch die strategischen Interessen Russlands waren durch die Gefährdung der wichtigen Ölleitungen, Öl- und Gasfundstellen und Öl produzierenden Betriebe berührt.²¹

An der Bewältigung des Konflikts nahmen nur russische Truppen teil. Während an den Operationen auf dem Balkan zahlreiche Staaten der Welt (NATO-Staaten, neutrale Staaten, PfP-Staaten) beteiligt waren, war hier aus politischen Gründen nur der Einsatz von russischen Kräften möglich. Nach entsprechender Beilegung des Konflikts besteht unter Umständen die Möglichkeit, OSZE-Beobachter zu entsenden und für neutrale Staaten eventuell die Teilnahme am Wiederaufbau.

2.4. DER KAMPF GEGEN DEN TERRORISMUS IN AFGHANISTAN UND IM IRAK

Die multinationale Antiterror-Operation in Afghanistan begann nach dem Terrorangriff gegen die USA.

Die Streitkräfte der Taliban und der Nordallianz

Die Stärke der **Taliban-Kräfte** wird nach verschiedenen Quellen auf 25 000 – 40 000 Soldaten geschätzt. Die Streitkräfte bestanden aus regulären Infanteriekräften und aus Einheiten, die mit dem Maschinengewehr Typ AK-47, mit Handpanzerabwehrwaffen des Typs RPG-7, Handflugabwehrraketen (STRELA-2, IGLA) und mit Flugabwehrkanonen des Typs ZSU-23 ausgestattet waren. Ein Großteil des technischen Geräts war sowjetischen Ursprungs, so z.B. die Panzer

T-54, T-55 und T-62 (ca. 300 Stück), die gepanzerten Transportfahrzeuge des Typs BTR (ca. 400 Stück), die Schützenpanzer des Typs BMP-1 (ca. 50 Stück), die Abfangjäger des Typs MIG-21 (10 Stück), die Flugzeuge des Typs SU-22 (ca. 10 Stück), der Transporthubschrauber MI-8 (10 Stück) und der Kampfhubschrauber MI-24 (4 Stück)²². Die meiste Angst hatten die Alliierten vor einigen STINGER Flugabwehrraketen, die die Afghanen früher von den Amerikanern bekommen hatten. Den Taliban schlossen sich einige Tausend – hauptsächlich pakistanische – „Fremdenlegionäre“ an. Vor Beginn der Operationen hatten die Taliban über 85 % des Landes die Kontrolle.

Die Personalstärke der „**Nordallianz**“²³ betrug etwa 12 000 – 15 000 Soldaten. Ähnlich wie im Falle der Taliban war ihr technisches Gerät in erster Linie russischen Ursprungs. Sie versuchten mit Kampfpanzern des Typs T-55 und T-62 (25 Stück), Kampfhubschraubern des Typs MI-24 (2 Stück) Transporthubschraubern des Typs MI-17 (7 Stück) sowie mit einigen Panzerabwehrraketen MILAN, AT-5 etwas gegen die Übermacht der Taliban auf dem Gebiet der Kampfpanzer entgegenzusetzen.²⁴ Zu Beginn der Operationen herrschte die Nordallianz über den Nordosten Afghanistans, etwa über 15 % des Landes. (siehe Bild „Geländegewinn der Nordallianz“).

²¹ In der Region gibt es zwei Ölpipelines von 12 inches und einer Leistung von 40 000 Barrel/Tag, zwei Ölpipelines von 20 inches mit einer Leistung von 60 000 Barrel/Tag, ein Pipeline von 28 inches und einer Leistung von 180 000 Barrel/Tag, sowie eine Gasleitung mit einem Durchmesser von 14, 28, 32 und 48 inches. Die Gesamtleistung der Ölpipelines um Grozni beträgt 240 000 Barrel/Tag. Quelle: Oil and Gas in the Caspian Sea Region May 1998. In: National Geographic térképmelléklete 1998/5.

²² Forrás: The Military Balance 2001-2002. p. 122-123.

²³ Die Nordallianz ist eine vielschichtige Koalition. Sie besteht aus sechs Fraktionen, von denen die tadschikisch-sunnitische Djamiat-i-Islami (Islamische Gesellschaft), die sunnitisch-usbekische Djumbis-i-Milli Islami (Nationale Islamische Bewegung) und die hazaraschiitische Hisb-i-Vahdat (Einheitspartei) am wichtigsten sind. Ebenfalls Mitglied der Nordallianz ist der paschtunisch-sunnitische Masreki Sura (Östlicher Rat), die paschtunisch-sunnitische Ittihad-i-Islami (Islamischer Bund) und die nicht-hazara schiitische Harakat-i-Islami (Islamische Bewegung). Diese Fraktionen haben in der Vergangenheit nicht immer in einem Lager gekämpft. Es gibt vielleicht keine islamische Bewegung, die die von Dostum geführte Djumbis-i-Milli nicht bekämpft hätte. Quelle: In: <http://www.CIA.com-Afghanistan>, <http://www.afghan-web.com/history/>

²⁴ Forrás: The Military Balance 2001-2002. p. 122-123.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám*Antiterror-Operationen*

Die Antiterror-Operationen gegen afghanische Ziele begannen als Teil der globalen Operation „Enduring Freedom“²⁵.

Die Ziele der Operation waren:

- Erlangung der uneingeschränkten Luftüberlegenheit;
- Verluste bei den Taliban-Kräften zu erzeugen;
- Vernichtung der Stützpunkte der Terrororganisation al-Kaida;
- Zerstörung der Führungsorganisation von al-Kaida;
- Unterstützung der Aktivitäten der Nordallianz.

Die erste Phase der Operation (07.10.2001 – 07.11.2001)

An der Luftoperation nahmen 15 Bombenflugzeuge, 25 Kampfflugzeuge und 50 Raketen teil.²⁶ Die Ziele waren Flugplätze, Infrastruktur und Flugabwehrwaffen in den Städten Kandahar, Kabul, Jalalabad, und Herat, sowie die vermuteten Aufenthaltsorte von Osama bin Laden und Mullah Omar.

Nach den Angriffen bereiteten sich die Taliban-Kämpfer auf die Abwehr des Angriffes der Nordallianz mit dem Ziel vor, diese daran zu hindern, aus dem nordöstlichen Teil des Landes vorzustoßen. Das Ziel war in erster Linie das Behalten der großen Städte (Kabul, Kundus, Mazari-Scharif).

Die zweite Phase der Operation (07.11.2001 – 30.11.2001)

Der usbekische Kriegsherr Dostum mit seinen in erster Linie aus usbekischen Kriegern bestehenden Truppen konnte einen erfolgreichen Angriff gegen die Stadt Mazari-Scharif richten, und die Alliierten konnten die für den Angriff auf Kabul wichtige Stadt Puli-Humri erobern. In dieser Phase des Krieges wurden am 02.11. auch die Stadt Herat erobert und die Provinz Kapisa östlich von Kabul. In den Kämpfen um Kundus waren etwa 7000 Taliban-Soldaten beteiligt, die Alliierten konnten die Stadt am 26.11. erobern. In diese Phase der Kampfhandlungen fällt auch der Ausbruchversuch der Taliban-Gefangenen, bei dem etwa 800 Gefangene den Tod fanden, darunter auch ein CIA-Agent von amerikanischer Seite.

Die dritte Phase der Operation (30.11. – 22.12.2001)

In diese Phase fallen die Kämpfe im Tora Bora-Gebirge in Ost-Afghanistan und die Suche nach Osama bin Laden. An dieser Operation waren auch die amerikanischen Special Forces beteiligt und zerstörten 50 Bunkereingänge, 60 Gebäude und zahlreiche Artillerie- und gepanzerte Kampfmittel (siehe das Bild Suche nach Osama bin Laden im Tora Bora-Gebirge).

Der erfolgreiche Angriff auf Kandahar kennzeichnete das Ende des Taliban-Regimes. An diesem Angriff gegen das religiöse Zentrum, „das Herz der Taliban“, waren amerikanische Truppen in großer Zahl beteiligt, u.a. auch Soldaten des 15. und 26. United States Marine Corps (USMC), sowie Einheiten des Marine Expeditionary Unit (MEU) mit 1200 Soldaten. Der Kampf der Bodentruppen wurde mit 90 – 105 Einsätzen pro Tag durch fliegende Verbände unterstützt. Von den eingesetzten Kampfmitteln möchte ich die Bombe BLU-82 (Daisy Cutter) hervorheben.²⁷

²⁵ Quelle: EDER P. – HOFBAUER B. G.: Operation „Enduring Freedom“ In:Österreichische Militärische Zeitschrift 2002/3. p. 321-325.

²⁶ Forrás: In: www.centcom.mil/operations/enduring_freedom,

²⁷ Quelle: EDER P. – HOFBAUER B. G.: Operation „Enduring Freedom“ In:Österreichische Militärische Zeitschrift 2002/2. p. 181.

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám*Die vierte Phase der Operation (vom 22.12.2001 an)*

In dieser Phase wurde damit begonnen, die Voraussetzungen für den Einsatz der internationalen Sicherheitskräfte²⁸ zu schaffen. Ferner wurde die Vernichtung der isolierten Taliban-Kämpfer fortgesetzt. Nach dem erfolgreichen Abschluss der Operationen bemühte man sich um die Bildung und Unterstützung einer entsprechenden afghanischen Regierung.

Innerhalb von 26 Tagen haben die Alliierten im Irak die Macht Saddam Husseins erfolgreich zu Fall gebracht und begannen anschließend mit dem Wiederaufbau. Der Konflikt war damit zwar nicht zu Ende, wahrscheinlich wird es im Irak noch lange eine Übergangsregierung geben.

Zusammenfassung

- Der Golf-Krieg wurde auf der Grundlage des Mandats des Sicherheitsrats der Vereinten Nationen zur Wiederherstellung der Souveränität eines Staates geführt, obwohl man zweifellos auch die Fragen der Ölvorkommen, Ölreserven und der Sicherung der Öltransportwege mit einbeziehen muss. Neben der militärischen Niederlage hat der Irak auch den um die Führungsrolle in der Region geführten Kampf verloren.
- Die von den „Alliierten“ angewandte Strategie sicherte den Sieg über der auf primär sowjetisch-russischen Prinzipien beruhenden irakischen Vorgehensweise.
- Der Tschetschenien-Konflikt wird noch lange Zeit Auswirkungen auf die Sicherheit der südlichen Region Russlands haben. Da der Konflikt sich hinzieht, könnte er auch die Ölproduktion der Region beeinträchtigen.
- Der Antiterror-Kampf ist mit Abschluss der Afghanistan-Operation und des Irak-Kriegs nicht beendet worden. Weitere Anstrengungen sind nötig im globalen Kampf gegen den Terrorismus.

3.3 VORSCHLÄGE FÜR DIE AUFGABEN DER UNGARISCHEN STREITKRÄFTE

Auf der Grundlage verschiedener Dokumente kann sich die Tätigkeit der Ungarischen Streitkräfte auf folgende drei Gebiete erstrecken:

- Verteidigung des Staatsterritoriums, der Unabhängigkeit, der Bevölkerung und des materiellen Besitzes des Staates und der Bevölkerung, einschließlich der Verteidigung des eigenen Luftraums gegenüber einem Angriff von außen, bzw. Wahrnehmung von anderen die Sicherheitsinteressen der Republik Ungarn berührenden Aufgaben: Einsatz bei einer Naturkatastrophe, bei der Beseitigung der Folgen einer Katastrophe, Beteiligung an der Abwehr aggressiver bewaffneter Handlungen;
- kollektive Verteidigungsaufgaben im Rahmen des Bündnisses;
- Teilnahme an Krisenbewältigungs- und Frieden unterstützenden Einsätzen, sowie an humanitärer Hilfeleistung (im Rahmen der Allianz unter VN-, OSZE- oder EU-Mandat)²⁹.

Aufgrund der Auswirkungen des Sicherheitsumfelds ergänzen sich diese Aufgaben durch

- die Beteiligung am Kampf gegen den internationalen Terrorismus,

²⁸ Nach Beendigung der Operationen versuchen internationale Kräfte (International Security Assistance Forces – ISAF) 5000 Soldaten aus 18 Staaten országából die Lage zu stabilisieren. Quelle: EDER P. – HOFBAUER B. G.: Operation „Enduring Freedom“ In: Österreichische Militärische Zeitschrift 2002/2. p. 185.

²⁹ Militärstrategie der Republik Ungarn (Entwurf) p.8. Vergl.: A Magyar Honvédség küldetése: In:

Haderő 2013 Langfristige Konzeption für die Weiterentwicklung der Ungarischen Streitkräfte bis 2013 p.7.

- ◆ Gewährleistung der Souveränität des Staates und der Sicherheit der Staatsbürger im Frieden, Abschreckung;
- ◆ Beteiligung an Operationen zur Beilegung von regionalen Konflikten und Krisen innerhalb und außerhalb des Gebiets der NATO-Staaten;
- ◆ Teilnahme an der Abwehr eines strategischen Angriffs (Krieges) gegen die Mitgliedstaaten der NATO.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- am Kampf gegen den Waffenhandel,
- am Kampf gegen Drogen,
- an der Verhinderung der Verbreitung von Massenvernichtungswaffen,
- die Aufgaben des IT-Kampfes.

Die Aufgaben der Ungarischen Streitkräfte können auch nach den Kategorien der Einsatz, Anwendung und Inanspruchnahme definiert werden.

Unter *Einsatz* versteht man die während der Durchführung der aus der Mission der Streitkräfte abgeleiteten Hauptaufgaben primär mit Waffen wahrzunehmenden strategischen, operativen und taktischen Aufgaben

Unter *Anwendung* versteht man die während der Durchführung anderer Aufgaben wahrzunehmenden operativen und taktischen Aufgaben.

Inanspruchnahme ist eine Tätigkeit gegen Entgelt

SCHLUSSFOLGERUNGEN

- Die Krisen der Phase des Kalten Krieges hatten in der Zeit der Konfrontation der Großmächte tiefgreifende Auswirkungen auf den internationalen Frieden und die internationale Sicherheit. Mit Hilfe von diplomatischen, wirtschaftlichen und militärischen Schritten war es jedoch stets gelungen, den gewünschten Erfolg zu erreichen, nämlich die Krisen unter Kontrolle zu halten und ihre räumliche und zeitliche Ausdehnung zu begrenzen. In dieser Phase entstand auch das Krisenmanagement als solches.
- Im Mittelpunkt der Dokumente, in denen die Aufgaben der Streitkräfte festgelegt wurden (Strategien, Doktrinen), standen in der Phase des Kalten Krieges die Abschreckung, die Vernichtung und die hohe militärische Einsatzbereitschaft.
- Die Konflikte und Kriege der Gegenwart sind durch die Manifestierung von religiösen, ethnischen und Nationalitätenprobleme, sowie durch Nationalismus und Instabilität geprägt. Es liegt im Interesse der internationalen Organisationen, Konflikte möglichst schnell beizulegen, häufig fehlt es jedoch an den hierfür erforderlichen Ressourcen. Neue Risiken, wie z.B. der islamische Fundamentalismus, der Terrorismus und die aus der Verbreitung von Massenvernichtungswaffen entstehenden Spannungen, tragen zu einer weiteren Vertiefung der Konflikte bei.
- Das Aufgabenspektrum der Streitkräfte hat sich ausgeweitet. Der Sicherheitsraum, in dem sie operieren müssen, hält neuartige Aufgaben bereit. So müssen Aufgaben an einem beliebigen Punkt, innerhalb kürzester Zeit, unter Einsatz der entsprechenden militärischen Kräfte und unter Verarbeitung eines möglichst großen Teils der zur Verfügung stehenden Informationen erfolgreich durchgeführt werden.
- Bei der Aufstellung von militärischen Verbänden müssen der professionelle Charakter, die Professionalität, der geringe Umfang, die hohe Mobilität, die schnelle Mobilisierungsfähigkeit, die schnelle Einsatzbereitschaft, die Fähigkeit zur Multinationalität und die Fähigkeit zur Teilnahme an Friedensoperationen im Vordergrund stehen.
- Das Aufgabenspektrum der für die Zwecke des Krisenmanagements eingesetzten Streitkräfte hat sich über das in der Phase des Kalten Krieges geltende Aufgabenspektrum hinaus erweitert; neben den bisherigen traditionellen Kampfaufträgen müssen sie jetzt auch in der Lage sein, an Friedensoperationen und humanitären Einsätzen teilzunehmen. Typischerweise geschieht dies im multinationalen Rahmen, denn an der

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- Krisenbewältigung nehmen auch die Streitkräfte von nicht NATO-Mitgliedstaaten, von neutralen Staaten, PFP-Staaten und von unabhängigen Staaten teil.
- Die Streitkräfte müssen auf alle mit der Krisenbewältigung im Zusammenhang stehenden Aufgaben vorbereitet werden, beginnend mit einer bewaffneten Krise im eigenen Land oder entlang der Landesgrenze bis hin zur Vorbereitung auf die militärischen Teilnahme an friedens erzwingenden oder friedensschaffenden Einsätzen.
 - Die Erfahrungen aus dem Bürgerkrieg in Jugoslawien haben gezeigt, dass für die Lösung von historisch bedingten nationalen, religiösen und ethnischen Gegensätzen in der Phase der Aufrechterhaltung des Friedens sehr viel mehr Zeit erforderlich ist als bei „normalen“ Krisen. Die an der Krisenbewältigung beteiligten Soldaten müssen hier zusätzliche Aufgaben leisten, wie. z. B. die Wiederansiedlung der vertriebenen Bevölkerung, die Entwaffnung der nicht unter Regierungskontrolle stehenden bewaffneten Gruppen unterschiedlicher Herkunft, die Sicherstellung der Festnahme von Personen, die als Kriegsverbrecher beschuldigt werden, die Beseitigung von Minen in dem in ihre Verantwortung gehörenden Gebiet, die Beseitigung illegaler Waffendepots, die Unterstützung der polizeilichen und administrativen Behörden und das Verhindern terroristischer Aktivitäten.³⁰
 - Kennzeichnend für die zukünftigen Aufgaben der Streitkräfte ist der multinationale und teilstreitkraftübergreifende Rahmen, sowie Einsätze außerhalb des nationalen und des NATO-Territoriums.

SCHLUSSBEMERKUNGEN

Zusammenfassung der Forschungsarbeit

Die Zielsetzungen meiner Forschungsarbeit habe ich unter Anwendung der geeigneten Mittel unter Anleitung meines Fachmentors erreicht. Die aufgestellte Hypothese wurde auf der Basis der Analyse geschichtlicher Beispiele, auf der Grundlage von Konsultationen mit Experten auf dem Gebiet der Krisenbewältigung und unter Berücksichtigung des Stoffes von Fachseminaren so erarbeitet, dass sie an die Ungarn in gebräuchlichen Methoden des Krisenmanagements anwendbar sind. Besondere Aufmerksamkeit wurde den Krisenbewältigungsmethoden der NATO gewidmet, aber auch die Krisenbewältigung im nationalen Rahmen wurde nicht außer Acht gelassen. Die Arbeit stützt sich auf ungarische und internationale Erfahrungen ab. Aus der Einbindung des ungarischen Systems der Krisenbewältigung in NATO-Rahmen folgt, dass die Aufgaben der Krisenbewältigung in zwei Kategorien unterteilt werden können. Die nationale Krisenbewältigungsstrategie gibt die Option vor, ob im nationalen oder Bündnisrahmen gehandelt werden soll. Sie stellt sicher, dass auch Teilaufgaben gemäß einheitlichen Methoden und auf das Hauptziel abgestimmt durchgeführt werden.

Schlussfolgerungen

Die abschreckende, begrenzende Wirkung der „Großmachtspolitik“ hat es in den letzten 55 Jahren ermöglicht, den Ausbruch eines Weltkriegs und die Vernichtung der Menschheit zu verhindern, und in vielen Fällen konnte sie auch das Ausmaß, die Ausdehnung und die Dauer lokaler Konflikte und Zusammenstöße begrenzen. Die militärische Dimension der Sicherheit ist in Europa in den Hintergrund getreten und es ist eine relative militärische Stabilität entstanden. Aufgrund der Instabilität von Ost- und Ost-Mitteleuropa ist jedoch die Möglichkeit von unerwarteten, schnellen Konflikten geringer Intensität stets vorhanden. Die Streitkräfte müssen sich in erster Linie auf die Teilnahmen an lokalen oder regionalen Krisenbewältigungseinsätzen oder an Einsätzen zur Beilegung bewaffneter Konflikte vorbereiten, die vorwiegend außerhalb der NATO-Gebiets auftreten (non-article 5-Einsätze). Ebenso müssen sie sich auf die Abwehr einer mit konventionellen Waffen geführten Aggression im großen Maßstab vorbereiten.

³⁰ SKARPJE, O.: Besonderheiten der Operationsplanung bei Friedenseinsätzen, Vortrag des Chefs des Stabes der multinationalen Brigade „NORDPOL“ in Bosnien im George C. Marshall Center am 20.07.2000 in Garmisch-Partenkirchen.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE**István Dr. RESPERGER****Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám**

Aufgrund des prozessorientierten Charakters von Krisen muss – unabhängig von unserer NATO-Mitgliedschaft – eine Strategie zur Krisenbewältigung erarbeitet werden. Neben der Realisierung von strategischen Schritten muss ein nationales Entscheidungsgremium geschaffen werden, in dem die Entscheidungsträger vom Beginn bis zum Ende einer Krise, abhängig von der jeweiligen Lage und in enger Zusammenarbeit mit den internationalen Organisationen, auf die Interessen Ungarns abgestimmte Entscheidungen treffen.

Die Krisen der Zeit des Kalten Krieges und der Gegenwart haben gezeigt, dass zur Gewährleistung der Sicherheit und zur Krisenbewältigung auch die militärische Dimension der Sicherheit erforderlich ist. Wir müssen über Streitkräfte mit einer realen Abschreckungswirkung verfügen, die auch in der Lage sein müssen, als Teil von multinationalen Verbänden an NATO-Einsätzen teilzunehmen, und zwar sowohl an Friedensoperationen als auch an Kampfhandlungen.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. számLITERATURVERZEICHNIS
(BÜCHER)

- A Magyar Köztársaság Katonai Stratégiája (Tervezet) Budapest 2001. 25 p.
ISBN: ohne
- A Szövetség Stratégiai Konceptiója. 1999.04.23-24. Washington D. C. In: NATO Tükör 1999. nyár 2. szám Dokumentáció pp.D7-D13.ISSN: 9017-3414
- Az Országgyűlés 61/2000. határozata A Magyar Honvédség hosszú távú átalakításának irányairól In: Országgyűlési határozatok 2000. p. XI/308/12/417.
- Az összhaderőnemi hadműveletek doktrínája HVK Védelmi Tervezési Főcsoportfőnökség (Nyt. szám: 56/7) Budapest, 1998. 151 p.ISBN. sz. n.
1993. évi CX. törvény a honvédelemről In: Magyar Közlöny 1993. december 27. 188. szám pp. 11194-11236. ISSN: 0076-2407
- ÁGH ATTILA: Konfliktusok, háborúk Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1989. 304 p. ISBN: 963-326-592-4
- BARTLETT, HENRY - HOLMAN, PAUL - SOMES, TIMOTHY: Einsatzplanung militärische Revolutionen und die Tyrannie der Technologie In: Militärische Revolutionen a George Marshall biztonságpolitikai tanfolyam második heti tananyaga Garmisch-Partenkirchen, 2000. 40 p. ISBN: sz.n.
- BÉKÉS REZSŐ: Kissinger és Brzezinski Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. 165 p. ISBN: 963-326-065-5
- BEREK LAJOS- HEGEDŰS LÁSZLÓ- KÓNYA ISTVÁN: A honvédelmi hadászati művelet Budapest, 1992. 147 p. ISBN: sz. n.
- BERNHARDT, GEORG: Schritt für Schritt (Lépésről lépésre) In: Europäische Sicherheit, 1996/6. pp.10-14. ISSN: 0940-4171
- BRZEZINSKI, ZBIEGNEW: The Consequences of the End of the Cold War for International Security In: Békés Rezső: Kissinger és Brezinski idézett mű
- CALIC, MARIE-JAMINE: Das Ende Jugoslawiens (Jugoszlávia vége) In: Informationen zur politischen Bildung. 1996/1. pp. 1-15. ISBN: sz. n.
- CLARKE, JOHN L.: Vorbereitung auf die Konflikte im 21. Jahrhundert In: Österreichische Militärische Zeitschrift 1999/3. pp. 140-154. ISSN: 0648-1440
- Clark, Wesley K.: Amikor erőre van szükség: A NATO katonai válasza a koszovói válságra In: Nato Tükör 1999/2. Nyár p.12-15. ISSN: 9017-3414
- COHEN, RICHARD: A NATO tervezési rendszere a békeműveletekben Előadás a George C. Marshall Központban 2000. 06. 14-én Garmisch-Partenkirchenben
- CORR, EDWIN - SLOAN, STEPHAN: Low Intensity Conflicts (old Threat in a New World) Westview Press, Boulder – San Francisco – Oxford, 1992. 305 p. ISBN: sz. n.
- CRAIG, GORDON A. – GILBERT, FELIX: Reflections in Strategy in the Present and Future In: PARET, PETER (szerk.) Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age Princeton University Press, New-Jersey é.n. 869 p. ISBN: sz.n.
- DEÁK PÉTER: A biztonságot fenyegető kihívások, konfliktusok, válságok, háborúk In: Védelmi Tanulmányok 1997/3. pp. 3-26. ISSN: 1216-4704 ISBN: 963-8177
- Der Golfkrieg In: Österreichische Militärische Zeitschrift 1991/2. pp. 148-157. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- EBERWEIN, WOLF – SENGHAAS, DIETER : Ewiger Friede oder Anarchie? In: SENGHAAS DIETER: Konfliktformationen im internationalen System Suhrkamp Verlag, 1988. 288 p. ISBN: 3-901328-04-01
- FISCHER FERENC: A megosztott világ (A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989) IKVA Budapest, 1992. 400 p. ISBN: 963-7757-74-0
- FOSTER, EDWARD: NATO's Military in the Age of Crisis Management Rusi Whitehall Paper Series, 1994. 42 p. ISBN: 0-855160-99-3, ISSN: 0-268-1307

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- FÜLLÖP IMRE: A biztonságot veszélyeztető tényezők In: Biztonságpolitika (szerk: GAZDAG FERENC) pp. 71-93. ISBN: sz.n.
- FLATTERTY, TED: Current world nuclear arsenals In: [http://www.cdi.org.\(2001.02.04.\)](http://www.cdi.org.(2001.02.04.)) pp. 1-14.
- FÜRSTENHOFFER, KARL: A kockázatok, kihívások, veszélyek Előadás a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolán 1996-ban
- GERHARDT, BARANDAT: Risikoanalyse aus Deutscher Sicht In: Sicherheitspolitik und Streitkräfte Hamburg, 1997. 300 p.
Tankönyv a vezérkari tanfolyam hallgatói részére. ISBN: sz. n.
- GISCARD D' ESTAING, VALÉRY– NAKASSONE, YASUHIRO – KISSINGER, HENRY: Ost-West Beziehungen Europa Union Verlag, Bonn, 1989. 45 p. ISBN: 3-7723-0357-5
- GUERTNER, GARRY: Internationale Beziehungen Előadás a George Marshall Központban Garmisch-Partenkirchenben 2000.06.07.én „A XXI. század vezetője” biztonságpolitikai tanfolyamon
- GUSTENAU, E. GUSTAV: Die Gemeinsame Aussen und Sicherheitspolitik In: Österreichische Militärische Zeitschrift 2000/1. pp. 19-32. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- HUNTER, REINER K.: Über das Verhältnis von Offensiv und Defensivfähigkeit In: FORNDRAN, ERHARD – POHLMAN, HARTMUT: Europäischen Sicherheit nach dem Ende des WAPA Nomos Verlag, Baden-Baden, 1993. 394 p. ISBN: 3-7890-2898-3
- HUNTINGTON, P. SAMUEL: A civilizációk összecsapása és a világrend átalakulása Európa Kiadó, Budapest, 1998 646 p. ISBN: 963-07-64-334
- ILYÉS JÁNOS - RESPERGER ISTVÁN: A gyorsreagálású erők szervezete, alkalmazási elvei Tanulmány (Kézirat) Budapest, 1997. 45 p. ISBN: sz.n.
- JENTZSCH, H. J.: Führungssysteme im Wandel von Sicherheitspolitik und Strategie In: Österreichische Militärische Zeitschrift, 1995/2. pp. 127-132. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- Joint Vision 2020 (Joint Chiefs of Staff) Pentagon, Washington D.C. 20318-5216 45p. ISBN:sz.n.
- JUHÁSZ JÓZSEF: A délszláv háborúk Napvilág Kiadó, Budapest, 1997, 157p. ISBN: 963-9082-11-2
- KALEI, HOLSTI: Peace and War armed conflicts an international ordner (1648–1989) Cambridge University Press, 1991. 379 p. ISBN: 0-521-39048-6
- KENDE ISTVÁN: Napjaink százhusz háborúja (1945-1976) Akadémiai Kiadó Budapest, 1979. 155 p. ISBN: 963-05-1889-9
- KENNEDY, PAUL: A XXI. század küszöbén Napvilág Kiadó, Budapest, 1997. 403 p. ISBN: 963-9082-09-0
- KISSINGER, HENRY: Az amerikai külpolitika (Magvető, Könyvkiadó, Budapest é.n.); 146 p. ISBN: sz.n.
- KISSINGER, HENRY: Diplomácia Panem-Mcgraw-Hill-Grafo, Budapest, 1996. 954 p. ISBN: 963-545-112-1
- KOVÁCS JENŐ: Hadászat és geopolitika Tanulmány, Budapest, 1994. 150p. ISBN: sz.n.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években Országos Kiemelésű Társadalomtudományi Kutatások Budapest, 1993-1996 188 p. ISBN: sz.n.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: A válságkezelés aktuális problémái. In: Akadémiai Közlemények, 1994/ pp.24-32. ISSN: sz.n.
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: Biztonság és információ (hír)szerezés In: Hadtudomány, 1993/3. pp. 15-18. ISSN:1215-4121
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: Hadviselés a XXI. században In: Hadtudomány, 1999/1. pp. 18-32. ISSN: 1215-4121
- KŐSZEGVÁRI TIBOR: Katonai doktrinák a hidegháború éveiben Egyetemi Jegyzet Budapest, 1999. 45 p. ISBN: sz.n.
- LEONHARD, ROBERT R.: The Art of maneuver: Maneuver-war fare theory and airland battle Novato, Presidio, 1991. pp. 380-384.
Szakfordítás (AF/7890. számon. a ZMNE Tudományos Könyvtárában, Fordította: Szabó Ferenc) ISBN: sz.n.
- LUND MICHAEL S.: Preventing Violent Conflicts. (Strategy for Preventive Diplomacy) United Stated Institute of Peace Press, Washington D. C. 1996. 214 p. ISBN: 1-878379-52-6
- MALEK, J.: Krieg in Tschetschenien In: Österreichische Militärische Zeitschrift, 2000/1. pp. 89-95. ISSN: 0048-1440 (9004-5092visszavont)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- Military Balance 2000/2001 (szerk. NEAMAN, RACHEL) The Institute for Strategic Studies London, 1996. 420 p. ISBN: 0-19-8292-17-1 ISSN: 0459-7222
- MORTENSEN, SUNDT MAURITZ: Crisis and Disaster. (Public Relations in crisis and Disaster) Atlantic Press, 1997/1. 88 p. ISBN: 82-91607-03-6
- MÜLLER, HARALD: Konflikt – eine Betrachtung (Konfliktus vizsgálata) In: Truppendienst, 1993/1 pp.25-29. ISSN: sz.n.
- NEUMANN, KLAUS: NATO-Streitkräftestrukturen im Spiegel der sicherheitspolitischen Lage in Europa In: Österreichische Militärische Zeitschriften 1998/5 pp. 493-501. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- OPITZ, PETER J.: Weltprobleme (A világ problémái) Isar Druck und Verlag, München, 1980. ISBN: sz. n.
- PERJÉS GÉZA: Clausewitz Magvető Kiadó, Budapest, 1983. 210 p. ISBN:
- PRATT, NICK: Fundamentals of National Security Planning Előadás a George C. Marshall Központban 2000. 06. 20-án Garmisch-Partenkirchenben
- PRATT, NICK: Terrorismus Előadás a George Marshall Központban Garmisch-Partenkirchenben. 2000.07.14-én „A XXI. század vezetője” biztonságpolitikai tanfolyamon
- RADVÁNYI LAJOS - SZTERNÁK GYÖRGY: Az Öböl-háború tanulságai magyar szemmel In: Védelmi Tanulmányok 1991/2. pp. 27-35. ISSN: sz.n.
- RÁZSÓ GYULA: Az angol-amerikai hadászat néhány kérdése a második Világháborúban In: Hadtörténelmi Közlemények 1966/3. p. ISSN: sz.n.
- Report To Congress. Kosovo Operation Allied Force After Action Report (Jelentés A Kongresszusnak: Koszovó, Az Egyesített Hadműveletekről, Az Akció Után) Washington, 2000.01.31. Department Of Defense 153 P. Isbn:Sz.N.
- ROSTOVÁNYI ZSOLT: Az iszlám és a háború In: Társadalom és Honvédelem 1997/2. pp. 97-102. SSN: 1417-7239
- RÜHL, LOTHAR: Die strategische Lage zum Jahreswechsel In: Österreichische Militärische Zeitschrift, 2000/1. pp. 4-12. ISSN: 0048-1440 (9004-5092visszavont)
- RÜHLE, HÖPPNER J.: Gefähr durch ethnische Konflikte In: Europäische Sicherheit, 1997/1. pp. 18-22. ISSN: 0940-4171
- SCHILLING, WALTER: Stabilität im Mittelmeerraum: Aufgabe europäischer Politik In: Europäische Sicherheit 2000/11. pp. 15-21. ISSN: 0940-4171
- SHEENAN, JOHN J.: A XXI. század biztonságpolitikája In: Új Honvédségi Szemle 1997/5. pp. 1-18. ISSN: 1216-1438
- SINN, NORBERT: Der Golfkrieg II- Militärische Erfahrungen In: Österreichische Militärische Zeitschrift 1991/6. pp. 518-525. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- SMITH, JOSEPH: A hidegháború IKVA Budapest, 1992. 150 p. ISBN: 963-7757-07-01
- SKARPJE, OLAF alezredes: A hadműveleti tervezés sajátosságai békeműveleteknél a „NORDPOLISH” többnemzetiségű dandár Boszniában állomásozó törzsfőnökének előadása a G. C. Marshall Központban 2000. 07. 20-án Garmisch-Partenkirchenben
- TAFT, JULIA: Refugees from Kosovo (Koszovói menekültek) In: Refugees 2000/2. pp.16-18. ISSN: 0252-791X
- UCHTMANN, JÜRGEN:Einsatz im schwierigen Gelände und bebauten Gebiet In: Europäische Sicherheit 2000/11. pp.27-32. ISSN: 0940-4171
- UNITED NATION PEACEKEEPING OPERATIONS In: <http://www.un.org>. (2000.08.01.) 6 p.
- VALKI LÁSZLÓ (et.al): Koszovó, egy válság anatómiája Osiris Kiadó, Budapest, 2000. 392.p. ISBN: 963-379-849-3
- WALKER, JOHN: War in Kosovo (Háború Koszovóban) In: Rusi Journal 1999/4.pp.13-19. ISSN: 0307-1847
- WEIDENFELD, W.: Erweiterung ohne Ende? Europa als Stabilitätsraum strukturieren In: Internationale Politik 55.évfolyam 8. szám pp 1-10. ISSN: sz.n.
- ZEHREER, HARTMUT: Der Golfkonflikt Verlag E. S. Mittler & Sohn, Harford und Bonn, 1992. 568 p. ISBN: 3-8132-0400-6
- BARTLETT, CHARLES – WEINTHAL, EDWIN: Facing the Brink. An Intimate Study of Crisis Diplomacy, New York, 1967. 220 p. ISBN: 11875644 3456

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

BAUWENS, WERNER – REXCHLER, LUC. – DRÜKE, LUISE: The art of conflict prevention Brassey's, New York, 1994. 218 p. ISBN: 1857531051

BRZEZINSKI, ZBIEGNIW: A nagy sakktabla Európa Könyvkiadó Budapest, 1999. p. 314. ISBN: 963-07-6533-0

BUCK, FELIX: Geopolitik 2000: Weltordnung im Wandel: Deutschland in der Welt am Vorabend des 3. Jahrtausend Report Verlag Frankfurt am Main, 1996. 283 p. ISBN. 3980380475

COHEN, RICHARD: Das sich wandelnde Alias den europäischen Sicherheit Előadás a G. Marschall C. „A XXI. század vezetője” bizt. pol. tanfolyamán. 2000. 06. 12-én Garmisch-Partenkirchenben

CORDESMAN, ANTHONY-WARNER, ABRAHAM R.: The Lessons of Modern War Volume I.-III. Westview Press Boulder and San Francisco, 1990. 394 p.; 646 p.; 469 p. ISBN: 0-8133-0954-9

CORR, EDWIN G. – HOAN, STEPHEN: Low-Intensity Conflict Old Threats New World Westview Press Bonlder-San Francisko-Oxford, 1992. 305 p. ISBN: sz.n.

CRAY, COLIN S.: The geopolitics of the nuclear era: heartland, rimlands, and the technological revolution Crane Russak New York, 1977. 70 p. ISBN: 0844812579

Die Bundeswehr an der Schwelle zum 21 Jahrhundert Bachem GmbH and Co KG Köln, 1999. 175 p. ISBN: sz. n.

Die Zukunft der Europäischen Sicherheit Wien, 1993. 231 p. ISBN: 3-901328-04-01

FOSTER, EDWARD: NATO's military in the age of crisis management Royal United Services Institute for Defence Studies, 1995. 73 p. ISBN: 0855160993

GALAEV MAGOMET: The Chechen Crisis. Background and Future Implication Conflict Studies Research Centre 1995/17. 30 p. ISBN: sz.n.

Generic Crisis Management Handbook (EAPC(COEC)D (99) 1. NATO/EAPC Sans Classification 85 p. ISBN: sz.n.

HARVEY, FRANK P. – MOR, BEN D.: Conflict in world politics: advances in the study of crisis, war and peace St. Martin's Press, 1998. 366 p. ISBN: 0312176686

HOLSTI, OLE R.: Crisis, escalation, war (Krisis, eszkaláció, háború), McGill-Queen's University Press Montreal, 1972. 290 p. ISBN: 0773501177

HOPPLE, GERALD W. – ANDRIOLE, STEPHEN J. – FREEDY, A.: National security crisis forecasting and management Boulder, Westview, 1984. 208 p. ISBN: 0865319138

IVANOV, ANDREY: The Balkans divided: Nationalism, Minorities, and Security Peter Lang Europäischer Verlag der Wissenschaften Frankfurt am Main – Belin – Bern – New York – Paris – Wien, 1996. p. 188. ISBN: 3-631-50006-8

Konflikt und Ordnung (Europäischen Forum Alpbach 1977.) Molden Verlag, 1978. 345 p. ISBN:

LUND, MICHAEL S.: Preventing Violent Konflikts (Strategy for Preventive Diplomacy United States Institute of Peace Press Washington DC, 1996. 214 p. ISBN: 1 878379-52-6

RIX, CHRISTIENE: Ost-West Konflikth (Wissen wir, wovon wir spechen? Schriftenreihe der Arbeitsgemeinschaft für Friden und Konfliktforschung 1987/14. 256 p. ISBN 3-7890-1528-8

ROBINSON, P. STUART: The politics of international crisis escalation: decision-making under pressure I. B. Tauris London, 1996. 204 p. ISBN. 1860640648

SENGHAAS, DIETER: Konfliktformationen im internationalen System Suhrkump Verlag 1988. 288 p. ISBN: 3-901328-04-01

SCHWEIZER, WALTER: A kockázatelemzés szerepe NBS kialakításában (Előadás a George C. Marschall Központban 1998. 06. 27-én Garmisch-Partenkirchenben

WINNEFELD, JAMES A.: Crisis de-escalation: a relevant concern in the „New Europe”? CA Rand Santa Monica, 1990. 25 p. ISBN: 398345127

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

XHUDO, GAZMEN: Diplomacy and crisis management in the Balkans: a US foreign policy perspective Macmillan St. Martin Press
Houndmills Basingstoke, Hampshire New York, 1996. 207 p. ISBN: 0312160585
ZAMETICA, JOHN: The Yugoslav Conflict (Adolphi Paper 270) Halstan & Co Ltd. 1992. 87 p. ISBN 1 85 753 6527

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

István Dr. RESPERGER

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ZEITUNGEN:

- BRILL, HEINZ: Der Balkan-konflikt und die Interessen der Mächte In: ÖMZ 2000/5.pp. 547-559. ISSN: 0048-1440 (9004-5092)
- CORDESMAN, CLARKE, JOHN L.: Der Konflikt im Wandel der Zeit In: ÖMZ 97/2. pp. 115-122. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- GUSTENAU GUSTAV E.: Konfliktentwicklung auf dem Südlichen Balkan In: <http://www.bmlv.gv.at>. 2000.08.17. pp. 2-6.
- JUREKOVICH, I.: Zur Neuordnung des südschlawischen Raumes In: ÖMZ, 1999/1. pp. 64-66., 1999/2. pp. 199-204., 1999/3. pp. 330-334., 1999/4. pp. 472-481., 1999/5. pp. 613-620., 1999/6. pp. 762-772. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- McCAUSLAND, JEFFREY D.: Conflict Termination and Conflict Pervation In: ÖMZ 2000/2. p. 131-138. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- NAUMANN, KLAUS: NATO-Streitkräftestrukturen im Spiegel der sicherheitspolitischen Lage in Europa In: ÖMZ 1998/5. pp. 499-505 ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- PORTZ ROLF: Bedeutung von Luftmacht bei der Krisenbewältigung In: Europäische Sicherheit 1998/5. pp. 10-21. ISSN: 0940-4171
- ROSKIN, MICHAEL G.: The Eneerging Europa: Power Configurations for the Next Century In: US Army War College Qunterly, Vol. 1990-2000/XXIX., No. 4. Winter pp. 10-25.
- RÜHL, LOTHAR: Die strategische Lage zum Jahreswechsel In: ÖMZ 1999/1. pp. 3-9. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- SELLER, HANNS-FRANK: Konfliktkonstellationen im internationaler System In: ÖMZ 1999/5. pp. 547-555 ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)
- SMUTEK, K. – RIEMER, ANDREA K.: Die Krise des Krisenbegriffes In: ÖMZ 1995/3. pp. 275-284. ISSN: 0048-1440 (9004-5092 visszavont)

A FIZIKAI TELJESÍTŐKÉPESSÉG SZEREPE A TRAUMÁT KÖVETŐ PATOLÓGIÁS ÁLLAPOTOK KIALAKULÁSI VALÓSZÍNŰSÉGÉNEK CSÖKKENTÉSÉBEN

Napjaink komplex és bejósolhatatlan körülmények között zajló katonai műveletei egyre több követelményt támasztanak a missziókban szolgáló katonák felé, ugyanakkor az extrém stresszorok és helyzetek következtében nagyobb a lehetősége az esetleges traumatizálódásnak is. A posztraumás stresszbetegség (PTSD) mind a civil életben, mind a katonai területen fontos problémává vált. Folyamatos az érdeklődés a kutatások területén az akut stresszreakció és a PTSD kialakulásában szerepet játszó lehetséges védőfaktorok irányába. A megfelelő harci felkészültséghez három lényeges tényező szükséges, így a missziós feladatok ellátáshoz nélkülözhetetlen tudás és képességek kialakítása, a fizikai, valamint a pszichológiai állóképesség. Mind a három komponens alapvető a katonák számára a bevetések során jelentkező kihívások és stresszorok kezeléséhez. A fizikai állóképesség mindig is fontos szerepet játszott a hadseregben a specifikus missziós feladatok teljesítésének növelésében és a sérülés veszélyének csökkentésében. Számos szakirodalom foglalkozik a fizikai állóképesség védő hatásával a stressz reaktivitás, az állapot- és vonásszorongás, a depresszió, valamint a stressz reakciók kialakulásában. E tanulmány rövid összefoglalót igyekszik nyújtani a fizikai teljesítőképesség és állóképesség lehetséges szerepéről az extrém stresszort, traumát követő patológias állapotok létrejöttének csökkentésében.

BEVEZETÉS

Napjaink katonai műveleteinek komplex, változó és bizonytalan körülményei egyre nagyobb követelményeket támasztanak a katonák felé, másrészt jóval több potenciális stressz- és traumahelyzetet teremtenek számukra, mint a korábbi évtizedekben. A komplexitást eredményezi az a tény, hogy szinte egyidejűleg kell ellátni számos, különböző jellegzetességekkel rendelkező missziós feladatot, illetve képesnek kell lenni, szinte párhuzamosan, az offenzív, defenzív és stabilizáló műveletek elvégzésére. Sok katona ezt a komplexitást és változékonyságot a vízcsofhoz hasonlítja, azaz úgy kell alkalmazkodni a szituációkhoz, hogy pillanatok alatt képes legyen váltani a hidegről a melegre. A missziók megkövetelik az „alsóbb” szintek döntéshozatali képességét is. Mindezek a tényezők a katonáktól - valamennyi szinten - elvárják a megfelelő szituációs tájékozottságot, mentális rugalmasságot és alkalmazkodó képességet. /Stanley, Jha, 2009/

A katonákra váró követelmények fizikailag is eltérnek a megszokottól. Elengedhetetlen, hogy olyan fizikai kondícióval rendelkezzenek, ami szokatlan körülmények között is elegendő a feladatteljesítéshez, a bevethetőséghez. A katonának egy misszióra tudatosan kell felkészülnie és fizikai állapotát rendszeres, tervszerű edzőmunkával kell fejlesztenie. A szolgálat ideje alatt ezt a fizikai aktivitást fenn kell tartani, ami nemcsak erőnléti, de rekreációs és kompenzációs eszköz is lehet. /Eleki, Sárközi, 2009/

A műveleti területek kihívásainak, veszélyeinek komolyságát mutatják az Egyesült Államok hadseregében kialakuló feszültségek is. 2007-ben, 1980 óta, a legmagasabb arányú (80%-os) volt a hadsereg elhagyásának mértéke. A jövőbeli megtartással kapcsolatos problémák figyelmeztető jelei folyamatosak: öngyilkosság, posztraumás stresszbetegség (PTSD), drog- és alkoholfüggőség, válások, erőszak stb. számának növekedése a hadseregben. Az iraki és afganisztáni veteránok körében a PTSD előfordulási aránya 28%-os. A legfontosabb kérdés, ami megoldásra vár: Mit lehet tenni a katonák műveleti kapacitásának növelése érdekében ilyen komplex körülmények között, ugyanakkor ezzel párhuzamosan megvédeni őket a potenciális stresszoroktól? /Stanley, Jha, 2009/

A harci tevékenységre való optimális felkészültség és ezzel együtt a stresszártnak, a traumatizáció hatásainak kivédése három területen valósulhat meg: a műveleti (missziós) feladatok ellátásához szükséges alapvető tudás és készség megszerzésével, a fizikai állóképesség növelésével és a pszichés ellenállóképesség fokozásával, amely része a reziliencia fejlesztésének. Dolgozatomban elsősorban a fizikai teljesítőképesség traumatizációt kivédő, illetve a traumát követő patológiás állapotok kialakulásának valószínűségét csökkentő szerepére helyezném a hangsúlyt. Ezzel szoros összefüggésben, egy rövid összefoglalásként, fontosnak tartom megemlíteni egyes stresszel kapcsolatos jelenségeket, így a harci stressz, trauma, poszttraumás stresszbetegség, a sérülékenység (vulnerabilitás) és a rugalmas ellenállóképesség (reziliencia) fogalmát is.

STRESSZ, HARC STRESSZ, POSZTTRAUMÁS STRESSZBETEGSÉG (PTSD)

A stresszfogalom alkalmazása az orvostudományban, a pszichológiában Cannon és Selye nevéhez kötődik /Fröhlich, 1996/. Cannon /1911; id. Fröhlich, 1996/ szerint az érzelmi megterhelő ingerek észlelésekor vegetatív elváltozások jelentkeznek. Macskákkal végzett kísérleteiben a félelemkeltő ingerek érzelmi stresszt váltottak ki és ezzel alkalmazkodó lépéseket ösztönöztek a belső milióban fennálló egyensúlyállapot fenntartására. Ezt a kiegyenlítést fokozott adrenalin-kiválasztás készíti elő. Az ezzel járó vegetatív elváltozásokat (pl. szívritmus fokozódása, izzadás, légzésfrekvencia fokozódása, vércukorszint emelkedése, az emésztés és veseműködés gátlása) a szervezet vészhelyzet esetén történő mobilizálódása jeleként és ennek támadással vagy meneküléssel járó megoldásaként értelmezhetjük.

Selye /1976/ szerint a stressz a szervezet nem specifikus válasza mindenfajta igénybevételre, azaz az igénybevétel szervezeti állapotának, illetve a terhelés és annak okai, az úgynevezett stresszorok közti konfliktus folyamatainak jellemzésére szolgál. A stresszor kifejezésen az olyan külső vagy belső ingereket értjük, amelyek megzavarják az egyensúlyt, ezzel alkalmazkodáshoz és védekezéshez vezetnek. Az egyensúly újbóli helyreállításának tendenciája drasztikus hatások esetén neurohormonális folyamatokra irányul, szubjektív (emocionális) tényezők esetén azonban fiziológiai és kognitív kölcsönhatások révén valósul meg. A stresszt ezért összefoglalva úgy írhatjuk le, mint adaptív pszichofiziológiai részfolyamatok strukturált sorozatát, melyek részben homeosztatis, részben kognitív, azaz személyiségfüggő természetűek. Ezek akkor jelennek meg, ha intenzíven ható megterhelő események hosszabb időn át, ismétlődő módon megzavarják a belső egyensúlyt. /Fröhlich, 1996/

Selye /1964/ Cannon elméletét kiegészítvén, egy komplex, fázisokban lezajló folyamatot ír le, az úgynevezett Általános Adaptációs Szindrómát. Ez a szervezet univerzális, biokémiai válasza a megterhelő igénybevétel minden formájára, amely a hipotalamusz – hipofízis – mellékvese (HPA) rendszer közvetítésével valósul meg. A központi idegrendszert érő stresszhatások a hipotalamuszt a corticotrop-releasing-hormon (CRH) kiválasztására készítetik. A CRH aktiválja a hipofízis-mellékvesekéreg rendszert, illetve szimpatikus aktivációhoz, nagy mennyiségben szorongáshoz vezet. A CRH receptorai legnagyobb sűrűségben a hipotalamuszban helyezkednek el, amely a vegetatív funkciók szabályozását végzi. A CRH hatására a hipofízisben proopio-melanocortin (POMC) peptidből olyan hormonok képződnek (ACTH, alfa-MSH, béta-endorfin), amelyek a stresszválasz bonyolult szabályozását végzik. Az adrenocorticotrop-hormon (ACTH) ezek közül a legfontosabb, amelynek fő feladata, hogy a mellékvesekéregre a kortikoszteroidok képzésére készítse. A kortikoszteroidok (legfontosabb a kortizol) az immunrendszerre gátló hatást gyakorolnak. Ezzel egyidőben a szimpatikus idegrendszer aktiválódása a mellékvesevelő adrenalin és noradrenalin termelését fokozza. Viszonylag újabb felismerés, hogy a stresszválasz részben genetikai meghatározottságú, részben perinatális befolyás alatt áll /Eleki, Szabó, 2002/. A terheesség alatti anyai stressz és a születés traumája együttesen befolyásolják a HPA rendszer épségét. A túl nagy trauma nemcsak kisebb születési súlyban, a központi idegrendszer érési és működési zavarában nyilvánul meg, hanem később csökkent stressztűrő képességben is. Ennek hátterében a

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

URBÁN Nóra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

kortizol receptorainak csökkent sűrűsége, a HPA tengely csökkent érzékenysége állhat. Így tehát a magas illetve alacsony kortizol szint meghatározhatja az egyén viselkedését szélsőséges stressz körülményei között, amelyet a személyiség is befolyásolhat. A magas kortizol szinttel rendelkező, domináns személyiség harcban aktív, a szubdomináns típus inkább menekül. Az alacsony kortizol szinttel rendelkezőknél nagyobb a valószínűség a poszttraumás stresszbetegség (lásd később) kialakulására is.

Az Általános Adaptációs Szindróma kialakult állapotában három fokozatot foglal magában /Selye, 1976/:

1. Alarm reakció: A szervezetben a stresszrel való találkozás jellegzetes tünetei jelentkeznek. Kezdetben az ellenállóképesség csökken. Ha a stresszor veszélyes, akkor már ezen a szinten is bekövetkezhet a halál.
2. Ellenállási szakasz: Ha a stressz folyamatos hatása mellett lehetséges az alkalmazkodás, akkor kifejlődhet a megfelelő ellenállás. Ilyenkor az ellenállóképesség a normális szint fölé emelkedik.
3. Kimerülés szakasza: A szervezet kimerülhet, ha hosszú ideig ugyanazon stresszor hatása éri, amelyhez már alkalmazkodott. Az alarm reakció jelei újra megjelenhetnek és bekövetkezhet a halál.

A stresszorok három csoportját különböztethetjük meg: pszichés jellegűek (emberek közti kapcsolatok, sikertelenségek, konfliktusok, frusztráció, stb.), fizikai stresszorok (erős rezgések, hanghatások, hőhatások, sebesülések, érzékszervi tompulás, stb.), szociális stresszorok (súlyos családi, szociális krízisek, nagy társadalmi változások, gazdasági krízisek) /Pavlina és mtsai., 2007/. A stressz okozta változásokat, reakciókat ugyancsak három kategóriába sorolják: pszichés reakciók, amelyek háromfélék lehetnek, így affektív (érzelmi), kognitív (megismerő funkciókat érintő) és motivációbeli reakciók. Beszélhetünk fiziológiai (testi) és magatartásbeli reakciókról. A pozitív tartalmú események is járhatnak stresszel, ez az eustressz, a káros vagy negatív következményeket distressznek nevezzük.

Háborúban a katonák olyan külső hatásokkal, stresszorokkal találkoznak, amelyek jellegükben, intenzitásukban, frekvenciájukban egyaránt különböznek a civil élet stresszoraitól /Kovács, 2003/. A kiváltott stresszfolyamatok, pszichés történések jellegükben hasonlóak, viszont azok megjelenési formái, magatartási megnyilvánulásai gyakran mások. A háborúban számolni kell az akut stressz reakciókkal, amelyek traumatikus élmények hatására alakulnak ki, a krónikus, úgynevezett kumulatív stresszel, amely más pszichopatológiai folyamatot indukálhat, valamint a civil élet mindennapos stresszorai által kiváltott stresszállapotokkal is. A harci stressz, harci cselekmények során, traumatizáló élmény(ek) hatására akutan kialakuló pszichés tünetegyüttes. Változatos tüneti kép jellemzi és viszonylag gyorsan lezajlik. Betegségtanilag és tünettanilag az akut stresszreakciónak felel meg. Az akut pszichés zavarok a kialakulásukat követő napokban mind harctéri stressznek tartandók és közös jellemzőjük, hogy a katona képtelen teljesíteni az adott helyzetben feladatát, képtelen adekvátan funkcionálni. A harctéri stressz kialakulásában nagyon sok külső és belső faktor játszik szerepet, de kritériuma olyan, intenzitásában és jellegében extrém stresszor, amely súlyos distresszt vált ki az egyénben. Egy extrém stresszorra adott szomatikus és pszichés válaszról van szó, amely gyors lefolyású és a reintegráció után a katona újra megfelelően tud funkcionálni. Rizikótényezők azonban a lefolyást krónikussá tehetik, és betegségfolyamat kiindulását segíthetik elő.

Bizonyos extrém stresszhelyzetek esetében, amikor az egyén olyan események elszenvedője, szemtanúja vagy involválódó alanya, amely halálos fenyegetettséggel, súlyos sérüléssel, a fizikális és pszichés integritás elvesztésével jár, az egyén pedig intenzív félelemmel, szorongással, rémülettel, tehetetlenséggel reagál, pszichotraumáról beszélhetünk /DSM-IV, 2001/. A pszichotrauma a mindennapos élet stresszoraitól jellegében, minőségében különbözik, a fizikális és a pszichés működések dezintegrációjának közvetlen veszélyével jár. Ilyen speciális helyzetekről beszélhetünk, mint: háború, harci cselekmények, súlyos balesetek, természeti katasztrófák, terrorcselekmények, szexuális zaklatás, fizikai bántalmazás, fegyveres támadás, stb. /Kovács és mtsai., 2007/. A közvetlen reakciók lezajlása után pszichiátriai betegségek alakulhatnak ki, így a poszttraumás stresszbetegség (PTSD), amelynek meghatározó

kritériuma egy hármastünetegyüttes: a trauma *újraátélése* (a traumára emlékeztető szagok, hangok, helyzetek, történések stb. révén, de rémálmok, hallucinációk, flashbackek formájában is), a traumára emlékeztető helyzetek, ingerek, stb. *elkerülése*, és a *fokozott készenlét* (alvászavar, koncentrációs problémák, ingerlékenység, szorongásos reakciók, dühreakciók, stb.).

VULNERABILITÁS ÉS REZILIENCIA

Napjainkban egyre nagyobb figyelmet kap a katonai területen a PTSD, illetve a traumát követő patológiás állapotok kialakulása és annak megelőzési lehetőségei. Különösen, amióta a statisztikai adatok alapján a harci bevetéseket követően akár a 20%-ot is meghaladhatja az előfordulási arány /Taylor és mtsai., 2008/. Elsősorban azoknak a tényezőknek a felderítése és megértése áll az érdeklődés központjában, amelyek részben az egyéni sérülékenységet, azaz a vulnerabilitást, másrészt azok, amelyek a rugalmas ellenállóképességért, azaz a rezilienciáért lehetnek felelősek. A rizikófaktorok feltárása és szűrése szintén folyamatos a prevenció valamennyi szintjén. Az elsődleges megelőzés szempontjából lényeges felmérni a vulnerabilitás faktorait, így ez bizonyos veszélyhelyzeteknek különösen kitett szakmák esetében, akár alkalmassági, szelekciós kritériumokat is jelenthet. Nagyon sok irodalom, szerző foglalkozik a rizikófaktorok kutatásával, összefoglalva azonban megkülönböztethetünk környezeti, demográfiai, személyiség és pszichiátriai anamnézis szerinti, kognitív, biológiai és genetikai rizikófaktorokat /Wald és mtsai., 2006/.

A környezeti rizikófaktorok elsősorban a stresszor, a traumatizáló esemény jellegzetességeit tartalmazzák:

1. típusa, természete és súlyossága,
2. ismétlődése,
3. ismétlődés esetén a korábban átélt traumák típusai, stb.

A demográfiai tényezők közül lényeges lehet a nem, az etnikai hovatartozás, szocioökonómiai státusz és életkor.

A pszichiátriai anamnézis szempontjából elsősorban szorongásos és affektív betegségek jelenléte, a szorongó, az antiszociális személyiség fontos prediktor lehet a traumatizálódást tekintve. Számos tanulmány vizsgálja ugyanakkor a pszichológiai rugalmasság, mint védőfaktor szerepét is.

Kognitív faktorok közül az alacsonyabb intellektus és az enyhe központi idegrendszeri diszfunkciók, amelyek különösen a memória területén jelentenek deficitet, járulhatnak hozzá a traumát követő patológiás állapotok kialakulásához.

A biológiai faktorokat tekintve sérülékenységet jelenthet, pl. a krónikusan alacsony kortizol szint. A genetikai tényezők szerepét az iker és családkutatások igazolták, pl. holokauszt túlélők esetében.

A 2001. szeptember 11-i terroristámadást követően az Amerikai Pszichológiai Társaság által közzétett tények, adatok, publikációk egyre inkább a rugalmas ellenállóképesség szerepére helyezték a hangsúlyt a traumatikus eseményekkel kapcsolatban. Hangsúlyozzák, hogy a legtöbb egyén rendelkezik olyan képességekkel, amelyek segítségével képes megküzdeni a stressz igen magas szintjével is. Az APA definíciója alapján a rugalmas ellenállóképesség egy olyan adaptációs folyamat, amelynek segítségével kezelhetővé válik egy nehéz élethelyzet, szerencsétlenség, tragédia, trauma, az egyének hatékonyan képesek megküzdeni a trauma okozta distressz tüneteivel /Mansdorf, 2008/. A reziliencia fogalma elsőként a fejlődépszichológia területén tűnt fel, amikor szélsőséges életeseményeknek kitett gyermekek viselkedését tanulmányozták. Később a „resiliency” kutatások egyre inkább kiterjedtek olyan populációkra, amelyek hivatásukból eredően extrém, különleges helyzetek résztvevői, traumatikus események elszenvedői, illetve szemtanúi voltak (pl. emberi szenvedés, halál), így a katonák és más fegyveres testületek, vagy civil mentőalakulatok és segélyszervezetek munkásai. E különösen veszélyeztetett populációk esetében kiemelkedő jelentőségűvé vált a rugalmas ellenállóképesség protektív szerepe a stressz - reakciók és pszichopatológia szempontjából /Wald és mtsai.,

2006/ A reziliencia konstruktuma számos faktort felölel, több mint a személyiség megküzdési kapacitása (coping készsége), egyelőre még nincs kialakult, integrált koncepció. Annyi bizonyos, hogy a reziliencia fejlesztése komplex módon mind a szociális, érzelmi, kognitív (megismerő) - mentális, kapcsolati és a fizikai teljesítőképesség területét magában foglalja.

A FIZIKAI TELJESÍTŐKÉPESSÉG SZEREPE A PTSD PREVENCIÓBAN A KATONAI KIKÉPZÉS SORÁN

Hogyan csökkentheti a fizikai teljesítőképesség megfelelő szintje a katonai szolgálat során kialakuló poszttraumás tünetek kialakulási valószínűségét? A fizikai aktivitás rövid és hosszú távú fiziológiai és pszichológiai hatékonyságával számos tanulmány foglalkozik. A fizikai alkalmasság három komponensre osztható: egészséggel, készségekkel kapcsolatos, valamint fiziológiai komponensekre. /Leth, 2009/ Az egészséggel kapcsolatos terület magában foglalja a kardiovaszkuláris állóképességet, az izomerősséget és szívósságot, a rugalmasságot, a testfelépítést. A fiziológiai komponens a metabolikus és morfológiai állóképességet, a csontozat összetételét jelenti. A készségekkel kapcsolatos terület a gyorsaságot, agilitást, koordinációs és egyensúlyozási készségeket, a reakcióidőt tartalmazza. A kitaró és folyamatos fizikai állóképesség programnak számos hosszútávú pozitív hatása van. Növeli a szívizom erősségét, ezzel növekszik a perctérfogat is. A szív a perifériák felé több vért pumpál, ezzel együtt fokozódik a szervezet és az agy oxigén ellátottsága, a vitál- és mentális kapacitás is növekszik. A fizikai aktivitás fiziológiai előnyei mellett megtapasztalhatjuk az edzettség pszichológiai, érzelmi előnyeit is. Egyes tanulmányok alapján a megfelelő és rendszeres fizikai aktivitás és teljesítőképesség csökkenti az emocionális stressz, a szorongás, a depresszió szintjét /Steptoe, 1996; Abu-Omar, 2004; Craft, 2004; Benton, 1992; id. Leth, 2009/.

Fahey, Insel és Roth hangsúlyozzák, hogy a stressz egy „kollektív fiziológiai és érzelmi válasz” bármely olyan stresszorra, amely a személy homeosztatiszikus egyensúlyát megzavarja /Fahey, 2007, id. Leth, 2009/. A fizikai aktivitás és állóképesség központi szerepe a stressz és szorongás szintjének csökkentésében van, azzal, hogy levezeti azt a feszültséget, energiát, amely a stressz közvetlen velejárója. Mindez fiziológiai és pszichológiai folyamatokon keresztül valósul meg.

A fizikai állóképesség és a kiváló kondíció kiemelten fontos követelmény a katonák részéről, mind a missziós feladatok ellátásához, mind a háborús helyzetekben, a sebesülések rizikójának csökkentéséhez egyaránt nélkülözhetetlenek. Taylor és munkatársai /2008/ tanulmányukban vizsgálták, hogy a fizikai állóképesség befolyásolja-e, és ha igen, milyen módon a katonai túlélő tréning során jelentkező stresszreakciókat. A tanulmány egy nagyobb kutatás része, amely az extrém katonai körülmények között vizsgálta a reziliencia és a teljesítmény egyéni különbségeit. 31 férfi vett részt a több epizódból álló túlélő tréningen. A tréning megkezdése előtt megfelelő technikai kiképzésben részesültek, illetve három héttel korábban felmérték a résztvevő katonák fizikai (aerobic) állóképességét, valamint a vonás jellegű szorongást. A tréning befejezését követően az akut stresszreakció tüneteit térképezték fel a kutatók. Az eredmények azt mutatták, hogy a fokozottabb aerobic fizikai állóképességgel rendelkező katonák alacsonyabb szintű vonásszorongással jellemezhetőek, és összességében a tréninget követően, kevesebb stresszreakcióról számoltak be. A szerzők feltételezik, hogy a fokozott fizikai állóképesség a vonásszorongás csökkentésével éri el a kedvező hatását a stresszreakciók szempontjából.

Egy további kutatás az Egyesült Államok hadseregében a következő kérdésre kereste a választ: hogyan csökkenti a (missziós) szolgálat során a fizikai teljesítőképesség fokozása a hazatérést követően a poszttraumás tünetek kialakulásának valószínűségét? /Leth, 2009/ Az analízis kiindulópontja Jonathan Shay /2002, id. Leth, 2009/ pszichiáter könyve volt: *Odüsszeusz Amerikában: A harci trauma és a hazatérés megpróbáltatásai*. Shay, aki elsősorban PTSD-ben szenvedő vietnami veteránok kezelésével foglalkozott, három protektív faktor szerepét hangsúlyozta a PTSD prevenciója szempontjából: a kohézió, a vezetés és tréning. E három faktornak a harci erő fokozásán keresztül a gyors győzelem

URBÁN Nóra

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

elérésében van jelentősége. A gyors győzelem a harctéren kevesebb fizikai sérülést és ezzel együtt kevesebb pszichológiai sérülést eredményez. A kohézió, azaz a szociális- és feladat-egységesség azon alapul, hogy az emberi agy számára a szociális támogatás, a kötődés adja a fizikai biztonságot. A tréning, kiképzés az egész személyt érinti: lelkét, testét, érzelmeit, a jellemvonásait, stb. Vezetés területén mind a civil, mind a katonai vezetésnek nagy szerepe van abban, hogy a katonák milyen lelki állapotban térnek vissza az otthonukba. A katonáknak bízniuk kell abban, hogy előljáróik feladatukat a lehető legjobban és felelősségteljesen, a katonáik testi és lelki épségét figyelembe véve végzik. A fizikai teljesítőképesség és állóképesség kialakítása lehetőséget ad mind a három tényező fejlesztésére és ezen keresztül a PTSD megelőzésére.

Az Egyesült Államok hadseregében nagy gondot fordítanak napjainkban a reziliencia fejlesztésére. Az úgynevezett Comprehensive Soldier Fitness egy átfogó, komplex katonai állóképesség megteremtéséhez 2008 őszén elindított kezdeményezés, amelynek egyértelmű célja a jelenlegi missziós körülmények között egyre nagyobb arányban kialakuló poszttraumás tünetek megelőzése /Association of the US Army, 2010//. E program egyik alapvető eleme a fizikai állóképesség fejlesztése is. A katonák mellett a családtagok és a hadseregnél alkalmazott civilek számára is segítséget nyújt a teljesítmény fokozásához és a reziliencia fejlesztéséhez. Holisztikus és átfogó, mivel érinti a szociális, emocionális, spirituális, fizikai és családi szférát, az intézményes, művelti és individuális kereteket és magában foglalja az egész amerikai katonai kultúrát. A program első lépése az említett négy szférában a résztvevők számára rendelkezésre álló eszközök globális felbecsülése, ezt követi egy átfogó reziliencia modul, amelynek során az eszközök felhasználásával strukturált módon elkezdődik az egyes területek fejlesztése. A felsőfokú reziliencia tréning modul a katonák számára egy olyan kritikus gondolkodás elsajátítását tanítja, amely fejleszti az optimizmus, az éntudat és a mentális agilitás szintjét.

Hazánkban az elmúlt időszakban szintén készült néhány olyan vizsgálat, kutatás, amely érintette a fizikai teljesítő- és állóképesség kapcsolatát egyes pszichés tényezőkkel, így az extrém stresszhelyzetekben kialakuló stresszreakciókkal. Bolgár Judit és munkatársai /1998/ „A harci stressz modellezése a katonai vezetői felkészítés részeként a felsőoktatásban” című tanulmányukban tisztí hallgatók körében végzett, Pokol 100 órájának nevezett kísérletükről számolnak be, amelynek során a harci stresszt igyekeztek modellezni. A résztvevőket mentális és fizikai terhelésnek tették ki, a cél a harci stressz élettani, pszichológiai hatásmechanizmusainak feltárása volt. A vizsgálat eredményeképpen a szerzők megállapították, hogy a stressz minden tekintetben igénybe veszi a katonát, de megfelelő fizikai és pszichológiai kiképzéssel, tréninggel az ellenállóképeség fokozható.

Eleki Zoltán /2003/ az erőnlétnek a fáradtságra és kimerülésre, és ezen keresztül a harci teljesítményre gyakorolt hatását vizsgáló kutatás részeként arra a megállapításra jutott, hogy komoly összefüggés tapasztalható a hallgatók edzettségi szintje és a harci teljesítménye között. A mozgások pontossága és eredményessége a fáradtság (pszichés és fizikai terhelés) hatására mindenkinél romlott, de az edzettebb hallgatóknál sokkal kisebb mértékben.

Egy komplex kutatás során Hullám István /2005/ doktori értekezésében az extrém terhelés okozta akut és szubkrónikus stressz hatásait vizsgálta egyes pszichés funkciókra. Egyrészt, a kutatás során a szerző részben bizonyította, hogy az akut és szubkrónikus stressz hatására számos kognitív működés így a figyelem és memóriefunkciók is sérülnek, továbbá fokozódik az érzelmi labilitás is. Mindez közvetve, megfelelő hatásmechanizmusokon (traumás emlékezeti folyamatok, a PTSD kognitív modellje alapján) keresztül akár a traumát követő (poszttraumás) patológiás állapotok kialakulásának lehetőségét is felveti.

Másrészt, néhány pszichés funkció kimerülését befolyásoló tényező közül vizsgálta a fizikai állóképesség hatását, feltételezve, hogy az adott fizikai terhelés a fizikailag jobb teljesítőképességű csoport esetében kisebb mértékű stresszhatást eredményezhet. A komplex kognitív mikromanipulációs és térorientációs képesség, a figyelmi és emlékezeti teljesítmény esetében a fittebb csoport jobb eredményt ért el. A szerző megállapította, hogy ugyanazon

terhelés a fittebb szervezet számára kisebb energia ráfordítást igényel, mint a kevésbé fitt személy számára és így szerepet játszhat extrém stresszhelyzetekben a feladatmegoldás szempontjából fontos érzelmi tényezők megóvásában. Így a két eredményt összekapcsolva, akár feltételezhetjük, hogy a jobb fizikai teljesítőképesség képes lehet, egyes kognitív funkciókra gyakorolt pozitív hatásán keresztül, a traumát követő patológiás állapotok kialakulásának megelőzésére is. Ennek direkt igazolására, azonban, még nem készült Magyarországon vizsgálat.

ÖSSZEGRÉS

A hatékony harci készenléthez, felkészültséghez három alapvető területen szükséges a katonáknak megfelelni:

1. specifikusan a katonai készségek és tudás elsajátításában,
2. a fizikai teljesítőképesség,
3. valamint a pszichológiai állóképesség területén.

A megfelelő felkészültség a komplex és kiszámíthatatlan műveleti területeken segíthet mind a testi, fizikai, mind a lelki sérülések megelőzésében. Dolgozatomban a fizikai teljesítőképesség területére helyeztem a hangsúlyt: képes-e a fokozott fizikai állóképesség az extrém stressz-, illetve traumatizáló helyzetekben csökkenteni a poszttraumás stresszbetegség és más patológiás állapotok kialakulásának valószínűségét. E kérdéssel kapcsolatban a közvetlen kutatások száma csekély, a fizikai aktivitás stressz-, illetve szorongáscsökkentő hatásáról azonban már jóval több adat áll rendelkezésünkre. A fizikai teljesítőképesség része az újabban egyre inkább előtérbe kerülő, és protektív tényezőnek tekinthető reziliencia komplex jelenségének. A reziliencia kutatása és fejlesztése a védelmi szektorban napjaink egyik fontos feladata lehet.

A fizikai aktivitás jótékony hatását két irányból fejti ki. A teljesítőképesség fokozásával egy adott fizikai terhelés kisebb igénybevételt jelent az edzettebb személyek számára, valamint a fizikai tevékenység segít a regenerálódásban szélsőséges körülmények között /Eleki, Sárközi, 2010/. A katonák mind hazai, mind missziós szolgálatuk során jelentős fizikai és pszichés terhelésnek vannak kitéve. Számos stresszhatás éri őket, melyeket a szolgálat sajátosságaiból eredően nehéz elkerülni. A stresszre való felkészülésben a fizikai aktivitás fokozása is lényeges szerepet kaphat.

Kulcsszavak: stressz, trauma, poszttraumás stresszbetegség, fizikai teljesítő- és állóképesség, reziliencia

IRODALOM

- Bolgár J., Makrai T., Petrekanits M. (1998): *A harci stressz modellezése a katonai vezetői felkészítés részeként a katonai felsőoktatásban*. Hadtudományi Tájékoztató, 2. pp. 46-58.
- Building resilience: *Comprehensive Soldier Fitness* (2010). Association of the United States Army. Voice for the Army-Support for the soldier.
- DSM-IV. Animula, Budapest, 2001.
- Eleki Z., Szabó S. A. (2002): *Felkészülés a harci stresszre, megküzdési stratégiák*. Humán Szemle, 18(3) pp. 81-94.
- Eleki Z.: *A katonákkal szemben támasztott fizikai követelményrendszer határfokának vizsgálata és az optimalizálás lehetőségei a differenciálás és a motiváció bővítésével*. Doktori (Phd) értekezés. ZMNE Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2003.
- Eleki Z., Sárközi Z., (2009, 2010): *A missziós állomány fizikai és pszichikai felkészítésének fontossága*. Honvéd Altiszti Folyóirat, 21(4), 22(1).

Fröhlich, W. D.: *Pszichológiai szótár*. Springer Hungarica Kiadó, Budapest, 1996.

Hullám I.: *Az extrém megterhelések mentális következményeinek multifaktoriális vizsgálata és elemzése: az eredmények alkalmazhatósága az alkalmasságot és beválást vizsgáló szakértői rendszerek fejlesztésében*. Doktori (Phd) értekezés. ZMNE Katonai Műszaki Doktori Iskola, Budapest, 2005.

Kovács G. (2003): *A háborús, a harctéri és a harci stressz*. Honvédorvos 1-2, pp. 36-49.

Kovács G., Péter L., Kovács L. (2007): *A posztraumás stresszbetegség (PTSD) klinikuma*. Neuropsychopharmacologia Hungarica, IX/1. Suppl. pp.25-30.

Leth, A. D.: *The relationship between post traumatic stress and physical fitness and the impact of army fitness policy on post traumatic stress prevention*. Master of military art and science. Fort Leavenworth, Kansas, 2009.

Mansdorf, I. J. (2008): *Psychological interventions following terrorist attacks*. British medical Bulletin, 88:7-22.

Pavlina, Z.; Filjak, T.; Bender-Horvat, S.: *A harci stressz*. In: Pavlina, Z.; Komar, Z.(szerk): *Katonapszichológia I*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2007.

Selye J.: *Életünk a stressz*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1964.

Selye J.: *Stressz distressz nélkül*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.

Stanley, E. A.; Jha, A. P. (2009): *Mind fitness: Improving Operational Effectiveness and Building Warrior Resilience*. Professional Writing Article, Volume 7.11., Nov.

Taylor, M. K.; Markham, A. E.; Reis, J. P. et al. (2008): *Physical fitness influences stress reactions to extreme military training*. Military Medicine, 173(8) pp.738-742.

Wald, J., Taylor, S., Asmundson, G. J. G., et al.: *Literature Review of Concepts Psychological Resiliency*. Toronto, Defence R&D Canada, 2006.

A KATASZTRÓFAVÉDELEM VÁLASZAI KORUNK ÚJ KIHÍVÁSÁRA (TERRORFENYEGETETTSÉG)

„A terror legyőz, de az ember legyőzi a félelmet”

Gabriel Garcia Marquez

A lehető legrosszabb eshetőség szerint a legfenyegetőbb probléma a 21. században a terrorizmusnak és a tömegpusztító fegyverek proliferációjának az összekapcsolódása. Megfigyelhető az a trend, hogy a terrorista csoportok együttműködést kezdeményeznek különböző területeken. A terrorizmus egy nagyon nehezen meghatározható tág fogalom. A terroristák különböző eszközökkel és módszerekkel fenyegetik a világot, ezen eszközök és módszerek tárháza szinte kifogyhatatlan. Egy nagy károkat okozó terrortámadást katasztrófaként kell felfogni, civilizációs katasztrófaként kell értékelni ebből fakadóan a terrorizmus megelőzésére, az ellene való védekezésre, az általa okozott károk enyhítésére és a helyreállítására megfelelő stratégiát kell kidolgozni.

„A terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani.” (Netanyahu, Benjamin)

A 2001. szeptemberi terrorista merényletek, és a közvetlen reakcióként következő afganisztáni háború arra hívták fel a figyelmet, hogy a 21. század a *területhez kevésbé köthető fenyegetésekről* és az arra adott válaszokról fog szólni.

A lehető legrosszabb eshetőség szerint a legfenyegetőbb probléma a 21. században a *terrorizmusnak és a tömegpusztító fegyverek proliferációjának az összekapcsolódása*. Az aszimmetria ott jelenik meg, hogy gyenge és bukott államokat „telephelyként” használó terrorista csoportok tömegpusztító fegyverekhez juthatnak, amelyek alapvetően azzal a céllal készültek, hogy államok használják fel őket állami célok érdekében. Valós veszélyként a biológiai, kémiai és radiológiai fegyverek jöhetnek számításba ebben a kontextusban, mivel egyértelmű, hogy egy terrorista csoport nem fog használható nukleáris technológia birtokába jutni.

Nehezen kategorizálható, de szintén új formában jelenik meg a *nemzetközi szervezett bűnözőcsoportok által keltett fenyegetés*. A különböző maffiacsoportok önmagukban is fenyegethetik egy-egy állam biztonságát, de mivel alapvetően gazdasági motiváció vezérli cselekedeteiket, valójában a kriminológia és nem a biztonságpolitika témakörébe tartoznak. Azonban egyre inkább megfigyelhető az a trend, hogy a terrorista csoportok együttműködést kezdeményeznek különböző területeken a bűnözői csoportokkal, egy, hogy annak infrastruktúráját használják, kettő, hogy saját tevékenységüket finanszírozzák. Az együttműködésnek tehát valójában egyszerű technikai okai vannak, vagyis hiába térnek el a célok a két csoport esetében, az alkalmazott módszerek, amellyel azt elérni igyekeznek, egyre inkább megegyeznek.

Meglepően láttam, hogy a terrorizmusnak nagyon sok fajtáját különböztethetünk meg így például: élelmiszer, politikai, cyber, bio, iszlám terrorizmust. Azt állapítottam meg, hogy a terrorizmus egy nagyon nehezen meghatározható tág fogalom. A terroristák különböző eszközökkel és módszerekkel fenyegetik a világot, ezen eszközök és módszerek tárháza szinte kifogyhatatlan.

Egy, nagy károkat okozó terrortámadást katasztrófaként kell felfogni, civilizációs katasztrófaként kell értékelni ebből fakadóan a terrorizmus megelőzésére, az ellene való védekezésre, az általa okozott károk enyhítésére és a helyreállítására megfelelő stratégiát kell kidolgozni.

Terrorcselekmény BTK szerinti meghatározása:

"261. § (1) Aki abból a célból, hogy

a) állami szervet, más államot, nemzetközi szervezetet arra kényszerítsen, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy el-
tűrjön,

b) a lakosságot megfélemlítse,

c) más állam alkotmányos, társadalmi vagy gazdasági rendjét megváltoztassa vagy megzavarja, illetőleg nemzetközi szervezet működését megzavarja, a (9) bekezdésben meghatározott személy elleni erőszakos, közveszélyt okozó vagy fegyverrel kapcsolatos bűncselekményt követ el, büntett miatt tíz évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztéssel büntetendő."¹

Katasztrófa fogalma:

„*Katasztrófa*: a veszélyhelyzet kihirdetésére alkalmas, illetve e helyzet kihirdetését elnemérő mértékű olyan állapot vagy helyzet, amely emberek életét, egészségét, anyagi értékeit, a lakosság alapvető ellátását, a természeti környezetet, a természeti értékeket olyan módon vagy mértékben veszélyezteti, károsítja, hogy a kár megelőzése, elhárítása vagy a következmények felszámolása meghaladja az erre rendelt szervezetek előírt együttműködési rendben történő védekezési lehetőségeit, és különleges intézkedések bevezetését, valamint az önkormányzatok és az állami szervek folyamatos és szigorúan összehangolt együttműködését, illetve nemzetközi segítség igénybevételét igényli.”²

TERRORCSELEKMÉNYEKSEL KAPCSOLATOS KATASZTRÓFAVÉDELMI STRATÉGIA

Az utóbbi évtizedekben Európa számára is egyértelművé vált, hogy terrorizmus áldozatává válhat bárki, politikai, faji vagy gazdasági megkülönböztetés nélkül.

Annak ellenére, hogy hazánk terrorfenyegetettsége a rendelkezésre álló információk szerint nem nőtt, megítélésem szerint szükséges áttekinteni feladatainkat.

A kérdés súlyát, a téma komolyságán túl, növeli, hogy hazánk lakosságának túrérszűkületét nem lehet összehasonlí-
tani azon ország állampolgárainak túrérszűkületével, ahol az elmúlt évek, évtizedek terrorcselekményei a mindennapi élet részévé váltak.

A mindennapi kultúránkba nem épült bele a terror okozta feszültséggel való együttélés, az események iránti óvatosság, ezért az időről időre megjelenő kihívás jelentős társadalmi visszhangot vált ki.

A katasztrófavédelem terrorcselekményekkel kapcsolatos stratégiáját az elmúlt évek tapasztalatai alapján alakították ki.

A stratégia alapját alkotják:

- a katasztrófavédelem eszközrendszerét, hatókörét meghaladják a terrorcselekmények elkerülésére irányuló megelőzési feladatok (követő felelősség),
- a felkészülés, a veszélyhelyzeti tervezés szempontjai új, sajátos elemekkel egészülnek ki, de alapjaiban nem változnak,
- a terrorcselekmény közvetve vagy közvetlenül a katasztrófavédelmi törvényben és kormányrendeletekben nevesített katasztrófatípusokon kívüli veszélyhelyzeteket is előidézhet,
- a terrorcselekményt csak a célzatosság különbözteti meg az egyéb katasztrófa helyzeteket kiváltó egyéb hatásoktól,
- a katasztrófavédelmi feladatok nem a kiváltó ok, eszköz, esemény, hanem a következmény oldaláról determináltak (a veszélyhelyzettel érintett terület és lakosság nagysága, a veszélyhelyzet jellege és következményei stb.).

¹ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Terrorcselekm%C3%A9ny> (2012. május 10.)

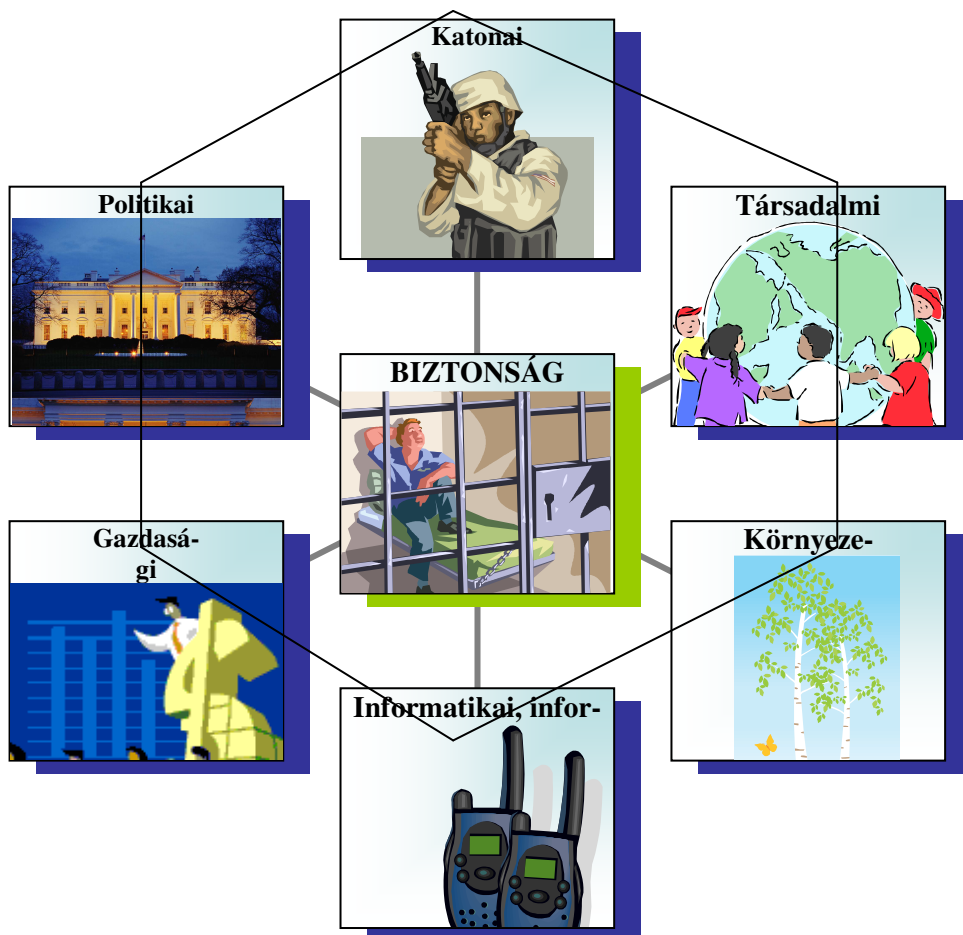
² <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/mk11113.pdf> (2012. május 10.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A biztonság dimenziói, amelyek fenyegetettek:

1. ábra³

A védekezési rendszer – logikájából adódóan – a különböző szervek együttes munkájára helyezi a hangsúlyt.

A katasztrófavédelem helye a rendszerben elsősorban a következmény-felszámolás során jelentkezik, de a kritikus infrastruktúra problémájának kezelésével kapcsolatos egyre nagyobb számú feladatok megjelenésével, a megelőzéshez kapcsolódó engedélyezési eljárásaink súlya is növekszik.

A KATASZTRÓFAVÉDELMI SZERVEK REAGÁLÁSI KÉPESSÉGÉT HÁROM SZINTEN KELL MEGHATÁROZNI

- terrorizmus mintájára elkövetett cselekmények, amelyek mindennapjaink részévé váltak (például iskolai bombariadó),
- klasszikus tűzoltási, mentésszervezési tevékenység (például repülőtéri cselekmények, metróbalesetek),
- komplex, térben és időben kiterjedt események (például bioterrorizmus, járványok).

³ 1. ábra Készítette: Ürmösi Károly (2010)

A háromszintű reagálási képesség egymásra épülő feladatai alapján felvetődő kérdések több szakterület számára lehetnek elgondolkodtatók.

A terrorizmus mintájára elkövetett cselekmények közül a következők fordultak elő az elmúlt években a leggyakrabban:

- a) tűzoltóságok téves és vakriasztásai,
- b) bombariadók,
- c) Anthrax-gyanús riasztások.

A BIZTONSÁG CÉLJA

Olyan környezet biztosítása, amely hozzájárul az ember harmonikus, békés fejlődéséhez, az egyén kiegyensúlyozott életének, egészségének megóvásához, jó közérzetének kialakításához, az életfeltételek, a megteremtett javak fennmaradásához.

Ezt a rendszert biztonsági határvonalak övezik. A biztonsági határvonalak külső és belső veszélyhelyzetek ellen is védenek. Természetesen ennek a rendszernek minden szempontból egyensúlyban kell lennie.

A biztonság veszélyeztetettségének szintjei a veszélyek közvetlensége szerint:

1. veszélyeztetettség
2. fenyegetettség (veszélyrealizálódás)
3. a rendszer biztonságának sérülése.

Ezért fontos a folyamatos értékelés, elemzés, visszacsatolás. (a rendszerünk folyamatos restaurációja). Nem akkor vagyunk biztonságban, ha nem történik semmi, hanem akkor, ha fel vagyunk a veszélyhelyzetekre készülve. Így, ha bekövetkezik egy esemény, akkor reagálni tudunk rá. Ehhez azonban ismernünk kell, amivel szemben állunk. Ez pont a globalizálódásnak köszönhetően szinte lehetetlen. A globalizálódással együtt végbemegy a veszélyhelyzetek globalizálódása is. Ezért szükségesnek látszik a válsághelyzetek közös jellemzőinek kutatása, ahogy a válaszlépések is a válságok kezelésének közös természetrajzából kiinduló, kreatív intuícióra épülő tevékenységgé kell válnia.

Az elmúlt évtizedekben a társadalom mobilitása, infrastruktúráról való függősége jelentős mértékben növekedett, ami nagymértékben befolyásolja a megelőzésben részt vevők felelősségét.

A feladatvégzés során (és ez elmondható szinte minden potenciálisan veszélyeztetett területről) mind a vezetésirányítás, mind a feladat-végrehajtás szintjének a kor színvonalához igazodva kell végeznie munkáját, azzal a nehezítő feltétellel, hogy a struktúra, illetve az erők és eszközök sok esetben normál állapotra méretezettek. Veszélyhelyzeti felkészítésre, felkészülésre – költségvetési intézményi keretek között – viszonylag csekély erőforrás jut.

ÖSSZEGZÉS

A katasztrófavédelem lehetséges feladatai a terrorcselekmények és a válságkezelés kapcsán:

- a védelem erő/eszköz diszlokációjának fejlesztése,
- a kritikus infrastruktúra kérdéskörének rendezése,
- a terrorizmushoz kapcsolható események, helyzetek folyamatos értékelése, napi gondolkodás szintjére emelése, képzés,
- folyamatos és minden területre kiterjedő kockázatelemzés,
- a kockázatelemzés „eredményei” alapján a jogszabályok pontosítása,
- az új típusú kockázati tényezők tükrében a lakosságfelkészítés területén részstratégiák kidolgozása.

Mindezek a feladatok egy jól átgondolt stratégia mentén végrehajtva – az eddig ismert és jól működő veszélyelhárítási és védekezéstervezési tevékenységeken túl – hatékony formában szolgálják a polgári lakosság védelmét.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

ÜRMÖSI Károly

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Szükséges lenne a szervezetek közötti munkakapcsolat szorosabbá tétele az információáramlás gyorsabbá tétele. Ez azért fontos tényező, mert sokszor tapasztalom, hogy a nagy titkolózásban elvész az információ egy része vagy rosszabb esetben nincs meg szükséges információáramlás, illetve torzul az információ.

A terrorcselekmények kapcsolatban a katasztrófa elhárítás szerveire váró feladatok megvalósításához anyagi eszközöket kell biztosítani.

FELHASZNÁLT IRODALOM

<http://www.vedelem.hu/letoltes/tanulmany/tan130.pdf> (2012. május 10.)

Dr. Nagy Károly és Dr. Nagy László: *Katasztrófavédelem* egyetemi jegyzet Zrínyi Miklós nemzetvédelmi Egyetem Budapest 2002
(http://hhk.uni-nke.hu/downloads/tudomanyos_elet/kmdi/2012/Nagy_Halasz_Katasztrofavedelem.pdf) (2012. május 10.)

www.enc.hu

www.playhld.com/www.ckke.hu

www.magyarorszag.hu

A MAGYAR HONVÉDSÉG KÜLÖNLEGES MŰVELETI KÉPESSÉG MŰLTJA, JELENE

A szerző a NKE HHK Hadtudományi Doktori Iskola hallgatójaként, választott témájának egyik elemeként mutatja be a magyar különleges műveleti képességének múltját, jelenét – szakértői szemmel megítélhető aspektusait. Leendő doktori témájának mintegy bevezetése ez az írás, amelyben azt próbálja megvizsgálni, hogy a Magyar Honvédség különleges műveleti képessége, milyen körülmények között született és az eltelt idő alatt milyen fejlődési fázisokon ment keresztül.

A tanulmányt mindenképp a szakértők figyelmébe ajánljuk, de a téma iránt érdeklődők számára is hasznos olvasmány lehet.

ELŐZMÉNYEK

2011. szeptember 11-én megtörtént terrortámadás hatására az USA, majd a NATO is egyre inkább előtérbe helyezte a speciálisan felkészített kis létszámú csoportok alkalmazásának lehetőségét. Ennek hatására a különleges műveleti egységek alkalmazása azóta is reneszánszát éli. A NATO-ban elindult változások hatására politikai szándék fogalmazódott meg Magyarországon is egy, akkor még nem teljesen tisztázott különleges rendeltetésű erő létrehozására. Ez lett az MH 34. Bercsényi László Különleges Műveleti Zászlóalj. A zászlóalj alapító okiratának 2005-ös módosításától számíthatjuk hivatalosan a magyar különleges műveleti képesség egyik legfontosabb részelemének a megszületését. Az azóta eltelt időben a magyar különleges műveleti erők felkészítése, kiképzése és missziós (harci) alkalmazása is megtörtént és folyamatban van.

A KÜLÖNLEGES MŰVELETI KÉPESSÉG

A NATO doktrínának megfelelően a különleges műveleti képesség fogalma: „A különleges műveletek olyan katonai tevékenységek, amelyeket struktúrájában erre a célra kialakított, szervezett, speciálisan kiképzett és felszerelt, kis létszámú katonai egységek hajtanak végre a hagyományos fegyveres erők által többnyire nem alkalmazott harcéljárások és alkalmazási módok felhasználásával. Ezen tevékenységeket a katonai műveletek teljes spektrumában (békeműveletek, válsághelyzet, hadiállapot) a stratégiai vagy hadműveleti célkitűzések elérése érdekében önállóan, vagy a hagyományos fegyveres erők többi haderőnemével együttműködésben hajtják végre. A politikai-katonai célkitűzéseknek megfelelően ezen feladatok végrehajthatóak nyíltan, rejtetten, illetve fedetten...”¹

Ezen túlmenően minden nemzet saját biztonságpolitikai megfontolásból más feladatokat is ráruház ezekre az egységekre. A magyar különleges műveleti erők egy MH Vezérkar Főnöki intézkedésben szabályozottaknak megfelelően, az egyetlen olyan alakulat, amely a terrorizmus, tiltott fegyver és emberkereskedelem feladatai végrehajtása során aktív, támadó műveletet végrehajthat.

A NATO különleges műveleti képessége egy viszonylag új képesség, ennek megfelelően még formálódóban van az egységes koncepció a definíciókról, a pontos egységes jogi háttérrel, a műveletek sajátosságairól. Az MC-437 „Doctrines for NATO Special Operation” okmány azonban már lefekteti azokat az alapokat, amelyek elegendően szükségesek a nemzetek számára a közös műveletekben alkalmazásra kerülő különleges műveleti alegységek szervezéséhez, felkészítéséhez és felszereléséhez. A magyar szabványosítási és doktrinális folyamat részeként ez az okmány viszonylag gyorsan bedolgozásra került a magyar doktrinális rendszerbe, ennek megfelelően az MH Összhaderőnemű Doktrína (2) ré-

¹ Különleges műveleti erők alkalmazásának irányelvei (Nyt. szám: 94/658 MH ÖHP kiadványa, 2008.)

szeként az MH Különleges Műveleti Doktrína szabályozza felsőbb szinten is a feladatokban résztvevő állomány feladatrendszerét, tevékenységét és az eljárások rendjét.

A NATO tagországokban nincs egységesség a különleges műveletek végrehajtásával kapcsolatosan. Általánosan elmondható, hogy két nagy irányzat keveredése határozza meg a közös gondolkodást ebben a témakörben. Az első (és legerősebb) az amerikai felfogás, amely szerint a különleges műveleti alegységek a nem hagyományos hadviselés művelői. Ennek megfelelően fő feladatuk a gerilla harcmodort alkalmazó, titkos, vagy fedett ellenséges vonalak mögötti gerilla erők felkészítése, felszerelése és vezetése (lásd: Vietnám, Afganisztán a szovjet megszállás alatt). A másik koncepció a brit minta, ahol a különleges műveleti katonák a decentralizáltan vezetett beavatkozó jellegű nagypontosságú műveletek végrehajtására felkészített, speciális képességekkel rendelkező alegységeket foglalja magában.

A NATO doktrína alapján a különleges műveleti erők legfontosabb és alapegységként értelmezendő eleme a különleges műveleti csoportok (4-16 fő), amelyek alapvetően négy fő feladatot látnak el. Ezek a közvetlen műveletek, különleges felderítés, katonai segítségnyújtás, kiegészítő tevékenységek. Fontos szabály, hogy a különleges műveleti egységeket közvetlen hadműveleti, hadászati, politikai célok megvalósulása érdekében alkalmazzák.

„Az MH különleges műveleti erők által végrehajtott feladatok alapvetően két jól elkülönülő területre oszthatóak. Az egyik oldalon egy közvetett (indirekt) műveleti megközelítést képviselve a különleges műveleti erők képesek felelősségi területükön a környezetüket úgy befolyásolni és alakítani, hogy állandó jelenléttel fenntartva, kedvező irányba mozdítsák elő az adott térség katonai műveleteinek menetét. Az ilyen jellegű tevékenységeket a katonai segítségnyújtás feladatai közé soroljuk. Ugyanakkor a különleges műveleti erők kiemelkedő képességeik révén nagy hatékonysággal alkalmazhatóak közvetlen (direkt) beavatkozó erökként, hogy felkutassák, azonosítsák és megsemmisítsék az ellenséget olyan körülmények között is, ahol a hagyományos erők erre nem lennének képesek. Az ilyen direkt megközelítést alkalmazó feladatok a különleges felderítés és a közvetlen akciók.”²

A MAGYAR KÜLÖNLEGES MŰVELETI KÉPESSÉG KIALAKULÁSA

Nehéz kérdés megállapítani, hogy egy képesség mikor kezd el formálódni, kialakulni. Több szempont, több származtatás létezik a köztudatban, mindenki elfogad egy dátumot a kialakulás elindításának. Egy dolgot azonban fontos tisztázni. A Magyar Honvédségben a NATO csatlakozást megelőzően is léteztek olyan alakulatok, amelyeknek feladat rendszerében megtalálhatóak voltak azok a feladatok, amelyeket a mai magyar különleges erők hajtanak végre. Ezek voltak a mélységi felderítő alegységek. Amennyiben a NATO definícióját vesszük alapul, akkor elmondhatjuk, hogy a különleges erökként aposztrofált alegységek, különlegesen kiválasztott, felkészített, felszerelt katonákból állnak, amelyek stratégiai és politikai célok érdekében tevékenykednek. A volt mélységi felderítő csoportok katonáit (az általános hadkötelezettség időszakában is) meghatározott objektív szempontok alapján válogatták. Különleges felkészítésen estek át a mélységi felderítő katonák, hiszen a kijuttatási módok, az ellenség mélységében végrehajtandó tevékenység, a híradás, az egészségügyi ellátás, és még egy sor feladat szervezésében és a szükséges képességekben a saját csapatoktól való óriási távolság miatt felkészítésük nagyban eltért az általános felkészítéstől. A NATO megfogalmazás alapján a különleges egységek különlegesen felszereltek. Ez a tény igaz volt a mélységi felderítő katonákra is. A ruházat, hátizsák, fegyverzet, híradó berendezés, valamint a speciális tevékenységekhez szükséges felszerelések, az általános, alap felszereléstől nagyban eltértek.

A hadműveleti, hadászati célok érdekében történő feladat végrehajtás tekintetében a mélységi felderítő alegységek feladata nagymértékben megegyezik a jelenlegi különleges műveleti alegységek feladataival. Ez tény. Jelenleg a végrehajtás környezete más, ebből adódó változtatások tanúi lehetünk.

² Részlet a Magyar Honvédség Különleges Műveleti Képessége Alkalmazásának és Fejlesztésének alapelvi dokumentumból
294

Megállapítható tehát, hogy a NATO megfogalmazás alapján a Magyar Honvédség volt mélységi felderítő alakulatai (Győr, Szombathely/Pécs, Szolnok, Eger, Lenti, Kiskunfélegyháza) nagymértékben kimerítik, kimerítették a különleges műveleti képesség fogalmát. Tehát a rendszerváltás után is rendelkezett a Magyar Honvédség olyan alakulatokkal, akik különleges műveleti feladatokat – adott esetben – végre tudtak volna hajtani.

Nem véletlen tehát, hogy amikor leginkább amerikai politikai nyomásra Magyarországon is komolyan felmerült a gondolat, hogy ezt a képességet NATO konform módon létre kell hozni, akkor a MH 34. Bercsényi László Különleges Felderítő Zászlóalj lett kiválasztva és került átalakításra. A NATO csatlakozás óta az alakulat többször került átalakításra, azonban ezek az átalakítások lényegi változtatásokat nem jelentettek.

A különleges műveleti alegységgé válás viszont már valódi, lényegi változásokat hozott a zászlóalj életébe. De a különleges műveleti képesség kialakítása nem a zászlóalj átfelművelődésével kezdődött. 2005-ben létrejött a Honvéd Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökségén egy ideiglenesen létrehozott különleges műveleti munkacsoport. A munkacsoport feladata volt a képesség kialakításának jogi, logisztikai, finanszírozási, hadműveleti, kiképzési hátterének kialakítása és a képesség Magyar Honvédségbe történő illeszthetőségének vizsgálata és javaslatlattervek megfogalmazása az akkori Csoportfőnök Úr felé. A munkacsoport hat hónap időtartamra alakult és a Magyar Honvédség különböző vezetési szintjeiről, és a később átalakításra kerülő zászlóalj állományából is vettek részt munkájában szakemberek. Ez volt az első kézzel fogható jele és időpontja annak, amikor a végrehajtás szintjén is hivatalos okiratokban megjelent a konkrét képesség megfogalmazódása.

A MAGYAR KÜLÖNLEGES MŰVELETI KÉPESSÉG FEJLŐDÉSE NAPJAINKIG

A Különleges műveleti munkacsoport működésének hat hónapja alatt kísérletet tett a politikai elköteleződés katonai nyelvre történő lefordítására, valamint a katonai feladatsorozat felépítésére, amely odáig vezet, hogy a kiválasztott egység – zászlóalj – zökkenőmentesen alakuljon át különleges műveleti erővé és közben a Honvédség más bevont alakulatainál is megkezdődjenek az új képesség kiszolgálásához, támogatásához szükséges speciális feladatokra történő felkészülés. A munkacsoport munkája során a legfontosabb tevékenység az új képességgel járó jogi, pénzügyi, támogatási, logisztikai, vezetés-irányítási, hadműveleti és kiképzési átalakítások, fejlesztések rendszerszemléletű egységbe foglalása és hosszú távú tervek készítése volt.

Néhány szóban mindegyikről:

A felkészítéssel és alkalmazással járó jogi problémák jelentették a legtöbb gondot. Magyarország kül-, és biztonságpolitikai felfogása miatt nehezen volt illeszthető az új képesség néhány alapfeladatának végrehajtása. Mind a mai napig nem tisztázottak olyan jelentős kérdések, mint a fegyverhasználat harmadik ország területén, a támadó műveletekkel együtt járó feladatok végrehajtásának jogszerűsége stb.

A munkacsoport és az alakulat létrejötte óta minden parancsnok nagy jelentőséget tulajdonított az állomány kiemelt anyagi motiválásának. Több kísérlet történt ennek a motiváló eszköznek a bevezetésére, azonban ezek mind a mai napig, csak részleges megoldást jelentettek. Ennek egyik fő oka, hogy a Honvédelmi Tárcsa és a Vezérkar által készített 10 éves tervekben a zászlóalj akkor még nem szerepelt, azáltal anyagi források nem álltak rendelkezésre a pénzügyi támogatásra.

Logisztikai kérdésekben a munkacsoport többször is komoly falakba ütközött. Az amerikai (IMET) különleges műveleti alaptanfolyamról hazatérő katonák elmondták tapasztalataikat, amelyek beforgatása a logisztikai ellátási rendbe nem sikerült. Ennek is fő oka volt, hogy a hosszú távú tervekben a különleges műveleti képesség létrehozására logisztikai vonalon sem történt tervezés. Ennek megfelelően a Magyar Honvédség alakulatainál meglévő készletek átcsoportosításával lehetett valamelyest az igényeket kielégíteni. Másik, logisztikailag elengedhetetlen és nagymértékű segítség volt az amerikai segélyprogram (FMF – Foreign Military Fund), amelynek célzott fejlesztési keretéből a képesség – és leginkább

a MH 34. BL KMZ – több millió dolláros fejlesztésre tehetett szert. Ezeknek az eszközöknek a tervezése már a munkacsoport fennállása alatt megkezdődött és folyt, bár realizálódni csak több évvel később tudott. Ez által a segély által a zászlóalj szinte minden anyagnem területen a kor színvonalának megfelelő haditechnikai eszközökhöz, felszereléshez jutott. Az FMF segély terhére történő fejlesztés azóta is folyik.

A vezetés irányítás rendszerének kialakítása során mérvadó volt, az akkoriban nemzetközi szinten sorra megalakuló különleges műveleti parancsnokságok elve. Ezt természetesen egy kialakuló képesség tekintetében a katonai felső vezetői réteg nem támogatta volna, így a zászlóalj fölötti vezetési szinteken különleges műveleti összekötő tisztek jelentek meg. A zászlóalj az MH ÖHP alárendelt alakulata lett. A vezetési szinteken megjelenő különleges műveleti törzstiszteken keresztül megvalósult a képesség szakmai képviselete és megfelelő információáramlás esetén jól működő rendszer alakulhatott volna ki. Fontos vezetés-irányítási kérdés volt, hogy a zászlóalj a korábbi szakmai vonalról – felderítő főnökség volt a szakmai előjáró – átkerült az MH ÖHP hadműveleti főnökség alárendeltségébe, ezzel a döntéssel a Magyar Honvédség felderítő rendszere egy komoly képességet veszítve el. A szakmai vezetés-irányítási rend megváltoztatásának fő indoka volt, hogy az új képességben a négy fő feladat közül csupán egy felderítő szaktevékenység, három hadműveleti irányítást igényel.

Hadműveleti szempontból a zászlóalj „Alapító Okirat” módosításon keresztül új alap, és kiegészítő feladatokat kapott. A NATO definícióból, és az MC-437 okmány alapján a NATO különleges műveleti képességhez tartozó alapfeladatokból származtatva – és a nemzeti sajátosságokat hozzárendelve – alakult ki a zászlóalj, századok, csoportok alap-, és kiegészítő feladata, küldetése. A hadműveleti követelmények kidolgozása elkezdődött a munkacsoport ideje alatt, de befejezésére később került sor. A munkacsoport legfontosabb feladatának tekintette ebben a vonatkozásban, hogy az új fogalmakat, lehetőségeket, követelményeket és előírásokat bevezesse a magyar katonai felsővezetők és döntéshozók életébe, valamint hogy előremutató, konstruktív megoldásokat találjon a jogi anomáliák rendezésére.

A „ROHAMLÖVÉS” TANFOLYAM

A munkacsoport a katonai felsővezetők által elfogadott hadműveleti követelményrendszerre alapozva kidolgozta a zászlóalj kiképzési koncepcióját. A kiképzés kezdete a kiválasztással kezdődött, majd különleges műveleti alapképzés és emelt szintű képzés következett. Egy műveleti katona kiképzése így több mint két évbe került. Az első problémát a kiválasztás jelentette. Hasonlóan több nyugati hadsereghez, a különleges műveleti feladatokra az érett, képezhető és intelligens állomány alkalmas. Ennek megfelelően olyan katonák lennének szükségesek, akik már több éves csapatszolgálat után kedvet és elhivatottságot éreznek egy más jellegű, sok tekintetben veszélyesebb feladat végzéséhez. A munkacsoport több olyan egyeztető megbeszélést is tartott, ahová az akkori alakulat parancsnokok kerültek meghívásra és közös gondolkodás keretében próbált kialakítani egy, a magyar sajátosságokat is figyelembe vevő, koncepciót, amely mindenki számára elfogadható és szolgálja a képesség építés céljait is.

Ezeken a megbeszéléseken alakult ki az a koncepció, amely életre hívta az első „Rohamlövész” tanfolyamot. A tanfolyam célja az volt, hogy megsűrje a jelentkező állományt, a legjobbak bekerülhetnek a különleges műveleti zászlóalj kötelékébe, amíg a többiek visszakérülnek az anyaalakulatukhoz, de már egy magasabb szintű képzettséggel és tapasztalattal bővítve ismereteiket. A tanfolyam az amerikai „Ranger” tanfolyam magyar sajátosságoknak megfelelő mása volt. A tanfolyamot a munkacsoport dolgozta ki és hajtotta végre először. Azonban a végzetek közül nem volt olyan személy – a már korábban is az MH 34. BL KMZ-nél szolgálókat kivéve – aki vállalta volna az alakulatváltást. Ezzel a tapasztalattal gazdagabban került kimunkálásra – később – a kiválasztó-felmérő foglalkozás.

A munkacsoport a kiképzés koncepcióját dolgozta ki, de a részletes kiképzési kézikönyvek, kiképzési programok csak később a kiképzés folyamatában kerültek kidolgozásra (sok közülük a mai napig nincs elfogadva és hivatalosan

kiadva). A kiképzési koncepció már olyan elemeket tartalmazott, amely a szerződéses állomány folyamatos át és továbbképzésén keresztül biztosítja az állomány előmenetelét, megújulását.

A „KMZ”

A különleges műveleti munkacsoport felszámolása után megkezdődött a korábbi különleges mélységi felderítő zászlóalj átszervezése különleges műveleti zászlóaljjá. Az éppen NRF szolgálatot leadó 1. század teljes állománnyal missziós feladatot kapott, az MH Könnyű Gyalog Század első váltásaként Afganisztánban ISAF alárendeltségben tevékenykedett 2004-2005-ben. A zászlóalj így a legnagyobb harcoló állománya nélkül kezdte meg az átalakulást. Ennek megfelelően ebben az évben a parancsnokváltás után, szervezési kérdésekben történt jelentős változás. 2005. évben történt meg az első kiválasztó-felmérő foglalkozás, amelyen csak a zászlóalj katonái kerültek felmérésre. A kiválasztás után megkezdődött a különleges műveleti alapképesség elérését célzó felkészítés sorozat a korábban kialakított kiképzési koncepciónak megfelelően.

A felkészítésben – csakúgy, mint logisztikai területen – az amerikai szerepvállalás igen magas szinten volt. Egy mobil kiképző csoport (MTT – Mobile Training Team) 12 fővel jelent meg és együttműködve a zászlóalj kiképzési részlegével és kiképző csoportjával segítette a kiképzés tervezésében, szervezésében és végrehajtásában. Ekkor jöttek elő leginkább azok a jogi és logisztikai problémák, amelyek egy ilyen jellegű egység felkészítése során előre nem voltak láthatóak, tervezhetőek. Mivel a zászlóalj nem új alegységként lett létrehozva, hanem jogutódjaként egy megszűnő szervezetnek, ezért a megszűnő szervezet minden feladatát megörökölte. Ennek megfelelően az alpműveleti készenlét elérése érdekében végrehajtott felkészítés nem az egyetlen – sokszor nem is a legfontosabb – feladata volt a zászlóaljnak. Bemutatók, kötelező központi foglalkozások, központi rendezvények sok esetben tették hatékonytalanná a felkészítést.

A 2005. évben még egy kiválasztó-felmérő foglalkozás végrehajtásra került, ahová önkéntes, jelentkezéses alapon bármely katonai szervezettől jöhettek katonák, valamint az év első felében megtartott kiválasztón részt venni nem tudó katonák részére került megrendezésre. A kiválasztóra kevés külső jelentkező érkezett, ez már mutatta a várható humán erőforrás problémákat, amellyel a zászlóalj a mai napig küzd.

Az év folyamán nem csak a harcoló alegységeknek történt meg a felkészítése. A központilag szabályozottnál lényegesen több óra számban törzstanuló napok kerültek levezetésre, valamint a törzs állományának kihelyezett foglalkozásokon történő oktatása is igen jelentős volt. Ennek célja az volt, hogy a zászlóalj törzse is felkészüljön a csoportok vezetésére.

Ebben az évben elindult a tömeges IMET tanfolyamokon való részvétel. Az év folyamán a fő cél az volt, hogy a 2005. évben szakmai felkészülésen átesett katonák létszáma megnövekedjen. Ennek megfelelően a fegyveres-, műszaki-, híradó- és egészségügyi specialista képzésre, valamint a csoport parancsnoki képzésekre egyaránt több ember került beiskolázásra.

Logisztikai vonalon ebben az évben nem érkezett jelentős magyar vagy amerikai támogatás a zászlóaljhoz.

2006-ban megismétlődött az alpműveleti készenlét elérése érdekében végrehajtott felkészítés, mivel a 2005-ös zászlóalj szintű záró gyakorlaton olyan hiányosságok és hibák jelentek meg, amely arra ösztönözte a zászlóalj és magasabb vezetési szintű parancsnokokat, hogy meg kell ismételni a felkészítést. (Ez nagyrészt az év közben nem végrehajtott kiképzési foglalkozásoknak volt köszönhető). Ebben az évben is a korábbi évhez hasonlóan amerikai kiképző csoport segítette a zászlóalj munkáját. A felkészítés során a katonák már használhatták az amerikai FMF segélykeretből beérkező felszereléseket, haditechnikai eszközöket. A zászlóalj ebben az évben mentesítve lett a központi rendezvények nagy része alól, ezáltal a foglalkozások a tervezett rendben és formában kerültek végrehajtásra. Ennek megfelelően az év végi megismételt zászlóalj szintű záró gyakorlaton az amerikai megfigyelők és hazai előjárók is sikeresre értékelték az alakulat egész éves tevékenységét.

2007-ben megkezdődött az első század és kijelölt törzselem emelt szintű különleges műveleti felkészítése. Ez az alarendeltetésből adódó feladatok szokványostól eltérő körülmények közötti begyakorlását, a felderítési közvetlen műveletek és katonai segítségnyújtási feladatok komplex begyakorlását és a beérkező eszközök és felszerelések rendszerbeállító foglalkozásait foglalta magába. Az év során a zászlóalj állományából (leginkább a kiképző csoport tagjai) végrehajtották az iraki MALT (Military Advisor and Liaison Team) missziót, ahol a katonai segítségnyújtás feladat végrehajtásában szereztek tapasztalatot.

Ebben az időszakban a zászlóaljhoz jelentkezett katonák részére kiválasztó-felmérő foglalkozás került levezetésre. Az erőteljes „PR” tevékenység, valamint a különleges műveleti pótlék hatására megindult a beáramlás a zászlóalj harcoló alegységeihez. Az év végén megtartott harcászati záró gyakorlaton a zászlóalj ismételten megfelelt, ekkor már az emelt szintű követelményeknek. Ezzel a rövid távú terveket az alakulat teljesítette.

Mivel azonban az elmúlt három évben az alakulat katonái nem tudtak misszióban részt venni, és ennek következtében az állomány nagy része alakulatváltásban gondolkodott, ezért a zászlóalj vezetésének kezdeményezésére, az előjáró parancsnokok engedélyével az alakulat 2008-ban megkezdte az afganisztáni PRT-IV-be történő felkészülést. Ebben az évben a zászlóalj számára fő feladat volt a PRT-ben való részvétel, azonban ezzel párhuzamosan megkezdődött az első különleges műveleti csoport alkalmazásának előkészülete. Az ISAF különleges műveleti parancsnokság (SOCCE – Special Operation Command and Control Element) állományába került kivezénylésre hat hónap időtartamra az első magyar különleges műveleti csoport parancsnoka annak érdekében, hogy információkat gyűjtsön a hadműveleti területen arról, hogy mi vár a csoportra, amennyiben alkalmazásra kerül. A törzstiszti beosztást ellátó személy heti jelentésekben tájékoztatta az előjárót az alkalmazás feltárt jogi kérdéseiről, a szükséges anyagi-technikai eszközökről, a várható feladatokról és a végrehajtás körülményeiről.

ALKALMAZÁS

Miután politikai szinten megszületett a döntés, hogy az alkalmazásra kerülő magyar különleges műveleti csoport amerikai alárendeltségben, a meghatározott tartományban, a meghatározott feladatokat fogja ellátni, megkezdődhetett a konkrét előkészítő munka. 2008. év második felében a csoport megkezdte a felkészülést. 2009. év elején az alegység átcsoportosításra került a működési körzetébe. Ez után az időpont után a meghatározott váltásokkal a felkészített csoportok váltották/váltják egymást.

Eközben 2010-ben a MH BTKK-ban (Béketámogató Kiképző Központ) végrehajtásra került az első magyar Nemzetközi Különleges Műveleti Alaptanfolyam (NKMA), igaz még csak magyar résztvevőkkel. 2011-ben, amerikai segítséggel, támogatással és kérésre végrehajtásra került az első, valóban nemzetközi felkészítés, majd forráshiány miatt ez lett az utolsó is.

A különleges műveleti alapképzés így két év után visszakerült a MH 34. BL KMZ-hez. A zászlóalj ennek megfelelően jelenleg végez kiválasztást és alap műveleti felkészítést, emelt szintű műveleti felkészítést, valamint missziós célfelkészítést.

Fontosnak tartom megemlíteni a képesség elemzésénél a harci tapasztalatokat és az azokból a fejlődés érdekében levont következtetéseket. A NATO-n belül, így Magyarországon is a különleges műveleti képesség egy új, még formálódó lehetőség. Ennek megfelelően a kiképzések során, vagy valós műveletekben szerezzük azokat a tapasztalatokat, amelyeket felhasználva mind a képességet, mind az alegységeket jobbra lehet tenni. Ennek a folyamatnak kiemelt része a felderítő és más a tűztámogatáshoz, nyomrögzítéshez és információs hadviseléshez kapcsolódó, a kor színvonalán álló szakemberek felkészítése, a kiegészítő képességekre történő felkészítés. Ezen képességek megjelenése a zászlóaljban belül emelik a csoportok feladat végrehajtó képességét, biztonságát és hatékonyságát. A fenti képességek a valós

alkalmazásból eredő tapasztalatok voltak, amelyeket a katonai felső vezetők támogatása mellett sikerült beépíteni a zászlóalj képességei közé.

Bár itt jelentős mértékben csak az MH 34. BL KMZ-ről esik szó, azért tudni kell, hogy a különleges műveleti képesség nem csak zászlóaljat érinti. A kiegészítő, támogató, kiszolgáló képessége legalább annyira fontosak, mint maga az operátor, aki a feladatot végrehajtja. Ezért a képességet csak akkor lehet értelmezni, ha rendelkezésre állnak ezek a kiegészítő alegységek, eszközök, felszerelések is. A HUMINT, CIMIC, ..stb.. a megfelelő fokozatot elért forgó és merevszárnyú repülőgépek, a támogató lövész alakulat csak néhány példa arra, hogy hány más – nem különleges műveleti – egység összehangolt közös munkája szükséges a siker eléréséhez...

Kulcsszavak: magyar különleges műveleti katonák, különleges műveleti képesség, különleges műveleti zászlóalj.

IRODALOMJEGYZÉK

1. EL 0035 NATO felajánlás;
2. MC 437 Doctrine For NATO Special Operations;
3. AJP 01(B) Allied Joint Doctrine Ch 8. – Special Operations (Nyílt);
4. AJP-3.5 Allied Joint Doctrine for Special Operations (Nyílt);
5. 1194/2008 nyilvántartási számú: A Magyar Honvédség Különleges Műveleti Képessége Alkalmazásának és Fejlesztésének alapelvei;
6. Különleges Műveleti Erők Alkalmazási Irányelvei. Nyt. szám: 94/658 MH ÖHP Kiadvány 2008;
7. A Különleges Műveleti Zászlóalj Alkalmazási Elvei. Nyt. szám: 237/138 MH ÖHP Kiadvány 2010;
8. A Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Parancsnokának 345/2008. MH ÖHP PK intézkedése a különleges műveleti képesség rövid- és középtávú fejlesztésére;
9. Forray László alezredes: A különleges műveleti zászlóalj kiképzésének, felkészítésének és felszerelésének fejlesztési lehetőségei. ZMNE. Doktori értekezés, 2009.

THE MILITARY AND THE RENEWABLES

PART I.

FOREWORD

This article is a part of a series which examines the possibilities of implementing renewable energy technologies in support of the military force. Starting from the big picture throughout the three article I will follow a path to conclude whether it is feasible or not for the Hungarian Defense Forces to implement such systems.

First – in this work – I would like to paint a picture about the causes of why it is important to talk about this matter on the first place when it comes to the development of the military force. Than I would introduce the renewable energy sources and the technologies that are already in place to convert the clean energy sources to usable heat or power. That will conclude my first article.

In the second article I will investigate the options and possibilities of the renewable and/or alternative energy technologies in the energy chain of the Army in order to narrow the available technologies in support of military operations.

In the last article of the series I will examine the Hungarian Army current situation, whether it is reasonable and relevant for the Army to implement such technologies within the country or throughout deployments.

As a Hungarian military person I traveled around the Globe and have seen different armies, learnt different opinions and had a chance to experience the different way of thinking about the same matter. Also as a renewable energy engineer I'm able to describe technologies and possible solutions for a decentralized energy production.

THE NECESSITY FOR CHANGE

It is crucial to understand that moving from fossil-based energy production and consumption is not only economical but rather social and environmental issue. Fossil fuel production is not sustainable at the first place. More than a billion year was required to produce a day of oil and gas consumption today. Sooner or later the last gallon of oil and a last cubic meter of natural gas will be used up. The chart shows the expected fossil fuel production and share of the entire energy demand in time. It is easily foreseeable that nations and mankind at all have to change the way we produce and consume energy. The modern war is energy intensive. Based on the US Army study, the oil usage per soldier has risen 2.6 percent annually over the past 40 years and is projected to rise 1.5 percent annually through 2017¹.

More and more attention is paid to the environmental side of the energy sector. Global warming, climate change, pollution, illnesses and most other negative processes we are experiencing today is somehow the consequence of (or at least connected to) the men's ever increasing fossil-based economy.

¹ Deloitte, Energy Security: America's Best Defense (Washington, DC: Deloitte, November 9, 2009), available at www.deloitte.com/assets/Dcom-UnitedStates/Local Assets/Documents/us_ad_energy security.pdf

The other problem is rising with the increasing number of population. More people require more energy. Developing countries and regions require even more energy for raise their economy. Less and less fossil fuel are available for an increasing demand. Some point of time the day will come when the demand will outrage the available resources. Before that happens mankind needs to – first – change the way of thinking about energy, than act accordingly.

After finding us in an inconvenient situation of decreasing oils reserves and increasing energy prices one has to start thinking on alternative solutions. The question is: What are the options that mankind facing in order to lower fossil fuel consumption and increase the locally produced renewable energy?

First of all we need to start with the required form of energy that is useful for people. Heat and electricity are the two most common form of energy that a normal people or organizations use. With this two all kinds of different energy needs can be satisfied.

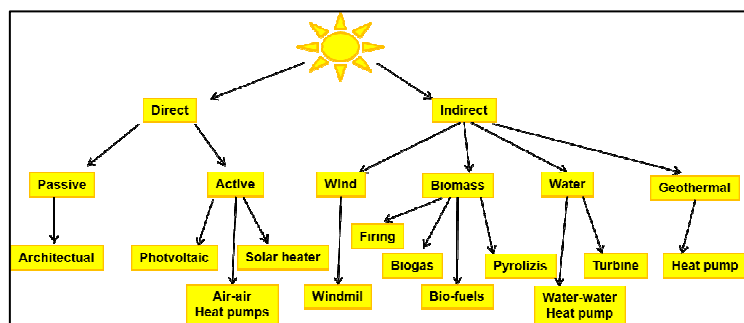
The first step of using less fossil energy is energy efficiency. Experts agree that this is the cheapest way of lowering our energy needs. It means that we operate energy efficient electrical devices or insulating our buildings to retrieve the heat.

RENEWABLE ENERGY TECHNOLOGIES

There are two basic forms of renewable energy that can be used for electricity or heat production. These are the solar energy and the geothermal energy. The geothermal energy is basically the heat flux soaring from the middle of the Earth. Its' heat energy is resupplied by the decomposition of the radioactive materials in the center of the Earth.

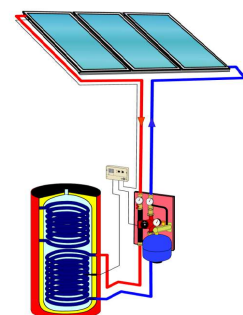
The other form of usable renewable energy is the solar energy. There are some ways of tapping into this form of energy. The chart² depicts the direct and indirect ways of taking advantage of the solar energy.

Directly we can take such measures that will ensure us using the most of the sunlight. Most of the time these measures are architectural in nature (such as orienting a building toward South). There are active ways of using the solar energy.

SOLAR HEAT SYSTEMS

The most common form of this is the solar heat systems (also called: solar collectors). These systems need direct sunlight and produce usable heat. A basic solar collector systems contains the collectors that gathering the solar energy and pass it on to the intermediary medium. The intermediary medium is normally some kind of liquid that circulates within the collector. Then the liquid gives up the gathered heat by a heat

² Own chart

exchanger. A basic solar heating systems requires a puffer tank to store the energy. The basic set up is shown on the picture³.

PHOTO VOLTAIC SYSTEMS

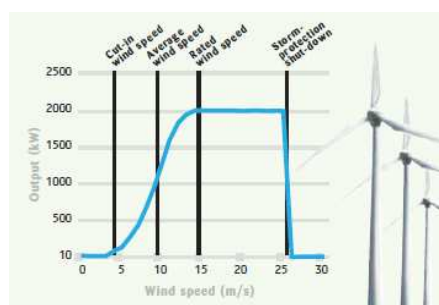
Using the photoelectric phenomena we can directly produce electricity from the sunlight. The devices using this method are called photo voltaic systems. The photo voltaic systems generate electricity using solar (PV) panels. The panels' task is to convert the sunlight into direct current. The inverter converts this current into usable alternating current. A battery pack and a control system is needed to store the energy. Both the solar heating and the photo voltaic system is best produce energy when the direct sunlight hits the panel at a 90 degrees. That is why it is important to know which point of the planet would we like to implement a system.

HEAT PUMPS

Heat pumps are ventilation devices which are able to produce high temperature output using low temperature input. They work like a reverse cycling refrigerator. The air-air heat pumps use the environmental air heat content to produce hot air that can be used for heating. Heat pumps are one of the most modern and environment-friendly ways of producing hot air/water. The Coefficient of performance (COP) characterizes the efficiency of the heat pump. This is a dimensionless number which shows how much energy is needed to produce 1 kWh output energy; or how much energy can be produced from 1 kWh input energy. It means that all of the heat pumps efficiencies are higher than 100%. Of course, higher these numbers better the heat pump. For the air-air (also for the air-water) heat pumps this number is not the best to describe the efficiency since the thermal energy of the environmental air is determined by the temperature. The temperature of the air alters between $-40 - +45$ °C depending on where are we on the planet. For this reason, there is another value that is used to compare air-air heat pumps. This value is the Seasonal Performance Factor (SPF). This number shows the efficiency of the heat pumps in different outside temperature conditions. The modern air-air or air-water heat pumps can produce usable heat down to environment air temperature of -15 °C. The COP number alters between 2,6 – 4,5.

WIND GENERATORS

When the sun heats a surface the air above the surface will rise. When that happens cooler air will come into the place of the rising air. This is called wind. So the wind is the indirect form of solar energy. All the devices using wind to produce energy is called wind generators. Wind generators only can produce electricity. It is imperative

before one implement a wind generator to have a current wind speed data at least for six months. From this information the expected energy production can be estimated. There are certain limitations of using wind energy. One of them is height. Large wind generators require solid basements. Most of the time, the Army does not have the capacity to build these structures. The other limitation for the wind generators is the technical characteristics⁴. Most wind turbines do not start energy production until the wind speed of 5 m/s (18 km/h). That is

³ Downloaded from <http://naplopo.hu/Napkollektor-ismerteto/napkollektor-rendszer.html> 2012. 06. 18.

⁴ The picture shows the production characteristics comparing the wind speeds.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

Imre GERŐCS

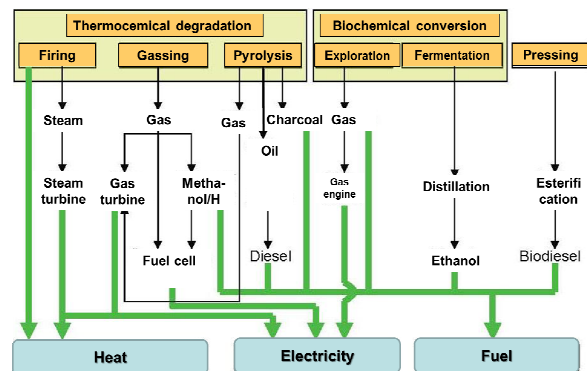
Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

because of the mechanical build-up and the friction between the parts. They start to produce some energy at 10 m/s (36 km/h) and they provide their nominal power at about 12-15 m/s (43-54 km/h). Wind generators operate well and can produce energy if the wind speed is at least 30-40 km/h.

BIOENERGY

All the plants on the Earth use solar energy to born and grow. Normally when we talk about biomass, we understand woody or herbaceous plants. (This is not the scientific definition of the biomass) Using this source of energy is at the end using solar energy. There are many ways of getting energy out of biomass. The most common is firing. This was the way for the mankind for centuries to produce heat. There are some modern technologies intending to increase the efficiency of the firing. The chart⁵ shows the different methods of getting useful energy out of different biomass. As we can see heat, electricity and fuel can be produce from the same primer energy source.

In larger sizes electricity can be produced by firing using steam turbines. In this case the byproduct is heat that can be used for hot water or heating purposes. When we produce heat and electricity as part of the same process it is called cogeneration. It is important to know about, because this way the process overall efficiency can be increased. Trigeneration is a process when not only heat and electricity is produced but cooling is also involved in the process.

Gasging or biomass gasification means incomplete combustion of biomass resulting in production of combustible gases consisting of Carbon monoxide, Hydrogen and Methane. This mixture is called syngas, wood gas or producer gas. Syngas can be used to generate electricity with internal combustion engines.

There is a relatively new way of producing energy from biomass. That is pyrolysis. Pyrolysis is a thermochemical decomposition of organic materials.⁶ In the absence of oxygen the biomass disintegrate into small molecules. This is syngas. From this point using biogas is the same than the above.

Biogas is gaseous material released when biomass decays. It contains methane, carbon monoxide, carbon dioxide and other materials depending on the type of the biomass. Methane is forty-times tougher climate pollutant than carbon dioxide. That is one of the reasons why the artificial fermentation is used to degrade biomass. After the fermentation the biogas can be used to produce electricity and/or heat.

Bio-fuels are fuels produced from biomass. There are two basic form of bio-fuels: biodiesel and bio-alcohol (most commonly: bioethanol). Both are produced using the fermentation technology. Biodiesel can also be produced by pressing (mainly from oilseeds).

⁵ The chart is from the Hungarian Renewable Energy Roadmap, downloaded from http://www.eh.gov.hu/gcpdocs/49/NCST/NCST_A.pdf 2012. 06. 18.

⁶ Downloaded from <http://en.wikipedia.org/wiki/Pyrolysis> 2012. 06. 18.

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

Imre GERŐCS

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ENERGY FROM THE WATER

The large water streams on the planet are caused by a different temperatures in different locations. This is another form of using solar energy indirectly. Using this energy of the water can be done with tide power plants or normal water dams. These structures are static and most of the time large in size. The picture show a typical water dam that produces electricity.⁷

There is another way of using the water to produce energy. This is the hydrothermal energy. Emplacing a water-water heat pump we can use the thermal energy of the water. When having a river, pound, stream or a lake nearby, water-water heat pump is the technology of choice since the temperature of the larger water mass changes a minimum, which enables the heat pump to operate on a continuous well-balanced pace.

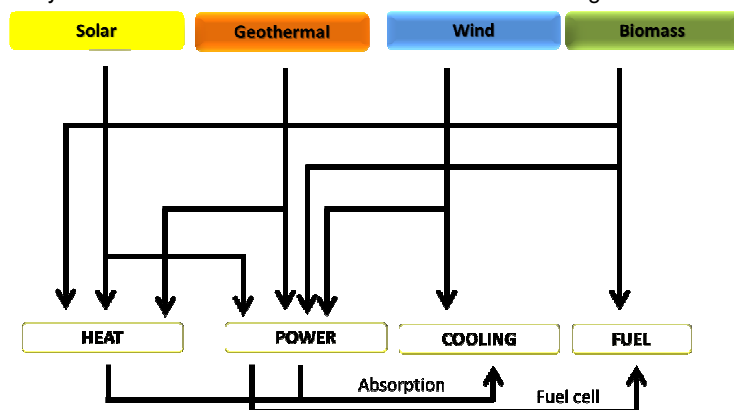
GEOTHERMAL ENERGY

There is a radioactive material decomposition in the center of the Earth. From this continuous decomposition heat is released and taking its way to the surface. This heat is called geothermal energy. Of course, geothermal energy differs from place to place. The geothermal gradient shows how many meters should we go under the surface to increase the temperature with 1 Kelvin/Celsius. There are geothermal power plants all over the planet, where this number is high enough and more than 200 °C water is available. Most of the time mankind is using the geothermal energy for heating, wellness or health purposes. The best and most common use of the geothermal energy for energy production is using the heat content of the water under the surface with heat pumps.

COMPLEX SOLUTIONS

Most of the time one renewable energy system is not enough to produce all-time available energy in a form we want. That is why a good-working system normally contains at least two or more renewable technologies.

The picture depicts the primer renewable energy sources and the end products using the available technologies. According to the picture heat and power is easy to produce using one or multiple technologies, cooling can be done by using the absorption technology or electricity (ventilation). The only renewable energy that is capable of fuel production is biomass at this moment.

⁷ Downloaded from <http://www.gyulavarikastely.hu/index.php/megujulo-energia/> 2012. 06. 18.

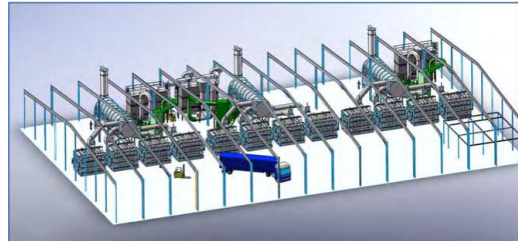
HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Imre GERŐCS

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ALTERNATIVE SOLUTIONS

An alternative solution contains methods that are either not renewable in definition or normally not used to generate energy. Such technology can be the plasma technology that is developed to generate energy from garbage. Using the high temperature plasma torch the waste-to-energy concept can be a technology of choice for larger population. The picture⁸ shows the WTEC company solution for a continuous waste gasification power plant. Municipal waste contains a lot of energy. Most countries see this way of producing energy excellent is because waste management is also can be solved using this waste-to-energy concept.

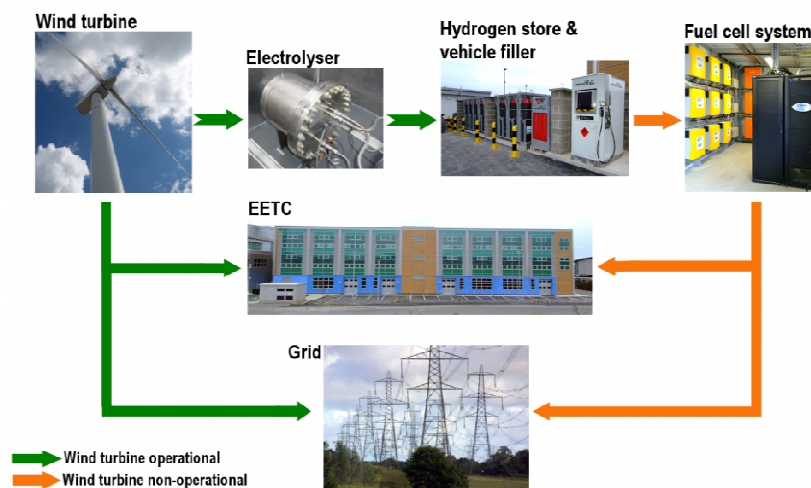

FUTURE

As the Army always plans ahead, the study would be incomplete without mentioning the current developments and concepts in the renewable energy sector.

As we entering the 21st century more and more experts say that the Hydrogen is the most likely source of energy in the future, the near future. The below picture⁹ shows a complex renewable energy based Hydrogen system.

The Hydrogen Mini-Grid System

Another company vision on future energy production-consumption based on photo voltaic system integrated to a Hydrogen storage is shown on the picture¹⁰:

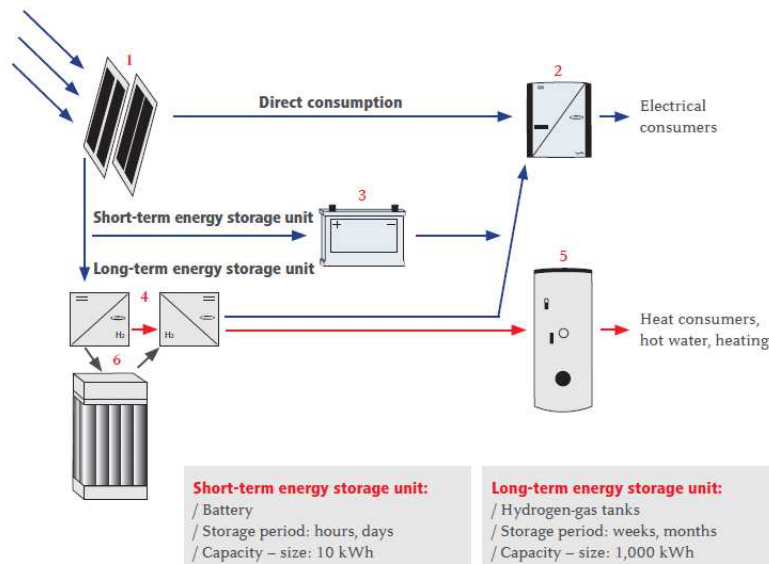
⁸ The picture is downloaded from the WTEC company web site: www.wtecanada.com

⁹ Downloaded from <http://www.upssystems.co.uk/case-studies/fuel-cell-installation-for-the-hybrid-hydrogen-mini-grid-at-the-eetc-rotherham/> 2012. 06. 18.

¹⁰ Downloaded from http://www.fronius.com/cps/rde/xbcr/SID-0D1FC96F-F97899BA/fronius_international/Folder_Fronius_Vision_EN.pdf 2012. 06. 18.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Imre GERŐCS

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Using renewable energy is still not common in military operations. It requires complex survey, careful planning, and precise implementation. With all the changing world and decreasing fossil fuel reserves the military also should start investigating the possibilities of using renewables!

WHAT CAN THE ARMY USE?

Solar energy is available just about everywhere on the planet (at least in those locations, where the Army goes). Therefore using solar heating or photo voltaic devices is always an option. These items are good for heating, cooling and electricity supply and they fulfill the Army's requirements. Heat pumps can also heat and cool accommodations, command posts or other Army installations, if electricity is available. The equipment is portable, easy to use and meets the Army's standards.

I would suggest to have a small-scale wind generators in the Army's renewable energy toolkit since this is a cleanest way of producing energy right on the spot, but we have to understand that wind is not available everywhere.

Small scale biomass gasification devices are available on the market. Most of them work with woodchips and other biomass byproducts. They generate heat and electricity, a good choice for an army installation.

Waste-to-energy concept is one of the way to go with the Army when we talk about larger compounds, bases and installations. Two birds with one shot can be taken with this technology.

CONCLUSION

In this article I have investigated the needs for renewable energy sources for the Army, the technologies currently available, some words were about the future of decentralized energy production and consumption and I have made some suggestions, what to implement if the Army takes renewables into consideration.

One has to see that the fossil-age has come close to the end and without some decades these energy sources will diminish. The Army, as a large energy consumer, has no other choice but starting to look for other solutions. The technology, with the enormous development in the last 20 years is there for implementation. It is only up to the military decision makers, whether they reach out for these solutions or not...

Keywords: renewable energy sources, solar energy, geothermal energy, heat pump, waste-to-energy, army and renewable energy.

BIBLIOGRAPHY

Hungarian Renewable Energy Roadmap (Budapest 2012),

Deloitte, Energy Security: America's Best Defense (Washington DC: 2009),

MILSPRAY Deployable Renewable Energy Systems (White paper) (Lakewood 2010),

Naplopo Energy at www.naplopo.hu

Fronius company website at www.fronius.com

WTEC company web site at www.wtecanada.com

THE MILITARY AND THE RENEWABLES

PART II

As the candidate for the Phd Study in the National Public University, the author presents the requirement and possible solutions, technologies for using renewable energy resources throughout the military activity. After clarifying the demand, he investigates the requirement and then the possible technologies that Army can use. Building on the first article in this series, he presents examples already in development or in use.

FOREWORD

In this article I will investigate the options and possibilities of the renewable and or alternative energy technologies in the Army in order to outline the direction that economically developed armies should think about. I will show some current developments, concepts, technologies that should hold the attention of the military leadership.

There are three major questions that need to be clarified:

1. What is the demand for the army in the field of energy?
2. What is the requirement for the renewable energy system?
3. Where should the renewable energy system produce the required energy?

DEMAND, REQUIREMENT, SOLUTION

1. THE DEMAND

First we have to investigate the energy demand of the military force. The energy need is determined geographically. In Africa not much heating is needed, but electricity and cooling is an increasing demand. In Northern Europe cooling is not needed but heating and electricity is essential. This is the very first reason why there is no one single formula what a person, an organization or a group of people requires energy-wise. Normally the Army needs heating, cooling, electricity and fuel. Coolers use either heat (absorption) or electricity (ventilation), so at the end heat, electricity and fuel needs to be supplied for a military unit in order to provide the sufficient energy input for the operations.

The basic concept why we might use renewable energy is locality. Renewable energy is available right there where it is needed. But before we start talking about useful technologies we have to clarify the requirements.

What requirements are in place for technologies that armies use? This is the most important question because if renewable energy technologies do not comply with these requirements than there is no need for further investigation. Than we should investigate the current technologies and their capability to sufficiently satisfy the demands. That will narrow the numbers of the useful technologies.

2. THE REQUIREMENTS

After determining the required forms of energy that an army organization (should it be a squad or a regiment), the next step should be the measurement of the demands. The demand is different for each organization. This article doesn't aim to calculate the demands of different units or organizations. The calculation can be (and has to be) done when equipping a unit with any kind of renewable technology. I will chose a battalion as a base unit, because normally a battalion size organization is a smallest element that is deployed to execute a military operation. Of course in peacekeeping operation and some special cases smaller units are deployable but then that company, platoon or squad can draw the necessary energy-equipment from the battalion.

Most of the time military units execute their tasks under harsh environment, far away from civilization. The baseline of the military operations is from the energy system point of view is mobility, integration, distance, dependability, flexibility, durability, peak-time, availability, modularity and economy.

a) *Mobility*

“Maneuver is the movement of forces in relation to the enemy to gain positional advantage...”¹ When troops are in continuous move the combat support capabilities should follow them in order to best support the military operation. An energy system has to be flexible enough to easily set up and if needed, break down and transport to other location. The renewable energy system in support of military operation has to pass the test of mobility.

b) *Integration*

Energy systems needs to be integrated. Using less primer energy source will require less logistical resupply. As an experience we can say that in asymmetric warfare soft convoys - such as logistical resupply ones – are the primary targets for insurgents, or terrorist organizations. As it continues to be the case, units need to significantly decrease their energy consumption. One way of reaching this goal is integrating energy systems, using byproducts, waste heat and other materials to produce energy in place. The renewable energy system should be either integrated or should be ready to easily integrate if energy demand is growing.

c) *Distance*

In the history of war, most military operation was executed far away from populated areas. Nowadays peacemaking, peace keeping operations shift the trend to going into cities and towns but the army still has to be prepared to maintain energy self-sufficiency. The non-linear battlefield forces the military commanders to disperse their troops in the area of operation. That is why the distance between two subunits can be 10-100 kilometers. The renewable energy system should be able to operate either independently without any outside input or using input – primer energy sources – that are locally available.

d) *Dependability*

It is crucial for any technology that the Army uses to be dependable. If a soldier can't rely on his/her equipment than morale will diminish. Dependability consist of long-life, easy operation, few maintenance, broad operational limitation when we talk about an energy system in the context of military operation. Only such renewable energy technologies can be applied which already demonstrated the mark of dependability.

e) *Flexibility*

Flexibility in military sense means that one source can be applied to different tasks. Renewable energy systems have to be flexible to a point where they can satisfy different demands. For example: biomass can be used to produce heat, electricity and fuel as well (with different technologies, of course).

f) *Durability*

The Army's primary mission is to fight and win battles, campaigns and wars. Nowadays more and more task is joining to this primary mission but one thing doesn't change. All of them are executed in a harsh environment. All military

¹ Definition of Maneuver FM 100-5, 1993

equipment need to be durable, they has to withstand the adverse impacts of the environment and the range of use. The renewable energy system that satisfies the condition of durability can only be employed with the military force.

g) Peak-time

There is a normal operational tempo (OPTEMPO) in every operations. The energy consumption shows a certain level at that point. But when something unforeseen happens, the entire organization raises its OPTEMPO and in a very short time a lot of things happen. The energy system has to be able to provide that peak-power to provide the proper energy level at that high OPTEMPO period. If a unit would use renewable energy system to produce energy peak-times has to be taken into consideration.

h) Availability

Availability doesn't reflect on the technology itself, but the primer energy source. We simply lose one of the advantages if the primer energy has to be transported to the site. For that reason only those renewable energy systems can be used for the military that takes the maximum advantages of freely available environmental sources.

i) Modularity

There is an ever changing tactical environment where the Army employs its military force. Currently the trend in different military equipment is to be modular. The soldier, the squad, the platoon can be employed to save lives during/after a flood in an operation and two days later the same soldier or unit can be called to attack a house where insurgents hold a meeting. To provide the chance of success to the military they need modular equipment. The military leader has to have a responsibility on which equipment his/her subordinate unit will employ according to the environment. The renewable energy system can't be other than modular to appropriately support the troops.

j) Economy

Where life is at stake, economy is never in the first place. But it is in the second...

Such as any other military equipment, renewable energy systems have to be economical or at least more economical than the fossil-fuel based systems they replace.

3.GEOGRAPHICAL LOCATION

After describing the requirement for the systems we can answer the third question posted at the beginning of the study. As we have seen in the first article the geographical location determines the productivity of the different systems. For example in Africa solar energy would be a choice of source. On coastal regions, wind energy probably the economically best solution. In countries where there is large quantity of vegetation or forests, biomass would be the best to use.

PROS AND CONS

THE GOOD SIDE

Using renewable energy is environment-friendly, lower our pollution, carbon footprint and can supply us with energy just about anywhere. In the military it can solve resupply problems, the organizations can become more mobile and self-sufficient.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Imre GERŐCS

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

THE DARK SIDE

There are some issues when planning or executing an operation using renewable energy systems. Planning and operating renewable systems is not easy. The required knowledge and experience is not available at all levels of the military.

Renewable energy system planning can be integrated into the Military Decision Making Process (MDMDP) as part of the mission analysis. Before deployment, when analyzing the energy consumption and creating the energy management and resupply plan, planning officers should think about the possibilities of the renewable sources. As part of the intelligence preparation of the battlefield that is done by the Intel section (G-2) the geographical data is available. The logistical section (G-4) can provide the required devices, technologies for decentralized energy production. As we can see integrating the renewables into an energy management plan is a multi-section work and requires specific knowledge and experience. It is not impossible for the Army to develop this capability.

Operating and servicing a renewable energy system requires the basic knowledge and implementation of the knowledge already exists in the Army. Small scale power generation can be operated, over watched and serviced by an electrician, heat production and dissemination can be done by a technician. All other technologies build upon these two.

The renewable energy is not available at all times. electricity can be generated from the wind energy when the wind blows. At night the solar heater or the photo voltaic system will produce no energy. The solution for this problem is storage. It is fairly easy to store heat, an insulated tank can do that. Storing electricity still needs some development in order to become economically feasible.

EXAMPLES

There are good examples, where the military – or a company connected to the military – develops renewable systems according to the Army needs. GREENS (Ground Renewable Expeditionary Energy Network System). GREENS is a portable hybrid photovoltaic/battery power system developed for the United States Marine Corps². The system consists of photovoltaic panels a battery pack and designed to produce electricity for a smaller command post. The picture shows the panels in operation. Stackable 1600-watt solar arrays and rechargeable batteries combine to provide 300 watts of continuous electricity for Marines in remote locations. Additionally, the GREENS toolkit feature allows Marines to enter their expected mission profile and determine which components of the GREENS system they will need to take with them. GREENS can be rapidly deployed and is HMMWV transportable³.

Other good example is the Milspray Scorpion System. The developers at Milspray investigated the US Marine Corps' needs and came up with a hybrid systems solution.

"The Scorpion system incorporates a 3.3kW solar array, 2,640 Ah battery bank (20 hour discharge rate), and optional 400W wind turbine. The MPPT solar charge controller and inverters are manufactured by Outback Power Systems, a

² Downloaded from <http://science.dodlive.mil/2012/03/31/ground-renewable-expeditionary-energy-network-g-r-e-e-n-marines/> 2012. 06. 18.

³ The picture and the system profile was taken from the fact sheet provided by The US Naval Surface Warfare Center, Carderock Division

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

Imre GERŐCS

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

leading US manufacturer. The inverters produce true sine wave AC and are rated at 240 VAC 60Hz single phase for the EVWS. Four 3.6kW inverters are used to produce 14.4kW output. Other configurations such as 120VAC and 240VAC 3 phase are available.

The battery bank consists of (48) 12V VRLA deep cycle batteries with AGM separators wired in 12 groups of 4, producing 48 VDC. These batteries employ high temperature tolerant electrolyte chemistry and are capable of prolonged operation at 122°F.

The system is shipped with MILSPRAY's Scorpion Power Center, a purpose built 13.3 kW remote start genset. Electronics are programmed to run the genset only when bank voltage reaches 48.2V, being the 50% discharge voltage specified by the battery manufacturer.⁴

The picture of the Scorpion Energy Hunter System is taken at Ft. Dix (NJ).⁵

Other solution for the Military might be the German company – Losberger – “solar tent”. The tent uses the integrated thin film photo voltaic technology to provide electricity. On the picture, the 216 m² tent can provide a 40 kWh electricity in sunny day in Germany.

Although the primary source of energy is solar, the energy integrating systems built in, is capable of receiving and storing

electricity from all kind of different sources (i.e.: wind, diesel generator, etc...).

The built in PV system has an output of 8,2 kW_p and can satisfy a 13-19 kWh consumer demand.⁶ The energy production depends on the geographical location and the climatic situation.

Also a good example is the Regenerator system⁷ from the Zerobase Energy LLC. This company developed a photo voltaic solution for the US Marine Corps to recharge batteries, laptops and other electricity-operated devices. A command post can be operated with the Regenerator system. The device is portable easily put into operation and a Marine can operate and service it with a very little training.

⁴ The data is taken from the Milspray Scorpion White Paper, Steven Lew and Kyle Tierney Deployable Renewable Energy Systems 2010 Lakewood p. 7.

⁵ The data is taken from the Milspray Scorpion White Paper, Steven Lew and Kyle Tierney Deployable Renewable Energy Systems 2010 Lakewood p. 8.

⁶ The data and the pictures derived from a Presentation „The Losberger solar tent – Space and energy: In the middle of nowhere” held by Losberger in 2006

⁷ Regenerator Renewable Energy Appliances ZeroBase 2010

POSSIBILITIES

STATIC INSTALLATIONS

As we could see from the examples all research and development is taking place in order to create a mobile systems. But the Army can go green at home as well. There are static army installations all over the country which need energy refurbishment using renewable energy. The US Army has started this work⁸ and puts effort to green the energy usage of the military. Rethink the energy supply of the military's static installations within the country does not require all the above mentioned army-specific requirements. These works are similar to any renewable energy projects executed for larger installations. Same technologies, same concepts can be used. These projects' goal is mainly to create energy efficient buildings and integrate renewable energy systems. Many countries support these works by creating a support system so the military can receive funds and expertise from the outside.

MOBILE INSTALLATIONS

As the military is becoming more expeditionary, mobile installations are getting more important. Command posts, accommodations, Service points, mess halls and all other structures must move time to time in order to satisfy the operational situation.

The energy system shall do the same. In this case the renewable energy systems provide a larger freedom of movement and flexible way of supporting the Army's activity with the sufficient energy supply. It provides the flexibility for the decision makers to best deploy their forces. Small-scale, portable systems take the burden of the resupply organizations and system therefore they save life (Delivering and protecting that quantity of fuel is a difficult job. Fuel convoys are attractive targets for the enemy. In FY07, attacks on fuel convoys cost the U.S. Army 132 casualties in Iraq, and 38 in Afghanistan.)⁹. Solar energy (either heat or photo voltaic), is already in use for mobile installations in some cases. The waste-to-energy or the biomass gasification technology would be a choice of technology for heat and electricity.

CONCLUSION

Following the Part I article, in this writing I have investigated the demand and the requirements that the Army poses to the energy systems in general and within that sense, the renewable energy systems. Then, after summarizing the pros and cons, I introduced some solutions already in use or in the testing phase. Renewable fuel production needs a separate study, that is why I did not include here.

As we can see there are nations taking steps towards a cleaner, sustainable and most cases cheaper energy supply system for their military. I believe the Hungarian Army should do the same. In the last part of this series I will analyze the Hungarian Army's situation on the renewable energy field.

Keywords: Renewable energy system, energy demand of the Army, requirements for the energy system of the army, hybrid system.

⁸ More information can be found on <http://www.armyeio.com/index.php/army-energy-portal>

⁹ MILSPRAY Deployable Renewable Energy Systems (White paper) Lakewood 2010 p. 2.

BIBLIOGRAPHY

FM 100-5

Regenerator Renewable Energy Appliances ZeroBase (Cos Cob 2010),

Milspray Scorpion Deployable Renewable Energy Systems (Lakewood2010),

Presentation „The Losberger solar tent – Space and energy: In the middle of nowhere” held by Losberger in 2006,

BŰNÜLDÖZÉS ÉS BŰNMEGELŐZÉS

A bűn, a bűnüldözés és a bűnmegelőzés kezdettől fogva jelen van az emberiség történelmében, végigkíséri múltunkat, jelenünket és jövőnket. Napjaink felgyorsult világa, az elmúlt évek gazdasági válságai következtében kialakult társadalmi rétegek közötti különbségek nagy mértékben hozzájárultak a mind nagyobb számban elkövetett bűncselekmények megvalósulásához. A kialakult helyzet megoldása érdekében egyre nagyobb hangsúlyt kell fektetni a bűnmegelőzésre.

BEVEZETÉS

A bűn egyidős az emberiséggel, gondoljunk csak Ádám és Éva bűnbeesésének történetére. A bűn már akkor is létezett, amikor az akkor élt emberek még nem is tudták, hogy azt a magatartást, amely eltér a megszokottól és sérelmeket okoz a másik embernek, bűnnek nevezik.

Ahogy fejlődött az emberiség, úgy fejlődött a bűnös magatartások megtorlásával szembeni igény is. Ez a fejlődés a jogsértő tevékenységek megelőzésének igényét is magával hozta. Már a kezdetleges államapparátusok idején is a hivatalok feladata volt a bűnüldözés mellett a bűnmegelőzés is.

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

A bűnmegelőzés rövid történeti áttekintését Lucius Annaeus Seneca (Kr. e. 4. körül – Kr. u. 65.) szavaival kell kezdenünk: „Ami megtörtént azt meg nem történté tenni úgy sem lehet, a jövőbenieket kell megelőzni.”

Hasonló gondolatokat fogalmazott meg Cesare Beccaria márki (1738-1794) 1764-ben a „Büntett és büntetés” című művében: „*Jobb megelőzni a büntetteket, mint büntetni.*” [1] Véleménye szerint a megelőzés legjobb módszere a büntetések elmaradhatatlansága, ezért a legjobb megelőzés a felderítés, de legbiztosabb, egyben legnehezebb eszköze a nevelés tökéletesítése. A bűnmegelőzés akkor lehet a leghatékonyabb, ha a megelőzést szolgáló intézkedések, a hatékony bűnüldözés és az időszerű felelősségre vonás összhangja érvényesül.

1.sz. fénykép: Cesare Beccaria (1738-1794)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NYÁRI Éva

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1. szám

Beccarianak mindössze egy évre volt szüksége a könyv megírásához, melynek apropóját az 1762. március 9-én kerékbe tört Jean Calas toulouse-i polgár esete adta. A 68 esztendőes kereskedő 40 éve élt a városban, családja egyik fia kivételével protestáns volt. Fia, Marc Antoin önmagával meghasonlott ember volt, aki mind kereskedőnek, mind ügyvédnek alkalmatlan volt. Míg Calas, fia öngyilkossága után az elöljáróságra ment jelenteni az esetet, az utcán összesereglett emberek őt gyanúsították fia megölésével, aki megtagadta apja hitét. Abban az időben, a köztudatban az a hiedelem élt, hogy a protestánsoknak meg kell ölniük vagy öletniük hitüket megtagadó gyermeküket. A vallási fanatista tömeg nyomásának engedve a bírák kerékbe törésre ítélték Calas-t, akin az ítéletet végrehajtották. Az öngyilkosság tényének napvilágra kerülése után a bírák felmentették a szintén gyanúba kevert családtagokat. A bírói tévedés egyértelmű beismerésének elkerülése érdekében a gyanúsítottakat nem menthették fel teljes mértékben, ezért részükre apróbb büntetéseket szabtak ki, mint például a száműzetést.

Röviddel a per lezárultát követően a híres felvilágosult filozófus, Voltaire irodalmi eszközökkel folytatott harc árán érte el, hogy az ismert ügyvédek közreműködésével újra tárgyalják a toulous-i polgár ügyét. A megismételt eljárás rehabilitálta Jean Calas-t. [2]

Az eset után a milánói Il Caffè társaság¹ elnöke, Verri gróf – aki tisztában volt az eset körülményeivel – felkérte Beccariát egy tanulmány elkészítésére, melyben feltárja az akkor érvényben lévő büntetőjog hiányosságait. Ekkor született meg a „Büntett és büntetés” című kötet, melyben megfogalmazza továbbá, hogy a megelőzésnek legbiztosabb, ugyanakkor legnehezebb eszköze a nevelés tökéletesítése. Véleménye szerint az embereket nevelni kell. Be kell építeni személyiségükbe a bűnmegelőzés gondolatát, készség szintjére kell emelni a bűncselekmények elkerülésének módját, valamint el kell velük hitetni, hogy mindenkinek tennie kell saját biztonságáért, amely hosszútávon megtérülő befektetés. A megelőzés, akkor lehet hatékony, ha az eredményes felderítést és a nevelést együtt, egymás mellett, egymást kiegészítve használjuk. [3]

Beccaria megfogalmazta a büntetés valódi célját: *„A büntetés célja nem az, hogy kínozzunk vagy gyötörjünk egy érző lényt, sem pedig, hogy meg nem történtté tegyünk egy bűntényt. A cél nem lehet más, mint megakadályozni, hogy a bűnös újabb károkat okozzon polgártársainak, és másokat visszatartani attól, hogy hasonló károkat okozzanak.”* [4]

Fontosnak tartotta, hogy az elkövetett bűncselekményekért kiszabott nyilvános, gyors, de arányos, azaz az adott körülmények között a legenyhébb, a bűncselekmény súlyával arányban álló büntetés elsődleges célja a bűn megelőzése.

A fentiekből egyértelműen látszik, hogy Beccaria nagy jelentőséget tulajdonított a prevenciónak, azaz a megelőzésnek, mint a megtorlásnak.

Beccaria javaslatokat fogalmaz meg a bűnmegelőzésre:

- *„Gondoskodjatok róla, hogy a törvények világosak és egyszerűek legyenek, hogy a nemzet egész ereje összpontosuljon a védelmükre, s annak egy részét se lehessen a törvény lerombolására felhasználni.*
- *Gondoskodjatok róla, hogy a törvények ne egyes osztályoknak, hanem maguknak az embereknek az érdekeit szolgálják.*
- *Gondoskodjatok róla, hogy az emberek féljenek a törvénytől, de csakis a törvénytől féljenek, mivel az embernek embertől való férelme kárhozatos és bűncselekménytől terhes.”* [5]

Végigtekintve az elmúlt évszázadok történésein megállapítható, hogy az elsődleges cél a bűnözők kézre kerítése és példás megbüntetése volt, annak ellenére, hogy a jogalkotás korai szakaszában írásban rögzítették, hogy a büntetés egyik, hanem elsődleges célja a prevenció.

¹ Il Caffè társaság – az enciklopédisták tanulmányozására alakult társaság

A BŰNMEGELŐZÉS

A BŰNMEGELŐZÉS CSOPORTOSÍTÁSA

Beszélhetünk *általános* és *speciális* bűnmegelőzésről. Általános prevenció alatt a mindenkivel szemben alkalmazott megelőzést, speciális prevenció alatt az egyedi megelőzést értjük, mely esetben az elkövető visszatartását jelenti a jövőbeni jogsértő cselekmények elkövetésétől.

A bűnmegelőzést a következőképpen is lehet csoportosítani:

- Primer prevenció: a megelőzés már az élet nagyon korai időszakában megkezdődik, majd a serdülő- és a tini korban folytatódik. Ide tartozik az egészséges életmód, a megfelelő életkörülmények megteremtésének lehetősége, a betegségek kialakulásának megakadályozása. Fontos a nevelés, a harmonikus személyiség kialakulására tett törekvések, a tolerancia szint kialakítása és a konfliktusok megfelelő kezelése.
- Szekunder prevenció: nagy hangsúlyt kap az egészségügy területén végzett megelőzés, melynek legfontosabb része a korai és gyors segítségnyújtás, még a függőség kialakulása előtt. Egyik ilyen módszer lehet a megelőzésre a többféle módon alkalmazott csoportterápiák, a szorongások kezelése és a konfliktusok alóli felszabadítás.
- Tercier prevenció: a már beteg elkövetők gyógyszeres kezelése, szükség szerinti rehabilitációja, a beteg legjobb állapotban tartása. E kezelési módnál elengedhetetlen a betegek aktív részvétele a gyógyulás folyamatában. [6]

A BŰNMEGELŐZÉS FONTOSSÁGA

Mind a politika, mind a rendőri szervek felismerték, hogy az újabb bűncselekmények elkövetését csak büntetéssel nem lehet megakadályozni, egyre nagyobb szerepe van a bűnmegelőzésnek is, amely a bűnözés elleni harc legígéretesebb formája.

Napjainkban, főleg a múlt század 70-es éveiben a fejlettebb nyugati országokban egyre több, egymástól eltérő bűnmegelőzési intézmények, szervezetek, egységek alakultak. A 80-as években már az ENSZ, az Európa Tanács ülésein egyre gyakrabban tárgyaltak a bűnözés felszámolásáról, a bűnmegelőzés lehetőségeiről.

1987-ben az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által elfogadott ajánlás a tagországok részére javaslatokat fogalmazott meg az országos, regionális és helyi bűnmegelőzési szervezetek létrehozására; speciális programok kidolgozására, melyeknek célja a deviáns, törvénysértő magatartások elkövetési lehetőségeinek csökkentése; a bűnözés elleni harccal, különösen a bűnmegelőzéssel foglalkozó kutatások támogatására; civil jellegű őrszolgálatok kialakítására, illetve biztonsági társaságok működésére, ellenőrzésére vonatkozó szabályok kidolgozására, valamint a tagországok tegyék meg a szükséges lépéseket a sikeres és hatékony együttműködés érdekében. [7]

Az Európai Unió Tanácsa 2007. február 12-én kiadott 2007/125/IB határozatával létrehozta a „Biztonság és a szabadságjogok védelme” című program keretében a 2007-2013-as időszakra a szervezett vagy nem szervezett bűnözés megelőzésére, illetve az ilyen bűnözéssel szembeni küzdelemre vonatkozó projektet.

A program célja a bűnözés, így különösen a terrorizmus, az emberkereskedelem és a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények, a tiltott kábítószer-kereskedelem és a tiltott fegyverkereskedelem, a korrupció és a csalás megelőzése és az ezek elleni küzdelem.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NYÁRI Éva

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1. szám

A program az alábbi négy fő témakört érinti:

1. bűnmegelőzés és kriminológia;
2. bűnüldözés;
3. a tanúk védelme és támogatása;
4. az áldozatok védelme.

A fentiekén túl új iránymutatások is születtek:

1. a bűnüldöző szervek, az egyéb nemzeti hatóságok, valamint az Európai Unió szervei közötti megállapodás;
2. az áldozatok és a tanúk védelme tekintetében a legjobb gyakorlatok előmozdítása;
3. a bűnözés stratégiai megelőzéséhez és a bűnözés elleni küzdelemhez, valamint a biztonság garantálásához szükséges olyan módszerek ösztönzése, mint az európai bűnmegelőzési hálózat keretében végzett munka és a köz- és magánszféra partnerségei. [8]

Az Európai Unió Tanácsának törekvései is bizonyítják, hogy a fenti veszélyforrások nagy mértékben befolyásolják az államok társadalmi, gazdasági fejlődését, az emberek biztonságát, biztonságérzetét, testi és lelki egészségét. A bűnmegelőzés világviszonylatban is fontos kérdéssé vált.

Mind a politika, mind a szakma és az állampolgárok önkéntes alapú szerveződése szembesültek a napjainkban egyre súlyosabbá váló bűnözés problémakörével. Egyértelműen megállapították, hogy a következő bűncselekményt csak bűnmegelőzéssel lehet megakadályozni. Ugyanakkor sajnálatos tény, hogy hiába minden preventív intézkedés, a bűnözéssel, mint társadalmi konfliktusrendszerrel a jövőben is együtt kell élnünk, azonban annak mértékét a megfelelő intézkedésekkel csökkenteni lehet és szükséges.

A bűnmegelőzés csak civil ellenőrzés és segítség mellett válhat igazán hatékonyá, annak ellenére, hogy valójában államigazgatási és államhatalmi rendszerekben realizálható.

A BŰNMEGELŐZÉS MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a rendszerváltás óta jelentősen megnövekedett a bűnözés. Az ismertté vált bűncselekmények többsége a lakosság vagyoni- és személyi biztonsága ellen irányult, melyek kedvezőtlenül befolyásolták az életminőséget. E folyamatot nem követte a társadalom és az állampolgárok önvédelmi mechanizmusainak kifejlesztése.

A nyugat-európai államokban a bűnmegelőzési stratégiával és az ahhoz igazodó cselekvési programokkal már nagyon jó eredményeket értek el a közbiztonság javítása terén.

A bűnmegelőzés 1995 óta működő – többször módosított – hazai rendszerét az Európai Unió tagállamaira vonatkozó követelményeknek és az ENSZ, valamint az Európa Tanács ajánlásainak megfelelően úgy kell kialakítani, hogy a magyar társadalom beépítse azt védelmi mechanizmusába. [9]

Míg a nyugat-európai államok többségében csökkentek a bűncselekmények, addig Magyarországon drasztikusan megemelkedett a vagyoni elleni bűncselekmények (gépkocsi lopások, betörések, maffia típusú leszámolások, csalás- és okirattal kapcsolatos bűncselekmények, kábítószer-bűnözés stb.) száma. Nyugat-európában az emberek biztonságérzete a csökkenő bűncselekmények ellenére is romlik, ezzel együtt nő a bűnözéstől való félelem, melyet jelentősen befolyásolnak a romló életkörülmények, a növekvő munkanélküliség, a bizonytalan jövő, a migráció stb. Nincs ez másként Magyarországon sem, az emberek nem érzik magukat biztonságban, ami többek között annak is köszönhető, hogy a felderített bűncselekmények jelentős része közterületen történt.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NYÁRI Éva

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1. szám

A rendőrség egyik bűnmegelőzési módszere a „látható” rendőrség, melyet leginkább lakótelepeken, iskoláknál környékén célszerű alkalmazni, megvalósulási formája: egy rendőr – egy járóautó.

A bűnmegelőzés és az emberek biztonságérzetét fokozó stratégiai célok a következők:

- az állampolgárok biztonságérzetének erősítése;
- az életminőséget javító közbiztonság megteremtése;
- az állampolgárok jogkövető magatartásának erősítése;
- a bűnelkövetési alkalmak és a bűnelkövetés kockázatának csökkentése;
- a bűnmegelőzéssel kapcsolatos ismeretek széles körű terjesztése;
- a partneri együttműködésre épülő hatékony bűnmegelőzési rendszer megteremtése és működtetése.

A bűnmegelőzés módszerei:

- a megelőzést célzó öntevékeny állampolgári kezdeményezések;
- a család-, gyermek- és ifjúságvédelem az oktatás és nevelés, a sajátos társadalmi csoportok megelőzési célzattú védelmét biztosító szociálpolitika az ehhez tartozó jog, intézményrendszer, valamint ezek alapján kialakult el-látások és szolgáltatások összessége;
- a vagyon- és gazdaságvédelemben érvényesülő megelőzési tevékenység érdekében vagyonvédelmi szolgálta-tások széleskörű bevezetése;
- a közvélemény tájékoztatása, propagandatevékenység. [10]

A bűnmegelőzési tevékenység a határrendészet területén sajátosan valósul meg, melyet nagyban befolyásolnak a migrációs cselekmények. A külföldről magyar területre irányuló prevenciós intézkedések meghozatala nagyon nehéz, megjelennek a migrációs bűncselekmények, melyek a szervezett bűnözés részévé váltak, az elkövetők titokban, konspiratívan végzik tevékenységét.

Ahhoz, hogy a határterületen eredményes legyen a bűnmegelőzés, elengedhetetlen a rendőrség és a helyi önkormányzatok közötti sikeres együttműködés, melynek keretében közösen kell fellépni a közrend, a közbiztonság megszi-lárdítása, a vagyonbiztonság eredményességének javítása, az államhatárral, határrenddel kapcsolatos bűncselekmé-nyek, szabálysértések és egyéb jogellenes cselekmények visszaszorítása érdekében úgy, hogy javuljon az adott telepü-léseken élő lakosság biztonságérzete és tovább erősödjön a rendőrség iránti bizalom. [11]

A határrendészetben prevenciós intézkedések lehetnek:

- demonstratív járőr tevékenység;
- a bűncselekmények elkövetésében érintett területeken gyakoribb ellenőrzési tevékenység;
- a határátkelőhelyeken elhelyezett statikus hőkamera, mely egyben bűnüldözési célokat is szolgál;
- hőkamerás képjárműnek álcázott gépjármű mozgatása a működési területen.

A bűnmegelőzés fontos eszköze továbbá a rendőri jelenlét biztosítása a veszélyeztetett helyeken, veszélyes idő-szakokban, mely a rendőri létszám növelésével tehető még hatékonyabbá.

ÖSSZEFOGLALÁS

Mind a határterületen, mind az egész ország lakosságára nézve elengedhetetlen a bűnmegelőzés fontosságáról szóló felvilágosító tevékenység, melynek egyik formája lehet többek között a helyi önkormányzatok közgyűlésein, közmeghall-gatásain történő tájékoztatás, illetve a lakossági fórumokon, búcsúkon, falunapokon való megjelenés, bemutatók tartása, továbbá az iskolákban osztályfőnöki óra keretében tájékoztató tartása a diákok részére.

A rendőrség mozgósíthatja a lakosságot az által bevezetett, a lakosság érdekeit védő, a közbiztonságot érintő intéz-ke-dések támogatására.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

NYÁRI Éva

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1. szám

Ahhoz, hogy a társadalmi bűnmegelőzési stratégia megvalósulhasson, a helyi önkormányzatoknak, civil szerveződéseknek és az egyéneknek együtt kell működnie a helyi rendőrséggel, ezzel is segítve a lakosság biztonságérzetének növelését.

Kulcsszavak: bűnmegelőzés, migráció, határrendészet, Beccaria

HIVATKOZÁSOK

- [1] Bűnmegelőzés történeti állomásai (<http://www.bunmegelozes.eu/buntortenet.html>)
- [2] Hautzinger Zoltán: Cesare Beccaria, a bűnmegelőzési tudomány történetének nagy gondolkodója (prológus)
- [3] Bűnmegelőzés, bűnüldözés (<http://tf.hu/wp-content/uploads/2009/06/bunmegelozes-bunuldozes.pdf>)
- [4] Hautzinger Zoltán: Cesare Beccaria, a bűnmegelőzési tudomány történetének nagy gondolkodója (prológus)
- [5] Hautzinger Zoltán: Cesare Beccaria, a bűnmegelőzési tudomány történetének nagy gondolkodója (prológus)
- [6] Bűnmegelőzés, bűnüldözés (<http://tf.hu/wp-content/uploads/2009/06/bunmegelozes-bunuldozes.pdf>)
- [7] Bűnmegelőzés, bűnüldözés (<http://tf.hu/wp-content/uploads/2009/06/bunmegelozes-bunuldozes.pdf>)
- [8] A „Bűnmegelőzés és a bűnözés elleni küzdelem” egyedi program (2007–2013)
(http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/judicial_cooperation_in_criminal_matters/l33263_hu.htm)
- [9] A társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiája (bunmegelozes.easyhosting.hu/dok/tars_bunmeg_nemz_strat.doc)
- [10] Bűnmegelőzés, bűnüldözés (<http://tf.hu/wp-content/uploads/2009/06/bunmegelozes-bunuldozes.pdf>)
- [11] Finszter Géza: A rendvédelmi szervek külső társadalmi kapcsolatai, különös tekintettel a bűnmegelőzésre (Budapest, 2006.)

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Görbe Attiláné Zán Krisztina: A magyarországi migráció helyzete, kezelésének feltételei és lehetőségei (doktori értekezés, ZMNE 2010.)
- Németh József: A Rendőrség feladatai az illegális migráció és a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés terén, különös tekintettel a Balkán biztonsági helyzetére (doktori értekezés, ZMNE 2011.)
- Finszter Géza: A rendvédelmi szervek külső társadalmi kapcsolatai, különös tekintettel a bűnmegelőzésre (Budapest, 2006.)

A SCHENGENI FELKÉSZÜLÉS UTOLSÓ ÉVÉNEK RENDŐRSÉGI FELADATAI ÉS A SCHENGENI ÉRTÉKELŐ BIZOTTSÁG ELLENŐRZÉSÉNEK RENDŐRSÉGET IS ÉRINTŐ SZEMPONTJAI

A Schengeni Értékelő Bizottság által a magyar rendőrséget közvetlenül érintő ellenőrzéseken keresztül bemutatom a teljes jogú schengeni tagság eléréséhez szükséges ellenőrzési metódust. Kiemelem a rendőri együttműködés, az adatvédelem, a szárazföldi- és légi határok és a SIS/SIRENE értékelését, az ellenőrzés folyamatát és megállapításait. A dolgozatban részletesen ismertetem a rendőrség szerveinél végrehajtott ellenőrzések metodikáját, az ellenőrzések által érintett területeket és témaköröket.

Magyarország 2007. december 21-i hatállyal (a nemzetközi repülőtereink vonatkozásában 2008. március 30-án) a teljes jogú schengeni tagállamok közé tartozik. A hazánk és az egész Európai Unió számára is sikertörténetnek elkönyvelt lépést megelőző eredményes felkészülést a csatlakozást követően sokan természetesnek veszik, azonban ez hatalmas munkaigényű és szerteágazó feladatok végrehajtását követelte Magyarországtól és közvetlenül a magyar rendőrségtől is.

Franciaország, Németország, Belgium, Hollandia és Luxemburg 1985-ben aláírták a Schengeni Egyezményt, a belső határainkon a határellenőrzések fokozatos megszüntetéséről. A célok elérése érdekében 1990-ben aláírták a Schengeni Egyezmény Végrehajtásáról szóló Egyezményt, amely 1993-ban lépett hatályba. Az Európai Unió tagállamai dönthettek arról, hogy tagjai kívának-e lenni vagy sem. Az 1999-ben hatályba lépő Amszterdami Szerződés az Európai Unió jogi és intézményi keretei közé emelte a schengeni együttműködést, és ezzel az Unióhoz csatlakozó államoknak kötelező átvenni a schengeni aquis-t. Ezt Magyarország is vállalta a csatlakozási tárgyalások során.

Korábban az Európai Unió tagállamai dönthettek arról, hogy tagjai kívának-e lenni a Schengeni Egyezménynek vagy sem. Azonban az 1999-ben hatályba lépő Amszterdami Szerződés az Európai Unió jogi és intézményi keretei közé emelte a schengeni együttműködést, és ezzel az Unióhoz csatlakozó államoknak kötelező átvenni a schengeni aquis-t. Ezt Magyarország is vállalta a csatlakozási tárgyalások során.

Magyarország és a vele együtt 2004. május 1-jén csatlakozott tagállamok tekintetében a Csatlakozási Okmányok kétlépcsős hatályba lépési mechanizmust írtak elő. Az I. kategóriás schengeni aquis-t már az EU csatlakozás dátumától alkalmazni kell. Ilyenek például a külső határokra vonatkozó előírások, bizonyos vízumrendészeti szabályok. A II. kategóriás schengeni normák csak a teljes jogú taggá válás időpontjától alkalmazhatóak, amelyek feltételezik a belső határokon az ellenőrzések megszűnését.

A 2003. évi a Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány 3. cikkének (2) bekezdése¹ határozza meg azt, hogy az új tagállamok értékelését követően kerülhet sor a schengeni normák teljes körű alkalmazására.

A tagság eléréséhez az új EU tagállamnak kérnie kell a Tanácstól a helyszíni schengeni értékelésnek lefolytatását. Az ellenőrzések átfogják a határellenőrzés, az adatvédelem, a vízumkiadás, a rendőri együttműködés és a SIS területeit, felméri, hogy megfelelő-e a jogi környezet, a végrehajtók ismerik-e a schengeni előírásokat, képesek-e azokat alkalmazni, rendelkezésre áll-e a szükséges intézményi háttér és eszközpark.

¹ http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/dat/12003T/pdf/hu015_l236.pdf

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

A schengeni joganyagot értékelő és megvalósítását felügyelő Állandó Bizottság felállításáról a Végrehajtó Bizottság 1998-ban határozattal döntött² a jövőre tekintve ez adott megbízást a Tanács által elfogadott értékelő programok alapján – szakértői csoportok által – megvalósuló ellenőrzéseknek³. A Tanács, a helyszíni ellenőrzést végző Schengeni Értékelő Bizottság jelentései alapján egyhangú határozattal dönt az érintett állam schengeni tagságáról.

Az értékelő bizottság a tagállamok (tagjelölt államok) szakembereiből áll, akik hazájukban is az adott területen látják el feladataikat és így rendelkeznek a megfelelő szakértelemmel és rutinnal. Magyarország felkészülésében is segítséget jelentett a korábban értékelő bizottsági feladatot ellátó magyar szakemberek tapasztalata.

Az új tagállamoknak a schengeni tagságra való felkészülését segítendő, az Európai Unió a Csatlakozási Okmányban létre hozta a Schengen Alapot, amelynek célja a felkészülés utolsó szakaszának pénzügyi támogatása.

Az értékelésre vonatkozó kérdőív 2005. évben történő megválaszolását követően a SIS alkalmazására való felkészültség ellenőrzésének kivételével 2006. év folyamán Magyarország schengeni értékelése lezajlott. Közülük a Rendőrséget közvetlenül is érintette februárban a rendőri együttműködés követelményrendszere teljesítésének ellenőrzése és márciusban az adatvédelem ellenőrzése.

2006. február 15-18-a között került végrehajtásra Magyarország (és párhuzamosan az ún. Visegrádi Együttműködés további három államának) schengeni rendőrségi együttműködésének értékelése. Az értékelő bizottság az alábbi helyszíneket/szerveket látogatta meg:

- Budapest, ORFK Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ, Nemzeti Nyomozó Iroda, BM Rendvédelmi Szervek Védelmi Szolgálat;
- Győr, Győr-Moson-Sopron Megyei Rendőr-főkapitányság;
- Hegyeshalom-Nickelsdorf Közös Kapcsolattartási Szolgálati hely;
- Salgótarján, Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság.

A szervek állományának felkészültségét, megfelelő szintű felkészítését ellenőrizték a következő témakörökben:

- bűnüldözés és a rendőrség szervezete;
- országos hatáskörű bűnüldözési struktúrák;
- a nemzetközi együttműködés struktúrái;
- képzés és fejlesztés;
- operatív együttműködés;
- kölcsönös segítségnyújtás;
- információcsere;
- határon átnyúló akciók;
- a határon átnyúló akciók további előírásai;
- összekötő tisztviselők;
- statisztikák.

Az adatvédelem schengeni értékelése 2006. március 05-től 07-ig zajlott le Magyarországon, ezen belül az érdemi ellenőrzés lefolytatására 2006. március 6-án került sor az alábbi helyszíneken:

- Budapest, az adatvédelmi biztos⁴ irodájában;
- Budapest, Rendőrségi Igazgatási Központ épületében.

Az ellenőrzés által érintett területek:

- az adatvédelem jogi alapja és szervezeti környezete;
- adataleltár és panaszkezelés;

² SCH/Com-ex (98) 26 def

³ például hazánkat érintően: 15275/04 SCH-EVAL 70 COMIX 718 és 7638/2/05 SCH-EVAL 20 COMIX 200

⁴ a Magyar Országgyűlés Adatvédelmi Biztosa

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- felügyeleti szerep (ellenőrzés);
- technikai biztonsági követelmények;
- az adatvédelem és vízumkiadás összefüggései;
- nemzetközi együttműködés (más adatvédelmi szervezetekkel való együttműködés);
- társadalmi tudatosítás (információs politika).

A szárazföldi határokat értékelő bizottság 2006. május 19. és 27. között az alábbi helyszíneken hajtotta végre ellenőrzését:

- Nagykanizsai Határőr-parancsnokság, Letenyei Határállomás – 2006. május 19. és 20.
- Kiskunhalasi Határőr-parancsnokság, Kelebiai és Szegedi Határállomás – 2006. május 22. és 23.
- Orosházi Határőr-parancsnokság, Nagylaki és Biharkeresztesi Határállomás – 2006. május 23. és 24.
- Nyírbátori Határőr-parancsnokság, Csengeri, Beregsurányi és Záhonyi Határállomás – 2006. május 25. és 26.

Az általános információk

- stratégia,
- szervezeti (funkcionális) szerkezet,
- működési hatékonyság,
- kockázatelemzés, hírszerzés és adatáram kezelés,
- nyomozás és idegenrendészet,
- személyzet és oktatás,
- újra-bebocsátás, kiutasítás és illegális bevándorlás, a fuvarozók felelőssége, ellenőrzésén túl megvizsgálták az adott helyszínre vonatkozó specialitásokat (infrastruktúra és felszereltség, ellenőrzések és eljárások).

A szakértői munkacsoportok által a légi határok ellenőrzésére 2006. június 22. és 24. között került sor, az értékelő bizottság két helyszínre látogatott el: Budapest Ferihegy Nemzetközi Repülőtér és Debreceni Nemzetközi Repülőtér.

Magyarország tekintetében nem volt szükség újabb látogatásra⁵, és az IB-Tanács 2006. december 4–5-én elfogadott következtetéseiben felvázolt ajánlások alapján hozott intézkedésekről szóló, Magyarország által a schengeni értékelő munkacsoportnak nyújtott beszámolót megfelelőnek minősítették.⁶

A 2007. év a csatlakozás előtti a SIS/SIRENE értékelésre és a SISone4all rendszer alkalmazásának ellenőrzésére való felkészülés jegyében telt. Az érintett minisztériumok felkészülése a teljes jogú schengeni tagságig hátralévő feladatokról szóló 2019/2007. (II.6.) Kormány határozat alapján folyt.

A Schengeni Információs Rendszer célja, hogy a tagállamok által szolgáltatott információk felhasználásával, a belső határokon történő ellenőrzés megszüntetése után se romoljon a korábbi szintű közrend és közbiztonság ideértve a nemzetbiztonságot is, és segítse a személyek szabad mozgására vonatkozó rendelkezések alkalmazását. A SIS létrehozását és a működését az 1990-ben megszületett Schengeni Végrehajtási Egyezmény írta elő. A kialakítása óta folyamatosan fejlesztették a SIS-t, azonban a csatlakozó és csatlakozni kívánó államok száma megköveteli egy újabb, nagyobb kapacitású, modernebb rendszer létrehozását a SIS II-t. A második generációs rendszer 2007. évi bevezetése azonban több probléma miatt, többször átütemezésre került, így legkorábban 2009. első felében kezdhetne volna meg működését.

⁵ a többi csatlakozni kívánó tagállam esetében 2007-ben kivétel nélkül meg kellett ismételni valamelyik (több) ellenőrzést: Cseh Köztársaság (légi határok, július), Észtország (adatvédelem, március; szárazföldi határok, május; légi határok, szeptember), Lengyelország (szárazföldi határok, május; légi határok, szeptember), Lettország (légi határok, szeptember), Litvánia (szárazföldi határok, május; légi határok, szeptember), Málta (rendőrségi együttműködés, május; vízumok, augusztus; légi és tengeri határok, szeptember), Szlovénia (légi határok, július), Szlovákia (adatvédelem, március; szárazföldi határok, június; légi határok, szeptember).

⁶ Sajtóközlemény a Tanács 2827. üléséről Brüsszel 2007. november 8-9. Bel- és Igazságügy Az új tagállamok schengeni értékelésének áttekintése – A Tanács következtetései I. sz. melléklet

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/07/253&format=HTML&aged=1&language=HU&guiLanguage=en>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Mivel azonban a 2004-ben uniós taggá vált államok következetesen a SIS II megvalósítására készültek, ezért annak késedelme miatt 2009-nél korábban nem valósulhatott volna meg a csatlakozás. Az eredeti 2007. évi határidő betartása érdekében Portugália javaslatot tett, hogy az új tagállamok a jelenlegi SIS adatbázishoz csatlakozzanak, felajánlva nemzeti rendszerszoftverének másolatát. A Bel- és Igazságügyi Tanács 2006. decemberében jóváhagyta a javaslatot, az új tagok 2007. évi csatlakozása megvalósulhatott. A rendszer neve SISone4All (SIS I+) lett.

Az ellenőrzésekre való felkészülés folyamatát és az ellenőrzések végrehajtását részletesebben a magyar rendőrség tekintetében mutatom be.

A schengeni csatlakozással és az abból fakadó rendészeti és együttműködési feladatokkal foglalkozó európai uniós és nemzeti normákban meghatározottak végrehajtásához szükséges felkészülés, a korábban lezajlott átvilágítások (amelyekben részt vettek magyar tisztviselők is) során tett ajánlások és az abból származó feladatok végrehajtása, továbbá a SIS átvilágítás sikeres teljesítése érdekében 2007. április 20-án az országos főkapitány által jóváhagyott feladatterv került kiadásra. Az abban meghatározott feladatok célja az volt, hogy a rendőrség a megjelölt határidőre olyan felkészült személyi állománnyal és felszereltségi szinttel rendelkezzen, amelynek megléte elengedhetetlen feltétele a teljes körű schengeni működésnek. A felkészülési feladatok végrehajtása érdekében projektszervezet került létrehozásra. A feladatterv öt területen határozott meg feladatokat: információtechnológia, jogalkotás, közbiztonsági és bűnügyi szakterület, oktatás, általános felkészülési feladatok. Ezek többsége végre lett hajtva. Néhány vonatkozásában a nemzetközi vagy hazai jogi háttér hiánya akadályozta a végrehajtást (pl. körözési szabályzat frissítése, szlovén-magyar Közös Kapcsolattartási Szolgálati Hely), több tekintetben pedig szervezeti átalakítások miatt kellett eltérni az eredetileg meghatározottaktól.

A magyarországi nemzeti IT megoldás központi eleme a Portugália által SISone4All projekt keretében felajánlott N.SIS klón alapján továbbfejlesztett Körözési Információs Rendszer. Az N.SIS rendszer adatbázisa (N.Copy) nemcsak a magyar jelzéseket tartalmazza, hanem az többi tagállam összes bevitt jelzéseit is, a SIS I+ megoldásnak megfelelően. A SISone4All megvalósítása érdekében a szükséges technikai eszközök beszerzése és az alkalmazásfejlesztéshez szükséges közbeszerzési eljárások lebonyolításra kerültek. Az érintett két rendszer – körözési-információs rendszer (HERMON) és SIRENE ügyviteli rendszer (MONDOC) – a portugál megoldás érdekében történő továbbfejlesztése megtörtént. A Schengeni Információs Rendszer rendvédelmi szervek számára biztosított hozzáférése 2007. szeptember 1. óta „éles” üzemben működik, 2007. november elején állt rendszerbe a NEBEK (SIRENE iroda) új elektronikus ügykezelőrendszere.

A rendőri állomány képzése 2003-ban kezdődött a schengeni rendszerre vonatkozó alapszintű képzéssel, ezt folytatni volt szükséges, teljes körű oktatást kellett biztosítani a rendszer alkalmazói, kiemelten a SIRENE iroda állománya számára. A szakmai felkészülés a Schengen Alapból finanszírozott képzésekre épült, elsősorban mentori típusú „train the trainers” módszerrel. Ennek keretében 2007. április-május hónapokban mintegy 400 fő részesült SIS képzésben. A kijelölt állomány részére az alábbi általános és speciális az adott állomány munkájához szorosan kapcsolódó elméleti és gyakorlati ismeretek kerültek átadásra:

- a schengeni rendszer működésének alapelvei, a vonatkozó közösségi joganyagok és dokumentumok,
- a Schengeni Végrehajtási Egyezmény tartalma, és a rendőrség feladatai,
- a Schengeni Információs Rendszer (SIS) felépítése, működése,
- SIRENE együttműködés rendszere, működése feladatai,
- Magyarország schengeni felkészültségének helyzete, az eddigi eredmények, problémák, a teljes jogú csatlakozás legfontosabb állomásai,
- a rendőrség aktuális feladatai, a schengeni felkészülés rendőri szempontból értékelt helyzete, követelményei,
- az Integrált Vezetési Központ működése, a mélységi ellenőrzések rendszere,

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- a Rendőrség és a Határőrség közötti együttműködés,
- az Egységes Digitális Rádiórendszer (EDR) kialakítása működése,
- a schengeni ellenőrzések tapasztalatai,
- speciális, adott állománycsoportra vonatkozó schengeni feladatok,
- okmány- és idegenrendészeti ismeretek.

A mentorok a megszerzett ismereteket (amelyekből az IRM Oktatási Főigazgatóság ILIAS programjának alkalmazásával vizsgáztak) a segédanyagok (CD, munkafüzet) felhasználásával június-július hónapban tovább oktatták az őket delegáló szervek személyi állományának. Az általuk tartott oktatás tartalmát, hatékonyságát az előzetesen leadott képzési menetrend alapján, a helyszínen is ellenőrizték a SIRENE iroda és az ORFK Oktatási Igazgatóság munkatársai.

Az általános schengeni felkészítést szolgáló oktatáson kívül célirányos képzések folytak több speciális állománycsoportnak is (okmányszakértők, ügyeletesek, szolgálatparancsnokok). A szakmai felkészítés mellett a rendelkezésre álló támogatási keretösszeg terhére a rendőrség részéről összesen 280 fő idegen nyelvi képzésére került sor.

A szeptemberi SIS értékelésre történő felkészülés részeként az országos rendőrfőkapitány 2007. augusztus 23-án kelt körlevele a teljes állomány vonatkozásában további ismeretfrissítő oktatásokat és ellenőrzéseket rendelt el. Az elrendelt előellenőrzésekre 2007. szeptember 4-15. között került sor. Az ellenőrzések keretén belül több esetben tartottak oktatást és konzultációt is. A helyszínek kiválasztása az uniós értékelés során biztosan ellenőrzésre kerülő szerveken felül az ún. meglepetés látogatás lehetséges helyszínei közül történt. Az érintett szervek az ellenőrzés időpontjáról tájékoztatást kaptak annak érdekében, hogy a lehetőség szerint minél nagyobb számban biztosítsák azoknak a jelenlétét, akik a szeptember 15-25. közötti hivatalos ellenőrzés idejében is szolgálatban lesznek.

Az ellenőrzések 45 helyszínen történtek meg, és az alábbi területekre irányultak:

- a schengeni dokumentáció rendelkezésre állása nyomtatott és/vagy elektronikus formában;
- a schengeni együttműködésben érintett társszervek elérhetősége;
- az ügyeletek schengeni felkészültsége (lekérdezés, találatkezelés, a közterületi állomány segítése/utasítása) és informatikai ellátottsága;
- egy közterületi járőr és/vagy váltásparancsnok schengeni felkészültsége (ellenőrzési lehetőségek és kötelezettségek, Schengen korong alkalmazása, teendők schengeni találat esetén);
- az ellenőrzött szerv körözés felviteli gyakorlatának függvényében egy nyomozó vagy a körözési előadó schengeni felkészültsége (körözés elrendelés, körözés felvitel, lekérdezés).

Az előellenőrzés során megállapították, hogy az állomány schengeni felkészültsége az augusztusban elrendelt további képzéseknek megfelelően jelentősen javult, a feltárt hiányosságok pótlása (elméleti, technikai eszközök) még a hivatalos ellenőrzés előtt megtörtént.

A schengeni kommunikációval kapcsolatban az ORFK honlapján kialakításra került egy, a schengeni csatlakozással kapcsolatos információkat tartalmazó menüpont, a belső kommunikáció érdekében pedig az Intranet belső hálózaton lett elhelyezve részletes schengeni dokumentáció. A lakosság tájékoztatásául a minisztériumból 100.000 db. prospektust kapott az ORFK, amelyek a kapitányságokra és őrsőkre lettek kiküldve. Az Adatvédelmi Biztos Irodájának kérésére a rendőrség közreműködött az állampolgárokat a Schengeni Információs Rendszerrel kapcsolatosan őket megillető jogokról és azok gyakorlásának módjáról tájékoztató kiadványok terjesztésében.

A fentiekre alapján elmondható, hogy a magyar rendőrség felkészülten várta a Schengeni Értékelő Bizottság ellenőrzését.

A korábban ismertetett felkészülési feladatok után 2007. szeptember 21-25. között került sor az értékelési látogatásra. A delegáció mellett az állandó szakmai kísérői feladatokat az ORFK schengeni felkészülési koordinátora és a SIRENE Iroda vezetője látta el. A helyszíni látogatás érintette a SIS keretében történő együttműködésben részt vevő valamennyi szervet, hatóságot illetve tárcát. Az egyes helyszíneken tervezett előadások angol nyelvű prezentációi szeptember

H A D T U D O M Á N Y I S Z E M L E

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

tember 3-án megküldésre kerültek a brüsszeli Schengeni Értékelő Munkacsoport (SCHEVAL Munkacsoport), valamint a vezető szakértő részére.

Az értékelés során a Rendőrség részéről⁷ a SIRENE Iroda, a Budapesti Rendőr-főkapitányság, a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság és egy előre nem ismert (meglepetés látogatás helyszíne) rendőrkapitányság ellenőrzésére került sor. A kijelölt vezetők általi prezentációkat követően került sor az állomány (vezetői és beosztotti) interjúvolására.

Az ellenőrzés által érintett területek:

- Schengeni Információs Rendszer;
- a SIRENE iroda;
- adatkezelés.

A Schengeni Végrehajtási Egyezmény keretében történő együttműködésről és információcseréről szóló 2007. évi CV. törvény jelöli ki a SIS-t alkalmazó hatóságokat. Az N.SIS informatikai központjának (N.SIS Hivatal) feladatait a Kormány által kijelölt szerv a Közigazgatási és Elektronikus Közszolgáltatások Központi Hivatala (KEK KH) látja el, a nemzeti SIRENE Iroda feladatait a rendőrség Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ egyik egysége⁸ végzi. 2007. szeptember 21-én ennek a két szervnek az ellenőrzése zajlott le.

A délután a SIRENE Iroda ellenőrzésére került sor annak elhelyezési körletében. A résztvevők a SIRENE Iroda kijelölt állománya mellett a Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ igazgatója, a nemzetközi bűnügyi együttműködésben érintett társosztályok vezetői, a KEK KH, az IRM Oktatási Főigazgatóság, az Informatikai és Műszaki Főosztály, az Elemző és Koordinációs Igazgatóság, valamint a körözési információs rendszer és a NEBEK ügykezelő rendszer Schengen orientált fejlesztésében közreműködő külső vállalkozók képviselői voltak jelen.

A szakmailag megfelelően előkészített prezentáció és az azt követő kérdések megválaszolása (főként az informatikai és bűnügyi adatkezelésre vonatkoztak) mellett sor került a SIRENE Iroda ügyeletének és ügyintézői állományának ellenőrzésére. Az általános kérdéskörön (jogi háttér, hatáskör, nyelvtudás stb.) felül a biztonsági szempontok, a képzés, és az adatelhelyezés (jelzések elhelyezése, módosítása, törlése, a találat utáni teendők, az adatminőség, statisztika) témákat érintették. A feszített program miatt a képzésre vonatkozó dokumentáció elektronikus úton került átadásra.

Szeptember 22-én délután a Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányságra látogatott az ellenőrző bizottság. A főkapitányságon a részükre megtartott prezentáció és az azt követő kérdések megválaszolása után a bizottság megtekintette a Szegedi Rendőrkapitányságot. Itt a kapitányság közterületi állományának, illetve a megye és a város integrált ügyeletének felkészültségét mérte fel több kisebb csoportra válvá.

A rendőri szerveknél történő ellenőrzések során - a tesztelés céljából átadott nevek, vagy rendszámok lekérdeztetése mellett - jellemzően az alábbi kérdéseket tették fel a vezetői és végrehajtói állománynak:

- Hány fő jogosult (Ön jogosult-e) a Schengeni Információs Rendszerben történő lekérdezésre és/vagy jelzésselhelyezésre?
- Hány fő részesült (Ön részesült-e) schengeni képzésben? Hány alkalommal? Milyen időtartamban?
- Történt-e már a kapitányság (az Ön) részéről jelzésselhelyezés? Ha igen, milyen cikk szerint, mi volt ennek a menete?
- Hogy lehet bevinni a speciális karaktereket (transzliteráció)?
- Hol látható, ha fegyveres vagy erőszakos személy ellen irányul a jelzés?
- Honnan tudni, ha álnevekkel vagy személyazonossággal történő visszaéléssel van dolgunk?
- Hány schengeni lekérdezés történt? Volt-e már SIS találat? Ha igen, mennyi, milyen cikk alapján?
- Mi a teendő a járőr és/vagy ügyeletes részéről az egyes cikkek alapján elért találat esetén?

⁷ A Határőrség részéről: a Szegedi Határőr Kirendeltség, Röske Határátkelőhely, Határőrség Országos Parancsnoksága, Záhony Határátkelőhely, Budapesti Határőr Igazgatóság

⁸ önálló osztály jogállású szervezeti elemként

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

- Vannak-e formanyomtatványok a találat dokumentálására, a kapcsolódó információcserére?
- Milyen technikai eszközök biztosítják az ügyelet és a közterületi állomány közötti kapcsolattartást?
- Van-e a kapitányságnak a körözési rendszerben történő lekérdezést lehetővé tevő mobil eszköze? Ha igen, mire és hogyan használják?
- Milyen gyakorlat szerint történik a külföldi állampolgárok közterületi ellenőrzése?
- A bűnözés terén milyen változások várhatók az adott régióban a schengeni térségben történő szabad mozgás következményeként?

A schengeni képzés a tapasztalataik szerint kielégítő (a közterületi állomány ismeretanyagában hiányosságot nem találtak), pozitívan nyilatkoztak a bemutatott EDR rendszerről, valamint a speciális karakterek beviteléhez felbukkanó virtuális klaviatúráról.

Szeptember 24-én délelőtt a Ferihegyi Nemzetközi Repülőtér ellenőrzése zajlott. A repülőtéren az érkezők ellenőrzését a Határőrség, a Repülőtéri Biztonsági Szolgálat, valamint a Vám- és Pénzügyőrség hajtotta végre. A Rendőrség részéről a Budapesti Határőr Igazgatóság prezentációját követően (azt kiegészítve) a Repülőtéri Biztonsági Szolgálat (RBSZ) parancsnoka adott tájékoztatást az RBSZ szervezeti felépítéséről, feladatköréről és válaszolt a felmerülő kérdésekre. Szakmai hiányosság, probléma nem merült fel.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság és a XIII. kerületi Rendőrkapitányság ellenőrzése a repülőtéri program változása miatt (a bizottság az ellenőrzését egy schengeni térségen kívülről érkező járatnál kívánta végrehajtani) szűkített időkeretben került végrehajtásra. A rendőri vezetők ennek megfelelően kivonatossan ismertették a schengeni felkészülést és az eddigi SIS használat statisztikai adatait, tapasztalatait. A végrehajtó állomány ellenőrzése módszerében és eredményében megegyezett a korábbiakkal. Elismerően nyilatkoztak a Schengen kártya kiadásáról.

2007. szeptember 25-én került sor a meglepetés látogatásokra, ezek két helyszínen zajlottak, az ORFK által javasolt Győri Rendőrkapitányságon és a bizottság által meghatározott Bicskei Rendőrkapitányságon. Az ellenőrzés a közterületi és ügyeleti állomány mellett kiterjedt a bűnügyi szakterület képviselőjére is. Az ellenőrzések eredménye a korábbiakhoz hasonlóan megfelelő volt.

A bizottság szakértőinek véleménye az volt, hogy Magyarországon a SIS hatékonyan működik, a teljesítmény az egész országban megfelelő. A SIS minden felhasználói kör számára rendelkezésre áll, és a SIRENE Iroda jól felkészült. A legtöbb végfelhasználó is jól képzett és jól felkészült. Azt tapasztalták, hogy az SIS Központi Hivatal irányítása, szervezetsége és munkája nagyon hatékony. A SIRENE munkafolyamat rendszere eredményes, és kész az Interpol és Europol üzenetek kezelésére is. Hasznos a SIRENE adatminőségi ellenőrzési tevékenysége is.

A Schengeni Értékelő Bizottság ajánlásában a rendőrséggel kapcsolatban megfogalmazottak:

- A nemzeti rendszerek támogassák a fő rekordtól az álnevekhez, illetve az onnan visszafelé történő navigációs funkciót.
- Javítani kell az álnevek különböző rendszerekben történő használatára irányuló képzéseket.
- Javítani kell a rendszer speciális karakterekkel történő használatára irányuló képzéseket.
- A nevekre történő keresésnél kevésbé kötött gyakorlat bevezetése. Lehetővé kell tenni, hogy csak a családnévre történő keresésnél is megtalálható legyen a jelzés. Alkalmazni lehetne a töredékre történő keresést is.
- A SISone4all webes kliens lehetőségeire vonatkozó ismeretek bővítése és erre az alkalmazásra vonatkozó intenzív képzések.
- A felhasználók részesüljenek további oktatásban a fegyveres és/vagy erőszakos figyelmeztetésről.
- A fegyveres és/vagy erőszakos személyre/járműre vonatkozó figyelmeztetések esetén szám helyett kiemelt/színes szöveg jelenjen meg a képernyőn.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Az ellenőrzött rendőri szervek felkészültsége összességében megfelelő volt. Az ajánlásokban szereplő informatikai, technikai fejlesztések a teljes jogú schengeni tagság eléréséig megvalósultak.

Az oktatások érdekében az ORFK Schengeni Felkészülési Projekt vezetője által kiadott intézkedési terv alapján elrendelt ismeretfrissítő tréning végrehajtásra került, a schengeni felkészülési felelősök és mentorok számára központi képzésre került sor, akik az ügyeleti és közterületi állomány felé soron kívül továbbították a képzés anyagát.

Az ellenőrzések tapasztalatai alapján további feladatként fogalmazódott meg:

A csatlakozáshoz szükséges eredmények megtartásához és az eredményes schengeni együttműködéshez szükséges a folyamatos monitoring tevékenység, hiszen a feladatok gyakorlati végrehajtása során felmerülhetnek majd olyan kérdések, amelyekkel nem találkoztak a csatlakozásra való felkészülés időszakában.

Fontos feladat az állomány idegen nyelvi ismeretének fejlesztése, hiszen a közterületi állomány nyelvismeretének általános szintje még mindig alacsony, ami megnehezíti a külföldiekkel történő kommunikációt, a szüksége ellenőrzés végrehajtását. Az informatikai és bűnügyi adatkezelési szakterületen jártas, tárgyalóképes angol nyelvismerettel rendelkező szakemberek száma is kevés. Emiatt - ezt az értékelő bizottság is elismerte - az ellenőrzési témakörökhöz kapcsolódó problémákat, félreértéseket fordítási nehézségek is okozhatták. Áthidaló megoldásként az állomány részéről megfogalmazott igény alapján, a külföldi állampolgárokkal történő kommunikáció segítésére a SIRENE Iroda és az ORFK Közrendvédelmi Főosztály kidolgozott egy adatlapot, amely tartalmazza az ellenőrzött személy nyilatkoztatásához szükséges kérdéseket, illetve az egyes találatnak megfelelő közléseket. Az adatlapokat lefordították angol, német, francia, olasz, orosz, lengyel, román, cseh és szlovák nyelvre.

A bizottság által elkészített jelentés 2007. szeptember 25-26-án került a Tanács illetékes munkacsoportja, a Schengen Értékelő Munkacsoport elé tárgyalásra, a Magyarországról szóló jelentést különösebb vita nélkül elfogadták. Az Európai Unió Bel- és Igazságügyi Tanács 2007. november 08-án elfogadta az új tagállamok schengeni felkészüléséről szóló jelentést, amelyben megfogalmazták: Az érintett tagállamok összességében megmutatták, hogy kellően felkészültek a schengeni vívmányoknak mind a nem SIS-szel kapcsolatos rendelkezései, mind pedig a SIS-szel kapcsolatos rendelkezései eredményes alkalmazására. Ennek alapján adottak a 2003-as csatlakozási okmány 3. cikkének (2) bekezdésében említett – az ellenőrzések megszüntetését a szárazföldi és tengeri belső határokon 2007. december 21-től, a légi határokon pedig 2008. március 30-tól lehetővé tevő – határozat meghozatalának előfeltételei.⁹

2007. november 13-án az Európai Parlament - a Coelho-jelentés elfogadásával - is megszavazta a kilenc új tagállam csatlakozását. 2007. december 6-án a Bel- és Igazságügyi Tanács ülésén született meg a döntés az EU-hoz 2004-ben csatlakozott országok (kivéve Ciprust) teljes jogú schengeni csatlakozásáról.

FELHASZNÁLT IRODALOM

A Cseh Köztársaság, az Észt Köztársaság, a Ciprusi Köztársaság, a Lett Köztársaság, a Litván alapját képező szerződések kiigazításáról szóló okmány http://eur-lex.europa.eu/hu/treaties/dat/12003T/pdf/hu015_l236.pdf

Berta Krisztina: Hová vezet a schengeni út? Nemzet és biztonság 2008. február

Dr. Ritecz György: Az illegális migráció és az EU csatlakozás hatása a magyar határőrizetre, Doktori (PhD) Értekezés, ZMNE 2002.

Egységes Európai Okmány

⁹ Sajtóközlemény a Tanács 2827. üléséről Brüsszel 2007. november 8-9. Bel- és Igazságügy Az új tagállamok schengeni értékelésének áttekintése – A Tanács következtetései 6. pont

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/07/253&format=HTML&aged=1&language=HU&guiLanguage=en>

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

TARI Tamás

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Fejes-Sallai-Soós-Vájlók: Schengenre hangolva Európai Műhelytanulmányok 113. szám 2007.

Köztársaság és a Szlovák Köztársaság csatlakozásának feltételeiről, valamint az Európai Unió Köztársaság, a Magyar Köztársaság, a Máltai Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Szlovén

Magyar Rendészettudományi Társaság: Rendészettudományi szószedet <http://www.rendeszet.hu/Rendtud.DOC>

Molnár Ágnes: A Schengeni együttműködés fejlődése Magyarország csatlakozása tükrében című szakdolgozata, Budapesti Gazdasági főiskola, Külkereskedelmi Főiskolai Kar Budapest 2008.

Sajtóközlemény a Tanács 2827. üléséről Brüsszel 2007. november 8-9. Bel- és Igazságügy Az új tagállamok schengeni értékelésének áttekintése – A Tanács következtetései I. sz. melléklet
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=PRES/07/253&format=HTML&aged=1&language=HU&guiLanguage=en>

Schengeni Megállapodás

Schengeni Végrehajtási Egyezmény

Tamás Csaba Gergely SIS one4all. Mindenkinek? Áthidaló megoldás a schengeni térség bővítéséről Európai Tükör XII. évfolyam 1. szám Budapest 2007.

Tamperétől Hágáig, Belügyi együttműködés az Európai Unióban. 2004. Belügyminisztérium

Tari Tamás: A Schengeni Információs Rendszer Magyar Rendészet VI. évfolyam 2006/3.szám

Tari Tamás: Schengen és Magyarország. Magyar Rendészet VI. évfolyam 2006/2. Budapest

Varga János: A schengeni eszme uniós biztonsági rendszerré válásának kiteljesedése és távlatai című tanulmány

A MAGYAR NÉPHADSEREG SZERVEZETI KORSZERŰSÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ TÖREKVÉSEK 1961-1962-BEN, NÉHÁNY SZERVEZETI VÁLTOZTATÁS, ÁTSZERVEZÉS TÜKRÉBEN

Az 1960-as évek legelején a társadalmi konszolidáció kibontakozása kiemelt területté tette az emberi kapcsolatok fejlesztését. Nos, ez hatványozott mértékben vonatkozott az újjászervezés alatt álló Magyar Néphadseregre. Éppen ezért nagy érdeklődésre tarthat számot, hogy a szerző folytatva ez irányú kutatómunkáját, – kevesek által ismert – levéltári dokumentumok bemutatásával igyekszik bizonyítani a fenti elvi tétel gyakorlatban történő megvalósulását. Kiválóan érzékelteti, hogy egy történelmileg nagyon rövid, de fontos periódusban (1961–1962) miként korszerűsödött az alapvető párthatározatok, illetve a Varsói Szerződés követelményei (időnként nyomása) következtében, ugyanakkor az ország gazdasági helyzete, valamint a társadalom teherbíró képessége által determináltan a Magyar Néphadsereg szervezete. Annak bemutatása is érdeklődésre tarthat számot, hogy bár a Honvédelmi minisztérium vezetői igyekeztek teljesíteni a szövetségi követelményeket, de amikor túlzottnak érezték azt, akkor kérték – s általában meg is kapták – a Politikai Bizottság „csökkentett igényű” támogatását.

„Az elmúlt évszázad 50-es és 60-as éveit a tudományos és a mindennapi életben gyakran nevezték a szervezetek, sőt a nagy szervezetek korának, ezzel is jelezve azt, hogy az emberi kapcsolatok rendkívül fontos terepümmé váltak a szervezetek, azaz hogy az emberi tevékenység mind nagyobb része szervezeti keretek között zajlik le.”¹ A szervezeteket meghatározzák a célok és a funkciók, aminek szellemében szabályozzák a belső folyamatokat, alakítják ki a szervezet rendszerét, struktúráját. A szervezet a szabályozók, szabályok egyetemessége alapján működik, amely szabályok alkotják a bürokráciát, amiben mindennek meg van a pontos helye, szerepe, útja. Max Weber² a bürokratikus szervezetet úgy jellemezte, hogy itt adódik a legtöbb lehetőség az racionális cselekvésre. A bürokratikus szervezetben minden szervezeti egységhez, az egységek státuszaihoz (pozícióihoz) hatáskörök tartoznak, amelyek a hierarchia alapján (alá-, fölrendeltség) viszonyulnak egymáshoz. A hatalom centralizált, minden döntéshozó szint egymásra épül, a hatalom csúcán (a szervezet élén) egyszemélyi vezetés áll. A hierarchia meghatározza a szolgálati utat, amely kötelezettség (szabály) nem kikerülhető. A racionális cselekvést elősegíti, hogy a szervezetet működtető szabályok kiszámíthatóak, adottak, ismertek a szervezet tagjai számára. A szabályoknak, utasításoknak való engedelmség a szervezet tagjai számára kötelező.

A hierarchikus szervezet eklatáns példája a fegyveres erők, ahol a parancsoknak való engedelmség: alapelv. Természetesen a szervezet szabályozott, formális rendszere mellett itt is vannak informális kapcsolatok, hiszen emberek alkotják a „sereget”, de itt a parancsuralmi (imperatív) rendszer a meghatározó.

A honvédség olyan szervezet, amely az államtársadalmi érdekeket szolgálja: „A Magyar Honvédség alapvető kötelessége a haza katonai védelme és a nemzetközi szerződésből eredő kollektív védelmi feladatok ellátása.”³ írja a 2011. december 31-ig hatályos Alkotmány szövege.

A most vizsgált időszakban az 1949. augusztus 18-án elfogadott XX. törvény volt érvényben – mely jogszabály augusztus 20-án lépett hatályba, s az 1936. évi szovjet alkotmány mintája alapján készült –, s nem tartalmazott ilyen kitétel, de az elv akkor is ugyanez volt. Akkor a maitól merőben más (jelentősen eltérő) gazdasági, társadalmi, politikai, történelmi viszonyok és más szövetség kötelei közé tartozva, a feladata – alapvetően, mégis – azonos volt a jelenlegi-

¹ Jávor István - Rozgonyi Tamás: Hatalom, konfliktus, kultúra. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2005. 17.o.

² Max Weber (eredeti nevén Emil Maximilian Weber) (Erfurt, 1864. április 21. – München, 1920. június 14.) német közgazdász, szociológus. http://hu.wikipedia.org/wiki/Max_Weber

³ http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:eUKOf_QkQIAJ:net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D94900020.TV+magyar+köztársaság+alkotmánya&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MAGYAR Ildikó

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

vel. Az eredeti Alkotmány szövege csupán az állampolgárok katonai szolgálat-teljesítésének kötelezettségéről és a haza védelméről, valamint a hazaárulásról, a katonai eskü megszegéséről szól, magáról a hadseregről nem. A honvédelemről szóló 1960. évi IV. törvény rendelkezései, valamint a kormány és párthatározatok, illetve törvényerejű rendeletek szabályozták a fegyveres erők feladatrendszerét, irányítási mechanizmusát.

Ezzel tehát, igazolódik a bürokratikus szervezet ismérve: a társadalom befolyásolja a működését, hiszen kapcsolatban áll a környezetével, valamint azzal is, hogy a szervezet tevékenysége az emberi magatartásokban valósul meg. Egy-egy alakulat (laktanya) elkülönítetten is elemezhető szervezatként, de maga a hadsereg és annak minden intézménye, laktanyája együttesen szolgál arra – egymástól szétválaszthatatlanul –, hogy az ország védelmi biztonságát megtestesítse.

Dolgozatomban – csak elvétve kutatott – levéltári dokumentumok bemutatásával igyekszem bizonyítani a fenti elvi tétel gyakorlatban történő testet öltését, azt, hogy egy történelmileg nagyon rövid periódusban (1961–1962), de rendkívül fontos helyzetben, miként korszerűsödött alapvető párthatározatok, illetve a Varsói Szerződés országai Egyesített Fegyveres Erői Főparancsnoksága (VSZ EFEF) követelményei (időnként nyomása) következtében, ugyanakkor az ország gazdasági helyzete, valamint a társadalom teherbíró képessége által determináltak a Magyar Néphadsereg szervezete.

Az előző bekezdésből kikövetkeztethető, hogy – jelentős leegyszerűsítéssel – a Magyar Néphadsereg irányításának három fő (hierarchikus) csatornája létezett.

1. A hadsereg pártirányítása: mint a társadalmi, politikai, ideológiai, gazdasági, védelmi szféra minden stratégiai kérdését a Magyar Szocialista Munkáspárt adott kongresszusának adekvát határozata rögzítette. A kongresszusok között felmerülő alapvető fontosságú kérdésekre válaszokat adó legfelsőbb „operatív” szerv a Politikai Bizottság, illetve a Titkárság volt, melyek döntéseit a Központi Bizottság osztályai továbbították a megfelelő párt-, illetve állami szervekhez.
2. Ami a Magyar Néphadsereget illeti, a közvetlen pártirányítás tekintetében a Központi Bizottság Közigazgatási és Adminisztratív Osztálya, a fegyveres erőket felügyelő KB titkár, a Központi Bizottság, majd a Politikai Bizottság képezte a mind magasabb „fórumokat”. Ezzel párhuzamosan fontos összeköttetést képezett a KB és az MSZMP Néphadseregi Bizottsága közvetlen kapcsolata.
3. Ami a szövetségeseket közötti kapcsolatot illeti – most nem érintve a többi szövetséges országot és hadseregét – egyrészt szoros kapcsolat állt fenn a szovjet Védelmi, illetve a magyar Honvédelmi Minisztérium, továbbá a két Vezérkar között. Ugyanakkor – értelemszerűen – sokkal „napibb” kapcsolat működött a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnokságával (VSZ EFEF) és a HM/Vezérkar között. Itt – több más mellett, a pillanatnyilag vizsgált kérdés szempontjából – két szervezetet kell kiemelni. Az egyik a VSZ Politikai Tanácskozó Testület (PTT), mint legfelső irányító testülete, amit alapvetően a párt fő-, illetve első titkárok, valamint az állam- és kormányfők alkottak. A másik a Honvédelmi Miniszterek Bizottsága (HMB) volt, ahol a szövetséges honvédelmi/védelmi miniszterek, továbbá az EFE főparancsnoka és törzsfőnöke kapott helyet, de rendszeresen meghívták tanácskozásaikra a szövetséges vezérkari főnököket is. A EFE-re vonatkozó legalapvetőbb döntéseket ez a két szerv hozta.
4. A negyedik a kormányzati csatorna volt, ami azonban „súlyában” messze elmaradt a fentiekől.

Bár már 1956 decemberében hozzálatott a Magyar Néphadsereg új vezetése az október-novemberben dezorganizálódott fegyveres erő újjászervezéséhez, de ez csak egy sziszifuszi, több éves folyamat kezdetét jelenthette.

A hidegháború eszkalálódása, ezzel összefüggésben a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői Főparancsnokságának mind határozottabb pressziója szükségessé, másrészt a magyar társadalmi és gazdasági konszolidáció fokozatos kibontakozása pedig lehetővé tette, hogy 1961-1962-ben meginduljon a Magyar Néphadsereg igényeinek megfelelő, korszerű szervezeti struktúrájának kialakítása. Ennek ideológiai-politikai alapjait a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) 1959 őszén megtartott VII. kongresszusa teremtette meg, amely határozatában kimondta: „Nincs szándékunk-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MAGYAR Ildikó

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ban az ország fegyveres erőinek – ideértve a hadsereget, a belső karhatalmat és a határőrséget – növelése. Ugyanakkor mindaddig, amíg azt a helyzet megköveteli, korszerűsítés tekintetében minőségileg fejleszteni kell azt.”⁴

A Magyar Néphadsereg tragikus állapotára – mint e szervezeti fejlesztés kiindulópontjára néhány adat: a rendszerezett állományon belül 1960-1961-ben a tiszti létszám 14 775 főről 14 202 fő-re csökkent, a tiszthelyettesi viszont 5 357-ről 5 666-ra nőtt. Egyedül a tisztési létszám mutat nagyon jelentős „megugrást”: 1960-ban 11 942 főről, 1961-re 13 471 főre, miközben a sorállomány létszáma „enyhén nőtt” ebben a két esztendőben kb. 33 060-ról 33 774 fő-re.⁵

Nos, akkor vizsgáljunk meg néhány konkrét, gyakorlati szervezettefejlesztési lépést, s azok „hierarchikus iniciátorait”!

1961 februárjában Andrej Grecskó marsall kíséretével két napot töltött Budapesten, hogy a Varsói Szerződésben egyesült államok védelmi képességeinek fokozásával kapcsolatos feladatokat ismertesse, illetve az e témát tárgyaló Politikai Tanácskozó Testület soron következő ülését előkészítse. Az EFEF főparancsnokával folytatott tárgyalásról és javaslatairól jelentés készül a Politikai Bizottságnak.⁶ A jelentés készítése és a tárgyalás az imperialista hatalmak katonai vonatkozású terveinek elemzése – „... nagy erőfeszítéseket tesznek haderőik gyorsütemű korszerűsítésére, fejlesztésére, hogy utolérjék és tulszárnyalják (sic!) a szocialista tábor erejét. Számos tény bizonyítja, hogy ezt 1965-ig akarják megvalósítani.” (1. o.) – miatt vált aktuálissá. Az információ kényszerítőleg hat a szocialista országok védelmi képességeinek fokozására, ezért felül kell vizsgálni a korábbi terveket és a korszerűsítés ütemét – 2-3 évvel – meggyorsítani. Ami a magyar hadsereget illeti, Grecskó marsall úgy értékeli, hogy 1958-ban a hadsereg létszámát, szervezetét, felszerelését az ország akkori politikai, gazdasági helyzete alapján jól határozta meg, de az azóta bekövetkezett változások szükségessé, a fejlődés eredménye pedig lehetővé teszik a – Varsói Szerződés többi tagállamával összhangban – a fegyveres erők korszerűsítését, az ország védelmi képességeinek fokozását. Ezért, 1965-ig a következő átszervezéseket javasolja: a meglévő három gépkocsizó lövészhadosztály átszervezését (1963-ra) és korszerű fegyverzetrel, technikával való felszerelését; a harcokcsiezredet hadosztállyá fejleszteni, valamint fel kell készülni, hogy háború esetén két-három lövészhadosztályt lehessen mozgósítani és harcra felkészíteni. Ezen kívül mind a lövész-, mind a harcokcsi-hadosztály számára szükséges anyagot már békében biztosítani kell, hogy két-három nap alatt képesek legyenek a szükséges személyi állományt mozgósítani és a felszerelésekkel ellátni.

„A tárgyalás során felmerült, hogy Magyarországnak, mint stratégiaileg fontos utánpótlási területnek rendelkeznie kell olyan műszaki csapatokkal, amelyek a hátszágban maradnak s a polgári munkaerőt is igénybe véve biztosítják a hidak, utak, repülőterek, stratégiai bázisok fenntartását, a rombolás helyreállítását.”⁷ (2. oldal) A Magyar Néphadsereg a légvédelemmel kapcsolatos – folyamatban lévő, 1962 végéig tervezett végrehajtású – terveit nagy jelentőségűnek és szükségesnek tartotta az EFE főparancsnoka, de további bővítését is meghatározta. Az új hadosztályok, harci osztályok, ezredek fokozatos – 1965-ig történő – felállításával az érvényben lévő 71 000 fős békelétszám 4-5000 fős megemeléssel a hadsereg háború esetén képes a békelétszám mintegy háromszorosára 200-220 000 fősre növelni a hadsereget.

Czinege Lajos altábornagy, honvédelmi miniszter tájékoztatta a főparancsnokot, hogy 1961-ben a Honvédelmi Minisztérium és a hátszági szervek átszervezését, egyben jelentős létszámcsökkentését hajtják végre. Az átszervezéssel, valamint korszerűsítéssel kapcsolatban Grecskó marsall főként a harcoló csapatok korszerű technikával, illetve a csapatok rakétaival való felszerelését emelte ki. Az MN 1965-ig végrehajtandó átszervezéséhez meghatározta a főbb fegyverzeti és harci technikák számát. A teljesség igénye nélkül pár adat: korszerű vadászrepülőgépből „kell” 175 db; „van” 23 db (!); régi tervben szereplő beszerzés: 124 db; páncéltörő rakétából 306 db, deszant szállító helikopterből 30 db, hadosztály tüzér rakétakilövőből (helyesebben rakétaindítóból – M. I.) 12 db beszerzését irányozták elő (készleten és tervben egyik sem létezett); T54-es harcokcsiból 360 db (a tervhez képest 253 db-bal kevesebb) beszerzését kérték (ekkor 11 db van!). Talán a legkiemelkedőbb a T34-es harcokcsi, amiből 1965-re 1066 db beszerzését várták el tőlünk

⁴ Magyarország hadtörténete. Főszerkesztő: Liptai Ervin. Zrínyi Katonai Kiadó, 1985. 2. kötet, 570. o.

⁵ Hadtörténelmi Levéltár Magyar Néphadsereg (HL MN) 1966/T – 2/I. őrzési egység (ő. e.) (1966. január)

⁶ HL HMT 1961/T-35/8. ő. e. (1961.02.27.)

⁷ HL HMT 1961/T-35/8. ő. e. (1961.02.27.)

(220 db-bal rendelkezünk, de a régi tervben nem szerepelt a beszerzése) és a terepjáró tehergépkocsi iránti „igény” /1965-re 8360 db beszerzését várták el tőlünk (2500 db-bal rendelkezünk, a tervezett beszerzés 2000 db volt)/. Ugye nem meglepő, hogy a rendkívüli mennyiségű haditechnikán kívül még jelentős számú különféle típusú gyalogsági fegyverek, légvédelmi lövegek, légvédelmi géppuskák, rádióállomások, lokátorok, műszaki munkagépek beszerzését kellett terveznie a Magyar Néphadseregnek. Czinege altábornagy és/vagy a kísérete megjegyzése nem ismert a modernizáció költségkihatására, de a jelentés tartalmazza Grecskó főparancsnok „megnyugtatóját”: „...gondoljunk arra is, ha az ideiglenesen Magyarországon tartózkodó szovjet csapatok kivonása felmerülne, úgy (sic!) számolni kellene további korszerű eszközök beszerzésével, pl. vadászbombázó erők, hadsereg-rakéta beszerzésével, stb.” (5. o.) (No comment!) A jelentés végén a Politikai Bizottság határozata olvasható, melyben tudomásul veszi a jelentést és megbízza Fock Jenő miniszterelnököt, hogy gondoskodjon a Honvédelmi Minisztérium öt éves tervének készítésénél a Magyar Néphadsereg fejlesztéséről.

A Néphadsereg korszerűsítéséhez, fejlesztéséhez szorosan kapcsolódó tárgyalás folyt Czinege Lajos altábornagy és Kiss Árpád, az Országos Tervhivatal elnöke között 1961. július 13-án. Az erről készült „emlékeztető feljegyzés”⁸ kitért az illetmények rendezésére és több honvédségi szervezet diszlokációja miatt felszabaduló ingatlanok hasznosításra átadásáról.

Az illetményrendezést beralap-megtakarításból tervezték megoldani, nevezetesen a Néphadsereg fejlesztéseként a rendszeresített tiszti létszám mintegy 2500 fővel emelkedne, de a létszámmelést ténylegesen nem tervezik végrehajtani, így a felszabaduló összeget a tiszti bérrendezésre lehet fordítani. Az indirekt juttatások felülvizsgálatával – pl. tiszti klubok étkezési költségei a polgárihoz hasonló árakhoz közelítenek – szintén megtakarítást lehet elérni, ami béremelésre fordítható.

A diszlokáció a laktanyák keletről az ország nyugati részébe történő áthelyezését jelenti, s az így felszabaduló épületeket a népgazdaságnak – további – felhasználásra a Honvédelmi Minisztérium átadja. Ezzel a lépéssel az öt éves terv beruházásait csökkenteni lehet – alapos vizsgálat után – és a költségvetésből megmaradó részt az Országos Tervhivatal a HM részére átcsoportosítja. Az átcsoportosított összegből a nyugati országrészben megépíthetőek lennének a laktanyák. A laktanyákon túl szó esett raktárak, a Timót utcai tüzérszertár, Kiegészítő Parancsnokság épülete és – a Honvédelmi Minisztérium átszervezése után felszabaduló – a Honvédelmi Minisztérium épületében kb. 650 helyiségből álló épületrész átadásáról is. A honvédelmi miniszter és az OT elnöke megállapodtak abban, hogy „a hadsereg illetményrendezését szükségesnek tartják és az ehhez szükséges fedezetet a Honvédelmi Minisztérium saját erőforrásaiból biztosítják, másrészt, hogy a HM objektumoknak a népgazdaság részére történő átadásával segíteni fogják a hadsereg elhelyezését, a raktár és mindenekelőtt a tiszti lakásproblémák megoldását.” (3. oldal) A honvédelmi miniszter és az OT elnöke megállapodtak, hogy a későbbiekben rendszeres időközönként a fontosabb kérdéseket megtárgyalják és közösen alakítják ki a direktívákat.

Alig két héttel később – július 25-én – Czinege altábornagy feljegyzésben⁹ tájékoztatta Marosán Györgyöt, az MSZMP Központi Bizottság titkárát az EFE főparancsnokánál július 21–22-én tett moszkvai tárgyalás lefolyásáról. A megbeszélésre Ugrai Ferenc vezérőrnagy, vezérkari főnök, Soós Sándor ezredes és Solt Lajos ezredes kísérte el a minisztert. A találkozón a Magyar Néphadsereg – 1961 márciusában jegyzőkönyvben rögzített – átalakításáról tájékoztatta a szovjet felet a magyar delegáció.

1962. augusztus 22-én és 24-én Czinege Lajos – immár – vezérezredes, honvédelmi miniszter az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnokságán tárgyalta ismét, ezúttal a „Duna” gyakorlat tapasztalatairól és a Magyar Néphadsereg harc-készségének erősítéséről, valamint perspektivikus fejlesztéséről. Az erről szóló jelentést szeptember 6-án keltezte a

⁸ HL HMT 1961/T-35/1. ő. e. (1961. 07. 13.)

⁹ HL HMT 1963/T-1. ő. e. (1961. 07. 25.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MAGYAR Ildikó

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

Politikai Bizottság számára.¹⁰ Az irat bevezetője kitér Andrej Antonovics Grecskó, a Szovjetunió marsalljának, az EFE főparancsnokának, a szovjet védelmi miniszter első helyettesének a nemzetközi helyzet várható változásával kapcsolatos elemzésére, a Magyar Néphadsereg katonai-politikai és hadászati állapotára, illetve arra, hogy Magyarország – geostratégiai helyzetéből fakadóan, háborús csapások esetén – hadszíntérré válhat. A főparancsnok a Magyar Néphadsereg közelmúltbéli fejlődését helyesnek találta, az előirányzott anyagi eszközök függvényében lehetségesnek vélte a korszerű hadsereg alapjainak lerakását és a gyakorlat tapasztalatai alapján a hadsereget a feladatai ellátására alkalmasnak ítélte.

Azonban nem csak a dicséret szavai hangzottak el a marsall szájából: „Ugyanakkor a katonai-politikai helyzet, a Magyar Népköztársaság biztonsága, illetve a Varsói Szerződésben vállalt kötelezettségek a >>Duna<< gyakorlat fényében – amely megmutatta a gyenge pontokat is, különösen a vezető törzsekben – megkövetelik, hogy a kidolgozzuk a Magyar Néphadsereg erősítésének, fejlesztésének, korszerűsítésének folyamatát.” (2. oldal)

A magyar fél által – korábban írásban – megfogalmazott kérdésekre is a tárgyalás folyamán kaptak választ a szovjet vezetéstől. A négy fő kérdés egyikét a hadrend béke- és „M” létszámának, a fegyvernemek arányai kialakításának a problémaköre alkotta, valamint az, hogy a Magyar Néphadsereg erősítése, fejlesztése milyen irányban és ütemben történjen. Az erre adott főparancsnoki válasz – első hallásra – nagyon „egyszerűnek” tűnt: „A Magyar Néphadsereget szervezeti, kiképzési, ellátási, vezetési és a hadszíntér berendezése szempontjából egy váratlan csapással kezdődhet rakéta-nukleáris világháború körülményei között való ténykedésre kell felkészíteni.” (3. oldal) A Magyar Néphadsereg békeidőszakban két részből álljon: azonnali harckészültségű, minden kiegészítés nélkül hadműveleti (harc-) feladat megoldására képes kötelékekből, illetve keretalakulatokból. A hadműveleti feladatok ellátásához tartozó alakulatok: az 5. hadsereg, a honi légvédelmi és a HM közvetlen csapatok, míg a keretalakulatok: főként a mozgósítás gyors elősegítése, továbbá a szakfegyvernemi (rakéta, harckocsivezetők, rádiótechnikai, légvédelmi tüzér, híradó) tartalékosok béke- és „M” szükségleti kiképzésére, valamint továbbképzésére.

E VSZ követelmények hallatán a honvédelmi miniszter arra a megállapításra juthatott, hogy az 1961 márciusában engedélyezett (78 000 fős) békelétszámú hadsereg a meghatározott feladatokat csak részben tudja ellátni, ezért a létszámot a kormány engedélyével a Honvédelmi Bizottság a 3/136/1962. (III. 8.) határozattal – 1964 őszéig – 7500 fővel megemelte. Ezen túl azonban – különösen a „Duna” gyakorlat tapasztalatai alapján – a békelétszámot a harmadik öt-éves terv időszakában tovább kell növelni, mégpedig 1965 őszére 88 000-90 000 főre, majd 1970-re 92 000-95 000 katonára, hogy a várható perspektivikus fejlesztéseknek meg tudjon felelni a hadsereg. A létszám tervezésénél reálisnak látszott, hogy a Varsói Szerződésben vállalt kötelezettségek teljesítése a népgazdasági érdekekkel összeegyeztethető lesz. A létszám meghatározza az anyagi-, technikai, beruházási, káderutánpótlási kérdéseket.

A második kiemelt kérdés a fegyverzet és a haditechnika változására vonatkozott, s ennek hatását a létszámra, a hadrendre, illetőleg a fegyvernemek arányaira. Grecskó marsall válasza megnyugtató volt: a jelenlegi haditechnikát korszerűnek tartja, s váratlan fordulattal nem kell számolni a közeljövőben. Ennek ellenére, segítségképpen átadja a közeli 2-3 évben várható haditechnika jegyzékét, s javasolja, hogy a beszerzendő új fegyverzettel elsősorban a teljes feltöltésű csapatokat szereljék fel és csak ezt követően – részben a lecserélt technikával – a keretalakulatokat.

A magyar delegáció harmadik kérdése: „Készül a Magyar Népköztársaság új 5 éves népgazdasági és 20 éves távlati terve. Ezért szeretnénk tudni, hogy az eddig ismert – a hadszíntér előkészítésére vonatkozó – követelményeken túl van-e igény, mely a szövetséges csapatok tevékenységének biztosításához szükséges. Szükséges lenne ezt tudni, mert az ilyen követelménynek teljesítését különösen megnehezíti ha elkésve, a népgazdasági tervek jóváhagyása után vagy annak megvalósítása időszakában, utólag merülnek fel.” (4. oldal) Az EFE főparancsnoka örült a kérdés felvetésének (kapóra jött neki? – M. I.), ezért meg is dicsérte a magyar fél előrelátását. Hangsúlyozta, hogy a Magyar Népköztársas-

¹⁰ HL MN 1962/T – 1. ó. e. (1962. 09. 06.)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MAGYAR Ildikó

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

ságnak a folyókon való átkelést, a közúti-vasúti közlekedést, a nagyvárosok megkerülésének lehetőségét, valamint a híradást/híradó összeköttetéseket is biztosítani kell. A szovjet fél részéről újabb igény nem merült fel, de kérte, hogy vegyék számításba, miszerint a szovjet Vezérkar és az Egyesített Fegyveres Erők törzse is foglalkozik a távlati tervezéssel.

A negyedik kérdést az EFE főparancsnokának a Magyar Néphadsereg felső vezetése átszervezésével kapcsolatos, korábbi és többször megfogalmazott aggályai indokolták. Ezért tették fel a kérdést: hogyan látja célszerűnek a kérdés megoldását? (Milyen finom utasításkérés! – M. I.) Grecskó marsall „Elismerte, hogy a tavalyi átszervezés meghozta a maga eredményét. A hadsereg törzse és az Országos Légvédelmi Parancsnokság törzsei megerősödtek, de figyelembe véve, hogy a Magyar Néphadsereg 1961. decemberében (sic!) hadműveleti követelményt kapott – amit a Honvédelmi Minisztérium átszervezésekor – létszámcsökkentésnél – még nem láttunk – valamint a rakéta-program megvalósítása meggyorsult, ezért azt tartja helyesnek, ha a Honvédelmi Minisztérium szervezetében is követi e változást. (az eredeti szöveg ezeket a gondolatjeleket használja, amik zavaróak, de nem változtathattam meg – M. I.) Ezért szükségesnek tartja – ezzel egyetértek – hogy a fegyvernemi parancsnokok a Honvédelmi Miniszter (sic!) közvetlen alárendeltségébe kerüljenek és gyakorlati munkájukat a Vezérkar fogja össze.” (5. oldal)

Ezek után még felvetődött – „javaslatként” – az Anyagtervezési Csoportfőnökségnek a Vezérkar, a – Vezérkar állományában lévő – közlekedési szervnek pedig az MN hadtápfőnök alá történő rendelése. A feladatokat az új kiképzési év megtervezését követően – 1963. január 1-jével – célszerű végrehajtani, amely feladat az anyagi és technikai miniszter-helyettes munkakörének átdolgozását vonja maga után.

A szovjet fél a légoltalommal kapcsolatban is kifejtette álláspontját: megfelelő a jelenlegi forma – csoportfőnökségi jogkör – olyan miniszterhelyettes alárendeltségében, akihez a haderőn kívüli kiképzés is tartozik. (Köteles Jenő altábornagy volt az illetékes, ezért valószínűleg szándékosan a személyéhez rendelték ezt a területet.)

S, a végére „győzelmi jelentésként”: „Megvitattuk még a folyó ügyeket – melyekben teljes egyetértés alakult ki. Ezek közül egyet emelek ki: a hadműveleti rakéta dandár (sic!) leszállítási határidejének eltolását 1962. novemberről 1963. március 1-re.” (6. o.) Ennek oka az volt, hogy menet közben rájöttek, a magyar állomány átképzésére e technikára, több időre van szükség, így az kitolódik 1963 februárjáig.

A honvédelmi miniszter 1962 decemberében újabb előterjesztéssel élt az MSZMP Politikai Bizottsága felé, a Honvédelmi Minisztérium ismételt átszervezéséről.¹¹ Az okmány bevezetőjében az újabb átszervezést indokát így határozzák meg: „A honvédelmi minisztérium jelenlegi szervezetét 1961 őszén alakítottuk ki azzal az elgondolással, hogy a következő két-három évben a hadsereg korszerűsítésének és fejlesztésének feladatát megoldva, fogjuk újjól (sic!) megvizsgálni és a szükséges mértékben módosítani. A Magyar Néphadsereg vezetésének egy éves (sic!) tapasztalatai, a vezetés szervezetének alapos vizsgálata, az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnoka által vezetett áprilisi /:„Duna”:/ hadműveleti-harcászati gyakorlat tapasztalatainak feldolgozása azt mutatja, hogy a Honvédelmi Minisztérium szervezetét – feladatainak eredményesebb elvégzése érdekében – már most szükséges átalakítani és megerősíteni. Ilyen módosításokat ajánl az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnoka is. Ugyanakkor a Magyar Néphadsereg fejlesztése és korszerűsítése 1962 őszén a csapatoknál nem jár átszervezéssel.” (1. oldal)

Az újabb átszervezés kiváltó oka az 5. Hadsereg törzsének létrehozása, mivel az újonnan létrehozott szervezet – jelentőségére tekintettel – főként a Honvédelmi Minisztérium jól képzett tisztjeiből állították fel, így a minisztérium állománya mennyiségileg és minőségileg is meggyengült, aminek következtében a feladatait nem tudja maradéktalanul ellátni. Az átszervezés következtében „jelenleg a Honvédelmi Minisztérium tiszti állományának 26,8%-a rendelkezik katonai akadémiai végzettséggel, míg az 5. Hadsereg törzs tiszti állományának 54,2%-a.” (1. o.) Az új szervezet kialakításánál a minisztérium létszámkeretéből alakították meg a hadseregtörzset, illetve a HM átszervezése további létszám-

¹¹ HL MN 1962/T – 5/b. ő. e. (1962. december)

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

MAGYAR Ildikó

Budapest, 2012.
5. évfolyam 1-2. szám

csökkentéssel – mintegy 333 fő katona és polgári alkalmazott kiválásával – járt együtt. (Megfogalmazódik a kérdés, hogy ezt a helyzetet nem látták előre? – M. I.)

Az 1961 őszi átszervezés után a Honvédelmi Minisztérium az alábbi szervezeteket foglalja magába:

- Vezérkar;
- Politikai Főcsoportfőnökség;
- Kiképzési Főcsoportfőnökség;
- Személyügyi Főcsoportfőnökség;
- Haditechnikai Fejlesztési Főcsoportfőnökség (Bizottság);
- Hadtápfőnökség;
- Fegyvernemi Főnökségek (Rakéta és tüzér; Műszaki; Vegyivédelmi);
- Légvédelmi tüzér csapatok);
- Fegyverzeti Csoportfőnökség;
- Páncélos és Gépjármű Csoportfőnökség;
- Pénzügyi Csoportfőnökség.

Ezt a struktúrát összevetve az új követelményekkel, az illetékesek úgy ítélték meg, hogy a folyamatok átláthatóbbak, a szakmaiság és a felelősség kérdése logikusabbá, szabályozottabbá válik az új szervezeti egységek kialakításával, miáltal nem változik meg a Honvédelmi Minisztérium tevékenysége, de a feladatok tervszerűbb, rugalmasabb, operatívabb megoldását biztosítja. A főbb változtatások a minisztérium szervezeteinél:

- a Fegyvernemi Főnökséget a Kiképzési Főnökség alárendeltségéből önálló főcsoportfőnökséggé szervezni; a fegyvernemi anyagi osztályokat az Anyagi Technikai Főcsoportfőnök alárendeltségéből visszahelyezni a fegyvernemi főnökhöz;
- a Fegyverzeti Csoportfőnökséget, valamint a Páncélos és Gépjármű Csoportfőnökséget az Anyagi Technikai Főcsoportfőnök alárendeltségéből önálló főcsoportfőnökséggé szervezni;
- az Anyagtervezési Csoportfőnökséget az Anyagi Technikai Főcsoportfőnök alárendeltségéből visszahelyezni a Vezérkar Főnök alárendeltségébe;
- az Anyagi Technikai Főcsoportfőnökséget a fenti változtatásokkal Haditechnikai Fejlesztési Főcsoportfőnökséggé (vagy Bizottsággá) szervezni;
- a Vezérkar közlekedési osztályát a Hadtápfőnök alárendeltségébe szervezni.

Az átszervezések után a Honvédelmi Minisztérium létszám az alábbiak szerint módosult:

A Honvédelmi Minisztérium létszámának alakulása az 1961-62-es években¹²

Megnevezés		Létszám			
		Honvédelmi Minisztérium	5. Hadsereg törzs	Összesen	Csökkenés
a)	1961 őszi átszervezés előtti	2105	-	2105	-
b)	1961 őszi átszervezés után	1517	255	1772	333
c)	1962 őszi átszervezés előtt	1596	285	1881	224
d)	különbség az a) és b) között	-	-	-	224

A megerősítésre felhasználható létszám: 224

¹² U. o. 3. oldal

Mint látható, a Honvédelmi Minisztérium vezetése igyekezett megfelelni az EFEF követelményeinek, de amikor túlzottnak érezte, akkor kérte – s általában meg is kapta – a Politikai Bizottság „csökkentett igényű” támogatását.

* * *

Mint e rövid áttekintésből is egyértelműen kitűnik, a vizsgált sajátos területen is teljes mértékben igazolódott a bevezetőben idézett tudományos tétel, miszerint a bürokratikus szervezetben minden szervezeti egységhez, az egységek státuszaihoz (pozícióihoz) hatáskörök tartoznak, amelyek a hierarchia alapján (alá-, fölrendeltség) viszonyulnak egymáshoz, s amennyiben az előbbi változik, úgy az magával hozza a másik hozzáalakítását is. A hatalom centralizált, minden döntéshozó szint egymásra épül, a hatalom csúcsán (a szervezet élén) egyszemélyi vezetés áll.

Reményeim szerint bebizonyosodott, hogy a Magyar Néphadsereg szervezeti-technikai fejlesztését egyértelműen az „előjárói igények” (a legfelsőbb párt- és állami vezetés, illetve a VSz Egyesített Fegyveres Erőinek Főparancsnoksága) határozta meg, amit csak a gazdasági lehetőségek, illetve – az időnként szűkebben értelmezett – nemzeti, vagy nemzetközi érdekek befolyásolhattak. Így fordulhatott elő, hogy amíg az EFEF követelményrendszerét kizárólag csak a győztes háború megvívására való maximális felkészülés célrendszere határozta meg a Magyar Néphadsereg szervezeti-fejlesztési-kiképzési fejlesztésének „előjárói” igényét, addig ezt az MSZMP Politikai Bizottsága – meghatározó (hierarchikus) helyzetéből adódóan, képes volt enyhíteni, csökkenteni a konkrét magyar társadalmi-politikai-gazdasági lehetőségek függvényében. A következő „lépcsőt” képező honvédelmi vezetés viszont pontosan végrehajtotta ez utóbbi utasításokat.

Természetesen ez a trend a mai viszonyok között – más helyzetben, megváltozott hierarchikus szereplőkkel – szintén bizonyítható lenne.

Kulcsszavak: szervezet, struktúra, hierarchikus, fejlesztés, átszervezés, korszerűsítés

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Jávor István - Rozgonyi Tamás: Hatalom, konfliktus, kultúra. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2005.
2. Magyarország hadtörténete. Főszerkesztő: Liptai Ervin. Zrínyi Katonai Kiadó, 1985.
3. Perrow, Charles: Szervezetszociológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2002.
4. A szervezet. A struktúrák, a folyamatok és a szerepek szociológiája. Szerkesztette: Witold Morawski. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979.